

ธรรมบท ภาคที่ ๖

แปลโดยพญ์ญชนะ ฉบับสองภาษา (ไทย-บาลี)

สำหรับนักเรียน ชั้นประโยค ป.๕.๓
www.kalyanamitra.org

คณะผู้จัดทำ

ผู้อุปถัมภ์โครงการ

พระเทพญาณมหามุนี เจ้าอาวาสวัดพระธรรมกาย
พระราชภาวนาจารย์ รองเจ้าอาวาสวัดพระธรรมกาย

ที่ปรึกษา

พระมหา ดร. สมชาย	จันทุฎโธ	
พระมหาสมเกียรติ	วรยโส	ป.ธ.๕
พระมหานุญชัย	จารุฑุโธ	
พระมหาวิวัฒน์	วีรวฑุโธ	ป.ธ.๕
พระมหา ดร. สุธรรม	สุรตโน	ป.ธ.๕
พระครูใบฎีกาอำนวยศักดิ์	มุณิสกุโธ	
พระมหา ดร. สมบัติ	อินุทปญโธ	ป.ธ.๕
พระมหาวิทยา	จิตตชโย	ป.ธ.๕

เรียบเรียง

พระมหาอารีย์ พลาธิโก ป.ธ.๗
พระมหาสมบุญ อนนุตชโย ป.ธ.๘

จัดรูปเล่ม

พระมหาสมบุญ อนนุตชโย ป.ธ.๘
พระมหาวันชนะ ฌาตชโย ป.ธ.๕
พระมหาอภิชาติ วชิรชโย ป.ธ.๗
พระมหาเฉลิม ฉนุทชโย ป.ธ.๔

ผู้ตรวจทาน

นายนิ่ม ดาดขุนทด ป.ธ.๖ อาจารย์สอนบาลีประโยค ป.ธ.๗ สำนักเรียนวัดพระธรรมกาย

ออกแบบปก/ภาพวาด

พระมหาสมบุญ อนนุตชโย และ กองพุทธศิลป์ วัดพระธรรมกาย

พิมพ์ครั้งที่ ๑ : กรกฎาคม ๒๕๕๖ จำนวน ๑,๕๐๐ เล่ม พิมพ์ที่ โรงพิมพ์ โอ เอส ปรินต์ติ้ง เข้าส์ จำกัด
พิมพ์ครั้งที่ ๒ : กรกฎาคม ๒๕๕๗ จำนวน ๒,๐๐๐ เล่ม พิมพ์ที่ โรงพิมพ์ โอ เอส ปรินต์ติ้ง เข้าส์ จำกัด
พิมพ์ครั้งที่ ๓ : กรกฎาคม ๒๕๕๘ จำนวน ๒,๐๐๐ เล่ม พิมพ์ที่ โรงพิมพ์เลี้ยงเซียง เพียรเพื่อพุทธศาสน์

ลิขสิทธิ์ : สำนักเรียนพระปริยัติธรรม วัดพระธรรมกาย ต.คลองสาม อ.คลองหลวง จ.ปทุมธานี

คำนำ

ด้วยตระหนักและเห็นความสำคัญอย่างยิ่งยวดของการศึกษาพระปริยัติธรรม ของพระภิกษุสามเณร ดังคำกล่าวยืนยันของพระเดชพระคุณพระเทพญาณมหามุนี (หลวงพ่อัมมชโย) ซึ่งได้กล่าวไว้ในโอกาสที่ได้จัดงานมุทิตาสักการะแก่พระภิกษุสามเณร ผู้สอบได้เปรียญธรรม ๕ ประโยค เมื่อปีพุทธศักราช ๒๕๔๑ อันเป็นปีที่ ๑๑ ของการจัดงานมุทิตาสักการะแก่พระภิกษุสามเณร ผู้สอบได้เปรียญธรรม ๕ ประโยค ว่า

“ผู้ที่สอบได้เปรียญธรรม ถือว่าเป็น **วีรบุรุษกองทัพธรรม** เป็นผู้นำความภาคภูมิใจ มาสู่คณะสงฆ์ หลวงพ่อรู้สึกชื่นชมยินดีเป็นอย่างยิ่งและปรารถนาจะให้กำลังใจแก่ผู้ที่สอบได้ และผู้ที่กำลังจะสอบได้ตามมา ให้เห็นความสำคัญและรับรู้ ว่า สิ่งที่ทำน้ทั้งหลายน่าปลื้มใจเพียรศึกษาอยู่นี้ มีความสำคัญมาก และยังมีผู้คนทั้งหลายรอคอยและปรารถนาจะเห็นความสำเร็จของทุกท่าน ผู้จะเป็นกำลังสำคัญในการทำงานพระศาสนา เพื่อความเจริญยั่งยืนนานของพระพุทธศาสนาสืบต่อไปในอนาคต”

พระเดชพระคุณพระเทพญาณมหามุนี (หลวงพ่อัมมชโย) เจ้าสำนักเรียน มีความยินดีเป็นอย่างยิ่งที่จะสนับสนุน และขอปวารณาที่จะเป็นส่วนหนึ่ง ในการส่งเสริมการศึกษาพระปริยัติธรรม ของพระภิกษุสามเณร ตลอดไปตราบนานเท่านาน

และได้มีดำริให้จัดทำ **โครงการส่งเสริมสนับสนุนการศึกษาพระปริยัติธรรมของพระภิกษุสามเณรทั่วประเทศ** ตั้งแต่ปีพุทธศักราช ๒๕๓๑ โดยมีวัตถุประสงค์หลัก เพื่อให้การส่งเสริมสนับสนุนเป็นกำลังใจ อีกทั้งมุ่งหมายจะก่อให้เกิดการตื่นตัวด้านการศึกษาพระปริยัติธรรมของพระภิกษุสามเณรทั่วประเทศ รวมถึงเป็นสื่อกลางให้คณะสงฆ์ผู้บริหารการศึกษาทั่วสังฆมณฑล ได้มาร่วมปรึกษา เพื่อการพัฒนาการศึกษาพระปริยัติธรรมให้ก้าวหน้าไปในทิศทางเดียวกัน โดยเริ่มต้นจากการถวายนุเคราะห์การศึกษา การจัดงานมุทิตาสักการะแก่พระภิกษุสามเณรผู้สอบได้เปรียญธรรม ๕ ประโยค การจัดพิมพ์ตำราคู่มือบาลีถวายแก่สำนักเรียนที่สนใจ และอื่นๆ ที่จะได้ริเริ่มจัดทำในโอกาสต่อไป

หนังสือธรรมบทสองภาษา บาลี-ไทย ภาค ๑-๘ สำหรับนักเรียนบาลีชั้นประโยค ๑-๒ และ ป.ธ.๑ นี้ ทางคณาจารย์โรงเรียนพระปริยัติธรรม ได้รวบรวมเรียบเรียงขึ้น โดยอาศัยความรู้จากตำรา และบูรพาจารย์ทั้งหลาย จัดพิมพ์ขึ้น เพื่อส่งเสริมสนับสนุนการศึกษาพระปริยัติธรรมของพระภิกษุสามเณร ผู้แรกเริ่มศึกษาภาษาบาลี และผู้สนใจทั่วไป เพื่ออำนวยความสะดวกเป็นวิทยาทาน แก่ผู้ศึกษาอย่างเต็มที่ ให้เรียนรู้ได้ง่ายและสะดวกยิ่งขึ้น

อนึ่งหากหนังสือเล่มนี้ยังมีการขาดตกบกพร่องประการใด หรือมีข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ ขอความอนุเคราะห์โปรดแจ้งให้ทางสำนักเรียนพระปริยัติธรรม วัดพระธรรมกายทราบด้วย จะเป็นพระคุณอย่างยิ่ง เพื่อจะได้นำมาปรับปรุงแก้ไขให้บริบูรณ์ยิ่งขึ้น ในการจัดพิมพ์ครั้งต่อไป

สำนักเรียนพระปริยัติธรรม วัดพระธรรมกาย จ.ปทุมธานี

สารบัญชรรวมบทภาค ๖

เรื่อง	หน้า
๑๒. อัตตวรรค วรรณนา	
๑. เรื่องโพธิราชกุมาร	๑
๒. เรื่องพระอุปนันทศากยบุตร	๖
๓. เรื่องพระปธานิกตีสสเถระ	๕
๔. เรื่องมารดาของพระกุมารกัสสปเถระ	๑๑
๕. เรื่องมหากาลอุบาสก	๑๖
๖. เรื่องพระเทวทัต	๑๕
๗. เรื่องตะเกียกตะกายเพื่อทำลายสงฆ์	๒๐
๘. เรื่องพระกาลเถระ	๒๒
๙. เรื่องจุลกาลอุบาสก	๒๔
๑๐. เรื่องพระอิตตทัตถเถระ	๒๕
๑๓. โลกวรรค วรรณนา	
๑. เรื่องภิกษุหนุ่ม	๒๘
๒. เรื่องพระเจ้าสุทโธทนะ	๓๐
๓. เรื่องภิกษุผู้เจริญวิปัสสนา	๓๓
๔. เรื่องอภัยราชกุมาร	๓๔
๕. เรื่องพระสัมมชชนเถระ	๓๖
๖. เรื่องพระอังคลิมาลเถระ	๓๗
๗. เรื่องธิดาของนายช่างหูก	๓๕
๘. เรื่องภิกษุ ๓๐ รูป	๔๔
๙. เรื่องนางจิณฺจมาณวิกา	๔๖
๑๐. เรื่องอสทิสทาน	๕๑
๑๑. เรื่องนายกาละบุตรของอนาถปิณฑิกเศรษฐี	๕๓
๑๔. พุทธวรรค วรรณนา	
๑. เรื่องธิดามาร	๖๑
๒. เรื่องยมกปาฏิหาริย์	๖๓
๓. เรื่องนาคราชชื่อเอเรกปัตต์	๕๔
๔. เรื่องปัญหาของพระอานนทเถระ	๑๐๐
๕. เรื่องภิกษุผู้ไม่ยินดี	๑๐๒
๖. เรื่องบุโรหิตชื่ออัครกัทต	๑๐๕
๗. เรื่องปัญหาของพระอานนทเถระ	๑๑๒
๘. เรื่องภิกษุหลายรูป	๑๑๓
๙. เรื่องเจดีย์ทองของพระกัสสปทศพล	๑๑๕

๑๕. สุขวรรค วรรณนา

๑.	เรื่องทรงระงับความทะเลาะแห่งหมู่พระญาติ	๑๑๕
๒.	เรื่องมาร	๑๒๒
๓.	เรื่องปราชัยของพระเจ้าโกศล	๑๒๔
๔.	เรื่องเด็กหญิงในสกุลคนใดคนหนึ่ง	๑๒๕
๕.	เรื่องอุบาสกคนใดคนหนึ่ง	๑๒๗
๖.	เรื่องพระเจ้าปเสนทิโกศล	๑๒๙
๗.	เรื่องพระติสสเถระ	๑๓๓
๘.	เรื่องท้าวสักกะ	๑๓๔

๑๖. ปิยวรรค วรรณนา

๑.	เรื่องบรรพชิต ๓ รูป	๑๓๘
๒.	เรื่องกุมภพิกนใดคนหนึ่ง	๑๔๑
๓.	เรื่องนางวิสาขาอุบาสิกา	๑๔๓
๔.	เรื่องเจ้าลิจฉวี	๑๔๕
๕.	เรื่องอนัตถิคันธกุมาร	๑๔๖
๖.	เรื่องพราหมณ์คนใดคนหนึ่ง	๑๔๙
๗.	เรื่องเด็ก ๕๐๐ คน	๑๕๑
๘.	เรื่องพระอนาคามีเถระ	๑๕๓
๙.	เรื่องนายนั้นนทียะ	๑๕๕

๑๗. โกธวรรค วรรณนา

๑.	เรื่องเจ้าหญิงโรหิณี	๑๕๘
๒.	เรื่องภิกษุรูปใดรูปหนึ่ง	๑๖๓
๓.	เรื่องอุตตราอุบาสิกา	๑๖๕
๔.	เรื่องปัญหาของพระโมคคัลลานเถระ	๑๗๕
๕.	เรื่องปัญหาที่พวกภิกษุทูลถาม	๑๗๗
๖.	เรื่องปุณณทาสี	๑๘๑
๗.	เรื่องอตุลอุบาสก	๑๘๔
๘.	เรื่องภิกษุณีพัคคีย์	๑๘๘

๑๒. อ.กถาเป็นเครื่องพรรณนาซึ่งเนื้อความแห่งวรรค
อันบัณฑิตกำหนดแล้วด้วยตน
(อันข้าพเจ้า จะกล่าว) ฯ

๑๒. อตตวคควณณา

๑. อ.เรื่องแห่งพระราชกุมารพระนามโพธิ
(อันข้าพเจ้า จะกล่าว) ฯ

๑. โพธิราชกุมารวตถุ.

อ.พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ในพระเมณฑกพิมาย ทรงปรารภ
ซึ่งพระราชกุมารพระนามว่าโพธิ ตรัสแล้ว ซึ่งพระธรรมเทศนา นี้ ว่า
อตตวณเจ ดังนี้ เป็นต้น ฯ

“อตตวณเจติ อิมั ฆมฺมเทสนั สตุถา เมณฑกพิมายเน
วิหรัโต โพธิราชกุมารั อารพุก กเถสิ.

ได้ยินว่า (อ.พระราชกุมารพระนามว่าโพธิ) นั้น ทรงยังนายช่าง
ให้กระทำแล้ว ซึ่งปราสาทชื่อว่าโกกนทะ อันมีรูปไม่เช่นกับ
ด้วยปราสาท ท. เหล่าอื่น บนพื้นแห่งแผ่นดิน อันราวกะว่าลอยอยู่ใน
ในอากาศ ตรัสถามแล้ว ซึ่งนายช่าง ว่า อ.ปราสาท มีอย่างนี้เป็นรูป
เป็นปราสาท อันท่าน เคยกระทำแล้ว (ในที่) แม้อัน (ย่อมเป็น) หรือ
หรือว่า (อ.ศิลาปะ) นี้ เป็นศิลปะครั้งแรกของท่าน นั้นเทียว (ย่อมเป็น)
ดังนี้ (ครั้นเมื่อคำ) ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้สุมมตีเทพ (อ.ศิลาปะนี้)
เป็นศิลปะครั้งแรกนั้นเทียว (ย่อมเป็น) ดังนี้ (อันนายช่าง) กราบทูล
แล้ว, (อ.พระราชกุมารพระนามว่าโพธิ)นั้น ทรงดำริแล้ว ว่า

โส กิร ปจวีตเล อญฺเณหิ ปาสาเทหิ อสทิสฺสุรูปิ
อากาเส อูปตมานัน วิย โกกนทนาม ปาสาทํ กาทตฺวา
วฑฺฒกั ปุจฺฉิ “กั ตยา อญฺเณตฺถาปิ เอรูโป
ปาสาทโ ทตฺตพฺพุโป, อูทาหุ ปฺมสิปฺปุเมว เต อิทฺตติ.
“ปฺมสิปฺปุเมว เทวาทิ วุตฺเต, โส จินฺตสิ

ถ้าว่า (อ.นายช่าง) นี้ จักกระทำ ซึ่งปราสาท มีอย่างนี้เป็นรูป
(แก่นบุคคล) แม้อัน ไซ้, อ.ปราสาท นี้ เป็นปราสาทไม่น่าอัศจรรย์
จักเป็น, อ.อัน อันเรา (ยังนายช่าง) นี้ ให้ตาย หรือ หรือว่า อ.อัน
(อันเรา) ตัด ซึ่งมือและเท้า ท. (ของนายช่าง) นั้น หรือว่า อ.อัน
(อันเรา) ควักขึ้น ซึ่งนัยน์ตา ท. (ของนายช่างนั้น) ย่อมควรว
(อ.นายช่าง) จักไม่กระทำ ซึ่งปราสาท (แก่นบุคคล) อัน ด้วยประการฉะนี้
ดังนี้ ฯ

“สเจ อยั อญฺเณสุสาปิ เอรูโป ปาสาทํ กิรฺสุตฺติ,
อัย ปาสาทโ อนจฺฉริโย ภวิสุตฺติ; อิมั มยา มาเรตุ วา
หตุตฺตาเท วาสุส จินฺติตุ อุกฺขินิ วา อูปฺปาเตตุ วฏฺฏติ,
เอว อญฺเณสุส ปาสาทํ น กิรฺสุตฺติติ.

(อ.พระราชกุมารพระนามว่าโพธิ) นั้น ตรัสบอกแล้ว ซึ่งเนื้อ
ความ นั้น แก่มาณพ ผู้เป็นบุตรของสัจจชีวิต ผู้เป็นสหายผู้เป็นที่รัก
ของพระองค์ ฯ (อ.มาณพ) นั้น คิดแล้ว ว่า (อ.พระราชกุมาร) นั้น
จัก ยังนายช่าง ให้ฉิบหาย โดยความไม่มีแห่งความสงสัย, (อ.บุคคล)
ผู้มีศิลปะ เป็นผู้หาค่ามิได้ (ย่อมเป็น), ครั้นเมื่อเรา มีอยู่ (อ.นายช่าง)
จงอย่าฉิบหาย, (อ.เรา) จักให้ ซึ่งสัจจชีวิต (แก่นนายช่าง) นั้น ดังนี้ ฯ

โส ตมตฺถั อตฺตโน ปิยสหายกฺสุส สญฺชิวกฺปุตฺตสุส
มาณวกฺสุส กเถสิ. โส จินฺตสิ “นิสฺสัสมั เอส วฑฺฒกั
นาเสสุตฺติ, อนคฺโข สิปปิโย, มยิ สนฺเต มา นสุตฺตุ,
สญฺญมฺสุส ทสุสามิตฺติ.

(อ.มาณพ) นั้น เข้าไปหาแล้ว (ซึ่งนายช่าง) นั้น ถามแล้ว ว่า
อ.การงาน ของท่าน ในปราสาท สำเร็จแล้ว (หรือ หรือว่า อ.การงาน
ของท่าน ในปราสาท) ไม่สำเร็จแล้ว ดังนี้, (ครั้นเมื่อคำ) ว่า (อ.การงาน
ของข้าพเจ้า ในปราสาท) สำเร็จแล้ว ดังนี้ (อันนายช่าง) กล่าวแล้ว,
กล่าวแล้ว ว่า อ.พระราชกุมาร เป็นผู้ประสงค์เพื่ออัน ยังท่าน
ให้ฉิบหาย (ย่อมเป็น), เพราะเหตุนี้ (อ.ท่าน) พึงรักษา ซึ่งตน ดังนี้ ฯ

โส ตั อูปฺสงฺกมิตฺวา “ปาสาทเต เต กมฺมํ นิฏฺฐิตั
โนติ ปุจฺฉิตฺวา, “นิฏฺฐิตฺตติ วุตฺเต, “ราชกุมารโ ต
นาเสตุกาโม, ตสุมา อตฺตานิ รุกฺเขยฺยาสีติ อาห.

อ.นายช่าง กล่าวแล้ว ว่า ข้าแต่ นาย (อ.กรรม) อันเจริญ อันท่าน ผู้บอกอยู่ แก่ข้าพเจ้า กระทำแล้ว, อ.ข้าพเจ้า จักรู้ (ซึ่งกรรม) อัน (อันข้าพเจ้า) ฟังกระทำ (ในเรื่อง) นี้ ดังนี้, ผู้ อันพระราชกุมาร ตรัสถามแล้ว ว่า แน่สหาย อ.การงาน ของท่าน ในปราสาท ของเขา ท. สำเร็จแล้ว หรือ ดังนี้, กราบทูลแล้ว ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้สมมติเทพ (อ.การงาน ของข้าพระองค์) ไม่สำเร็จแล้ว ก่อน, (อ.การงาน) อันมาก เหลือลงแล้ว ดังนี้ (อ.พระราชกุมาร ตรัสถามแล้ว) ว่า ชื่อ อ.การงาน อะไร เหลือลงแล้ว ดังนี้ ๕ (อ.นายช่าง กราบทูลแล้ว) ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้สมมติเทพ (อ.ข้าพระองค์) จักกราบทูล ในภายหลัง, (อ.พระองค์ ท.) ขอจง (ทรงยังราชบุรุษ) ให้นำมา ซึ่งไม้ ท. ก่อน ดังนี้ ๕ (อ.พระราชกุมาร ตรัสถามแล้ว) ว่า (อ.เรา จะยังราชบุรุษ ให้นำมา) ชื่อ ซึ่งไม้ ท. อย่างไร ดังนี้ ๕ (อ.นายช่าง กราบทูลแล้ว) ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้สมมติเทพ (อ.พระองค์ ท. ขอจงทรงยังราชบุรุษ ให้นำมา) ซึ่งไม้อันแห้ง ท. อันมีแก่นออกแล้ว ดังนี้ ๕ (อ.พระราช- กุมาร) นั้น (ทรงยังราชบุรุษ) ให้นำมาแล้ว ได้พระราชทานแล้ว ๕

ครั้งนั้น (อ.นายช่าง) กราบทูลแล้ว (กะพระราชกุมาร) นั้น ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้สมมติเทพ (อันพระองค์ ท.) ไม่พึงเสด็จมา สู่นักก ของข้าพระองค์ จำเดิม (แต่กาล) นี้, เพราะว่า (เมื่อข้าพระองค์) กระทำอยู่ ซึ่งการงานอันละเอียด ครั้นเมื่อการเจรจา กับ (ด้วยบุคคล) อื่น มีอยู่ อ.ความฟุ้งซ่าน จะมี, อนึ่ง อ.ภรรยา ของข้าพระองค์ เทียว จักนำมา ซึ่งอาหาร ในเวลาแห่งอาหาร ดังนี้ ๕ อ.พระราชกุมาร ทรงฟังตอบ แล้ว ว่า อ.ดีละ ดังนี้ ๕

(อ.นายช่างไม้) แม้นั้น นั่งแล้ว ในห้อง ห้องหนึ่ง ถากแล้ว ซึ่งไม้ ท. เหล่านั้น กระทำแล้ว ซึ่งนกครุฑ อันอันตนประกอบด้วยที่เป็นที่นั่ง ในภายใน เพื่อลูกและเมีย ของตน กล่าวแล้ว ว่า (อ.เธอ) ชายแล้ว (ซึ่งวัตถุ) ทั้งปวง อันมีอยู่ ในเรือน จงถือเอา ซึ่งเงินและทอง ดังนี้ กะภรรยา ในเวลาแห่งอาหาร ๕

แม่ อ.พระราชกุมาร (ทรงยังราชบุรุษ) ให้ล้อมรอบแล้ว ซึ่งเรือน ทรงตั้งไว้แล้ว ซึ่งการอารักขา เพื่อต้องการแก่อันไม่ออกไป แห่งนายช่าง ๕

แม่ อ.นายช่าง กล่าวแล้ว ว่า ในวันนี้ (อ.เธอ) ฟังพาเอา ซึ่งเด็ก ท. แม่ทั้งปวง มา ดังนี้ กะภรรยา ในกาล แห่งนก สำเร็จแล้ว มีอาหาร อันบุคคลพึงกินในเวลาเช้าอันบริโภคแล้ว ยังลูกและเมีย ให้นำแล้ว ในท้อง ของนก ออกแล้ว โดยหน้าต่าง หนีไปแล้ว ๕

(อ.นายช่าง) นั้น (เมื่อราชบุรุษ ท.) เหล่านั้น คร่ำครวญอยู่ ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้สมมติเทพ อ.นายช่าง ย่อมหนีไป ดังนี้ นั้นเทียว ไปแล้ว ข้ามลงแล้ว ในป่าหิมพานต์ สร้างแล้ว ซึ่งเมือง เมืองหนึ่ง เป็นผู้ที่ชื่อว่า กัฏฐาหนราชา (ในเมือง) นั้น เกิดแล้ว ๕ แม่ อ.พระราชกุมาร (ทรงดำริแล้ว) ว่า (อ.เรา) จักกระทำ ซึ่งการฉลองซึ่งปราสาท ดังนี้ ทูลนิมนต์แล้ว ซึ่งพระศาสดา ทรงกระทำแล้ว ซึ่งการประพรม ด้วย ด้วยของหอมอันประกอบแล้วด้วยชาติ ๔ ท. ในปราสาท ทรงลาด แล้ว ซึ่งแผ่นผ้าอันน้อย จำเดิม แต่ธรณีที่หนึ่ง.

วฑฺฒกั “ภทฺทกนฺเต สามี กตํ มม อารโจะนฺเตน, อหเมตฺถ กตฺตพฺพํ ชานิสฺสามีติ วตฺวา, “ก็ สมมุ อมฺหากํ ปาสาเท เต กมฺมํ นิฏฺฐิตนฺติ ราชกุมารเณ ปฺภูโจ, “น ตาว เทว นิฏฺฐิตํ, พฺหุ อวสิฏฺฐนฺติ อห. “ก็ กมฺมํ นาม อวสิฏฺฐนฺติ. “ปจฺฉา เทว อัจฺฉิขิสฺสามิ, ทารุณี ตาว ออาหารเปถาติ. “ก็ ทารุณี นามาติ. “นิสฺสารานิ สุกฺขทารุณี เทวาติ. โส ออาหารเปตฺวา อทาสี.

อด นั อห “เทว อิตฺ ปฺภุสาย มม สนฺตํ กํ นาคนฺตพฺพํ, สุขุมกมฺมํ กโรนฺตสฺสํ หิ อญฺเณน สทฺธิ สลฺลาเป สติ วิกุเขไป โหติ, ออาหารเวลาย ปน เม ภริยว ออาหาร ออาหาริสฺสตีติ. ราชกุมารโ “สาธฺตฺติ ปฺภุสฺสฺสนิ.

โสปี เอกสมฺมึ คพฺภา นิสฺสิตฺวา ตานิ ทารุณี ตจฺเจตฺวา อตฺตโน ปฺตฺตทวารสฺส อนฺโตนิสฺสทนโยคํ ครุพฺสฺสฺสนิ กตฺวา ออาหารเวลาย [ปน] ภริยํ อห “เคเห วิชฺชมานกํ สพฺพํ วิกุฏฺถิตฺวา หิรญฺญสฺวณฺณํ คณฺหาหิติ.

ราชกุมารโปี วฑฺฒกิสฺส อนิฏฺฆมนตฺถาย เคหํ ปริกฺขิปาเปตฺวา อารกฺขํ จเปสิ.

วฑฺฒกัปี สกฺณสฺส นิฏฺฐิตกาเล “อชฺช สพฺเพปี ทารเก คเหตฺวา อาคจฺเจยยาสิตี ภริยํ วตฺวา ภูตฺตปาตฺราโส ปฺตฺตทวารํ สกฺณสฺส กุจฺฉิยํ นิสฺสทาเปตฺวา วาตปาเนน นิฏฺฆมิตฺวา ปลาเย.

โส เตสํ “เทว วฑฺฒกั ปลาเยตีติ กนฺทฺตานเวยว คนฺตฺวา หิมวฺนฺเต โอตฺริตฺวา เอกํ นครํ มาเปตฺวา ตตฺถ กฺกุสฺวาหนราชา นาม ชาโต. ราชกุมารโปี “ปาสาทมํ หิ กิสฺสามีติ สตฺถารํ นิมนฺตฺตฺวา ปาสาเท จตฺตฺชาตฺกคฺนฺเธหิ ปริกฺกนฺทํ กตฺวา ปจฺมอุมฺมารโโต ปฺภุสาย เจลปฺภุฏิกํ ปตฺถริ.

ได้ยินว่า (อ.พระราชกุมาร) นั้น เป็นผู้ไม่มีพระโอรส (ย่อมเป็น), เพราะเหตุนี้ (อ.พระราชกุมาร) นั้น ทรงดำริแล้ว ว่า ถ้าว่า อ.เรา จักได้ ซึ่งบุตร หรือ หรือว่า ซึ่งธิดาไซ้, อ.พระศาสดา จักทรงเหยียบ (ซึ่งแผ่นผ้าน้อย) นี้ ดังนี้ ทรงลาดแล้ว ฯ (อ.พระราชกุมาร) นั้น ครั้นเมื่อพระศาสดา เสด็จมาแล้ว ถวายบังคมแล้ว ซึ่งพระศาสดา ด้วยอันตั้งไว้เฉพาะแห่งองค์ ๕ ทรงรับแล้ว ซึ่งบาตร กราบทูลแล้ว ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ (อ.พระองค์ ท.) ขอจงเสด็จเข้าไป ดังนี้ ฯ อ.พระศาสดา ไม่ได้เสด็จเข้าไปแล้ว ฯ (อ.พระราชกุมาร) นั้น ทูลวิงวอนแล้ว แม้ครั้งที่ ๒ แม้ครั้งที่ ๓ ฯ อ.พระศาสดา ไม่เสด็จเข้าไปแล้วเทียว ทรงแลดูแล้ว ซึ่งพระเถระ ชื่อว่าอาณนฺท ฯ อ.พระเถระ ทราบแล้ว ซึ่งความเป็นคืออันไม่ทรงเหยียบ ซึ่งผ้า ท. ด้วยสัญญาอัน (อันพระศาสดา) ทรงแลดูแล้วนั้นเทียว (ทูลแล้ว) ว่า ดูก่อนพระราชกุมาร (อ.พระองค์) จงม้วน ซึ่งผ้า ท., อ.พระผู้มีพระภาคเจ้า จักทรงเหยียบ ซึ่งแผ่นผ้าน้อย หามิได้, อ.พระตถาคตเจ้า ย่อมทรงแลดู ซึ่งประชุมแห่งชน อันเกิดแล้ว ในภายหลัง ดังนี้ (ยังพระราชกุมาร) ให้ทรงม้วนแล้ว ซึ่งผ้า ท. ฯ

(อ.พระราชกุมาร) นั้น ทรงม้วนแล้ว ซึ่งผ้า ท. ยังพระศาสดา ให้เข้าไปแล้ว ในภายใน (ทรงยังพระศาสดา) ให้อิมหน้าแล้ว ด้วยข้าวต้มและของเคี้ยว ผู้ประทับนั่งแล้ว ณ ที่สุดส่วนข้างหนึ่ง ถวายบังคมแล้ว กราบทูลแล้ว ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ อ.หม่อมฉัน เป็นอุปัฏฐาก ของพระองค์ท. (เป็น) เป็นผู้ถึงแล้ว ซึ่งพระองค์ ว่าเป็นภริยา ๓ ครั้ง ย่อมเป็น, ก็ ได้ยินว่า (อ.หม่อมฉัน) ผู้ไปแล้ว ในครุภี เป็นผู้ถึงแล้ว (ซึ่งพระองค์) ว่าเป็นภริยา ในวาระหนึ่ง (ย่อมเป็น), (อ.หม่อมฉัน เป็นผู้ถึงแล้ว ซึ่งพระองค์ว่าเป็นภริยา) แม้ในครั้งที่สอง ในกาล (แห่งหม่อมฉัน) เป็นเด็กอ่อน (ย่อมเป็น), (อ.หม่อมฉัน เป็นผู้ถึงแล้ว ซึ่งพระองค์ว่าเป็นภริยา) แม้ในครั้งที่สาม ในกาล (แห่งหม่อมฉัน) ถึงแล้ว ซึ่งความเป็นแห่งบุคคลผู้รู้แจ้ง ย่อมเป็น, อ.พระองค์ ไม่ทรงเหยียบแล้ว ซึ่งแผ่นผ้าน้อย ของหม่อมฉัน นั้น เพราะเหตุใด ดังนี้ ฯ

(อ.พระศาสดา ตรัสถามแล้ว) ว่า ดูก่อนกุมาร ก็ อ.พระองค์ ทรงคิดแล้ว ซึ่งอะไร ทรงลาดแล้ว ซึ่งแผ่นผ้าน้อย ดังนี้ ฯ (อ.พระราชกุมาร กราบทูลแล้ว) ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ (อ.หม่อมฉัน) คิดแล้ว (ซึ่งเหตุ) นี้ ว่า ถ้าว่า (อ.เรา) จักได้ ซึ่งบุตร หรือ หรือว่า ซึ่งธิดาไซ้, อ.พระศาสดา จักทรงเหยียบ ซึ่งแผ่นผ้าน้อย ของเรา ดังนี้ (ลาดแล้ว ซึ่งแผ่นผ้าน้อย) ดังนี้ ฯ (อ.พระศาสดา ตรัสแล้ว) ว่า ดูก่อนกุมาร (อ.อาตมภาพ) ไม่เหยียบแล้ว (เพราะเหตุ) นั้น ดังนี้ ฯ (อ.พระราชกุมาร ทูลถามแล้ว) ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ก็ อ.หม่อมฉัน จักไม่ได้มันเทียว ซึ่งบุตร หรือ หรือว่า ซึ่งธิดา หรือ ดังนี้ ฯ (อ.พระศาสดา ตรัสแล้ว) ว่า ดูก่อน พระกุมาร ขอถวายพระพร (อ.อย่างนั้น) ดังนี้ ฯ (อ.พระราชกุมาร ทูลถามแล้ว) ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ (อ.หม่อมฉัน) จักไม่ได้ ซึ่งบุตร หรือ หรือว่า ซึ่งธิดา เพราะเหตุอะไร ดังนี้ ฯ (อ.พระราช ตรัสแล้ว) (อ.พระองค์) จักไม่ทรงได้ ซึ่งพระโอรส หรือ หรือว่า ซึ่งพระธิดา) เพราะความที่แห่งพระองค์เป็นผู้ถึงแล้ว ซึ่งความประมาท กับ ด้วยพระชายา ในอิตถภาพอันมีในก่อน ดังนี้ ฯ (อ.พระราชกุมาร ทูลถามแล้ว) ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ (อ. หม่อมฉัน) จักไม่ทรงได้ ซึ่งพระโอรส หรือ หรือว่า ซึ่งพระธิดา) เพราะความที่แห่งพระองค์เป็นผู้ถึงแล้ว ซึ่งความประมาท กับ ด้วยพระชายา ในกาลไหน ดังนี้ ฯ

โส กิร อปุตตโก, ตสฺมา “สจหา ปุตตฺ วา ธิตฺรฺ วา ลจฺจามิ, สตุถา อิมํ อกฺกมิสฺสตีติ จินฺตตฺวา ปตุถริ. โส สตุถริ อาคเต สตุถาริ ปญฺจปตฺติภูจิตฺเตน วนฺทิตฺวา ปตุตฺ คเหตุวา “ปวิสธ ฆนฺตเตติ อาห. สตุถา น ปาวิสสิ. โส พุติยมฺปิ ตติยมฺปิ ยาจิ. สตุถา อปฺปวิสสิตฺวา ว อานนฺทตฺเตโร โอลิเกสิ. เตโร โอลิเกตฺสญฺญาเยว วตฺถานํ อนกฺกมณฺหาวิ ฅตฺวา “สฺหฺร ราชกุมาร ทุสฺสานิ, น ภควา เจลปฺปฏิกํ อกฺกมิสฺสตี, ปจฺจิมิ ชนตํ ตถาคโต โอลิเกตีติ ทุสฺสานิ สฺหฺราเปสิ.

โส ทุสฺสานิ สฺหฺริตฺวา สตุถาริ อนฺโต ปเวเสตฺวา ยาคุชฺชเคน สนฺตปฺเปตฺวา เอกมฺนตํ นิสินฺโน วนฺทิตฺวา อาห “อหิ ฆนฺเต ตฺมฺหากํ อฺปฺภูจฺจาโก ติกฺขตฺตุํ สรณํ คโต: กุจฺฉิตฺโต จ กิรมฺหิ เอกวาริ สรณํ คโต, พุติยมฺปิ ตฺรณฺทาทกฺกาเล, ตติยมฺปิ วิญฺญฺภาวิ ปตุตฺกฺกาเล; ตสฺส เม กสฺมา เจลปฺปฏิกํ น อกฺกมิตฺถาติ.

“กิ ปน ตฺวํ กุมาร จินฺตตฺวา เจลปฺปฏิกํ อตุถริตี. “สจ ปุตตฺ วา ธิตฺรฺ วา ลจฺจามิ, สตุถา เม เจลปฺปฏิกํ อกฺกมิสฺสตีติ อิทํ จินฺตตฺวา ฆนฺตเตติ. “เตนาหิ กุมาร น อกฺกมิญฺตี. “กิ ปนาหิ ฆนฺเต ปุตตฺ วา ธิตฺรฺ วา เนว ลจฺจามิตี. “อาม กุมาราคี. “กิการณา ฆนฺตเตติ. “ปฺริมตฺตภาเว ชายาย สพุธิ ปมาทํ อาปนฺนตฺตาติ. “กิสฺมี กาลे ฆนฺตเตติ.

ครั้งนั้น อ.พระศาสดา ทรงนำมาแล้ว ซึ่งเรื่องอันล่วงไปแล้ว ทรงแสดงแล้ว (แก่พระราชากุมาร) นั้น ว่า: ได้ยินว่า ในกาลอันล่วงไปแล้ว อ.มนุษย์ ท. มีรอยมิใช่หนึ่ง แล่นไปแล้ว สูททะเล ด้วยเรือลำใหญ่ ๆ อ.เรือ แดกแล้ว ในท่ามกลางแห่งทะเล ๆ อ.เมื่อยและผ้า ท. ๒ จับแล้ว ซึ่งแผ่นกระดาน แผ่นหนึ่ง เข้าไปแล้ว สูทระหว่างแห่งเกาะเล็ก ๆ อ.มนุษย์ ท. ทั้งปวง ที่เหลือ ตายแล้ว ในท่ามกลางแห่งทะเล นั้นนั่นเทียว ๆ

ก็ อ.ฝูงแห่งนกใหญ่ ย่อมอยู่ (บนเกาะเล็ก) นั้น แล ๆ (อ.เมื่อยและผ้า ท. ๒) เหล่านั้น ไม่เห็นแล้ว (ซึ่งวัตถุ) อัน (อันตน) พึ่งเกี่ยวกินอื่น เป็นผู้อันความหิวแผดเผาแล้ว (เป็น) ปิ้งแล้ว ซึ่งไขแห่งนกท. ที่ถ่านเพลิง เกี่ยวกินแล้ว, (ครั้นเมื่อไขแห่งนกท.) เหล่านั้น ไม่เพียงพออยู่, จับแล้ว ซึ่งลูกแห่งนก ท. ปิ้งแล้ว เกี่ยวกินแล้ว, (ครั้นเมื่อลูกแห่งนก ท.) เหล่านั้น ไม่เพียงพออยู่, จับแล้ว ซึ่งนก ท. เกี่ยวกินแล้ว, (อ.เมื่อยและผ้า ท. ๒) เหล่านั้น เกี่ยวกินแล้ว อย่างนี้ แม้นในปฐมวัย แม้นในมัชฌิมวัย แม้นในปัจฉิมวัย นั้นเทียว, ไม่ถึงทั่วแล้ว ซึ่งความไม่ประมาท ในวัย แม้นหนึ่ง ๆ อนึ่ง (แห่งเมื่อยและผ้า ท. ๒) เหล่านั้นหนา (อ.ชน) แม้นคนหนึ่ง ไม่ถึงทั่วแล้ว ซึ่งความไม่ประมาท (ดังนี้) ๆ

อ.พระศาสดา ครั้นทรงแสดงแล้ว ซึ่งบุรพกรรมนี้ (ของพระราชา-กุมาร) นั้น ตรัสแล้ว ว่า ดูก่อนพระกุมาร ก็ ถ้าวว่า อ.พระองค์ กับ ด้วยพระชายา จักทรงถึงทั่วแล้ว ซึ่งความไม่ประมาท ในวัย แม้นหนึ่ง ในกาลนั้น ไชรั, อ.พระโอรส หรือ หรือว่า อ.พระธิดา พึ่งเกิดขึ้น ในวัย แม้นหนึ่ง, ก็ ถ้าวว่า แห่งพระองค์ ท. หนา (อ.บุคคล) แม้นผู้หนึ่ง เป็นผู้ไม่ประมาทแล้ว จักได้เป็นแล้ว ไชรั, อ.พระโอรส หรือ หรือว่า อ.พระธิดา อาศัยแล้ว (ซึ่งบุคคลผู้ไม่ประมาทแล้ว) นั้น จักเกิดขึ้นแล้ว, ดูก่อนพระกุมาร จริจอยู่ อ.ตน (อันบุคคล) ผู้ล้าค้ำอยู่ ซึ่งตน ว่าเป็นที่รัก ผู้ไม่ประมาทแล้ว ในวัย ท. แม้น ๓ พึ่งรักษา, (อ.ตน อันบุคคล) ผู้ไม่อาจอยู่ อย่างนั้น พึ่งรักษา แม้นในวัยหนึ่ง นั้นเทียว ดังนี้ ตรัสแล้ว ซึ่งพระศาสดา นี้ ว่า

หากว่า (อ.บุคคล) พึ่งรู้ ซึ่งตน ว่าเป็นที่รัก ไชรั, (อ.บุคคลนั้น) พึ่งรักษา (ซึ่งตน)นั้น (กระทำ) ให้เป็นผู้อันตนรักชาติแล้ว, อ.บัณฑิต พึ่งประคอง (ซึ่งตน) (แห่งผู้ยาม ท.) ๓ หนา ตลอดยาม ยามไดยามหนึ่ง ดังนี้ ๆ

อ.พระศาสดา ย่อมทรงแสดง กระทำ แห่งวัย ท. ๓ หนา ซึ่งวัย วยไดยามหนึ่ง ให้ชื่อว่ายาม ดังนี้ (ในบท) ว่า ยามนี้ ดังนี้ (ในพระคาถา) นั้น เพราะความที่ แห่งพระองค์ ทรงเป็นใหญ่ ในธรรม ด้วยนั้นเทียว เพราะความที่ (แห่งพระองค์) ทรงเป็นผู้ฉลาด ในเทศนา ด้วย ๆ

เพราะเหตุนี้ อ.เนื้อความ (ในพระคาถา) นี้ (อันบัณฑิต) พึ่งทราบ อย่างนี้ ว่า ถ้าวว่า (อ.บุคคล) พึ่งรู้ ซึ่งตน ว่าเป็นที่รัก ไชรั, พึ่งรักษา (ซึ่งตน)นั้น (กระทำ) ให้เป็นผู้อันตนรักชาติแล้ว, คือว่า (อ.ตน) นั้น เป็นผู้อันตนรักชาติแล้ว ย่อมเป็น โดยประการใด. พึ่งรักษา (ซึ่งตน) นั้น โดยประการนั้น ๆ

อดสูส สตถา อตีต อหริตวา ทสฺเสสิ: “อตีเต กิร อเนกสตา มนุสฺสา มหติยา นาวาย สมฺมทฺที ปกฺขนทฺทีสุ. นาวา สมฺมทฺมชฺเช เม ภิชฺชึ. เทว ชายปติกา เอกํ ผลกํ คเหตุวา อนฺตรทีปกํ ปวิสฺสีสุ. เสสา สพฺเพ ตตฺถเวว มริสฺสุ.

ตสมฺมิ โข ปน ทีปเก มหาสฺกณฺสงฺโฆ วสฺติ.

เต อญฺญํ ขาทิตพฺพกํ อทิสฺวา ฉาตชฺชุตฺตา สกฺกณฺชฺทกานิ อญฺจาเร ปจิตฺวา ขาทิสฺสุ, เตสุ อปฺปโหนฺเตสุ, สกฺกณฺจฺจาเป คเหตุวา ปจิตฺวา ขาทิสฺสุ, เตสุ อปฺปโหนฺเตสุ, สกฺกณฺ คเหตุวา ขาทิสฺสุ, เอวํ ปจฺจเวเป มชฺฌิมเวเป ปจฺฉิมเวเป ขาทิสฺสเวว, เอกสมฺมิปิ วเย อปฺปมาทํ นาปชฺชิสฺสุ. เอกปิ จ เนลํ อปฺปมาทํ นาปชฺชึ.

สตถา อิทนฺตสูส ปุพฺพกมฺมํ ทสฺเสตฺวา “สเจ หิ ตฺวํ กุมาร ตทา เอกสมฺมิปิ วเย ภริยาย สทฺธิ อปฺปมาทํ อาปชฺชิสฺส, เอกสมฺมิปิ วเย ปุตุโต วา ธิตา วา อฺปปชฺชเยย; สเจ ปน โว เอกปิ อปฺปมตฺโต อภวิสฺส, ตํ ปฏิจฺจ ปุตุโต วา ธิตา วา อฺปปชฺชิสฺส; กุมาร อตฺตานํ หิ ปิยํ มญฺญมาเนน ติสฺสุปิ วเยสุ อปฺปมตฺเตน อตฺตา รกฺขิตพฺโพ, เอวํ อสฺสโกเนเตน เอกเวเป รกฺขิตพฺโพเววาติ วตฺวา คาถมาห

“อตฺตานญฺเจ ปิยํ ชญฺเภา รกฺขเยย นํ สุรฺกฺขิตํ ติณฺณมมญฺจตฺรํ ยามํ ปฏิจฺชฺเคยฺย ปณฺฑิตฺโตติ.

ตตฺถ “**ยามนฺติ:** สตถา อตฺตโน ฐมฺมิสฺสรตฺตาย เจว เทสนาญฺสสตาย จ อธิ ติณฺณํ วยานํ อญฺญตฺรํ วยํ ยามนฺติ กตฺวา ทสฺเสติ.

ตสมฺมา เอวเมตฺถ อตฺถโถ เวทิตพฺโพ “สเจ อตฺตานํ ปิยํ ชาเนยฺย, รกฺขเยย นํ สุรฺกฺขิตํ; ยถา โส สุรฺกฺขิตโ ไหติ, เอวณฺตํ รกฺขเยย.

(ในบุคคล ท.) เหล่านั้นหนา, ถ้าว่า (อ.บุคคล) เป็นคฤหัสถ์ เป็นอยู่ (คิดแล้ว) ว่า (อ.เรา) จักรักษา ซึ่งตน ดังนี้ เข้าไปแล้ว สู้หอง อัน (อันบุคคล) ระวังดีแล้ว บนพื้นแห่งปราสาท ในเบื้องบน เป็นผู้มีการรักษาอันถึงพร้อมแล้ว เป็น อยู่อยู่ ก็ดี, เป็นบรรพชิต เป็น อยู่อยู่ ในถ้ำ อัน (อันบุคคล) ระวังดีแล้ว อันมีประตูและหน้าต่างอันบุคคลปิดแล้ว ก็ดี ชื่อว่า ย่อมไม่รักษา ซึ่งตน นั้นเทียว ฯ

ส่วนว่า (อ.บุคคล) เป็นคฤหัสถ์ เป็นอยู่ กระทำอยู่ ซึ่งบุญ ท. มีทานและศีลเป็นต้น ตามกำลัง, ก็ หรือว่า เป็นบรรพชิต (เป็นอยู่) ถึงทั่วอยู่ ซึ่งความชวนชววย ในวัตรและวัตรตอบและปริยัติ และมนสิการ ท. ชื่อว่า ย่อมรักษา ซึ่งตน ฯ อ.บุรุษผู้เป็นบัณฑิต เมื่อไม่อาจ (เพื่ออันกระทำ) อย่างนี้ในวัย ท. ๓ ย่อมประคอง ซึ่งตน ในวัย แม้วัยใดวัยหนึ่ง นั้นเทียว ฯ ก็ ถ้าว่า (อ.บุคคล) ผู้เป็นคฤหัสถ์เป็นแล้ว ย่อมไม่อาจ เพื่ออันกระทำ ซึ่งกุศล เพราะความที่ (แห่งตน) เป็นผู้ชวนชววยแล้วในการเล่น ในปฐมวัย ไชรั, อ.กุศล (อันบุคคล นั้น) เป็นผู้ไม่ประมาทแล้ว เป็น ฟังกระทำ ในมัชฌิมวัย ฯ

ถ้าว่า (อ.บุคคล) เลี้ยงดูอยู่ ซึ่งลูกและเมีย ย่อมไม่อาจ เพื่ออันกระทำ ซึ่งกุศล ในมัชฌิมวัย ไชรั, (อ.กุศล อันบุคคล นั้น) ฟังกระทำ ในปัจฉิมวัย นั้นเทียว ฯ แม้ (ครั้นเมื่อความเป็น) อย่างนั้น (มีอยู่) อ.ตน เป็นผู้ (อันบุคคลนั้น) ประคองแล้วเทียว ย่อม เป็น ฯ

ส่วนว่า (เมื่อบุคคล) ไม่กระทำอยู่ อย่างนี้ อ.ตน ชื่อว่า เป็นตนเป็นที่รัก ย่อมเป็น หามิได้, (อ.บุคคล นั้น) ย่อมกระทำ (ซึ่งตน) นั้น ให้เป็นผู้มีอภัยเป็นที่ไปในเบื้องหน้า นั้นเทียว ฯ ก็ ถ้าว่า (อ.บุคคลผู้รักษาซึ่งตน) เป็นบรรพชิต (เป็นอยู่) กระทำอยู่ ซึ่งการสาธยาย ทรงจำอยู่ บอกร้อย กระทำอยู่ ซึ่งวัตร และวัตรตอบ ชื่อว่าย่อมถึงทั่ว ซึ่งความประมาท ในปฐมวัย ไชรั, อ.สมณธรรม (อันบุคคล นั้น) เป็นผู้ไม่ประมาทแล้ว (เป็น) ฟังกระทำ ในมัชฌิมวัย ฯ

ก็ ถ้าว่า (อ.บุคคลผู้รักษาซึ่งตน) งามอยู่ ซึ่งการวินิจฉัย ในอรรถกถา ด้วย ซึ่งเหตุ ด้วย แห่งปริยัติ (อันตน) เรียนเอาแล้ว ในปฐมวัย ชื่อว่า ย่อมถึงทั่ว ซึ่งความประมาท ในมัชฌิมวัย ไชรั, อ.สมณธรรม (อันบุคคล ผู้รักษาซึ่งตนนั้น) เป็นผู้ไม่ประมาทแล้ว (เป็น) ฟังกระทำ ในปัจฉิมวัย ฯ

อ.ตน เป็นผู้ (อันบุคคล) นั้น ประคองแล้วเทียว ย่อมเป็น แม้ด้วยประการฉะนี้ ฯ แต่ว่า (เมื่อบุคคลนั้น) ไม่กระทำอยู่ อย่างนี้ อ.ตนชื่อว่าเป็นผู้เป็นที่รักย่อมเป็นหามิได้, (อ.บุคคลนั้น) (ยังตน) นั้น ย่อมให้เตือตร้อนด้วยการตามเตือตร้อนในภายหลังนั้นเทียวดังนี้ ฯ

ในกาลเป็นที่สุดลงแห่งเทศนา อ.พระราชกุมารพระนามว่า- โพิธิ ทรงตั้งอยู่เฉพาะแล้ว ในไสตปาตติผล ฯ อ.พระธรรมเทศนา เป็นเทศนาเป็นไปกับด้วยวาจาที่มีประโยชน์ ได้มีแล้ว แม้แก่บริษัท ผู้ถึงพร้อมแล้ว ดังนี้แล ฯ

อ.เรื่องแห่งพระราชกุมารพระนามว่าโพิธิ
(จบแล้ว) ฯ

ตตถ, สเจ คีหิ สมานो `อดตานํ ฤทธิสุสามีติ อุปริ ปาสาทตเล สฺสูวุตฺติ คพฺภํ ปวิสิตฺวา สมฺปนฺนรฺกฺโข หุตฺวา วสนฺนฺโตปิ; ปพฺพชิตฺโต หุตฺวา สฺสูวุเต ปิททิตฺทวฺวาร- วาตปาเน เลเณ วิหรนฺนฺโตปิ อดตานํ น ฤชฺชติเยว.

คิหิ สมานो ปน ยถาพลํ ทานสึลาทีนํ ปุณฺณานิ กโรนฺโต, ปพฺพชิตฺโต วา ปน วตฺตปฺปฏฺวิตฺตปริยตฺติ- มนสิกาเรสุ อฺสุสุกฺกํ อาปชฺชนฺโต อดตานํ ฤชฺชติ- นาม. เหวํ ตีสุ เวยฺสุ อสกฺโกนฺโต อถฺยตฺตรสฺมึเป- วเว ปณฺฑิตฺตปริโส อดตานํ ปฏฺชคฺคิตฺยิว. สเจ หิ คิหิภูโต ปสมเวย ชิชฺชทาปสฺสฺตตฺยา กุสลํ กาคฺตุํ น สกฺโกติ. มชฺชฌิมเวย อปฺปมตฺเตน หุตฺวา กุสลํ กาคฺตพฺพํ.

สเจ มชฺชฌิมเวย ปุตฺตทาวํ โปเสนฺโต กุสลํ กาคฺตุํ น สกฺโกติ, ปจฺฉิมเวย กาคฺตพฺพเมว. เหวํปิ เตน อดตฺตา ปฏฺชคฺคิตฺโต ว โหติ.

เอวํ อภิโรนฺตสฺส ปน อดตฺตา ปิโย นาม น โหติ, อปายปฺรายนเมว นํ กโรติ. สเจ ปน ปพฺพชิตฺโต ปสมเวย สชฺชฌายํ กโรนฺโต ธาเรนฺโต วาเจนฺโต วตฺตปฺปฏฺวิตฺตํ กโรนฺโต ปมาทํ อาปชฺชติ, มชฺชฌิมเวย อปฺปมตฺเตน สมณธฺมโม กาคฺตพฺพ.

สเจ ปน ปสมเวย อคฺคฺคิตฺตปริยตฺติยา อฏฺฐกธา- วินิจฺฉนํ การณญฺจ ปุจฺฉนฺโต มชฺชฌิมเวย ปมาทํ อาปชฺชติ, ปจฺฉิมเวย อปฺปมตฺเตน สมณธฺมโม กาคฺตพฺพ.

เอวํปิ เตน อดตฺตา ปฏฺชคฺคิตฺโต ว โหติ. เหวํ อภิโรนฺตสฺส ปน อดตฺตา ปิโย นม น โหติ, ปจฺฉานฺตฺตาเปเนว นํ ตาเปตฺติติ.

เทศนาเสนา โพิธิราชกุมารโ โสตาปตติผล ปติภฺรฺชฺหิ. สมฺปตฺตปริสายปิ สาคฺตฺติกา ธมฺมเทศนา อโหสิติ.

โพิธิราชกุมาร วตฺถุ

**๒. อ.เรื่องแห่งพระเถระผู้เป็นโอรส
แห่งเจ้าศากยยะชื่อว่าอุปลันนทะ
(อันข้าพเจ้า จะกล่าว) ๕**

๒. อุปนันทสกุญฺจปุตตวตฺถุ.

อ.พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ ในพระเชตวัน ทรงปรารภ
ซึ่งพระเถระผู้เป็นโอรสแห่งเจ้าศากยยะ ชื่อว่าอุปลันนทะ ตรัสแล้ว
ซึ่งพระธรรมเทศนา นี้ ว่า **อตุตทานเมว ปจฺมมํ** ดังนี้ เป็นต้น ๕

ได้ยินว่า อ.พระเถระนั้น เป็นผู้ฉลาด เพื่ออันกล่าว ซึ่งธรรมกถา
(ย่อมนั้น) ๕ อ.ภิกษุ ท. มาก ฟังแล้ว ซึ่งธรรมกถา อันประกอบพร้อม
เฉพาะแล้วด้วยคุณมีความเป็นแห่งบุคคลผู้มีความปรารถนาน้อย
เป็นต้น (ของพระเถระ) นั้น บุปผาแล้ว (ซึ่งพระเถระ) นั้น ด้วยจีวร ท.
สมาทานแล้ว ซึ่งอตุตถกํ ท. ๕

(อ.พระเถระ) นั้นนั่นเทียว รับแล้ว ซึ่งบริวาร อันภิกษุ ท. เหล่านั้น
สละวิเศษแล้ว ท. ๕ (อ.พระเถระ) นั้น ครั้นเมื่ออยู่ในแห่งพรรษา
ครั้งหนึ่ง ไกลเข้ามาแล้ว ได้ไปแล้ว สู่ชนบท ๕ ครั้งนั้น อ.ภิกษุหนุ่มและ
สามเณร ท. ในวิหาร แห่งหนึ่ง กล่าวแล้ว ว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ
(อ.ท่าน ท.) ขอจงเข้าจำ ซึ่งพรรษา (ในที่) นี้ ดังนี้ (กะพระเถระ) นั้น
เพราะความรักในพระธรรมกถิก ๕

(อ.พระเถระ) ถามแล้ว ว่า (อ.ผ้า) อันบุคคลพึงถวายแก่ภิกษุ
ผู้อยู่ตลอดพรรษา มีประมาณเท่าไร (อันภิกษุ ท.) ย่อมได้ (ในวิหาร) นี้
ดังนี้, (ครั้นเมื่อคำ) ว่า อ.ผ้าสาฎก ผืนหนึ่ง ๕ (อันภิกษุ ท. ย่อมได้
ในวิหาร นี้) ดังนี้ (อันภิกษุหนุ่มและสามเณร ท.) เหล่านั้น กล่าวแล้ว,
วางไว้แล้ว ซึ่งรองเท้า ท. (ในวิหาร) นั้น ได้ไปแล้ว สู่วิหาร อื่น, ไปแล้ว
สู่วิหาร ที่ ๒ ถามแล้ว ว่า อ.อะไร (อันภิกษุ ท.) ย่อมได้ (ในวิหาร) นี้
ดังนี้ (ครั้นเมื่อคำ) ว่า อ.ผ้าสาฎก ท. ๒ (อันภิกษุ ท. ย่อมได้
ในวิหาร นี้) ดังนี้ (อันภิกษุหนุ่มและสามเณร ท.) กล่าวแล้ว, วางไว้แล้ว
ซึ่งไม้เท้าของคนแก่, ไปแล้ว สู่วิหาร ที่ ๓ ถามแล้ว ว่า อ.อะไร
(อันภิกษุ ท.) ย่อมได้ (ในวิหาร) นี้ ดังนี้ (ครั้นเมื่อคำ) ว่า อ.ผ้าสาฎก ท. ๓
(อันภิกษุ ท. ย่อมได้ ในวิหารนี้) ดังนี้ (อันภิกษุหนุ่มและสามเณร ท.)
กล่าวแล้ว, วางไว้แล้ว ซึ่งลักจันแห่งน้ำ, ไปแล้ว สู่วิหาร ที่ ๔ ถามแล้ว
ว่า อ.อะไร (อันภิกษุ ท.) ย่อมได้ (ในวิหาร) นี้ ดังนี้ (ครั้นเมื่อคำ) ว่า
อ.ผ้าสาฎก ท. ๔ (อันภิกษุ ท. ย่อมได้ ในวิหาร นี้) ดังนี้ (อันภิกษุ
หนุ่มและสามเณร ท.) กล่าวแล้ว (กล่าวแล้ว)ว่า อ.ดีละ อ.เรา
จักอยู่ (ในวิหาร) นี้ ดังนี้ เข้าไปจำแล้ว ซึ่งพรรษา (ในวิหาร) นั้น กล่าว
แล้ว ซึ่งธรรมกถา แก่คฤหัสถ์ ท. ด้วยนั้นเทียว แก่ภิกษุ ท. ด้วย ๕
(อ.ชน ท.) เหล่านั้น บุปผาแล้ว (ซึ่งพระเถระ)นั้น ด้วยผ้า ท. อันมาก
ด้วยนั้นเทียว ด้วยจีวร ท. (อันมาก) ด้วย ๕

(อ.พระเถระ) นั้น ผู้มีพรรษาอันอยู่แล้ว ส่งไปแล้ว ซึ่งชาวสาส์น
ในวิหาร ท. แม้เหล่านั้น (กล่าวแล้ว) ว่า (อ.ผ้า) อันบุคคล
พึงถวายแก่ภิกษุผู้อยู่ตลอดพรรษา อันเรา ฟังได้ เพราะความที่
แห่งบริวาร เป็นของ (อันเรา) วางไว้แล้ว, อ.ภิกษุ ท. จงส่ง (ซึ่งผ้า) นั้น
แก่เรา ดังนี้ (ยังบุคคล) ให้นำมาแล้ว (ซึ่งผ้า) ทั้งปวง ยังยานน้อย
ให้เต็มแล้ว ได้ออกไปแล้ว ๕

“อตุตทานเมว ปจฺมมํ อิมํ ธมฺมเทศนํ สตุตฺตา
เชตวนเณ วิหรนฺโต อุปนนฺทํ สกุญฺจปุตฺตํ อารพฺภ กเถสิ.

โส กิโร เถโร ธมฺมกถํ กเถตุํ เจโก. ตสฺส อปฺปิจฺจตาทิปฺ-
ปฏิยฺยตุตฺตํ ธมฺมกถํ สุตฺวา พนฺนุ ภิกฺขุ ตํ จีวรเหมิ ปุเชตฺวา
อตุตฺตคานิ สมายยีสฺส.

เตหิ วิสุสฺสจฺจปริทฺขวาเร โสเอว คณฺหิ. โส เอกสฺมึ
อนฺโตวสุเส อุปฺกุกฺกุเจ ชนปทํ อคฺมาสิ. อถ นํ
เอกสฺมึ วิหาเร ททฺรสามเณฺรวา ธมฺมกถิกปฺเปเมน
“ภนฺเต อธิ วสุสฺสํ อุปฺเถตติ วทีสฺส.

“อธิ กิตฺตกํ วสุสฺสวาสิกํ ลพฺภตฺติติ ปุจฺจิตฺวา,
เตหิ “เอเกโก สาฎกํโกติ วุตฺเต, ตตฺถ อุปาหนา
จเปตฺวา อญฺญํ วิหารํ อคฺมาสิ, ทฺติยํ วิหารํ คนฺตฺวา
“อธิ ก็ ลพฺภตฺติติ ปุจฺจิตฺวา, “เทว สาฎกาทิ วุตฺเต,
กตฺตรยญฺจึ จเปสิ; ตติยํ วิหารํ คนฺตฺวา “อธิ ก็
ลพฺภตฺติติ ปุจฺจิตฺวา, “ตโย สาฎกาทิ วุตฺเต, อุกทตฺมพํ
จเปสิ; จตฺตุถํ วิหารํ คนฺตฺวา “อธิ ก็ ลพฺภตฺติ
ปุจฺจิตฺวา, “จตฺตารโ สาฎกาทิ วุตฺเต, “สาธฺ อธิ
วสิสฺสสามิตฺติ ตตฺถ วสุสฺสํ อุปฺคนฺตฺวา คนฺทฺจฺจานญฺเจว
ภิกฺขุญฺญนฺนจ ธมฺมกถํ กเถสิ. เต นํ พนฺนุหิ วตฺถุเถหิ
เจว จีวรเหมิ ๑ ปุเชตฺส.

โส วุตฺถวสุโส อิตฺเรสุปิ วิหาเรสุ สาสนํ เปเสตฺวา
“มยา ปริทฺขวารสฺส จปิ ตตฺตฺตา วสุสฺสวาสิกํ ลพฺภตฺพํ,
ตํ เม ปหิณฺนตฺตุติ สพฺพํ อหฺราเปตฺวา ยานกํ ปุเรตฺวา
ปายาสิ.

ครั้งนั้น อ.ภิกษุหนุ่ม ท. ๒ รูป ในวิหาร แห่งหนึ่ง ได้แล้ว ซึ่งผ้าสาฎก ท. ๒ ด้วย ซึ่งผ้ากัมพล ผืนหนึ่ง ด้วย (กล่าวแล้ว) ว่า อ.ผ้าสาฎก ท. จะมี แก่ท่าน, อ.ผ้ากัมพล (จะมี) แก่เรา ดังนี้ ไม่อาจอยู่ เพื่ออันแบ่ง ย่อมนั่งทะเลาะกัน ณ ที่ใกล้แห่งหนทาง ฯ

(อ.ภิกษุหนุ่ม ท.) เหล่านั้น เห็นแล้ว (ซึ่งพระเถระ) นั้น ผู้มาอยู่ กล่าวแล้ว ว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ อ.ท่าน ท. ขอจงแบ่ง ให้ แก่พระผม ท. ดังนี้ ฯ (อ.พระเถระ กล่าวแล้ว) ว่า อ.ท่าน ท. นั้นเที่ยว จงแบ่งกันเถิด ดังนี้ ฯ (อ.ภิกษุหนุ่ม ท. เหล่านั้น กล่าวแล้ว) ว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ (อ.พระผม ท.) ย่อมไม่อาจ (เพื่ออันแบ่ง) อ.ท่าน ท. ขอจง แบ่ง ให้ แก่พระผม ท. ดังนี้ ฯ (อ.พระเถระถามแล้ว) ว่า (อ.ท่าน ท.) จักตั้งอยู่ในคำ ของเรา หรือ ดังนี้ ฯ (อ.ภิกษุหนุ่ม ท. เหล่านั้น กล่าวแล้ว) ว่า ขอรับ (อ.พระผม ท.) จักตั้งอยู่ (ในคำ ของท่าน ท.) ดังนี้ ฯ

(อ.พระเถระ) นั้น (กล่าวแล้ว) ว่า ถ้าอย่างนั้น อ.ดีละ ดังนี้ ให้แล้ว ซึ่งผ้าสาฎก ท. ๒ (แก่ภิกษุหนุ่ม ท.) เหล่านั้น (กล่าวแล้ว) ว่า (อ.ผ้ากัมพล) นี้ เป็นผ้าเป็นเครื่องห่ม ของเรา ท. ผู้กล่าวอยู่ ซึ่ง ธรรมกถา จงเป็นเถิด ดังนี้ ถือเอาแล้ว ซึ่งผ้ากัมพลอันมีค่ามาก หลีกไปแล้ว ฯ อ.ภิกษุหนุ่ม ท. เป็นผู้มีความเดือดร้อน เป็น ไป แล้ว ผู้สำนัก ของพระศาสดา กราบทูลแล้ว ซึ่งเนื้อความนั้น ฯ อ.พระศาสดา ตรัสแล้วว่า ดูก่อนภิกษุ ท. (อ.อุปนันทะ) นั้น ถือเอาแล้ว ซึ่งวัตถุอันเป็นของมีอยู่ ของเธอ ท. ย่อมกระทำ ซึ่งเธอ ท. ให้เป็นผู้มีความเดือดร้อนในกาลนี้นั้นเที่ยวหาไม่ได้, (อ.อุปนันทะนั้น) ได้กระทำแล้วนั้นเที่ยว แม้ในกาลก่อน ดังนี้ ทรงนำมาแล้ว ซึ่งเรื่อง อันไปล่วงแล้ว ว่า, ดังจะกล่าวโดยพิสดาร ในกาลอันไปล่วงแล้ว อ.นาก ท. ๒ คือ (อ.นาก) ตัวเที่ยวไปในที่ เป็นไปตามซึ่งฝั่งโดยปกติ ด้วย (อ.นาก) ตัวเที่ยวไปในน้ำอันลึกโดยปกติ ด้วย ได้แล้ว ซึ่งปลา ตะเพียน ตัวใหญ่ ถึงทั่วแล้วซึ่งความวิวาทกัน ว่า อ.ศีรษะ จะมี แก่ท่าน, อ.หาง (จะมี) แก่เรา ดังนี้ ไม่อาจอยู่ เพื่ออันแบ่ง เห็นแล้ว ซึ่งสุนัขจิ้งจอก ตัวหนึ่ง กล่าวแล้ว ว่า ข้าแต่ลุง อ.ท่าน ขอจง แบ่ง (ซึ่งปลาตะเพียน) ตัวนี้ ให้ แก่เรา ท. ดังนี้ ฯ

(อ.สุนัขจิ้งจอก กล่าวแล้ว) ว่า อ.เรา เป็นผู้ อันพระราชา ทรงตั้งไว้แล้ว ในที่ เป็นที่วินิจฉัย (ย่อมเป็น), (อ.เรา) นั่งแล้ว (ในที่) นั้น สิ้นกาลนาน เป็นผู้มาแล้ว เพื่อต้องการแก่อันพักแห่งแข็ง ย่อมเป็น, ในกาลนี้ อ.โอกาส ของเรา ย่อมไม่มี ดังนี้ ฯ (อ.นาก ท. กล่าวแล้ว) ว่า ข้าแต่ลุง (อ.ท่าน ท.) ขอจงอย่ากระทำ อย่างนี้, (อ.ท่าน ท.) ขอจง แบ่ง ให้แก่เรา ท. นั้นเที่ยว ดังนี้ ฯ (อ.สุนัขจิ้งจอก ถามแล้ว) ว่า (อ.ท่าน ท.) จักตั้งอยู่ ในคำ ของเรา หรือ ดังนี้ ฯ (อ.นาก ท. กล่าวแล้ว) ว่า ข้าแต่ลุง (อ.เรา ท.) จักตั้งอยู่ (ในคำ ของท่าน ท.) ดังนี้ ฯ

(อ.สุนัขจิ้งจอก) นั้น (กล่าวแล้ว) ว่า ถ้าอย่างนั้น อ.ดีละ ดังนี้ ตัดแล้ว ซึ่งศีรษะ ได้กระทำแล้ว ในที่สุดแห่งหนึ่ง, (ตัดแล้ว) ซึ่งหาง (ได้กระทำแล้ว) ในที่สุดแห่งหนึ่ง, ก็ แล (อ.สุนัขจิ้งจอกนั้น) ครั้นกระทำแล้ว (กล่าวแล้ว) ว่า แน่ะพ่อ ท. แห่งท่าน ท. หนา (อันนาก) ไต เที่ยวไปแล้ว ในที่ เป็นไปตามซึ่งฝั่ง,

อ.เถกสุมี วิหารเว เทว ทหริกขุ เทว สาฎก เอกภจ กมพล ลภิตวา “ตฺยหฺ สาฎกา โหนตุ, มยฺหฺ กมพลลิต ภาเชตุ อสฺกโกนฺตา มคฺคสมฺเป นิสฺสิตฺวา วิทฺหติ.

เต ตฺ [เถว] อาคฺจฺจฺนฺตฺ ทิสฺวา “ภนฺเต ตฺมฺเห โน ภาเชตฺวา เทธาติ วทิสฺสุ. “ตฺมฺเหเยว ภาเชธาติ. “น สกฺโกม ภนฺเต, ตฺมฺเห โน ภาเชตฺวา เทธาติ. “มม วจฺเน จฺจฺสฺสธาติ. “อาม จฺจฺสฺสามาติ.

“เตนหิ สาธฺตฺติ โส เตสฺสฺ เทว สาฎก ทตฺวา “อฺย ฐมฺมกํ กเถนฺตํ อมฺหากํ ปารุปนํ โหตุติ มหคฺคสมกฺพลฺ อาทาย ปกฺกามิ. ทหริกขุ วิปฺปฏิสฺวาริโน หุตฺวา สตฺถุ สนฺตํ คุนฺตฺวา ตมตฺถํ อโรเจสฺสฺ. สตฺถา “น ภิกฺขเว อิทาเนเวสฺ ตฺมฺหากํ สนฺตํ คเหตฺวา ตฺมฺเห วิปฺปฏิสฺวาริโน กโรติ, ปุพฺเพปิ อกาสิเยวาทิ วตฺวา อตีตํ อาทริ: “อตีตฺสฺมี หิ “อนฺุตฺตฺรจฺริ ๑ คมฺภีรจฺริ จาติ เทว อูทฺทา มหฺนฺตฺ โรหิตมจฺจฺ ลภิตฺวา “มยฺหฺ สีสฺ โหตุ, ตว นงฺคุญฺจฺนฺติ วิวาทาปนฺนา ภาเชตุ อสฺกโกนฺตา เอกํ สิคาลํ ทิสฺวา อาทิสฺสุ “มาตฺสฺล อิมํ โน ภาเชตฺวา เทหิตฺติ.

“อหฺ รัตนฺวา วินิจฺฉญฺญฺจฺนาเน จปิโต, ตตฺถ จิรฺ นิสฺสิตฺวา ชงฺขวิหฺรตฺถาย อาคโตมฺหิ, อิทานิ เม โอกาโส นตฺถิตฺติ. “มาตฺสฺล มา เหวํ กโรถ, ภาเชตฺวาเอว โน เทธาติ. “มม วจฺเน จฺจฺสฺสธาติ. “จฺจฺสฺสาม มาตฺสฺลาติ.

“เตนหิ สาธฺตฺติ โส สีสฺ จินฺทิตฺวา เอกมฺนฺเต อกาสิ, นงฺคุญฺจฺ เอกมฺนฺเต; กตฺวา ๑ ปน “ตาตา เยน โว อนฺุตฺตฺเร จริตฺ,

(อ.นาก) นั้น จงถือเอา ซึ่งทาง (อันนาก) ไต เทียวไปแล้ว ในน้ำ-อันลึก, อ.ศีระะ จงมี (แก่นาก) นั้น ส่วนว่า อ.ท่อน อันมีในท่ามกลาง นี้ จักมี แก่เรา ผู้ตั้งอยู่แล้ว ในธรรมอันเป็นเครื่องวิจิตร ดั่งนี้ เมื่อ (ยังนาก ท.) เหล่านั้น ให้รู้พร้อม กล่าวแล้ว ซึ่งคาถา นี้ ว่า

อ.หาง (จงมี แก่นาก) ตัวเทียวไปในที่ เป็นไปตามซึ่งฝั่ง โดยปกติ, อ.ศีระะ (จงมี แก่นาก) ตัวเทียวไปในน้ำ-อันลึกโดยปกติ, ส่วนว่า อ.ท่อน อันมีในท่ามกลาง นี้ จักมี (แก่เรา) ผู้ตั้งอยู่ในธรรม ดั่งนี้

ถือเอาแล้ว ซึ่งท่อนอันมีในท่ามกลาง หลีกไปแล้ว ๗ อ.นาก ท. แม้เหล่านั้น เป็นสัตว์มีความเดือตร้อน (เป็น) ได้ยื่นแลดูแล้ว (ซึ่งสุนัข-จิ้งจอก) นั้น (ดั่งนี้) ๗

อ.พระศาสดา ครั้นทรงแสดงแล้ว ซึ่งเรื่องอันไปล่วงแล้ว นี้ (ตรัสแล้ว) ว่า (อ.อุปันนทะ) นั้น ได้กระทำแล้ว ซึ่งเธอ ท. ให้เป็นผู้มีความเดือตร้อน แม้ในกาลอันไปล่วงแล้ว อย่างนี้ นั้นเทียว ดั่งนี้ ทรงยังภิกษุ ท. เหล่านั้น ให้รู้พร้อมแล้ว เมื่อทรงติเตียน ซึ่งพระอุปันนทะ ตรัสแล้วว่า ดูก่อนภิกษุ ท. อ.ตน (อันบุคคล) ชื่อว่า ผู้เมื่อกกล่าว สอน (ซึ่งบุคคล) อื่น พึงให้ตั้งอยู่เฉพาะ (ในคุณ) อันสมควร ก่อน นั้นเทียว ดั่งนี้ ตรัสแล้ว ซึ่งพระคาถา นี้ ว่า

(อ.บุคคล) ยังตนนั้นเทียว พึงให้ตั้งลง (ในคุณ) อันสมควร ก่อน, พึงตามสอน ซึ่งบุคคลอื่น ในภายหลัง, อ.บัณฑิต ไม่พึงเศร้าหมอง ดั่งนี้ ๗

(อ.อรรถ ว่า) พึง (ยังตน) ให้ตั้งอยู่เฉพาะ ในคุณ อันสมควร (ดั่งนี้ ในบท ท.) เหล่านั้นหนา (แห่งบาทแห่งพระคาถา) ว่า **ปฏิรูป นิเวสเย** ดั่งนี้ ๗

(อ.อรรถรูป) นี้ ว่า (อ.บุคคล) ไต เป็นผู้ใคร่เพื่ออันตามสอน (ซึ่งบุคคล) อื่น ด้วยคุณมีความเป็นแห่งบุคคลผู้มีความปรารถนา น้อยเป็นต้น ท. หรือ หรือว่า (ด้วยปฏิปทา ท.) มีปฏิปทาของ-อริยวงศ์เป็นต้น (ย่อมเป็น), (อ.บุคคล) นั้น ยังตนนั้นเทียว พึงให้ ตั้งอยู่เฉพาะ ในคุณ นั้น ก่อน, (อ.บุคคลนั้น) ครั้น(ยังตน) ให้ตั้งอยู่ เฉพาะแล้ว อย่างนี้ พึงตามสอน (ซึ่งบุคคล) อื่น ด้วยคุณ ท. เหล่านั้น ในภายหลัง ๗

ด้วยว่า (อ.บุคคล) ไม่ ยังตน ให้ตั้งลงแล้ว (ในคุณ) นั้น ตามสอนอยู่ (ซึ่งบุคคล) อื่น อย่างเดียว นั้นเทียว ได้แล้ว ซึ่งการนินทา (จากบุคคล) อื่น ชื่อว่า ย่อมเศร้าหมอง ๗

(อ.บุคคล) ยังตน ให้ตั้งลงแล้ว (ในคุณ) นั้น ตามสอนอยู่ ย่อมได้ ซึ่งการสรรเสริญ (จากบุคคล) อื่น, เพราะเหตุนั้น (อ.บุคคลนั้น) ชื่อว่า ย่อมไม่เศร้าหมอง ๗

อ.บัณฑิต กระทำอยู่ อย่างนี้ ชื่อว่าไม่พึงเศร้าหมอง ดั่งนี้ เป็นคำอธิบาย (อันพระผู้มีพระภาค) ตรัสแล้ว ย่อมเป็น ๗

โส นงฺคุญฺจ คณฺหาตุ; เยน คมฺภีเร จริตฺ, ตสฺส สีสํ โหตุ; อโย ปน มชฺฌิมิเฆ ชนฺโท มม วินิจฺจยธมฺเม จิตฺตสฺส ภาวิสฺสตีติ เต สญฺญาเปณฺโต

“อนุตฺตฺริจาริโน นงฺคุญฺจ, สีสํ คมฺภีรฺจาริโน,
อถายํ มชฺฌิมิเฆ ชนฺโท ธมฺมฏฺฐสฺส ภาวิสฺสตีติ

อิมํ คาถํ วุตฺวา มชฺฌิมิชนฺฑํ อาทาย ปกฺกามิ. เตปิ วิปฺปฏิสํวริโน ตํ โอลิเกตุวา อญฺฺจฺสุ.

สตฺถา อิมํ อตีตํ ทสฺเสตุวา “เอวเมส อตีเตปิ ตุมฺहे วิปฺปฏิสํวริโน อกาสิเยวติ เต ภิกฺขุ สญฺญาเปตุวา อุนนฺทํ ครหฺนฺโต “ภิกฺขเว ปรี โวทฺนฺเตน นาม ปจฺจเมว อตฺตา ปฏฺฐึเป ปติฏฺฐาเปตพฺโพติ วุตฺวา อิมํ คาถมาห

“อตุตฺตานเมว ปจฺจํ ปฏฺฐึเป นิเวสเย,
อถญฺญมฺนุสาเสยฺย, น กิลิสฺเสยฺย ปณฺชิโตติ.

ตตฺถ “**ปฏฺฐึเป นิเวสเยติ:** อนุจฺฉวิเก คุณเ ปติฏฺฐาเปยฺย.

อิทํ วุตฺตํ โหติ “โย อปฺปิจฺจตาทิกฺุณฺเห วา อริยวสฺสปฏิปทาทีหิ วา ปรี อนุสาสิตุกาโม, โส อตุตฺตานเมว ปจฺจํ ตสฺมึ คุณเ ปติฏฺฐาเปยฺย; เอวํ ปติฏฺฐาเปตุวา อถญฺญํ เตหิ คุณฺเห อนุสาเสยฺย.

อตุตฺตานํ หิ ตตฺถ อนิเวเสตุวา เกวลํ ปรมเว อนุสาสมาโน ปรีโต นินฺทํ ลภิตฺวา กิลิสฺสติ นาม.

ตตฺถ อตุตฺตานํ นิเวเสตุวา อนุสาสมาโน ปรีโต ปสฺสํ ลภติ; ตสฺมา น กิลิสฺสติ นาม.

เอวํ กโรนฺโต ปณฺชิโต น กิลิสฺเสยฺยาติ.

ในกาลเป็นที่สุดลงแห่งเทศนา อ.ภิกษุ ท. ๒ เหล่านั้น ตั้งอยู่ เฉพาะแล้ว ในโศดาปัตติผล ฯ อ.พระเทศนา เป็นเทศนา เป็นไปกับ ด้วยวาจาที่มีประโยชน์ ได้มีแล้ว แม้แก่มหาชน ดังนี้แล ฯ

เทศนาว่าสาเน เต เทว ภิกขุ โสดาปัตติผล เล ปติฏฐหีสฺส มหาชนสุสาปี สาตถิกา เทสนา อโหสิตี.

**อ.เรื่องแห่งพระเถระผู้เป็นโอรส
แห่งเจ้าศากยะชื่อว่าอุปันนทะ
(จบแล้ว) ฯ**

อุปันนทสกุยปุตตวตถุ.

**๓. อ.เรื่องแห่งพระเถระ
ชื่อว่าติสสะผู้ประกอบแล้วในความเพียร
(อันข้าพเจ้า จะกล่าว) ฯ**

๓.ปธานิกติสฺสตุเถรวตถุ.

อ.พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ในพระเชตวัน ทรงปรารภ ซึ่งพระเถระชื่อว่าติสสะผู้ประกอบแล้วในความเพียร ตรัสแล้ว ซึ่งพระธรรมเทศนา นี้ ว่า **อตตทานญเจ** ดังนี้ เป็นต้น ฯ

“**อตตทานญเจติ** อิมํ ธมฺมเทสนํ สตุถา เขตวเน วิหรนฺโต ปธานิกติสฺสตุเถโร อารพฺภ กเถสิ.

ได้ยินว่า (อ.พระเถระ) นั้น เรียนเอาแล้ว ซึ่งกัมมัญฐาน ในสำนัก ของพระศาสดา พาเอาแล้ว ซึ่งภิกษุ ท. มีรอยทำเป็นประมาธ เข้าไปจำแล้ว ซึ่งพรรษา ในป่า กล่าวสอนแล้ว ว่า คุณก่อนท่านผู้- มีอายุ ท. อ.กัมมัญฐาน อันท่าน ท. เรียนเอาแล้ว ในสำนัก ของพระพุทเจ้าผู้ทรงพระชนม์อยู่, (อ.ท่าน ท.) เป็นผู้ไม่ประมาธแล้ว (เป็น) จงกระทำ ซึ่งสมณธรรม เกิด ดังนี้ ไปแล้ว นอนแล้ว ย่อมหลับเอง ฯ

โส กิร สตุถุ สนฺติเก กมฺมญฺจานํ คเหตุวา ปญฺจสเส ภิกขุ อาทาย อรญฺเবে วสุตฺถํ อุปคฺนฺตวา “อาวุโส ธรรมานกพฺพุทฺธสฺส โว สนฺติเก กมฺมญฺจานํ คหิตฺถํ, อุปฺปมตฺตา สมณธมฺมํ กโรถาติ โอบทิตฺวา สยํ คฺนฺตวา นิปฺชฺชิตฺวา สุปฺติ.

อ.ภิกษุ ท. เหล่านั้น จงกรมแล้ว ในปฐมยาม ย่อมเข้าไป สู่วิหาร ในมัชฌิมยาม ฯ

เต ภิกขุ ปจฺมยาเม จงฺกมิตฺวา มชฺฌิมยาเม วิหารํ ปวิสฺสูติ.

(อ.พระเถระ) นั้น ไปแล้ว สู่นัก (ของภิกษุ ท.) เหล่านั้น ในกาล (แห่งตน) หลับแล้ว ตื่นแล้ว, กล่าวแล้ว ว่า อ.ท่าน ท. เป็นผู้มาแล้ว (ด้วยความหวัง) ว่า (อ.เขา ท.) นอนแล้ว จักหลับ ดังนี้ (ย่อมเป็น) หรือ ? (อ.ท่าน ท.) ออกไปแล้ว พลัน จงกระทำ ซึ่งสมณธรรม ดังนี้ ไปแล้ว ย่อมหลับ อย่างนั้นนั่นเทียวเอง ฯ

โส นิทฺทายิตฺวา ปพฺพุทฺธกาเล เตสํ สนฺติกํ คฺนฺตวา “กึ ตุมฺहे นิปฺชฺชิตฺวา นิทฺทายิสฺสามาติ อาคฺตา ? สึฆํ นิทฺชฺชิตฺวา สมณธมฺมํ กโรถาติ วตฺวา สยํ คฺนฺตวา ตเถว สุปฺติ.

(อ.ภิกษุ ท.) เหล่านี้ จงกรมแล้ว ในภายนอก ในมัชฌิมยาม ย่อมเข้าไป สู่วิหาร ในปัจฉิมยาม ฯ

อิตเร มชฺฌิมยาเม พฺหิ จงฺกมิตฺวา ปจฺฉิมยาเม วิหารํ ปวิสฺสูติ.

(อ.พระเถระ) นั้น ตื่นแล้ว แม้อีก ไปแล้ว สู่นัก (ของภิกษุ ท.) เหล่านี้ นำออกแล้ว (ซึ่งภิกษุ ท.) เหล่านี้ จากวิหาร ไปแล้ว ย่อม หลับเอง อีก นั้นเทียว ฯ

โส ปุณฺณิ ปพฺพุทฺธิตฺวา เตสํ สนฺติกํ คฺนฺตวา เต วิหารา นิหริตฺวา สยํ ปุณฺ คฺนฺตวา สุปฺเตว.

(ครั้นเมื่อพระเถระ) นั้น กระทำอยู่ อย่างนี้ ตลอดกาลเนื่องนิตย, อ.ภิกษุ ท. เหล่านี้ ไม่ได้เอาแล้ว เพื่ออันกระทำไว้ในใจ ซึ่งการสาธยาย หรือ หรือว่า ซึ่งกัมมัญฐาน ฯ

ตสมึ นิจฺจกัลลํ เอวํ กโรนฺเต, เต ภิกขุ สชฺชฺชมา ยํ วา กมฺมญฺจานํ วา มนสิกาตุํ นาสฺสขีสุ.

อุจิต ได้ถึงแล้ว ซึ่งความเป็นโดยประการอื่น ๆ (อ.ภิกษุ ท.) เหล่านั้น (ปริรักษากันแล้ว) ว่า อ.อาจารย์ ของเรา ท. เป็นผู้มีความเพียรอันปรารถนาแล้ว เกินเปรียบ (ย่อมเป็น), (อ.เรา ท.) จักกำหนดจับ (ซึ่งอาจารย์) นั้น ดังนี้ กำหนดจับอยู่ เห็นแล้ว ซึ่งกิริยา (ของพระเถระ) นั้น กล่าวแล้วว่า คุณอันท่านผู้มีอายุท. (อ.เรา ท.) เป็นผู้จับได้แล้ว ย่อมเป็น, อ.อาจารย์ ของเรา ท. ย่อมรับรอง ร้องแปล่า ดังนี้ (แห่งภิกษุ ท.) เหล่านั้น ผู้ลำบากอยู่ เกินเปรียบหนา แม้ อ.ภิกษุรูปหนึ่ง ไม่ได้โอกาสแล้ว เพื่อบัน ยังคุณวิเศษ ให้บังเกิด ฯ

(อ.ภิกษุ ท.) เหล่านั้น ผู้มีพรหมจรรย์อยู่แล้ว ไปแล้ว ผู้สำนักของพระศาสดา ผู้มีปฏิสันถาร อันพระศาสดา ทรงกระทำแล้ว ผู้ (อันพระศาสดา) ตรัสถามแล้วว่า คุณอันภิกษุ ท. อ.เรา ท. เป็นผู้ไม่ประมาทแล้ว เป็น กระทำแล้ว ซึ่งสมณธรรม หรือ ดังนี้ กราบทูลแล้ว ซึ่งเนื้อความ นั้น ฯ

อ.พระศาสดา ตรัสแล้ว ว่า คุณอันภิกษุ ท. (อ.ภิกษุนั้น) ย่อมกระทำ ซึ่งอันตราย แก่เธอ ท.) ในกาลนี้ นั้นเทียว หามิได้, (อ.ภิกษุ) นั้น ได้กระทำแล้ว ซึ่งอันตราย แก่เธอ ท. นั้นเทียว แม้ ในกาลก่อน ดังนี้ (ผู้ อันภิกษุ ท.) เหล่านั้น ทูลวิงวอนแล้ว ทรงยังอภิลมวักกุฎชาตก นี้ ว่า

อ.ไก่อ นี้ ตัวเติบโตดีแล้ว ในสำนักของไก่อตัวมิใช่มารดา และบิดา ตัวอยู่ อยู่ในตระกูลของไก่อตัวมิใช่อาจารย์ ย่อมไม่รู้เฉพาะ ซึ่งกาล หรือ หรือว่า ซึ่งสมัย มิใช่กาล ดังนี้

ให้พิสดารแล้ว ตรัสแล้ว ว่า คุณอันภิกษุ ท. อ.ตน (อันบุคคล) ชื่อว่า ผู้เมื่อกล่าวสอน (ซึ่งบุคคล) อื่น ฟังกระทำ ให้เป็นผู้อันตน ฝึกดีแล้ว, เพราะว่า (อ.บุคคล) เมื่อกล่าวสอน อย่างนี้ เป็นผู้ (อันตน) ฝึกดีแล้ว เป็น ชื่อว่า ย่อมฝึกได้ ดังนี้ ตรัสแล้ว ซึ่งพระศาสดา นี้ ว่า

หากว่า (อ.บุคคล) ย่อมตามสอน (ซึ่งบุคคล) อื่น ฉันทใด ฟังกระทำ ซึ่งตน ฉันทนั้น ไชรั, (อ.บุคคล) นั้น) เป็นผู้ (อันตน) ฝึกดีแล้ว หนอ (เป็น) ควรฝึกได้, เพราะว่า ได้ยินว่า อ.ตน เป็นผู้อันบุคคลฝึกได้โดยยาก (ย่อมเป็น) ดังนี้

อ.เนื้อความ (แห่งคำอันเป็นพระศาสดา) นั้น ว่า อ.ภิกษุ กล่าวแล้วว่า (อันท่าน ท.) ฟังจงกรม (ในยาม ท.) มีปฐมยามเป็นต้น ดังนี้ ย่อมกล่าวสอน (ซึ่งบุคคล) อื่น ฉันทใด, หากว่า (อ.ภิกษุ) ย่อมตามสอน (ซึ่งบุคคล) อื่น ฉันทใด, อธิษฐานอยู่ (ซึ่งวัตร ท.) มีการจงกรม เป็นต้นเอง (ฉันทนั้น) ฟังกระทำ ซึ่งตน ฉันทนั้น ไชรั, (ครั้นเมื่อความเป็น) อย่างนั้นมีอยู่ (อ.ภิกษุนั้นเป็นผู้ (อันตน) ฝึกดีแล้ว หนอ (เป็น) ควรฝึกได้) (อ.อรรถ) ว่า (อ.ภิกษุ) ย่อมตามสอน (ซึ่งบุคคล) อื่น ด้วยคุณใด เป็นผู้อันตนฝึกดีแล้ว (ด้วยคุณ) นั้น เป็น ควรฝึกได้ (ดังนี้ แห่งบาท แห่งพระศาสดา) ว่า **สุทนต์โต วต ทเมถ** ดังนี้ ฯ

(อ.อรรถ) ว่า เพราะว่า ชื่อ อ.ตน นี้ เป็นผู้อันบุคคลฝึกได้ โดยยาก (ย่อมเป็น) ฯ เพราะเหตุนั้น (อ.ตน) นั้น เป็นผู้ (อันบุคคล) ฝึกดีแล้ว ย่อมเป็น โดยประการใด, (อ.ตน อันบุคคล) ควรฝึก โดยประการนั้น (ดังนี้ แห่งบาทแห่งพระศาสดา) ว่า **อตุตา หิ กิร ทุทุทโม** ดังนี้ ดังนี้ (อันบัณฑิต ฟังทราบ) ฯ

จิตต์ อญญตตต์ อคมาสิ. เต “อุมหากั อัจริโย อติวิย อารทฐวิริโย, ปริคคณฺหิสฺสาม นนฺติ ปริคคณฺหุนฺตา ตสฺส กิริยํ ทิสฺวา “นฏฺฐมฺหาวิโส, อัจริโย โน ตฺจฺจฺจฺจ วรฺตีติ วทิสฺ. เตสํ อติวิย กิลฺมฺนฺตานิ เอกภิกฺขุปี วิเสสํ นิพฺพตฺเตตฺตํ นาสกฺขิ.

เต วุตฺตวสฺสา สตฺถุ สนฺตีกิ คณฺตุวา สตฺถารา กตปฺปฏิสนฺนารา “กั ภิกฺขเว อปฺปมตฺตา หุตฺวา สมณธมฺมํ กิริตฺถาติ ปุจฺฉิตา ตมตฺถิ อโรเจสฺสุ.

สตุธา “น ภิกฺขเว อิทาเนว, ปุพฺเพเปส ตุมฺหากั อุนฺตรายมกาสิยฺเววาทิ วตุวา เตหิ ยาจิตฺโต

“อมาตาปิตุสฺวทฺโธ อนาจริยกุลฺลวสฺสํ
นายํ กาลมกาลํ วา อภิขานาติ กุกฺกุฏฺติ

อิมิ อภิลมวักกุฎชาตกั วิตฺถาเรตฺวา “ภิกฺขเว ปรี อิวทฺนฺเตน นาม อตฺตา สฺทนต์โต กาทพฺโพ, เอว อิวทฺนฺโต หิ สฺทนต์โต หุตฺวา ทเมติ นามาติ วตุวา อิมิ คาคามาห

“อตุตฺตานญฺเจ ตถา กยิรา, ยถญฺญมฺนุสฺสาสติ,
สฺทนต์โต วต ทเมถ, อตฺตา หิ กิร ทุทุทโมติ.

ตสฺสโต “ยถา ภิกฺขุ ปจฺมยามาทิสฺสุ จงฺกมิตพฺพนฺติ วตุวา ปรี อิวทฺติ, สยํ จงฺกมนาทินิ อธิฏฺฐนฺตฺโต อตฺตานญฺเจ ตถา กยิรา, ยถญฺญมฺนุสฺสาสติ. เอว สนฺเต **สฺทนต์โต วต ทเมถาติ**: เยน คฺเณน ปรี อญฺสฺสาสติ เตน อตฺตนา สฺทนต์โต หุตฺวา ทเมยฺย.

อตุตา หิ กิร ทุทุทโมติ; อยํ หิ อตุตา นาม ทุทุทโม. ตสฺมา ยถา โส สฺทนต์โต โหติ, ตถา ทเมตพฺโพติ.

ในกาลเป็นที่สุดลงแห่งเทศนา อ.ภิกษุ ท. เหล่านั้น แม้มือร้อยห้า
เป็นประมาณ บรรลุแล้ว ซึ่งพระอรหัต ดังนี้แล ฯ

เทศนาวิสาขะ ปณฺฑิตาปี เต ภิกษุ อรหตุติ
ปาปญฺญิตติ.

**อ.เรื่องแห่งพระเถระ
ชื่อว่าติสสสะผู้ประกอบแล้วในความเพียร
(จบแล้ว) ฯ**

ปธานิกติสฺสตุเถรวตฺถุ.

**๔. อ.เรื่องแห่งมารดา
ของพระเถระชื่อว่ากุมารกัสสปะ
(อันข้าพเจ้า จะกล่าว) ฯ**

๔. กุมารกสฺสปตฺถเฐรวตฺถุ.

อ.พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ ในพระเชตวัน ทรงปรารภ
ซึ่งมารดาของพระเถระชื่อว่ากุมารกัสสปะ ตรัสแล้ว ซึ่งพระธรรม
เทศนา นี้ ว่า **อตฺตา หิ อตฺตโน นาโถ** ดังนี้ เป็นต้น ฯ

“**อตฺตา หิ อตฺตโน นาโถ**ติ อิมํ ฌมฺมเทสนํ สตุถา
เชตวนเณ วิหฺรณฺโต กุมารกสฺสปตฺถเฐรวตฺถุ มาตริ อารพฺภ
กเถสิ.

ได้ยินว่า (อ.มารดา) นั้น เป็นธิดาของเศรษฐี ในเมืองชื่อว่า
ราชคฤห์ (เป็น) ขอลแล้ว ซึ่งการบวช จำเดิม แต่กาล (แห่งตน) ถึงแล้ว
ซึ่งความเป็นแห่งบุคคลผู้รู้แจ้ง, แม้อาศัยอยู่ ป่วย ๆ ไม่ได้แล้ว ซึ่งการบวช
จากสำนัก ของมารดาและบิดา ท. ผู้ถึงแล้วซึ่งวัย ไปแล้ว สู่ตระกูล-
แห่งผิว เป็นผู้มีผิวเพียงดังเทวดา เป็น อยู่ครอบครองแล้ว ซึ่งเรือน ฯ

สา กิร ราชคฺชนคฺเร เสฏฺฐิจิ ตา วิญญฺตุํ ปตฺตกาโล
ปฏฺฐาย ปพฺพชฺชํ ยาจิ, ปฺนปฺปฺนํ ยาจมานาปี
มาตาปีตฺถนํ สนฺติกา ปพฺพชฺชํ อลภิตฺวา วยปฺปตฺตา
ปติภุํ ฌนฺตฺวา ปติเทวตา หุตฺวา อคฺวาริ อชฺฌมาวสิ.

ครั้งนั้น อ.สัตว์ผู้เกิดแล้วในครรภ์ ตั้งอยู่เฉพาะแล้ว ในท้อง
(ของธิดาของเศรษฐี) นั้น ต่อกาลไม่นานนั้นเทียว ฯ

อถ สฺสา น จิรสฺเสว กุจฺฉิสฺสมิ คพฺโภ ปติภุจฺหิ.

ก็ (อ.ธิดาของเศรษฐี) นั้น ไม่รู้แล้ว ซึ่งความที่ (แห่งสัตว์ผู้เกิดแล้ว
ในครรภ์) นั้น เป็นผู้ตั้งอยู่เฉพาะแล้ว เทียว ยังสามิ ให้ยินดียิ่งแล้ว
ขอแล้ว ซึ่งการบวช ฯ

สา ปนสฺส ปติภุจฺจิตฺถาวิ อชานิตฺวาว สามิกํ
อาราเธตฺวา ปพฺพชฺชํ ยาจิ.

ครั้งนั้น (อ.สามิ) นั้น นำไปแล้ว (ซึ่งธิดาของเศรษฐี) นั้น สูที่เป็นที่
เข้าไปอาศัยแห่งภิกษุณี ด้วยสักการะ อันใหญ่ ไม่รู้ที่อยู่ (ยังธิดาของเศรษฐี)
ให้บวชแล้ว ในสำนัก ของภิกษุณี ท. ผู้นับเนื่องแล้วในฝ่ายแห่งพระเวททัต ฯ

อถ นํ โส มหฺนฺเตน สกฺกาเรน ภิกฺขุณีอุปฺสฺสยํ
เนตฺวา อชานนฺโต เทวทตฺตปฏฺชิگانํ ภิกฺขุณีนํ สนฺติเก
ปพฺพาเชสิ.

โดยสมัย อื่นอีก (อ.ภิกษุณีนั้น) ผู้ (อันภิกษุณี ท.) เหล่านั้น รู้แล้ว
ซึ่งความที่ (แห่งภิกษุณี) นั้น เป็นผู้มีความรัก ถามแล้ว ว่า (อ.เหตุ) นี้
อะไร ดังนี้ (กล่าวแล้ว)ว่า ข้าแต่แม่เจ้า อ.ดิฉัน ย่อมไม่รู้ว่าจะ (อ.เหตุ) นี้
นั้น อะไร (ดังนี้), แต่ที่ว่า อ.ศีล ของดิฉัน เป็นคุณงามดีไม่มีโรค
นั้นเทียว (ย่อมเป็น) ดังนี้ ฯ

อปเรน สมเยน ตสฺสา คพฺภินีภาวํ ฌตฺวา ตาหิ
“ก็ อิทฺนฺติ ปฏฺฐา “นาหํ อยฺเย ชานามิ ‘กิเมตฺ,’ สิลํ ปน
เม อโรคฺเมวาติ [อาห].

อ.ภิกษุณี ท. นำไปแล้ว (ซึ่งภิกษุณี) นั้น สูสำนัก ของพระเวททัต
ถามแล้ว ว่า อ.ภิกษุณี นี้ บวชแล้ว ด้วยศรัทธา,

ภิกฺขุณีโย ตํ เทวทตฺตสฺส สนฺติกํ เนตฺวา “อํ
ภิกฺขุณี สทฺถาย ปพฺพชิตา,

อยู่ดิฉัน ท. ย่อมไม่รู้ ซึ่งกาลแห่งสัตว์ผู้เกิดแล้ว ในครรรค์ (ของภิกษุณี) นี้ ตั้งอยู่เฉพาะแล้ว, (อ.ดิฉัน ท.) จะกระทำ อย่างไร ในกาลนี้ ดังนี้ ๕

อ.พระเทวทัต คิดแล้ว (ซึ่งเหตุ) มีประมาณเท่านี้ฉันท์เดียว ว่า อ.โทษมิใช่ยุค จงอย่าเกิดขึ้น แก่ภิกษุณี ท. ผู้กระทำซึ่งโอวาทของเรา ดังนี้ กล่าวแล้ว ว่า (อ.เธอ ท.) จง (ยังภิกษุณี) นั้น ให้ลึก ดังนี้ ๕

อ.ภิกษุณีสาว นั้น พังแล้ว (ซึ่งคำ) นั้น (กล่าวแล้ว) ว่า ข้าแต่แม่เจ้า ท. (อ.ท่าน ท.) ขอจงอย่า ยังดิฉัน ให้ฉิบหาย, อ.ดิฉัน เป็นผู้บวชแล้ว เจาะจง ซึ่งพระเทวทัต (ย่อมเป็น) หามิได้, (อ.ท่าน ท.) จงมา, จงนำไป ซึ่งดิฉัน สู่พระเชตวัน อันเป็นสำนัก ของพระศาสดา ดังนี้ ๕

(อ.ภิกษุณี ท.) เหล่านั้น พาเอา (ซึ่งภิกษุณีสาว) นั้น ไปแล้ว สู่พระเชตวัน กราบทูลแล้ว แก่พระศาสดา ๕

อ.พระศาสดา แม้ทรงทราบอยู่ ว่า อ.สัตว์ผู้เกิดแล้วในครรรค์ ตั้งอยู่เฉพาะแล้ว ในกาล (แห่งภิกษุณีสาว) นั้น เป็นคนหวั่น ดังนี้ (ทรงยังบุคคล) ให้ทูลเชิญแล้ว ซึ่งพระราชา พระนามว่าปเสนทิโกศล ด้วย ซึ่งเศรษฐกิจที่ชื่อว่ามหาอนาถปิณฑิกะ ด้วย ซึ่งเศรษฐกิจชื่อว่าจุลนาถปิณฑิกะ ด้วย ซึ่งอุปาสิกา ชื่อว่าวิสาขา ด้วย ซึ่งตระกูลใหญ่ ท. เหล่าอื่น ด้วย เพื่ออันเปลื้องซึ่งวาทะของบุคคลอื่น ทรงสั่งบังคับแล้ว ซึ่งพระเถระชื่อว่าอุบาลี ว่า (อ.เธอ) จงไป, อ.เธอ ยังกรรม ของภิกษุณีสาวนี้ จงให้หมดจด ในท่ามกลางแห่งบริษัท ๔ ดังนี้ ๕

อ.พระเถระ (ยังบุคคล) ให้ร้องเรียกแล้ว ซึ่งนางวิสาขา (ยังนางวิสาขา) นั้น ให้รับรองแล้ว ซึ่งอุทธรณ์ ข้างพระพักตร์ ของพระราชา ๕

(อ.นางวิสาขา) นั้น ยังบุคคลให้ล้อมรอบแล้ว ซึ่งกำแพงคือม่านตรวจดูแล้ว ซึ่งมีเอวและเท้าและสะดือและที่สุตรอบแห่งท้อง ท. (ของภิกษุณีสาว) นั้น ในภายในแห่งม่านนั้นแล้ว ซึ่งเดือนและวันท. รู้แล้ว ว่า อ.สัตว์ผู้เกิดแล้วในครรรค์ (อันภิกษุณีสาว) นี้ ได้แล้ว ในความเป็นแห่งคนหวั่น ดังนี้ บอกแล้ว ซึ่งเนื้อความนั้น แก่พระเถระ ๕ ครั้งนั้น อ.พระเถระ ยังความที่ (แห่งภิกษุณีสาว) นั้น เป็นผู้หมดจดรอบแล้ว ให้ตั้งอยู่เฉพาะแล้ว ในท่ามกลางแห่งบริษัท ๕

โดยสมัย อื่นอีก (อ.ภิกษุณีสาว) นั้น คลอดแล้ว ซึ่งบุตรผู้มีอานุภาพใหญ่ ผู้มีความปรารถนาอันตั้งไว้เฉพาะแล้ว ณ ที่ใกล้แห่งพระบาทของพระพุทธเจ้าพระนามว่าปทุมุตตระ ๕

ครั้งนั้น ในวันหนึ่ง อ.พระราชา เสด็จไปอยู่ ณ ที่ใกล้แห่งที่เป็นที่เข้าไปอาศัยแห่งภิกษุณี ทรงสดับแล้ว ซึ่งเสียงแห่งเด็กตรัสถามแล้ว ว่า (อ.เสียง) นี้ อะไร ดังนี้, (ครันเมื่อคำ) ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้สมมติเทพ อ.บุตร ของภิกษุณี นั้น เกิดแล้ว, (อ.เสียง) นั้น เป็นเสียง (ของบุตร) นั้น (ย่อมเป็น) ดังนี้ (อันราชบุรุษ) กราบทูลแล้ว, ทรงนำไปแล้ว ซึ่งกุมาร นั้น สู่วัง ของพระองค์ ได้พระราชทานแล้ว แก่หญิงแม่นม ท. ๕

อิมิสฺสา มยํ คพฺภสฺส ปติภฺจิตกาลี น ชานาม; กิทานิ กโรมาติ ปุจฺฉิสฺสุ.

เทวทัตโต “มา มยฺหํ โอวาทการิกานํ ภิกฺขุณีนํ อยฺโส อูปฺพชฺชุตฺติ เอตฺตกเมว จินฺนเตตฺวา “อูปฺพพฺพาเชต นนฺติ อาห.

ตํ สุตฺวา สา ททฺธา “มา มํ อยฺเย นาสฺส, นานํ เทวทัตฺตํ อุกฺกุทิสฺส ปพฺพชิตฺตา, เอต มํ สตฺถุ สนฺตํ กิเชตฺวณฺ เณตฺติ.

ตา ตํ อาทาย เชตฺวณฺ คนฺตฺวา สตฺถุ อาโรเจสฺสุ.

สตฺถา “ตฺสฺสา คิหิกาลเ คพฺโภ ปติภฺจิตฺติ ตินฺนํ นุตฺติ ปราวทโมจฺนตฺถํ ราชานํ ปเสนทิกอสฺลํ มหาอนาถปิณฑิกํ จุลลนาถปิณฑิกํ วิสาขํ อูปาสิกํ อญฺญานํ จ มหากุลานํ ปกฺโกสาเปตฺวา อูปาลิตฺเถรํ อาณาเปสิ “คจฺฉ, อิมิสฺสา ททฺธาย [ภิกฺขุณียา] จตฺตฺปริสฺสมชฺเฒ กมฺมํ โสเธหิตฺติ.

เถโร ญฺญโณ ปุโรโต วิสาขํ ปกฺโกสาเปตฺวา ตํ อธิกรณํ ปฏิจฺจนาเปสิ.

สา สาถนิปฺปาการํ ปริกฺขิปาเปตฺวา อนฺุตฺตสฺถนฺยํ ตสฺสา หตฺตปาทนาภิกฺขุทฺตปริโยสานานํ โอลเเกตฺวา มาสทิวเส มาเนตฺวา “คิหิกาวเ อิมาย คพฺโภ ลทฺุโรติ ฅตฺวา เถรสฺส ตมตฺถํ อาโรเจสิ. อถสฺสา เถโร ปริสฺสมชฺเฒ ปริสฺสุทฺถภาวํ ปติภฺจนาเปสิ.

สา อปเรน สมเยน ปทุมุตฺตรพฺพุทฺธาทมฺมุเล ปติภฺจิตฺตปฺตฺถณฺ มหาญฺญาวํ ปุตฺตํ วิชฺชายิ.

อถกทิวสํ ราชา ภิกฺขุณีอูปฺสฺสยสมิเป คจฺฉนฺโต ตารกสทฺุทํ สุตฺวา “กิ อิทนฺติ ปุจฺฉิตฺวา, “เทว เอตฺตสฺสา ภิกฺขุณียา ปุตฺโต ชาโต, ตสฺเสสฺส สทฺุทฺติ วุตฺเต, ตํ กุมารํ อตฺตโน ชวํ เนตฺวา ธาตีนํ อทาสิ.

ก็ในวันเป็นที่ถือเอาซึ่งชื่อ (อ.ขุน ท.) กระทำแล้ว (ซึ่งคำ) ว่า อ.กัณฐปะ
ดังนี้ ให้เป็นชื่อ (ของกุมาร) นั้น รู้พร้อมแล้ว ว่า อ.กุมารกัณฐปะ ดังนี้
เพราะความที่ (แห่งกุมารนั้น) เป็นผู้เติบโตแล้ว ด้วยวัตถุเป็นเครื่อง-
บริหารแห่งพระกุมาร ฯ

(อ.กุมาร) นั้น ดีแล้ว ซึ่งเด็ก ท. ในสนามเป็นที่เล่น, (ครั้นเมื่อคำ) ว่า
(อ.เรา ท.) เป็นผู้(อันกุมาร) ผู้มีมารดาและบิดาออกแล้ว ดีแล้ว เป็นแล้ว
ดังนี้ (อันเด็ก ท. เหล่านั้น) กล่าวแล้ว เข้าไปเฝ้าแล้ว ซึ่งพระราช
ทูลถามแล้ว ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้สมมติเทพ (อ.เด็ก ท.) ย่อมเรียก
ซึ่งหม่อมฉัน ว่า (อ.กุมาร) ผู้มีมารดาและบิดาออกแล้ว ดังนี้, (อ.พระองค์ ท.)
ขอจงตรัสบอก ซึ่งมารดา แก่หม่อมฉัน เกิด ดังนี้, (ครั้นเมื่อ
พระดำรัส) ว่า (อ.หญิง ท.) เหล่านี้ เป็นมารดา ของเจ้า (ย่อมเป็น) ดังนี้
(อันพระราช) ทรงแสดงแล้ว ซึ่งหญิงแม่หม่อม ท. ตรัสแล้ว, กราบทูลแล้ว
ว่า (อ.หญิง ท.) มีประมาณเท่านี้ เป็นมารดา ของหม่อมฉัน (ย่อมเป็น)
หาไม่ได้, (อันหญิง) คนเดียว เป็นมารดา ของหม่อมฉัน พึ่งเป็น,
(อ.พระองค์ ท.) ขอจงตรัสบอก (ซึ่งมารดา) นั้น แก่หม่อมฉัน เกิด ดังนี้ ฯ

อ.พระราช ทรงแสดงแล้ว ว่า (อันเรา) ไม่อาจ เพื่ออันลวง
(ซึ่งกุมาร) นี้ ดังนี้ (ตรัสแล้ว)ว่า แน่พ่อ อ.มารดา ของเจ้า เป็นภิกษุณี
(ย่อมเป็น), อ.เจ้า เป็นผู้ อันเรา นำมาแล้ว จากที่เป็นที่เข้าไปอาศัย
แห่งภิกษุณี (ย่อมเป็น) ดังนี้ ฯ

(อ.กุมาร) นั้น เป็นผู้มีความสลดอันเกิดขึ้นพร้อมแล้ว (ด้วยเหตุ)
มีประมาณเท่านี้ขึ้นเกี่ยว เป็น กราบทูลแล้ว ว่า ข้าแต่เสด็จพ่อ
(อ.พระองค์ ท.) ขอจงทรง (ยังหม่อมฉัน) ให้บวชเกิด ดังนี้ ฯ อ.พระราช
(ทรงรับพร้อมแล้ว) ว่า แน่พ่อ อ.ศิลา ดังนี้ (ทรงยังกุมาร) นั้น ให้บวชแล้ว
ในสำนัก ของพระศาสดา ด้วยสักการะ อันใหญ่ ฯ (อ.กุมาร) นั้น
ผู้มีอุปสมบทอันได้แล้ว ปรากฏแล้ว ว่า อ.พระเถระชื่อว่ากุมารกัณฐปะ
ดังนี้ ฯ

(อ.พระเถระ) นั้น เรียบเอาแล้ว ซึ่งกัมมฐาน ในสำนัก
ของพระศาสดา เข้าไปแล้ว สู้ป่า พยายามแล้ว ไม่อาจอยู่
เพื่ออันยังคุณวิเศษ ให้บังเกิด (คิดแล้ว) ว่า (อ.เรา) จักเรียนเอา ซึ่งกัมมฐาน
ให้วิเศษ อีก ดังนี้ มาแล้ว สู้สำนัก ของพระศาสดา อยู่แล้ว
ในอันวัน ฯ

ครั้งนั้น อ.ภิกษุ ผู้ กระทำแล้ว ซึ่งสมณธรรม โดยความเป็นอัน
เดียวกัน ในกาลแห่งพระพุทธเจ้าพระนามว่ากัณฐปะ บรรลุแล้ว
ซึ่งอนาคามีผล บังเกิดแล้ว ในพรหมโลก มาแล้ว จากพรหมโลก
ถามแล้ว ซึ่งปัญหาท. ๑๕ (กะพระเถระ) นั้น ส่งไปแล้ว (ด้วยคำ) ว่า
(อ.บุคคล) อื่น เว้น ซึ่งพระศาสดา ผู้สามารถเพื่ออันพยากรณ์
ซึ่งปัญหา ท. เหล่านี้ ย่อมไม่มี, (อ.ท่าน) จงไป, จงเรียนเอา
ซึ่งเนื้อความ (แห่งปัญหา ท.) เหล่านี้ ในสำนัก ของพระศาสดา ดังนี้ ฯ

(อ.พระเถระ) นั้น กระทำแล้ว อย่างนั้น บรรลุแล้ว ซึ่งพระอรหัต
ในกาลเป็นที่สุดลงแห่งการทรงแก้ซึ่งปัญหา ฯ

นามคุณทิวเส จสุส “กสุสโปติ นามิ กตวา
กุมารบริหารเน วฑุเมิตตตวา “กุมารกสุสโปติ สญชานีสสุ.

โส ก็พามณฑล ทารก ปหริตวา, “นิมมาตา-
ปิตินมมหา ปหฐาติ วุตเต, ราชานํ อุปสงกมิตวา
“เทวมํ นิมมาตาปิตโกติ วทนฺติ, มาตโร เม อาจิกขธาติ
ปุจฺจิตวา, ญญา ชาติโย ทสฺเสตวา “อิมา เต มาตโรติ
วุตเต, “น เอตตกา มม มาตโร, เอกาย เม มาตรา
ภวิตพฺพ, ตํ เม อาจิกขธาติ อาห.

ราชา “น สกกา อิมํ วญฺเจตฺนฺติ จินฺเตตฺวา “ตาด
ตว มาตา ภิกฺขุณี, ตวํ มยา ภิกฺขุณีอุปฺสฺสยา อาเนโตติ.

โส ตาวตเกเนว สมฺบุปฺนฺนสํเวโค หุตวา “ตาด
ปพฺพาเซถ มนฺติ อาห. ราชานํ “สาธฺ ตาตาติ ตํ มนฺเตน
สกกาเรน สตฺถุ สนฺติเก ปพฺพาเซสิ. โส ลทฺฐุปสมฺปโต
“กุมารกสุสโปเตโรติ ปญฺญาถิ.

โส สตฺถุ สนฺติเก กมฺมฺญานํ คเหตุวา อรณฺถํ
ปวิสิตวา วายมิตวา วิเสสิ นินฺพุตฺเตตฺตํ อสกฺโกนฺโต
“ปฺน กมฺมฺญานํ วิเสเสตวา คเหตุวา สตฺถุ สนฺติกํ
อาคณฺตวา อนฺธวเน วิหาสิ.

อต นํ กสุสปฺพุทฺถกาเล เอกโต สมณธมฺมํ กตวา
อนาคามีผลํ ปตฺวา พุทฺหมโลกเ นิพุตฺตภิกฺขุ
พุทฺหมโลกโต อาคณฺตวา ปญฺณรส ปญฺเห ปุจฺจิตวา
“อิมเ ปญฺเห จเปตฺวา สตฺถารํ อญฺโฆ พฺยาภาตํ
สมฺตโต นตฺถิ, คจฺจ, สตฺถุ สนฺติเก อิมสํ อตฺถํ
อุคฺคณฺหาติ อุยฺโยเซสิ.

โส ตถา กตวา ปญฺหวิสฺสชฺชนาวสานเ อรหตฺตํ
ปาปฺณิ.

ก็ อ.น้ำตา ท. ไหลออกแล้ว จากน้ำตา ท. ของภิกษุณี ผู้เป็นมารดา
สิ้นปี ท. ๑๒ จำเดิม แต่วัน (แห่งพระเถระ) นั้น ออกไปแล้ว ๕

(อ.ภิกษุณี) นั้น ผู้ถึงแล้วซึ่งทุกข์เพราะความพลัดพรากจากบุตร
มีหน้า อันชุ่มแล้วด้วยน้ำตานันท์เทียว เทียวไปอยู่ เพื่อภิกษา เห็นแล้ว
ซึ่งพระเถระ ในระหว่างแห่งถนน เทียว ร้องอยู่ ว่า แนะลูก แนะลูก
ดังนี้ วิ่งเข้าไปอยู่ เพื่ออันจับ (ซึ่งพระเถระ) นั้น เป็นไปทั่วแล้ว
ล้มแล้ว ๕ (อ.ภิกษุณี) นั้น มีถัน ท. อันหลังอยู่ ซึ่งน้ำนม ลูกขึ้นแล้ว
มีจิวอันเปียก ไปแล้ว จับแล้ว ซึ่งพระเถระ ๕

(อ.พระเถระ) นั้น คิดแล้ว ว่า ถ้าว่า (อ.มารดา) นี้ จักได้ ซึ่งคำ
อันไพเราะ จากสำนักของเรา ไชรั, (อ.มารดานี้) จักฉิบหาย, (อ.เรา)
จักเจรจากับ (ด้วยมารดา) นี้ กระทำให้เป็นคำกระด้างนั้น เทียวดังนี้ ๕
ครั้งนั้น อ.พระเถระ กล่าวแล้ว (กะภิกษุณี) นั้น ว่า (อ.ท่าน) ย่อมเทียว
กระทำอยู่ ซึ่งอะไร ? (อ.ท่าน) ย่อมไม่อาจ เพื่ออันตัด (ซึ่งเหตุ)
แม้สักว่าความรัก หรือ ดังนี้ ๕

(อ.ภิกษุณี) นั้น คิดแล้ว ว่า โอ อ.วาจาเป็นเครื่องกล่าว ของพระเถระ
เป็นวาจาหยาบ (ยอมเป็น) ดังนี้ กล่าวแล้ว ว่า แนะพ่อ (อ.ท่าน)
กล่าวแล้ว ซึ่งคำ อะไร ดังนี้ ผู้ (อันพระเถระ) กล่าวแล้ว อย่างนั้นนั้น
เทียว แม้อีก คิดแล้ว ว่า อ.เรา ย่อมไม่อาจ เพื่ออันห้าม ซึ่งน้ำตา ท.
สิ้นปี ท. ๑๒ เพราะเหตุ (แห่งพระเถระ) นี้, แต่ว่า (อ.พระเถระ) นี้
เป็นผู้มีหทัยกระด้าง ต่อเรา (ยอมเป็น) , อ.ประโยชน์ อะไร แก่เรา
(ด้วยพระเถระ)นี้ ดังนี้ ตัดแล้ว ซึ่งความรักในบุตร บรรลุแล้ว
ซึ่งพระอรหัต ในวันนั้นนั้นเทียว ๕

โดยสมัย อื่นอีก อ.ภิกษุ ท. ยังวาจาเป็นเครื่องกล่าว ว่า ดูก่อน
ท่านผู้มีอายุ ท. อ.พระกุมารกัสสปะ ผู้ถึงพร้อมแล้วด้วยอุปนิสัย
อย่างนี้ ด้วย อ.พระเถระ (ผู้ถึงพร้อมแล้วด้วยอุปนิสัยอย่างนี้) ด้วย
อันพระเทวทัต ให้ฉิบหายแล้ว, แต่ว่า อ.พระศาสดา เป็นที่พึง
(ของชน ท.) เหล่านั้น เกิดแล้ว, โอ ชื่อ อ.พระพุทธรเจ้า ท.
เป็นผู้ทรงอนุเคราะห์ซึ่งโลก (ยอมเป็น) ดังนี้ ให้ตั้งขึ้นพร้อมแล้ว
ในโรงเป็นที่กล่าวกับด้วยการแสดงซึ่งธรรม ๕

อ.พระศาสดา เสด็จมาแล้ว ตรัสถามแล้ว ว่า ดูก่อนภิกษุ ท.
(อ.เธอ ท.) เป็นผู้นั่งพร้อมกันแล้ว ด้วยวาจาเป็นเครื่องกล่าว อะไร
หนอ ย่อมมี ในกาลนี้ ดังนี้, (ครั้นเมื่อคำ) ว่า (อ.ข้าพระองค์ ท.
เป็นผู้นั่งพร้อมกันแล้ว ด้วยวาจาเป็นเครื่องกล่าว) ชื่อนี้ (ยอมมี ในกาลนี้)
ดังนี้ (อันภิกษุ ท. เหล่านั้น) กราบทูลแล้ว, ตรัสแล้ว ว่า ดูก่อนภิกษุ ท.
อ.เรา เป็นปัจจัย ด้วย เป็นที่พึง ด้วย (ของชน ท.) เหล่านี้ เป็นผู้เกิด
แล้ว (ยอมเป็น) ในกาลนั้นนั้นเทียว หามิได้, อ.เรา เป็นที่พึง (ของชน ท.)
เหล่านั้น ได้เป็นแล้วนั้นเทียว แม้นในกาลก่อน ดังนี้ ตรัสแล้ว
ซึ่งนิโครธชาดก นี้ ว่า

ตสฺส ปน นิกฺขนุตทิวสโต ปฏฺจาย ทฺวาทส วสุธานิ
มาตุ ภิกฺขุณียา อุกฺขีหิ อสฺสุณี ปวตฺตยีสฺสุ.

สา ปุตฺตวิโยคทุกฺขิตา อสฺสุตินฺเตเนว มุเขน
ภิกฺขาเย จรมาณา อนฺตรวีถียิ เถริ ทิสฺวา ว
“ปุตฺต ปุตฺตาทิ วิรวนฺตี ตํ คณฺหิตุํ อูปถาวมาณา
ปวตฺติตฺตฺวา ปติ. สา ถเนหิ ชีริ มุญฺจนฺเตหิ
อฺภูจฺหิตฺตฺวา อลฺลจิวฺวา คนฺตฺวา เถริ คณฺหิตฺติ.

โส จินฺตฺติ “สจายํ มม สนฺติกา มจฺจฺจณฺ
ลภิสฺสตี, วินสฺสิสฺสตี; ฤทฺธเมว กตฺวา อิมาย สทฺธิ
สลฺลปิสฺสสามีตี. อถ นํ อาห “กึ กโรนฺตี วิจฺรสี?
สิเนหมตฺตปิ ฉินฺหิตฺตุํ น สกฺโกสฺสีตี.

สา “อโห กกฺขพฺพา เถรสฺส กถาตี จินฺตฺตฺวา
“กึ เวสฺสิ ตาตาตี วตฺตฺวา ปุณฺปิ ตเถว วุตฺตา จินฺตฺติ
“อหิ อิมสฺส การณา ทฺวาทส วสุธานิ อสฺสุณี นินฺวาเรตฺตํ
น สกฺโกมิ, อยํ ปน เม ฤทฺธหฺทโย, กึ เม อิมินาตี
ปุตฺตสิเนหิ ฉินฺหิตฺตฺวา ตํทิวสเมว อรหฺตฺตํ ปาปฺปณฺนิ.

อปเรณ สมเยน ธมฺมสภายิ กถิ สมฺภูจฺจาเปสฺสุ
“อาวฺโส เทวทตฺเตน เหว อูปนฺิสฺสยสมฺปนฺโน กุมาร-
กสฺสโป จ เถริ จ นาสิตา, สตฺถา ปน เตสฺ ปติฏฺฐา
ชาโต: อโห พุทฺธา นาม โลกานุกมฺปกาตี.

สตฺถา อาคนฺตฺวา “กาย นฺตฺตฺวา ภิกฺขเว เอตฺรหิ
กถาย สนฺนินฺนาตี ปุจฺจิตฺวา, “อิมาย นามาตี วุตฺเต,
“น ภิกฺขเว อิทาเนว อหิ อิมสฺส ปจฺจโย จ ปติฏฺฐา จ
ชาโต, ปุพฺเพปิ เตสฺ อหิ ปติฏฺฐา อโหสิเยวาตี วตฺตฺวา

(อ.เนื้อ คือ อ.เจ้า หรือ หรือว่า คือ อ.เนื้ออื่น) ฟังคบ ซึ่งเนื้อ
เชื่อว่านิโครชนั้นเที่ยว, ไม่ฟังเข้าไปคบ ซึ่งเนื้อชื่อว่าสาชะ,
หากว่า อ.ความเป็นอยู่ ในสำนักแห่งเนื้อชื่อว่าสาชะ ไฉไร
อ.ความตาย ในสำนักแห่งเนื้อชื่อว่านิโครช เป็นธรรมชาติ-
ประเสริฐกว่า (กว่าความเป็นอยู่ นั้น ย่อมเป็น) ดังนี้

“นิโครชเมว เสวยยุ น สาขมปลั้วเส;
นิโครชสุมี มตฺ เสยโย, ยญเจ สาขสมิ ชีวิตนฺติ

โดยพิสดาร ทรงยังขาดก ว่า อ.เนื้อชื่อว่าสาชะ ในกาลนั้น
เป็นเทวทัต ได้เป็นแล้ว (ในกาลนี้), แม่ อ.บริษัท (ของเนื้อชื่อว่าสาชะ) นั้น
(ในกาลนั้น) เป็นบริษัทของเทวทัตเที่ยว (ได้เป็นแล้ว ในกาลนี้),
อ.แม่เนื้อนม ตัวถึงแล้วซึ่งวาระ (ในกาลนั้น) เป็นพระเถรี ได้เป็นแล้ว
(ในกาลนี้), อ.ลูก (ของแม่เนื้อนมนั้น ในกาลนั้น) เป็นกุมารกัสสปะ
(ได้เป็นแล้ว ในกาลนี้),

ส่วนว่า อ.เนื้อผู้พระราชานี้ชื่อว่านิโครช ผู้ไปสละรอบแล้ว
ซึ่งชีวิต เพื่อแม่เนื้อผู้มีครรรค์ (ในกาลนั้น) เป็นเรานั้นเที่ยว (ได้เป็นแล้ว
ในกาลนี้) ดังนี้ ให้ตั้งลงพร้อมแล้ว เมื่อทรงประกาศ ซึ่งความที่
แห่งพระเถรี เป็นผู้ที่มีฟัง อันตัดแล้ว ซึ่งความรักในบุตร กระทำแล้ว
แก่ตน ด้วยตนเที่ยว ตรัสแล้ว ว่า ดูก่อนภิกษุ ท. (อันบุคคล)
ผู้ตั้งอยู่แล้ว ในตน (ของบุคคล) อื่น ไม่อาจ เพื่ออันเป็นผู้มีสวรรค์เป็นที่ไป
ในเบื้องหน้า หรือ หรือว่า เป็นผู้มีมรรคเป็นที่ไปเบื้องหน้า เป็น
เหตุใด, เพราะเหตุนั้น อ.ตน เที่ยว เป็นที่ฟัง ของตน (ย่อมเป็น),
(อ.บุคคล) อื่น จักกระทำ ซึ่งอะไร ดังนี้ ตรัสแล้ว ซึ่งพระศาสดา นี้ ว่า

จริงอยู่ อ.ตน เป็นที่ฟัง ของตน (ย่อมเป็น), ก็ (อ.บุคคล) อื่น
คือ อ.ใคร เป็นที่ฟัง ฟังเป็น, เพราะ ว่า (อ.บุคคล) มีตน
อันตนฝึกดีแล้ว ย่อมได้ ซึ่งที่ฟัง อันบุคคลฟังได้โดยยาก ดังนี้ ๕

อิมํ นิโครชชาตํ วิตุถาเรน กเถตฺวา “ตทา สาขมิโค
เทวตฺตโต อโหสิ, ปริสาปิสฺส เทวตฺตตปริสา, วารปฺตฺตมา มิคณฺเฏเร อโหสิ, ปฺตฺตโต กุมารกสฺสไป,

คพฺภินิมิตฺตยา ชีวิตํ ปริจฺจชิตฺวา คโต นิโครชมิคฺราชา
ปน อหเมวาทิ ชาตํ สโมธานตฺวา ปฺตฺตตฺติเนหํ
จินฺทิตฺวา เถรียา อตฺตนา, อตฺตโน ปติฏฺฐานกตฺทาวํ
ปกาสเนนฺโต “ภิกฺขเว ยสฺมา ปรสฺส อตฺตนิ จิตฺน
สคฺคปรายเนน วา มคฺคปรายเนน วา ภวิตฺตํ น สกฺกา,
ตสฺมา อตฺตวา อตฺตโน นาโถ, ก็ ปโร กริสฺสตีติ วตฺวา
อิมํ คาคมาห

“อตฺตวา हि อตฺตโน นาโถ, โโก हि นาโถ ปโร สียา;
อตฺตนา हि สฺทฺทฺเตน นาทํ ลภติ ทฺลลภนฺติ.

(อ.อรรถ ว่า) เป็นที่ตั้งอยู่เฉพาะ (ดังนี้ ในบท ท.) เหล่านั้นหนา
(แห่งบท) ว่า **นาโถ** ดังนี้ ๕ (อ.อรรถรูป) นี้ ว่า (อันบุคคล) ผู้ตั้งอยู่แล้ว
ในตน คือว่า ผู้ถึงพร้อมแล้ว ด้วยตน อาจ เพื่ออัน กระทำแล้ว
ซึ่งกุศล ถึง ซึ่งสวรรค์ หรือ หรือว่า เพื่ออัน ยังมรรค ให้เจริญ หรือว่า
เพื่ออันกระทำให้แจ้ง ซึ่งผล เหตุใด, เพราะเหตุนี้ แล อ.ตน เที่ยว
เป็นที่ฟัง ของตน ฟังเป็น ๕

(อ.บุคคล) อื่น ชื่อว่าใคร เป็นที่ฟัง ของใคร ฟังเป็น, เพราะ ว่า
อ.บุคคล มีตนนั้นเที่ยว อันตนฝึกดีแล้ว คือว่า อันมีความเสพผิด
ออกแล้ว ย่อมได้ ซึ่งที่ฟัง อันบุคคลฟังได้โดยยาก อันบัณฑิตนั้น
พร้อมแล้วว่าอรรถผล ๕ ก็ (อ.พระดำรัส) ว่า **นารถ ลภติ ทูลลภํ** ดังนี้
(อันพระผู้มีพระภาคเจ้า) ตรัสแล้ว ทรงหมายเอา ซึ่งพระอรรถ
(ดังนี้) เป็นคำอธิบาย (อันพระผู้มีพระภาคเจ้า) ตรัสแล้ว ย่อม
เป็น ๕

ในกาลเป็นที่สุดลงแห่งเทศนา (อ.ชน ท.) มาก บรรลุแล้ว
(ซึ่งอริยผล ท.) มีโสดาปัตติผลเป็นต้น ดังนี้แล ๕

ตตฺถ “นาโถติ: ปติฏฺฐา. อิทํ วุตฺตํ โหติ “ยสฺมา
อตฺตนิ จิตฺน อตฺตนา สมฺปนฺเนน กุสฺลํ กตฺวา สคฺคํ วา
ปาปฺปณฺตี มคฺคํ วา ภาเวตฺตํ ผลํ วา สจฺจิกาทฺตํ สกฺกา,
ตสฺมา हि อตฺตวา อตฺตโน ปติฏฺฐา สียา.

ปโร โโก นาม กสฺส ปติฏฺฐา สียา? อตฺตนาเอว हि
สฺทฺทฺเตน นิพฺพิเสวเนน อรหตฺตผลสงฺฆาตํ ทูลลภํ นารถ
ลภติ. อรหตฺตํ हि สนฺธาย “นารถํ ลภติ ทูลลภนฺติ วุตฺตํ.

เทศนาวิธาน พุทฺโธ ปติฏฺฐิตผลาทีนํ ปาปฺปณฺตีสุติ.

อ.เรื่องแห่งมารดา
ของพระเถระชื่อว่ากุมารกัสสปะ
(จบแล้ว) ๕

กุมารกสฺสปตฺเถรมาตฺตวตฺต.

๕. เรื่องแห่งอุบาสกชื่อว่ามหากาล (อันข้าพเจ้า จะกล่าว)ฯ

อ.พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ในพระเชตวัน ทรงปรารภ ซึ่งอุบาสก ผู้เป็นโสดาบัน คนหนึ่ง ชื่อว่ามหากาล ตรัสแล้ว ซึ่งพระธรรมเทศนา นี้ว่า **อุตตนา หิ กตํ ปาปํ** ดังนี้ เป็นต้น ฯ

ได้ยินว่า (อ.อุบาสก) นั้นเป็นผู้รักษาซึ่งอุโบสถเป็นสิ้นวันท. ๘ แห่งเดือน ย่อมฟัง ซึ่งธรรมกถา ในวิหาร ตลอดจนตราตีทั้งปวง ฯ ครั้งนั้น อ.โจร ท. ตัดแล้ว ซึ่งที่ต่อ ในเรือน หลังหนึ่ง ในเวลากลางคืน ถือเอาแล้ว ซึ่งภักทะ ผู้อันเจ้าของ ท. ผู้ตื่นแล้ว เพราะเสียง แห่งภักทะอันเป็นวิการแห่งโลหะ ติดตามแล้ว ทิ้งแล้ว ซึ่งภักทะ (อันตน) ถือเอาแล้ว หนีไปแล้ว ฯ

แม้ อ.เจ้าของ ท. ติดตามแล้ว ซึ่งโจร ท. เหล่านั้นนั้นเที่ยว ฯ (อ.โจร ท.) เหล่านั้น แล่นไปแล้ว สูทิส ท. ฯ

ส่วนว่า (อ.โจร) คนหนึ่ง ยึดเอาแล้ว ซึ่งหนทางเป็นที่ไปสู่วิหาร ทิ้งแล้ว ซึ่งภักทะ ข้างหน้า ของอุบาสกชื่อว่ามหากาล ผู้ฟังแล้ว ซึ่งธรรมกถา ตลอดจนตราตีทั้งปวง ล้างอยู่ ซึ่งหน้า ที่ฝั่งแห่งสระ โบกขรณี ในเวลาเช้าเที่ยว หนีไปแล้ว ฯ

อ.มนุษย์ผู้ติดตามแล้ว ซึ่งโจรท. มาแล้ว ท. เห็นแล้วซึ่งภักทะ (กล่าวแล้ว) ว่า อ.เจ้า ตัดแล้ว ซึ่งที่ต่อ ในเรือน ของเรา ท. ลักแล้ว ซึ่งภักทะ ย่อมเที่ยวไป รวากะว่า ฟังอยู่ ซึ่งธรรม ดังนี้ จับแล้ว (ซึ่งอุบาสก) นั้น โบายแล้ว (ยังอุบาสก) ให้ตายแล้ว ทิ้งแล้ว ได้ไปแล้ว ฯ

ครั้งนั้น อ.ภิกษุหนุ่มและสามเณร ท. ผู้ถือเอา ซึ่งหม้อแห่งน้ำ อันบุคคลพึงดื่ม ไปแล้ว ในเวลาเช้าเที่ยว เห็นแล้ว (ซึ่งอุบาสก) นั้น (กล่าวแล้ว) ว่า อ.อุบาสก ผู้ฟังแล้ว ซึ่งธรรมกถา อยู่แล้ว ในวิหาร ย่อมได้ ซึ่งความตาย อันไม่ควรแล้ว ดังนี้ ไปแล้ว กราบพูลแล้ว แก่พระศาสดา ฯ

อ. พระศาสดา ตรัสแล้ว ว่า ดูก่อนภิกษุ ท. เอย อ.ความตาย อันไม่ควร อันอุบาสกชื่อว่ากาละ ได้แล้ว ในอัทภพ นี้ แต่ที่ว่า อ.ความตาย อันควรแล้ว แก่กรรม อัน(อันตน) กระทำแล้ว ในกาลก่อน นั้นเที่ยว (อันอุบาสกชื่อว่ากาละ) นั้น ได้แล้ว ดังนี้ ผู้อันภิกษุหนุ่ม และสามเณร ท. เหล่านั้น พูลอันวอนแล้ว ตรัสแล้ว ซึ่งกรรม ในกาลก่อน (ของอุบาสกชื่อว่ากาละ) นั้น ว่า ได้ยินว่า ในกาลอันไปล่วงแล้ว อ. โจร ท. ย่อมอยู่ที่ปากแห่งดง ของหมู่บ้าน อันเป็นที่สุดเฉพาะ หมู่บ้านหนึ่ง ในแคว้นแคว้น ของพระราชชา ผู้ทรงเป็นใหญ่ในพระนครชื่อว่าพาราณสี ฯ

๕. มหากาลอุบาสกวัตถุ.

“อุตตนา หิ กตํ ปาปนฺติ อิมํ ฐมฺมเทสนํ สตุถา
เชตวนเ วิหรนฺโต เอกํ มหากาลํ นาม โสตาปนฺนํ
อุบาสกํ อารพฺภ กเถสิ.

โส กิร มาสสุส อฏฺฐ ทิวเส อุโปสถิโก หุตฺวา
วิหारे สพุพฺรตฺตี ฐมฺมกถํ สุตฺวาติ. อถ รตฺตี โจรา
เอกสุมี เคเห สนฺธิ ฉินฺทิตฺวา ภณฺฑกํ คเหตุวา
โลหภาชนสพฺเพน ปพฺพุเทหิ สามิเกหิ อญฺพทุธา
คหิตภณฺฑํ ฉพฺุเทตฺวา ปลาเยสุ.

สามิกาปิ เต อญฺพนฺธิสุเยว. เต ทิสวา ปกฺขนฺทิสฺสุ.

เอโก ปน วิหารมคฺคํ คเหตุวา มหากาลสุส
สพุพฺรตฺตี ฐมฺมกถํ สุตฺวา ปาโตว โปกฺขรณีตีเร
มุขํ โธวฺนตฺตฺส ปุโรโต ภณฺฑกํ ฉพฺุเทตฺวา ปลาเย.

โจเร อญฺพนฺทิตฺวา อาคตมฺนุสฺสา ภณฺฑกํ ทิสฺวา
“ตฺวํ โน เคเห สนฺธิ ฉินฺทิตฺวา ภณฺฑกํ หริตฺวา ฐมฺมํ
สุตฺนฺโต วิย วิจรสฺสีติ ตํ คเหตุวา ไปเถตฺวา มาเรตฺวา
ฉพฺุเทตฺวา อคมฺสุ.

อถ นํ ปาโต ว ปานีเยฆฺภูํ อาทาย คตา
ทหฺรสามเณรา ทิสฺวา “วิหारे ฐมฺมกถํ สุตฺวา
วสิตฺอุปาสโก อยฺตุตฺ มรณํ ลภตีติ คนฺตฺวา สตุถุ
อาโรเจสุ.

สตุถา “อาม ภิกฺขเว อิมฺสมิ อุตฺตภาเว กาลเณ
อปฺปฏิรูปํ มรณํ ลทฺธํ, ปุพฺเพ กตมฺมสุส ปน เตน
ยฺตุตฺเมว ลทฺธนฺติ วตฺวา เตหิ ยาจิโต ตฺสฺส
ปุพฺพกมฺมํ กเถสิ “อตีเต กิร พาราณสีรญฺโถ
วิทิตฺ เอกสุส ปจฺจนฺตคามสุส อฏฺฐิมุখে โจรา
วิหรนฺติ.

อ. พระราชา ย่อมทรงตั้ง ซึ่งราชภักดิ์ คนหนึ่ง ที่ปากแห่งดง ฯ (อ.ราชภักดิ์) นั้น รับเอาแล้ว ซึ่งคำจ้าง ย่อมนำไป ซึ่งมนุษย์ ท. จากปากใน สูฟากนอก ย่อมนำมา (ซึ่งมนุษย์ ท.) จากปากนอก สูฟากใน ฯ

ครั้งนั้น อ. มนุษย์ คนหนึ่ง ยกขึ้นแล้ว ซึ่งภรรยา ของตน ผู้มีรูปงาม สูยานน้อย ได้ไปแล้ว สูที่ นั้น ฯ

อ.ราชภักดิ์ เห็นแล้ว ซึ่งหญิง นั้น เทียว เป็นผู้มีความรัก อันเกิดพร้อมแล้ว (เป็น) (ครั้นเมื่อคำ) ว่า ข้าแต่ นาย (อ.ท่าน) ยังเรา ท. จงให้ก้าวล่วง ซึ่งดง ดังนี้ (อันมนุษย์) นั้น แม้ก่แล้ว กล่าวแล้ว ว่า อ. กาลนี้ เป็นสมัยมีกาลไปปราศแล้ว เกิดแล้ว (อ.เรา) (ยังท่าน ท.) จักให้ก้าวล่วง ในเวลาเช้าเทียว ดังนี้ ฯ

(อ.มนุษย์ นั้น กล่าวแล้ว) ว่า ข้าแต่ นาย (อ. กาลนี้) เป็นสมัย เป็นไปกับด้วยกาล (ย่อมเป็น) (อ. ท่าน) จงนำไป ซึ่งเรา ท. ในกาลนี้นั้นเทียว ดังนี้ ฯ

(อ.ราชภักดิ์ กล่าวแล้ว) ว่า ดูก่อนท่านผู้เจริญ (อ. ท่าน) จงกลับ อ.อาหาร ด้วย อ.ประเทศเป็นที่อยู่อาศัย ด้วย จักมี ในเรือน ของเรา ท. นั้นเทียว ดังนี้ ฯ

(อ. มนุษย์) นั้น ไม่ปรารถนาแล้ว เพื่ออันกลับ นั้นเทียว ฯ (อ.ราชภักดิ์) นอกนี้ ให้แล้ว ซึ่งสัญญา แก่บุรุษ ท. ยังยานน้อย ให้กลับแล้ว ให้แล้ว ซึ่งประเทศเป็นที่อยู่อาศัย โกลัซุมแห่งประตู ยังบุคคล ให้เตรียมแล้ว ซึ่งอาหาร (เพื่อมนุษย์ นั้น) ผู้ไม่ปรารถนาอยู่ นั้นเทียว ฯ

ก็ อ. รัตนะคือแก้วมณี ดวงหนึ่ง มีอยู่ในเรือน (ของราชภักดิ์) นั้น ฯ (อ.ราชภักดิ์) นั้น (ยังบุคคล) ให้ใส่เข้าแล้ว (ซึ่งรัตนะคือแก้วมณี) นั้น ในระหว่างแห่งยานน้อย (ของมนุษย์) นั้น (ยังบุคคล) ให้กระทำแล้ว ซึ่งเสียง แห่งโจร ท. เข้าไปแล้ว ในกาลเป็นที่ขจัดเฉพาะซึ่งมีด ฯ

ครั้งนั้น อ. บุรุษ ท. บอกแล้ว ว่า ข้าแต่ นาย อ. รัตนะคือแก้วมณี อันโจร ท. ถือเอาแล้ว ดังนี้ (แก่ราชภักดิ์) นั้น ฯ

(อ.ราชภักดิ์) นั้น กล่าวแล้ว ว่า (อ. เจ้า ท.) ตั้งไว้แล้ว ซึ่งการอารักขา ที่ประตูแห่งหมู่บ้าน ท. จงค้น (ซึ่งชน ท.) ผู้ออกไปอยู่ จากภายใน แห่งหมู่บ้าน ดังนี้ ฯ

(อ.มนุษย์) แม้นอกนี้ ประกอบแล้ว ซึ่งยานน้อย ไปแล้ว ในเวลาเช้า เทียว ฯ ครั้งนั้น (อ.บุรุษ ท.) ค้นอยู่ ซึ่งยานน้อย (ของมนุษย์) นั้น เห็นแล้ว ซึ่งรัตนะคือแก้วมณี อัน อันตน วางไว้แล้ว คุกคามด้วย ดีแล้ว โบายแล้ว (ด้วยอันกล่าว) ว่า อ.เจ้า ลักเอาแล้ว ซึ่งแก้วมณี ย่อมหนีไป ดังนี้ แสดงแล้ว แก่บุคคลผู้ปกครองซึ่งบ้าน (ด้วยอันกล่าว) ว่า ข้าแต่ นาย อ.โจร อันเรา ท. จับได้แล้ว ดังนี้ ฯ

(อ.ราชภักดิ์) นั้น (กล่าวแล้ว) ว่า อ.ภัตร อันเรา ผู้อันพระราชาทรง เลี้ยงแล้ว หนอ ให้แล้ว ซึ่งประเทศเป็นที่อยู่อาศัย ในเรือน ให้แล้ว, (อ.บุรุษนั้น) ลักเอา ซึ่งแก้วมณี ไปแล้ว, (อ.เจ้า ท.) จงจับ ซึ่งบุรุษ ผู้ชั่วช้านั้น ดังนี้ (ยังบุคคล) ให้โบายแล้ว (ยังมนุษย์นั้น) ให้ตายแล้ว (ยังบุคคล) ให้ทิ้งแล้ว ฯ

ราชา อญูวีมุเช เอกิ ราชภักดิ์ จเปติ. โส ภคิ คเหตุวา มนุสฺเส โอรโต ปาริ เนติ, ปารโต โอริ อานติ.

อเถโก มนุสฺโส อภิรูปิ อตฺตโน ภริยิ จุลฺลยานกั อาริเปตฺวา ตํ จานิ อคฺมาสิ.

ราชภักดิ์ ตํ อิตฺถิ ทิสฺวา สฺสชฺชาตฺติเนโน, เตน "อญูวี โน สามิ อติกฺกามาเนหิตี วุตฺเตปิ, "อิทานิ วิกาโล ชาโต, ปาโตว อติกฺกามาเนสฺสามิตี อาห.

"สกาโล สามิ, อิทาเนว โน เนหิตี.

"นิวตฺต โท, อมฺหากัเยว เคเห อหาโร จ นิวาโส จ ภวิสฺสตีติ.

โส เนว นินฺนตฺติตุ อิจฺฉิ. อิตโร ปุริสฺสานํ สฺสญฺญํ ทตฺวา ยานกั นินฺนตฺตาเปตฺวา อนิจฺจนฺตฺสฺเสว ทวารโกฏฺฐเก นินฺนตฺสํ ทตฺวา อหาโร ปฏฺยิทาเปสิ.

ตสฺส ปน เคเห เอกิ มณฺริตฺนํ อตฺถิ. โส ตํ ตสฺส ยานกนฺตเร ปกฺขิปาเปตฺวา ปจฺจุสฺกาล เจริญํ ปวิฏฺฐสฺสทฺทํ กาเรสิ.

อถสฺส ปุริสา "มณฺริตฺนํ สามิ โจเรหิ คหิตฺนฺนฺติ อาริเจสิ.

โส "คามทฺวาเรสุ อารกฺขํ จเปตฺวา อนฺนฺโตคามโต นิฏฺฆมนฺเต วิจินฺนาคาติ อาห.

อิตโรปิ ปาโตว ยานกั โยเชตฺวา ปายาสิ. อถสฺส ยานกั โสเนตฺตา อตฺตนา จปีตํ มณฺริตฺนํ ทิสฺวา สฺนตฺตฺชฺเชตฺวา "ตุวํ มณฺเฑ คเหตุวา ปลาเยสิตี โปเถตฺวา "คหิตฺโต โน สามิ โจโรตี คามโกชกสฺส ทสฺเสสิ.

โส "ภฏฺกสฺส วต เม เคเห นินฺนตฺสํ ทตฺวา ภตฺตํ ทินฺนํ, มณฺเฑ คเหตุวา คโต, คณฺหฺน นํ ปาปฺปุริสฺนฺนฺติ โปเถตฺวา มาเรตฺวา อชฺฐาเปสิ.

(อ.กรรม) นี้เป็นกรรมในกาลก่อน (ของกาละ) นั้น (ย่อมาเป็น) ๕
(อ.กาละ) นั้น เคลื่อนแล้ว (จากอัทธภาพ) นั้น บังเกิดแล้ว ในนรกชื่อว่า
อเวจี ไหม้แล้ว (ในนรกชื่อว่าอเวจี) นั้น สิ้นกาลนาน ผู้ (อันบุคคล)
โอบแล้ว อย่างนั้นนั่นเทียว ในร้อยแห่งอัทธภาพ ถึงแล้ว ซึ่งความตาย
ด้วยวิบากอันเหลือลง (ดังนี้) ๕

อ.พระศาสดา ครั้นทรงแสดงแล้ว ซึ่งกรรมในกาลก่อน
ของอุบาสกชื่อว่ามหากาล อย่างนี้ ตรัสแล้ว ว่า ดูก่อนภิกษุ ท.
อ.กรรมอันลามก อันตน กระทำแล้วนั้นเทียว ย่อมย่ำยี ซึ่งสัตว์ ท.
เหล่านี้ ในอบาย ท. ๔ อย่างนี้ ดังนี้ ตรัสแล้ว ซึ่งพระศาสดา นี้ ว่า

ก็ อ.บาป อัน อันตน กระทำแล้ว อันเกิดแล้วแต่ตน
อันมีตนเป็นแดนเกิด ย่อมย่ำยี (ซึ่งบุคคล)
ผู้มีปัญญาอันโทษประทุษร้ายแล้ว เพียงดัง อ.เพชร
(ย่ำยีอยู่) ซึ่งแก้วมณี อันเกิดแล้วแต่หิน ดังนี้ ๕

(อ.อรรถ ว่า) เพียงดัง อ.เพชร (ย่ำยีอยู่) ซึ่งแก้วมณี อันเกิดแล้ว
แต่หิน (ดังนี้ ในบท ท.) เหล่านี้ในหน้า (แห่งบาท แห่งพระคาถา) ว่า
วชิรํ วมุหํ มณี ดังนี้ ๕

(อ.อรรถรูป) นี้ ว่า อ.เพชร อันเกิดแล้วแต่หิน อันมีหินเป็นแดนเกิด,
กัดกินแล้ว ซึ่งแก้วมณี อันเกิดแล้วแต่หิน คือว่า ซึ่งแก้วมณีอันเป็น
วิการแห่งหิน อันบังเกิดขึ้นพร้อมแล้วว่าเป็นที่ตั้งขึ้น ของตน นั้น
นั่นเทียว คือว่า กระทำแล้ว ให้เป็นช่องน้อยและช่องใหญ่ ให้เป็น
ท่อนน้อยและท่อนใหญ่ ย่อมกระทำ ให้เป็นของบุคคลไม่พึงใช้สอย
ฉันใด, อ.บาป อัน อันตน กระทำแล้ว อันเกิดแล้ว ในตน อันมีตน
เป็นแดนเกิด ย่อมย่ำยี คือว่า ย่อมกำจัด ซึ่งบุคคล ผู้มีปัญญา
อันโทษประทุษร้ายแล้ว คือว่า ผู้มีปัญญาออกแล้ว ในอบาย ท. ๔
ฉันนั้นนั่นเทียว ดังนี้ เป็นคำอธิบาย (อันพระผู้มีพระภาคเจ้า)
ตรัสแล้ว ย่อมเป็น ๕

ในกาลเป็นที่สุดลงแห่งเทศนา อ.ภิกษุผู้ถึงพร้อมแล้ว ท. บรรลุแล้ว
(ซึ่งอริยมผล ท.) มีโสดาปัตติผลเป็นต้น ดังนี้ แล ๕

อิทนต์สสุ ปุพุกกมมํ.

โส ตโต จูโต อวิจิมฺหิ นิพฺพตฺติตฺวา ตตฺถ
ที่ฆมฺมตฺตํ ปจฺจิตฺวา วิปាកาวเสเสน อตฺตภาวเส
ตเถว โปถิตฺโต มรณํ ปาปฺปณฺนิ.

เอวํ สตฺถา มหากาลสฺส ปุพุกกมมํ ทสฺเสตฺวา
“ภิกฺขเว เอวํ อิมํ สตฺเต อตฺตนา กตปาปกมฺมเมว
จตุสฺสุ อปาเยสฺสุ อภิมตฺถตฺติ วิตฺวา อิมํ คาถมาห

“อตฺตนา ทิ กตํ ปาปํ อตฺตํ อตฺตสมฺภวํ
อภิมตฺถตฺติ ทุมฺเมธํ วชิรํ วมุหํ มณฺนิตฺติ.

ตตฺถ “วชิรํ วมุหํ มณฺนิตฺติ: วชิรํ ว วมุหํ มณี.

อิทํ วุตฺตํ โหติ “ยถา ปาสาณมยํ ปาสาณสมฺภวํ
วชิรํ, ตเมว วมุหํ มณี อตฺตโน อฏฺฐจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจ
ปาสาณมณี ชาทิตฺวา จิตฺทาจิตฺทํ ขณฺฑชาขณฺฑ
กตฺวา อปริโณคํ กโรติ; เหวเมว อตฺตนา กตํ อตฺตนิ
ชาตํ อตฺตสมฺภวํ ปาปํ ทุมฺเมธํ นิปฺปญฺญํ ปุคฺคํ
จตุสฺสุ อปาเยสฺสุ อภิมตฺถตฺติ วิทฺถเสตฺติ.

เทศนาวสานे सम्पत्तुตฺถิกฺขุ โสตาปตฺติผลาत्ति
ปาปฺปณฺนิสฺสูติ.

อ.เรื่องแห่งอุบาสกชื่อว่ามหากาล
(จบแล้ว) ๕

มหากาลอุบาสกวัตถุ.

๖. อ.เรื่องแห่งพระเทวทัต (อันข้าพเจ้า จะกล่าว) ๕

๖. เทวทัตตวจตุ.

อ.พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ ในพระเวฬุวัน ทรงปรารภ
ซึ่งพระเทวทัต ตรัสแล้ว ซึ่งพระธรรมเทศนา นี้ ว่า
ยสฺส อจฺจนฺตทุสฺสีลฺย ดังนี้ เป็นต้น ๕

ดังจะกล่าวโดยพิสดาร ในวันหนึ่ง อ.ภิกษุ ท. ยังวาทาเป็น
เครื่องกล่าว ว่า ดูก่อนท่านผู้มีอายุ ท. อ.พระเทวทัต เป็นผู้ทศิล
เป็นผู้มีธรรมอันลามก (เป็น) ทูลเกลี้ยกล่อมแล้ว ซึ่งพระเจ้าอชาตศัตรู
ยังลามกและสักการะ อันใหญ่ ให้บังเกิดแล้ว ชักชวนแล้ว
ซึ่งพระเจ้าอชาตศัตรู ในการปลงพระชนม์ ซึ่งพระบิดา เป็น
โดยความเป็นอันเดียวกัน กับ (ด้วยพระเจ้าอชาตศัตรู) นั้น ตะเกียก
ตะกายแล้ว เพื่ออันปลงพระชนม์ ซึ่งพระตถาคตเจ้า โดยประการ
ต่าง ๆ เพราะตณฺหา อันเจริญแล้ว ด้วยเหตุคือความเป็นแห่งบุคคล
ผู้มีศีลอันโทษประทุษร้ายแล้วนั้นเทียว ดังนี้ ให้ตั้งขึ้นพร้อมแล้ว
ในโรงเป็นที่กล่าวกับด้วยการแสดงซึ่งธรรม ๕

อ.พระศาสดา เสด็จมาแล้ว ตรัสถามแล้วว่า ดูก่อนภิกษุ ท.
(อ.เธอ ท.) เป็นผู้นั้นประชุมพร้อมกันแล้ว ด้วยวาทาเป็นเครื่อง
กล่าว อะไรหนอ ย่อมเป็น ในกาลนี้ ดังนี้ (ครั้นเมื่อคำ) ว่า
(อ.ข้าพเจ้าองค์ ท. เป็นประชุมกันแล้ว ด้วยวาทาเป็นเครื่องกล่าว)
ชื่อ นี้ (ย่อมเป็น ในกาลนี้) ดังนี้ (อันภิกษุ ท. เหล่านั้น)
กราบทูลแล้ว ตรัสแล้ว ว่า ดูก่อนภิกษุ ท. (อ. เทวทัต
ย่อมตะเกียกตะกาย (พยาม) เพื่ออันฆ่า ซึ่งเรา โดยประการต่าง ๆ)
ในกาลนี้นั้นเทียว หามิได้, อ.เทวทัต ตะเกียกตะกายแล้ว
เพื่ออันฆ่า ซึ่งเรา โดยประการต่าง ๆ นั้นเทียว แม้ในกาลก่อน
ดังนี้ ตรัสแล้ว (ซึ่งชาตก ท.) มีกรุงคชาตกเป็นต้น ตรัสแล้ว ว่า
ดูก่อนภิกษุ ท. อ.ตณฺหา อันเกิดขึ้นแล้ว เพราะเหตุแห่งความเป็น
แห่งบุคคลผู้มีศีลอันโทษประทุษร้ายแล้ว รวบริด หักรานอยู่ ชื่อ
ซึ่งบุคคลผู้มีศีลอันโทษประทุษร้ายแล้วล่วงส่วนที่สุด ย่อมใส่เข้าไป
(ในอบาย ท.) มีนรกเป็นต้น รววกะ อ.เถายานทราย
(รวบริดหักรานอยู่) ซึ่งต้นสาละ ดังนี้ ตรัสแล้ว ซึ่งพระศาสดา นี้ ว่า

อ.ความเป็นแห่งบุคคลผู้มีศีลอันโทษประทุษร้ายแล้ว
ล่วงส่วนที่สุด (ของบุคคล)ใด ท่วมทับแล้ว (ซึ่งอัฐภาพ)
เพียงดัง อ.เถายานทราย (ครอบคลุมอยู่) ซึ่งต้นสาละ
(ครอบคลุมแล้ว ซึ่งต้นสาละ) (อ.บุคคล) นั้น ย่อมกระทำ
ซึ่งตน อ.โจรผู้ปรากฏ ย่อมปรารภนา (ซึ่งบุคคล) นั้น
ฉันใด - ฉันนั้น ดังนี้ ๕

อ.ความเป็นแห่งบุคคลผู้มีศีลอันโทษประทุษร้ายแล้วโดยส่วนเดียว
ชื่อว่า **อจฺจนฺตทุสฺสีลฺย** (ในพระศาสดา) นั้น ๕ (อ.บุคคล) ผู้เป็นคฤหัสถ์
กระทำอยู่ ซึ่งอกุศลกรรมบถท. สิบ จำเดิม แต่การเกิด หรือหรือว่า
ผู้เป็นบรรพชิต ตั้งอยู่ ซึ่งอาบัติหนัก จำเดิม แต่วัน(แห่งตน)
อุปสมบทแล้ว ชื่อว่า เป็นผู้ที่มีศีลอันโทษประทุษร้ายแล้วล่วงส่วน
ที่สุด (ย่อมเป็น) ๕

“**ยสฺส อจฺจนฺตทุสฺสีลฺย** นฺติ อิมํ ฆมฺมเทสนํ สตุถา
เวฬุวเน วิหรนฺโต เทวทัตฺตํ อารพฺภ กเถสิ.

เอกสมฺมึ หิ ทิวเส ภิกฺขุ ฆมฺมสภายํ กถํ
สมฺมุจฺจาเปสุํ “อาวุโส เทวทัตฺโต ทุสฺสีโล ปาปธฺมโม
ทุสฺสีลฺยการณเณว วฑฺฒิตฺตย ตณฺหา ย อชาตสตุตฺตํ
สงฺคณฺหิตฺตวา มหนฺตํ ลากสฺสกาโร นีพฺพตฺเตตฺตวา
อชาตสตุตฺตํ ปิตู วธ สมฺมาทเปตฺตวา เตน สทฺธิ เอกโต
นุตฺตวา นานปฺปกาเรน ตถาคตฺสฺส วาย ปริสฺสุกิตฺติ.

สตุถา อคฺคนฺตฺวา “กาย นฺตฺตฺถ ภิกฺขเว เอตฺรหิ
กถาย สนนฺนินฺนาติ ปุจฺจิตฺตวา, “อิมาย นามาติ
วุตฺเต, “น ภิกฺขเว อิทาเนว, ปุพฺเพปิ เทวทัตฺโต
นานปฺปกาเรเนว มยฺหํ วาย ปริสฺสุกิตฺติ วุตฺวา กุญฺจ-
ชาตกาทีนึ กเถตฺตวา “ภิกฺขเว อจฺจนฺตทุสฺสีลฺยบุคคลํ
นาม ทุสฺสีลฺยการณา อุปฺปนฺนา ตณฺหา มาลฺลฺวา วิย
สาลํ ปรีโยนฺนทฺตฺตวา สมฺภณฺขมานา นินฺยาทีสุ ปกฺขิปิตฺติ
วุตฺวา อิมํ คาคมาห

“**ยสฺส อจฺจนฺตทุสฺสีลฺย** มาลฺลฺวา สาลมิโวตฺถตฺตํ,
กโรติ โส ตถตฺตทานํ ยถา นํ อิจฺจตี ทีโสติ.

ตตฺถ “**อจฺจนฺตทุสฺสีลฺย** นฺติ: เอกนฺตทุสฺสีลภาโว.
คิหิ วา ชาตฺติโต ปฏฺฐาย ทส อฺกุสฺสกกมฺมปเถ กโรนฺโต,
ปพฺพชิตฺโต วา อุปสมฺปนฺนทิวสโต ปฏฺฐาย ครุภาปตฺติ
อาปชฺชมาโน อจฺจนฺตทุสฺสีโล นาม.

แต่ว่า (อ.บพว่าอจจนตุทสุลีย) นั้น (อันพระผู้มีพระภาคเจ้า) ตรัสแล้ว (ในพระคาถา) นี้ หมายเอา ซึ่งความเป็นแห่งบุคคลผู้มีศีลอันโทษประทุษร้ายแล้ว อันมาแล้ว ตามคติ (แห่ง - อ.บุคคล) ไต เป็นผู้มีศีลอันโทษประทุษร้ายแล้ว ในอรรถภาพ ท. สอง สาม (ย่อมเป็น- บุคคล) นั้น ๆ

ก็ อ.ตัณหา อันอาศัย ซึ่งทวาร ท. หก เกิดขึ้นแล้ว (แก่บุคคล) ผู้มีศีลอันโทษประทุษร้ายแล้ว (อันบัณฑิต) ฟังทราบ (ในบท) นี้ ว่า **ทสุลียภาโว** ดังนี้ ๆ

(อ.อรรถ ว่า) อ.ความเป็นแห่งบุคคลผู้มีศีลอันโทษประทุษร้ายอันอันบัณฑิตนับพร้อมแล้วว่าตัณหา ของบุคคล ไต ท่วมทับแล้ว คือว่า ห่อหุ้ม ซึ่งอรรถภาพ ตั้งอยู่แล้ว อ.เถยอันทราญ ครอบคลุมแล้ว ซึ่งต้นสาละ คือว่า ครั้นเมื่อฝน ตกอยู่ ย่อมหุ้มห่อ หมดทุกส่วน นั้นเทียว ด้วยสามารถแห่งการ รับ ซึ่งน้ำ ด้วยใบ ท. แล้ว จึงหักราน ชื่อฉันไค - ฉันนั้น (ดังนี้ แห่งบาทแห่งพระคาถา) ว่า **มาลวสา ลาลมิโวตตติ** ดังนี้ ๆ อ.อธิบาย ว่า (อ.บุคคล) นั้น คือว่า ผู้ อันต้นหา อันอันบัณฑิตนับพร้อมแล้วว่าความเป็นแห่งบุคคลผู้มีศีลอันโทษประทุษร้ายแล้ว นั้น หักรานแล้ว ให้ตกไปอยู่ ในอบาย ท. รววกะ อ.ต้นไม้ อัน อันเถยอันทราญ หักรานแล้ว ให้ล้มลง บนพื้นดิน ชื่อว่า ย่อมกระทำ ซึ่งตน - อ.โจรผู้ปรากฏ ผู้อันใคร่ต่อความพินาศ ย่อมปรารถนา (ซึ่งบุคคล) นั้น ฉันไค - ฉันนั้น ดังนี้ (อันบัณฑิต ฟังทราบ) ๆ

ในกาลเป็นที่สุดลงแห่งเทศนา (อ.ชนู ท.) มาก บรรลุแล้ว (ซึ่งอริยผล ท.) มีเสดาปัตติผลเป็นต้น ดังนี้แล ๆ

อ.เรื่องแห่งพระเทวทัต (จบแล้ว) ๆ

เทวทัตตฤ.

๗. อ.เรื่องแห่งอันตะเกียกตะกายเพื่ออันทำลายซึ่งสงฆ์ (อันข้าพเจ้า จะกล่าว) ๆ

๗. สงฆเภทปริสกกนวดถุ.

อ.พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ ในพระเวฬุวัน ทรงปรารภ ซึ่งอันตะเกียกตะกายเพื่ออันทำลายซึ่งสงฆ์ ตรัสแล้ว ซึ่งพระธรรมเทศนา นี้ ว่า **สุกรานิ** ดังนี้ เป็นต้น ๆ

“**สุกรานิ** อิมิ ฌมมเทศนํ สตุถา เวฬุวัน เวฬุวันโต สงฆเภทปริสกกนํ อารพุก กเถสิ.

ดังจะกล่าวโดยพิสดาร ในวันหนึ่ง อ.พระเทวทัต ตะเกียกตะกายอยู่ เพื่ออันทำลายซึ่งสงฆ์ เห็นแล้ว ซึ่งพระอานนท์ ผู้มีอายุ ผู้เทียวไปอยู่ เพื่อก้อนข้าว บอกแล้ว ซึ่งความประสงค์ แห่งตน ๆ

เอกทิวสํ หิ เทวทัตโต สงฆเภทาย ปริสกกนโต อายสมนุตํ อานนุทํ ปิณุทาย จรnutํ ทิสฺวา อุตฺตโน อธิปฺปายํ อารโจะสิ.

อ.พระเถระ ฟังแล้ว ซึ่งคำนั้น ไปแล้ว สู้สำนัก ของพระศาสดา ได้กราบทูลแล้ว (ซึ่งคำ) นั้น กะพระผู้มีพระภาคเจ้า ว่า ข้าแต่พระองค์- ผู้เจริญ อ.ข้าพระองค์ นุ่งแล้ว ในสมัยอันเป็นเบื้องต้นแห่งวัน (ในพระเวฬุวัน) นี้ ถือเอาแล้ว ซึ่งบาตรและจีวร ได้เข้าไปแล้ว สู่เมืองราชคฤห์ เพื่อก้อน;

ตํ สุตฺวา เถโร สตุถุ สนฺติกํ คนฺตุวา ภควนฺตุํ เอตทโวจ “อิธานํ ภานฺเต ปุพฺพณฺหสมมํ นิวาเสตฺวา ปตฺตจิวรมาทาย ราชคฺห์ ปิณุทาย ปาวิสฺสี;

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ อ.พระเทวทัต ได้เห็นแล้ว แล ซึ่งข้าพระองค์ ผู้เที่ยวไปอยู่ เพื่อก่อนข้าว ในเมืองชื่อว่าราชคฤห์, (อ.พระเทวทัตดังนี้) ครั้นเห็นแล้ว อ.ข้าพระองค์ (ย่อมน้อย) (โดยส่วนแห่งทิศ) ไค เข้าไปหาแล้ว (โดยส่วนแห่งทิศ) นั้น (อ.พระเทวทัตดังนี้) ครั้นเข้าไป หาแล้ว ได้กล่าวแล้ว (ซึ่งคำ) นั้น ว่า ดูก่อนอานนท์ ผู้มีอายุ อ.เรา จักกระทำ ซึ่งอุโบสถ ด้วย ซึ่งสังฆกรรม ท. ด้วย เว้น จากพระผู้มีพระภาคเจ้า นั้นเทียว เว้น จากหมู่แห่งภิกษุ ในกาลนี้ กระทำ ซึ่งวันนี้ ให้เป็นเบื้องต้น ดังนี้ ข้าแต่พระองค์, ข้าแต่พระผู้มีพระภาคเจ้า ในวันนี้ อ.พระเทวทัต จักทำลาย ซึ่งสงฆ์, จักกระทำ ซึ่งอุโบสถ ด้วย ซึ่งสังฆกรรม ท. ด้วย (เว้น จากพระผู้มีพระภาคเจ้า เว้น จากหมู่ แห่งภิกษุ) ดังนี้ ฯ (ครั้นเมื่อคำ) อย่างนี้ (อันพระเถระ) กราบทูลแล้ว อ.พระศาสดา ทรงเปล่งแล้ว ซึ่งพระอุทาน นี้ ว่า

อ.ความดี เป็นกรรมอันคนดีกระทำได้โดยง่าย (ย่อมน้อย), อ.ความดี เป็นกรรมอันคนชั่วกระทำได้โดยยาก (ย่อมน้อย), อ.ความชั่ว เป็นกรรมอันคนชั่วกระทำได้โดยง่าย (ย่อมน้อย), อ.ความชั่ว เป็นกรรมอันพระอริยเจ้า ท. กระทำได้โดยยาก (ย่อมน้อย) ดังนี้ ฯ

ตรัสแล้ว ว่า ดูก่อนอานนท์ ซึ่ง อ.กรรมอันไม่เกื้อกูล แก่ตน เป็นกรรมอันบุคคลกระทำได้โดยง่าย (ย่อมน้อย) อ.กรรม อันเกื้อกูล (แก่ตน) นั้นเทียว เป็นกรรมอันบุคคลกระทำได้โดยยาก (ย่อมน้อย) ดังนี้ ตรัสแล้ว ซึ่งพระคาถา นี้ ว่า

(อ.กรรม ท. เหล่าใด) เป็นกรรมไม่ดี ด้วย เป็นกรรมไม่เกื้อกูล แก่ตน ด้วย (ย่อมน้อย) (อ.กรรม ท. เหล่านั้น) เป็นกรรม อันบุคคลกระทำได้โดยง่าย (ย่อมน้อย), (อ.กรรม) ไค แล เป็นกรรมเกื้อกูล ด้วย เป็นกรรมดี ด้วย (ย่อมน้อย), (อ.กรรม) นั้น แล เป็นกรรมอันบุคคลกระทำได้โดยยากอย่างยิ่ง (ย่อมน้อย) ดังนี้ ฯ

อ.เนื้อความ (แห่งคำอันเป็นพระคาถา) นั้น ว่า อ.กรรม ท. เหล่าใด เป็นกรรมไม่ดี คือว่า เป็นกรรมเป็นไปกับด้วยโทษ ด้วย เป็นกรรม ประกอบแล้ว ในอันยังสัตว์ให้เป็นไปพร้อมเพื่ออภัย ชื่อว่า เป็นกรรมไม่เกื้อกูล แก่ตน เพราะความที่ (แห่งกรรม ท. เหล่านั้น) เป็นกรรม (อันบุคคล) กระทำแล้วนั้นเทียว ด้วย ย่อมเป็น, (อ.กรรม ท.) เหล่านั้น เป็นกรรมอันบุคคลกระทำได้โดยง่าย (ย่อมน้อย) ฯ

ส่วนว่า (อ.กรรม) ไค ชื่อว่าเป็นกรรมเกื้อกูล แก่ตน เพราะความที่ (แห่งกรรมนั้น) เป็นกรรมอันบุคคลกระทำแล้ว ด้วย ชื่อว่าเป็นกรรมดี เพราะอรรถว่าเป็นกรรมไม่มีโทษ ด้วย คือว่า เป็นกรรมประกอบแล้ว ในอันยังสัตว์ให้เป็นไปพร้อมเพื่อสุคติ ด้วยนั้นเทียว เป็นกรรม ประกอบแล้ว ในอันยังสัตว์ให้เป็นไปพร้อมเพื่อพระนิพพาน ด้วย (ย่อมน้อย), (อ.กรรม) นั้น เป็นกรรมอันบุคคลกระทำได้ โดยยากอย่างยิ่ง (ย่อมน้อย) รวากะ อ.อัน ทดขึ้นแล้ว กระทำ ซึ่งแม่น้ำชื่อว่าคงคา อันไหลไปแล้วในทิศชื่อว่าปราจีน ให้เป็น แม่น้ำมีหน้าในภายหลัง ดังนี้ (อันบัณฑิต พึงทราบ) ฯ

ในกาลเป็นที่สุดแห่งเทศนา (อ.ชน ท.) มาก บรรลุแล้ว (ซึ่งอริยผล ท.) มีโสดาปัตติผลเป็นต้น ดังนี้แล ฯ

อ.เรื่องแห่งอันตะเกียกตะกายเพื่ออันทำลายซึ่งสงฆ์ (จบแล้ว) ฯ

อททสา โข มํ ภานเต เทวทัตโต ราชคเห ปิณฑาย จรนต์, ทิสฺวาน เยนานํ เตนฺปสงฺกมิ, อุปสงฺกมิทฺวา มํ เอตทโวจ `อชฺชตคฺคเทานานํ อาวุโส อานนฺท อญฺจตุเรว ภควตา อญฺจตุร ภิกฺขุสงฺเขน อุโปสถํ กิริสฺสามิ สงฺฆมฺมุมาณี จาติ; อชฺช ภควา เทวทัตโต สงฺฆํ ภินฺทิสฺสตี, อุโปสถญฺจ กิริสฺสตี สงฺฆมฺมุมาณี จาติ. เอวํ วุตฺเต สตุตา

“สุกริ สาธุนา สาธุ, สาธุ ปาเปน ทุกฺกริ, ปาปํ ปาเปน สุกริ, ปาปมริเยหิ ทุกฺกรนฺติ

อิมิ อุทานิ อุทานेतฺวา “อานนฺท อตฺตโน อหิตกมฺมํ นาม สุกริ หิตกมฺมเมว ทุกฺกรนฺติ วตฺวา อิมิ คาถมาห

“สุกรานิ อสากฺขินิ อตฺตโน อหิตานิ จ, ยํ เว หิตญฺจ สาธุญฺจ, ตํ เว ปรมฺทุกฺกรนฺติ.

ตสฺสตุโต “ยานิ กมฺมานิ อสากฺขินิ สาวชฺชานิ จ อปายสํวตฺตนิกาณี กตตฺตาเยว อตฺตโน อหิตานิ จ โหนฺติ, ตานิ สุกรานิ.

ยํ ปน กตตฺตา อตฺตโน หิตญฺจ อนวชฺชตฺเถน สาธุญฺจ สุคติสํวตฺตนิกญฺเจว นิพฺพานสํวตฺตนิกญฺจ กมฺมํ, ตํ ปาจีนินฺนนาย คงคาย อุพฺพตฺเตตฺวา ปจฺจามุขกรณํ วิย อติทุกฺกรนฺติ.

เทศนาวสานเน พหู โสตาปตฺติผลาทีนึ ปาปุณฺีสฺสูติ.

สงฺฆเภทปริสฺสกนฺวตฺถุ.

๘. เรื่องแห่งพระเถระชื่อว่ากาละ (อันข้าพเจ้า จะกล่าว) ๙

อ.พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ในพระเชตวัน ทรงปรารภ
ซึ่งพระเถระชื่อว่ากาละ ตรัสแล้ว ซึ่งพระธรรมเทศนา นี้ ว่า
โย สาสณฺ ติงนํเป็นต้น ๙

ได้ยินว่า อ.หญิง คนหนึ่ง ในเมืองชื่อว่าสาวิตตี ดำรงอยู่แล้ว
ในฐานะแห่งมารดา ย่อมบำรุง ซึ่งพระเถระ นั้น ๙

อ.มนุษย์ ท. ในเรือนแห่งบุคคลผู้คุ้นเคยกัน (ของหญิง) นั้น
ฟังแล้ว ซึ่งธรรม ในสำนัก ของพระศาสดา มาแล้ว ผู้เรือน
ย่อมสรรเสริญ ว่า โอ ชื่อ อ.พระพุทฺธเจ้า ท. เป็นบุคคลน่าอัศจรรย์
(ย่อมเป็น) โอ อ.พระธรรมเทศนา เป็นเทศนาไพเราะ (ย่อมเป็น)
ดังนี้ (อ.หญิง) นั้น ฟังแล้ว ซึ่งวาจาเป็นเครื่องกล่าว (ของมนุษย์ท.)
เหล่านั้น บอกแล้ว (แก่พระเถระ) นั้น ว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ
แม้ อ.ดิฉัน เป็นผู้ใคร่เพื่ออันฟัง ซึ่งพระธรรมเทศนา ของพระศาสดา
(ย่อมเป็น) ดังนี้ ๙

(อ.พระเถระ) นั้น ห้ามแล้ว (ซึ่งหญิง) นั้น ว่า (อ.ท่าน) อย่าไปแล้ว
(ในที่) นั้น ดังนี้ ๙

(อ.หญิง) นั้น อ่อนน้อมอยู่แม้ในวันรุ่งขึ้นแม่ผู้ (อันพระเถระ) นั้น
ห้ามอยู่ กำหนดเพียงใดแห่งวาระที่ ๓ เป็นผู้ใคร่เพื่ออันฟัง เทียว
ได้เป็นแล้ว ๙ (อ.อันถาม) ว่า ก็ (อ.พระเถระ) นั้น ห้ามแล้ว (ซึ่งหญิง)
นั้น เพราะเหตุไร ดังนี้ ๙ (อ.อันแก้) ว่า ได้ยินว่า (อ.ความคิด) อย่างนี้ ว่า
(อ.หญิง) นั้น ฟังแล้ว ซึ่งธรรม ในสำนัก ของพระศาสดา จักแตก
ในเรา (ดังนี้) ได้มีแล้ว แก่พระเถระนั้น (เพราะเหตุนี้ อ.พระเถระ
นั้น ห้ามแล้ว ซึ่งหญิง) นั้น ดังนี้ ๙

(อ. หญิง) นั้น ผู้มีอาหารอันบุคคลพึงกินในเวลาเช้าอันบริโภคแล้ว
ในเวลาเช้าเที่ยวสมทานแล้วซึ่งอุโบสถบังคับแล้วซึ่งธิดา (ด้วยคำ)
ว่า ดูก่อนแม่ (อ. เธอ) พึ่งอังกาส ซึ่งพระผู้เป็นเจ้าของ (กระทำ) ให้ดี
ดังนี้ ได้ไปแล้ว ผู้พระวิหาร ในวันหนึ่ง ๙

แม่ อ.ธิดา (ของหญิง) นั้น อังกาสแล้ว (ซึ่งภิกษุ) นั้น โดยชอบ
ในกาล (แห่งภิกษุ) นั้น มาแล้ว ผู้ (อันภิกษุ) นั้น กล่าวแล้ว ว่า
อ.มหาอุบาสิกา (ไปแล้ว) (ณที่) ไหน ดังนี้ กล่าวแล้ว ว่า
(อ.มหาอุบาสิกา) (ไปแล้ว) ผู้พระวิหาร เพื่ออันฟังซึ่งธรรม ดังนี้ ๙

(อ.ภิกษุ) นั้น ฟังแล้ว (ซึ่งคำ) นั้น เทียว เตือดร้อนอยู่
เพราะความเร่งร้อน อันตั้งขึ้นแล้ว ในท้อง (คิดแล้ว) ว่า (อ.หญิง)
นั้น แดกแล้ว ในเรา ในกาลนี้ ดังนี้ (ไปแล้ว) โดยเร็ว เห็นแล้ว
(ซึ่งมหาอุบาสิกา) ผู้ฟังอยู่ ซึ่งธรรม ในสำนัก ของพระศาสดา
กราบทูลแล้ว ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ อ.หญิงนี้ เป็นคนเขลา
(เป็น) ย่อมไม่รู้ ซึ่งวาจาเป็นเครื่องกล่าวซึ่งธรรม อันละเอียด
อ. อัน (อันพระองค์) ไม่ตรัส ซึ่งวาจาเป็นเครื่องกล่าวซึ่งธรรม
อันละเอียด อันประกอบพร้อมเฉพาะแล้วด้วยสภาวะธรรมมีขั้น
เป็นต้นแล้ว จึงตรัส ซึ่งวาจาเป็นเครื่องกล่าวซึ่งทาน หรือ หรือว่า
ซึ่งวาจาเป็นเครื่องกล่าวซึ่งศีล (แก่หญิง) นี้ ย่อมควร ดังนี้
กะพระศาสดา ๙

๘. กาลตุเถรวตฺถุ.

“โย สาสณฺ ติมํ ฆมฺมเทสนํ สตุถา เขตฺวเน
วิหรนฺโต กาลตุเถโร อารพฺก กเถสิ.

สาวตฺถิโย กิเรกา อิตฺถิ มาตุภูจฺจาเน จตุวา ตํ
เถโร อุกฺกุจฺหติ.

ตสฺสา ปฏฺวิสุสฺสเกเห มนุสฺสา สตุถุ สนฺติเก
ฆมฺมํ สตุถวา เคหํ อาคนฺตฺวา “อโห พุทฺธา นาม
อจฺฉริยา, อโห ฆมฺมเทสนา มจฺจราติ ปัสสณฺติ. สา
[อิตฺถิ] เตสํ กถํ สตุถวา “ภนฺเต อหฺปิ สตุถุ ฆมฺมเทสนํ
โสตุกามาติ ตสฺส อโหเจสิ.

โส “มา ตตฺถ คจฺฉิตฺติ ตํ นิวาเรสิ.

สา ปนฺทิวเสปิ ยาจมาณา ยาวตฺติโย เตน
นิวาริยามานาปิ โสตุกามาเว อโหสิ. “กสมฺมา ปนฺ โส
ตํ นิวาเรสิติ. “เอวํ กิรฺสฺส อโหสิ `สตุถุ สนฺติเก ฆมฺมํ
สตุถวา มยิ ภิชฺชิสฺสตีติ.

สา เอกทิวสํ ปาโตว ภูตฺตปาตฺตราสา อฺโปสถํ
สมาทยิตฺวา “อุมฺม สาธุกํ อญฺโย ปวิเสยฺยาสีติ
ธีตโร อาณาเปตฺวา วิหารํ อคมาสิ.

ธีตฺวาปิสฺสา ตํ [ภิกฺขุ] อาคตฺกाले สมฺมา ปวิสิตฺวา
“กหํ มหาอุปาสิกาติ วุตฺตา “ฆมฺมสุสฺวานาย วิหารํ
คตาติ อาห.

โส ตํ สตุถวาว กุจฺฉิโย อุกฺกุจฺเตน ทาเห
สนฺตฺตปฺปมาโน “อิทานิ สา มยิ ภินฺนาติ เวเคน
คนฺตฺวา สตุถุ สนฺติเก ฆมฺมํ สุณฺมานํ ทิสฺวา
สตุถารํ อาห “ภนฺเต อโย อิตฺถิ ทนฺธา สุขุมํ ฆมฺมกถํ
น ชานาติ, อิมิสฺสา ขนฺธาติปฺปฏฺวิสฺสยฺยุตฺตํ สุขุมํ
ฆมฺมกถํ อกเถตฺวา ทานกถํ วา สีสฺสกถํ วา กเถตฺ
วภูฏตีติ.

อ. พระศาสดา ทรงทราบแล้ว ซึ่งอัครยาศัย (ของภิกษุ) นั้น ตรัสแล้วว่า อ. เธอ เป็นผู้ที่มีปัญญาอันโทษประทุษร้ายแล้ว (เป็น) อาศัยแล้ว ซึ่งทิวฏฐิอันชั่ว ย่อมคัดค้าน ซึ่งคำสั่งสอน ของพระพุทเจ้า พ. (อ.เธอ) ย่อมพยายาม เพื่ออันฆ่าซึ่งตนนั้นเทียว ดังนี้ ตรัสแล้ว ซึ่งพระศาธา นี้ ว่า

(อ. บุคคล) ไต ผู้มีปัญญาอันโทษประทุษร้ายแล้ว อาศัยแล้ว ซึ่งทิวฏฐิ อันชั่ว ย่อมคัดค้าน ซึ่งคำสั่งสอน ของพระอริยะเจ้า พ. ผู้เป็นพระอรหันต์ ผู้เป็นอยู่โดยธรรม โดยปกติ (อ.บุคคล นั้น) ย่อมเกิด เพื่ออันฆ่าซึ่งตน เพียงดัง อ.ชุย พ. ของไม่มีหนาม (ต้นไม้) (เกิดอยู่ เพื่ออันฆ่าซึ่งตน) ดังนี้ ฯ

อ. เนื้อความ ว่า อ. บุคคล ไต ผู้มีปัญญาอันโทษประทุษร้ายแล้ว อาศัยแล้ว ซึ่งทิวฏฐิ อันชั่ว คัดค้านอยู่ (ซึ่งชน พ.) ผู้กล่าวอยู่ ว่า (อ.เรา พ.) จักพึง ซึ่งธรรม หรือ หรือว่า (อ.เรา พ.) จักถวายเป็น ซึ่งทาน ดังนี้ เพราะความกลัวแต่ความเสื่อมแห่งสักการะ ของตน ชื่อว่า ย่อมคัดค้าน ซึ่งคำสั่งสอน ของพระอริยะเจ้า พ. ผู้เป็นพระอรหันต์ ผู้เป็นอยู่โดยธรรมโดยปกติ คือว่า ของพระพุทเจ้า พ. ฯ อ. การคัดค้าน นั้น ด้วย อ. ทิวฏฐิ อันชั่ว นั้น ด้วย (แห่งบุคคล) นั้น ย่อมเป็น ราวกะ อ.ชุย พ. ของไม่มีหนาม อันอันบัณฑิตนับพร้อมแล้วว่าไม่ไผ่ เพราะเหตุนี้ อ.ไม่มีหนาม ถือเอาอยู่ ซึ่งชุย พ. ชื่อว่า ย่อมเกิด เพื่ออันฆ่าซึ่งตน คือว่า ย่อมเกิด เพื่อประโยชน์แก่อันฆ่าซึ่งตน นั้นเทียว ฉันไต (อ.บุคคลผู้มีปัญญาอันโทษประทุษร้ายแล้ว) แม้ นั้น ย่อมเกิด เพื่ออันฆ่า ซึ่งตน ฉันนั้น ดังนี้ (แห่งคำอันเป็น พระศาธา) นั้น (อันบัณฑิต พึงทราบ) ฯ

อ.ผล แล ย่อมฆ่า ซึ่งต้นกล้วย, อ.ผล (ย่อมฆ่า) ซึ่งไม้ไผ่, อ.ผล (ย่อมฆ่า) ซึ่งไม้ไผ่, อ.สัตว์ผู้เกิดแล้วในครรภ์ (ย่อมฆ่า) ซึ่งแม่มี้อัสตร ฉันไต อ.สักการะ ย่อมฆ่า ซึ่งบุรุษผู้ถ้อย (ฉันนั้น) ดังนี้ ฯ

ในกาลเป็นที่สุดลงแห่งเทศนา อ.อุปาสิกา ตั้งอยู่เฉพาะแล้ว ในโสดาปัตติผล ฯ อ.พระเทศนา เป็นเทศนาเป็นไปกับด้วยวาจา มีประโยชน์ ได้มีแล้ว แม้แก่บริษัทผู้ถึงพร้อมแล้ว ดังนี้แล ฯ

อ.เรื่องแห่งพระเถระชื่อว่ากาละ (จบแล้ว) ฯ

สตถา ตสฺส อชฺฐมาสยํ วิทิตฺวา “ตฺวํ พุทฺทญฺเอย ปาปิกํ ทิวฏฐิํ นิสฺสาย พุทฺธานํ สาสนํ ปฏิโกสฺสตี, อตฺตมาตาเยว วายมสฺสตี วตฺวา อิมํ คาถมาห

“โย สาสนํ อรหตํ อริยานํ ธมฺมชิวินํ ปฏิโกสฺสตี ทุมฺเมโธ ทิวฏฐิํ นิสฺสาย ปาปิกํ, ผลานิ กณฺฏกสฺสเสว อตฺตมญฺเอยาย ผลลตฺตีติ.

ตสฺสสตฺโต “โย ทุมฺเมโธ ปุคฺคโล อตฺตโน สกฺกาเรหานิภเยน ปาปิกํ ทิวฏฐิํ นิสฺสาย ธรรมํ วา โสสุสาม, ทานํ วา ทสฺสามาตี วทนฺเต ปฏิโกสฺสนฺโต อรหตํ อริยานํ ธมฺมชิวินํ พุทฺธานํ สาสนํ ปฏิโกสฺสตี. ตสฺส ตํ ปฏิโกสฺสนํ สา จ ปาปิกา ทิวฏฐิ เวฬุสงฺขาตสฺส กณฺฏกสฺส ผลานิ วิย โหตี, ตสฺมา ยถา กณฺฏโก ผลานิ คณฺหฺนฺโต อตฺตมญฺเอยาย ผลลตฺติ อตฺตโน สมาตฺตถเมว ผลลตฺติ; เหว โสปี อตฺตโน สมาตฺย ผลลตฺตีติ. วุตฺตปิ เจตฺ

ผลํ เว กทลฺลี หนฺตติ ผลํ เวฬุํ, ผลํ นพฺ, สกฺกาโร กาปฺริสฺสํ หนฺตติ, คพฺโภา อสฺสตรึ ยถาตี.

เทศนาวสานเณ อุปาสิกา โสตาปัตติผลเณ ปติฏฺฐหิ. สมฺปตฺตปฺริสายปี สาตฺถิกา เทสนา อโหสฺสตี.

กาลตุเถรวตฺถ.

๙. เรื่องแห่งอุบาสกชื่อว่าจุลลกาล (อันข้าพเจ้า จะกล่าว) ๕

๙. จุลลกาลอุบาสกวัตถุ.

๑. พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ในพระเชตวัน ทรงปรารภซึ่งอุบาสกชื่อว่าจุลลกาล ตรัสแล้ว ซึ่งพระธรรมเทศนา นี้ ว่า **อตุตนา ว กตฺ ปาปํ** ดังนี้ เป็นต้น ๕

ดังจะกล่าวโดยพิสดาร ในวันหนึ่ง อ.โจรผู้ทำลายซึ่งอุโมงค์ ท. ผู้ อันเจ้าของ ท. ติดตามแล้ว ทิ้งแล้ว ซึ่งภักทชะ ข้างหน้าของอุบาสก ผู้ ฟังแล้ว ซึ่งธรรมกถา ในวิหาร ออกแล้ว จากวิหาร มาอยู่สู่เมืองชื่อว่าสาวัตถี ในเวลาเช้าเทียว หนีไปแล้ว ตามนัย (อันข้าพเจ้า) กล่าวแล้ว ในเรื่องแห่งอุบาสกชื่อว่ามหากาล นั้นเทียว ๕

๑. มนุษย์ ท. เห็นแล้ว (ซึ่งอุบาสก) นั้น (กล่าวแล้ว) ว่า (อ.บุรุษ) นี้กระทำแล้ว ซึ่งกรรมของโจร ในเวลากลางคืน ย่อมเทียวไป รวบรวมว่า ฟังอยู่ ซึ่งกรรม, (อ.ท่าน ท.) จงจับ (ซึ่งบุรุษ) นั้น ดังนี้ โขยแล้ว (ซึ่งอุบาสก) นั้น ๕

๑. นางกุมภทาสี ท. ไปอยู่ สู่ท่าแห่งน้ำ เห็นแล้ว (ซึ่งอุบาสก) นั้น (กล่าวแล้ว) ว่า ข้าแต่ นาย (อ.ท่าน ท.) จงหลีกไป, (อ.อุบาสก) นี้ ย่อมกระทำ (ซึ่งกรรม) มีอย่างนี้เป็นรูป หามิได้ ดังนี้ (ยังมนุษย์ ท. เหล่านั้น) ให้ปล่อยแล้ว (ซึ่งอุบาสก) นั้น ๕

(อ.อุบาสก) นั้น ไปแล้ว สู่วิหาร บอกแล้ว แก่ภิกษุ ท. ว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ อ.กระผม เป็นผู้ อันมนุษย์ ท. ให้ฉิบหายแล้ว ย่อมเป็น, อ.ชีวิต อันกระผม ได้แล้ว เพราะอาศัย ซึ่งนางกุมภทาสี ท. ดังนี้ ๕ อ.ภิกษุ ท. กราบพูนแล้ว ซึ่งเนื้อความ นั้น แก่พระตถาคตเจ้า ๕

๑. พระศาสดา ทรงสดับแล้ว ซึ่งวาจาเป็นเครื่องกล่าว (ของภิกษุ ท.) เหล่านั้น ตรัสแล้ว ว่า ดูก่อนภิกษุ ท. อ.อุบาสกชื่อว่าจุลลกาล ได้แล้ว ซึ่งชีวิต เพราะอาศัย ซึ่งนางกุมภทาสี ท. ด้วยนั้น เทียว เพราะความที่ แห่งตน เป็นผู้ไม่กระทำ ด้วยจริงอยู่ อ.สัตว์ ท. ชื่อเหล่านี้ กระทำแล้ว ซึ่งกรรมอันลามก ด้วยตน ย่อมเศร้าหมอง ด้วยตนเทียว (ในอบาย ท.) มีนรกเป็นต้น, ส่วนว่า (อ.สัตว์ท.) กระทำแล้ว ซึ่งกุศล เมื่อไป สู่สุคติ ด้วยนั้นเทียว สู่พระนิพพานด้วย ย่อมหมดจดวิเศษ ด้วยตนเทียว ดังนี้ ตรัสแล้ว ซึ่งพระศาสดา นี้ ว่า

(อ.กรรม) อันลามก เป็นกรรม (อันบุคคลใด) กระทำแล้ว ด้วยตนเทียว (ย่อมเป็น), (อ.บุคคลนั้น) ย่อมเศร้าหมองพร้อมด้วยตน, (อ.กรรม) อันลามก เป็นกรรม (อันบุคคลใด) ไม่กระทำแล้ว ด้วยตน (ย่อมเป็น), (อ.บุคคลนั้น) ย่อมหมดจดวิเศษ ด้วยตนเทียว, อ.ความหมดจด อ.ความไม่หมดจด เป็นธรรมชาติเป็นไปเฉพาะ ซึ่งตน (ย่อมเป็น), (อ.บุคคล) อื่น (ยังบุคคล) อื่น พึงให้หมดจดวิเศษ หามิได้ ดังนี้ ๕

“อตุตนา ว กตฺ ปาปนฺติ อิมํ ฆมฺมเทสนํ สตุถา เซตเวเน วิหรนฺโต จุลลกาลอุบาสกํ อารพฺภ กเถสิ.

เอกทิวสํ หิ มหากาลวตฺถุสมํ วุตฺตนเยเนว อุมฺมงฺคโจรา สามิเกหิ อนุพฺพธา รตฺตี วิหารे ฆมฺมกถํ สุตฺวา ปาโตว วิหารา นิภฺขมิตฺวา สาวตฺถึ อาคจฺจนฺตสุสฺส อุบาสกสุสฺส ปุโรโต ภณฺฑกํ จชฺเขตฺตวา ปลายีสฺสุ.

มนุสฺสา ตํ ทิสฺวา “อโย รตฺตี โจรกมฺมํ กตฺวา ฆมฺมํ สฺถนฺนโต วีย จรติ, คณฺหถ นนฺติ ตํ โปถยีสฺสุ.

กุมภทาสีโย อุทกตฺตถํ คจฺจมานา ตํ ทิสฺวา “อเปถ สามิ, นายํ เอวรูปํ กรโธตีติ ตํ โม่เจสฺสุ.

โส วิหารํ คนฺตฺวา “ภนฺเต อหฺมฺหิ มนุสฺเสหิ นาสิโต, กุมภทาสีโย เม นิสุสาย ชีวิตํ ลพฺทฺนฺติ ภิกฺขุณฺ อารโจะสิ. ภิกฺขุ ตถาคตฺสุสฺส ตมตฺถํ อารโจะสฺสุ.

สตุถา เตสํ กถํ สุตฺวา “ภิกฺขเว จุลลกาลอุบาสโก กุมภทาสีโย เจว นิสุสาย อตุตโน จ อการกภาเวเน ชีวิตํ ลภิ; อิมํ หิ นาม สตุถา อตุตนา ปาปกมฺมํ กตฺวา นิริยาทีสุ อตุตนา ว กิลิสฺสนฺติ, กุสลํ กตฺวา ปน สุคติญฺเจว นิพฺพานญฺจ คจฺจนฺตา อตุตนา ว วิสุชฺฌนฺตีติ วตฺวา อิมํ คาถมาห

“อตุตนา ว กตฺ ปาปํ, อตุตนา สงฺกิลิสฺสตี;
อตุตนา อกตฺ ปาปํ, อตุตนา ว วิสุชฺฌตี;
สุทฺธิ อสุทฺธิ ปจฺจตฺตํ นาญญเณ อญฺญ วิโสธเยตี.

อ.เนื้อความ (แห่งคำอันเป็นพระคาถา) นั้น ว่า อ.อกุศลกรรม เป็นกรรม (อันบุคคล) ไต่ กระทำแล้ว ด้วยตน ย่อมเป็น, (อ.บุคคล) นั้น เสวยอยู่ ซึ่งทุกข์ ในอบาย ท. ๔ ชื่อว่าย่อมเศร้าหมองพร้อม ด้วยตนเทียว, ส่วนว่า (อ.กรรม) อันลามก เป็นกรรม (อันบุคคล) ไต่ ไม่กระทำแล้ว ด้วยตน (ย่อมเป็น), (อ.บุคคล) นั้น เมื่อไป สู่สุคติ ด้วย นั้นเทียว สู่พระนิพพาน ด้วย ชื่อว่า ย่อมหมดจดวิเศษ ด้วยตน เทียว, อ.ความหมดจด อันบัณฑิตนับพร้อมแล้วว่ากุศลกรรม ด้วย อ.ความไม่หมดจด อันบัณฑิตนับพร้อมแล้วว่าอกุศลกรรม ด้วย เป็นธรรมชาติเป็นไปเฉพาะซึ่งตน (ย่อมเป็น) คือว่า ย่อมแผ่ผล ในตน ของสัตว์ผู้กระทำ ท. นั้นเทียว, (อ.พระดำรัส) ว่า อ.บุคคล อื่น ยังบุคคล อื่น พึงให้หมดจดวิเศษ หามิได้ คือว่า ย่อมให้หมดจด วิเศษ หามิได้นั้นเทียว คือว่า ย่อมให้เศร้าหมอง หามิได้ (ดังนี้) (เป็นคำอธิบาย อันพระผู้มีพระภาคเจ้า ตรัสแล้ว ย่อมเป็น) ดังนี้ (อันบัณฑิต พึงทราบ) ฯ

ในกาลเป็นที่สุดลงแห่งเทศนา อ.อุบาสกชื่อว่าจุลลกาล ตั้งอยู่ เฉพาะแล้ว ในโศดาปัตติผล ฯ อ.พระธรรมเทศนา เป็นเทศนาเป็น ไปกับด้วยวาทจาปริโยชน์ ได้มีแล้ว แม้แก่บริษัทผู้ถึงพร้อมแล้ว ดังนี้แล ฯ

อ.เรื่องแห่งอุบาสกชื่อว่าจุลลกาล (จบแล้ว) ฯ

จุลลกาลอุบาสกวัตถุ.

๑๐. อ.เรื่องแห่งพระเถระชื่อว่าอัตตทัตตะ (อันข้าพเจ้า จะกล่าว) ฯ

๑๐. อตตทัตตะเถรวัตถุ.

อ.พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ ในพระเชตวัน ทรงปรารภ ซึ่งพระเถระชื่อว่าอัตตทัตตะ ตรัสแล้ว ซึ่งพระธรรมเทศนา นี้ ว่า **อตตทัตถ์ ปรัตถเน** ดังนี้ เป็นต้น ฯ

“**อตตทัตถ์ ปรัตถเน** อิมิ ฆมฺมเทสนํ สตุถา เขตวเน วิหฺรณฺโต อตตทัตถุเถโร อารพฺภ กเถสิ.

ดังจะกล่าวโดยพิสดาร (ครั้นเมื่อพระดำรัส) ว่า ดูก่อนภิกษุ ท. อ.เรา จักปรินิพพาน โดยอันล่วงไปแห่งประชุมแห่งเดื่อน ๔ ดังนี้ อันพระศาสดา ตรัสแล้ว ในกาลเป็นที่เสด็จปรินิพพาน, อ.ภิกษุ ท. ผู้เป็นปุถุชน ผู้มีร้อยเจ็ดเป็นประมาณ ผู้มีความสลดอันเกิดขึ้นแล้ว ไม่ละแล้ว ซึ่งสำนัก ของพระศาสดา เทียว ย่อมเทียวปรึกษากันอยู่ว่า ดูก่อนท่านผู้มีอายุ ท. (อ.เรา ท.) จักกระทำ อย่างไร หนอ แล ดังนี้ ฯ

สตฺถารา หิ ปรีนินฺพฺพานกาเล “ภิกฺขเว อหํ จาตุมฺ- มาสจฺเจยเน ปรีนินฺพฺพายิสฺสามีติ วุตเต, อุปฺปนฺนสํเวคา สตุตฺสตา ปุถุชฺชนา ภิกฺขุ สตุถุ สนฺตํกํ อวิหิตฺวา ว “กีนฺนุ โข อาวุโส กิริสฺสามาติ มนฺตยมานา วิจฺรณฺติ.

ส่วนว่า อ.พระเถระชื่อว่าอัตตทัตตะ คิดแล้ว ว่า ได้ยินว่า อ.พระศาสดา จักเสด็จปรินิพพาน โดยอันล่วงไปแห่งประชุมแห่งเดื่อน ๔,

อตตทัตถุเถโร ปน จินฺตฺสิ “สตฺถา กิร จาตุมฺ- มาสจฺเจยเน ปรีนินฺพฺพายิสฺสตี,

ก็ อ.เขา เป็นผู้มีวิริยะอันไม่ไปปราศแล้ว (ยอมเป็น,) ครั้นเมื่อพระศาสดาทรงพระชนม์อยู่นั้นเทียว (อ.เขา) จักพยายามเพื่อประโยชน์แก่พระอรหันต์ ดังนี้ ฯ

(อ.พระเถระ) นั้น ย่อมไม่ไป สู่นัก ของภิกษุ ท. ฯ ครั้งนั้น อ.ภิกษุ ท. กล่าวแล้วว่า ดูก่อนท่านผู้มีอายุ อ.ท่าน ย่อมมาสู่นักของเรา ท. หามิได้นั้นเทียว, ไม่ปรึกษาแล้ว (ซึ่งเรื่อง) อะไร ๆ เพราะเหตุไร ดังนี้ (กะพระเถระ) นั้น นำไปแล้ว สู่นักของพระศาสดากราบทูลแล้วว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ (อ.ภิกษุ) นี้ ย่อมกระทำชื้อ อย่างนี้ ดังนี้ ฯ

(อ.พระเถระ) นั้น ผู้ (แม่อันพระศาสดา ตรัสแล้ว) ว่า (อ.เธอ) ย่อมกระทำ อย่างนี้ เพราะเหตุไร ดังนี้ (กราบทูลแล้ว) ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ได้ยินว่า อ.พระองค์ ท. จักเสด็จปรินิพพานโดยอันล่วงไปแห่งประชุมแห่งเดือน ๔, อ.ข้าพระองค์ ครั้นเมื่อพระองค์ ท. ทรงพระชนม์อยู่นั้นเทียว จักพยายามเพื่ออันบรรลซึ่งพระอรหันต์ ดังนี้ ฯ

อ.พระศาสดา ทรงประทานแล้ว ซึ่งสาธุการ (แก่พระเถระ) นั้น ตรัสแล้ว ว่า ดูก่อนภิกษุ ท. อ.ความรัก ในเรา มีอยู่ (แก่บุคคล) ไต, อ.อัน (อันบุคคล) นั้น เป็นราวกะว่า อัดตทัตถเถระ เป็น ย่อมควร, จริงอยู่ (อ.ชน ท.) บุชชชอยู่ (ด้วยวัตถุ ท.) มีของหอมเป็นต้น ชื้อว่า ย่อมบุชชช ซึ่งเรา หามิได้, ส่วนว่า (อ.ชน ท. บุชชชอยู่) ด้วยการปฏิบัติ ซึ่งธรรมอันสมควรแก่ธรรม ชื้อว่า ย่อมบุชชช ซึ่งเรา, เพราะเหตุนั้น (อันบุคคล) แม้อัน เป็นเช่นกับด้วยอัดตทัตถะ เพียงเป็น ดังนี้ ตรัสแล้ว ซึ่งพระคาถา นี้ ว่า

(อ.บุคคล) ยังประโยชน์ของตน ไม่พึงให้เสื่อม ด้วยประโยชน์ของบุคคลอื่น แม้มาก, (อ.บุคคล) รู้ยิ่งแล้ว ซึ่งประโยชน์ของตน เป็นผู้ชวนชวายเป็นประโยชน์อันเป็นของตน พึงเป็น ดังนี้ ฯ

อ.เนื้อความ (แห่งคำอันเป็นพระคาถา) นั้น ว่า (อ.บุคคล) ผู้เป็นคฤหัสถ์เป็นแล้ว ยังประโยชน์ ของตน แม้มีกากณิกเป็นประมาณ ไม่พึงให้เสื่อม ด้วยประโยชน์ (ของบุคคลอื่น) แม้มี่พันเป็นประมาณ ก่อน ฯ

ด้วยว่า อ.ประโยชน์ของตนเทียว (ของบุคคล) นั้น แม้มีกากณิกเป็นประมาณ ยังของอันบุคคลพึงเคียว หรือ หรือว่า ยังของอันบุคคลพึงบริโภค ย่อมให้สำเร็จ, อ.ประโยชน์ของบุคคลอื่น (ยังของอันบุคคลพึงเคียว หรือ หรือว่า ยังของอันบุคคลพึงบริโภค ย่อมให้สำเร็จ) หามิได้ ฯ

อนนุจุมหิ อวีตราโค, สตุถริ ธรรมานะเยว อรหตตตถาย วายมิสสุสามีติ.

โส ภิกษุณฺ สนฺตีกํ น คจฺจติ. อถ นํ ภิกษุ “กสุมา อาวุโส ตฺวํ เวน อมฺหากํ สนฺตีกํ อาคจฺจสิ, น กิณฺจิมนฺเตสฺสตี วตฺวา สตุถุ สนฺตีกํ เนตฺวา “อโย ภาเน เวนนฺนาม กโรตีติ อาโรจยฺสิสุ.

โส สตุถารายิ “กสุมา เอวํ กโรสฺสตี วุตฺโต “ตฺมฺเห กิริ ภาเน จาตฺมฺมาสจฺเจเนน ปรีนิพฺพายิสฺสถ, อหํ ตฺมฺเหสุ ธรรมฺเตสุเยว อรหตตตฺตติยา วายมามิติ.

สตุถา ตสฺส สาธุการํ ทตฺวา “ภิกษเว ยสฺส มยิ สิเนโห อตุถิ, เตเน อตฺตทตฺถเถเรน วิย ภวิตฺตฺวภูฏติ; น หิ คนฺธาทีหิ ปุเชนฺตา มํ ปุเชนฺติ, ธรรมานุธรรมปฺปฏิปตฺติยา ปน มํ ปุเชนฺติ; ตสฺมา อญฺเณนปี อตฺตทตฺถสฺสทิสเนน ภวิตฺตฺพนฺติ วตฺวา อิมํ คาถมาห

“อตฺตทตฺถํ ปฺรตฺเถเนน พฺหุณาปี น หาปเย, อตฺตทตฺถมภิณฺเวย สทตฺตบฺปสุโต สียาติ.

ตสฺสตุโธ “คิหิฏฺโต ตาว กากณิกมตฺตปิ อตฺตโน อตฺถํ สหสฺสมตฺเตนาปี ปฺรสุส อตฺเถเนน น หาปเย.

กากณิกมตฺตปิ หิสฺส อตฺตทตฺถเวย ชาทนีโย วา โภชนีโย วา นิปฺพาเทติ, น ปฺรตุโธ.

ก็ (อ.พระดำรัส) นี้ ว่า (อตุตตทตโต ดั่งนี้ อันพระผู้มีพระภาคเจ้า) ไม่ตรัสแล้ว อย่างนี้ ตรัสแล้ว โดยหัวข้อแห่งกัมมัญฐาน ฯ

อิทํ ปน เหวํ อุกเถตฺวา กมฺมญฺฐานสึเสณ กถิตํ.

เพราะเหตุนี้ อ.กิจมีการช่อมแซมซึ่งเจียรเป็นต้น อันเกิดขึ้นแล้ว แก่สงฆ์ หรือ หรือว่า อ.วัตรมีวัตรเพื่ออุปัชฌาย์เป็นต้น อันมิใช่ ไม่พึงให้เสื่อม (ด้วยความคิด) ว่า (อ.เรา) จะไม่ ยังประโยชน์ของตน ให้เสื่อม ดังนี้ ฯ

ตสฺมา “อตุตตทตฺถํ น หาเปมีติ ภิกฺขุณา สงฺฆสฺส อุปนฺนํ เจตียปฺปฏิสงฺขรณาทิกิจจํ วา อุชฺชฌายาทิวตฺตํ วา น หาเปตพฺพํ,

ด้วยว่า (อ.บุคคล) ยังอภิสมัจจาวุตร ให้เต็มอยู่ นั้นเทียบย่อมกระทำให้แจ้ง (ซึ่งผล ท.) มีอริยผลเป็นต้น ฯ

อภิสมัจจาวุตฺตํ हि ปฺนฺเนเตยฺเว อริยผลาทินิ สจฺจิกโรติ.

เพราะเหตุนี้ (อ.ประโยชน์) แม่นี้ เป็นประโยชน์ของตนเทียบ (ย่อมเป็น) ฯ

ตสฺมา อยฺปิ อตุตตทตฺโตว.

ส่วนว่า (อ.บุคคล) ไต ผู้มีวิปัสสนาอันปรารภยิ่งแล้ว ย่อมเทียบ ปรารภณาอยู่ ซึ่งอันรู้ตลอด ว่า (อ.เรา จักรู้ตลอด) ในวันนี้ (อ.เรา จักรู้ตลอด) ในวันนี้ นั้นเทียบ ดังนี้, อ.กิจ ของตน นั้นเทียบ (อันบุคคล) นั้น แม้อย่างวัตรมีวัตรเพื่ออุปัชฌาย์เป็นต้น ท. ให้เสื่อมแล้ว พึงกระทำ ฯ

โย ปน อจฺจารทฺธวิปสฺสโก `อชฺช อชฺชเววาทิ ปฏฺเวธํ ปตฺถยมาโน วิจฺจติ, เตน อุชฺชฌายาทิวตฺตานิปี หาเปตฺวา อตุตฺโต กิจฺจเมว กาทพฺพํ.

ก็ (อ.บุคคล) รู้ยิ่งแล้ว ซึ่งประโยชน์ของตน มีอย่างนี้เป็นรูป คือว่า กำหนดแล้ว ว่า (อ.ประโยชน์) นี้ เป็นประโยชน์ ของตน ของเรา (ย่อมเป็น) ดังนี้ (เป็นผู้ชวนชวายเป็นแล้วในประโยชน์อันเป็นของตน พึงเป็น), (อ.อรุณ ว่า) อ.บุคคล เป็นผู้ชวนชวายเป็นแล้วและประกอบแล้ว ในประโยชน์ นั้น ชื่อว่าอันเป็นของตน พึงเป็น (ดังนี้ แห่งบาทแห่งพระคาถา) ว่า สทตฺถปฺปสุโต สียา ดังนี้ ดังนี้ (อันบัณฑิตพึงทราบ) ฯ

เอวรูปํ हि อตุตตทตฺถมภิญฺญาเย `อโย เม อตุตฺโต อตุเถติ สลฺลภฺเขตฺวา [สทตฺถปฺปสุโต สียาติ:] ตสฺมี สเก อตุเถ อุกฺยฺยตฺตปฺปยุตฺโต ภเวยฺยชาติ.

ในกาลเป็นที่สุดลงแห่งเทศนา(อ.พระเถระ)นั้นตั้งอยู่เฉพาะแล้ว ในพระอรหัต ฯ อ.พระเทศนา เป็นเทศนาเป็นไปกับด้วยวาจา มีประโยชน์ ได้มีแล้ว แม้อภิษุผู้ถึงพร้อมแล้ว ท. ดังนี้แล ฯ

เทสนาวสาเน โส เถโร อรหตฺเต ปติฏฺฐहि. สมฺปตฺตภิกฺขุณิปี สาตฺถิกา เทสนา อโหสีติ.

อ.เรื่องแห่งพระเถระชื่อว่าอตุตตทตฺถะ (จบแล้ว) ฯ

อตุตตทตฺถเถรวตฺถ.

อ.กถาเป็นเครื่องพรรณนาซึ่งเนื้อความแห่งวรรค
อันบัณฑิตกำหนดแล้วด้วยตน
จบแล้ว ฯ

อตุตตทตฺถคณฺณนา นิฏฺฐิตา.

อ.วรรค ที่ ๑๒
(จบแล้ว) ฯ

ทฺวาทสโม วคฺโค.

**๑๓. อ.กถาเป็นเครื่องพรรณนาซึ่งเนื้อความ
แห่งวรรคอันบัณฑิตกำหนดแล้วด้วยโลก
(อันข้าพเจ้า จะกล่าว) ๕**

๑๓. โลกวคค วรรณนา

**๑. อ.เรื่องแห่งภิกษุหนุ่ม
(อันข้าพเจ้า จะกล่าว) ๕**

๑. ทหรภิกษุวตถุ.

อ.พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ ในพระเชตวัน ทรงปรารภ
ซึ่งภิกษุหนุ่ม รูปใดรูปหนึ่ง ตรัสแล้ว ซึ่งพระธรรมเทศนา นี้ ว่า
หิณ ฐมม ดังนี้ เป็นต้น ๕

**“หิณ ฐมมุนฺธิ อิมํ ฐมฺมเทสนํ สตุถา เขตฺวเน
วิหรนฺโต อญฺญตฺโร ทหรภิกฺขุ อารพฺภ กเถสิ.**

ได้ยินว่า อ.พระเถระ รูปใดรูปหนึ่ง ได้ไปแล้ว สูเรื่อน ของนางวิสาขา
กับ ด้วยภิกษุหนุ่ม ในเวลาเช้าเที่ยว ๕

อญฺญตโร กิโร เถโร ทหรภิกฺขุณา สทุธิ ปาโตว
วิสาขาเย เคหํ อคฺมาสิ.

อ.ข้าวมอันบุคคลพึงถวายเป็นยัย เป็นข้าวม (อันบุคคล)
แต่งตั้งไว้แล้ว เนื่องนิตย เพื่อภิกษุ ท. มีรอยเท้าเป็นประมาณ
ในเรือน ของนางวิสาขา ย่อมเป็น ๕

วิสาขายาเย เคเห ปญฺจสฺตานํ ภิกฺขุณํ ฐฺวยาคุ
นิจฺจํ ปญฺญตฺตา โหติ.

อ.พระเถระ ดิมแล้ว ซึ่งข้าวม (ในเรือน) นั้น ยังภิกษุหนุ่ม
ให้นั่งแล้ว ได้ไปแล้ว สูเรื่อน หลังอื่น เอง ๕

เถโร ตตฺถ ยาคุ ปิวิตฺวา ทหรํ นิสฺสีทาเปตฺวา สยํ
อญฺญํ เคหํ อคฺมาสิ.

ก็ โดยสมัย นั้น อ.ธิดา ของบุตร ของนางวิสาขา ตั้งอยู่แล้ว
ในฐานะ แห่งยัย ย่อมกระทำ ซึ่งความชวนชวาย แก่ภิกษุ ท. ๕

เตน จ สมเยน วิสาขายาเย ปุตฺตสฺส ธิดา อญฺยิกาย
จาเน จตฺวา ภิกฺขุณํ เวยฺยาวจฺจํ กโรติ.

(อ.ธิดา) นั้น กรองอยู่ ซึ่งน้ำ เพื่อภิกษุหนุ่ม นั้น เห็นแล้ว
ซึ่งเงาแห่งหน้า ของตน ในตุ้ม หัวเราะแล้ว ๕

สา ตสฺส ทหรสฺส อุกกํ ปริสุสาเวณฺฺตี จาญฺยํ
อตฺตโน มุขนิมิตฺตํ ทิสฺวา หสิ.

แม้ อ.ภิกษุหนุ่ม แลดูแล้ว (ซึ่งธิดา) นั้น หัวเราะแล้ว ๕ (อ.ธิดา) นั้น
เห็นแล้ว (ซึ่งภิกษุหนุ่ม) นั้น ผู้หัวเราะอยู่ กล่าวแล้ว ว่า อ.บุคคล
ผู้มีหัวอันขาดแล้ว ย่อมหัวเราะ ดังนี้ ๕

ทหรโรปิ ตํ โอลิเกตฺวา หสิ. สา ตํ หสมานํ ทิสฺวา
“ฉินฺนสฺสีโส หสตีติ อาห.

ครั้งนั้น อ.ภิกษุหนุ่ม ด่าแล้ว (ซึ่งธิดา) นั้นว่า อ.เธอ เป็นผู้มหัว
อันขาดแล้ว (ย่อมเป็น), แม้ อ.มารดาและบิดา ท. ของเธอ
เป็นผู้มหัวอันขาดแล้ว (ย่อมเป็น) ดังนี้ ๕

อถ นํ ทหรโร “ตฺวํ ฉินฺนสฺสีสา, มาตาปิโตรปิ เต
ฉินฺนสฺสีสาติ อุกุโสิ.

(อ.ธิดา) นั้น ร้องไห้อยู่ ไปแล้ว สู่สำนัก ของย่า ในโรงครัวใหญ่,
(ครั้นเมื่อคำ) ว่า แม่แม่ (อ.เรื่อง) นี้ อะไร ดังนี้ (อันย่า) กล่าวแล้ว,
บอกแล้ว ซึ่งเนื้อความ นั้น ๕

สา โรทฺมานา มหฺนเส อญฺยิกาย สนฺติกํ
คนฺตฺวา, “กิมิทํ อมฺมาติ วุตฺเต, ตมตฺถํ อาโรเจสิ.

(อ.นางวิสาขา) นั้น มาแล้ว สู่สำนัก ของภิกษุหนุ่ม กล่าวแล้ว
ว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ (อ.ท่าน) อย่าโกรธแล้ว, (อ.คำ) นั้น เป็นคำหนักยัย
(ย่อมเป็น) แก่พระผู้เป็นเจ้า ผู้มีผมและเล็บอันตัดแล้ว ผู้มีผ้า-
เป็นเครื่องนุ่งและผ้าเป็นเครื่องห่มอันตัดแล้ว ผู้ถือเอา ซึ่งกระเบื้อง-
อันตัดแล้ว ในท่ามกลาง เที่ยวไปอยู่ เพื่อภิกษา หามิได้ ดังนี้ ๕

สา ทหรสฺส สนฺติกํ อากนฺตฺวา “ภนฺเต มา กุชฺฌิ,
น เอตํ ฉินฺนเกสนชฺสฺส ฉินฺนนิวาสนปารุปนสฺส
มชฺฌเม ฉินฺนกपालมาทาย ภิกฺขุทาย จรณฺตสฺส อญฺยสฺส
อติครุณฺฺติ อาห.

อ.ภิกษุหนุ่ม (กล่าวแล้ว) ว่า ดูก่อนอุบาสิกา เธอ (อ.อย่างนั้น),
อ.ท่าน ย่อมรู้ ซึ่งความที่ แห่งอาตมา เป็นผู้มลักษณะมีผมอันตัดแล้ว
เป็นต้น,

ทหรโร “อาม อฺปาสิกะ, ตฺวํ มม ฉินฺนเกสาทิภาวํ
ชานาสิ;

อ.อ้น (อันทริกา) นี้ ด่า กระทำ ซึ่งอาตมา ว่า เป็นผู้ที่มีหัวอันตรายแล้ว
ดังนี้ จักควร หรือ ดังนี้ ๕

อ.นางวิสาขา ได้อาจแล้ว เพื่ออ้น ยังภิกษุหนุ่ม ให้รู้พร้อม
หามิได้นั้นเทียว, (ได้อาจแล้ว เพื่ออ้น ยังทริกา ให้รู้พร้อม) หามิได้ ๕

ในขณะที่นั้น อ.พระเถระ มาแล้ว ถ้ามแล้ว ว่า ดูก่อนอุบาสิกา
(อ.เรื่อง) นี้ อะไร ดังนี้ ฟังแล้ว ซึ่งเนื้อความนั้น เมื่อกล่าวสอน ซึ่งภิกษุหนุ่ม
กล่าวแล้ว ว่า ดูก่อนท่านผู้มีอายุ (อ.เธอ) จงหลีกเลี่ยงไป, (อ.ทริกา) นี้
ด่าแล้ว (ต่อเธอ) ผู้มีผมและเล็บและผ้าอันตัดแล้ว ผู้ถือเอา
ซึ่งกระเบื้องอันตัดแล้ว ในท่ามกลาง เทียวไปอยู่ เพื่อภิกษา
หามิได้, (อ.เธอ) เป็นผู้หนึ่ง จงเป็น ดังนี้ (อ.ภิกษุหนุ่ม กล่าวแล้ว) ว่า
ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ขอรับ (อ.อย่างนั้น), (อ.ท่าน ท.) ไม่คูกคาม
แล้ว ซึ่งอุปัฏฐายิกา ของตน จักคูกคาม ซึ่งกระผม ทำไม, อ.อ้น
(อันทริกา) ด่า ซึ่งกระผม ว่า เป็นผู้ที่มีหัวอันตรายแล้ว ดังนี้ จักควร
หรือ ดังนี้ ๕

ในขณะที่นั้น อ.พระศาสดา เสด็จมาแล้ว ตรัสถามแล้ว ว่า
(อ.เรื่อง) นี้ อะไร ดังนี้ ๕ อ.นางวิสาขา กราบทูลแล้ว ซึ่งความเป็นไป
ทั่ว นั้น จำเดิม แต่ต้น ๕ อ.พระศาสดา ทรงเห็นแล้ว ซึ่งอุปนิสัย
แห่งโศดาปัตติผล ของภิกษุหนุ่ม นั้น ทรงดำริแล้ว ว่า อ.อ้น อันเรา
เป็นไปตาม ซึ่งภิกษุหนุ่ม นี้ ย่อมควร ดังนี้ ตรัสแล้ว กะนางวิสาขา
ว่า ดูก่อนวิสาขา ก็ อ.อ้น อันทริกา ของเธอ ด่า ซึ่งสาวก ท.
ของเรา กระทำ ให้เป็นผู้มีศีรษะอันตรายแล้ว (ด้วยเหตุ)
สักว่าลักษณะมีผมอันตัดแล้วเป็นต้นนั้นเทียว ย่อมควร หรือ ดังนี้ ๕

อ.ภิกษุหนุ่ม ลูกขึ้นแล้ว ในขณะที่นั้นนั้นเทียว ประคองแล้ว
ซึ่งอัญชลี กราบทูลแล้ว ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ อ.พระองค์ ท.
ย่อมทรงทราบ ซึ่งปัญหานัน ด้วยดี, อ.อุปัชฌาย์ ของข้าพระองค์ ท.
ด้วย อ.มหาอุบาสิกา ด้วย ย่อมไม่รู้ ด้วยดี ดังนี้ ๕

อ.พระศาสดา ทรงทราบแล้ว ซึ่งความที่ แห่งภิกษุหนุ่ม
เป็นผู้อนุกูล แก่พระองค์ ตรัสแล้ว ว่า ชื่อ อ.ความเป็นคืออันหัวเราะ
ปรารภ ซึ่งกามคุณ เป็นธรรมอันเลว (ย่อมเป็น), อ.อ้น (อันบุคคล)
เสพ ซึ่งธรรม ชื่อว่า อันเลว ด้วย อ.อ้น อันบุคคล อยู่พร้อม กับ
ด้วยความประมาท ด้วย ย่อมไม่ควร ดังนี้ ตรัสแล้ว ซึ่งพระคาถา นี้ ว่า

(อ.บุคคล) ไม่พึงเสพ ซึ่งธรรม อันเลว, (อ.บุคคล)
ไม่พึงอยู่พร้อม ด้วยความประมาท, อ.บุคคล ไม่พึงเสพ
ซึ่งความเห็นผิด, (อ.บุคคล) เป็นผู้ยังโลกให้เจริญ ไม่พึงเป็น ดังนี้ ๕

อิมิสฺสา มํ ฌินฺนสฺสึโสติ กตฺวา อุกุโกสิตฺถํ วมฺภูสิสฺสตีติ.

วิสาขา เหนว ทหฺริ สญฺญาเปตฺถํ อสฺสฺสฺส น ทาริกํ.

ตสมฺมึ ขณฺเณ เถโร อาคนฺตุวํวา “กิมิทํ อูปาสิเกติ
ปฺจุจฺจิตฺวา ตมตฺถํ สุตฺวา ทหฺริ โยวทนฺโต อาห “อเปหิ
อาวุโส, นายํ ฌินฺนเกสฺนชวตฺตสฺส มชฺเชม ฌินฺนกปาลํ
อาทาย ภิกฺขาย จรฺนตฺตสฺส อุกุโกสิ, ตฺถุหิ โหหิติ. “อาม
ภนฺเต, ก็ ตุมฺเห อตฺตโน อูปุสฺสายิกํ อตฺตชฺชิตฺวา มํ
ตฺตชฺชิสฺสธ, มํ ฌินฺนสฺสึโสติ อุกุโกสิตฺถํ วมฺภูสิสฺสตีติ.

ตสมฺมึ ขณฺเณ สตฺถา อาคนฺตุวํวา “กิมิทนฺติ ปฺจุจฺจิ.
วิสาขา อาทิตฺโต ปุสฺสาย ตํ ปวตฺตี อาโรเจสิ. สตฺถา
ตฺตสฺส ทหฺรสฺส โสตาปตฺติผลฺลูปินิสฺสยํ ทิสฺวา “มยา อิมํ
ทหฺริ ฌนฺวตฺตติตฺถํ วมฺภูสิสฺสตีติ ฌินฺนเตวํวา วิสาขํ อาห “ก็ ปน
วิสาเฆ ตว ทาริกาย ฌินฺนเกสฺสทิมตฺตเกเนว มม
สวเก ฌินฺนสฺสึเส กตฺวา อุกุโกสิตฺถํ วมฺภูสิสฺสตีติ.

ทหฺโร ตาวเทว อุกุสฺสาย อญฺชลี ปคฺคเหตฺวา
“ภนฺเต เอตํ ปญฺหิ ตุมฺเห สฺฐสฺสฺส ชานาถ, อมฺหากํ
อูปุชฺฌาโย จ มหาอูปาสิกา จ สฺฐสฺสฺส น ชานนฺตีติ อาห.

สตฺถา ทหฺรสฺส อตฺตโน อญฺญุลภาวํ ญตฺวา
“กามคฺคณํ อารพฺภ หสนภาโว นาม ทิโน ธมฺโม, เห็นญจ
นาม ธมฺมํ เสวิตฺถํ ปมาเทน จ สทฺธิ สํวสิตฺถํ น วมฺภูสิสฺสตีติ
วตฺวา อิมํ คาถมาห

“หิํ ธมฺมํ น เสเวยฺย, ปมาเทน น สํวเส,
มิจฺจาทิฏฺฐี น เสเวยฺย, น สียา โลกวฑฺฒนินฺติ.

(อ.อรรถ) ว่า ซึ่งธรรมคืออภิมัคคะ & (ดังนี้ ในบท ท.) เหล่านั้นหนา
(แห่งหมวดสองแห่งบท) ว่า **หีนัมมิมิ** ดังนี้ ฯ

ตตถ **“หีนัมมิมิ**: ปญจกามคุณธมฺมํ.

จริงอยู่ (อ.ธรรมคืออภิมัคคะ &) นั้น อันชน ผู้เลว (อันสัตว์ ท.)
แม้มีอุฐและโคเป็นต้น โดยกำหนดอันมีในที่สุด พึงเสพเฉพาะ,
ก็ (อ.ธรรมคืออภิมัคคะ & นั้น ยังสัตว์ ท.) ย่อมให้บังเกิด ในที่ ท.
มีนรกเป็นต้น อันเลว เพราะเหตุนี้ (อ.ธรรมคืออภิมัคคะ & นั้น)
ชื่อว่า เลว, (อ.บุคคล) ไม่พึงเสพ (ซึ่งธรรมอันเลว) นั้น ฯ

โส หิ หีนเนน ชเนน อนุตฺตมโส โยจฺจโคณาทีหิปี
ปฏฺวีเสวิตพุโท, หีนเนสฺ จ นิริยาทีสุ จาเนสฺ
นิพฺพุตฺตาเปตีติ หีนโน นาม; ตํ น เสเวยฺย.

(อ.อรรถ) ว่า (อ.บุคคล) ไม่พึงอยู่พร้อม แม้ด้วยความประมาท
มีอันปล่อยลงซึ่งสติเป็นลักษณะ (ดังนี้ แห่งบท) ว่า **ปมาเทน** ดังนี้ ฯ

ปมาเทนาคิ: สติวิสุสฺสคฺคฺกฺขณฺเนน ปมาเทนาคิ
น สํเสยฺย.

(อ.อรรถ) ว่า (อ.บุคคล) ไม่พึงถือเอา ซึ่งความเห็นผิด
(ดังนี้ แห่งบท) ว่า **น เสเวยฺย** ดังนี้ ฯ

น เสเวยฺยาคิ: มิจฺจาทิฏฺฐี น คณฺเวยฺย.

(อ.อรรถ) ว่า ก็ อ.บุคคลใด ย่อมกระทำ อย่างนี้, (อ.บุคคล)
นั้น ชื่อว่า เป็นผู้ยังโลกให้เจริญ ย่อมเป็น, เพราะเหตุนี้ อ.บุคคล
เป็นผู้ยังโลกให้เจริญ (ไม่) พึงเป็น เพราะอันไม่กระทำ อย่างนั้น
ดังนี้ (แห่งบท) ว่า **โลกวฑฺฒโน** ดังนี้เป็นต้น ฯ

โลกวฑฺฒโนติ: โย หิ เอวํ กโรติ, โส โลกวฑฺฒโน
นาม โหติ; ตสฺมา เอวํ อกรณฺน สึยา โลกวฑฺฒโนติ.

ในกาลเป็นที่สุดลงแห่งเทศนา อ.ภิกษุหนุ่ม ตั้งอยู่เฉพาะแล้ว
ในไสตยาปัตติมผล ฯ อ.พระเทศนา เป็นเทศนาเป็นไปกับด้วยวาจา
มีประโยชน์ ได้มีแล้ว (แก่ชน ท.) แม้ผู้ถึงพร้อมแล้ว ดังนี้แล ฯ

เทสนาวสานเ ททโร โสตาปัตติมผล ปติฏฺฐหิ.
สมฺปุตฺตานปี สาตฺถิกา เทสนา อโหสีติ.

อ.เรื่องแห่งภิกษุหนุ่ม (จบแล้ว) ฯ

ททรรภิกษุขุดถุ.

๒. อ.เรื่องแห่งพระราชานามว่าสุทโธทนะ (อันข้าพเจ้า จะกล่าว) ฯ

๒. สุทโธทนะขุดถุ.

อ.พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ ในนิโครธาราม ทรงปรารภ
ซึ่งพระบิดา ตรัสแล้ว ซึ่งพระธรรมเทศนา นี้ ว่า **ขุดติฏฺฐเจ
นปฺปมชฺเชยฺย** ดังนี้เป็นต้น ฯ

“ขุดติฏฺฐเจ นปฺปมชฺเชยฺยาคิ อิมิ ธมฺมเทศนํ
สตฺถา นิโครธาราเม วิหรนฺโต ปิตริ อารพฺภ กเถสิ.

ดังจะกล่าวโดยพิสดาร ในสมัย หนึ่ง อ.พระศาสดา เสด็จไปแล้ว
สู่เมืองชื่อว่ากิลพัสดุ์ โดยการเสด็จไปครั้งแรก มีการต้อนรับ
อันพระญาติ ท. ทรงกระทำแล้ว เสด็จไปแล้ว สู่นิโครธาราม
ทรงนรมิตแล้ว ซึ่งที่เป็นที่จึงกรมอันเป็นวิบากแห่งรัตนะ ในอากาศ
เสด็จจึงกรมอยู่ (บนที่เป็นที่จึงกรม) นั้น ทรงแสดงแล้ว ซึ่งธรรม
เพื่อประโยชน์แก่อันทำลาย ซึ่งมานะ ของพระญาติ ท. ฯ

เอกสฺมี หิ สมเย สตฺถา ปจฺมคฺมเนน กปิลวตฺถุบุริ
คนฺตุวา ภาตีหิ กตฺตปฺปจฺจุคฺคฺมโน นิโครธาราเม
คนฺตุวา ภาตีนิ มานํ ภินฺทนตฺถาย อากาเส
รตนจฺงกมํ มาเปตฺวา ตตฺถ จงฺกมนฺโต ธมฺมํ เทเสสิ.

อ.พระญาติ ท. มีจิตอันเลื่อมใสแล้ว ถวายบังคมแล้ว กระทำ
ซึ่งพระราชกฤษฎีกาผู้ใหญ่ว่าสุทโธทนะ ให้เป็นต้น ฯ

อ.ฝนโปกขรพรรษ ตกแล้ว ในสมาคมแห่งพระญาติ นั้น ฯ
ครั้นเมื่อวาทเป็นเครื่องกล่าว อันมหาชน ให้ตั้งขึ้นพร้อมแล้ว
ปรารภ (ซึ่งฝนโปกขรพรรษ) นั้น, (อ.พระศาสดา) ตรัสแล้วว่า
ดูก่อนภิกษุ ท. (อ.ฝนโปกขรพรรษ ย่อมตก) ในกาลนั้นนี้เทียว
หามีได้, อ.ฝนโปกขรพรรษ ตกแล้ว ในสมาคมแห่งพระญาติ
ของเรา นั้นเทียว แม้นในกาลก่อน ดังนี้ ตรัสแล้ว ซึ่งเวสสันดรชาดก ฯ

ในพระญาติ ท. ผู้ ทรงสดับแล้ว ซึ่งพระธรรมเทศนา เสด็จหนีไปอยู่
หนา (อ.พระญาติ) แม้พระองค์หนึ่ง ไม่ทูลนิมนต์แล้ว ซึ่งพระศาสดา ฯ

แม้ อ.พระราชกฤษฎีกา ไม่ทรงนิมนต์แล้ว (ด้วยอันทรงดำริ) ว่า อ.ลูก
ของเรา ไม่มาแล้ว สู้อริของเร จักไป (ในที่) ไหน ดังนี้ เทียว
ได้เสด็จไปแล้ว; ก็แล (อ.พระราชกฤษฎีกา) ครั้นเสด็จไปแล้ว
(ทรงยังราชบุรุษ) ให้ตระเตรียมแล้ว (ซึ่งวัตร ท.) มีข้าวต้ม เป็นต้น
(ทรงยังราชบุรุษ) ให้ปลูลาดแล้ว ซึ่งอาสนะ ท. เพื่อพันแห่ง-
ภิกษุ ท. ๒๐ ในวัง ฯ

ในวันรุ่งขึ้น อ.พระศาสดา เสด็จเข้าไปอยู่ สุนคร เพื่อบิณฑชะ
ทรงจำพึงอยู่ ว่า อ.พระพุทเจ้าผู้ล่วงไปแล้ว ท. เสด็จถึงแล้ว ซึ่งนคร
ของพระบิดา เสด็จเข้าไปแล้ว สู้อริแห่งพระญาติ ทรงนั้นเทียว
หรือ หนอ แล หรือว่า เสด็จเทียวไปแล้ว เพื่อก่อนข้าว ตามลำดับ
ดังนี้ ทรงเห็นแล้ว ว่า (อ.พระพุทเจ้าผู้ล่วงไปแล้ว ท.) เสด็จไปแล้ว
ตามลำดับ ดังนี้ ได้เสด็จออกเทียวไปอยู่แล้ว เพื่อก่อนข้าว จำเดิม
แต่เรือนหลังแรก ฯ

อ.พระมารดาของพระกุมารพระนามว่าราหุล ประทับนั่งแล้ว
บนพื้นแห่งปราสาท เทียว ทรงเห็นแล้ว กราบทูลแล้ว ซึ่งความเป็น
ไปทั่ว นั้น แก่พระราชกฤษฎีกา ฯ

อ.พระราชกฤษฎีกา ทรงตั้งไว้ด้วยดีอยู่ ซึ่งผ้าสาฎก เสด็จออกไปแล้ว
โดยเร็ว ถวายบังคมแล้ว ซึ่งพระศาสดา ตรัสแล้วว่า แน่
ลูก (อ.พระองค์) ทรงยังข้าพเจ้า ให้ฉิบหายแล้ว เพราะเหตุไร ?
อ.ความละอาย (อันพระองค์) ผู้เสด็จเทียวไปอยู่ เพื่อก่อนข้าวให้
เกิดขึ้นแล้ว แก่ข้าพเจ้า เกินเปรียบ, (อ.กรรม) ชื่ออันไม่ควรแล้ว อันพระองค์
ทรงกระทำแล้ว, อ.อัน (อันพระองค์) เสด็จเทียวไปแล้ว (ด้วยยาน ท.)
มีออันเป็นวิหารแห่งทองเป็นต้น เสด็จเทียวไป เพื่อก่อนข้าว ในนคร
นั้นนี้เทียว ย่อมควร, (อ.พระองค์) ทรงยังข้าพเจ้า ให้ละอายแล้ว ทำไม
ดังนี้ (อ.พระศาสดา ตรัสแล้ว) ว่า ดูก่อนมหาบพิตร อ.อาตมาภาพ
ยังพระองค์ ย่อมให้ละอาย หามีได้, แต่ที่ว่า อ.อาตมาภาพ
ย่อมประพฤติตาม ซึ่งวงศ์แห่งตระกูล ของตน ดังนี้ ฯ

ภาตโย ปสนุนจิตตา สุทโธทนะหาราชา อาทิ กตวา
วณทิสู.

ตสมิ ภาตีสมาคเม ปกุขรวรสฺสึ วรสฺสิ.
ต้ อารพุก มหาชนเนน กถาย สมฺภูจฺจาปีตาย
“น ภิกฺขเว อิทาเนว, ปุพฺเพปิ มยฺหิ ภาตีสมาคเม
ปกุขรวรสฺสึ วรสฺสิเยวาทิ วตฺวา เวสฺสนฺดรชาตกํ กเถสิ.

ธมฺมเทศนํ สุตฺวา ปกุภมนฺเตสุ ภาตีสฺสุ เอโกปิ
สตฺถารํ น นิมนฺเตสิ.

ราชาปิ “มยฺหิ ปุตุโต มม เคหิ อนาคฺนตฺวา กหิ
คมิสฺสตีติ อนิมฺนเตตฺวา ว อคมาสิ; คนฺตฺวา จ ปน เคเห
วิสติยา ภิกฺขุสฺสทฺสฺสาณํ ยาคุอาทินิ ปฏฺยทาเปตฺวา
อาสนานิ ปญฺญาเปสิ.

ปุณทิวเส สตฺถา นครํ ปิณฺฑาย ปวิสนฺโต
“กิ นฺุ โข อตฺตพฺพุธา ปิตุ นครํ ปตฺวา อุกฺกเมว ภาตีกุลํ
ปวิสิสฺสุ อุกฺกาหุ ปฏฺยปาฏิยา ปิณฺฑาย จริสฺสูติ อวชฺชนฺโต
“ปฏฺยปาฏิยา จริสฺสูติ ทิสฺวา ปสมเคหโต ปญฺจาย ปิณฺฑาย
จรณฺโต ปายาสิ.

ราหุลมาตา ปาสาทตเล นิสินฺนาว ทิสฺวา ตํ
ปวตฺตี ทรุโณ อาโรเจสิ.

ราชา สภาวกํ สณฺุจเปนฺโต เวเคน นิภฺขมิตฺวา
สตฺถารํ วณฺทิตฺวา อาห “ปุตุต กสมฺมา มํ นาเสสิ?
อติวिय เม ปิณฺฑาย จรณฺเตน ลชฺชา อปฺปาทิตา,
อยุตฺตํ นาม เต กตํ, อิมสฺมึเยว นคร สฺวณฺณสิวิกาทิหิ
จริตฺวา ปิณฺฑาย จริตฺว วฏฺฏติ; กิ มํ ลชฺชาเปสิติ.
“นาหนตํ มหาราช ลชฺชาเปมิ, อตฺตโน ปน กุลวสิ
อนฺวตฺตามีติ.

(อ.พระราชา ตรัสถามแล้ว) ว่า แน่พอ ก็ อ.อัน เทียวไปแล้ว เพื่อบิดนทะ เป็นอยู่ เป็นวงศ์ ของเรา (ยอมเป็น) หรือ ดังนี้ ๕

(อ.พระศาสดา ตรัสแล้ว) ว่า ดูก่อนมหาบพิตร (อ.วงศ์) นั้น เป็นวงศ์ ของพระองค์ (ยอมเป็น) หามิได้, แต่ว่า (อ.วงศ์) นั้น เป็นวงศ์ ของอาตมภาพ (ยอมเป็น); เพราะว่า อ.พันแห่งพระพุทธเจ้า ท. มีใช้หนึ่ง เสด็จเทียวไปแล้ว เพื่อก่อนข้าว เทียว ทรงเป็นอยู่แล้ว ดังนี้ เมื่อทรงแสดง ซึ่งธรรม ได้ตรัสแล้ว ซึ่งพระคาถา ท. เหล่านี้ ว่า

(อ.บรรพชิต) ไม่พึงประมาท (ในก่อนข้าว)
อันตนพึงลุกขึ้นยืนรับ, พึ่งประพฤติ ซึ่งธรรม
ให้เป็นธรรมอันตนประพฤติดีแล้ว (อ.บุคคล)
ผู้ประพฤติซึ่งธรรมโดยปกติ ย่อมอยู่ สบาย ในโลก
นี้ ด้วย (ในโลก) อื่น ด้วย, (อ.บุคคล) พึ่งประพฤติ ซึ่งธรรม
ให้เป็นธรรมอันตนประพฤติดีแล้ว ไม่พึงประพฤติ
(ซึ่งธรรม) นั้น ให้เป็นธรรมอันตนประพฤติชั่วแล้ว,
(อ.บุคคล) ผู้ประพฤติซึ่งธรรมโดยปกติ ย่อมอยู่
สบาย ในโลก นี้ ด้วย (ในโลก) อื่น ด้วย ดังนี้ ๕

(อ.อรรถ ว่า) ในก่อนข้าว (อันตน) พึ่ง ลุกขึ้นแล้ว ยืนแล้ว ณ ประตูแห่งเรือน (ของชน ท.) เหล่าอื่น รับ (ดังนี้ ในบท ท.) เหล่านั้นหนา (แห่งบท)ว่า **อุตติฏฐเจ** ดังนี้ ๕

(อ.อรรถ ว่า) ก็ (อ.ภิกษุ) ยังวัตรแห่งภิกษุผู้มีอันเทียวไปเพื่อก่อนข้าวเป็นปกติ ให้เลื่อมรอบแล้ว แสวงหาอยู่ ซึ่งโภชนะอันประณีต ท. ชื่อว่า ย่อมประมาท (ในก่อนข้าว) อันตนพึงลุกขึ้นยืนรับ, แต่ว่า (อ.ภิกษุ) เทียวไปอยู่ เพื่อก่อนข้าว ตามลำดับตรอก ชื่อว่า ย่อมไม่ประมาท ๕ (อ.ภิกษุ) กระทำอยู่ อย่างนี้ ชื่อว่าไม่พึงประมาท (ในก่อนข้าว) อันตนพึงลุกขึ้นยืนรับ (ดังนี้ แห่งบท)ว่า **นปฺปมชฺชเยย** ดังนี้ ๕

(อ.อรรถ ว่า) (อ.ภิกษุ) เมื่อ ละแล้ว ซึ่งการแสวงหาอันไม่สมควร เทียวไป ตามลำดับตรอก ชื่อว่าพึ่งประพฤติ ซึ่งธรรม คือการเทียวไปเพื่อภิกษา นั้นนั้นเทียว ให้เป็นธรรมอันตนประพฤติดีแล้ว (ดังนี้ แห่งบท) ว่า **ธมฺมํ** ดังนี้ ๕

(อ.คำ) ว่า **สุขํ เสติ** ดังนี้ นั้น เป็นคำสักว่าเทศนา (ยอมเป็น), อ.อธิบาย ว่า (อ.ภิกษุ) ประพฤติอยู่ ซึ่งธรรมคือการเทียวไปเพื่อภิกษา ชื่อว่าผู้ประพฤติซึ่งธรรมโดยปกติ ย่อมอยู่ สบาย ด้วยอิริยาบถ ท. แม่ ๔ ในโลก นี้ ด้วย ในโลกอื่น ด้วย ดังนี้ (อันบัณฑิต พึงทราบ) ๕

(อ.อรรถ ว่า) (อ.ภิกษุ) เทียวไปอยู่ในอโคจร อันต่างด้วยอโคจร มีหญิงแพศยาเป็นต้น ชื่อว่า ย่อมประพฤติซึ่งธรรมคือการเทียวไปเพื่อภิกษา ให้เป็นธรรมอันตนประพฤติชั่วแล้ว ๕ อ.ภิกษุ ไม่ประพฤติแล้ว อย่างนั้น พึ่งประพฤติ ซึ่งธรรม นั้น ให้เป็นธรรมอันตนประพฤติดีแล้ว, ไม่พึ่งประพฤติ (ซึ่งธรรม)นั้น ให้เป็นธรรมอันตนประพฤติชั่วแล้ว (ดังนี้ แห่งหมวดสองแห่งบท) ว่า **น ตํ ทุจฺจริตํ** ดังนี้ ๕

(อ.คำ) อันเหลือ เป็นคำมีเนื้อความ (อันข้าพเจ้า) กล่าวแล้ว นั้นเทียว (ยอมเป็น) ๕

“ก็ ปน ตาต ปิณฺฑทาย จริตฺวา ชีวณํ มม วิโสติ.

“เนโส มหาราชา ตว วิโส, มม ปเนโส วิโส;
อนกานิ हि พุทฺธสฺสสุสานิ ปิณฺฑทาย จริตฺวา
ชีวิสุติ วตฺวา ธมฺมํ เทเสนฺโต อิมา คาถา อภาสิ

“อุตฺติฏฺฐเ นปฺปมชฺชเยย, ธมฺมํ สุจฺริตํ จเร,
ธมฺมจาริ สุขํ เสติ อสมิ โลกเ ปรมฺหิ จ,
ธมฺมํ จเร สุจฺริตํ น ตํ ทุจฺจริตํ จเร,
ธมฺมจาริ สุขํ เสติ อสมิ โลกเ ปรมฺหิ จาติ.

ตตถ “**อุตฺติฏฺฐเจติ:** อุฏฺฐหิตฺวา ปเรสฺส ฆรทฺวาเร
จตฺวา คเหตุพฺพปิณฺฑเท.

นปฺปมชฺชเยยาคิ:ปิณฺฑทจาริกวตฺตํหิบริหารเปตฺวา
ปณฺธิโกชนานิ ปริยเสนฺโต อุตฺติฏฺฐเ ปมชฺชติ นาม,
สปทานํ ปิณฺฑทาย จรฺนฺโต ปน นปฺปมชฺชติ นาม.
เอวํ กโรนฺโต อุตฺติฏฺฐเ นปฺปมชฺชเยย.

ธมฺมนฺติ: อเนสนํ ปหาย สปทานํ จรฺนฺโต ตเมว
ภิกฺขาจริยธมฺมํ สุจฺริตํ จเรย.

สุขํ เสติติ เทสนามตฺตเมตฺ: “ภิกฺขาจริยธมฺมํ
จรฺนฺโต ธมฺมจาริ อธิ โลกเ จ ปโรโลกเ จ จตฺหิปี
อิริยาปเถหิ สุขํ วิหริตฺติ อตุโถ.

น ตํ ทุจฺจริตฺนฺติ: เวลียาทิเกเท อโคจเร
จรฺนฺโต ภิกฺขาจริยธมฺมํ ทุจฺจริตํ จริติ นาม. เอวํ
อจริตฺวา ตํ ธมฺมํ จเร สุจฺริตํ, น ตํ ทุจฺจริตํ จเร.

เสสํ วุตตตถเมว.

ในกาลเป็นที่สุดลงแห่งเทศนา อ.พระราชาทรงตั้งอยู่เฉพาะแล้ว
ในโศดาปัตติผล ฯ อ.พระเทศนา เป็นเทศนาเป็นไปกับ ด้วยวาจา-
มีประโยชน์ ได้มีแล้ว (แก่ชน ท.) แม้ผู้ถึงพร้อมแล้ว ดังนี้แล ฯ

เทศนาวิธาน ราชา โสดาปัตติผล ปติภูจฺหิ.
สมฺปุตฺตานิปี สาตฺถิกา เทศนา อโหสิตี.

อ.เรื่องแห่งพระราชานามว่าสุทโธทนะ
(จบแล้ว) ฯ

สุทโธทนะวตฺถุ.

๓. อ.เรื่องแห่งภิกษุผู้มีปัญญาเป็นเครื่องเห็นแจ้ง
(อันข้าพเจ้า จะกล่าว) ฯ

๓. วิปัสสกภิกษุวตฺถุ.

อ.พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ในพระเชตวัน ทรงปรารภ
ซึ่งภิกษุ ท. ผู้มีปัญญาเป็นเครื่องเห็นแจ้ง มีร่อยห้าเป็นประมาณ
ตรัสแล้ว ซึ่งพระธรรมเทศนา นี้ ว่า **ยถา พุพฺพุกํ ปสฺเส** ดังนี้
เป็นต้น ฯ

“**ยถา พุพฺพุกํ ปสฺเส** อิมํ ธมฺมเทสนํ สตฺถา
เชตวน วิหรนฺโต ปญฺจสฺเต วิปสฺสเก ภิกฺขุ อารพฺภ
กเถสิ.

ได้ยินว่า (อ.ภิกษุ ท.) เหล่านั้น เรียบเอาแล้ว ซึ่งกัมมฐาน
ในสำนัก ของพระศาสดา เข้าไปแล้ว สู้ป่า แม้พยายามอยู่
ผู้มีคุณวิเศษอันไม่บรรลุแล้ว (ปรึษากันแล้ว) ว่า (อ.เรา ท.) จักเรียนเอา
ซึ่งกัมมฐาน ให้พิเศษ ดังนี้ มาอยู่ สู้สำนัก ของพระศาสดา เห็นแล้ว
ซึ่งพยับแดด ในระหว่างแห่งหนทาง มา ยังมีจิกกัมมฐาน ให้เจริญ
อยู่เที่ยว แล้ว ฯ

เต กิร สตฺถุ สนฺติเก กมฺมญฺจานํ คเหตฺวา อรณฺถํ
ปวิสิตฺวา วายมนฺตาปี อปฺปตฺตวิเสสา “วิเสเสตฺวา
กมฺมญฺจานํ คเหตฺวามาติ สตฺถุ สนฺติกํ อาคฺจจฺนฺตา
อนฺตรามคฺเค มริจฺจํ ทิสฺวา มริจิกมฺมญฺจานํ ภาเวนฺตฺวา
อาคมีสุ.

อ.ฝน ตกแล้ว ในขณะที่ (แห่งภิกษุ ท.) เหล่านั้น เข้าไปแล้ว
สู้อารุ นั้นเที่ยว ฯ (อ.ภิกษุ ท.) เหล่านั้น ยืนแล้ว ที่หน้ามุข ท.
(ในที่) นั้นๆ เห็นแล้ว ซึ่งพองน้ำ อัน ตั้งขึ้นแล้ว ด้วยความเร็วแห่งสายน้ำ
แตกไปอยู่ ถือเอาแล้ว (กระทำ) ให้เป็นอารมณ์ (ด้วยมนสิการ) ว่า
อ.อติภาพ แม่นี้ เป็นเช่นกับด้วยพองน้ำนั้นเที่ยว เพราะอรรถว่า
เกิดขึ้นแล้ว แตกไป (ย้อมเป็น) ดังนี้ ฯ

เตสํ วิหารํ ปวิฏฺฐกฺขณฺเวย เทโว วสฺสิ. เต ตตฺถ
ตตฺถ ปมุขेषฺสุ จตฺวา ธาราเวเคน อญฺจหิตฺวา ภิชฺชนฺเต
พุพฺพุกํ ทิสฺวา “อโยปี อตฺตภาโว อฺปฺปชฺชิตฺวา
ภิชฺชนฺตฺเถน พุพฺพุกํ ทิสฺเววาติ อารมฺมณํ คณฺหีสุ.

อ.พระศาสดา ผู้ ประทับนั่งแล้ว ในพระคันธกุฎี เทียว ทรงแลดูแล้ว
ซึ่งภิกษุ ท. เหล่านั้น รวากะว่า ตรัสอยู่ กับ (ด้วยภิกษุ ท.) เหล่านั้น
ทรงแผ่ไปแล้ว ซึ่งพระรัศมี ตรัสแล้ว ซึ่งพระคาถา นี้ ว่า

สตฺถา คณฺถกฺกฺยํ นิสินฺโนว เต ภิกฺขุ โอลิเกตฺวา
เตหิ สทฺธิ กเถนฺโต วิย โอลาสํ ผริตฺวา อิมํ คาถมาห

(อ.บุคคล) ฟังเห็น ซึ่งพองน้ำ ฉันทฺ,
(อ.บุคคล) ฟังเห็น ซึ่งพยับแดด ฉันทฺ,
อ.มัจจุผู้พระราชาย่อมไม่เห็น (ซึ่งบุคคล)
ผู้พิจารณาเห็นอยู่ ซึ่งโลก ฉันทฺ ดังนี้ ฯ

“**ยถา พุพฺพุกํ ปสฺเส,** ยถา ปสฺเส มริจิกํ,
เอวํ โลกํ อเวกฺขนฺตํ มจฺจุราชา น ปสฺสตีตี.

(อ.อรรถ ว่า) ซึ่งพยับแดด (ดังนี้ ในบท ท.) เหล่านั้นหนา (แห่งบท) ว่า **มริจิก** ดังนี้ ฯ

ก็ อ.พยับแดด แม้ปรากฏแล้ว ด้วยสามารถแห่งสัจธรรมมีสัจธรรม แห่งเรือนเป็นต้น แต่ที่ไกลเที่ยว เป็นธรรมชาติเข้าถึงซึ่งความ เป็นของอันบุคคลไม่พึงถือเอา เป็นธรรมชาติว่างและเปล่าเที่ยว (ยอมมี แก่ ชน ท.) ผู้ไปใกล้อยู่ เพราะเหตุนั้น อ.อธิบาย ว่า (อ.บุคคล พึงเห็น) ซึ่งพองน้ำ เพราะอรรถว่า เกิดขึ้นแล้ว แต่กลับไป (ฉันใด), (อ.บุคคล) พึงเห็น ซึ่งพยับแดด เพราะความที่ (แห่งพยับแดดนั้น) เป็นธรรมชาติมีธรรมชาติว่างและเปล่าเป็นต้น (ฉันใด), อ.มัจจุผู้พระราชฯ ย่อมไม่เห็น (ซึ่งบุคคล) ผู้พิจารณาอยู่ ซึ่งโลกมี ษันธ์เป็นต้น ฉันนั้น ดังนี้ (อันบัณฑิต พึงทราบ) ฯ

ในกาลเป็นที่สุดลงแห่งเทศนา อ.ภิกษุ ท. เหล่านั้น บรรลุแล้ว ซึ่งพระอรหัต ในที่ (แห่งตน) ยืนแล้ว นั้นเที่ยว ดังนี้แล้ว ฯ

**อ.เรื่องแห่งภิกษุผู้มีปัญญาเป็นเครื่องเห็นแจ้ง
จบแล้ว ฯ**

๔. อ.เรื่องแห่งพระราชากุมารพระนามว่าอภัย (อันข้าพเจ้า จะกล่าว) ฯ

อ.พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ ในพระเวฬุวัน ทรงปรารภ ซึ่งพระราชากุมารพระนามว่าอภัย ตรัสแล้ว ซึ่งพระธรรมเทศนา นี้ว่า **เอถ ปสฺสธิมิ โลกิ** ดังนี้เป็นต้น ฯ

ได้ยินว่า (เมื่อพระกุมาร) นั้น ทรงยังประเทศอันเป็นที่สุด เฉพาะ ให้เข้าไปสงบริเวศแล้ว เสด็จมาแล้ว, อ.พระเจ้าพิมพิสาร ผู้เป็นพระบิดา ทรงยินดีแล้ว พระราชทานแล้ว ซึ่งหญิงนักฟ้อน ผู้ฉลาดในการฟ้อนและการขับ คนหนึ่ง ได้พระราชทานแล้ว ซึ่งความเป็นแห่งพระราชฯ ตลอดวัน ๗ ฯ

(อ.พระกุมาร) นั้น ไม่เสด็จออกไปแล้ว ในภายนอก จากเรือน ตลอดวัน ๗ เที่ยว ทรงเสวยแล้ว ซึ่งสิริในความเป็นแห่งพระราชฯ เสด็จไปแล้ว สู่อำเภ้าน้ำ ในวันที่ ๘ ทรงสนานแล้ว เสด็จเข้าไปแล้ว สู่อุทยาน ประทับนั่ง ทอดพระเนตรอยู่ แล้ว ซึ่งการฟ้อนและการขับ แห่งหญิง นั้น รวากะ อ.มหาอำมาตย์ชื่อว่าสันตติ ฯ

ในขณะนั้นนั้นเที่ยว (อ.หญิง) แม่นั้น ได้กระทำแล้ว ซึ่งกาละ ด้วยสามารถ แห่งลมมิพิษเพียงดั่งคัสตรา ท. รวากะ อ.หญิงนักฟ้อน ของมหาอำมาตย์ชื่อว่าสันตติ ฯ

อ.พระกุมาร มีความโศกอันเกิดขึ้นแล้ว เพราะการกระทำ ซึ่งกาละ (แห่งหญิง) นั้น (ทรงดำริแล้ว) ว่า (อ.บุคคล)อื่น เว้น ซึ่งพระศาสดา จักอาจ เพื่ออัน ยังความโศก นี้ แห่งเรา ให้ดับ หามิได้ ดังนี้ เข้าไปเฝ้าแล้ว ซึ่งพระศาสดา กราบทูลแล้ว ว่า ข้าแต่พระองค์- ผู้เจริญ (อ.พระองค์ ท.) ขอจง ทรงยังความโศก แห่งหม่อมฉัน ให้ดับ ดังนี้ ฯ

ตตถ **“มริจิกนฺติ: มาย**.

มายา หิ ทูรโตว เคหสณฺฐานา ทิวเสน อูปฺภูจิตฺตปิ อูปคฺจฺจนฺตานิ อคฺยหฺนฺคา วิตฺตกตฺตฺจฺจกา, ตสฺมา “ยถา อูปฺปชฺชิตฺวา ภิกฺษุชนฺตฺเถน พุพฺพุทฺกั, วิตฺตตฺตฺจฺจาทิ- ภาเวน มายั ปสฺสเสฺยฺย, เหว ฆนฺธา ทิโลกิ อเวกฺขนฺตฺ มจฺจฺราชา น ปสฺสตีติ อตฺถเ.

เทศนาวสาเน เต ภิกฺขุ จิตฺตฺจฺจนาเยว อรหฺตฺ ตฺ ปาปฺณีสฺสูติ.

วิปสฺสกภิกฺขุวตฺถ.

๔. อภยราชากุมารวตฺถ.

“เอถ ปสฺสธิมิ โลกนฺติ อิมิ ฆมฺมเทสนํ สตฺถา เวฬุเวเน วิหรนฺโต อภยราชากุมาริ อารพฺภ กเถสิ.

ตสฺส กิร ปจฺจนฺตํ วุปฺสเมตฺวา อาคตฺสส ปิตา พิมฺพิสฺสโร ตฺสึตฺวา เอกิ นจฺจคิตฺกฺสลํ นาฏกิตฺถึ ทตฺวา สตฺตทานิ รชฺชมทาสิ.

โส สตฺตทานิ เคหา พหิ อนิกฺขนฺโตว รชฺชสิริ อนฺภวิตฺวา อฏฺจเม ทิวเส นทิตฺตถิ คนฺตฺวา นหาตฺวา อฺยฺยานํ ปวิสิตฺวา สนฺตติมฺหามตฺโต วิย ตสฺสา อิตฺถิยา นจฺจคิตฺ ปสฺสนฺโต นิสีหิ.

สาปิ ตฺขณฺเยว สนฺตติมฺหามตฺตสฺส นาฏกิตฺถึ วิย สตฺถกฺวาตานิ วเสน กาลมกาสิ.

กฺุมารो ตสฺสา กาลกิริยาเย อูปฺปนฺนโสโก “น เม อิมิ โสโก จเปตฺวา สตฺถาริ อญฺโธ นิพฺพาเปตฺสุ สกฺขิสฺสตีติ สตฺถาริ อฺปฺสจฺกมิตฺวา “ภนฺเต โสโก เม นิพฺพาเปถาติ อาห.

อ.พระศาสดา (ทรงยังพระกุมาร) นั้น ให้มาพระทัยแล้ว ตรัสแล้ว ว่า
ดูก่อนพระกุมาร ก็ อ.พระมาถน แห่งนำตา ท. อัน (อันพระองค์)
ผู้กันแสงอยู่ ทรงให้เป็นไปทั่วแล้ว ในกาล แห่งหญิง นี้ ตายแล้ว
อย่างนี้นั้นเทียว ย่อมไม่มี ในสงสาร มีที่สุดและเบื้องต้น
อันบุคคลแม้ผู้ไปตามอยู่ไม่รู้แล้ว ดังนี้ ทรงทราบแล้ว ซึ่งความที่-
แห่งความโศก เป็นสภาพเบาบาง ด้วยเทศนา นั้น ตรัสแล้ว ว่า
ดูก่อนพระกุมาร (อ.พระองค์) อย่าทรงเศร้าโศกแล้ว, (อ.ที่) นั้น
เป็นที่จมลงด้วยดี แห่งชนพาล ท. (ย่อมเป็น) ดังนี้ ตรัสแล้ว
ซึ่งพระศาสดา นี้ ว่า

(อ.ท่าน ท.) จงมา จงดู ซึ่งโลก นี้ อันงดงาม
อันมีราชรถเป็นเครื่องเปรียบ เถิด, อ.ชนพาล ท.
ย่อมจมลง (ในอ้อมภาพ)ใด อ.กิเลสเป็นเครื่องข้อง
(ในอ้อมภาพนั้น) ย่อมไม่มี (แก่ชน ท.) ผู้รู้แจ้งอยู่
ดังนี้ ฯ

(อ.พระศาสดา) ตรัสแล้ว ว่า **เอถ ปสฺสธ** ดังนี้ (ในพระคาถา)
นั้น ทรงหมายเอา ซึ่งพระราชกุมารนั้นเทียว ฯ

(อ.อรรถ ว่า) ซึ่งอ้อมภาพนี้ คือว่า อันบัณฑิตนับพร้อมแล้ว ว่า
โลกมีขันธโลกเป็นต้น (ดังนี้ แห่งหมวดสองแห่งบท) ว่า **อิมํ โลกํ**
ดังนี้ ฯ

(อ.อรรถ ว่า) อันงดงามด้วยเครื่องประดับมีเครื่องประดับคือ
ผ้าเป็นต้น รวากะว่า ราชรถ อันงดงามด้วยเครื่องประดับมีรัตนะ ๗
เป็นต้น (ดังนี้ แห่งบท) ว่า **จิตฺตํ** ดังนี้ ฯ

(อ.อรรถ ว่า) อ.ชนพาล ท. นั้นเทียว ย่อมจมลงต่าง ในอ้อมภาพ
ใด (ดังนี้ แห่งหมวดสองแห่งบท) ว่า **ยตฺถ พาลา** ดังนี้ ฯ

อ.อรรถว่า แต่ว่า (ในกิเลสเป็นเครื่องข้อง ท.) มีกิเลสเป็นเครื่อง
ข้องคือราคะเป็นต้นหนา อ.กิเลสเป็นเครื่องข้อง แม้อย่างหนึ่ง
(ในอ้อมภาพ)นี้ ย่อมไม่มี (แก่ชน ท.) ผู้รู้แจ้งอยู่ คือว่า ผู้เป็นบัณฑิต
ดังนี้ (แห่งบท) ว่า **วิชานตํ** ดังนี้ ฯ

ในกาลเป็นที่สุดลงแห่งเทศนา อ.พระราชกุมาร ทรงตั้งอยู่
เฉพาะแล้ว ในโสดาปัตติผล ฯ อ.พระธรรมเทศนา เป็นเทศนา เป็น
ไปกับด้วยวาจา มีประโยชน์ ได้มีแล้ว (แก่ชน ท.) แม้ผู้ถึงพร้อมแล้ว
ดังนี้แล ฯ

อ.เรื่องแห่งพระราชกุมารพระนามว่าอภัย
(จบแล้ว) ฯ

สตถา ตํ สมสฺสาเสตฺวา “ตยา หิ กุมาร อิมิสฺสา
อิตฺติยา เอวเมว มตฺกาเล โรทฺถเตน ปวตฺติตานํ อสฺสูนํ
อนมตฺตเค สํสาเร ปมาถํ นตฺถิตี วตฺวา ตาย เทสนาย
โสภสฺส ตนฺภาวํ ฅตฺวา “กุมาร มา โสจฺจิ, พาลชนานํ
สํสิทฺทญฺจานเมตฺนุติ วตฺวา อิมํ คาถมาห

“เอถ ปสฺสธิมํ โลกํ จิตฺตํ ราชรถฺปมํ,
ยตฺถ พาลา วิสึทฺทติ, นตฺถิ สงฺโค วิชานตฺนุติ.

ตตฺถ “เอถ ปสฺสธธาติ ราชกุมารเมว สนฺธายาห.

อิมํ โลกนฺตฺติ: อิมํ ชนฺธโลกาทิสงฺขาตํ อตฺตภาวํ.

จิตฺตนฺตฺติ: สตฺตรตนาทิจิตฺตํ ราชรถํ วิกฺย วตฺถา-
ลงฺการาทิจิตฺตํ.

ยตฺถ พาลาติ: ยสฺมี อตฺตภาเว พาลา เอว วิสึทฺทติ.

วิชานตฺนุติ: วิชานนฺตฺนํ ปน ปณฺทิตานํ เอตฺถ
ราคสงฺคาทิสฺส เอโกปิ สงฺโค นตฺถิตี อตฺถเ.

เทศนาวสานे राक्षुमारो सोदापत्तिफलं प्रतिगृह्णी-
स्मिपुत्तानि सात्त्विका ऋमतेसना ओहसिदि.

อภัยราชกุมารวตฺถ.

๕. อ.เรื่องแห่งพระเถระชื่อว่าสัมมัตตนะ (อันข้าพเจ้า จะกล่าว) ๕

อ.พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ในพระเชตวัน ทรงปรารภ
ซึ่งพระเถระชื่อว่าสัมมัตตนะ ตรัสแล้ว ซึ่งพระธรรมเทศนา นี้ ว่า
โย จ ปุพฺเพ ปมฺชชิตฺวา ดังนี้ เป็นต้น ๕

ได้ยินว่า อ.พระเถระชื่อว่าสัมมัตตนะ ไม่กระทำแล้ว ซึ่งเวลา ว่า
ในเวลาเช้า หรือ หรือว่า ในเวลาเย็น ดังนี้ ให้เป็นประมาณ
ย่อมเกี่ยววาทอยู่ เนื่อง ๆ ๕

ในวันหนึ่ง (อ.พระเถระชื่อว่าสัมมัตตนะ) นั้น ถือเอา ซึ่งไม่กวาด
ไปแล้ว ผู้สำนัก ของพระเถระชื่อว่าเราตะ ผู้นั่งแล้ว ในที่พัก
ในเวลากลางวัน กล่าวแล้ว ว่า (อ.พระเถระ) นี้ เป็นผู้เกี่ยวจรัญใหญ่
(ยอมเป็น), (อ.พระเถระ) นี้ ฉ้นแล้ว (ซึ่งโกชนะ) อันบุคคลพึงถวาย
ด้วยศรัทธา ของชน มาแล้ว ย่อมนั่ง; อ.อัน (อันพระเถระ) นั้น ถือเอา
แล้ว ซึ่งไม่กวาด กวาด ซึ่งที่ แห่งหนึ่ง ย่อมไม่ควร ชื่อ หรือ ดังนี้ ๕

อ.พระเถระ คิดแล้ว ว่า (อ.เรา) จักให้ ซึ่งโอรส (แก่ภิกษุ) นั้น
ดังนี้ กล่าวแล้ว ว่า คุณก่อนท่านผู้มีอายุ (อ.ท่าน) จงมา ดังนี้ ๕
(อ.พระเถระ ถามแล้ว) ว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ อ.อะไร ดังนี้ ๕
(อ.พระเถระ กล่าวแล้ว) ว่า (อ.ท่าน) จงไป, (อ.ท่าน) อาบแล้ว จงมา
ดังนี้ ๕ (อ.พระเถระ) นั้น ได้กระทำแล้ว อย่างนั้น ๕

ครั้งนั้น อ.พระเถระ (ยังพระเถระชื่อว่าสัมมัตตนะ) นั้น ให้นั่งแล้ว
ณ ที่สุดแห่งหนึ่ง เมื่อกล่าวสอน กล่าวแล้ว ว่า คุณก่อนท่านผู้มีอายุ
อ.อัน ชื่อ อันภิกษุ เทียวไป เป็นผู้กวาดอยู่ ตลอดกาลทั้งปวง (เป็น)
ยอมไม่ควร, ก็ อ.อัน (อันภิกษุ) กวาดแล้ว ในเวลาเช้านั้น เทียว
เทียวไปแล้ว เพื่อก่อนข้าว ผู้ก้าวกลับแล้วจากบิณฑบาต ผู้ มาแล้ว
นั่งแล้ว ในที่เป็นที่พักในเวลากลางคืน หรือ หรือว่า ในที่เป็นที่พัก
ในเวลากลางวัน สาธยายแล้ว ซึ่งอาการ ๓๒ เริ่มตั้งแล้ว
ซึ่งความสิ้นไปและความเสื่อมไป ในอรรถภาพ ลูกขึ้นแล้ว กวาด
ในเวลาเย็นแห่งวัน ย่อมควร, อ.โอกาส (อันภิกษุ) ไม่กวาดแล้ว
ตลอดกาลเนื่องนิตย์ พึงกระทำ ชื่อ แม้แก่ตน ดังนี้ ๕

(อ.พระเถระชื่อว่าสัมมัตตนะ) นั้น ตั้งอยู่แล้ว ในโอรส ของพระเถระ
บรรลุแล้ว ซึ่งพระอรหันต์ ต่อกาลไม่นานนั้น เทียว ๕ อ.ที่ นั้น นั้น
เป็นที่มิหยากเยื่อหนาขึ้นแล้ว ได้เป็นแล้ว ๕

ครั้งนั้น อ.ภิกษุ ท. กล่าวแล้ว (กะพระเถระชื่อว่าสัมมัตตนะ) นั้น ว่า
คุณก่อนสัมมัตตนะเถระ ผู้มีอายุ อ.ที่ นั้น นั้น เป็นที่มิหยากเยื่อหนา
ขึ้นแล้ว (ยอมเป็น), อ.ท่าน ย่อมไม่กวาด เพราะเหตุไร ดังนี้
(อ.พระเถระชื่อว่าสัมมัตตนะ กล่าวแล้ว) ว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ
(อ.กรรม) อย่างนี้ อันกระผม กระทำแล้ว ในกาลเป็นที่ประมาท,
ในกาลนี้ (อ.กระผม) เป็นผู้ไม่ประมาทแล้ว ย่อมเป็น ดังนี้ ๕

๕. สมมุชชชิตฺวา

“โย จ ปุพฺเพ ปมฺชชิตฺวาติ อิมํ ฐมฺมเทสนํ สุตฺตา
เชตฺวาเน วิหรนฺโต สมมุชชชิตฺวาเร อารพฺภา กเถสิ.

โส กิร “ปาโต วา สายํ วาติ เวลํ ปมาณํ อุตฺวา
อภิกฺขณํ สมมุชชชิตฺวาติ วิจฺรติ.

โส เอกทิวสํ สมมุชชชิตฺวาติ คเหตุวา ทิวาภูจฺจาเน
นินฺนินฺนสฺส เวตตฺเตรสฺส สนฺตติกํ คนฺตฺวา “อโย
มมหาภูตฺสโต, ชนฺตฺส สทฺธาเทยโย ภูตฺตฺวา อากฺคนฺตฺวา
นินฺตฺติ; กิณฺณามตฺสฺส สมมุชชชิตฺวาติ คเหตุวา เอกํ
จฺจํ สมมุชชชิตฺวาติ น วฏฺฏตีติ อาท.

เถโร “โอรสํ สทฺสสามิตฺติ จินฺเตตฺวา
“เอหาโรโสติ อาท. “ก็ ภาเนเตติ. “คจฺจ, นหาตฺวา
เอหิตฺติ. โส ตถา อกาสิ.

อถ นํ เถโร เอกมนฺตํ นินฺตฺวาเปตฺวา โอรสํ
อาท “อาโรโส ภิกฺขุ นาม น สพฺพกาละ สมมุชชชิตฺวาเตน
วิจฺรติ วฏฺฏตีติ, ปาโตเอว ปน สมมุชชชิตฺวา ปิณฺฑาย
จฺริตฺวา ปิณฺฑชฺชาตปฺปฏิกฺกนฺเตน อากฺคนฺตฺวา
รตฺติภูจฺจาเน วา ทิวาภูจฺจาเน วา นินฺนินฺนเนน ทวตฺตีสาการ์
สทฺธมายิตฺวา อตฺตภาเว ขยวโย ปฏฺจเปตฺวา สายณฺเห
อฏฺฐาย สมมุชชชิตฺวาติ, นิจฺจกาลํ อสมมุชชชิตฺวา
อตฺตโนปี นาม โอรสํ กาทพฺโพติ.

โส เถรสฺส โอรสํ จตฺวา น จิรสฺสเว อรหตฺตํ
ปาปฺถิ. ตํ ตํ จานํ อุกฺกกาปํ อโหสิ.

อถ นํ ภิกฺขุ อาทฺส “อาโรโส สมมุชชชิตฺวาเตน ตํ
จฺจํ อุกฺกกาปํ กสมฺมา น สมมุชชชิตฺวาติ. “ภาเนเต มยา
ปมาทกาเล เอวํ กตํ, อิทานิมี อปฺปมตฺโตติ.

อ.ภิกษุ ท. กราบพูนแล้ว แก่พระศาสดาว่า (อ.พระเถระ) นี้ ย่อมมพยากรณ์ ซึ่งพระอรหันต์อันบุคคลพึงรู้ยิ่ง ดังนี้ ฯ

อ.พระศาสดา ตรัสแล้ว ว่า คุณอนภิกษุ ท. เออ (อ.อย่างนั้น), อ.บุตร ของเรา เทียบกวาดอยู่แล้ว ในกาลเป็นที่ประมาท ในกาลก่อน, แต่ว่า ในกาลนี้ (อ.บุตร ของเรา ยังกาล) ให้น้อมไปล่วงวิเศษอยู่ ด้วยสุขอันบังเกิดแล้วแต่มรรคและผล ย่อมไม่กวาด ดังนี้ ตรัสแล้ว ซึ่งพระศาสดา นี้ ว่า

ก็ (อ.บุคคล) นั้น ไต ประมาทแล้ว ในกาลก่อน ย่อมไม่ประมาท ในภายหลัง, (อ.บุคคล) นั้น ยังโลก นี้ ย่อมให้สว่าง เพียงดัง อ.พระจันทร์ อันพ้นแล้ว จากหมอก (ยังโอกาสโลก ให้สว่างอยู่) ดังนี้ ฯ

อ.เนื้อความ (แห่งคำอันเป็นพระศาสดา) นั้น ว่า อ.บุคคล ไต ประมาทแล้ว ด้วยการกระทำซึ่งวัตรและวัตรตอบ หรือ หรือว่า (ด้วยกิจ ท.) มีการสาธยายเป็นต้น ในกาลก่อน (ยังกาล) ให้น้อมไปล่วงวิเศษอยู่ ด้วยสุขอันบังเกิดแล้วแต่มรรคและผล ชื่อว่า ย่อมไม่ประมาท ในภายหลัง, (อ.บุคคล) นั้น ยังโลกมีขั้นเป็นต้น นี้ ย่อมให้สว่างคือว่า ย่อมกระทำให้เป็นโลกมีแสงสว่างอย่างเดียวกัน ด้วยมรรคญาณ ราวกะ อ.พระจันทร์ อันพ้นแล้ว (จากมลทิน ท.) มีหมอกเป็นต้น ยังโอกาสโลก (ให้สว่างอยู่) ดังนี้ (อันบัณฑิต พึงทราบ) ฯ

ในกาลเป็นที่สุดลงแห่งเทศนา (อ.ชน ท.) มาก บรรลุแล้ว (ซึ่งอริยมผล ท.) มีโสดาปัตติผลเป็นต้น ดังนี้แล ฯ

๑. เรื่องแห่งพระเถระชื่อว่าสัมมชชนะ (จบแล้ว) ฯ

สมมุชชนตเถรวตถุ.

๒. อ.เรื่องแห่งพระเถระชื่อว่าองคุลิมาล (อันข้าพเจ้า จะกล่าว) ฯ

๒. องคุลิมาลตเถรวตถุ.

อ.พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ ในพระเชตวัน ทรงปรารภ ซึ่งพระเถระชื่อว่าองคุลิมาล ตรัสแล้ว ซึ่งพระธรรมเทศนา นี้ ว่า **ยสส ปาปี กตัม กมมัม** ดังนี้ เป็นต้น ฯ

“ยสส ปาปี กตัม กมมุนติ อิมัม ธมมเทสนัน สตุถา เขตวเน วิหรนฺโต องคุลิมาลตเถโร อารพุก กเถสิ.

อ.เรื่อง (อันบัณฑิต) พึงทราบ ด้วยสามารถแห่งองคุลิมาลสูตร นั้นเทียว ฯ ก็ อ.พระเถระ บวชแล้ว ในสำนัก ของพระศาสดา บรรลุแล้ว ซึ่งพระอรหันต์ ฯ

วตถุ องคุลิมาลสตุตวเสเนว เวทิตพฺพํ. เถโร ปน สตุถุ สนนฺติเก ปพฺพชิตฺวา อรหตุตฺตํ ปาปฺปณิ.

ครั้งนั้นแล อ.พระองคุลิมาล ผู้มีอายุ ผู้ไปแล้วในที่ลับ ผู้หลีกเร้นแล้ว เสวยแล้ว ซึ่งสุขอันบังเกิดแล้วแต่วิมุตติ เปล่งแล้ว ซึ่งอุทานนี้ ในเวลา นั้น ว่า

อดโข อายสุมา องคุลิมาโล รโหคโต ปฏิสสุลโน วิมุตตีสุขัม ปฏิสฺสเวทึ, ตายย เวลายย อิมัม อุทานํ อุทานสิ

ก็ (อ.บุคคล) นั้น ไฉน ประมาทแล้ว ในกาลก่อน
ย่อมไม่ประมาท ในภายหลัง, (อ.บุคคล) นั้น ยังโลก นี้
ย่อมให้สว่าง เพียงดัง อ.พระจันทร์ อันพ้นแล้ว จากหมอก
(ยังโอกาสโลก ให้สว่างอยู่) ดังนี้ ฯ

“โย จ ปุพฺเพ ปมชฺชิตฺวา ปจฺจฺจา โส นปฺมชฺชติ,
โสมี โลกํ ปภาเสติ อพฺภา มุตฺโตว จฺนฺทิมฺมาติ.

(อ.พระเถระชื่อว่าองคุลีมาลนั้น) ครั้นเปล่งแล้ว ซึ่งอุทาน (โดยนัย
อันเป็นต้น) ปรินิพพานแล้ว ด้วยนิพพานธาตุ อันเป็นอนุปาติเสส ฯ

[อาทิชา นเยน] อุทานํ อุทานेतฺวา อนุปาติเสสยา
นิพฺพานธาตุยา ปรินิพฺพายี.

อ.ภิกษุ ท. ยังวาจาเป็นเครื่องกล่าว ว่า ดูก่อนท่านผู้มีอายุ ท.
อ.พระเถระ เกิดขึ้นแล้ว (ในที่) ไหน หนอ แล ดังนี้ ให้ตั้งขึ้นพร้อมแล้ว
ในโรงเป็นที่กล่าวกับด้วยการแสดงซึ่งธรรม ฯ

ภิกฺขุ “กหํ นุ โข อาวุโส เถโร อุปฺปนฺนินฺติ
ธมฺมสภายํ กถํ สมฺภูสาเปสฺสุ.

อ.พระศาสดา เสด็จมาแล้ว ตรัสถามแล้ว ว่า ดูก่อนภิกษุ ท.
(อ.เถอ ท.) เป็นผู้นั่งพร้อมกันแล้ว ด้วยวาจาเป็นเครื่องกล่าว อะไร
หนอ ย่อมมี ในกาลนี้ ดังนี้, (ครั้นเมื่อคำ)ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ
(อ.ข้าพระองค์ท. เป็นผู้นั่งพร้อมกันแล้ว) ด้วยวาจาเป็นเครื่องกล่าว
ซึ่งที่ แห่งพระเถระชื่อว่าองคุลีมาล บังเกิดแล้ว (ย่อมเป็น) ดังนี้
(อันภิกษุ ท. เหล่านั้น) กราบทูลแล้ว, (ตรัสแล้ว) ว่า ดูก่อนภิกษุ ท.
อ.บุตร ของเรา ปรินิพพานแล้ว ดังนี้ ฯ (ครั้นเมื่อคำ) ว่า
ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ อ.พระเถระชื่อว่าองคุลีมาล ยังมนุษย์ ท.
มีประมาณเท่านี้ ให้ตายแล้ว ปรินิพพานแล้ว หรือ ดังนี้ (อันภิกษุ ท.
เหล่านั้น) กราบทูลแล้ว, (ตรัสแล้ว) ว่า ดูก่อนภิกษุ ท. เถอ
(อ.อย่างนั้น) เพราะว่า ในกาลก่อน (อ.บุตร ของเรา นั้น) ไม่ได้แล้ว
ซึ่งกัลยาณมิตร คนหนึ่ง ได้กระทำแล้ว ซึ่งกรรมอันลามก
มีประมาณเท่านี้, แต่ในภายหลัง (อ.บุตร ของเรา นั้น) ได้แล้ว
ซึ่งกัลยาณมิตร ผู้เป็นปัจจัย เป็นผู้ไม่ประมาทแล้ว ได้เป็นแล้ว,
เพราะเหตุนี้ อ.กรรมอันลามกนั้น (อันบุตร ของเรา)นั้น ละได้แล้ว
ด้วยกุศล ดังนี้ ตรัสแล้ว ซึ่งพระศาสดา นี้ ว่า

สตฺถา อาคนฺตฺวา “กาย นฺตฺถ ภิกฺขเว เอตฺรหิ
กถาย สนฺนิสิณฺนาติ ปุจฺฉิตฺวา, “ภนฺเต อญฺญคฺคิมฺมาตฺตฺเถรสฺสุ
นิพฺพุตฺตฺตฺถสฺสณกถายาติ วุตฺเต, “ปรินิพฺพุโต ภิกฺขเว
มม ปฺตฺโตติ, “ภนฺเต เอตฺตเก มนฺุสฺเส มาเรตฺวา
ปรินิพฺพุโตติ, “อาม ภิกฺขเว, โส หิ ปุพฺเพ เอกํ
กฺลฺยาณมิตฺตํ อลภิตฺวา เอตฺตํ ปาปมกาสิ,
ปจฺจฺจา ปน กฺลฺยาณมิตฺตํ ปจฺจยํ ลภิตฺวา อปฺมตฺโต
อโหสิ; เตนฺสฺสุ ตํ ปาปมกฺมํ กุสฺเลน ปหีนฺนฺติ
วตฺวา อิมํ คาคมาห

อ.กรรม อันลามก อัน (อันตน) กระทำแล้ว (อันบุคคล) ไฉน
ย่อมละได้ ด้วยกุศล, (อ.บุคคล) นั้น ยังโลกนี้ ย่อมให้สว่าง
เพียงดัง อ.พระจันทร์ อันพ้นแล้ว จากหมอก (ยังโอกาสโลก
ให้สว่างอยู่) ดังนี้ ฯ

“ยสฺสุ ปาปํ กตํ กมฺมํ กุสฺเลน ปหียติ,
โสมี โลกํ ปภาเสติ อพฺภา มุตฺโตว จฺนฺทิมฺมาติ.

(อ.บพ) ว่า **กุสเลน** ดังนี้ (ในพระศาสดา) นั้น (อันพระผู้มีพระภาคเจ้า)
ตรัสแล้ว ทรงหมายเอา ซึ่งอรหัตมรรค ฯ (อ.คำ) อันเหลือ เป็นคำ
มีเนื้อความง่ายขึ้นเทียบ (ย่อมเป็น) ฯ

ตตฺถ กุสฺเลนินฺติ อรหฺตฺตมคฺคํ สนฺุชฺชา ยุตฺตํ.
เสสฺสํ อุตฺตฺตานตฺถเมว.

ในกาลเป็นที่สุดลงแห่งเทศนา (อ.ชนุ ท.) มาก บรรลุแล้ว
(ซึ่งอริยมผล ท.) มีโสดาปัตติผลเป็นต้น ดังนี้แล ฯ

เทสนาวสานเณ พหุ โสตาปตฺติผลาทีนํ ปาปฺถนฺิสฺสูติ.

อ.เรื่องแห่งพระเถระชื่อว่าองคุลีมาล
(จบแล้ว) ฯ

องคุลีมาลตฺเถรวตฺถุ.

๗. อ.เรื่องแห่งธิดาของบุคคลผู้กระทำซึ่งนุก (อันข้าพเจ้า จะกล่าว) ๕

๗. เปสการธิดาตุตถ.

อ.พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ ในเจดีย์ชื่อว่าอัคคาพิวะ ทรงปรารภ ซึ่งธิดาของบุคคลผู้กระทำซึ่งนุก คนหนึ่ง ตรัสแล้ว ซึ่งพระธรรมเทศนา นี้ว่า **อนนฏโฏโต อัย โลกิโก** ดังนี้ เป็นต้น ๕

ดังจะกล่าวโดยพิสดาร ในวันหนึ่ง (อ.ชน ท.) ผู้อยู่ในเมืองชื่อว่า อาฬวีโดยปกติ ครั้นเมื่อพระศาสดา เสด็จถึงพร้อมแล้ว ซึ่งเมืองชื่อว่าอาฬวี ทูลนิมนต์แล้ว ได้ถวาย ซึ่งทาน ๕

อ.พระศาสดา เมื่อทรงกระทำ ซึ่งการอนุโมทนา ในกาลเป็นที่สุดลงแห่งกิจด้วยภัตตร ตรัสแล้ว ว่า (อ.ท่าน ท.) ยังมรณสติ จงให้เจริญ อย่างนี้ ว่า อ.ชีวิต ของเรา ไม่ยั่งยืน, อ.ความตาย ของเรา ยั่งยืน, อันเรา พึ่งตาย แน่แท้, อ.ชีวิต ของเรา มีมรณะเป็นที่สุดลงรอบ, อ.ชีวิต ของเรา ไม่เที่ยงแล้ว, อ.ความตาย (ของเรา) เที่ยงแล้ว ดังนี้, ก็อ.ความตาย (อันชน ท.) เหล่าใด ไม่ให้เจริญแล้ว (อ.ชน ท.) เหล่า นั้น ถึงแล้ว ซึ่งความสะดุ้งด้วยดี ร้องอยู่ ร้องด้วยความกลัว ย่อมกระทำซึ่งกาละราวกะ อ.บุรุษ ผู้เห็นแล้วซึ่งอสรพิษกลัวแล้วในกาลอันมีในภายหลัง, ส่วนว่าอ.ความตาย (อันชน ท.) เหล่าใด ให้เจริญแล้ว, (อ.ชน ท.) เหล่า นั้น ย่อมไม่สะดุ้งด้วยดี ในกาลอันมีในภายหลัง ราวกะ อ.บุรุษ ผู้ เห็นแล้ว ซึ่งอสรพิษ แต่ที่ไกลเที่ยว จับแล้ว ด้วยท่อนไม้ ทิ้งแล้ว ยื่นแล้ว, เพราะเหตุนั้น อ.ความตาย (อันท่าน ท.) พึ่งให้เจริญ ดังนี้ ๕

อ.ชนผู้เหลือองลง ท. พังแล้ว ซึ่งพระธรรมเทศนา นั้น เป็นผู้ชวนชวายเป็นในกิจอันเป็นของตนเทียว ได้เป็นแล้ว ๕

ก็ อ.ธิดาของบุคคลผู้กระทำซึ่งนุก ผู้อันบุคคลพึงแสดงขึ้นว่า มีกาลฝน ๑๖ คนหนึ่ง (คิดแล้ว) ว่า โอ! ชื่อ อ.พระวาจาเป็นเครื่องกล่าว ของพระพุทธรเจ้า ท. เป็นพระวาจาว่าอัศจรรย์ (ย่อมเป็น); อ.อันอันเรา ยังมรณสติ ให้เจริญ ย่อมควร ดังนี้ ยังมรณสตินั้นเทียว ย่อมให้เจริญ ตลอดคืนและวัน ๕

แม้ อ.พระศาสดา เสด็จออกแล้ว (จากเมืองชื่อว่าอาฬวี) นั้น ได้เสด็จไปแล้ว สู่พระเชตวัน ๕ อ.กุมาริกา แม้นั้น ยังมรณสติ ย่อมให้เจริญ ตลอดปี ท. ๓ นั้นเทียว ๕

ครั้งนั้น ในวันหนึ่ง อ.พระศาสดา ทรงตรวजूดูอยู่ ซึ่งโลก ในกาลอันขจัดเฉพาะซึ่งมีด ทรงเห็นแล้ว ซึ่งกุมาริกา นั้น ผู้เข้าไปแล้ว ในภายใน แห่งข้ายคือพระญาณ ของพระองค์ ทรงใคร่ครวญอยู่ ว่า อ.อะไร หนอ แล จักมี ดังนี้

“**อนนฏโฏโต อัย โลกิโก** อิมั ฐมมเทสนั สตุถา อคฺคาพิเว เจติเย วิหรนฺโต เอกั เปสการธิดั อารพุกเกสิ.

เอกทิวสั ทิ อาฬวีวาสิโน สตุถริ อาฬวี สมฺปตฺเต นิมนฺเตตฺวา ทานั อทฺสุ.

สตุถา ภาตตทิจฺจาวสาเน อนฺโมทนั กโรนฺโต “อทุฏฺวึ เม ชีวิตั, ฐฺวึ เม มรณั, อวสุสั มยา มริตพฺพั, มรณปริโยสานั เม ชีวิตั, ชีวิตั เม อนิยตั, มรณั นิยตฺนติ เอว มรณสุสตี ภาเวถ; เยสั ทิ มรณั อภาวิตั, เต ปจฺฉิเม กाले อาสิวิสั ทิสฺวา ภูติปริโส วิย สนฺตาสั ปตฺตา เกรวั รวนฺตา กาลั กโรนฺติ; เยสั ปน มรณั ภาวิตั, เต พุโรโตว อาสิวิสั ทิสฺวา ทณฺฑเกณ คเหตุวา ฉทุเหตุวา จิตฺปริโส วิย ปจฺฉิเม กाले น สนฺตสนฺติ; ตสฺมา มรณสุสตี ภาเวตฺพวาติ อาห.

ติ ฐมมเทสนั สตุถวา อวเสสชฺชา สกิจฺจปฺปสุตฺวา อเหตุ.

เอกา ปน โสฬสวสุสฺสุเทสิกา เปสการธิดา “อโห พุพฺพานั กถา นาม อจฺฉริยา, มยา มรณสุสตี ภาเวตฺว วมฺภูตตีติ รตฺตินฺทิว มรณสุสตีเมว ภาเวติ.

สตุถาปิ ตโต นิภฺขมิตฺวา เชตวนั อคฺมาสิ. สปิ กุมาริกา ตีณิ วสุสานิ มรณสุสตี ภาเวติเยว.

อเอกทิวสั สตุถา ปจฺจูกฺกาลे โลกั โวลเณนฺโต ตั กุมาริกั อตฺตโน ฅาณชาลสุส อนฺโต ปวิฏฺจั ทิสฺวา “กั นฺ ไซ ภาวิสุสตีติ อฺปฐาเรนฺโต

ทรงทราบแล้ว ว่า อ.มรณสติ อันกุมาริกา นี้ ให้เจริญแล้วสิ้นปีท. จำเดิม
แต่วัน แห่งกรรมเทศนา ของเรา (อันกุมาริกา นี้) ฟังแล้ว, ในกาลนี้ อ.เรา
ไปแล้ว (ในที่) นั้น ถ้ามแล้ว ซึ่งปัญหา ท. ๔ กะกุมาริกา นี้ (เมื่อกุมาริกา)
นั้น แก่อยู่ ให้แล้ว ซึ่งสาธุการ ในฐานะ ท. ๔ จักกล่าว ซึ่งคาถา นี้,
(อ.กุมาริกา) นั้น จักตั้งอยู่เฉพาะ ในโศดาปัตติผล ในกาลเป็นที่สุดลง
แห่งคาถา อ.เทศนา เป็นเทศนาเป็นไปกับด้วยวาจา มีประโยชน์
จักมี แม้แก่มหาชน เพราะอาศัย (ซึ่งกุมาริกา) นั้น ดังนี้ มีภิกษุมิรชยหา
เป็นประมาณเป็นมิรชย เสด็จออกแล้ว จากพระเชตวัน ได้เสด็จไปแล้ว
สู่วิหารชื่อว่าอัคคพัวะ ตามลำดับ ๗ (อ.ชน ท.) ผู้อยู่ในเมือง
ชื่อว่าอาพีวีโดยปกติ ฟังแล้ว ว่า อ.พระศาสดา เสด็จมาแล้ว ดังนี้
ไปแล้ว สู่วิหาร ทูลนิมนต์แล้ว ๗

อ.กุมาริกา แม้นั้น ฟังแล้ว ซึ่งการเสด็จมา แห่งพระศาสดา
มีใจอันยินดีแล้ว ว่า ได้ยินว่า อ.พระบิดา ของเรา เสด็จมาแล้ว,
(อ.พระบิดา) แม้นั้น เป็นพระพุทธรเจ้าผู้มหาโคตมะ ผู้มีพระพักตร์
เพียงดังพระจันทร์อันเต็มแล้ว ผู้เป็นอาจารย์ (ย่อมเป็น) ดังนี้, คิดแล้ว
ว่า อ.พระศาสดา มีวรรณะเพียงดังวรรณะแห่งทอง เป็นผู้อันเรา
เคยเห็นแล้ว ในที่สุด แห่งปี ท. ๓ (แต่วัน) นี้ (ย่อมเป็น), ในกาลนี้
(อ.เรา) จักได้ เพื่ออันเห็น ซึ่งพระสรีระ มีวรรณะเพียงดังวรรณะแห่ง
ทอง (ของพระศาสดา) นั้นด้วย, เพื่ออันฟัง ซึ่งธรรมคือโอวาท มีโอชะ
มีรสหวาน (ของพระศาสดา) นั้นด้วย ดังนี้, ส่วนว่า อ.บิดา (ของกุมาริกา)
นั้น เมื่อไป สู่วิหารแห่งทุก กล่าวแล้ว ว่า แน่แม่ อ.ผ้าสาฎก
อันเป็นของมีอยู่แห่งบุคคลอื่น อันเรา ยกขึ้นแล้ว, (อ.ส่วน) มีคิบบ
เป็นประมาณ (ของผ้าสาฎก) นั้นไม่สำเร็จแล้ว, (อ.เรา) (ยังผ้าสาฎก) นั้น
จักให้สำเร็จ ในวันนี้, (อ.เจ้า) กรอบแล้ว ซึ่งหลอด ฟังนำมา แก่เรา
พลัน ดังนี้ ๗

(อ.กุมาริกา) นั้น คิดแล้ว ว่า อ.เรา เป็นผู้ใคร่เพื่ออันฟัง ซึ่งธรรม
ของพระศาสดา (ย่อมเป็น), ก็ อ.บิดา กล่าวแล้ว อย่างนี้ กะเรา;
(อ.เรา) จะฟัง ซึ่งธรรม ของพระศาสดา หรือ หนอแล หรือว่า
(อ.เรา) กรอบแล้ว ซึ่งหลอด จะนำไป เพื่อบิดา ดังนี้ ๗

ครั้งนั้น (อ.ความคิด) นั้น ว่า อ.บิดา ครั้นเมื่อหลอด (อันเรา)
ไม่นำมาอยู่ ฟังโดย ซึ่งเรา บ้าง ฟังดี (ซึ่งเรา) บ้าง, เพราะเหตุนั้น (อ.เรา)
กรอบแล้ว ซึ่งหลอด ให้แล้ว (แก่บิดา) นั้น จักฟัง ซึ่งธรรม ในภายหลัง
ดังนี้ ได้มีแล้ว (แก่กุมาริกา) นั้น ๗ (อ.กุมาริกานั้น) นั้นแล้ว บนตั่งน้อย
กรอบแล้ว ซึ่งหลอด ๗ (อ.ชน ท.) แม้อยู่ในเมืองชื่อว่าอาพีวีโดยปกติ
อังกาสแล้ว ซึ่งพระศาสดา รับแล้ว ซึ่งบาตร ได้ยื่นแล้ว เพื่อต้องการ
แก่การอนุโมทนา ๗

“อิมาย กุมาริกาย มม ธมมเทศนํ สุตทิวสโต
ปฏุจาย ตีณิ วสุธานี มรณสุสติ ภาวิตา, อิทานาหํ
ตตถ คนตุวา อิมํ กุมาริกํ จตฺตาโร ปญฺเห
ปุจฺจิตฺวา ตาย วิสฺสชฺเชนฺตียา จตฺตฺส จาเนสฺสุ
สาธุการํ ทตฺวา อิมํ คาถํ ภาสิสฺสสามิ, สภา คาถาวสาเน
โศดาปัตติผล ปติภฺจฺหิสฺสตี, ตํ นิสฺสาย มหาชนสฺสาปิ
สาตฺถิกา เทสนา ภวิสฺสตีติ ฅตฺวา ปญฺจสตฺถิกฺขุ-
ปริวาโร เชตวนา นิภฺขมิตฺวา อนุปฺพุเพน
อคฺคาพฺวิวิหารํ อคฺมาสิ. อาพฺวิวาสินิ “สตฺถา
อาคโตติ สุตฺวา วิหารํ คนตุวา นิมนฺตยีสฺสุ.

สาปิ กุมาริกา สตฺถุ อาคมํ สุตฺวา “อาคโต
กิริ มยฺหํ ปิตา, โสปี อาจฺริโย ปุณฺณจฺนฺทฺมุโข
มหาโคตมพฺพุโรติ ตฺวฺจฺมานสา “อโธ เม ตินฺนํ
สํวจฺจฺจฺรณํ มตฺถเก สฺวณฺณวณฺณโณ สตฺถา ภิภฺจฺจฺพุโพ,
อิทานิสฺส สฺวณฺณวณฺณํ สิริํ ทฺวฺจฺจฺ มธุโรชฺชฺญ
โอวาทธมฺมํ โสตุํ ลภิสฺสสามิติ จินฺตฺสิ. ปิตา
ปนสฺสา ตนฺตสาลํ คจฺจฺนฺโต อาหา “อมฺม ปฺรสนฺตโก
เม สภาโก อาโรปิโต, ตสฺส วิทฺถิมตฺตํ อนฺนิจฺติ;
ตํ อชฺช นิภฺจฺจาเปสฺสามิ, สีมํ เม ตสฺมํ วุฏฺฏตฺวา
อาหเรยฺยาสีติ.

สา จินฺตฺสิ “อหํ สตฺถุ ธมฺมํ โสตุกามา, ปิตา จ
มํ เอวมาห; ก็ นุ โข สตฺถุ ธมฺมํ สฺวณามิ อฺุทาหุ ปิตุ
ตสฺมํ วุฏฺฏตฺวา หรามิติ.

อดสฺสา เอตทโหสิ “ปิตา มํ ตสฺเร อนาหฺริยมาเน
ไปเถยฺยปี ปหเรยฺยปี; ตสฺมา ตสฺมํ วุฏฺฏตฺวา ตสฺส
ทตฺวา ปจฺฉา ธมฺมํ โสสฺสามิติ ปิจฺเก นิสฺสิตฺวา
ตสฺมํ วุฏฺฏสิ. อาพฺวิวาสินิปี สตฺถารํ ปรีวีสิตฺวา
ปตฺตํ คเหตฺวา อนุเมทฺนตฺถาย อภฺจฺจฺสุ.

อ.พระศาสดา (ทรงดำริแล้ว) ว่า อ.เรา อาศัยแล้ว ซึ่งกุลธิดา ไฉนเป็นผู้มาแล้ว สิ้นหนทางมีโยชนี ๓๐ เป็นประมาณ (ยอมเป็น), แม้ในวันนี้ (อ.กุลธิดา) นั้น ย่อมไม่ได้ ซึ่งโอกาส, ครั้นเมื่อโอกาส (อันกุลธิดา) นั้น ได้แล้ว (อ.เรา) จักกระทำ ซึ่งการอนุเมทนา ดังนี้ ผู้ทรงเป็นผู้หนึ่งเป็นแล้ว ประทับนั่งแล้ว ฯ ก็ อ.ใคร ๆ ในโลก อันเป็นไปก็ด้วยเหตุโลก ย่อมไม่อาจ เพื่ออันกราบทูล ซึ่งคำ อะไร ๆ กะพระศาสดา ผู้ทรงเป็นผู้หนึ่งเป็นแล้ว อย่างนี้ ฯ

อ.กุมาริกา แม้นั้น แล กรอแล้ว ซึ่งหลุดวางไว้แล้ว ในกระเช้า ไปอยู่ สู่นัก ของบิดา ถึงแล้ว ซึ่งที่สุตรอบแห่งบริษัท ได้ไป แลดูอยู่ ซึ่งพระศาสดา เทียว แล้ว ฯ

แม่ อ.พระศาสดา ทรงยกขึ้นแล้ว ซึ่งพระศอ ทรงแลดูแล้ว (ซึ่งกุมาริกา) นั้น ฯ (อ.กุมาริกา) แม้นั้น ได้รู้แล้วว่า อ.พระศาสดา ประทับนั่งแล้ว ในท่ามกลาง แห่งบริษัทมี อย่างนี้เป็นรูป ทรงดูแลอยู่ ซึ่งเรา ย่อมทรงหวังเฉพาะ ซึ่งการมา แห่งเรา, ย่อมทรงหวังเฉพาะ ซึ่งการมา สู่นัก ของพระองค์ นั้นเทียว ดังนี้ ด้วยอาการ (อันพระศาสดา) ทรงแลดูอยู่นั้นเทียว ฯ

(อ.กุมาริกา) นั้น วางไว้แล้ว ซึ่งกระเช้าแห่งหลุด ได้ไปแล้ว สู่นัก ของพระศาสดา ฯ (อ.อันถาม) ว่า ก็ อ.พระศาสดา ทรงแลดูแล้ว (ซึ่งกุมาริกา) นั้น เพราะเหตุไร ดังนี้ ฯ (อ.อันแก้) ว่า ได้ยินว่า (อ.ความคิด) อย่างนี้ ว่า (อ.กุมาริกา) นั้น ไปอยู่ จากที่นี้ เทียว กระทำแล้ว กระทำซึ่งกาละแห่งปฤชชน เป็นผู้คิดไม่เที่ยงแล้ว จักเป็น, แต่ ว่า (อ.กุมาริกา) นั้น มาแล้ว สู่นัก ของเรา เมื่อไป บรรลุแล้ว ซึ่งไสตปตติผล เป็นผู้คิดอันเที่ยงแล้ว เป็น จักบังเกิด ในวิมาน ชื่อว่าดุสิต ดังนี้ ได้มีแล้ว (แก่พระศาสดา) นั้น (เพราะเหตุนั้น อ.พระศาสดา ทรงแลดูแล้ว ซึ่งกุมาริกานั้น ดังนี้) ฯ

ได้ยินว่า ในวันนั้น ชื่อ อ.ความพิน จากความตาย (แห่งกุมาริกา) นั้น ย่อมไม่มี ฯ (อ.กุมาริกา) นั้น เข้าไปเฝ้าแล้ว ซึ่งพระศาสดา ด้วยสัตถุญาณ (อันพระศาสดา) ทรงแลดูแล้วนั้นเทียว เข้าไปแล้ว สู่ระหว่าง แห่งพระรัศมีมีวรรณะ ๖ ท. ถวายบังคม ได้ยืนแล้ว ณ ที่สุดแห่งหนึ่ง ฯ

อ.พระศาสดา ตรัสแล้ว ว่า ดูก่อนกุมาริกา (อ.เธอ) ย่อมมา (แต่ที่) ไหน ดังนี้ (กะกุมาริกา) นั้น ในขณะ (แห่งกุมาริกานั้น) ถวายบังคมแล้ว ซึ่งพระศาสดา ผู้ ประทับนั่งแล้ว ในท่ามกลาง แห่งบริษัท มืออย่างนั้นเป็นรูป ทรงเป็นผู้หนึ่งเป็นแล้ว ยืนแล้ว นั้นเทียว ฯ (อ.กุมาริกา กราบทูลแล้ว) ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ (อ.หม่อมฉัน) ย่อมไม่รู้ ดังนี้ ฯ (อ.พระศาสดา ตรัสถามแล้ว) ว่า (อ.เธอ) จักไป (ในที่) ไหน ดังนี้ ฯ (อ.กุมาริกา กราบทูลแล้ว) ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ (อ.หม่อมฉัน) ย่อมไม่รู้ ดังนี้ ฯ (อ.พระศาสดา ตรัสถามแล้ว) ว่า อ.เธอ ย่อมไม่รู้ หรือ ดังนี้ ฯ (อ.กุมาริกา กราบทูลแล้ว) ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ (อ.หม่อมฉัน) ย่อมไม่รู้ ดังนี้ ฯ (อ.พระศาสดา ตรัสถามแล้ว) ว่า (อ.เธอ) ย่อมรู้ หรือ ดังนี้ ฯ (อ.กุมาริกา กราบทูลแล้ว) ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ (อ.หม่อมฉัน) ย่อมไม่รู้ ดังนี้ ฯ

อ.พระศาสดา ตรัสถามแล้ว ซึ่งปัญหา ท. ๔ (กะกุมาริกา) นั้น ด้วยประการฉะนี้ ฯ

สตถา “ยมหิ กุลธิดิ นิสฺสหาย ตีสโยชนมคฺคํ อาคโต, สฺวา อชฺชชปาปี โภกาสํ น ลภติ, ตาย โภกาเส ลทฺเธ อนุเมทนํ กวิสฺสามีติ ตฺถุหิฏฺโฏโต นิสฺสีติ. เอวํ ตฺถุหิฏฺโฏตํ ปน สตฺถารํ สทฺเวเก โลเก โภจิจิ กิณฺณิจิ วตฺตุน วิสทฺติ.”

สาปี โข กุมาริกา ตสฺสํ วฏฺฏตฺวา ปจฺฉิณฺยํ จเปตฺวา ปิตุ สนฺติกํ คจฺจมานา ปริสปริยฺนุตํ ปตฺวา สตฺถารํ โอโลกยมานาว อคฺมาลี.

สตฺถาปี คีวํ อุกฺขิปิตฺวา ตํ โอโลกสิ. สาปี โอโลกิตกาเกเนว อญฺญาลี “สตฺถา เอวฺวฺรฺปาเย ปริสายน มชฺชเม นิสฺสีติวฺวา มํ โอโลกเนวโต มมาคฺมนํ ปจฺจาสิสฺสตี, อตฺตโน สนฺติกํ อาคมนเมว ปจฺจาสิสฺสตีติ.”

สา ตสฺสรปจฺฉิ จเปตฺวา สตฺถุ สนฺติกํ อคฺมาลี. “กสฺมา ปน ตํ สตฺถา โอโลกสิตี. เอวํ กิรฺสฺส อโหสิ “เอเสา เอตฺโตว คจฺจมานา ปุณฺณชฺชนกาลกิรฺยํ กตฺวา อนิยตคตฺติกา ภวิสฺสตี, มม สนฺติกํ อาคนฺตฺวา คจฺจมานา ปน โสตาปตฺติผลํ ปตฺวา นิยตคตฺติกา หุตฺวา ตฺถุสิตฺติวิมานे นิพพตฺติสฺสตีติ.”

ตสฺสา กิรฺ ตํทิวสํ มรณโต มุตฺติ นาม นตฺถิ. สา โอโลกิตสฺสญฺญาเนเนว สตฺถารํ อุตฺสงฺกมิตฺวา ฉพฺพพฺพณฺณรสิณฺ อมฺตรํ ปวิสิตฺวา วนฺทิตฺวา เอกมฺนุตํ อฏฺฐาลี.

ตถารูปาย ปริสายน มชฺชเม นิสฺสีติวฺวา ตฺถุหิฏฺโฏตํ สตฺถารํ วนฺทิตฺวา จิตฺกชฺชเมเนว ตํ สตฺถา อาห “กุมาริกา กุโต อาคจฺจสิตี. “น ชานามิ ภนฺเตติ. “กตฺถ คมิสฺสสิตี. “น ชานามิ ภนฺเตติ. “น ชานาสีตี. “ชานามิ ภนฺเตติ. “ชานาสีตี. “น ชานามิ ภนฺเตติ.

อิติ ตํ สตฺถา จตฺตารो ปญฺहे ปุจฺฉิ.

อ.มหาชน ยกโทษแล้ว ว่า ดูก่อนท่านผู้เจริญ ท. (อ.ท่าน ท.) จึงดูเถิด, อ.ธิดาของบุคคลผู้กระทำซึ่งหูก นี้ กล่าวแล้ว (ซึ่งคำ อันตน) ทั้งปรารภมาแล้ว ๆ กับ ด้วยพระสัมมาสัมพุทธเจ้า; (ครั้นเมื่อ พระดำรัส) ว่า (อ.เธอ) ย่อมมา (แต่ที่) ไหน ดังนี้ (อันพระศาสดา) ตรัสแล้ว (อ.คำ) ว่า (อ.หม่อมฉัน ย่อมมา) แต่เรื่อน ของบุคคลผู้กระทำซึ่งหูก ดังนี้ เป็นคำ (อันกุมาริกา) นี้ ฟังกล่าว (ฟังเป็น), (ครั้นเมื่อคำ) ว่า (อ.เธอ) จะไป (ในที่) ไหน ดังนี้ (อันพระศาสดา) ตรัสแล้ว (อ.คำ) ว่า (อ.หม่อมฉัน จะไป) สูโรงของบุคคลผู้กระทำซึ่งหูก ดังนี้ เป็นคำ (อันกุมาริกานี้) ฟังกล่าว ฟังเป็น ชื่อ มิใช่หรือ ดังนี้ ฯ

อ.พระศาสดา ทรงกระทำแล้ว ซึ่งมหาชน ให้เป็นผู้มีเสียออกแล้ว ตรัสถามแล้ว ว่า ดูก่อนกุมาริกา อ.เธอ (ครั้นเมื่อคำ) ว่า อ.เธอ ย่อมมา (แต่ที่) ไหน ดังนี้ (อันเรา) กล่าวแล้ว กล่าวแล้ว ว่า (อ.หม่อมฉัน) ย่อมไม่รู้ ดังนี้ เพราะเหตุไร ดังนี้ ฯ (อ.กุมาริกา กราบทูลแล้ว) ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ อ.พระองค์ ท. ย่อมทรงทราบ ซึ่งความที่- แห่งหม่อมฉัน เป็นผู้มาแล้ว แต่เรื่อนของบุคคลผู้กระทำซึ่งหูก, แต่ ว่า (อ.พระองค์ ท.) เมื่อตรัสถามว่า (อ.เธอ) เป็นผู้มาแล้ว (แต่ที่) ไหน ย่อมเป็น ดังนี้ ย่อมตรัสถาม ว่า (อ.เธอ) เป็นผู้ มาแล้ว (แต่ที่) ไหน บังเกิดแล้ว ในที่นี้ ย่อมเป็น ดังนี้, แต่ ว่า (อ.หม่อมฉัน) ย่อมไม่รู้ว่า ก็ (อ.หม่อมฉัน) เป็นผู้ มาแล้ว (แต่ที่) ไหน บังเกิดแล้ว (ในที่) นี้ ย่อมเป็น (ดังนี้) ดังนี้ ฯ

ครั้งนั้น อ.พระศาสดา ประทานแล้ว ซึ่งสาธุการ ที่ ๑ ว่า ดูก่อนกุมาริกา อ.ดิละ อ.ดิละ, อ.ปัญหา อันเรา ถามแล้ว นั้นเทียว อันเธอ แก่แล้ว ดังนี้ (แก่กุมาริกา) นั้น ตรัสถามแล้ว แม้ยัง ว่า (อ.เธอ) ผู้ (อันเรา) ถามแล้ว ว่า อ.เธอ จักไป (ในที่) ไหน ดังนี้ กล่าวแล้ว ว่า (อ.หม่อมฉัน) ย่อมไม่รู้ ดังนี้ เพราะเหตุไร ดังนี้ ฯ (อ.กุมาริกา กราบทูลแล้ว) ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ อ.พระองค์ ท. ย่อมทรงทราบ ซึ่งหม่อมฉัน ผู้ถือเอา ซึ่งกระเช้าแห่งหลอด ไปอยู่ สูโรงของบุคคลผู้กระทำซึ่งหูก, แต่ ว่า (อ.พระองค์ ท.) ย่อมตรัสถาม ว่า (อ.เธอ) ไปแล้ว (แต่ที่) นี้ จักบังเกิด (ในที่) ไหน ดังนี้, ก็ อ.หม่อมฉัน เคลื่อนแล้ว (จากที่) นี้ ย่อมไม่รู้ว่า (อ.เรา) ไปแล้ว จักบังเกิด (ในที่) ไหน (ดังนี้) ดังนี้ ฯ

ครั้งนั้น อ.พระศาสดา ประทานแล้ว ซึ่งสาธุการ ที่ ๒ ว่า อ.ปัญหา อันเรา ถามแล้วนั้นเทียว อันเธอ แก่แล้ว ดังนี้ (แก่กุมาริกา) นั้น ตรัสถามแล้ว แม้ยัง ว่า (ครั้นเมื่อความเป็น) อย่างนั้น (มีอยู่) (อ.เธอ) ผู้ (อันเรา) ถามแล้ว ว่า (อ.เธอ) ย่อมไม่รู้ หรือ ดังนี้ กล่าวแล้ว ว่า (อ.หม่อมฉัน) ย่อมรู้ ดังนี้ เพราะเหตุไร ดังนี้ ฯ (อ.กุมาริกา กราบทูลแล้ว) ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ (อ.หม่อมฉัน) ย่อมรู้ ซึ่งความเป็นคืออันตาย แห่งหม่อมฉัน นั้นเทียว, เพราะเหตุนั้น (อ.หม่อมฉัน) ย่อมกราบทูล อย่างนี้ ดังนี้ ฯ

ครั้งนั้น อ.พระศาสดา ทรงประทานแล้ว ซึ่งสาธุการ ที่ ๓ ว่า อ.ปัญหา อันเรา ถามแล้วนั้นเทียว อันเธอ แก่แล้ว ดังนี้ (แก่กุมาริกา) นั้น ตรัสถามแล้ว แม้ยัง ว่า (ครั้นเมื่อความเป็นอย่างนั้น) (มีอยู่) (อ.เธอ) ผู้ (อันเรา) ถามแล้ว ว่า (อ.เธอ) ย่อมรู้ หรือ ดังนี้ กล่าวแล้ว ว่า (อ.หม่อมฉัน) ย่อมไม่รู้ ดังนี้ เพราะเหตุไร ดังนี้ ฯ

มหาชน อุชุนายิ “อมฺโห ปสฺสธ, อยํ เปสการีตา สมฺมาสมฺพุทฺเธน สพุธิ อิจฺฉิตฺติจฺฉิตฺ กเถสิ; นนฺ นาม อิมาย ํกุโต อาคจฺฉิตฺติ วุตเต ํเปสการเคหโตติ วุตตพฺพํ, ํกนฺ คจฺฉิตฺติ วุตเต ํเปสการสาณฺติ วุตตพฺพํ สียาติ.

สตถา มหาชนํ นิสฺสุทฺทํ กตฺวา “กุมาริกเก ตฺวํ ํกุโต อาคจฺฉิตฺติ วุตเต กสฺมา ํน ชานามิตฺติ วเทสิติ ปุจฺฉิ. “ภนฺเต ตมฺเห มม เปสการเคหโต อาคตฺวา ํชานาถ, ํกุโต อาคตาสีติ ปุจฺฉนฺตา ปน ํกุโต อาคนฺตฺวา อธิ นิพฺพตฺตาสีติ ปุจฺฉถ, อหํ ปน ํน ชานามิ ํกุโต ํ อาคนฺตฺวา อธิ นิพฺพตฺตมฺหีติ.

อถสฺสา สตถา “สาธุ สาธุ กุมาริกเก, มया ปุจฺฉิตฺตปฺนุโหเยว ตยา วิสฺสุชฺชิตฺติ ปจฺฉมฺ สาธุการํ ทตฺวา อุตฺตริปิ ปุจฺฉิ “กตฺถ คมิสฺสสีติ ปุจฺฉา กสฺมา ํน ชานามิตฺติ วเทสิติ. “ภนฺเต ตมฺเห มํ ตสฺรปุจฺฉิ คเหตุวา เปสการสาถํ คจฺฉนฺตี ํชานาถ, ํอิโต ปน คนฺตฺวา กตฺถ นิพฺพตฺติสฺสสีติ ปุจฺฉถ, อหนฺจ อีโต จตฺตา ํน ชานามิ ํกตฺถ คนฺตฺวา นิพฺพตฺติสฺสาเมติ.

อถสฺสา สตถา “มया ปุจฺฉิตฺตปฺนุโหเยว ตยา วิสฺสุชฺชิตฺติ ทุตฺติยํ สาธุการํ ทตฺวา อุตฺตริปิ ปุจฺฉิ “อถ กสฺมา ํน ชานาสีติ ปุจฺฉา ํชานามิตฺติ วเทสิติ. “ภนฺเต มม มรณภาวเมว ชานามิ, ตสฺมา เอวํ วเทมิติ.

อถสฺสา สตถา “มया ปุจฺฉิตฺตปฺนุโหเยว ตยา วิสฺสุชฺชิตฺติ ตติยํ สาธุการํ ทตฺวา อุตฺตริปิ ปุจฺฉิ “อถ กสฺมา ํชานาสีติ ปุจฺฉา ํน ชานามิตฺติ วเทสิติ.

(อ.กุมาริกา กราบพูลแล้ว) ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ (อ.หม่อมฉัน) ย่อมรู้ ซึ่งความเป็นคืออันตาย แห่งหม่อมฉัน นั้นเทียว, แต่ ว่า (อ.หม่อมฉัน) ย่อมไม่รู้ ว่า อ.หม่อมฉัน จักตาย (ในกาล ท.) มีกลางคืนและกลางวันและสมัยอันเป็นเบื้องต้นแห่งวันเป็นต้น หนา ชื่อ ในกาลนั้น ดังนี้, เพราะเหตุนั้น (อ.หม่อมฉัน) ย่อมกราบพูล อย่างนี้ ดังนี้ ฯ

ครั้งนั้น อ. พระศาสดา ทรงประทานแล้ว ซึ่งสาธุการ ที่ ๔ ว่า
อ. ปัญหา อันเรา ถามแล้ว นั้นเทียว อันเธอ แก่แล้ว ดังนี้ (แกธิดาของนายช่างหูก) นั้น ตรัสเรียกมาแล้ว ซึ่งบริษัท ตรัสแล้ว ว่า อ.ท่าน ท. ย่อมไม่รู้ (ซึ่งวาจาเป็นเครื่องกล่าว) อัน (อ.กุมาริกา) นี้ กล่าวแล้ว ชื่อ มีประมาณเท่านี้ (อ.ท่าน ท.) ย่อมยกโทษ อย่างเดียว นั้นเทียว เพราะว่า อ.จักขุคือปัญญา ย่อมไม่มี (แก่ชน ท.) เหล่าใด (อ.ชน ท.) เหล่านั้น เป็นผู้บอด นั้น เทียว (ย่อมเป็น) อ.จักขุคือปัญญา มีอยู่ (แก่ชน ท.) เหล่าใด (อ.ชน ท.) เหล่านั้นนั้นเทียว เป็นผู้จักขุ (ย่อมเป็น) ดังนี้ ตรัสแล้ว ซึ่งพระคาถา นี้ ว่า

อ. สัตว์โลก นี้ เป็นผู้บอดเป็นแล้ว (ย่อมเป็น) (อ.ชน ในโลก) นี้ น้อยคน จะเห็นแจ้ง (อ. ชน) น้อยคน จะไป สู่วรรค เพียงดัง อ.นก ตัวพินแล้วจากข่าย ดังนี้ ฯ

(อ. อรรถ ว่า) อ. โลกียมหาชน นี้ ชื่อว่าเป็นผู้บอดเป็นแล้ว เพราะความไม่มี แห่งจักขุคือปัญญา (ย่อมเป็น ดังนี้ แห่ง- ในบท ท.) เหล่านั้น หนา (-หมวดสองแห่งบท) ว่า **อัย โลกิโก** ดังนี้ ฯ

(อ. อรรถ ว่า) อ. ชน (ในโลก) นี้ น้อยคน คือว่า ไม่มาก จะเห็นแจ้ง ด้วยสามารถแห่งไตรลักษณ์มีอนิจจังลักษณะเป็นต้น (ดังนี้ แห่งหมวดสองแห่งบท) ว่า **ตณุกेतถ** ดังนี้ ฯ

อ. อรรถ ว่า (อ.-) ในนกรกระจาบ ท. ตัว อันบุคคลผู้ฆ่าซึ่งนก เป็นอยู่ ผู้ฉลาด ครอบ จับเอาอยู่ ด้วยข่าย หนา (-นกรกระจาบ) บางตัว นั้นเทียว จะพิน จากข่าย (อ.นกรกระจาบ ท.) ที่เหลือ ย่อมเข้าไป สู่ภายในแห่งข่ายนั้นเทียว ฉนั้นใด (อ.-) ในสัตว์ ท. ผู้ อันข่ายคือมาร ท่วมทับแล้ว หนา (-สัตว์ ท.) มาก เป็นผู้ไปสู่อบายโดยปกติ ย่อมเป็น (อ. สัตว์) น้อย คือว่า ไร ๆ นั้นเทียว จะไป สู่วรรค คือว่า จะถึง ซึ่งสุคติ หรือ หรือว่า ซึ่งพระนิพพาน ฉนั้นนั้น ดังนี้ (แห่งบท) ว่า **ชาลมุตโต** ดังนี้เป็นต้น ฯ

ในกาลเป็นที่สุดลงแห่งเทศนา อ.กุมาริกา นั้น ตั้งอยู่เฉพาะแล้ว ในไสตปาตีตติผล ฯ

อ.พระเทศนา เป็นเทศนาเป็นไปกับด้วยวาจา มีประโยชน์ ได้มีแล้ว แม้แก่มหาชน ฯ

อ.กุมาริกาแม้นั้น ถือเอา ซึ่งกระเช้าแห่งหลอด ได้ไปแล้ว สู่นัก ของบิดา ฯ

อ.บิดา แม้นั้น ผู้นั่งแล้วเทียว หลับแล้ว ฯ (เมื่อกุมาริกา) นั้น ไม่กำหนดแล้ว ยังกระเช้าแห่งหลอด ให้น้อมเข้าไปอยู่ อ.กระเช้า-แห่งหลอด กระทบเฉพาะแล้ว ซึ่งที่สุดแห่งพื้ม กระทำอยู่ ซึ่งเสียง ตกแล้ว ฯ

“มม มรณภาวเมว ชานามิ ภาเนต, รัตตินทิว-
ปพฺพพญหาทีสุ ปน อสุกกาเล นาม มริสุสามีตี
น ชานามิ; ตสฺมา เอวํ วเทมีตี.

อถสฺสา สตฺธา “มยา ปุจฺฉิตปญฺโญเยว ตยา
วิสุตฺตชฺชิตฺติ จตฺตถํ สาธุการํ ทตฺวา ปริสํ อามนฺเตตฺวา
“เอตฺตํ นาม ตุมฺเห อิมาย กถิตํ น ชานาถ, เกวลํ
อุชฺฌายเถว; เยสญฺหิ ปญฺญาจกฺขุ นตฺถิ, เต อนฺธาเยว;
เยสํ ปญฺญาจกฺขุ อตฺถิ; เตเอว จกฺขุมนฺโตตฺติ วตฺวา
อิมํ คาถมาห

“อนฺธญฺโต อัย โลกิ, ตณฺเฑตถ วิปฺสุตฺติ,
สกุณฺ ชาลมุตฺโตว อปฺโป สคฺคาย คจฺฉตฺติ.

ตตถ “อัย โลกิถิ: อัย โลกียมหาชน ปญฺญาจกฺขุโน
อภาเวน อนฺธญฺโต.

ตณฺเฑตถาติ: ตณฺเฑ เตะถ น พหุ ชโน อนิจฺจาทิวเสน
วิปฺสุตฺติ.

ชาลมุตฺโตวาติ; ยถา เจเกน สาकुณิเกน ชาเลน
โธตฺถริตฺวา คยฺหามาเนสุ ฎฎฺฏเกสุ โกจิเทว ชาลโต มุจฺจติ,
เสสา อนฺโตชาลเมว ปวิสนฺติ; ตถา มารชาเลน
โธตฺถเตสุ สตฺเตสุ พหุ อปายคามิโน โหนฺติ, อปฺโป
โกจิเทว [สตฺโต] สคฺคาย คจฺฉตฺติ สุกฺตี วา นิพฺพานํ วา
ปาปฺปณาตฺติ อตฺถเ.

เทศนาวสานे सा कुमरिका सात्पात्तिफलं प्रतिगृह्णी.

महाचनसुसापि सात्पिका तेसना ओहलि.

सापि तस्रपञ्चि कहेत्वा पिदु सनुतिकं अकमासि.

โสपि निसिनुनोवो निवहायि. तसुसा असुल्लुखेत्वा
तस्रपञ्चि उपनामेनुदिया तस्रपञ्चि वेमोक्कियं
पणिणुणुदिया सवुत्तं गुमाना पति.

(อ.บิดา) นั้น ตื่นแล้ว คร่ำเอาแล้ว ซึ่งที่สุดแห่งฝัน ด้วยนิมิต (อันตน) ถือเอาแล้วนั้นเที่ยว ฯ

อ.ที่สุดแห่งฝัน ไปแล้ว ตีแล้ว ซึ่งกุมาริกา นั้น ที่อก ฯ อ.กุมาริกา กระทำแล้ว ซึ่งกาละ (ใหม่) นั้นนั้นเที่ยว บังเกิดแล้ว โนภพชื่อว่าดุสิต ฯ

ครั้งนั้น อ.บิดา (ของกุมาริกา) นั้น แลดูอยู่ (ซึ่งกุมาริกา) นั้น ได้เห็นแล้ว (ซึ่งกุมาริกา) ผู้ล้มตายแล้ว ด้วยทังสรีระ อันโลหิต เป็อนแล้ว ฯ

ครั้งนั้น อ.ความโศกใหญ่ เกิดขึ้นแล้ว (แก่บิดา) นั้น ฯ

(อ.บิดา)นั้น(คิดแล้ว)ว่า(อ.บุคคล)อื่นจักไม่อาจเพื่ออันยังความโศก แห่งเรา ให้ดับ ดังนี้ ไปแล้ว สู้สำนัก ของพระศาสดา กราบทูลแล้ว ซึ่งเนื้อความ นั้น กราบทูลแล้ว ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ (อ.พระองค์ ท.) ขอจง ทรงยังความโศก แห่งข้าพระองค์ ให้ดับ ดังนี้ ฯ

อ.พระศาสดา (ทรงยังบิดา) นั้น ให้เบาใจแล้ว ตรัสแล้ว ว่า (อ.ท่าน) อย่าเศร้าโศกแล้ว, จริยังอยู่ อ.น้ำตาอันไหลออกแล้ว ในกาลเป็นที่ตาย แห่งจิตา ของท่าน อย่างนั้นเที่ยว เป็นน้ำยิ่งกว่า กว่่าน้ำ แห่งมหาสมุทร ท. ๔ (ย่อมเป็น) ในสงสาร มีที่สุดและเบื้องต้น อันบุคคลแม้ผู้ไปตามอยู่ไม่รู้แล้ว ดังนี้ ฯ ตรัสแล้ว ซึ่งอนมตคคสุตฺร ฯ

(อ.บิดา) นั้น ผู้มีความโศกเป็นสภาพเบาบางเป็นแล้ว ทูลขอแล้ว ซึ่งการบวช กะพระศาสดา ผู้มีอุปสมบทอันได้แล้ว บรรลุแล้ว ซึ่งพระอรหันต์ ต่อกาล ไม่นานนั้นเที่ยว ดังนี้แล ฯ

อ.เรื่องแห่งธิดาของบุคคลผู้กระทำซึ่งหูก (จบแล้ว) ฯ

แปลการธิดาตุตถ.

๘. อ.เรื่องแห่งภิกษุ ๓๐ รูป (อันข้าพเจ้า จะกล่าว) ฯ

๘. ตีสภิกษุขุตถ.

อ.พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ในพระเชตวัน ทรงปรารภ ซึ่งภิกษุ ท. ๓๐ รูป ตรัสแล้ว ซึ่งพระธรรมเทศนา นี้ ว่า **หังสา อาทิจจบเถ ยนุติ** ดังนี้ เป็นต้น ฯ

“หังสา อาทิจจบเถ ยนุติ อิมัม ฆมมเทสนัม สตุถา เชตวนเ วิหรรนโต ตีส ภิกษุ อารพุก กเถสิ.

ดังจะกล่าวโดยพิสดาร ในวัน หนึ่ง อ.ภิกษุ ท. ผู้มีอันอยู่ในทิศ เป็นปกติ มี ๓๐ รูปเป็นประมาณ เข้าไปเฝ้าแล้ว ซึ่งพระศาสดา ฯ

เอกสมิ์ หิ ทิวเส ตีสมตฺตา ทิสาวาสิกา ภิกษุ สตุถารัม อุปสงฺกมิมิสฺ.

อ.พระเถระชื่อว่าอานนท มาแล้ว ในเวลาเป็นที่กระทำซึ่งวัตร แก่พระศาสดา เห็นแล้ว ซึ่งภิกษุ ท. เหล่านั้น

อานนฺตเถโร สตุถุ วตฺตกรณเวลาย อาคนฺตฺวา เต ภิกษุ ทิสฺวา

(คิดแล้ว) ว่า ครั้นเมื่อปฏิสันถาร อันพระศาสดา ทรงกระทำแล้ว กับ (ด้วยภิกษุ ท.) เหล่านี้, (อ.เรา) จักกระทำ ซึ่งวัตร ดังนี้ ได้ยืน แล้ว ณ ชุ่มแห่งประตู ฯ

แม้ อ.พระศาสดา ทรงกระทำแล้ว ซึ่งปฏิสันถาร กับ (ด้วยภิกษุ ท.) เหล่านี้ ตรัสแล้ว ซึ่งธรรมกถา อันเป็นที่ตั้งแห่งความระลึกถึง แก่ภิกษุ ท. เหล่านี้ ฯ

(อ.ภิกษุ ท.) เหล่านี้ แม้ทั้งปวง ฟังแล้ว (ซึ่งธรรมกถา) นั้น บรรลุแล้ว ซึ่งพระอรหัต เหาะขึ้นแล้ว ได้ไปแล้ว โดยอากาศ ฯ

อ.พระเถระชื่อว่าอานนท์ (ครั้นเมื่อภิกษุ ท.) เหล่านี้ ประพตฺธิเข้าอยู่ เข้าไปเฝ้าแล้ว ซึ่งพระศาสดา ทูลถามแล้ว ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ อ.ภิกษุ ท. มี ๓๐ รูปเป็นประมาณ มาแล้ว (ในที่) นี้, (อ.ภิกษุ ท.) เหล่านี้ (ไปแล้ว) (ในที่) ไหน ดังนี้ ฯ (อ.พระศาสดา ตรัสแล้ว) ว่า ดูก่อนอานนท์ (อ.ภิกษุ ท. เหล่านี้) ไปแล้ว ดังนี้ ฯ (อ.พระเถระชื่อว่าอานนท์ ทูลถามแล้ว)ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ (อ.ภิกษุ ท. เหล่านี้) ไปแล้ว) โดยทาง ไหน ดังนี้ ฯ (อ.พระศาสดา ตรัสแล้ว) ว่า ดูก่อนอานนท์ (อ.ภิกษุ ท. เหล่านี้) ไปแล้ว) โดยอากาศ ดังนี้ ฯ (อ.พระเถระชื่อว่าอานนท์ ทูลถามแล้ว) ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ก็ อ.ภิกษุ ท. เหล่านี้ เป็นพระชีณาสพ (ย่อมเป็น) หรือ ดังนี้ ฯ (อ.พระศาสดา ตรัสแล้ว) ว่า ดูก่อนอานนท์ เอย (อ.อย่างนั้น), อ.ภิกษุ ท. เหล่านี้ ฟังแล้ว ซึ่งธรรม ในสำนัก ของเรา บรรลุแล้ว ซึ่งพระอรหัต ดังนี้ ฯ

ก็ ในขณะที่ นั้น อ.หงส์ ท. บินไปแล้ว โดยอากาศ ฯ อ.พระศาสดา ตรัสแล้ว ว่า ดูก่อนอานนท์ อ.อิทธิบาท ท. ๔ (อันบุคคล) ได แล ให้เจริญดีแล้ว, (อ.บุคคล)นั้น ย่อมไปโดยอากาศ รวากะ อ.หงส์ ท. ดังนี้ ตรัสแล้ว ซึ่งพระศาสดา นี้ ว่า

อ.หงส์ ท. ย่อมไป ในหนทางแห่งดวงอาทิตย์, (อ.ชน ท.)
ย่อมไป ในอากาศ ด้วยฤทธิ์, อ.นักปราชญ์ ท. ชนะแล้ว
ซึ่งมาร อันเป็นไปกับด้วยพาหนะ ย่อมออกไป จากโลก ดังนี้ ฯ

อ.เนื้อความ (แห่งคำอันเป็นพระคาถา) นั้น ว่า อ.หงส์ ท. เหล่านี้ ย่อมไป ในหนทางแห่งดวงอาทิตย์ คือว่า ในอากาศ ฯ

ก็ อ.อิทธิบาท ท. (อันชน ท.) เหล่านี้ ให้เจริญดีแล้ว, (อ.ชน ท.) แม้เหล่านั้น ย่อมไป ในอากาศ ด้วยฤทธิ์ ฯ

แม้ อ.นักปราชญ์ ท. คือว่า อ.บัณฑิต ท. ชนะแล้ว ซึ่งมาร อันเป็นไปกับด้วยพาหนะ ย่อมออกไป คือว่า ย่อมแล่นออกไป จากโลกคืออวัฏฏะ นี้ คือว่า ย่อมถึง ซึ่งพระนิพพาน ดังนี้ (อันบัณฑิต ฟังทราบ) ฯ

ในกาลเป็นที่สุดลงแห่งเทศนา (อ.ชน ท.) มาก บรรลุแล้ว (ซึ่งอริยผล ท.) มีโสดาปัตติผลเป็นต้น ดังนี้แล ฯ

อ.เรื่องแห่งภิกษุ ๓๐ รูป
(จบแล้ว) ฯ

ติสภิกขุวตฺถุ.

“สตถุรา อิเมหิ สทฺธิ ปฏิสนฺธาเร กเต วตฺตํ กิริสฺสามีติ
ทวารโกฏฺฐเก อฏฺฐาสี.

สตถุาปี เตหิ สทฺธิ ปฏิสนฺธารี กตฺวา เตสํ
สาราณียี รมฺมกมฺ กเถสิ.

ตํ สุตฺวา เต สพฺเพปิ อรหตฺตํ ปตฺวา. อุปฺปตฺติวฺวา
อากาเสน อคมํสุ.

อานนฺทตฺเถโร เตสุ จิรายนฺเตสุ สตฺถาริ อุปฺสงฺกมิตฺวา
“ภานฺเต อธิ ตีสมตฺตา ภิกฺขุ อาคตา, เต กหนฺติ
ปฺจุฉิ. “คตา อานนฺทาทิ. “กตฺเวน มคฺเคน ภานฺเตติ.
“อากาเสนานนฺทาทิ. “กึ ปน เต ภานฺเต ชีณาสวาทิ.
“อาม อานนฺท, มม สนฺติเก รมฺมํ สุตฺวา อรหตฺตํ
ปตฺตาทิ.

ตสมิ ปน ชเน หังสา อากาเสน คมึสุ. สตฺธา
“ยสุส โข อานนฺท จตฺตาโร อิทธิปาทา สุภาวิตา, โส
หังสา วิย อากาเสน คจฺจตฺตี วตฺวา อิมิ คาคมาห

“หังสา อาทิจฺจปเถ ยนฺติ, อากาเส ยนฺติ อิทธิยา,
นियฺยนฺติ ธีรา โลกมฺหา เขตฺวา มาริ สวาทนฺติ.

ตสฺสตุโธ “อิเม หังสา อาทิจฺจปเถ อากาเส คจฺจนฺติ.

เยสํ ปน อิทธิปาทา สุภาวิตา, เตปี อากาเส
ยนฺติ อิทธิยา.

ธีราปี ปณฺชิตา สวาทนฺ มาริ เขตฺวา อิมมฺหา
วฏฺฏโลกา नियฺยนฺติ นิสฺสรนฺติ นิพฺพานํ ปาปฺถนฺตฺติ.

เทศนาวสานเน พหู โสตาปตฺติผลาทินิ ปาปฺถนฺตฺติ.

๙. อ.เรื่องแห่งนางจิตฺตมาณิกา (อันข้าพเจ้า จะกล่าว) ๙

อ.พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ในพระเชตวัน ทรงปรารภ ซึ่งนางจิตฺตมาณิกา ตรัสแล้ว ซึ่งพระธรรมเทศนา นี้ว่า **เอกธมฺมมตฺตสฺส** ดังนี้ เป็นต้น ๙

ตั้งจะกล่าวโดยพิสดาร ในกาลแห่งการตรัสรู้อันมีเบื้องต้น ครั้นเมื่อสาวก ท. ของพระทศพล ผู้เป็นผู้หนาแน่นเป็นแล้ว (มีอยู่) ครั้นเมื่อเทวดาและมนุษย์ ท. ผู้หาประมาณมิได้ ก้าวลงแล้ว สู่ภูมิแห่งอริยะ ครั้นเมื่อความตั้งขึ้นแห่งพระคุณ ท. ของพระศาสดา ฝ่าไปแล้ว อ.ลาภและสักการะใหญ่ เกิดขึ้นแล้ว ๙ อ.เดียรถีย์ ท. เป็นเช่นกับด้วยหิงห้อย ในกาลเป็นที่ขึ้นไปแห่งดวงอาทิตย์ เป็นผู้มีลาภและสักการะอันโทษขาดแล้ว ได้เป็นแล้ว ๙

(อ.เดียรถีย์ ท.) เหล่านั้น ยืนแล้ว ในระหว่างแห่งถนน แม้ยังมนุษย์ท. ให้รู้แจ้งอยู่ อย่างนั้นว่า อ.พระสมณ ผู้โคดมเทียว เป็นพระพุทฺธเจ้า (ย่อมนั้น) หรือ (หรือว่า) แม่ อ.เรา ท. เป็นพระพุทฺธเจ้า (ย่อมนั้น) (อ.ทาน) (อันบุคคล) ให้แล้ว (แก่พระสมณะ ผู้โคดม) นั้นนั้นเทียว เป็นทานมีผลใหญ่ (ย่อมนั้น) หรือ (อ.ทาน) (อันบุคคล) ให้แล้ว แม่แก่เรา ท. เป็นทานมีผลใหญ่นั้นเทียว (ย่อมนั้น) (อ.ท่าน ท.) จงให้ (ซึ่งทาน) จงกระทำ (ซึ่งสักการะ) แม่แก่เรา ท. ดังนี้ ไม่ได้แล้ว ซึ่งลาภและสักการะ ประชุมกันแล้ว ในที่ลับ คิดแล้ว ว่า (อ.เรา ท.) ยังโทษอันบุคคลไม่พึงพรรณนา ให้เกิดขึ้นแล้ว แก่พระสมณะ ผู้โคดม ในระหว่าง แห่งมนุษย์ท. ยังลาภและสักการะ พึงให้พินาศ ด้วยอุบาย อะไร หนอ แล ดังนี้ ๙

ในกาลนั้น อ.ปริพาชิกา คนหนึ่ง ชื่อว่า จิตฺตมาณิกา เป็นผู้ทรงไว้ซึ่งรูปอันสูงสุด เป็นผู้ถึงแล้วซึ่งความงามอันเลิศ เป็นผู้ราวจะว่า นางเทพอัปสร (ได้มีแล้ว) ในเมืองชื่อว่าสาวตตี อ.รัศมี ท. ย่อมเปล่งออก จากสิริระ (ของปริพาชิกา) นั้น ๙

ครั้งนั้น (อ.เดียรถีย์) ผู้มีความรู้เฉียบแหลม คนหนึ่ง กล่าวแล้ว อย่างนี้ว่า (อ.เรา ท.) อาศัยแล้ว ซึ่งนางจิตฺตมาณิกา ยังโทษ อันบุคคลไม่พึงพรรณนา ให้เกิดขึ้นแล้ว แก่พระสมณะ ผู้โคดม ยังลาภและสักการะ พึงให้พินาศ ดังนี้ ๙ (อ.เดียรถีย์ ท.) เหล่านั้น รับพร้อมแล้ว ว่า อ.อุบาย นั้น มีอยู่ ดังนี้ ๙

ครั้งนั้น (อ.นางจิตฺตมาณิกา) นั้น ไปแล้ว สู่อาราม ของเดียรถีย์ ได้ยื่น ไหว้แล้ว ๙ อ.เดียรถีย์ ท. ไม่กล่าวแล้ว กับ (ด้วยนางจิตฺตมาณิกา) นั้น ๙

(อ.นางจิตฺตมาณิกา) นั้น (คิดแล้ว) ว่า อ.โทษของเรา อะไร หนอ แล ดังนี้ กล่าวแล้ว แม้เพียงไรแต่วาระที่ ๓ ว่า ข้าแต่พระ- ผู้เป็นเจ้า ท. (อ.ดิฉัน) ย่อมไหว้ ดังนี้ กล่าวแล้ว ว่า ข้าแต่พระ- ผู้เป็นเจ้า ท. อ.โทษ ของดิฉัน อะไร หนอ แล (อ.ท่านท.) ย่อมไม่กล่าว กับ ด้วยดิฉัน เพราะเหตุไร ดังนี้ ๙

๙. จิตฺตมาณิกาตฺถุ.

“เอกธมฺมมตฺตสฺสชาติ อิมํ ธมฺมเทศนํ สตุธา
เชตวน วิหรนฺโต จิตฺตมาณิกิ อารพฺภ กเถสิ.

ปจฺมโพธิย์ นี ทสพลสฺส ปุณฺณเตสฺส สาวเกสฺส
อปริมาเนสฺส เทวมนุสฺสเสสฺส อริยภูมि โอกฺกนฺเตสฺส
สตุฏฺ ปตฺตเตสฺส คุณสมฺมทเยสฺส มหาลาภสฺสกาโร
อุทฺปาที. ติตฺติยา สุริยคุคมเน ชฺชฺชปนฺกสฺสทิสฺสา อหฺลฺล
หตฺตลาภสฺสกาโร.

เต อนฺตรวិถิยํ จตุวา “กั สมฺโณ
โคตโมว พุทฺโธ, มยฺปิ พุทฺธา; กิณฺตฺสฺเสว ทินฺนํ
มพฺพลํ, อมฺหากปิ ทินฺนํ มพฺพลเมว; อมฺหากปิ
เทถ กโรถาติ เอิว มนุสฺสเส วิญญาเปนฺตาปี
ลาภสฺสกาโร อลภิตฺวา รโห สนฺนปิตฺติวา “เกน
นุ โข อุปาเยน สมณสฺส โคตมสฺส มนุสฺसानํ
อนฺตเร อวณฺณํ อุปาเยเตวา ลาภสฺสกาโร
นาเสยฺยามาติ จินฺตยิสฺสุ.

ตทา สาวตฺติยํ จิตฺตมาณิกา นาเมกา
ปริพฺพาชิกา อุตฺตมรูปฺธรา โสภคฺคฺบปฺตฺตา เทวจฺจรา
วिय, อสฺสา สิริโรโต วิสิโย นิจฺจรฺนฺติ.

อเถโก ขรฺมนฺตึ เอิวมาห “จิตฺตมาณิกิ ปฏิจฺจ
สมณสฺส โคตมสฺส อวณฺณํ อุปาเยเตวา ลาภสฺสกาโร
นาเสยฺยามาติ. เต “อตฺเถโส อุปาโยติ สมฺปฏิจฺจิสฺสุ.

อถ สฺวา ติตฺติยารามํ คนฺตฺวา วนฺทิตฺวา อภูจฺจาสิ.
ติตฺติยา ตาย สทฺธิ น กเถสิ.

สฺวา “โก นุ โข เม โทโสติ ยาวตฺติยปี “วณฺทามิ
อญฺยาติ วตฺวา “อญฺยา โก นุ โข เม โทโส, กั มยา
สทฺธิ น กเถถาติ อาห.

(อ.เดียรฤทธิ์ ท. กล่าวแล้ว) ว่า คุณก่อนน้องหญิง (อ.เธอ) ย่อมไม่รู้ ซึ่งพระสมณะ ผู้โคดม ผู้เบียดเบียนอยู่ ซึ่งเรา ท. ผู้ที่ยกกระทำอยู่ (ซึ่งเรา ท.) ให้เป็นผู้มีลาภและสักการะอันโทษขจัดแล้ว หรือ ดังนี้ ฯ (อ.นางจิญจมาณวิกา กล่าวแล้ว) ว่า ข้าแต่พระผู้เป็นเจ้า ท. (อ.ดิฉัน) ย่อมไม่รู้ ก็ (อ.กรรม) อะไร อันดิฉัน พึ่งกระทำ (ในเพราะเหตุ) นี้ ดังนี้ ฯ (อ.เดียรฤทธิ์ ท. กล่าวแล้ว) ว่า คุณก่อนน้องหญิง ถ้าว่า (อ.เธอ) ย่อมปรารถนา ซึ่งสุข แก่เรา ท. ไชรั (อ.เธอ) อาศัยแล้ว ซึ่งตน ยังโทษอันบุคคลไม่พึงพรพรมณา ให้เกิดขึ้นแล้ว แก่พระสมณะ ผู้โคดม ยังลาภและสักการะ จงให้พินาศ ดังนี้ ฯ

(อ.นางจิญจมาณวิกา) นั้น กล่าวแล้ว ว่า ข้าแต่พระผู้เป็นเจ้า ท. อ.ดิฉัน, (อ.ภาระ) นั้น เป็นภาระ ของดิฉันนั้นเทียว (ย่อมเป็น), (อ.ท่าน ท.) อ่ยาคิดแล้ว ดังนี้ หลีกไปแล้ว ห่มแล้ว ซึ่งแผ่นผ้า มีสีเพียงดั่งสีแห่ง แผลงค่อมทอง มีวัดภูมิของหอมและระเบียบเป็นต้นในมือ มีหน้า- เฉพาะต่อพระเชตวัน ไปอยู่ ในสมัยเป็นที่ พังแล้ว ซึ่งธรรมกถา ออกไป จากพระเชตวัน (แห่งชน ท.) ผู้อยู่ในเมืองชื่อว่าสาววดี โดยปกติ จำเดิม (แต่กาล) นั้น เพราะความที่ (แห่งตน) เป็นผู้ฉลาด ไนมาญาแห่งหญิง, (ครั้นเมื่อคำ) ว่า (อ.เธอ) จะไป (ในที่) ไหน ในเวลา นี้ ดังนี้ (อันชน ท.) กล่าวแล้ว, กล่าวแล้ว ว่า อ.ประโยชน์ อะไร แก่ท่าน ท. ด้วยที่เป็นที่ไป แห่งดิฉัน ดังนี้ อยู่แล้ว ในอารามของเดียรฤทธิ์ ในที่ใกล้แห่งพระเชตวัน ครั้นเมื่อชนผู้เป็นอุบาสก ออกไปอยู่ จากเมือง (ด้วยความประสงค์) ว่า (อ.เรา ท.) จักถวายบังคม ซึ่งพระผู้มีพระภาคเจ้า ดังนี้ ในเวลาเช้าเทียว เป็นราวกะว่า อยู่แล้ว ในพระเชตวัน เป็น เข้าไปอยู่ สู่มือง, (ครั้นเมื่อคำ) ว่า (อ.เธอ) เป็นผู้อยู่แล้ว (ในที่) ไหน ย่อมเป็น ดังนี้ (อันชน ท.) กล่าวแล้ว, กล่าวแล้ว ว่า (อ.ประโยชน์) อะไร แก่ท่าน ท. ด้วยที่ แห่งดิฉัน อยู่แล้ว ดังนี้ (อันชน ท.) ถามอยู่ โดยอันล่องไปแห่งเดือนหนึ่งและเดือน สอง (กล่าวแล้ว)ว่า (อ.ดิฉัน) เป็นผู้อยู่แล้ว ในพระคันธกุฎีหลัง เดียวกัน กับ ด้วยพระสมณะ ผู้โคดม ในพระเชตวัน ย่อมเป็น ดังนี้ ยังความสงสัย ว่า (อ.เรื่อง) นั้น เป็นเรื่องจริง (ย่อมเป็น) หรือ หอนแล (หรือว่า) อ.เรื่องนั้น เป็นเรื่องจริง ย่อมเป็น) หามีได้ ดังนี้ ให้เกิดขึ้นแล้ว แก่ปุถุชน ท. พันแล้ว ซึ่งท้อง ด้วยผ้าเก่า ท. โดยอันล่องไปแห่ง ประชุมแห่งเดือน ๓ และประชุมแห่งเดือน ๔ แสดงแล้ว ซึ่งเพศ แห่งหญิงมีครรภ์ (ยังชน ท.) ผู้ทั้งบอดทั้งเขลา ให้ถือเอาแล้ว ว่า อ.สัตว์ผู้เกิดแล้วในครรภ์ เกิดขึ้นแล้ว เพราะอาศัย ซึ่งพระสมณะ ผู้โคดม ดังนี้ ผูกแล้ว ซึ่งบังเวียนอันเป็นวิการแห่งไม้ ที่ท้อง โดยอันล่องไปแห่งเดือน ๘ และเดือน ๙ ห่มแล้ว ซึ่งแผ่นผ้า ในเบื้องบน ยังบุคคล ให้หุบแล้ว ซึ่งหลังแห่งมือและเท้า ท. ด้วยไม่มีสัญญาณ เพียงดั่งคางแห่งโค แสดงแล้ว ซึ่งอันบวมขึ้น ท. เป็นผู้มิอินทรีย์ อันบอบข้ำแล้ว เป็น ครั้นเมื่อพระตถาคตเจ้า ประทับนั่งแล้ว บนธรรมาสน์อันบุคคลตกแต่แล้ว ทรงแสดงอยู่ ซึ่งธรรม ในสมัยคือเวลาเย็นแห่งวัน ไปแล้ว สูโรงเป็นที่กล่าวกับด้วยการ แสดงซึ่งธรรม ยืนแล้ว ข้างพระพักตร์ ของพระตถาคตเจ้า ราวกะว่า พยายามอยู่ เพื่ออันจับแล้ว ซึ่งก้อนแห่งคูถ ประทุษร้ายแล้ว ซึ่งมณฑลแห่งพระจันทร์ ดำแล้ว ซึ่งพระตถาคตเจ้า ในท่ามกลาง แห่งบริษัท ว่า ข้าแต่มหาสมณะ (อ.พระองค์) ทรงแสดงแล้ว ซึ่งธรรม แก่มหาชน ก่อน,

“ภคินี สมณ โคตม อมเห วิเหเสนต์ หตลาภสกุภาเร กตวา วิจรรนต น ชานาสีติ. “น ชานามิ อยุยา, กิ ปเนตตุ มยา กตตพพุนติ. “สเจ ตวิ ภคินี อมูหากิ สุขมิจจลล, อตตทานิ ปฏิจจ สมณสสุ โคตมสสุ อวณฺณนิ อุปฺปาเทตฺตวา ลลาภสกุภาเร นาสเหตีติ.

สา “สาธุ อยุยา, มยฺหเมเวโส ภาโร, มา จินฺตยิตถาติ วตฺตวา ปกุกมิตฺตวา อิตฺถีมายาย กุสลตาย ตโต ปฏฺสาชย สวตถึวาสินี ธมฺมกถํ สุตฺตวา เซตวนา นิกุชมนสมเย อินฺทโคปกวณฺณํ ปฏฺฐํ ปารุปีตฺตวา คนฺธมาลาทิหตฺตวา เซตวนาภิมุขี คจฺจนฺตี, “อิมาย เวลาย กุหิ คจฺจลลิตฺติ วุตฺเต, “กิ ตุมฺหากํ มม คมนฺภูจฺจาเนนาติ วตฺตวา เซตวนสมิเป ติตฺตยิอาราเม วลิตฺตวา ปาโตว “ภควนฺตํ วนฺทิสฺสามาติ นครา นิกุชมนฺเต อุปาสกชนเ เซตวน วุตฺตา วิย หุตฺตวา นครํ ปวิสนฺตี, “กุหิ วุตฺตาสีติ วุตฺเต, “กิ ตุมฺหากํ มม วุตฺตภูจฺจาเนนาติ วตฺตวา เอกมาสทฺวิมาสจฺเจยเนน ปุจฺฉยมานา “เซตวน สมณเณ โคตเมน สทฺธิ เอกคนฺธกุฎียา วุตฺตมฺหิตฺติ ปุถุชฺชนานํ “สจฺจํ นฺชฺช เอตํ โนติ กงฺขํ อุปฺปาเทตฺตวา เตมาส- จาตุมฺมาสจฺเจยเนน ปีโลติกาหิ อุทฺริ เวเจตฺตวา คพฺภินิวณฺณํ ทสฺเสตฺตวา “สมณํ โคตมํ ปฏิจฺจ คพฺโภ อุปฺปโนติ อนฺธพาลे คาหาเปตฺตวา อฏฺฐนฺวมาสจฺเจยเนน อุทฺเร ทารุมนฺทลิกํ พนฺธิตฺตวา อุปฺริ ปฏฺฐํ ปารุปีตฺตวา หตฺตปาปปฏิจฺฉโย โคนฺหุเกน โภภฺญาเปตฺตวา อุตฺตสเท ทสฺเสตฺตวา กิลนฺดินฺทฺริยา หุตฺตวา สายนฺหสมเย ตถาคเต อลงฺกตธมฺมาสเน นิสฺสิทฺตวา ธมฺมํ เทเสนฺเต ธมฺมสภํ คนฺตฺตวา ตถาคตสฺส ปฺรูโต จตฺตวา “มหาสมณ มหาชนสฺส ตาว ธมฺมํ เทเสลล,

อ.พระสุรเสียง ของพระองค์ ไพอเราะ, (อ.มังสะ) เป็นเครื่องปกปิด ซึ่งพระทนต์ ของพระองค์ สนิทดีแล้ว, ส่วนว่า อ.หม่อมฉัน อาศัยแล้ว ซึ่งพระองค์ ได้แล้ว ซึ่งกรรม เป็นผู้มีกรรมเต็มรอบแล้ว เป็นผู้เกิดแล้ว (ยอมเป็น), (อ.พระองค์) ย่อมทรงทราบ ซึ่งเรือนเป็นที่คลออด ของหม่อมฉัน หามิได้นั้นเทียว, (อ.พระองค์) ย่อมทรงทราบ ซึ่งภัสซ ท.) มีเนยใสและน้ำมันเป็นต้น หามิได้, (อ.พระองค์) เมื่อไม่ทรงกระทำเอง ไม่ตรัสแล้ว ว่า (อ.ท่าน) จงกระทำ (ซึ่งกรรม) อันควรแล้ว แก่กรรม (อันตน) ฟังกระทำ แก่นางจัญจมาณวิกา นี้ ดังนี้ แม้ แห่งอุปัฏฐาก ท. หนา (กะอุปัฏฐาก) คนใดคนหนึ่ง คือกะพระราชา พระนามว่าโกศล หรือ หรือว่า คือกะเศรษฐีชื่อว่าอนาถบิณฑิกะ หรือว่า คือกะนางวิสาขา ผู้มหาอุบาสิกา (อ.พระองค์) ย่อมทรงทราบ เพื่ออันทรงยินดียั้งนั้นเทียว, (อ.พระองค์) ไม่ทรงทราบ ซึ่งวัตถุ เป็นเครื่องบริหารซึ่งกรรม ดังนี้ ๕

อ.พระตถาคตเจ้า ทรงพักไว้แล้ว ซึ่งธรรมกถา ทรงบันลือยังอยู่ รวากะ อ.สีหะ ตรัสแล้ว ว่า ดูก่อนน้องหญิง อ.เรา นั้นเทียว ด้วย อ.เธอ ด้วย ย่อมรู้ ซึ่งความที่ (แห่งคำ) อันอันเธอ กล่าวแล้ว เป็นคำแท้ หรือ หรือว่า ซึ่งความที่ (แห่งคำ) อันอันเธอ กล่าวแล้ว เป็นคำมีความแท้ไปปราศแล้ว ดังนี้ (อ.นางจัญจมาณวิกา กล่าวแล้ว) ว่า ข้าแต่พระมหาสมณะ เพคะ (อ.เรื่อ)นั้น เกิดแล้ว โดยความเป็น (แห่งเรื่อง) อันพระองค์ ด้วย อันหม่อมฉัน ด้วย ทราบแล้ว ดังนี้ ๕

ในขณะที่ นั้น อ.อาสนะ ของท้าวสักกะ แสดงแล้ว ซึ่งอาการอันร้อน ๕

(อ.ท้าวสักกะ) นั้น ทรงรำพึงอยู่ ทรงทราบแล้ว ว่า อ.นางจัญจมาณวิกา ย่อมด่า ซึ่งพระตถาคตเจ้า (ด้วยคำ) อันไม่มีแล้ว ดังนี้ (ทรงดำริแล้ว) ว่า (อ.เรา) ยังเรื่อง นี้ จักให้หมดจด ดังนี้ มาแล้ว กับ ด้วยเทพบุตร ท. ๔ ๕ อ.เทพบุตร ท. เป็นหนผู้ถูกน้อย เป็น ตัดแล้ว ซึ่งเชือกเป็นเครื่องผูก ซึ่งบังเวียนอันเป็นวิการแห่งไม้ ท. ด้วยการประหารครั้งเดียวนั้นเทียว ๕

อ.ลม เปิกขึ้นแล้ว ซึ่งแผ่นผ้า (อันนางจัญจมาณวิกา) ห่มแล้ว ๕
อ.ท่อนไม้อันกลม เมื่อตก ตกแล้ว บนหลังแห่งเท้า (ของนางจัญจมาณวิกา) นั้น ๕ อ.ปลายแห่งเท้า ท. ทั้ง ๒ แดกแล้ว ๕
แม้มนุษย์ ท. ยังนำลาย ให้ตกแล้ว บนศีรษะ (ด้วยอันกล่าว) ว่า อ.หญิงกาฬกัณณี ด่าแล้ว ซึ่งพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ดังนี้ มีกัณดิน และท่อนไม้ในมือ นำออกแล้ว จากพระเชตวัน ๕

ครั้งนั้น อ.แผ่นดินใหญ่ แยกแล้ว ได้ให้แล้ว ซึ่งช่อง ในกาล (แห่งนางจัญจมาณวิกา) นั้น ก้าวล่วงแล้ว ซึ่งคลองแห่งจักษุ ของพระตถาคตเจ้า ๕

อ.เปลวแห่งไฟ ตั้งขึ้นแล้ว จากนรกชื่อว่าอเวจี ๕
(อ.นางจัญจมาณวิกา) นั้น รวากะว่า ห่มอยู่ ซึ่งผ้ากัมพล อัน อันตระกูล ให้แล้ว ไปแล้ว บังเกิดแล้ว ในนรกชื่อว่าอเวจี ๕

มธุโร เต สทโท, สมุสตี เต ทนตาวรรณ, อหิ ปน ตํ ปฏิจจ คพภํ ลภิตวา ปริปัญณคพภา ซาตา, เนว เม ปสฺสตีขมิ ซานาสี, น สปิเตลาทีนึ, สยํ อภิโรนโต อูฏฐากานปี อญตริ โกสลราชานํ วา อนาถปิณฺฑิกํ วา วิสาขํ วา มหาอุปาสกํ “อิมิสฺสา จิณฺจมาณวิกา ย กตตพฺพยุตฺตํ กโรหิติน วเทสิ; อภิรมิตฺเมว ซานาสี, คพภปฺริหาริน ซานาสีตี คุณฺปิณฺฑํ คเหตุวา จนฺทมนฺฑลํ พุเสตุ วายมนฺตี วิย ปฺริสมชฺฐเม ตถาคตํ อุกโถสิ.

ตถาคโต ฐมฺมกถํ จเปตฺวา สีโห วิย อภินทฺนโต “ภคินี ตยา กถิตสฺส ตถภาวํ วา วิตถภาวํ วา อหเมว ตฺวญฺจ ซานามาตี อาห. “อาม มหาสมณ ตยา จ มยา จ ภาตภาเวเนตํ ซาตฺนตี.

ตสฺมี ขณฺเ สกฺกสฺส อาสนํ อญฺหาการิ ทสฺเสสิ.

โส อวชฺชมาโน “จิณฺจมาณวิกา ตถาคตํ อญฺเตน อุกโถสตีตี ฅตฺวา “อิทํ วตฺถุํ โสเธสฺสามีตี จตฺุหิ เทวปฺตฺเตหิ สทฺธิ อาคมิ. เทวปฺตฺตา มุสิกโกตกา หุตฺวา ทารุมนฺฑลิกสฺส พนฺธนรชฺชุกเ เอกปฺปหาเรเนว จินฺทิสฺสุ.

ปารุตปฏฺวํ วาโต อุกฺขิปิ.
ทารุมนฺฑลํ ปตฺมานํ ตสฺสา ปาทปิฏฺจียํ ปติ.
อุโก อคฺคปาทา ภิชฺชิสฺสุ.
มนุสฺสาปี “กาลกณฺณิ สมฺมาสมฺพุทฺธํ อุกโถสตีตี สีเส เขฬํ ปาเตตฺวา เลทฺทฺทฺทฺทฺทฺทฺตา เซตฺวนา นีหฺริสฺสุ.

อถสฺสา ตถาคตสฺส จกฺขุปลํ อติกฺกนฺตกาเล มหาปจฺวี ภิชฺชิตฺวา วิจรมทาสิ.

อวิจฺจโต อคฺคิซาลา อญฺจหิ.
สา กุลทตฺตียํ กมฺพลํ ปารุปฺมานา วิย คนฺตฺวา อวิจฺจหิ นิพฺพตฺติ.

อ.ลาภและสักการะ ของอัญญาเดียรีย์ ท. เลื่อมรอบแล้ว ๗
อ.ลาภและสักการะ เจริญแล้ว โดยยิง โดยประมาณ แก่พระทศพล ๗

ในวันรุ่งขึ้น อ.ภิกษุ ท. ยังวาทาเป็นเครื่องกล่าว ว่า ดูก่อนท่าน ผู้มีอายุท. อ.นางจิญจมาณวิกา ด่าแล้ว ซึ่งพระสัสมมาสัมพุทธเจ้า ผู้ควรซึ่งทักษิณานันเลิศ ผู้มีพระคุณอันยิ่ง อย่างนี้ (ด้วยคำ) อันไม่มีแล้ว ถึงแล้ว ซึ่งความพินาศใหญ่ ดังนี้ ให้ตั้งขึ้นพร้อมแล้ว ในโรงเป็นที่กล่าวกับด้วยการแสดงซึ่งธรรม ๗

อ.พระศาสดา เสด็จมาแล้ว ตรัสถามแล้ว ว่า ดูก่อนภิกษุ ท. (อ.เธอ ท.) เป็นผู้นั่งพร้อมกันแล้ว ด้วยวาทาเป็นเครื่องกล่าว อะไร หนอ ย่อมมี ในกาลนี้ ดังนี้, (ครั้นเมื่อคำ) ว่า (อ.ข้าพระองค์ ท. เป็นผู้นั่งพร้อมกันแล้ว ด้วยวาทาเป็นเครื่องกล่าว) ชื่อ นี้ (ย่อมมี ในกาลนี้) ดังนี้ (อันภิกษุ ท. เหล่านั้น) กราบทูลแล้ว, ตรัสแล้ว ว่า ดูก่อนภิกษุ ท. (อ.นางจิญจมาณวิกา นั้น) ด่าแล้ว ซึ่งเรา ด้วยคำ อันไม่มีแล้ว ย่อมถึง ซึ่งความพินาศ) ในกาลนี้นั้น เทียบ หามิได้, แม้ในกาลก่อน (อ.นางจิญจมาณวิกา) นั้น) ด่าแล้ว ซึ่งเรา (ด้วยคำ) อันไม่มีแล้ว ถึงแล้ว ซึ่งความพินาศนั้น เทียบ ดังนี้ ทรงยังมหาปทุมชาติ ในทวารทสนิปาต นี้ ว่า

อ.บุคคลผู้เป็นใหญ่ ไม่เห็นแล้ว ซึ่งโทษ ทั้งละเอียด
ทั้งหยาบ (ของบุคคล) อื่น โดยประการทั้งปวง ไม่พิจารณาแล้ว
เอง ไม่พึงลง ซึ่งอาชญา ดังนี้,

ให้พิสดารแล้ว ตรัสแล้ว ว่า ได้ยินว่า ในกาลนั้น (อ.นางจิญจมาณวิกา) นั้น เป็นอัครมเหสี ของพระราชา ผู้เป็นไป กับด้วยพระสวามี ของพระมารดา ของพระโพธิสัตว์ ผู้เป็นมหาปทุมกุมาร เป็น เชื้อเชิญแล้ว ซึ่งพระมหาสัตว์ โดยอสังกรรม ไม่ได้แล้ว ซึ่งพระทัย (ของพระโพธิสัตว์) นั้น กระทำแล้ว ซึ่งประการอันแปลก ในตน ด้วยตนเทียบ แสดงแล้ว ซึ่งอันลวง ว่า เป็นใช้ กราบทูลแล้ว แก่พระราชา ว่า อ.โอรส ของพระองค์ ยังหม่อมฉัน ผู้ไม่ปรารถนาอยู่ ให้ถึงแล้ว ซึ่งประการอันแปลก นี้ ดังนี้ ๗

อ.พระราชา กริ้วแล้ว ทรงโยนไปแล้ว ซึ่งพระมหาสัตว์ ในแหวน เป็นที่ยังใจให้ตกไป ๗

ครั้งนั้น อ.เทวดา ผู้สิงอยู่แล้ว ที่ท้องแห่งภูเขา รับเฉพาะแล้ว (ซึ่งพระมหาสัตว์) นั้น พักไว้แล้ว ในห้องแห่งพังพาน ของนาค ผู้พระราชา ๗

อ.นาคผู้พระราชา นำไปแล้ว (ซึ่งพระมหาสัตว์) นั้น สู่ภูแห่งนาค ทรงต้อนรับแล้ว ด้วยความเป็นแห่งพระราชาเข้าไปด้วยทั้งกึ่ง ๗

(อ.พระมหาสัตว์) นั้น ประทับอยู่แล้ว (ในภูแห่งนาค) นั้น ตลอดปี เป็นผู้ประสงค์เพื่ออันผนวช (เป็น) เสด็จมาแล้ว สู่ประเทศแห่งป่า หิมพานต์ ผนวชแล้ว ทรงยังถาวรและอภิญา ท. ให้บังเกิดแล้ว ๗

ครั้งนั้น อ.นายพรานผู้เที่ยวไปในป่า คนหนึ่ง เห็นแล้ว (ซึ่งพระมหาสัตว์) นั้น กราบทูลแล้ว แก่พระราชา ๗

อ.ณตติยยานัน ลามสกุภาโร ปริหาโย. ทสพลสุต ภิยุโยโส มตฺตตาย วฑฺฒิ.

ปุณทิวเส ฌมฺมสภายํ กถํ สมฺภูจฺจาเปตฺถุ “อาวุโส จิญจมาณวิกา เอวํ อูพารคฺคณํ อคฺคทกฺขิณฺเณยฺยํ สมฺมาสมฺพุทฺธํ อญฺเฏน อญฺโกลิตุวา มหาวินาสํ ปตฺตทาติ.

สตฺถวา อาคนฺตุวา “กาย นุตฺต ภิภฺขเว เอตฺรหิ กถาย สนนฺนินฺนาติ ปุจฺจิตฺวา, “อิมาย นามาติ วุตฺเต, “น ภิภฺขเว อิทาเนว, ปุพฺเพเปสสา มํ อญฺเฏน อญฺโกลิตุวา วินาสํ ปตฺตทาเยวาทิ วุตฺวา

“นาทิจฺจา ปฺรโต โทสํ อญฺญฺลานิ สพฺพโส
อิสฺสุโร ปณฺเเย ทญฺหํ สามํ อปฺปฏิเวกฺขิยาติ

อิมํ ทวารทสนิปาเต มหาปทุมชาติกั วิตฺถาเรตฺวา กเถสิ “ตทา กิเรสา มหาปทุมกุมารสุต พฺริสตุตฺตสุต มาตุ สปตฺตี ญฺโวย อคฺคฺมเหสี หุตฺวา มหาสตุตฺติ อสทฺมฺเมเน นิมนฺเตตฺวา ตสฺส มนํ อลภิตฺวา อตฺตนาเว อตฺตนิ วิปฺปการํ กตฺวา คิลานาลยํ ทสฺเสตฺวา “ตว ปุตฺโต มํ อนิจฺจนฺตี อิมํ วิปฺปการํ ปาเปสฺสิติ ญฺโวย อาโรเจสิ.

ราชา กุฑฺโฆ มหาสตุตฺติ ใจฺรปฺปปาเต ชิปี.

อถ นํ ปพฺพตฺตญฺจฺฉิยํ อธิวตฺถา เทวตา ปฏิกฺคเหตฺวา นาคราชาสุต ฌนคฺพฺเฆ จเปสิ.

นาคราชา ตํ นาคภวณํ เนตฺวา อุกฺขมฺรชฺเชน สมฺมาเนสิ.

โส ตตฺถ สํวจฺจํ วสิตุวา ปพฺพชิตฺกามา หิมวณฺตปฺปเทสํ อาคนฺตุวา ปพฺพชิตฺวา ฌานาภิญาโย นิพฺพตฺเตสิ.

อถ นํ เอโก วนจฺรโก ทิสฺวา ญฺโวย อาโรเจสิ.

อ.พระราชา เสด็จมาแล้ว สู่สำนัก (ของพระมหาสัตว์) นั้น มีปฏิสันถาร (อันพระมหาสัตว์ นั้น) ทรงกระทำแล้ว ทรงทราบแล้ว ซึ่งความเป็นไปทั่ว นั้น ทั้งปวง ทรงเชื่อเชิญแล้ว ซึ่งพระมหาสัตว์ ด้วยความเป็นแห่งพระราชา ผู้ (อันพระมหาสัตว์) นั้น ตรัสสอนแล้วว่า อ.กิจ ด้วยความเป็นแห่งพระราชา ของหม่อมฉัน ย่อมไม่มี ก็ อ.พระองค์ ทรงยังราชธรรม ท. ๑๐ ไม่ให้กำเริบแล้ว ทรงละแล้ว ซึ่งการถึงซึ่งอคติ (ทรงยังบุคคล) จึงให้กระทำ ซึ่งความเป็นแห่งพระราชา โดยธรรม เกิด ดังนี้ เสด็จลุกขึ้นแล้ว จากอาสนะ กั้นแสงแล้ว เสด็จไปอยู่ สู่เมือง ตรัสถามแล้ว ซึ่งอำมาตย์ ท. ในระหว่างแห่งหนทาง ว่า อ.เรา อาศัยแล้ว ซึ่งใคร เป็นผู้ถึงแล้ว ซึ่งความพลัดพราก จากบุตร ผู้ถึงพร้อมแล้วด้วยมรรยาท อย่างนี้ (ย่อมเป็น) ดังนี้ ฯ (อ.อำมาตย์ ท. กราบทูลแล้ว) ว่า ข้าแต่พระองค์ ผู้สมมติเทพ (อ.พระองค์ ทรงอาศัยแล้ว) ซึ่งพระอัক্রมเหสี (เป็นผู้ทรงถึงแล้ว ซึ่งความพลัดพราก จากพระโอรส ย่อมเป็น) ดังนี้ ฯ

อ.พระราชา ทรงจับแล้ว (ซึ่งพระอัক্রมเหสี) นั้น (กระทำ) ให้เป็นผู้มีเท้าในเบื้องบน (ทรงยังราชบุรุษ) ให้โยนไปแล้ว ในเหวเป็นที่-ยังโจรให้ตกไป เสด็จเข้าไปแล้ว สู่เมือง (ทรงยังบุคคล) ให้กระทำแล้ว ซึ่งความเป็นแห่งพระราชา โดยธรรม ฯ

อ.มหาปทุมกุมาร ในกาลนั้น เป็นมหาสัตว์ ได้เป็นแล้ว (ในกาลนี้) (อ.หญิง) ผู้บินไปกับด้วยพระสวามี ของพระมารดา (ในกาลนั้น) เป็นนางจิญจมาณวิกา (ได้เป็นแล้ว) (ในกาลนี้) ดังนี้ ฯ

อ.พระศาสดา ครั้นทรงประกาศแล้ว ซึ่งเนื้อความ นี้ ตรัสแล้วว่า ดูก่อนภิกษุ ท. ก็ ชื่อ อ.กรรมอันลามก อัน (อันชน ท.) ผู้ละแล้ว ซึ่งคำสัตย์ อันเป็นธรรมอันเอก ตั้งอยู่เฉพาะแล้ว ในมุสาวาท ผู้มีโลกอื่นอันสละวิเศษแล้ว ไม่พึงกระทำ ย่อมไม่มี ดังนี้ ตรัสแล้ว ซึ่งพระศาสดาว่า

อ.บาป อัน อันสัตว์เกิด ผู้ไปล่วงแล้ว ซึ่งธรรมเอก ผู้กล่าวเท็จโดยปกติ ผู้มีโลกอื่นอันข้ามพ้นแล้ว ไม่พึงกระทำ ย่อมไม่มี ดังนี้ ฯ

(อ.อรรถ ว่า) ซึ่งคำสัตย์ (ดังนี้ ในบท ท.) เหล่านั้นหนา (แห่งบท) ว่า **เอกธมฺมํ** ดังนี้ ฯ (อ.อรรถ ว่า) ในคำ ท. ๑๐ หนา อ.คำสัตย์ แม้คำหนึ่ง ย่อมไม่มี (แก่สัตว์เกิด) ไค, (อันสัตว์เกิด) ผู้มีอย่างนี้เป็นรูป ชื่อว่า ผู้กล่าวเท็จโดยปกติ (ดังนี้ แห่งบท)ว่า **มุสาวาทิสฺส** ดังนี้ ฯ (อ.อรรถ ว่า) ผู้มีโลกอื่นอันสละวิเศษแล้ว (ดังนี้ แห่งบทแห่งพระศาสดา) ว่า **วิตินฺณปรโลกสฺส** ดังนี้ ฯ (อ.อธิบาย) ว่า ก็ (อ.สัตว์เกิด) ผู้มีอย่างนี้เป็นรูป ย่อมไม่เห็น ซึ่งสมบัติ ท. ๓ เหล่านี้ คือ ซึ่งสมบัติในมนุษย์ ซึ่งสมบัติในเทพเจ้า ซึ่งสมบัติคือ พระนิพพาน ในที่สุดลง (ดังนี้ อันบัญญัติ ฟังทราบ) ฯ (อ.อรรถ) ว่า (อ.ความสงสัย) ว่า อ.บาป ชื่อ นี้ อัน (อันสัตว์เกิด) นั้น คือว่า ผู้มีอย่างนั้นเป็นรูป ไม่พึงกระทำ ดังนี้ ย่อมไม่มี (ดังนี้ แห่งหมวดสองแห่งบท) ว่า **นตฺถิ ปาปํ** ดังนี้ ฯ

ในกาลเป็นที่สุดลงแห่งเทศนา (อ.ชน ท.) มาก บรรลุแล้ว (ซึ่งอริยมผล ท.) มีโศคาปัตติผลเป็นต้น ดังนี้แล ฯ

อ.เรื่องแห่งนางจิญจมาณวิกา (จบแล้ว) ฯ

ราชา ตสฺส สนฺติกํ คนฺตฺวา กตฺตปฏฺิสนฺนาโร สพุทฺธิ ตํ ปวตฺตํ ฅตฺวา มหาสตฺตํ รชฺเชน นิมฺนฺเตตฺวา เตน “มยํ รชฺเชน กิจฺจํ นตฺถิ, ตฺวํ ปน ทสฺ ราชธมฺเม อโกเปตฺวา อคตฺติคฺมนํ ปหาย ธมฺเมน รชฺชํ กาเรหิตฺติ โววทิตฺโต อญฺญาเยน วิทิตฺวา นคฺริ คฺจฺจฺนฺโต อนฺตฺรามคฺเค อมจฺเจ ปุจฺฉิ “อหํ กํ นิสฺสาย เอวํ อจฺจารสมฺปนฺเนน ปุตฺเตน วิโยคํ ปตฺตฺโตติ. “อคฺคฺมเหสี เทวตฺติ.

ราชา ตํ อุตฺทปาทํ คเหตฺวา โจรฺปฺปาเต ชิปาเปตฺวา นคฺริ ปวิสิตฺวา ธมฺเมน รชฺชํ กาเรสิ.

ตทา มหาปทุมกุมาริ มหาสตฺโต อโหสิ, มาตฺสฺปตฺติ จิญจมาณวิกาติ.

สตฺธา อิมมตฺถํ ปกาเสตฺวา “ภิกฺขเว เอกธมฺมํ หิ สจฺจวจฺนํ ปหาย มุสาวาทํ ปตฺติญฺจิตานํ วิสฺสญฺจฺปรโลกานํ อกตฺตพุทฺธิ ปาปกมฺมํ นาม นตฺถิตฺติ วตฺวา อิม คาคามาห

“เอกธมฺมตฺตสฺส มุสาวาทิสฺส ชนฺตฺโน วิตินฺณปรโลกสฺส นตฺถิ ปาปํ อการิยนฺติ.

ตตฺถ “เอกธมฺมนฺติ: สจฺจํ. **มุสาวาทิสฺสชาติ:** ยสฺส ทสฺสุ วจฺเนสฺสุ เอกปี สจฺจํ นตฺถิ, เอวฺรูปสฺส มุสาวาทิโน. **วิตินฺณปรโลกสฺสชาติ:** วิสฺสญฺจฺปรโลกสฺส. เอวฺรูปํ หิ “มนุสฺสสมฺปตฺติ เทวสมฺปตฺติ อวฺसानะ นิพฺพานสมฺปตฺตินฺติ อิม่า ติสฺโส สมฺปตฺติโย น ปสฺสตี. **นตฺถิ ปาปนฺติ:** ตสฺส เอวฺรูปสฺส อิทํ นาม ปาปํ อกตฺตพุทฺธิ นตฺถิ.

เทสนาวฺसानะ พหุ โสตาปตฺติผลาทีนํ ปาปฺถนีสฺสูติ.

จิญจมาณวิกาตฺถ.

๑๐. เรื่องแห่งทานอันไม่มีทานอื่นเช่นกัน
(อันข้าพเจ้า จะกล่าว) ๕

๑๐. อสทิสทานวัตถุ

อ.พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ ในพระเชตวัน ทรงปรารภ ซึ่งทานอันไม่มีทานอื่นเช่นกัน ตรัสแล้ว ซึ่งพระธรรมเทศนา นี้ ว่า **น เว กทริยา เทวโลกั วชนุตติ** ดังนี้ เป็นต้น ๕

“น เว กทริยา เทวโลกั วชนุตติ อิมั ฌมฺมเทสนั สตุถา เขตวเน วิหฺรณฺโต อสทิสทานั อารพฺภ กเถสิ.

ดังจะกล่าวโดยพิสดาร ในสมัย หนึ่ง อ.พระศาสดา เสด็จเที่ยว-
ไปแล้ว สู่ที่จาริก มีภิกษุมี ๕๐๐ เป็นประมาณเป็นบริวาร ได้เสด็จ
ไปแล้ว สู่พระเชตวัน ๕

เอกสมฺมึ หิ สมเย สตุถา จาริกั จริตฺวา ปญฺจสติกฺขุ-
บริวาริ เขตวณฺ ปาวิสิ.

อ.พระราชา เสด็จไปแล้ว สู่วิหาร ทรงนิมนต์แล้ว ซึ่งพระศาสดา
ทรงตระเตรียมแล้ว ซึ่งทานเพื่อภิกษุผู้จรมมา ในวันรุ่งขึ้น
ทรงร้องเรียกแล้ว (ซึ่งชน ท.) ผู้อยู่ในนคร ว่า (อ.ชน ท. ผู้อยู่ในนคร)
จงดู ซึ่งทาน ของเรา ดังนี้ ๕

ราชา วิหาริ คนฺตุวา สตุถาริ นิมนฺเตตฺวา ปุณฺทิวเส
อาคนฺตุกทานิ สขุเขตฺวา “ทานิ เม ปสฺสนฺตุติ นาคเร
ปกฺโกสิ.

(อ.ชน ท.) ผู้อยู่ในนคร มาแล้ว เห็นแล้ว ซึ่งทาน ของพระราชา
ทูลนิมนต์แล้ว ซึ่งพระศาสดา ในวันรุ่งขึ้น ตระเตรียมแล้ว ซึ่งทาน
ส่งไปแล้ว (ซึ่งข้าวสาส์น) แก่พระราชา (มีอันให้ทรงทราบ)
ว่า อ.พระองค์ผู้สมมติเทพ ขอจงทอดพระเนตร ซึ่งทาน
ของข้าพพระพุทธเจ้า ท. ดังนี้ (เป็นเหตุ) ๕

นาคฺรา อาคนฺตุวา รมฺปิเย ทานิ ทิสฺวา ปุณฺทิวเส
สตุถาริ นิมนฺเตตฺวา ทานิ สขุเขตฺวา “อมฺหากิ ทานิ
เทโว ปสฺสฺตุติ รมฺปิเย ปหิณฺสิ.

อ.พระราชา เสด็จไปแล้ว ทรงเห็นแล้ว ซึ่งทาน (ของชน ท.
ผู้อยู่ในนคร) เหล่านั้น (ทรงดำริแล้ว) ว่า (อ.ทาน) อันยิ่งกว่า กว่าทาน
ของเรา (อันชน ท. ผู้อยู่ในนคร) เหล่านี้ กระทำแล้ว, (อ.เรา) จักกระทำ
ซึ่งทาน อีก ดังนี้ ทรงตระเตรียมแล้ว ซึ่งทาน ในวันรุ่งขึ้น ๕

ราชา คนฺตุวา เตสํ ทานิ ทิสฺวา “อิเมหิ มม ทานโต
อฺตุตฺตริตฺร กตํ, ปุณฺ ทานิ กิริสฺสามิติ ปุณฺทิวเสปิ ทานิ
สขุเขตฺสิ.

แม้ (อ.ชน ท.) ผู้อยู่ในพระนคร เห็นแล้ว (ซึ่งทาน) นั้น
ตระเตรียมแล้ว (ซึ่งทาน) ในวันรุ่งขึ้น ดังนี้แล ๕

นาคฺราปิ ตํ ทิสฺวา ปุณฺทิวเส สขุชฺชียฺสูติ.

อ.พระราชา ย่อมทรงอาจ เพื่ออัน (ยังชน ท.) ผู้อยู่ในนคร
ให้แพ้ หามิได้นั้นเทียว, (อ.ชน ท.) ผู้อยู่ในนคร (ย่อมอาจ)
เพื่ออันยังพระราชา (ให้ทรงแพ้) หามิได้ ด้วยประการฉะนี้ ๕

เอวํ เนว ราชา นาคเร ปฺราเชตฺตุ สกฺโกติ,
น นาคฺรา ราชาณิ.

ครั้งนั้น ในวาระ ที่ ๖ (อ.ชน ท.) ผู้อยู่ในนคร (ยังทาน) อันคุณ
ด้วยร้อย อันคุณด้วยพัน ให้เจริญแล้ว, (อ.ทาน) เป็นทาน
(อันใคร ๆ) ไม่อาจ เพื่ออันกล่าว ว่า (อ.วัตถุ) ชื่อ นี้ ย่อมไม่มี ในทาน
(ของชน ท.) เหล่านี้ ดังนี้ ย่อมเป็น โดยประการใด, ตระเตรียมแล้ว
ซึ่งทาน โดยประการนั้น ๕

อถ ฌมฺมฺเต วาเร นาคฺรา สตฺคุณิ สหสฺสฺคุณิ วฑฺฒตฺวา,
ยถา น สกฺกา โหติ “อิทํ นาม อิเมสํ ทาเน นตฺถิติ วตฺตุ,
เอวํ ทานิ สขุชฺชียฺสู.

อ.พระราชาทรงเห็นแล้ว (ซึ่งทาน) นั้น (ทรงดำริแล้ว) ว่า ถ้าว่า อ.เราจักไม่อาจเพื่ออันกระทำ (ซึ่งทาน) ให้เป็นทานยิ่งกว่ากว่าทานของ (ของชน ท. ผู้อยู่ในนคร) เหล่านี้ ไชว์, (อ.ประโยชน์) อะไร แก่เราด้วยชีวิต ดังนี้ บรรทมทรงดำริอยู่แล้ว ซึ่งอุบาย ๕

ครั้งนั้น อ.พระเทวี ทรงพระนามว่ามัลลิกา เสด็จเข้าไปเฝ้าแล้ว (ซึ่งพระราชานัน) ทูลถามแล้วว่า ข้าแต่มหाराชเจ้า (อ.พระองค์) เป็นผู้บรรทมแล้ว อย่างนี้ ย่อมเป็น เพราะเหตุไร, อ.อินทรีย์ ท. ของพระองค์ เป็นราวกะว่า บอบช้ำแล้ว (ย่อมเป็น) เพราะเหตุไร ดังนี้ ๕

อ.พระราชาทรัสแล้ว ว่า ดูก่อนเทวี ในกาลนี้ อ.เธอ ย่อมไม่รู้ หรืออ ดังนี้ ๕ (อ.พระเทวี กราบทูลแล้ว) ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้สมมติเทพ (อ.หม่อมฉัน) ย่อมไม่รู้ ดังนี้ ๕

(อ.พระราชานัน) ตรัสบอกแล้ว ซึ่งเนื้อความ นั้น (แก่พระเทวี) นั้น ๕ ครั้งนั้น อ.พระนางมัลลิกา กราบทูลแล้ว (แก่พระราชานัน) ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้สมมติเทพ (อ.พระองค์) อย่าทรงดำริแล้ว, อ.พระราชานัน ผู้ทรงเป็นใหญ่ในแผ่นดิน (อันชน ท.) ผู้อยู่ในนคร ให้ทรงเพ็ญอยู่ เป็นผู้ อันพระองค์ ทรงเคยเห็นแล้ว หรือ หรือว่าเป็นผู้ อันพระองค์ ทรงเคยสดับแล้ว (ในที่) ไหน (ย่อมเป็น), อ.หม่อมฉัน จักตระเตรียม ซึ่งทาน แก่พระองค์ ดังนี้ ๕

(อ.พระนางมัลลิกา) นั้น กราบทูลแล้ว (แก่พระราชานัน) อย่างนี้ ด้วยประการฉะนี้ เพราะความที่ (แห่งพระองค์) เป็นผู้ทรงประสงค์ เพื่ออันทรงตระเตรียม ซึ่งอสนิททาน (กราบทูลแล้ว) ว่า ข้าแต่มหाराชเจ้า (อ.พระองค์ ทรงยังราชบุรุษ) จงให้กระทำ ซึ่งประำเป็นหนึ่ง ในภายในแห่งวงเวียน เพื่อร้อยแห่งภิกษุ ท. ๕ ด้วยไม้เดียวอันบุคคลกระทำแล้วด้วยไม้รังและไม่ขานาง ท. (อ.ภิกษุ ท.) ผู้เหลือ จักนั่ง ในภายนอก แห่งวงเวียน, (อ.พระองค์) ทรงยังราชบุรุษ) จงให้กระทำ ซึ่งร้อยแห่งเศวตฉัตร ท. ๕, อ.ช้าง ท. มีร้อยห้าเป็นประมาณ ถือเอาแล้ว (ซึ่งร้อยแห่งเศวตฉัตร ท. ๕ เหล่านี้) จักยืนกันอยู่ บนกระหม่อม แห่งร้อยแห่งภิกษุ ท. ๕, (อ.พระองค์) ทรงยังราชบุรุษ) จงให้กระทำ ซึ่งเรืออันเป็นวิหารแห่งทองอันมีสี่สุก ท. ๘ ลำ หรือ หรือว่า ๑๐ ลำ, (อ.เรืออันเป็นวิหารแห่งทองอันมีสี่สุก ท.) เหล่านี้) จักมี ในท่ามกลางแห่งประำ, อ.พระธิดาผู้เป็นกษัตริย์ พระองค์หนึ่ง ๗ ประทับนั่งแล้ว ในระหว่าง แห่งภิกษุ ท. ๒ รูป จักบด ซึ่งของหอม ท., อ.พระธิดาผู้เป็นกษัตริย์ พระองค์หนึ่ง ๗ ทรงถือเอา ซึ่งพัด จักประทับยืนทรงพัดอยู่ ซึ่งภิกษุ ท. ๒ รูป ๗, อ.พระธิดาผู้เป็นกษัตริย์ ท. ผู้เหลือ ทรงนำมาแล้ว ซึ่งของหอม ท. (อันพระองค์) ทั้งทรงบดแล้ว ๗ จักทรงใส่เข้า ในเรืออันเป็นวิหารแห่งทอง ท., ในพระธิดาผู้เป็นกษัตริย์ ท. เหล่านี้) หนา อ.ธิดาผู้เป็นกษัตริย์ ท. บางพวก ทรงถือเอาแล้ว ซึ่งกำแห่งดอกอุบลเขียว ท. ทรงเกล้าแล้ว ซึ่งของหอม (อันพระองค์) ทรงใส่เข้าแล้ว ท. ในเรืออันเป็นวิหารแห่งทอง ท. (ทรงยังภิกษุ ท.) จักให้ถือเอา ซึ่งอันอบ,

ราชา ต่ ทิสวา “สจาหิ อิมส์ ทานโต อุตตริตรี กาคัน สกุกิสุสามิ, ก็ เม ชีวิตินาติ อุบายิ จินุเตนุโต นิปชชิตี.

อด นั มลลิกา เทวี อุปสงกมิตวา “กสมมา มหาราช เหว นิปนุโนสิ, เกน เต อินุทริยานิ กิลนุตานิ วียาติ ปุจฉิ.

ราชา อาห “นทานิ ตูว เทวี ชานาสีติ. “น ชานามิ เทวาติ.

โส ตสุสา ตมตถึ อาโรเจสิ. อด นั มลลิกา อาห “เทว มา จินุตยิ, กหิ ตยา ปจวิสุสโร ราชานาคเรหิ ปราชียมาโน ทิฏฐปุพโพ วา สุตปุพโพ วา, อหนุตทานัน สิวทิสสามิติ.

อิติสุส สา อสทิสทานัน สิวทิตุกามตาย เหว วตุวา “มหाराช สาลกฤษณานิปเทหิ ปญจนุนิ ภิกขุสทานัน อนโตอาวภูฏ นิสีทนมณฑุปี กาทเรหิ, เสสา พหิอาวภูฏ นิสีทิสสนุติ; ปญจ เสตจจตตสทานิ กาทเรหิ, ตานิ คเหตุวา ปญจสตา หตุติ ปญจนุนิ ภิกขุสทานัน มตถเก ธารยมานา จสุสนุติ, อฏฐวา ทส วา รตตสุวณฺณนาวาโย กาทเรหิ, ตา มณฑุปมชฺเชม ภวิสสุสนุติ, ทูวินุนิ ทูวินุนิ ภิกขุสนุนิ อนตเร เอเกกา ขตติยธิตา นิสีทิตวา คนฺเธ ปีสิสสุติ, เอเกกา ขตติยธิตา วิชนิ อาทาย เทว เทว ภิกขุ วิชยมานา จสุสนุติ, เสสา ขตติยธิตโร ปิฏฐปิฏฐเ คนฺเธ อาหริตุวา สุวณฺณนาवासู ปกุชิปิสสุสนุติ, ตาสู เอกจจา ขตติยธิตโร นิลุปปลกกาเป คเหตุวา สุวณฺณนาवासู ปกุชิตตคนฺเธ อาโลเพตุวา วาส์ คาทาเปสุสนุติ;

เพราะว่า อ.พระธิดาผู้เป็นกษัตริย์ ท. (ของชน ท.) ผู้อยู่ในนคร มีอยู่ หามิได้นั้นเทียว, อ.เศวตฉัตร ท. (ของชน ท. ผู้อยู่ในนคร มีอยู่) หามิได้, อ.ช้าง ท. (ของชน ท. ผู้อยู่ในนคร มีอยู่) หามิได้, (อ.ชน ท.) ผู้อยู่ในนคร จักแพ้ ด้วยเหตุ ท. เหล่านี้, ข้าแต่มหाराชาเจ้า อ.พระองค์ (ทรงยังราชบุรุษ) จงให้กระทำ อย่างนี้ ดังนี้ ฯ

อ.พระราชา (ตรัสแล้ว) ว่า คุณก่อนเทวี อ.ดีละ, อ.คำ อันงาม อันธอ บอกแล้ว ดังนี้ (ทรงยังราชบุรุษ) ให้กระทำแล้ว (ซึ่งกิจ) ทั้งปวง ตามทำนองแห่งคำ (อันพระเทวี) นั้น กราบทูลแล้ว นั้นเทียว ฯ แต่ที่ว่า อ.ช้าง เชือกหนึ่ง ย่อมไม่เพียงพอ แก่ภิกษุ รูปหนึ่ง ฯ

ครั้งนั้น อ.พระราชา ตรัสแล้ว กะพระนางมัลลิกา ว่า แนะนางผู้เจริญ อ.ช้าง เชือกหนึ่ง ย่อมไม่เพียงพอ แก่ภิกษุ รูปหนึ่ง, (อ.เรา ท.) จักกระทำอย่างไร ดังนี้ ฯ (อ.พระนางมัลลิกานั้น ทูลถามแล้ว) ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้สมมติเทพ อ.ร้อยแห่งช้าง ๕ ท. ย่อมไม่มี หรือ ดังนี้ ฯ (อ.พระราชา ตรัสแล้ว) ว่า คุณก่อนเทวี (อ.ร้อยแห่งช้าง ๕ ท.) มีอยู่, แต่ที่ว่า (อ.ช้าง ท.) ตัวเหลืออยู่ เป็นช้างอันโทษประทุษร้ายแล้ว (ย่อมเป็น), (อ.ช้าง ท.) เหล่านั้น เห็นแล้ว ซึ่งภิกษุ ท. เทียว เป็นสัตว์ดุร้าย ย่อมเป็น รวากะ อ.ลมหัวด้วน ท. ดังนี้ ฯ (อ.พระนาง-มัลลิกา กราบทูลแล้ว) ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้สมมติเทพ อ.หม่อมฉัน ย่อมรู้ ซึ่งที่เป็นที่ยืนถือเอา ซึ่งร่ม แห่งช้างผู้ลูกน้อย ผู้อันโทษ ประทุษร้ายแล้ว เชือกหนึ่ง ดังนี้ ฯ (อ.พระราชา ตรัสถามแล้ว) ว่า อ.เรา ท. จักพักไว้ (ซึ่งช้างตัวลูกน้อย) นั้น (ในที่) ไหน ดังนี้ ฯ (อ.พระนาง-มัลลิกา กราบทูลแล้ว) ว่า (อ.เรา ท. จักพักไว้ ซึ่งช้างตัวลูกน้อย) ในสำนัก ของพระองค์ผู้มัลล ผู้เป็นเจ้าของ ดังนี้ ฯ

อ.พระราชา (ทรงยังราชบุรุษ) ให้กระทำแล้ว อย่างนั้น ฯ อ.ช้าง ตัวลูกน้อย ใส่เข้าแล้ว ซึ่งหาง ในระหว่างแห่งขา ยังหู ท. ทั้งสอง ให้ตกแล้ว หลับแล้ว ซึ่งนัยน์ตา ท. ได้ยื่นแล้ว ฯ

อ.มหาชน (กล่าวแล้ว) ว่า อ.อาการ นี้ เป็นอาการ ของช้าง ตัวดุร้าย ชื่อมีอย่างนี้เป็นรูป (ย่อมมี), อ.พระเถระชื่อว่าองค์มัลล (ผู้มีอายุ) ย่อมกระทำได้ ดังนี้ แลดูแล้ว ซึ่งช้างตัวทรงไว้ซึ่งเศวตฉัตร เพื่อพระเถระนั้นนั้นเทียว ฯ

อ.พระราชา ทรงอังกาสแล้ว ซึ่งหมู่แห่งภิกษุ มีพระพุทธรูปเจ้า เป็นประมุข ด้วยพระกระยาหารอันประณีต ถวายบังคมแล้ว ซึ่งพระศาสดา กราบทูลแล้ว ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ (อ.วัตถุใด) ในโรงแห่งทาน นี้ เป็นกบปียภณท์ หรือ หรือว่า เป็นอกกบปียภณท์ (ย่อมเป็น), (อ.หม่อมฉัน) ย่อมถวาย (ซึ่งวัตถุ) นั้น ทั้งปวง แก่พระองค์ ท. นั้นเทียว ดังนี้ ฯ

ก็ อ.ทศพรผู้มีโกฏี ๑๔ เป็นประมาณ อัน (อันพระราชา) ทรงบริจาคนั้น โดยวันเดียนั้นเทียว ย่อมมี ในทานนั้น แล ฯ

ก็ (อ.วัตถุ ท.) ๔ คือ อ.เศวตฉัตร อ.บัลลังก์เป็นที่ประทับนั่ง อ.เชิงบาตร อ.ตั้งน้อยเป็นที่รองพระบาท เป็นของหาค่ามิได้ นั้นเทียว (ได้มีแล้ว) เพื่อพระศาสดา ฯ (อ.บุคคล) ผู้สามารถ เพื่ออัน กระทำแล้ว ซึ่งทาน มีอย่างนี้เป็นรูป ถวาย ชื่อ ซึ่งทาน แก่พระพุทธรูปเจ้า ท. ไม่ได้มีแล้ว อีก, เพราะเหตุที่นั้นนั้นเทียว (อ.ทาน) นั้น ปรากฏแล้วว่า อ.อสทิสทาน ดังนี้ ฯ

นาคหรานํ หิ เนว ชตติยธิตโร อตฺถิ, น เสตจจตฺตานิ, น หตฺถิโน, อิมหิ การณฺหิ นาคฺรา ปฺราชีสุสนฺติ; เหวํ กาวเรหิ มหाराชาติ.

ราชา “สาธุ เทวี, กลฺยาณนฺเต กถิตนฺติ ตาย กถิตนฺนิยาเมเนว สพฺพํ กาวเรสิ. เอกสุส ปน ภิกฺขุโน เอกโ หตฺถิ นปฺปโหติ.

อถ ราชฯ มลฺลิกํ อวท “ภทฺเท เอกสุส ภิกฺขุโน เอกโ หตฺถิ นปฺปโหติ, ก็ ภริสุสามาติ. “ก็ เทว ปญฺจหตฺถิสตานิ นตฺถิติ. “อตฺถิ เทวี, อวเสสา ปน ทฺภฺจหตฺถิโน, เต ภิกฺขุ ทิสฺวา วรุมฺวาตา วีย จณฺหา โหนฺตฺติ. “เทว อหํ เอกสุส ทฺภฺจหตฺถิโปตฺกสุส จตฺตํ คเหตุวา ติฏฺฐนฺนฺจํ ชานามิติ. “กตฺถ นํ จเปสฺสามาติ. “อญฺยสุส อญฺคฺลิมาลสุส สนฺติเกติ.

ราชา ตถา กาวเรสิ. หตฺถิโปตฺโก วาลธึ อนฺตร- สตฺถิมฺหิ ปกฺขิปิตฺวา อฺโภ กณฺเณ ปาเตตฺวา อกฺขิโน นิมนฺนิเลตฺวา อฏฺฐาสิ.

มหาชน “เอวรูปสุส นาม จณฺพหตฺถิโน อยมากาโร, [อายุสุมา] อญฺคฺลิมาลตฺเถโร กโรตฺติ เกรสุส เสตจจตฺต- หตฺถิเมว โอลเเกสิ.

ราชา ปถนิตาหาเรน พุทฺธปฺปมุขํ ภิกฺขุสงฺฆํ ปรีวสิตฺวา สตฺถารํ วนฺทิตฺวา “ภนฺเต ยํ อิมสุมี ทานคฺเค กบฺปิยภณฺทํ วา อกฺบฺปิยภณฺทํ วา สพฺพนฺตํ ตุมฺหากเมว เหมตฺติ อวท.

ตสุมี โข ปน ทาเน เอกทิวเสเนว ปรีจจตฺตํ จุทฺทส- โภฏินํ โหติ.

สตฺถุ ปน “เสตจจตฺตํ นิสฺสีทนปฺลลฺลฺงโก อชาธาโก ปาทปฺริโกติ จตฺตาริ อนคฺฆาเนว. ปฺน เอวรูปํ กตฺวา พุทฺธานํ ทานํ นาม ทาตุํ สมตฺโถ นาโหสิ; เตเนว ตํ “อสทิสทานนฺติ ปญฺญาถิ.

ได้ยินว่า (อ.ทาน) นั้น ย่อมมี เพื่อพระพุทธเจ้าทั้งปวง ท. สิ้นวาระหนึ่ง นั้นเทียว ฯ อุ.หญิงนั้นเทียว ย่อมจัดแจง แก่พระศาสดา ด้วย (แก่ภิกษุ ท.) ทั้งปวง ด้วย ฯ ก็ อ.อำมาตย์ท. ๒ คือ อ.อำมาตย์ชื่อว่ากาฬะ ด้วย อ.อำมาตย์ชื่อว่าชุนหะ ด้วย ของ พระราชา ได้มีแล้ว ฯ (ในอำมาตย์ท. ๒) เหล่านั้นหนา อ.อำมาตย์ชื่อว่ากาฬะ คิดแล้วว่า โอ อ.ความเสื่อมรอบ แห่งราชตระกูล, อ.ทรัพย์ มีโกฏิ ๑๔ เป็นประมาณ ย่อมถึง ซึ่งความสิ้นไป โดยวันเดียว นั้นเทียว, (อ.ภิกษุ ท.) เหล่านี้ ฉับแล้ว ซึ่งทาน นี้ ไปแล้ว ผู้นอนแล้ว จักหลับ, โอ อ.ตระกูลของพระราชา ฉิบหายแล้ว ดังนี้ ฯ

ส่วนว่า อ.อำมาตย์ชื่อว่าชุนหะ คิดแล้ว ว่า โอ อ.ทาน ของพระราชา, ก็ (อันใคร) ผู้ไม่ดำรงอยู่แล้ว ในความเป็นแห่งพระราชา ไม่อาจ เพื่ออันถวายเป็นรูป, (อ.พระราชา) ชื่อว่า ผู้ไม่พระราชทานอยู่ ซึ่งส่วนบุญ แก่สัตว์ทั้งปวง ท. ย่อมไม่มี, ก็ อ.เรา ย่อมอนุโมทนา ซึ่งทาน นี้ ดังนี้ ฯ

อ.พระราชา ทรงรับแล้ว ซึ่งบาตร เพื่อต้องการแก่การ อนุโมทนา ในกาลเป็นที่สุดลงแห่งกิจด้วยภัตต แห่งพระศาสดา ฯ อ.พระศาสดา ทรงดำริแล้ว ว่า อ.ทานใหญ่ อันพระราชา ผู้ราวจะว่า ทรงยังหวังนำใหญ่ ให้เป็นไปทั่วอยู่ ทรงถวายแล้ว, อ.มหาชน ได้อาจแล้ว เพื่ออันยังจิต ให้เลื่อมใส หรือ หนอ แล หรือว่า (อ.มหาชน) ไม่ได้อาจแล้ว เพื่ออัน ยังจิต ให้เลื่อมใส) ดังนี้ ฯ

(อ.พระศาสดา) นั้น ทรงทราบแล้ว ซึ่งวาระแห่งจิตของอำมาตย์ท. เหล่านั้น ทรงทราบแล้ว ว่า ถ้าว่า (อ.เรา) จักกระทำ ซึ่งการอนุโมทนา อันสมควร แก่ทาน ของพระราชา ไชรั, อ.ศีระชะ ของอำมาตย์ชื่อว่ากาฬะ จักแตก โดยส่วน ๗, อ.อำมาตย์ชื่อว่าชุนหะ จักตั้งอยู่ เฉพาะ ในโสดาปัตติผล ดังนี้ ทรงอาศัยแล้ว ซึ่งความอนุเคราะห์ ในอำมาตย์ชื่อว่ากาฬะ ตรัสแล้ว ซึ่งพระคาถา อันประกอบแล้ว ด้วยบท ๔ นั้นเทียว แก่พระราชา ผู้ ทรงถวายแล้ว ซึ่งทาน มีอย่างนี้เป็นรูป ประทับยืนแล้ว เสด็จลุกขึ้นแล้ว จากอาสนะ เสด็จไปแล้ว สุวิหาร ฯ

อ.ภิกษุ ท. ถามแล้ว ซึ่งพระเถระชื่อว่าองคุลิมาล ว่า ดูก่อนท่าน ผู้มีอายุ (อ.ท่าน) เห็นแล้ว ซึ่งช้างตัวอันโทษประทุษร้ายแล้ว ตัวยืน กันแล้ว ซึ่งฉัตร ย่อมกมล หรือ หนอ แล ดังนี้ ฯ (อ.พระเถระชื่อว่าองคุลิมาล กล่าวแล้ว) ว่า ดูก่อนท่านผู้มีอายุ ท. อ.กระผม ย่อมไม่กมล ดังนี้ ฯ

(อ.ภิกษุ ท.) เหล่านั้น เข้าไปเฝ้าแล้ว ซึ่งพระศาสดา กราบทูลแล้วว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ อ.พระองค์คุณิมาล ย่อมพยากรณ์ ซึ่งพระอรหันต์อันบุคคลพึงรู้อย่าง ดังนี้ ฯ

อ.พระศาสดา ตรัสแล้ว ว่า ดูก่อนภิกษุ ท. อ.องคุลิมาล ย่อมกมล หามิได้, เพราะ ว่า อ.ภิกษุ ท. ผู้เช่นกับด้วยบุตร ของเรา ผู้เช่นกับด้วยโคผู้ตัวเจริญที่สุด ในระหว่าง แห่งโคผู้คือผู้ชีณาสพ ท. ย่อมไม่กมล ดังนี้ ตรัสแล้ว ซึ่งพระคาถา ในพรหมมณวรรค ว่า

ตํ กิร สพุพพุธานํ เอกวารํ โหติเยว. สตุถุ จ สพุพเสถญจ อิติถิเยว สวิทติ. ญญโณ ปน “กาไฟ จ ชุณฺโห จาติ เทว อมจฺจา อหฺลฺสุ. เตสุ กาไฟ จินฺเตสิ “อโห ราชกุลสุส ปริหานิ, เอกทิวเสเนว จุฑุทสโกฏฺฐินํ ขยํ คจฺจติ, อิเม อิมํ ทานํ ญญชิตฺวา คนฺตฺวา นิปนฺนา นิทฺทายิสฺสนฺติ; อโห ญฺจํ ราชกุลนฺติ.

ชุณฺโห ปน จินฺเตสิ “อโห ญญโณ ทานํ, น หิ สกฺกา ราชภาเว อญฺจิตฺน เอรุรูปํ ทานํ ทาตุํ, สพุพเสถตฺตานํ ปตฺตี อเทฺนฺโต นาม นตฺติ; อหํ ปน อิทํ ทานํ อนุโมทามิตี.

สตุถุ ฆตฺตทิจฺจาวสานเณ ราชฯ อนุโมทณฺตถาย ปตฺตํ คนฺตฺหิ. สตุถา จินฺเตสิ “ญญโณ มโหสมํ ปวตฺเตนฺเตน วิย มหาทานํ ทินฺนํ: อสฺกฺชิ ญฺ โข มหาชน จิตฺตํ ปสาเทตุํ อูทาทุ นนฺติ.

โส เตสํ อมจฺจานํ จิตฺตวารี ญตฺวา “สเจ ญญโณ ทานสุส อนุจฺจวิกิ อนุโมทณํ กิริสฺสามิ; กาฬสุส สตุตฺธา มุฑฺธา ผลิสฺสตี, ชุณฺโห โสตาปตฺติผล ปตฺติญฺหิสฺสตีตี ญตฺวา กาเฟ อนุกรมํ ปฏิจฺจ เอรุรูปํ ทานํ ทตฺวา จิตฺตสุส ญญโณ จตฺตฺปฺทิกิ คาคเมว วตฺวา อญฺจายาสนา วิหารํ คโต.

ภิกฺขุ องฺคุลิมาลตฺเถโร ปุจฺฉิสฺสุ “กิ ญฺ โข อาวุโส ญญจฺหตฺถิ ญตฺตํ ธาเรตฺวา จิตฺตํ ทิสฺวา ภายสตี. “น ภายามิ อาวุโสตี.

เต สตุถาริ อฺปสงฺกมิตฺวา อาหํสุ “องฺคุลิมาโล ฆนฺเต อญฺญํ พุยาโกโรตีตี.

สตุถา “น ภิกฺขเว องฺคุลิมาโล ภายติ, ชีณาสว- อฺสภานํ หิ อนุตฺเร เขฏฺฐกอฺสภสฺทิสสา มม ปฺตฺตสฺทิสสา ภิกฺขุ น ภายนฺตีตี วตฺวา พุราหฺมณฺวคฺเค คาคมาห

อ.เรา ย่อมเรียก (ซึ่งบุคคล) ผู้องอาจ ผู้ประเสริฐ
ผู้แก้แค้นผู้แสวงหาซึ่งคุณใหญ่โดยปกติ
ผู้ชนะโดยวิเศษแล้ว ผู้ไม่หวั่นไหว ผู้อาบแล้ว
ผู้รู้แล้ว นั้น ว่าเป็นพราหมณ์ ดังนี้ ฯ

“อุสมภี ปวรี วีรี มเหสี วิชิตาวิณี
อนันท์ นุหาคัก พุทฺธ ตมหนิ พุทธิ พุราหมณนุติ.

แม้ อ.พระราชชา ผู้ทรงถึงแล้วซึ่งความโสมนัส (ทรงดำริแล้ว) ว่า
อ.พระศาสดา ไม่ทรงกระทำแล้ว ซึ่งการอนุโมทนา อันสมควร
แก่เรา ผู้ ถวายแล้ว ซึ่งทาน ยืนแล้ว ในท่ามกลาง แห่งบริษัท
มีอย่างนี้เป็นรูป ตรัสแล้ว ซึ่งพระศาสดานั้นเที่ยว เสด็จลุกขึ้นแล้ว
จากอาสนะ เสด็จไปแล้ว, (อ.ทาน) อันไม่สมควร เป็นทาน อันเรา
ไม่กระทำแล้ว ซึ่งทาน อันสมควร แก่พระศาสดา กระทำแล้ว
จักเป็น, อ.ภิกษุอันเป็นอกัปปิยะนั้นเที่ยว เป็นของ (อันเรา)
ไม่ถวายแล้ว ซึ่งภิกษุอันเป็นอกัปปิยะ ถวายแล้ว จักเป็น, อันเรา
เป็นผู้ อันพระศาสดา ทรงพิโรธแล้ว ฟังเป็น, อ.อัน (อันพระศาสดา)
ทรงกระทำ ซึ่งการอนุโมทนา อันสมควรแก่ทาน ชื่อ (แก่บุคคล)ใดบุคคล
หนึ่ง ย่อมควร ดังนี้ เสด็จไปแล้ว สิวหาร ถวายบังคมแล้ว
ซึ่งพระศาสดา ได้กราบทูลแล้ว (ซึ่งพระดำรัส) นั้น ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ
อ.ทาน อันควรแล้วแก่ทาน (อันบุคคล) ฟังให้ อันหม่อมฉัน
ไม่ถวายแล้ว หรือ หนอ แล หรือว่า อ.ภิกษุอันเป็นอกัปปิยะ
นั้นเที่ยว (อันหม่อมฉัน) ไม่ถวายแล้ว ซึ่งภิกษุอันเป็นอกัปปิยะ
อันสมควรแก่ทาน ถวายแล้ว ดังนี้ ฯ

(อ.พระศาสดา ตรัสถามแล้ว) ว่า ดูก่อนมหาบพิตร (อ.เหตุ) นั้น
อะไร ดังนี้ ฯ (อ.พระราชชา กราบทูลแล้ว) ว่า อ.การอนุโมทนา
อันสมควรแก่ทาน อันพระองค์ ท. ไม่ทรงกระทำแล้ว แก่หม่อมฉัน
ดังนี้ ฯ (อ.พระศาสดา ตรัสแล้ว) ว่า ดูก่อนมหาบพิตร อ.ทาน
อันสมควรนั้นเที่ยว อันพระองค์ ทรงถวายแล้ว, จริงอยู่ (อ.ทาน) นั้น
ชื่อว่า เป็นอสทิสทาน (ย่อมเป็น), (อ.อสทิสทานนี้ อันใคร ๆ) อาจ
เพื่ออันถวาย แก่พระพุทฺธเจ้า พระองค์หนึ่ง สิ้นวาระหนึ่งนั้นเที่ยว,
อ.ทาน ชื่อ มีอย่างนี้เป็นรูป เป็นทานอันบุคคลถวายได้โดยยาก
อีก (ย่อมเป็น) ดังนี้ ฯ (อ.พระราชชา ทูลถามแล้ว) ว่า ข้าแต่พระองค์
ผู้เจริญ (ครั้นเมื่อความเป็น) อย่างนั้น (มีอยู่) อ.พระองค์ ท.
ไม่ทรงกระทำแล้ว ซึ่งการอนุโมทนา อันสมควรแก่ทาน แก่หม่อมฉัน
เพราะเหตุไร ดังนี้ ฯ (อ.พระศาสดา ตรัสแล้ว) ว่า ดูก่อนมหาบพิตร
(อ.อาตมภาพ ไม่กระทำแล้ว ซึ่งการอนุโมทนา อันสมควรแก่ทาน
แก่พระองค์) เพราะความที่แห่งบริษัทเป็นบริษัทไม่หมดจดแล้ว
ดังนี้ ฯ (อ.พระราชชา ทูลถามแล้ว) ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ อ.โทษ
อะไร หนอ แล (ย่อมมี) แก่บริษัท ดังนี้ ฯ

ครั้งนั้น อ.พระศาสดา ตรัสบอกแล้ว ซึ่งวาระแห่งจิต
ของอำมาตย์ ท. แม้ ๒ (แก่พระราชชา) นั้น ตรัสบอกแล้ว ซึ่งความที่
แห่งการอนุโมทนา เป็นกิริยา (อันพระองค์) ไม่ทรงกระทำแล้ว
เพราะอาศัย ซึ่งความอนุเคราะห์ ในอำมาตย์ชื่อว่ากาฬะ ฯ

อ.พระราชชา ตรัสถามแล้ว ว่า ดูก่อนกาฬะ ได้ยินว่า (อ.ความคิด)
อย่างนี้ อันท่าน คิดแล้ว จริงหรือ ดังนี้ ฯ (ครั้นเมื่อคำ) ว่า (อ.ความคิด)
อย่างนี้ อันข้าพระองค์ คิดแล้ว) จริง ดังนี้ (อันอำมาตย์ชื่อว่ากาฬะ)
กราบทูลแล้ว,

ราชาปิ โทมนสุสปรปโต “เอวรูปาย ปริสาย
มชฺฐเม ทานํ ทตฺวา จิตฺตส มยหิ อนฺจจฺจวิกั อนฺจจฺจวิกั
อกตฺวา คาถเมว วตฺวา สตฺตา อญฺญาสาสนา คโต, มยา
สตฺตุ อนฺจจฺจวิกั ทานํ อกตฺวา อนฺจจฺจวิกั กตฺตํ ภวิสฺสตี,
กปฺปิยภณฺฑํ อทตฺวา อกปฺปิยภณฺฑเมว ทินฺนํ ภวิสฺสตี,
สตฺตารา เม กุปฺเตน ภวิตฺพุทฺธํ, ยสฺส กสฺสจฺจิ นาม
ทานานุรูปํ อนฺจจฺจวิกั กาทฺตํ วฏฺฐตีตี วิหาริ คนฺตฺวา
สตฺตาริ วณฺทิตฺวา เอตทวโจ “กินฺนุ โข เม ภนฺเต
ทาทพฺพยุตฺตํ ทานํ น ทินฺนํ อุตฺทาหุ ทานานุรูปํ
กปฺปิยภณฺฑํ อทตฺวา อกปฺปิยภณฺฑเมว ทินฺนนฺตี.

“กิเมตํ มหาราชชาติ. “น เม ตุมฺเหหิ ทานานุจฺจวิกา
อนฺจจฺจวิกา กตฺตาตี. “มหาราช อนฺจจฺจวิกาเมว เต ทานํ
ตินฺนํ, เอตํ หิ อสทิสทานํ นาม, เอกสฺส พุทฺธสฺส
เอกวารเมว สกฺกา ทาทฺตํ, ปุณฺ เหวรูปํ นาม ทานํ
ทุทฺททนฺตี. “อถ กสฺมา เม ภนฺเต ทานานุรูปํ อนฺจจฺจวิกา
น กริตฺถาตี. “ปริสาย อสฺสทุตฺตตา มหาราชชาติ.
“โก นฺจ โข ภนฺเต ปริสาย โทโสตี.

อถสฺส สตฺตา ทินฺนํปปี อมจฺจจัน จิตฺตวารี
อาโรเจตฺวา กาฬเ อญฺกมฺปปี ปฏฺิจจ อนฺจจฺจวิกา
อกตภาวํ อาจิกฺขี.

ราชา “สจฺจํ กิร เต กาฬเ เอว จินฺติตนฺตี ปุจฺจิตฺวา,
“สจฺจจฺจนฺตี วุตฺเต,

(ตรัสแล้ว) ว่า ครั้นเมื่อเรา กับ ด้วยบุตรและทาระ ท. ของเรา ไม่ถือเอาแล้ว ซึ่งวัตถุอันเป็นของมีอยู่ ของท่าน ถวายอยู่ ซึ่งวัตถุอันเป็นของมีอยู่ ของตน อ.ความเบียดเบียน อะไร (ยอมมี) แม่แก่ท่าน, (อ.วัตถุ) ไต อันเรา ให้แล้ว แก่ท่าน, (อ.วัตถุ) นั้น เป็นวัตถุ (อันเรา) ให้แล้วนั้นเทียว จงเป็น, แต่ที่ว่า อ.ท่าน จงออกไป จากแวนแคว้นของเรา ดังนี้ ทรงนำออกแล้ว (ซึ่งอำมาตย์ชื่อว่ากาพะ) นั้น จากแวนแคว้น (ทรงยังราชบุรุษ) ให้ร้องเรียกแล้ว ซึ่งอำมาตย์ชื่อว่าซุนหะ ตรัสถามแล้ว ว่า ได้ยินว่า (อ.ความคิด) อย่างนี้ อันท่าน คิดแล้ว จริง หรือ ดังนี้ (ครั้นเมื่อคำ) ว่า (อ.ความคิด) อย่างนี้ อันข้าพระองค์ คิดแล้ว) จริง ดังนี้ (อันอำมาตย์ชื่อว่าซุนหะ) กราบทูลแล้ว, (ตรัสแล้ว) ว่า ดูก่อนล่ง อ.ดีละ (อ.เรา) เป็นผู้เลื่อมใสแล้ว ย่อมเป็น, อ.ท่าน ถือเอาแล้ว ซึ่งความเป็นแห่งพระราช ของเรา จงถวาย ซึ่งทาน สิ้นวัน ท. ๗ โดยนิยามแห่งทาน (อันเรา) ถวายแล้วนั้นเทียว ดังนี้ ทรงมอบให้แล้ว ซึ่งความเป็นแห่งพระราช ตลอดวัน ๗ (แก่อำมาตย์ชื่อว่าซุนหะ) นั้น กราบทูลแล้ว ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ (อ.พระองค์ ท.) ขอจง ทอดพระเนตร ซึ่งการกระทำ แห่งคนพาล, (อ.คนพาล) ได้ให้แล้ว ซึ่งการประหาร ในทาน อัน อันหม่อมฉัน ถวายแล้ว อย่างนี้ ดังนี้ กะพระศาสดา ฯ

อ.พระศาสดา ตรัสแล้ว ว่า ดูก่อนมหาบพิตร ขอถวายพระพร (อ.อย่างนั้น) ชื่อ อ.คนพาล ท. ไม่ยินดีอยู่แล้ว ซึ่งทาน (ของบุคคล) อัน เป็นผู้มีความดีเป็นที่ไปในเมืองหน้า ย่อมเป็น, ส่วนว่า อ.นักปราชญ์ ท. อนุโมทนาแล้ว ซึ่งทาน (ของชน ท.) แม้เหล่าอื่น เป็นผู้มีความดีเป็นที่ไปในเมืองหน้านั้นเทียว ย่อมเป็น ดังนี้ ตรัสแล้ว ซึ่งพระศาสดา นี้ ว่า

(อ.ชน ท.) ผู้มีความตระหนี่ ย่อมไป สู่เทวโลก หามิได้ แล, อ.คนพาล ท. แล ย่อมไม่สรรเสริญ ซึ่งทาน, ส่วนว่า อ.นักปราชญ์ เป็นผู้อนุโมทนาอยู่ ซึ่งทาน (ยอมเป็น), (อ.นักปราชญ์) นั้น เป็นผู้มีความสุข (ในโลก) อัน ย่อมเป็น เพราะบุญอันบังเกิดแล้ว แต่การอนุโมทนาซึ่งทาน นั้น นั้นเทียว ดังนี้ ฯ

(อ.อรต ว่า) ผู้มีความตระหนี่กระด้าง (ดังนี้ ในบท ท.) เหล่านั้น หนา (แห่งบท) ว่า กทริยา ดังนี้ ฯ (อ.ชน ท.) ผู้ไม่รู้ ซึ่งประโยชน์ ในโลกนี้และประโยชน์ในโลกอื่น ชื่อว่า พาลา ฯ อ.บัณฑิต ชื่อว่า ธีโร ฯ (อ.อรต ว่า) (อ.นักปราชญ์) นั้น เสวยอยู่ซึ่งสมบัติอันเป็นทิพย์ ชื่อว่าเป็นผู้มีสุข ในโลกอื่น ย่อมเป็น เพราะบุญอันบังเกิดแล้ว แต่การอนุโมทนาซึ่งทาน นั้น นั้นเทียว ดังนี้ (แห่งหมวดสองแห่ง-บท)ว่า **สุชี ปรตถ** ดังนี้ ฯ

ในกาลเป็นที่สุดลงแห่งเทศนา อ.อำมาตย์ชื่อว่าซุนหะ ตั้งอยู่-เฉพาะแล้ว ในโสดาปัตติผล ฯ อ.พระเทศนา เป็นเทศนาเป็นไป กับด้วยวาจาที่มีประโยชน์ ได้มีแล้ว แม่แก่บริษัทผู้ถึงพร้อมแล้ว ฯ อ.อำมาตย์ชื่อว่าซุนหะ เป็นพระโสดาบัน เป็น ได้ถวายแล้ว ซึ่งทาน โดยนิยามแห่งทาน อันพระราช ทรงแถวแล้วนั้นเทียว ตลอด วัน ๗ ดังนี้แล ฯ

อ.เรื่องแห่งทานอันไม่มีทานอื่นเช่นกัน
(จบแล้ว) ฯ

“ตว สนุดกั อคฺคเหตฺวา มม ปุตฺตทาเรหิ สทุธิ มยิ อุตฺตโน สนุดกั เทนฺเต ตฺยหฺปิ กา ทานิ? ยํ เต มยา ทินฺนํ, ตํ ทินฺนเมว โหตุ; ฏฺฐจฺโต ปน เม นิกฺขมาติ ตํ ฏฺฐจา นีหริตฺวา ชฺฌนฺหํ ปกฺโกสาเปตฺวา “สจฺจํ กิร เต เอวํ จินฺติตนฺตฺติ ปุจฺฉิตฺวา, “สจฺจนฺตฺติ วุตฺเต, “สาธุ มาตุล, ปสนฺโนสนฺมิ, ตฺวํ มม รัชฺชํ คเหตฺวา มยา ทินฺนนิยาเมเนว สตฺต ทิวสานิ ทานํ เทหิติ ตสฺส สตฺตาทํ รัชฺชํ นิยฺยาเทตฺวา สตฺตารํ อาห “ปสฺสสฺส ภาณฺเต พาลสฺสฺส การณํ, มยา เอวํ ทินฺเน ทานเ ปหารํ อทาสิตี.

สตถา “อาม มหาราช, พาลา นาม ปรสฺสฺส ทานํ อนภินนฺทิตฺวา ทฺคฺคตฺติปฺรายาณา โหนฺติ, ธีรา ปน ปเรสฺสํปิ ทานํ อนุโมทิตฺวา สคฺคปฺรายาณา เอว โหนฺตฺติ วัตฺวา อิมํ คาถมาห

“น เว กทริยา เทวโลกํ วชฺนฺติ,
พาลา หเว นปฺปสฺสฺสนฺติ ทานํ,
ธีโร จ ทานํ อนุโมทมาโน
เตเนว โส โหติ สุชี ปรตฺถาติ.

ตตถ “กทริยาติ: ถทฺธมจฺฉริโน. พาลาติ:
อิธโลกปฺรโลกตฺถํ อชานนกา. ธีโรติ: ปญฺจติโต.
สุชี ปรตฺถาติ: เตเนว โส ทานานุโมทนปฺญฺญเณน
ปฺรโลเก ทิพฺพสมฺมุตฺติ อญฺภาวมาโน สุชี โหติตี.

เทศนาวสานเ ชฺฌนฺโห โสตาปตฺติผล เปติฏฺฐหิ.
สมฺมุตฺตปฺริสายปิ สาทฺถิกา เทสนา อโหสิ. ชฺฌนฺโห
โสตาปนฺโน หุตฺวา สตฺตาทํ รัชฺชโณ ทินฺนนิยาเมเนว
ทานํ อทาสิตี.

อสทิสทานวตฺถุ.

**๑๑. อ.เรื่องแห่งนายกालะผู้เป็นบุตรของเศรษฐี
ชื่อว่าอนาถปิณฑิกะ
(อันข้าพเจ้า จะกล่าว) ฯ**

๑๑. อนาถปิณฑิกปุตุตกาลวตถุ.

อ.พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ในพระเชตวัน ทรงปรารภ ซึ่งบุตรของเศรษฐีชื่อว่าอนาถปิณฑิกะ ชื่อว่า กาละ ตรัสแล้ว ซึ่งพระธรรมเทศนานี้ว่า **ปรพฺยา เอกฺรชฺเชน** ดังนี้ เป็นต้น ฯ

ได้ยินว่า (อ.นายกาละ) นั้นเป็นบุตรของเศรษฐีผู้ถึงพร้อมแล้ว ด้วยศรัทธา ผู้มีอย่างนั้นเป็นรูป เป็น (ย่อมปรารภนา) เพื่ออันไปสู่สำนัก ของพระศาสดา หามิได้ นั้นเทียว, (ย่อมปรารภนา) เพื่ออันเฝ้า ในกาล (แห่งพระศาสดา) เสด็จมาแล้ว ผู้เฝ้า หามิได้, (ย่อมปรารภนา) เพื่ออันฟัง ซึ่งธรรม หามิได้, ย่อมปรารภนา เพื่ออันกระทำ ซึ่งความชวนชวาย แก่พระสงฆ์ หามิได้, แม้ผู้อันบิดา กล่าวแล้ว ว่า แนะพ่อ (อ.เจ้า) อย่ากระทำแล้ว อย่างนี้ ดังนี้ ย่อมไม่ฟัง ซึ่งคำ (ของบิดา) นั้น ฯ

ครั้งนั้น อ.บิดา (ของนายกาละ) นั้น คิดแล้ว ว่า (อ.บุตร) นี้ถือเอา ซึ่งทิวาสี มีอย่างนี้เป็นรูป เทียวไปอยู่ เป็นผู้มีนรกชื่อว่า-อเวจีเป็นที่ไปในเบื้องหน้า จักเป็น, ก็ ครั้นเมื่อเรา เห็นอยู่ อ.บุตรของเรา ฟังไป สุนทรใด, (อ.อันไป สุนทร แห่งบุตร ของเรา) นั้นเป็นเหตุสมควร แก่เรา (ย่อมเป็น) หามิได้ แล, ก็ ชื่อ อ.สัตว์ผู้ไม่ฟังเสียง ด้วยการให้ซึ่งทรัพย์ ย่อมไม่มี ในโลก นี้ แล, (อ.เรา) จักทำลาย (ซึ่งทิวาสี) นั้น ด้วยทรัพย์ ดังนี้ ฯ

ครั้งนั้น (อ.เศรษฐี) กล่าวแล้ว (แก่นายกาละ) นั้น ว่า แนะพ่อ (อ.เจ้า) เป็นผู้รักษาซึ่งอุโบสถ เป็น ไปแล้ว สุวิหาร ฟังแล้ว ซึ่งธรรม จงมา, (อ.เรา) จักให้ ซึ่งร้อยแห่งกหาปณะ แก่เจ้า ดังนี้ ฯ (อ.นายกาละ กล่าวแล้ว) ว่า ข้าแต่พ่อ (อ.ท่านท.) จักให้ หรือ ดังนี้ ฯ (อ.เศรษฐี กล่าวแล้ว) ว่า แนะลูก (อ.เรา) จักให้ ดังนี้ ฯ (อ.นายกาละ) รับแล้ว ซึ่งปฏิญญา เพียงใดแห่งวาระที่ ๓ เป็นผู้รักษา ซึ่งอุโบสถ เป็น ได้ไปแล้ว สุวิหาร ฯ

แต่ว่า อ.กิจ ด้วยการฟังซึ่งธรรม ย่อมไม่มี (แก่นายกาละ) นั้น, (อ.นายกาละ นั้น)นอนแล้ว ในที่อันสำราญอย่างไร ได้ไปแล้ว ผู้เฝ้า ในเวลาเช้าเทียว ฯ

ครั้งนั้น อ.บิดา (ของนายกาละ) นั้น กล่าวแล้ว ว่า อ.ลูก ของเรา เป็นผู้รักษาซึ่งอุโบสถ ได้เป็นแล้ว, (อ.เจ้า ท.) จงนำมา (ซึ่งภัตท ท., ซึ่งโภชนะ ท.) มีข้าวต้มเป็นต้น (แก่บุตร) นั้น พลัน ดังนี้ (ยังบุคคล) ให้ให้แล้ว ฯ

(อ.นายกาละ) นั้น ห้ามแล้ว ซึ่งอาหาร (ด้วยคำ) ว่า (อ.เรา) ไม่รับแล้ว ซึ่งกหาปณะ จักไม่ ดังนี้ ฯ

ครั้งนั้น อ.บิดา (ของนายกาละ) นั้น อटकัณไม่ได้ อยู่ ซึ่งอันรบเร้า (ยังบุคคล) ให้ให้แล้ว ซึ่งห่อมีภัณฑะคือกหาปณะ ฯ

“ปรพฺยา เอกฺรชฺเชนาติ อิมํ ธมฺมเทสนํ สตุถาเชตวเน วิหรนฺโต กาลํ นาม อนาถปิณฑิกสฺส ปุตุตฺต อารพฺก กเถสิ.

โส กิร ตถาวิสฺสส สทฺธาสมฺปนฺนสฺส เสฏฺฐิโน ปุตุโต หุตฺวา เนว สตุถุ สนฺตึกํ คนฺตุํ, น เคหํ อาคตฺกาลเเล ทฏฺฐุํ, น ธมฺมํ โสตุํ, น สงฺฆสฺส เวยยาวจฺจ กาคฺตุํ อิจฺฉติ; ปีตฺรา “มา เอวํ ตาต กวีติ วุตฺโตปิ ตสฺส วจันํ สฺสณฺนาติ.

อถสฺส ปีตา จินฺเตสิ “อโย เอวรูปํ ทิวาสี คเหตฺวา วิจรนฺโต อวีจิปฺรายโน ภวิสฺสติ; น โข ปน เม ตํ ปฏฺฐูปํ, ยํ มยิ ปสฺสนฺเต มม ปุตุโต นิริยํ คจฺเจยฺย; อิมสฺมึ โข ปน โลกเ รนทาเนน อนภิชฺฌนกสฺสตุโต นาม นตฺติ, ธเนน นํ ภินฺทิสฺสามีติ.

อถ นํ อาท “ตาต อูโปสฺถิโก หุตฺวา วิหาริ คนฺตุวา ธมฺมํ สุตฺวา เอหิ, กหาปณสฺตํ เต ทสฺสามีติ. “ทสฺส ตาตาติ. “ทสฺสามิ ปุตุตาติ. โส ยาวตติยํ ปฏิญฺญํ คเหตฺวา อูโปสฺถิโก หุตฺวา วิหาริ อคฺมาสิ.

ธมฺมสฺสวเนน ปนฺนสฺส กิจฺจํ นตฺติ; ยถาฆาตฺตฺวาเนน สยิตฺวา ปาโตว เคหํ อคฺมาสิ.

อถสฺส ปีตา “ปุตุโต เม อูโปสฺถิโก อโหสิ, สีมฺมสฺส ยาคฺคาทีนํ อหฺรธาติ วตฺวา ทาเปสิ.

โส “กหาปณํ อคฺคเหตฺวา น ภฺนุชฺชิสฺสามีติ อหฺรํ ปฏิภฺชิปี.

อถสฺส ปีตา ปีฬํ อสหนฺโต กหาปณภฺนุชฺชิกํ ทาเปสิ.

(อ.นายกาละ) นั้น รับแล้ว (ซึ่งห้อมมีภณฑะคืออกหาปณะ) นั้น ด้วยมือ เทียว บริโภคแล้ว ซึ่งอาหาร ฯ

ครั้งนั้น ในวันรุ่งขึ้น อ.เศรษฐี ส่งไปแล้ว (ซึ่งนายกาละ) นั้น (ด้วยคำ) ว่า แน่พ่อ (อ.เรา) จักให้ ซึ่งพันแห่งกหาปณะ แก่เจ้า, (อ.เจ้า) ยืนแล้ว ข้างพระพักตร์ ของพระศาสดา เรียนเอาแล้ว ซึ่งบทแห่งธรรม บทหนึ่งนั้นเทียว ฟังมา ดังนี้ ฯ

(อ.นายกาละ) นั้น ไปแล้ว สู่วิหาร ยืนแล้ว ข้างพระพักตร์ ของพระศาสดา เป็นผู้ใคร่เพื่ออัน เรียนเอาแล้ว ซึ่งบทแห่งธรรม บทหนึ่ง นั้นเทียว หนีไป ได้เป็นแล้ว ฯ

ครั้งนั้น อ.พระศาสดา ได้ทรงกระทำแล้ว ซึ่งอาการคือ อันกำหนดไม่ได้ (แก่นายกาละ) นั้น ฯ (อ.นายกาละ)นั้น กำหนดไม่ได้แล้ว ซึ่งบท นั้น ได้ยืนฟังแล้วนั้นเทียว (ด้วยความคิด) ว่า (อ.เรา) จักเรียนเอา ซึ่งบทในเบื้องบน ดังนี้ ฯ

ได้ยินว่า (อ.ชน ท.) เมื่อฟัง (ด้วยความคิด) ว่า (อ.เรา) จักเรียนเอา ดังนี้ เทียว ชื่อว่า ย่อมฟัง เคารพ ฯ ก็ อ.ธรรม ย่อมให้ (ซึ่งมรรค ท.) มีโสดาปัตติมรรคเป็นต้น (แก่ชน ท.) ผู้ฟังอยู่ ชื่อ อย่างนี้ ฯ (อ.นายกาละ) แม่นั้น ย่อมฟัง (ด้วยความคิด) ว่า (อ.เรา) จักเรียนเอา ดังนี้ ฯ

แม้ อ.พระศาสดา ย่อมทรงกระทำ ซึ่งอาการคืออันกำหนดไม่ได้ (แก่นายกาละ) นั้น ฯ (อ.นายกาละ) นั้น ยืนฟังอยู่ (ด้วยความคิด) ว่า (อ.เรา) จักเรียนเอา ซึ่งบทในเบื้องบน ดังนี้ เทียว ย่อมตั้งอยู่เฉพาะ ในโสดาปัตติผล ฯ

ในวันรุ่งขึ้น (อ.นายกาละ) นั้น ได้เข้าไปแล้ว สู่มืองชื่อว่า สาวตถี กับ ด้วยหมู่แห่งภิกษุ มีพระพุทธรเจ้าเป็นประมุข นั้นเทียว ฯ

อ.มหาเศรษฐี เห็นแล้ว (ซึ่งนายกาละ) นั้น เทียว คิดแล้ว ว่า ในวันนี้ อ.อาการของบุตร อันเรา ย่อมขอบใจ ดังนี้ ฯ (อ.ความคิด) นั้น ว่า โอ หนอ ในวันนี้ อ.บิดา ของเรา ไม่เพียงให้ ซึ่งกหาปณะ ท. ในสำนัก ของพระศาสดา, ฟังปกปิด ซึ่งความที่ แห่งเรา เป็นผู้รักษาซึ่งอุโบสถ เพราะเหตุแห่งกหาปณะ ดังนี้ ได้มีแล้ว (แก่นายกาละ) แม่นั้น ฯ

ก็ อ.พระศาสดา ได้ทรงทราบแล้ว ซึ่งความที่ (แก่นายกาละ) นั้น เป็นผู้รักษาซึ่งอุโบสถ เพราะเหตุแห่งกหาปณะ ในวันวาน ฯ อ.มหาเศรษฐี (ยังบุคคล) ให้ถวายแล้ว ซึ่งข้าวต้ม แก่หมู่แห่งภิกษุ มีพระพุทธรเจ้าเป็นประมุข (ยังบุคคล) ให้ให้แล้ว แม่นักบุตร ฯ

(อ.นายกาละ) นั้น นั่งแล้ว ผู้เป็นผู้นั่งเป็นแล้วเทียว ต้มแล้ว ซึ่งข้าวต้ม เคี้ยวกินแล้ว ซึ่งของอันบุคคลพึงเคี้ยว บริโภคแล้ว ซึ่งข้าวสวย ฯ

อ.มหาเศรษฐี (ยังบุคคล) ให้วางไว้แล้ว ซึ่งห้อมมีภณฑะคือ- พันแห่งกหาปณะ ข้างหน้า ของบุตร ในกาลเป็นที่สุดลงแห่งกิจ- ด้วยภัตร แห่งพระศาสดา (กล่าวแล้ว) ว่า แน่พ่อ อ.เรา กล่าวแล้ว ว่า (อ.เรา) จักให้ ซึ่งพันแห่งกหาปณะ แก่เจ้า ดังนี้

โสด ต่ หตุเถน คเหตุวาว อาหาร ปริภุชชิตี.

อด นั ปุนทิวเส เสฎฐี “ตาด กหาปณสหสุต เต ทสุสามิ; สตุฏ ปุโรโต จตุวา เอกเมว ธมมปทํ อุกคณฺหิตฺวา อากฺขุญฺเญยาสีตี เปเสสิ.

โสด วิหารํ คนฺตุวา สตุฏ ปุโรโต จตุวา เอกเมว ธมมปทํ อุกคณฺหิตฺวา ปลาโยตฺกาโม อโหสิ.

อดสุส สตุถา อสฺลลฺกฺขณาการํ อกาสิ. โสด ตํ ปทํ อสฺลลฺกฺขเนตฺวา “อุปริปทํ อุกคณฺหิสฺสามีตี จตุวา อสุโสสิเยว.

“อุคฺคณฺหิสฺสามีตี สุณฺนุตาว กิร สกฺกจํ สุณฺนุตินาม. เหวญฺจ นาม สุณฺนุตานํ ธมฺโม โสตาปตฺติ-มคฺคาทโย เทติ. โสปี “อุคฺคณฺหิสฺสามีตี สุณฺนาตี.

สตุถาปิสุส อสฺลลฺกฺขณาการํ กโรตี. โสด “อุปริปทํ อุกคณฺหิสฺสามีตี จตุวา สุณฺนุตเวว โสตาปตฺติผล ปตฺติจฺจาตี.

โสด ปุนทิวเส พุทฺธปฺปมุขเณ ภิกฺขุสงฺฆเณ สทฺธิเยว สาวตฺถี ปาวิสี.

มหาเสฎฐี ตํ ทิสฺวา “อชฺช เม ปุตฺตสุส อากาโร รุจฺจตีตี จินฺุเตสิ. ตสฺสปิ เอตทโหสิ “อโห วต เม ปีตา อชฺช สตุฏ สนฺติเก กหาปณเณ น ทเทยฺย, กหาปณการณมา มยฺหํ อูโปสฺถิกภาวํ ปฏฺิจฺจาเทยฺยตี.

สตุถา ปนฺสุส ธีโย กหาปณการณมา อูโปสฺถิกภาวํ อญฺญาสิ. มหาเสฎฐี พุทฺธปฺปมุขสุส ภิกฺขุสงฺฆสุส ยาคุํ ทาเปตฺวา ปุตฺตสุสปิ ทาเปสิ.

โสด นิสีทิตฺวา ตฺถุญฺหิฏฺโฏโตว ยาคุํ ปิวิ ชาทนียฺ ชาทนี ภาตฺตํ ภุญฺชิตี.

มหาเสฎฐี สตุฏ ภาตฺตกิจฺจาวสานเณ ปุตฺตสุส ปุโรโต สหฺสุสภณฺุฑฺกํ จปาเปตฺวา “ตาด อนํ `สหฺสุต เต ทสุสามีตี

(ยังเจ้า) ให้สูมาทานแล้ว ซึ่งอุโบสถ ส่งไปแล้ว สุวิหาร, (อ.พันแห่ง กหาปณะ) นี้ เป็นพันแห่งกหาปณะ ของเจ้า (ยอมเป็น) ดังนี้ ฯ

(อ.นายกาละ) นั้น เห็นแล้ว ซึ่งกหาปณะ ท. อัน (อันเศรษฐี) ให้อยู่ ข้างพระพักตร์ ของพระศาสดา ละอายอยู่ กล่าวแล้วว่า อ.อย่าเลย แก่เรา ด้วยกหาปณะ ท. ดังนี้ แม่ (อันบิดา) กล่าวอยู่ ว่า แน่ะพ่อ (อ.เจ้า) จงรับเถิด ดังนี้ ไม่รับแล้ว ฯ

ครั้งนั้น อ.บิดา (ของนายกาละ) นั้น ถวายบังคมแล้ว ซึ่งพระศาสดา กราบทูลแล้ว ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ในวันนี้ อ.อาการ ของบุตร อันข้าพระองค์ ย่อมชอบใจ ดังนี้, (ครั้นเมื่อพระดำรัส) ว่า ดูก่อนมหาเศรษฐี อ.อะไร ดังนี้ (อันพระศาสดา) ตรัสแล้ว กราบทูล แล้ว ว่า (อ.บุตร) นั้น ผู้ อันข้าพระองค์ กล่าวแล้วว่า (อ.เรา) จักให้ ซึ่งร้อยแห่งกหาปณะ แก่เจ้า ดังนี้ ส่งไปแล้ว สุวิหาร ในวันอันมีในก่อน ไม่รับแล้ว ซึ่งกหาปณะ ท. ในวันรุ่งขึ้น ไม่ปรารภนาแล้ว เพื่ออันบริโภค, แต่ว่า ในวันนี้ (อ.บุตร) ย่อมไม่ ปรารภนา ซึ่งกหาปณะ ท. แม่ (อันข้าพระองค์) ให้อยู่ ดังนี้ ฯ

อ.พระศาสดา ตรัสแล้ว ว่า ดูก่อนมหาเศรษฐี เออ (อ.อย่างนั้น), ในวันนี้ อ.โสดาปัตติผลนั้น เทียบ ของบุตร ของท่าน เป็นคุณ ชาติประเสริฐ แม้กว่าสมบัติคือของพระเจ้าจักรพรรดิ แม้กว่า สมบัติในเทวโลกและพรหมโลก ท. (ยอมเป็น) ดังนี้ ตรัสแล้ว ซึ่งพระศาสดา นี้ ว่า

อ.โสดาปัตติผล เป็นคุณชาติประเสริฐ กว่าความเป็น-
แห่งพระราชาราชพระองค์เดียว ในแผ่นดิน หรือ หรือว่า
กว่าการถึง ซึ่งสวรรค์ หรือว่า กว่าความเป็นแห่งผู้เป็นใหญ่
ในโลกทั้งปวง (ยอมเป็น) ดังนี้ ฯ

(อ.อรรถว่า) กว่าความเป็นแห่งพระราชาราชผู้จักรพรรดิ (ดังนี้ ในบท ท.) เหล่านี้หนา (แห่งบาทแห่งพระศาสดา) ว่า **ปจฺพยา เอกรชฺเชน** ดังนี้ ฯ

(อ.อรรถ ว่า) กว่าการบรรลุถึง ซึ่งสวรรค์ อันมีอย่าง ๒๖ (ดังนี้ แห่งบาทแห่งพระศาสดา) ว่า **สคฺคสุส คมเนน วา** ดังนี้ ฯ

(อ.อรรถ ว่า) กว่าความเป็นแห่งผู้เป็นใหญ่ในโลก มีประมาณ เท่านั้น ชื่อว่า ในโลก ทั้งปวง กับ ด้วยขนาดและครุฑและเวมานิก-
เปเรตฺ ท. (ดังนี้ แห่งบาทแห่งพระศาสดา) ว่า **สพฺพโลกาธิปจฺเจน** ดังนี้ ฯ

อุโปสถํ สมทาเปตฺวา วิหารํ ปิถินํ, อิทฺนุเต สหสุสนฺติ.

โส สตุฏฺ ปุโรโต กหาปณํ ทิยมาเน ทิสฺวา ลชฺชนฺโต “อลฺ เม กหาปณํหิตี วตฺวา “คุณฺห ตาตาตี จุจฺจมาโนปิ น คนฺหิ.

อถสุส ปิตา สตุถารํ วนฺทิตฺวา “ภนฺเต อชฺช เม ปุตุตฺตสุส อากาโร จุจฺจตีตี วตฺวา, “กั มหาเสฏฺฐีตี วุตฺเต, “มยา เอส ปุริมทิวเส กหาปณสฺตี เต ทสุสํมีตี วตฺวา วิหารํ เปสิโต ปุณทิวเส กหาปณํ อคฺคเหตฺวา ภูณฺชิตฺตํ น อิจฺจติ; อชฺช ปน ทิยมาเนปิ กหาปณํ น อิจฺจตีตี อาน.

สตุถา “อาม มหาเสฏฺฐี, อชฺช ตว ปุตุตฺตสุส จกฺกวตฺติ-
สมฺปตฺติตีปี เทวโลกพรหมโลกสมฺปตฺติหิปี โสตาปตฺติ-
ผลเมว วรรณฺตี วตฺวา อิมํ คาถมาห

“ปจฺพยา เอกรชฺเชน สคฺคสุส คมเนน วา
สพฺพโลกาธิปจฺเจน โสตาปตฺติผลํ วรรณฺตี.

ตตฺถ “ปจฺพยา เอกรชฺเชนาตี: จกฺกวตฺติรชฺเชน.

สคฺคสุส คมเนน วาตี: ฉพฺพีสตีวิธสุส สคฺคสุส
อธิคมเนน.

สพฺพโลกาธิปจฺเจนาตี: เอตฺสมี เอตฺตเก โลก
นาคสุปถฺนเวมานิกเปเตหิ สทฺธิ สพฺพสุมี โลก
อาธิปจฺเจน.

(อ.อรรถ ว่า) (อ.พระราช) แม่ (ทรงยังบุคคล) ให้กระทำแล้ว ซึ่งความเป็นแห่งพระราช ในที่ มีประมาณเท่านี้ เป็นผู้ไม่ทรงพันแล้ว (จากอบาย ท.) มีนรกเป็นต้น เทียว ย่อมเป็น, ส่วนว่า อ.พระโศดาบัน เป็นผู้ที่มีประตู่แห่งอบายอันปิดแล้ว เป็น แม่เป็นผู้มีกำลัง อันเพลากว่าพระอริยเจ้าทั้งปวง ย่อมไม่บังเกิด ในภพ ที่ ๘ เหตุใด, เพราะเหตุนั้น อ.โศดาปัตติผลนั้นเทียว เป็นคุณชาติประเสริฐ คือ ว่าเป็นคุณชาติสูงสุด (ย่อมเป็น) ดังนี้ (แห่งบาทแห่งพระคาถา) ว่า โศดาปัตติผล วรฺ ดังนี้ ๕

ในกาลเป็นที่สุดลงแห่งเทศนา (อ.ชน ท.) มาก บรรลุแล้ว (ซึ่งอริยผล ท.) มีโศดาปัตติผลเป็นต้น ดังนี้ แล ๕

โศดาปัตติผล วรฺ: ยสุมา เอตตเก จาเน รุชฺชํ กาเรตฺวาปี นิรยาทีหิ อมฺตุโตว โหติ, โศดาปนุโน ปน ปิหิตาปายทฺวาโร หุตฺวา สพฺพทฺพฺโโลปี อฏฺฐเม ภเว น นิพฺพตฺตติ; ตสฺมา โศดาปัตติผลเมว วรฺ อุตฺตมมฺนฺติ อตุเถ.

เทศนาวิธาน พหู โศดาปัตติผลาทีนํ ปาปญฺญีสฺสูติ.

อ.เรื่องแห่งนายกาละผู้เป็นบุตรของเศรษฐีชื่อว่า
อนาถปิณฑิกะ
(จบแล้ว) ๕

อนาถปิณฑิกปุตฺตกาลวตฺถุ.

อ.กถาเป็นเครื่องพรรณนาซึ่งเนื้อความแห่งวรรค
อันบัณฑิตกำหนดแล้วด้วยโลก
จบแล้ว ๕

โลกวคฺควณฺณา นิฏฺฐิตา.

อ.วรรค ที่ ๑๓
(จบแล้ว) ๕

เตรสโม วคฺโค.

**๑๔. อ.กถาเป็นเครื่องพรรณนาซึ่งเนื้อความแห่งวรรค
อันบัณฑิตกำหนดแล้วด้วยพระพุทธเจ้า
(อันข้าพเจ้า จะกล่าว) ฯ**

๑๔. พุทธวคฺค วรรณนา

**๑. อ.เรื่องแห่งธิดาของมาร
(อันข้าพเจ้า จะกล่าว) ฯ**

๑. มารธิดาวตฺถุ.

อ.พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ ที่ควงแห่งต้นไม้เป็นที่ตรัสรู้ ทรงปรารภ ซึ่งธิดาของมาร ท. ตรัสแล้ว ซึ่งพระธรรมเทศนา นี้ ว่า **ยสฺส ชิตฺ** ดังนี้เป็นต้น ฯ

“ยสฺส ชิตนฺติ อิมํ ธมฺมเทสนํ สตฺถา โภธิมณฺเฑ วิหรนฺโต มารธิตโร อารพฺภ กเถสิ.

ก็ (อ.พระศาสดา) ทรงยังพระเทศนา ให้ตั้งขึ้นพร้อมแล้ว ในเมืองชื่อว่าสาวตฺถิ ตรัสแล้ว แก่พราหมณ์ชื่อว่ามาคันทิยะ ในแคว้นแคว้นชื่อว่ากुरू อีก ฯ

เทสนํ ปน สาวตฺถิยํ สมฺภูจาเปตฺวา ปฺน กुरूภูเจ มาคนฺทิยพฺราหฺมณสฺส กเถสิ.

ได้ยินว่า อ.ธิดา ของพราหมณ์ชื่อว่ามาคันทิยะ ในแคว้นแคว้นชื่อว่ากुरू เป็นผู้ชื่อว่ามาคันทิยานันท์เทียว เป็นผู้ทรงไว้ซึ่งรูปอันอุดมได้เป็นแล้ว ฯ

กुरूภูเจ กิร มาคนฺทิยพฺราหฺมณสฺส ธิดา มาคนฺทิยาเยว นาม อโหสิ อุตฺตมฐฺปธฺรา.

อ.พราหมณ์มหาศาลมีชื่อหนึ่ง ท. ด้วยนั้นเทียว อ.กษัตริย์-มหาศาล ท. ด้วย ปรารภณอยู่ ซึ่งนางมาคันทิยา นั้น ส่งไปแล้ว (ซึ่งข่าวสาสน์) แก่พราหมณ์ชื่อว่ามาคันทิยะ (มีอันให้รู้) ว่า (อ.พราหมณ์ชื่อว่ามาคันทิยะ) จงให้ ซึ่งธิดา แก่เรา ท. ดังนี้ (เป็นเหตุ) ฯ

ตํ ปฏฺจยมานา อเนกพฺราหฺมณมหาศาลา เจว ขตฺติยมหาศาลา จ “ธิตฺโร โน เทตฺถติ มาคนฺทิยสฺส ปหิณฺสีสุ.

(อ.พราหมณ์ชื่อว่ามาคันทิยะ) แม้นั้น ห้ามแล้ว (ซึ่งชน ท.) ทั้งปวง นั้นเทียว ว่า อ.ท่าน ท. เป็นผู้สมควร แก่ธิดา ของข้าพเจ้า (ยอมเป็น) หามิได้ ดังนี้ ฯ

โสปี “น ตฺมุเห มยฺหํ ธิตฺตุ อนฺจฺจวิภาติ สพฺเพ ปฏฺิกฺขิเปว.

ครั้งนั้น ในวันหนึ่ง อ.พระศาสดา ทรงตรวจดู ซึ่งโลก ในสมัย อันขจัดเฉพาะซึ่งมีด ทรงเห็นแล้ว ซึ่งพราหมณ์ชื่อว่ามาคันทิยะ ผู้เข้าไปแล้ว ในภายใน แห่งชายคือพระญาณ ของพระองค์ ทรงใคร่ครวญอยู่ ว่า อ.อะไร หนอ แล จักมี ดังนี้ ได้ทรงเห็นแล้ว ซึ่งอุปนิสัย แห่งมรรคและผล ท. ๓ ของพราหมณ์ ด้วย ของพราหมณ์ ด้วย ฯ

อถกทิวสํ สตฺถา ปจฺจุสฺสมเย โลกํ โวโลเกนฺโต อตฺตโนถาณชาลสฺส อนฺโต ปวิฏฺจํมาคนฺทิยพฺราหฺมณํ ทิสฺวา “กึ นฺ ไซ ภวิสฺสตีติ อุปฺชาเรนฺโต พฺราหฺมณสฺส จ พฺราหฺมณิยา จ ติณฺณํ มคฺคผลานํ อุปนึสฺสยํ อทุทส.

แม้ อ.พราหมณ์ ย่อมบ่าเรอ ซึ่งไฟ ในภายนอกแห่งบ้าน เนืองนิตย์ ฯ

พฺราหฺมโณปี พหิกาเม นิพทุํ อคฺคิ ปริจฺจติ.

อ.พระศาสดา ทรงถือเอา ซึ่งบาตรและจีวร ได้เสด็จไปแล้ว สู่ที่ นั้น ในเวลาเช้าเทียว ฯ

สตฺถา ปาโตว ปตฺตจิวฺรมาทาย ตํ จานํ อคฺมาสิ.

อ.พราหมณ์ แลดูอยู่ ซึ่งสิริแห่งพระรูป ของพระศาสดา คิดแล้ว ว่า ชื่อ อ.บุรุษ ผู้เช่นกับ (ด้วยสมณะ) นี้ ย่อมไม่มี ในโลก นี้, (อ.สมณะ) นี้เป็นผู้สมควร แก่ธิดาของเรา (ยอมเป็น), (อ.เรา) จักให้ ซึ่งธิดา (แก่สมณะ) นี้ ดังนี้ กราบทูลแล้ว กะพระศาสดา ว่า ข้าแต่สมณะ อ.ธิดา คนหนึ่ง ของข้าพเจ้า มีอยู่,

พฺราหฺมโณ สตฺถุ รูปสิริ โอลิเกนฺโต “อิมสฺมี โลก อิมินา สทิสฺโส บุริโส นาม นตฺติ, อยํ มยฺหํ ธิตฺตุ อนฺจฺจวิโก, อิมสฺส ธิตฺโร ทสฺสามิติ จินฺเตตฺตฺวา สตฺถารํ อาห “สมณ มม เอกา ธิดา อตฺถิ,

อ.ข้าพเจ้า ไม่เห็นอยู่ ซึ่งบุรุษ ผู้สมควร (แกธิดา) นั้น ไม่ได้ให้แล้ว (ซึ่งธิดา) นั้น แก่ใคร ๆ, ส่วนว่า อ.ท่าน เป็นผู้สมควร (แกธิดา) นั้น (ยอมเป็น), อ.ข้าพเจ้า เป็นผู้ใคร่เพื่ออันให้ ซึ่งธิดา แก่ท่าน กระทำ ให้เป็นหญิงรับผู้ใช้ใกล้เท้า (ยอมเป็น), อ.ข้าพเจ้า จะนำมา (ซึ่งธิดา) นั้น เพียงใด, (อ.ท่าน) จงยื่น (ในที่) นี้ นั้นเทียว เพียงนั้น ดังนี้ ฯ

อ.พระศาสดา ทรงสดับแล้ว ซึ่งวาจาเป็นเครื่องกล่าว (ของพราหมณ์) นั้น ไม่ทรงยินดีอยู่แล้ว นั้นเทียว ไม่ทรงคัดค้านแล้ว ฯ แม้ อ.พราหมณ์ ไปแล้ว สู่เรือน กล่าวแล้ว กะพราหมณ์ ว่า แนะนาง ผู้เจริญ ในวันนี้ อ.บุรุษ ผู้สมควร แก่ธิดา อันเรา เห็นแล้ว, (อ.เรา ท.) จักให้ (ซึ่งธิดา) นั้น (แก่บุรุษ) นั้น ดังนี้ (ยังพราหมณ์) ให้ประดับแล้ว ซึ่งธิดา ได้ พาเอา ไปแล้ว สู่ที่ นั้น กับ ด้วยพราหมณ์ ฯ

แม้ อ.มหาชน ผู้มีความแตกตื่นเกิดแล้ว ออกไปแล้ว ฯ อ.พระศาสดา ไม่ประทับยืนแล้ว ในที่ อันพราหมณ์ กล่าวแล้ว ทรงแสดงแล้วซึ่งเจตีย์คือรอยพระบาท (ในที่) นั้น ได้ประทับยืนแล้ว (ในที่) อื่น ฯ

ได้ยินว่า อ.เจตีย์คือรอยพระบาท ของพระพุทธรเจ้า ท. ย่อมปรากฏ ในที่ (อันพระพุทธรเจ้า ท.) ทรงอธิษฐานแล้ว ว่า (อ.บุคคล) ชื่อ โนนจเห็น (ซึ่งเจตีย์คือรอยพระบาท) นี้ดังนี้ทรงเหยียบแล้ว นั้นเทียว ฯ (อ.บุคคล) ชื่อว่า ผู้เห็นอยู่ (ซึ่งเจตีย์คือรอยพระบาท) นั้น ในที่อันเหลือ ย่อมไม่มี ฯ อ.พราหมณ์ ผู้ อันพราหมณ์ ผู้ไปอยู่ กับ ด้วยตน ถามแล้ว ว่า (อ.สมณะ) นั้น (ไปแล้ว) (ในที่) ไหน ดังนี้ ตรวจดูอยู่ (ด้วยความคิด) ว่า (อ.เรา) ได้กล่าวแล้ว (กะสมณะ) นั้นว่า (อ.ท่าน) จงยื่น ในที่ นี้ ดังนี้ เห็นแล้ว ซึ่งรอยแห่งพระบาท แสดงแล้ว ว่า (อ.รอยเท้า) นี้ เป็นรอยเท้า (ของสมณะ) นั้น (ยอมเป็น) ดังนี้ ฯ

(อ.พราหมณ์) นั้น กล่าวแล้ว ว่า ข้าแต่พราหมณ์ (อ.รอยเท้า) นี้ เป็นรอยเท้า (ของบุคคล) ผู้บริโภคซึ่งกามโดยปกติ (ยอมเป็น) หามิได้ ดังนี้ เพราะความที่ (แห่งตน) เป็นผู้ฉลาดในมนต์เป็นเครื่อง ทำนายซึ่งลักษณะ, (ครั้นเมื่อคำ) ว่า แนะนางผู้เจริญ อ.เรอ ย่อมเห็น ซึ่งจะเข้ ในตุ่มแห่งน้ำ, (อ.สมณะ) นั้น อันเรา กล่าวแล้ว ว่า (อ.ข้าพเจ้า) จักให้ ซึ่งธิดา แก่ท่าน ดังนี้, (อ.อันชื่อเชิญ) แห่งเรา (อันสมณะ) แม้นั้น ให้อยู่ทับแล้ว ดังนี้ (อันพราหมณ์) กล่าวแล้ว, กล่าวแล้ว ว่า ข้าแต่พราหมณ์ อ.ท่าน กล่าวแล้ว อย่างนี้ แม้โดยแท้, ถึงอย่างนั้น (อ.รอยเท้า) นี้ เป็นรอยเท้า (ของบุคคล) ผู้มีกิเลส ออกแล้วนั้นเทียว (ยอมเป็น) ดังนี้ กล่าวแล้ว ซึ่งคาถา นี้ ว่า

จริงอยู่ อ.รอยเท้า (ของบุคคล) ผู้อันระคะยอมแล้ว เป็นรอยเท้ากระหย่ง พึงเป็น, (อ.รอยเท้า) (ของบุคคล) ผู้ (อันโทษะ) ประทุษร้ายแล้ว เป็นรอยเท้าปีปตามแล้ว- โดยพลัน ย่อมเป็น, อ.รอยเท้า (ของบุคคล) ผู้หลงแล้ว เป็นรอยเท้าคว่ำลงแล้ว ย่อมเป็น, (อ.รอยเท้า) นี้ อันเช่นนี้ เป็นรอยเท้า (ของบุคคล) ผู้มีกิเลสเพียงดังเครื่องมุงบัง- อันเปิดแล้ว (ยอมเป็น) ดังนี้ ฯ

อหิ ตสฺสา อนุจฺฉวิกิ ปริสํ อปฺสฺสนฺโต ตํ น กสฺสจฺจ อทาสี, ตฺวํ ปนฺสฺสา อนุจฺฉวิกิ, อหิ เต ธีตฺรํ ปาทปริจจฺจวิกิ กตฺวา ทาทุกาไม; ยาว นํ อาเนมิ, ตาว อีเชว ติจฺจฺจาหิติ.

สตฺถา ตสฺส กถํ สุตฺวา เนว อภินฺนุทฺติ น ปฏิกฺโกสิ. พฺราหฺมณฺเณปิ เคหํ คนฺตฺวา พฺราหฺมณฺเณ อหา “โภติ อชฺช เม ธีตฺ ออนุจฺฉวิกิ ปริสํ ทิจฺจ, ตสฺส นํ ทสฺสามาติ ธีตฺรํ อลงฺการาเปตฺวา อาทาย พฺราหฺมณฺณิยา สทฺธิ ตํ จานํ อคฺมาสิ.

มหาชนฺปิ กุตฺตฺลชาโต นิจฺจมิ. สตฺถา พฺราหฺมณฺณ วุตฺตฺวาเน อญฺจตฺวา ตตฺถ ปทเจตฺยํ ทสฺเสตฺวา อณฺวณฺสมิ จาเน อญฺจาสิ.

พฺพุธานํ กิร ปทเจตฺยํ “อิทํ อสุโก นาม ปสฺสตุตฺติ อธิจฺจฺจิตฺวา อทุกฺนตฺตฺวาเนยว ปญฺญาติ. เสสฺสุจฺจาเน ตํ ปสฺสฺนฺโต นาม นตฺติ. พฺราหฺมณฺเณ อตฺตนา สทฺธิ คจฺจมานาย พฺราหฺมณฺณิยา “กหํ โสติ ปฏฺจฺจ “อิมสฺมิ จาเน ติจฺจฺจาหิติ ตํ อวจฺนฺติ โอลเณนฺโต ปทวลฺลขํ ทิสฺวา “อิทมฺสฺส ปทนฺติ ทสฺเสสิ.

สา ลกฺขณมนฺตฺกสฺสตาย “น อิทํ พฺราหฺมณ กามโภคิโน ปทนฺติ วตฺวา, พฺราหฺมณฺณ “โภติ ตฺวํ อุกฺกจาญฺมิ สสฺสมารํ ปสฺสสิ, มยา โส [สมฺเณ] ธีตฺรํ เต ทสฺสามิติ วุตฺโต, เตนาปิ เม อธิวาสิตนฺติ วุตฺเต, “พฺราหฺมณ กิญฺจาปี ตฺวํ เหวํ วเทสิ, อิทํ ปน นิฏฺกิลสฺสเสว ปทนฺติ วตฺวา อิมํ คาถมาห

“รตฺตสฺส หิ อุกฺกฏฺวิกิ ปทํ ภเว, ทฺวํจฺจ โหติ สหฺสาณฺปิพิตฺ, มุพฺพฺหสฺส โหติ อวกฺขตฺมิตํ ปทํ, วิวญฺจทสฺส อิทมฺมิตํ ปทนฺติ.

ครั้งนั้น อ.พราหมณ์ (กล่าวแล้ว) ว่า แน่ นางผู้เจริญ (อ.เธอ) อยู่รอมแล้ว, (อ.เธอ) ผู้เป็นผู้หนึ่งเป็นแล้ว จึงมา ดังนี้ กะพราหมณ์นั้น ไปอยู่ เห็นแล้ว ซึ่งพระศาสดา แสดงแล้ว (แก่พราหมณ์) นั้นว่า (อ.สมณะ) นี้ เป็นบุรุษนั้น (ยอมเป็น) ดังนี้ เข้าไปหาแล้ว ซึ่งพระศาสดา กราบทูลแล้ว ว่า ข้าแต่สมณะ (อ.ข้าพเจ้า) จักให้ ซึ่งธิดา ดังนี้ ฯ

อ.พระศาสดา ไม่ตรัสแล้ว ว่า อ.ความต้องการ ด้วยธิดาของท่าน (มีอยู่) แก่เรา หามิได้ ดังนี้ ตรัสแล้ว ว่า ดูก่อนพราหมณ์ (อ.เขา) จักบอก ซึ่งเหตุ อย่างหนึ่ง แก่ท่าน, (อ.ท่าน) จักฟัง หรือ ดังนี้, (ครั้นเมื่อคำ) ว่า ข้าแต่สมณะ (ผู้เจริญ) (อ.ท่าน) จึงบอกเถิด, อ.ข้าพเจ้า จักฟัง ดังนี้ (อันพราหมณ์) กราบทูลแล้ว ทรงนำมาแล้ว ซึ่งเรื่องอันล่วงไปแล้ว ทรงแสดงแล้ว จำเดิม แต่อันเสด็จออกเพื่อคุณอันยัง, (อ.วาจาเป็นเครื่องกล่าวโดยย่อ (ในเรื่อง) นั้น นี้,

อ.พระมหาสัตว์ ทรงละแล้ว ซึ่งสิริคือความเป็นแห่งพระราชา เสด็จขึ้นเฉพาะแล้ว สู่มาชื่อว่ากัณฐกะ เป็นผู้มิใช่คนชั้นเป็นสหาย (เป็น) เสด็จออกยังอยู่ (ครั้นเมื่อคำ) ว่า ข้าแต่สิทถตะ (อ.พระองค์) ขอจงเสด็จกลับ, อ.รัตนะคือจักรจักมีปรากฏ แก่พระองค์ในวันที่ ๗ (แต่วัน) นี้ ดังนี้ อันมาร ผู้ยืนแล้ว ณ ประตูแห่งเมือง กราบทูลแล้ว, ตรัสแล้ว ว่า ดูก่อนมาร แม่ อ.เรา ย่อมรู้ (ซึ่งรัตนะคือจักร) นั้น, แต่ว่า อ.ความต้องการ (ด้วยรัตนะคือจักร) นั้น (มีอยู่) แก่เรา หามิได้ ดังนี้ ฯ

(อ.มาร ทูลถามแล้ว) ว่า (ครั้นเมื่อความเป็น) อย่างนั้น (มีอยู่) (อ.พระองค์) ย่อมเสด็จออกไป เพื่อประโยชน์อะไร ดังนี้ ฯ

(อ.พระมหาสัตว์ ตรัสแล้ว) ว่า (อ.เรา ย่อมออกไป) เพื่อประโยชน์แก่พระสัมพันธุญาณ ดังนี้ ฯ

(อ.มาร กราบทูลแล้ว) ว่า ถ้าอย่างนั้น ถ้าว่า (อ.พระองค์) จักทรงตรึก (แห่งวิตก ท.) มีกามวิตกเป็นต้นหนา ซึ่งวิตก แม้อย่างหนึ่ง จำเดิมแต่นี้ ไชว์, (อ.หม่อมฉัน) จักรู้ (ซึ่งกรรม) อัน (อันหม่อมฉัน) ฟังกระทำ แก่พระองค์ ดังนี้ ฯ

(อ.มาร) นั้น เป็นผู้เพ่งเล็งซึ่งช่อง (เป็น) ติดตามแล้ว ซึ่งพระมหาสัตว์ ตลอดปี ท. ๗ จำเดิม (แต่กาล) นั้น ฯ

แม้ อ.พระศาสดา ทรงประพจน์แล้ว (ซึ่งวัตร) มีอันประกอบแล้ว ในการกระทำซึ่งกรรมอันบุคคลกระทำได้โดยยาก สิ้นปี ๖ ท. ทรงอาศัยแล้ว ซึ่งการกระทำแห่งบุรุษ อันเป็นไปเฉพาะซึ่งตน ทรงรู้ตลอดแล้ว ซึ่งพระสัมพันธุญาณ ทรงเสวยอยู่ ซึ่งสุข อันบังเกิดแล้วแต่วิมุติ ที่โคนแห่งต้นโพธิ ประทับนั่งแล้ว ที่โคนแห่งต้นอชปาลนิโครธ ในสัปดาห์ที่ ๕ ฯ

อด นั พราหมณ์ “โภติ มา วิริ, ตุนหิภูตา เอหิติ คจจนโต สตุถาริ ทิสวา “อัย โส ปุริโสติ ตสุสา ทสุเสตวา สตุถาริ ออุปสงกมิตวา “สมณ อิตริ ทสุสามีติ อาห.

สตุถา “น เม ตว อิตาย อตุโถติ อวตวา “พราหมณ เอกิ เต การณิ กเถสุสามี, สฺถินิสฺสตีติ วตวา, “กเถหิ [โภ] สมณ, สฺถินิสฺสามีติ วุตเต, อภินิกขมนโต ปญฺจาย อตีติ อาหริตวา ทสุเสสิ: ตตุรายิ สงฺเขปกถา:

“มหาสตุโต รทฺทสิริ ปหาย กณฺจกั อภิรยฺห ฌนฺนสหายอ อภินิกขมนโต นครทวาเร จิตน มาเรน “สิทฺถตฺถ นินฺตตฺตสุ, อิต เต สตุตเม ทิวเส จกฺกรตณิ ปาตุภวิสฺสตีติ วุตเต, “อหิเปติ มาร ชานามิ, น ปน เม เตน อตุโถติ อาห.

“อด กิมตถาย นิกขมสตีติ.

“สพฺพบุญฺตญฺยานตถายาติ.

“เตนหิ สเจ อชฺชโต ปญฺจาย กามวิตกฺกาทีนํ เอกปิ วิตกฺกั วิตกฺเกสุสฺสี, ชานิสฺสามี เต กตฺตพฺพนฺติ [อาห].

โส ตโต ปญฺจาย โอบาราเปกฺโข สตุต วสุสานิ มหาสตุติ อนุพฺพนฺธิ.

สตุถาปี ฌพฺพสุสานิ ทฺกกรการิกิ จริตวา ปจฺจตุติ ปุริสการิ นิสฺสาย โฟธิมุเล สพฺพบุญฺตญฺยานํ ปฏฺวิทฺตมิตวา วิมุติตฺตฺหิ ปฏฺสิเวทยมาโน ปญฺจเม สตุตาเห อชปาลนิโครธมุเล นิสฺสีทิ.

ในสมัย นั้น อ.มาร ผู้ถึงแล้วซึ่งความโสมนัส ว่า อ.เขา ติดตามแล้ว ตลอดกาล มีประมาณเท่านี้ แม้เป็นผู้เพ่งเล็งซึ่งช่อง (เป็น) ไม่ได้เห็นแล้ว ซึ่งความพลั้งพลาด อะไร ๆ (ของพระสิทธัตถะ) นี้ ในกาลนี้ (อ.พระสิทธัตถะ) นั้น ก้าวล่วงแล้ว ซึ่งวิสัย ของเรา ดังนี้ นิ่งแล้ว ไกลหันทางใหญ่ ๆ

ครั้งนั้น อ.ธิดา ท. ^๓ เหล่านี้ คือ อ.นางตันทา อ.นางอรวดี อ.นางราคา (ของมาร) นั้น ตรวจดูอยู่ (ด้วยความคิด) ว่า อ.บิดา ของเราท. ย่อมไม่ปรากฏ, (อ.บิดาของเราท. ย่อมอยู่ในที่) ไหนหนอ แล ในกาลนี้เห็นแล้ว (ซึ่งบิดา) นั้น ผู้นั่งแล้ว อย่างนั้นเข้าไปหาแล้ว ถามแล้ว ว่า ข้าแต่พ่อ (อ.ท่าน) เป็นผู้มิทุกข์ เป็นผู้มิใจอันโทษ ประทุษร้ายแล้ว ย่อมเป็น เพราะเหตุไร ดังนี้ ๆ

(อ.มาร) นั้น บอกแล้ว ซึ่งเนื้อความ นั้น (แก่ธิดา ท.) เหล่านี้ ๆ ครั้งนั้น (อ.ธิดา ท.) เหล่านี้ กล่าวแล้ว (กะมาร) นั้น ว่า ข้าแต่พ่อ (อ.ท่าน ท.) อย่าคิดแล้ว, อ.ดิฉัน ท. กระทำแล้ว (ซึ่งพระสิทธัตถะ) นั้น ในอำนาจ ของตน จักนำมา ดังนี้ ๆ (อ.มาร กล่าวแล้ว) ว่า แม่แม่ ท. (อ.พระสิทธัตถะ) นั้น อันใคร ๆ ไม่อาจ เพื่ออันกระทำ ในอำนาจ ดังนี้ ๆ (อ.ธิดา ท. เหล่านี้) กล่าวแล้ว) ว่า ข้าแต่พ่อ อ.ดิฉัน ท. ชื่อว่า เป็นหญิง (เป็น) ผูกแล้ว (ซึ่งพระสิทธัตถะ) นั้น (ด้วยบ่วง ท.) มีบ่วงคือราคะเป็นต้น จักนำมา ในกาลนี้นั้นเทียว, อ.ท่าน ท. อย่าคิดแล้ว ดังนี้ เข้าไปหาแล้ว ซึ่งพระศาสดา กราบทูลแล้ว ว่า ข้าแต่สมณะ (อ.ดิฉัน ท.) จะบำเรอ ซึ่งเท้า ท. ของท่าน ดังนี้ ๆ

อ.พระศาสดา ไม่ได้ทรงกระทำแล้วนั้นเทียว ซึ่งคำ (ของธิดา ของมาร ท.) เหล่านี้ ในพระทัย, ไม่ทรงลืม ซึ่งพระเนตร ท. แลดูแล้ว ๆ อ.ธิดาของมาร ท. (ปรึกษากันแล้ว) ว่า อ.ความประสงค์ แห่งบุรุษ ท. ทั้งสูงทั้งต่ำ แล อ.ความรัก ในเด็กหญิง ท. ย่อมมี (แก่บุรุษ ท.) บางพวก, (อ.ความรัก ในหญิง ท.) ผู้ตั้งอยู่แล้ว ในปฐมวัย (ย่อมมี แก่บุรุษ ท.) บางพวก, (อ.ความรัก ในหญิง ท.) ผู้ตั้งอยู่แล้ว ในมัชฌิมวัย (ย่อมมี แก่บุรุษ ท.) บางพวก, (อ.ความรัก ในหญิง ท.) ผู้ตั้งอยู่แล้ว ในปัจฉิมวัย (ย่อมมี แก่บุรุษ ท.) บางพวก, (อ.เรา ท.) จักประโลม (ซึ่งพระสิทธัตถะ) นั้น ด้วยประการต่าง ๆ ท. ดังนี้ อีก คนหนึ่ง ๆ เนมิตเฉพาะแล้ว ซึ่งอัตภาพ ท. ร้อย ๆ ด้วยสามารถแห่งเพศ มีเพศของเด็กหญิงเป็นต้น เป็นเด็กหญิง ด้วย เป็นหญิงไม่คลอดแล้ว ด้วย เป็นหญิงคลอดแล้วคราวเดียว ด้วย เป็นหญิงคลอดแล้ว สองคราว ด้วย เป็นหญิงมีในท่ามกลาง ด้วย เป็นหญิงแก่ ด้วย เป็น เข้าไปหาแล้ว ซึ่งพระผู้มีพระภาคเจ้า กราบทูลแล้ว ว่า ข้าแต่สมณะ (อ.ดิฉัน ท.) จะบำเรอ ซึ่งเท้า ท. ของท่าน ดังนี้ ๖ ครั้ง ๆ

(อ.พระผู้มีพระภาคเจ้า) ทรงน้อมไปยังแล้ว ในธรรมเป็นที่ สิ้นไปพร้อมแห่งกิเลสชื่อว่าอุปปิ มีธรรมอื่นยิ่งกว่าไม่มี โดยประการใด แล อ.พระผู้มีพระภาคเจ้า ไม่ได้ทรงกระทำแล้ว (ซึ่งคำ ของธิดา ของมาร ท.) แม่นั้น ในพระทัย (โดยประการนั้น) ดังนี้แล ๆ ครั้งนั้น อ.พระศาสดา ตรัสแล้ว (กะธิดาของมาร ท.) เหล่านี้ ผู้ไปตามอยู่ (ด้วยเหตุ) มีประมาณเท่านี้ ว่า

ตสุมี สมเย มาโร “อหิ เอตตัก กาลัง อนุพฺพตฺวา โอตาราเปกฺโขปี อิมสฺส กิณฺจฺจ ขลิตํ นาทุทฺสํ, อติกฺกนฺโตทานิ เอส มม วิสยฺนฺติ โทมนสฺสปฺปตฺโต มหามคฺเค นิสฺสีทิ.

อดสุส “ตณฺหา อรตี ราคาคิ อีมา ติสฺโส ธีตโร “ปีตา โน น ปญฺญาติ, กหิ นฺโข เอตฺรหิติ โอิโลกยมานา ตํ ตถา นิสฺสินฺนํ ทิสฺวา อฺปสงฺกมิตฺวา “กสฺมา ตาต ทุกฺขี ทุมฺมโนสฺสีติ ปุจฺฉิสฺสุ.

โส ตาลํ ตมตฺถํ อารุเจสิ. อถ นํ ตา อาหํสุ “ตาต มา จินฺตยิตฺถ, มยํ ตํ อตฺตโน วเส กตฺวา อาเนสฺสสามาติ. “น สกฺกา อมฺมา เอส เกณจิ วเส กาทฺตุนฺติ. “ตาต มยํ อิตฺถิโย นาม อิทาเนว นํ ราคปาสาทิหิ พฺพตฺวา อาเนสฺสสาม, ตุมฺเห มา จินฺตยิตฺถาติ สตฺถารํ อฺปสงฺกมิตฺวา “ปาเท เต สมณ ปริจาเรมาติ อาหํสุ.

สตฺถา เนว ตาลํ วจฺนํ มนสากาสิ, น อุกฺขิณี อุมฺมิเลตฺวา โอิโลกสิ. ปฺน มาริตฺโร “อุจฺจาวโจ ไซ ปรุสฺสานํ อธิปฺปาโย, เกสฺสญฺจิ กุมาริกาสุ เปมฺ โหติ, เกสฺสญฺจิ ปจฺมวเย จิตาสุ, เกสฺสญฺจิ มชฺฌิมวเย จิตาสุ, เกสฺสญฺจิ ปจฺฉิมวเย จิตาสุ; นานปฺปกาเรหิ ตํ ปโลภิสฺสามาติ เอเกกา กุมาริกาวณฺณาทิวเสน สตํ สตํ อตฺตภาเว อภินิมฺมินิตฺวา กุมาริกาโย อวิชาตา สกวีชาตา ทูวิชาตา มชฺฌิมิตฺถิโย มหุลลิกิตฺถิโย จ หุตฺวา จกฺขตฺตํ ภาควนฺตํ อฺปสงฺกมิตฺวา “ปาเท เต สมณ ปริจาเรมาติ อาหํสุ.

ตํปี ภควา น มนสากาสิ, ยถา ตํ อนฺตฺตเร อฺปสิสงฺขเย อธิมฺตฺโตติ. อถ สตฺถา เอตฺตเกนาปี ตา อนฺคฺจฺจนฺติโย

(อ.เชอ ท.) จงหลีกเลี่ยงไป, (อ.เชอ ท.) เห็นแล้ว ซึ่งอะไร ย่อมพยายาม
อย่างนี้ ? อ.อัน (อันเชอ ท.) กระทำ (ซึ่งกรรม) ชื่อ มืออย่างนี้เป็นรูป
ข้างหน้า (ของชน ท.) ผู้มีราคะไม่ไปปราศแล้ว ย่อมควร, ส่วนว่า
(อ.กิเลส ท.) มีราคะเป็นต้น อันตลาคต ละได้แล้ว, (อ.เชอ ท.)
จักนำไป ซึ่งเรา ในอำนาจ ของตน ด้วยเหตุ อะไร ดังนี้ ได้ตรัสแล้ว
ซึ่งพระศาสดา ท. เหล่านี้ ว่า

(อ.กิเลสชาติมีราคะเป็นต้น) อัน (อันพระสัมมาสัมพุทธเจ้า)
พระองค์ใด ทรงชนะแล้ว (อันพระสัมมาสัมพุทธเจ้า
พระองค์นั้น) ย่อมไม่กลับแพ้, (อ.กิเลส) ไร ๆ ในโลก
ย่อมไม่ไปตาม (ซึ่งกิเลสชาติอันอันพระสัมมาสัมพุทธเจ้า)
พระองค์นั้น ทรงชนะแล้ว, (อ.เชอ ท.) จักนำไป
ซึ่งพระพุทธรเจ้า พระองค์นั้น ผู้มีอารมณ์ไม่มีที่สุด
ผู้ไม่มีร่องรอย ด้วยร่องรอย อะไร ๆ อ.ตณหา มีชาย
มีอันชานไปในอารมณ์มีอย่างต่าง ๆ ย่อมไม่มี
แก่พระพุทธรเจ้า พระองค์ใด เพื่ออันนำไป (ในภพ) ไหน ๆ
(อ.เชอ ท.) จักนำไป ซึ่งพระพุทธรเจ้า พระองค์นั้น
ผู้มีอารมณ์ไม่มีที่สุด ผู้ไม่มีร่องรอย ด้วยร่องรอย อะไร ดังนี้ ๆ

(อ.อรรถ ว่า) อ.กิเลสชาติมีราคะเป็นต้น อันอันพระสัมมา-
สัมพุทธเจ้า พระองค์ใด ทรงชนะแล้ว ด้วยมรรค นั้น ๆ (อันพระ-
สัมมาสัมพุทธเจ้า พระองค์นั้น) ย่อมไม่กลับแพ้ คือว่า ชื่อว่าเป็น
กิเลส (อันพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระองค์นั้น) ทรงชนะได้ยากแล้ว
ย่อมเป็น หามิได้ เพราะอันไม่ฟุ้งขึ้นอีก (ดังนี้ ในบท ท.) เหล่านี้
หนา (แห่งบาทแห่งพระศาสดา) ว่า **ยสฺส ชิตํ นาวชียติ** ดังนี้ ๆ

(อ.อันตัดซึ่งบท ว่า) น อชฺชยาติ (ดังนี้ แห่งบท) ว่า **โนยาติ** ดังนี้
(อันบัณฑิต ฟังกระทำ, อ.อธิบาย ว่า (ในกิเลส ท.) มีราคะเป็นต้น
หนา แม้ อ.กิเลสอย่างหนึ่ง ไร ๆ ในโลก ชื่อว่า เป็นกิเลสกลับไป
ข้างหลัง ย่อมเป็น หามิได้, คือว่า ย่อมไม่ติดตาม ซึ่งกิเลสชาติ อัน
(อันพระสัมมาสัมพุทธเจ้า) พระองค์ใด ทรงชนะแล้ว ดังนี้
(อันบัณฑิต ฟังทราบ) ๆ

(อ.อรรถ ว่า) ผู้มีอารมณ์ไม่มีที่สุดรอบ ด้วยสามารถ
แห่งพระสัมพัณฺฑิตญาณ มีอารมณ์ไม่มีที่สุด (ดังนี้ แห่งบท) ว่า
อนนฺตโคจรํ ดังนี้ ๆ

(อ.อรรถ ว่า) (ในร่องรอย ท.) มีร่องรอยคือราคะเป็นต้นหนา
แม้ อ.ร่องรอยหนึ่ง ย่อมไม่มี (แก่พระพุทธรเจ้า) พระองค์ใด, อ.ท่าน ท.
จักนำไป (ซึ่งพระพุทธรเจ้า) พระองค์นั้น ด้วยร่องรอย อะไร, คือว่า
ก็ แม้ อ.ร่องรอยหนึ่ง ย่อมไม่มี (แก่พระพุทธรเจ้า, อ.ท่าน ท. จักนำไป
ซึ่งพระพุทธรเจ้า ผู้ไม่มีร่องรอย พระองค์นั้น ด้วยร่องรอย อะไร
(ดังนี้ แห่งหมวดสองแห่งบท) ว่า **เกน ปเทน** ดังนี้ ๆ

“อเปถ, ก็ ทิสฺวา เอวํ วายมถ? เอวรูปํ นาม
อวิตราคานํ ปุริโต กาทุ วมฺภูติ, ตถาคตสฺส ปน รากาทโย
ปหีนา, เกน มํ การณน อตฺตโน วเส เนสฺสธชาติ วตฺวา
อิมา คาถา อภาสิ

“ยสฺส ชิตํ นาวชียติ,
ชิตมสฺส โนยาติ โภจ โลก,
ตํ พุทฺธมนนฺตโคจรํ
อปทํ เกน ปเทน เนสฺสธ?
ยสฺส ชาลีนํ วิสฺตติกา
ตณฺหา นตฺถิ กุหิภฺจึ เนตเว,
ตํ พุทฺธมนนฺตโคจรํ
อปทํ เกน ปเทน เนสฺสธชาติ.

ตตฺถ **“ยสฺส ชิตํ นาวชียติ**: ยสฺส สมนฺมา-
สมฺพุทฺธสฺส เตน เตน มคฺเคน ชิตํ รากาทิกิเลสชาติ
ปนฺน อสมฺมุทาจรณโต นาวชียติ พุชฺชิตํ นาม น โหติ.

โนยาติ: น อชฺชยาติ, ยสฺส ชิตํ กิเลสชาติ รากาที่สุ
โภจ โลกิกิเลสโสปี โลก ปจฺจโต นินฺตติ นาม น โหติ,
นानุพฺพนฺตติ อตฺถ.

อนนฺตโคจรนฺติ: อนนฺตารมฺมณสฺส สพุทฺธญฺจตฺต-
ภาณสฺส วเสน อปริยนฺตโคจรํ.

เกน ปเทน: ยสฺส รากปทาที่สุ เอกปทํปิ
นตฺถิ, ตํ ตุมฺเห เกน ปเทน เนสฺสธ: พุทฺธสฺส ปน
เอกปทํปิ นตฺถิ, ตํ อปทํ พุทฺธํ ตุมฺเห เกน ปเทน เนสฺสธ?

(อ.อันวินิจจัย) ในพระคาถาที่ ๒ (อันบัณฑิตพึงทราบ) ชื่อ อ.ตัณหา นั้น ชื่อว่า ซาลินี (เพราะวิเคราะห์) ว่า อ.ชาย มีอยู่ (แก่ตัณหา) นั้น ดังนี้บ้าง (เพราะวิเคราะห์) ว่า (อ.ตัณหา) อันกระทำซึ่งชาย ดังนี้บ้าง (เพราะวิเคราะห์) ว่า (อ.ตัณหา) อันเปรียบด้วยชาย ดังนี้บ้าง เพราะ อรรถว่า เย็บพร้อมแล้วและเย็บรอบแล้วและหุ้มห่อแล้ว, ชื่อว่า วิสตุติกา เพราะความที่ (แห่งตัณหา) เป็นธรรมชาติชานไปแล้ว ในอารมณ์ ท. มีรูปเป็นต้น เพราะความที่ (แห่งตัณหา) เป็นธรรมชาติเพียงดังอาหารอันมีพิษ เพราะความที่ (แห่งตัณหา) เป็นธรรมชาติเพียงดังมีดอกไม้อันเป็นพิษ เพราะความที่ (แห่งตัณหา) เป็นธรรมชาติเพียงดังมีผลไม้อันเป็นพิษ เพราะความที่ (แห่งตัณหา) เป็นธรรมชาติเพียงดังมีการบริโภคอันเป็นพิษ, อ.อธิบายว่า อ.ตัณหา มีอย่างนี้เป็นรูป นั้น ย่อมไม่มี (แก่พระพุทธเจ้า) พระองค์ใด เพื่ออันนำไป ในภพ ไหน ๆ, อ.เธอ ท. จักนำไป ซึ่งพระพุทธเจ้า ผู้ไม่มีร่องรอย พระองค์นั้น ด้วยร่องรอย อะไร ดังนี้ (อันบัณฑิตพึงทราบ) ฯ

ในกาลเป็นที่สุดลงแห่งเทศนา อ.อันรู้ตลอดเฉพาะ ซึ่งธรรม ได้มีแล้ว แก่เทวดา ท. มาก ๆ แม้ อ.ธิดาของมาร ท. หายไปแล้ว (ในที่) นั้นนั่นเทียว ฯ

อ.พระศาสดา ครั้นทรงนำมาแล้ว ซึ่งพระธรรมเทศนา นี้ ตรัสแล้วว่า ดูก่อนมาคันทิยะ อ.เรา ได้เห็นแล้ว ซึ่งธิดาของมาร ท. ๓ เหล่านี้ ผู้มาตามพร้อมแล้ว ด้วยอุตภาพ อันเช่นกับด้วยแห่งแห่งทอง อัน (อันของไม่สะอาด ท.) มีน้ำลายเป็นต้น ไม่พัวพันแล้ว ในกาลก่อน, แม้ในกาลนั้น อ.ความพอใจ ในเมถุน ไม่ได้มีแล้ว แก่เรา, ก็ อ.สรีระ ของธิดา ของท่าน เป็นสรีระเต็มรอบแล้วด้วยซากศพคืออาการ ๓๒ (ย่อมเป็น) รวากะ อ.หม้ออันเต็มแล้วด้วยของไม่สะอาด อันงดงาม ในภายนอก, แม้ถ้าว่า อ.เท้า ของเรา เป็นเท้าอันของ ไม่สะอาดแปดเปื้อนแล้ว พึงเป็น ไชร์, อนึ่ง (อ.ธิดา ของท่าน) นี้ พึงยืน ในที่แห่งธรณี, แม้ (ครั้นเมื่อความเป็น) อย่างนั้น (มีอยู่) อ.เรา ไม่พึงถูกต้อง ซึ่งสรีระ (ของธิดา ของท่าน) นั้น ด้วยเท้า ดังนี้ ฯ ตรัสแล้ว ซึ่งพระคาถา นี้ ว่า

แม้ อ.ความพอใจ ในเมถุน ไม่ได้มีแล้ว (แก่เรา) เพราะเห็น
ซึ่งนางตัณหา ด้วย ซึ่งนางอรดี ด้วย ซึ่งนางราคา ด้วย,
(แม้ อ.ความพอใจ ในเมถุน จักมี แก่เรา) อย่างไรนั่นเทียว
(เพราะเห็น ซึ่งสรีระ แห่งธิดา ของท่าน) นี้ อันเต็มแล้ว
ด้วยมูลและกัณฐ, (อ.เรา) ย่อมไม่ปรารถนา เพื่ออันถูกต้อง
(ซึ่งสรีระ แห่งธิดา ของท่าน) นั้น แม้ด้วยเท้า ดังนี้ ฯ

ในกาลเป็นที่สุดลงแห่งเทศนา อ.เมียบและผัว ท. แม้ทั้ง ๒ ตั้งอยู่เฉพาะแล้ว ในอนาคามีผล ดังนี้แล ฯ

อ.เรื่องแห่งธิดาของมาร (จบแล้ว) ฯ

หุติยคาถายั ตณฺหา นามเสสา สํสิพฺพิตปริสฺสิพฺพิต-
ปริโยนทฺตฺเถน ชาลมฺสุสา อตฺถิติปิ ชาลกาธิกาติปิ
ชาลุปมาติปิ ซาลินี, ฐปาทีสุ อารมฺมณฺสุ วิสตุตตาย
วิสาหารตาย วิสฺปฺปุณฺตตาย วิสผลตาย วิสปริโภคตาย
วิสตุติกา; สา เอวรูปา ตณฺหา ยสฺสุ กุหฺลฺลิจิ ภาเว
เนตฺถึ นตฺถิ, ตํ ตุมฺเห อปทํ พุทฺธํ เกน ปเทน เนสฺสุสเถติ
อตฺถิโธ.

เทสนาวสานเน พุทฺธิ เทวตานํ ฐมฺมาภิสฺมโย
อโหสิ. มารธิตโรปิ ตตฺถเวว อนฺตรธายีสุ.

สตฺถา อิมํ ฐมฺมเทสนํ อานริตฺวา “มาคฺนุทฺธิย อหํ
ปฺพุเพ อีมา ติสฺสุโส มารธิตโร อทฺทลํ เสฺมหาทีหิ
อปฺลิพฺพุเทน สุวณฺณกฺขนฺธสฺหิเสน อตฺตภาเวน
สมนฺนาคตา, ตทาปิ เม เมถุนสฺมึ ฉนฺโท นาโหสิ,
ตว ปน ธิตฺถุ สรีริ ทวตฺถีสากาธกฺกณฺปปริปฺปฺริ พหิ
จิตฺโต วิย อสฺสุจิสฺมิ, สเจปิ มม ปาโท อสฺสุจิมฺกฺขิตฺโต
ภเวยฺย, อยญฺจ ฐมฺมารฺกฺษาเน ติฏฺฐเจยฺย; ตถาปิสุสา
สรีริ อหํ ปาทํ น ญฺเสยฺยุนฺติ วตฺวา อิมํ คาคมาห

“ทิสฺวาน ตณฺหํ อรฺติญฺจ วาคํ
นาโหสิ ฉนฺโท อปิ เมถุนสฺมึ,
กิเมวิทํ มุตฺตกัณฺฐปฺนฺณํ,
ปาทาปิ นํ สมฺมุสฺสิตฺถํ อิจฺเจติ.

เทสนาวสานเน อุกฺโกปิ ซายปติกา อนาคามีผล
ปติฏฺฐหิสุติ.

มารธิตาวตฺถุ.

๒. อ.เรื่องแห่งปาฏิหาริย์อันเป็นคู่ (อันข้าพเจ้า จะกล่าว) ฯ

อ.พระศาสดา ทรงปรารภ ซึ่งเทพและมนุษย์ ท. มาก
ณ ประตู่แห่งเมืองชื่อว่าสังกัสสะ ตรัสแล้ว ซึ่งพระธรรมเทศนา นี้ว่า
เย ฌานปัสสูตา ธีรา ดังนี้ เป็นต้น ฯ ก็ อ.เทศนา ตั้งขึ้นพร้อมแล้ว
ในเมืองชื่อว่าราชคฤห์ ฯ

ก็ อ.พระเทศนา ตั้งขึ้นพร้อมแล้ว ในเมืองชื่อว่าราชคฤห์ ฯ
กล่าวโดยพิสดาร ในสมัย หนึ่ง อ.เศรษฐีผู้อยู่ในเมือง ชื่อว่าราชคฤห์
(ยังบุคคล) ให้ซึ่งแล้ว ซึ่งชายมีฐานะเพียงดังขวิด เพื่ออัน-
เปลื้องซึ่งอันตรายเป็นเครื่องนอนรอบ ด้วยนั้นเที่ยว เพื่ออันรักษา
(ซึ่งวัตถุ ท.) มีเครื่องประดับเป็นต้น อันพลาดแล้ว ด้วยความพลั้ง
ผลอ ด้วย เล่นแล้ว เล่นด้วยน้ำ ในแม่น้ำชื่อว่าคงคา ฯ

ครั้งนั้น อ.ต้นจันทน์แดง ต้นหนึ่ง เกิดแล้ว ในเบ็องบนแห่งฝั่ง
แห่งแม่น้ำชื่อว่าคงคา มีราก อันน้ำในแม่น้ำชื่อว่าคงคา เชาะแล้ว
ล้มแล้ว หักรานเรี่ยรายอยู่แล้ว บนแผ่นดิน ท. (ในที่) นั้น ฯ

ในลำดับนั้น อ.ปุม มีหม้อเป็นประมาณ ปุ่มหนึ่ง อันแผ่นดินท.
เสียดสีอยู่ อันคลื่นแห่งน้ำ ท. เชาะอยู่ เป็นของเกลี้ยง เป็น (อันน้ำ)
พัดไปอยู่ ตามลำดับ อันสาหร่ายพัวพันแล้ว มาแล้ว ติดแล้ว
ในชาย (ของเศรษฐี) นั้น ฯ

อ.เศรษฐี กล่าวแล้วว่า (อ.วัตถุ) นั้นอะไร ดังนี้ ฟังแล้วว่า อ.ปุม
แห่งต้นไม้ ดังนี้ (ยังบุคคล) ให้นำมาแล้ว (ซึ่งปุมแห่งต้นไม้) นั้น
(ยังบุคคล) ให้ถากแล้ว ด้วยมุมของมีด , ด้วยปลายของมีด เพื่อ-
อันใคร่ครวญ ว่า (อ.วัตถุ) นั้น ชื่อ อะไร ดังนี้ ฯ

อ.จันทน์แดง มีสีเพียงดังสีแห่งครั้งสด ปรากฏแล้ว ในขณะนั้น
นั้นเที่ยว ฯ ก็ อ.เศรษฐี เป็นสัมมาทิฐิ (ย่อมเป็น) หามิได้นั้นเที่ยว,
เป็นมิจจาทิฐิ (ย่อมเป็น) หามิได้, เป็นผู้มิธาตุแห่งบุคคลผู้มีตน
ในท่ามกลาง (ย่อมเป็น), (อ.เศรษฐี) นั้น คิดแล้ว ว่า อ.จันทน์แดง
ในเรือน ของเรา เป็นของมาก (ย่อมเป็น), (อ.เรา) จะกระทำ ซึ่งอะไร
หนอ แล (ด้วยจันทน์แดง) นี้ ดังนี้ ฯ

ครั้งนั้น (อ.ความคิด) นั้น ว่า (อ.ชน ท.) ผู้กล่าว ว่า อ.เรา ท.
เป็นพระอรหันต์ (ย่อมเป็น) ดังนี้ ในโลก นี้ เป็นผู้มาก (ย่อมเป็น),
อ.เรา ย่อมไม่รู้ แม้ซึ่งพระอรหันต์ องค์หนึ่ง, (อ.เรา) ประกอบแล้ว
ซึ่งเครื่องกลิ้ง ในเรือน (ยังบุคคล) ให้กลิ้งแล้ว ซึ่งบาตร วางไว้แล้ว
ในสาแหรก (ยังบาตร) ให้ห้อยลงแล้ว ในอากาศ มีศอก ๖๐
เป็นประมาณ โดยการสับต่อแห่งไม้ไผ่ จักกล่าว ว่า ถ้าว่า
อ.พระอรหันต์ มีอยู่ ไซ้รู้, อ.พระอรหันต์นั้น มาแล้ว โดยอากาศ
จงถือเอา ซึ่งบาตรนี้ ดังนี้, (อ.บุคคล)ใด จักถือเอา (ซึ่งบาตร)นั้น,
(อ.เรา) ผู้เป็นไปกับด้วยลูกและเมีย จักถึง ซึ่งบุคคลนั้นว่าเป็น
สรณะ ดังนี้ ได้มีแล้ว (แก่เศรษฐี) นั้น ฯ

๒. ยมกปาฏิหาริยวัตถุ.

“**เย ฌานปัสสูตา ธีรา**ติ อิมิ ฌมฺมเทสนํ สตุถา
สงฺกสฺสนครทวาเร พหุ เทวมนุสฺเส อารพฺภ กเถสิ.
เทสนา ปน ราชคเห สมฺภูจิตา.

เทศนา ปน ราชคเห สมฺภูจิตา.เอกสมิ หนี สมเย
ราชคเหสมฺภูจึ ปริสุสยโมจนตถญฺเจว ปมาเทน ขลิตานิ
อาภรณานิ รัทฺถมตถญฺจ ชาลกรณฺทกั ปริกฺชิปาเปตฺวา
คฺคฺคา ย อุทกกีฬิ กิฬิ.

อเถโก รตฺตจฺนฺทนฺรฺกฺโข คฺคฺคา ย อุปริตีเร ชาโต
คฺจฺโคทเกน โธตฺมฺโล ปติตฺวา ตตฺถ ตตฺถ ปาสาเถสฺสุ
สมฺภุชฺมาโน วิปฺปกริ.

ตโต เอกา สมฺภูปฺปมาณา สมฺภิกกา ปาสาเถนิ
ขฺมฺลียมาณา อุทกคฺคฺมิฬิ โปถียมาณา มฺภุจฺจา หุตฺวา
อนฺุพฺพเพน วุยฺหมาณา เสวาลปริโยนทุธา อาคนฺุตฺวา
ตสฺส ชาเล ลคฺคิ.

สมฺภูจึ “กิเมตฺนฺติ วตฺวา “รัทฺถสมฺภิกาทิ สุตฺวา
ตี อาหฺราเปตฺวา “กินฺนาเมตฺนฺติ อุปรารณตฺถึ
วาสิกณฺเณน ตจฺจฺาเปสิ.

ตาวเทว อลตฺตคฺวณฺณํ รตฺตจฺนฺทนํ ปญฺญาโย.
สมฺภูจึ ปน เณว สมฺมาทิฏฺฐิ, น มิจฺจาทิฏฺฐิ, มชฺฌตฺตธาตฺโก;
โส จินฺเตสิ “มยฺหิ เคเห รตฺตจฺนฺทนํ พหุ, กิณฺนุ โข
อิมินา กโรมีติ.

อถสฺส เอตทโหสิ “อิมสมฺมิ โลเก `มยฺ อรฺหฺนฺโตติ
วตฺตาโร พหุ, อหิ เอกิ อรฺหฺนฺตปิ น ชานามิ; เคเห
ภมฺ โยเชตฺวา ปตฺตี ลีชาเปตฺวา สิฏฺกาย จเปตฺวา
เวพฺุปรมฺปราย สมฺภูจึหตฺถมตฺเต อากาเส โอลมฺพาเปตฺวา
`สเจ อรฺหา อตฺถิ, อากาเสนาคนฺุตฺวา อิมิ คณฺุหาตฺติ
วทฺขามิ; โย ตํ คเหสฺสตี, ตํ สปฺตฺตทาโร สรณํ คมิสฺสามีติ.

(อ.เศรษฐี) นั้น (ยังบุคคล) ให้กึ่งแล้ว ซึ่งบาตร โดยนิยาม (แห่งเหตุ อันตน) คิดแล้วนั้นเที่ยว (ยังบุคคล) ให้ยกขึ้นแล้ว โดยการสืบต่ออย่างไม่มีไผ่ กล่าวแล้ว ว่า (อ.บุคคล) ไฉ เป็นพระอรหันต์ ในโลกนี้ (ยอมเป็น) , (อ.บุคคล) นั้น มาแล้ว โดยอากาศ จงถือเอา ซึ่งบาตรนี้ ดังนี้ ฯ

อ.ครู ท. ๖ กล่าวแล้ว ว่า (อ.บาตร) นั้น เป็นของสมควรร แก่เรา ท. (ยอมเป็น), (อ.ท่าน) จงให้ (ซึ่งบาตร) นั้น แก่เรา ท. นั้นเที่ยว ดังนี้ ฯ (อ.เศรษฐี) นั้นกล่าวแล้วว่า (อ.ท่านท.) มาแล้ว โดยอากาศ จงถือเอา เกิด ดังนี้ ฯ ในวัน ที่ ๖ อ.นาฏบุตร ผู้เป็นนิครนถ์ ส่งไปแล้ว ซึ่งอันเตวาลิก ท. (ด้วยคำ) ว่า (อ.เจ้า ท.) จงไป, จงกล่าว กะเศรษฐี อย่างนี้ ว่า (อ.บาตรนั้น) เป็นของสมควรร แก่อาจารย์ ของเรา ท. (ยอมเป็น), (อ.ท่าน) อย่างกระทำแล้ว ซึ่งการมา โดยอากาศ เพราะเหตุ (แห่งบาตร) มีประมาณน้อย, ได้ยินว่า (อ.ท่าน) จงให้ (ซึ่งบาตร) นั้น ดังนี้ ฯ (อ.อันเตวาลิก ท.) เหล่านั้น ไปแล้ว กล่าวแล้ว อย่างนั้น กะเศรษฐี ฯ อ.เศรษฐี กล่าวแล้ว ว่า (อ.บุคคล) ผู้สามารถ เพื่ออัน มาแล้ว โดยอากาศ ถือเอา เที่ยว จงถือเอาเกิด ดังนี้ ฯ

อ.นาฏบุตร เป็นผู้ใคร่เพื่ออันไป เอง เป็น ได้ให้แล้ว ซึ่งสัญญา แก่อันเตวาลิก ท. ว่า อ.เรา ยกขึ้นแล้ว ซึ่งมีอ ช้างหนึ่ง ด้วย ซึ่งเท้า (ข้างหนึ่ง) ด้วย เป็นราวกะว่า ต້องการเพื่ออันเหาะขึ้น จักเป็น, อ.เจ้า ท. กล่าวแล้ว ว่า ข้าแต่อาจารย์ (อ.ท่าน ท.) จะกระทำ ซึ่งอะไร ? (อ.ท่าน ท.) อย่าแสดงแล้ว ซึ่งพระอรหันต์ อัน (อันปัจฉัย) ปกปิดแล้ว แก่มหาชน เพราะเหตุ แห่งบาตรอันเป็นวิการแห่งไม้ ดังนี้ จับแล้ว ซึ่งเรา ที่มีอ ท. ด้วย ที่เท้า ท. ด้วย คร่ำมาอยู่ (ยังเรา) ฟังให้ล้มลง บนภาคพื้น ดังนี้ ฯ

(อ.นาฏบุตร) นั้น ไปแล้ว (ในที่) นั้น กล่าวแล้ว กะเศรษฐี ว่า คู่กัอนมหาเศรษฐี อ.บาตร นี้ เป็นของสมควรร แก่เรา (ยอมเป็น), เป็นของสมควรร (แก่ชน ท.) เหล่าอื่น (ยอมเป็น) หามิได้, อ.อันเหาะ ขึ้นไป ในอากาศ แห่งเรา เพราะเหตุ (แห่งบาตร) มีประมาณน้อย อันท่าน อย่างชอบใจอยู่, อ.ท่าน ขอจงให้ ซึ่งบาตร แก่เรา ดังนี้ ฯ (อ.เศรษฐี กล่าวแล้ว) ว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ อ.ท่าน ท. เหาะขึ้นไปแล้ว โดยอากาศ เที่ยว จงถือเอาเกิด ดังนี้ ฯ

ในลำดับนั้น อ.นาฏบุตร (กล่าวแล้ว) ว่า ถ้าอย่างนั้น (อ.เจ้า ท.) จงหลักไป (อ.เจ้า ท.) จงหลักไป ดังนี้ นำไปปราศแล้ว ซึ่งอันเตวาลิก ท. (กล่าวแล้ว) ว่า (อ.เรา) จักเหาะขึ้นไป ในอากาศ ดังนี้ ยกขึ้นแล้ว ซึ่งมีอ ช้างหนึ่ง ด้วย ซึ่งเท้า (ข้างหนึ่ง) ด้วย ฯ

ครั้งนั้น อ.อันเตวาลิก ท. (กล่าวแล้ว) (กะนาฏบุตร) นั้น ว่า ข้าแต่อาจารย์ (อ.ท่าน ท.) ย่อมกระทำ (ซึ่งกรรม) นั้น ชื่อ อะไร ? อ.ประโยชน์ อะไร ด้วยคุณ (อันปัจฉัย) ปกปิดแล้ว อัน (อันท่าน ท.) แสดงแล้ว แก่มหาชน เพราะเหตุ แห่งบาตรอันเป็นวิการแห่งไม้ อันเพียงดังซากศพ ดังนี้ จับแล้ว (ซึ่งนาฏบุตร) นั้น ที่มีอและเท้า ท. คร่ำมาแล้ว (ยังนาฏบุตร) ให้ล้มลงแล้ว บนภาคพื้น ฯ

โส จินตตินิยามเมเนว ปตต์ ติขาเปตฺวา เวฬุปรมฺปราย อุตฺสาเปตฺวา “โย อิมฺมึมิ โลเก อรหา, โส อากาเสนา-คนฺตฺวา อิมํ ปตฺตํ คนฺหาตฺติ อาห.

อ.สตถาโร “อมุหากํ เอส อนฺจฺจวิโก, อมุหากเมว นํ เทหิตี วทิสฺสุ. โส “อากาเสนาคนฺตฺวา คนฺหาตฺติ อาห. ฉฺญฺเจ ทิวเส นิคฺคณฺโจ นาฏปฺตฺโต อนฺเตวาลิกเปเสสิ “คฺจฺจถ, เสฏฺฐี เอวํ วเทถ ‘อมุหากํ อจฺริยสฺส อนฺจฺจวิโก, มา อปฺมตฺตกสฺส การณา อากาเสนาคนฺนํ กิริ, เทหิ กิเรตํ ปตฺตฺนฺติ. เต คนฺตฺวา เสฏฺฐี ตถา วทิสฺสุ. เสฏฺฐี “อากาเสนาคนฺตฺวา คนฺหาตฺติ สฺมตฺโตว คนฺหาตฺติ อาห.

นาฏปฺตฺโต สยํ คนฺตฺกาโม หุตฺวา อนฺเตวาลิกานํ สญฺญมทาสิ “อหํ เอกํ หตฺถญฺจ ปาทญฺจ อุกฺขิปิตฺวา อฺปฺปติตฺตฺกาโม วีย ภาวิสฺสสามิ, ตฺมฺเม มํ ‘อจฺริย กิโรถ ? ทารุณยปตฺตสฺส การณา ปฏิจฺจนฺนํ อรหตฺตํ มหาชนสฺส มา ทสฺสยิตฺถาติ วตฺวา มํ หตฺถสฺส จ ปาทสฺส จ คเหตฺวา อากกฺขณฺตฺวา ภูมิมํ ปาเตยฺยาถาติ.

โส ตตฺถ คนฺตฺวา เสฏฺฐี อาห “มหาเสฏฺฐี มยฺหํ อยํ ปตฺโต อนฺจฺจวิโก, อญฺเณสํ นานฺจฺจวิโก, มา เต อปฺมตฺตกสฺส การณา มม อากาเส อฺปฺปตฺตนํ รุจฺจติ, เทหิ เม ปตฺตฺนฺติ. “ภนฺเต อากาเสนา อฺปฺปติตฺวา ว คนฺหาตฺติ.

ตโต นาฏปฺตฺโต “เตนฺหิ อเปถ อเปถาติ อนฺเตวาลิก อปฺเนตฺวา “อากาเส อฺปฺปติสฺสามีติ เอกํ หตฺถญฺจ ปาทญฺจ อุกฺขิปิ.

อถ นํ อนฺเตวาลิกา “อจฺริย กิณฺนาเมตํ กโรถ? ฉวสฺส ทารุณยปตฺตสฺส การณา ปฏิจฺจนฺนํคนฺคฺเคนน มหาชนสฺส ทสฺสิตฺเตน โก อตฺถโถติ ตํ หตฺถปาทสฺส คเหตฺวา อากกฺขณฺตฺวา ภูมิมํ ปาเตสฺสุ.

(อ.แผ่นดินมีหลัง) นั้น ปรากฏแล้ว รวากะ อ.วัตถุเป็นเครื่องปิด ซึ่งเมื่อมีควาต ๓ เป็นประมาณ ฯ (อ.ชน ท.) ผู้อยู่ในนครโดยปกติ ผู้กลัวแล้ว ว่า อ.แผ่นดิน จะท่วมทับจับเอา ซึ่งเรา ท. ดังนี้ กระทำแล้ว (ซึ่งวัตถุ ท.) มีกระดิ่งเป็นต้น บนกระหม่อม แอบแล้ว (ในที่) นั้น ๆ ฯ

อ.พระเถระ ทำลายแล้ว ซึ่งแผ่นดินมีหลัง แสดงแล้ว ซึ่งตน ในวาระ ที่ ๗ ฯ อ.มหาชน เห็นแล้ว ซึ่งพระเถระ (กล่าวแล้ว) ว่า ข้าแต่ท่านปิณฑิลภการทวาชะ ผู้เจริญ (อ.ท่าน) จงจับซึ่งแผ่นดินของท่าน กระทำ ให้มัน, (อ.ท่าน) อย่า ยังเรา ท. ทั้งปวง ให้ฉิบหายแล้ว ดังนี้ ฯ อ.พระเถระ เหวี่ยงไปแล้ว ซึ่งแผ่นดิน ด้วยปลายแห่ง เท้า ปล่อยแล้ว ฯ

(อ.แผ่นดิน) นั้น ไปแล้ว ตั้งอยู่เฉพาะแล้ว ในที่อย่างไรนั้นเทียบ ฯ อ.พระเถระ ได้ยื่นแล้ว บนที่สุดแห่งเรือน ของเศรษฐี ฯ อ.เศรษฐี เห็นแล้ว (ซึ่งพระเถระ) นั้น หมอบลงแล้ว ด้วยอก, กล่าวแล้ว ว่า ข้าแต่ นาย (อ.ท่าน ท.) จงข้ามลงเถิด ดังนี้ ยังพระเถระ ผู้ข้ามลงแล้ว จากอากาศ ให้นั่งแล้ว, ยังบาตร ให้ข้ามลงแล้ว กระทำแล้ว ให้เป็น บาตรเต็มแล้วด้วยของอร่อย ๔ อย่าง ได้ถวายแล้ว แก่พระเถระ ฯ

อ.พระเถระ รับแล้ว ซึ่งบาตร มีหน้าเฉพาะต่อวิหาร ได้ออกไปแล้ว ฯ ครั้งนั้น (อ.ชน ท.) เหล่าใด ผู้ไปแล้ว ในป่า หรือ หรือว่า ผู้ไปแล้ว ในบ้าน ไม่เห็นแล้ว ซึ่งปาฏิหาริย์ (ของพระเถระ) นั้น, (อ.ชน ท.) เหล่านั้น ประชุมกันแล้ว (กล่าวแล้ว) ว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ (อ.ท่าน) ขอจงแสดง ซึ่งปาฏิหาริย์ แม่แก่เรา ท. ดังนี้ ติดตามแล้ว ซึ่งพระเถระ ฯ (อ.พระเถระ) นั้น แสดงอยู่ ซึ่งปาฏิหาริย์ (แก่ชน ท.) เหล่านั้น ๆ ได้ไปแล้ว สุวิหาร ฯ

อ.พระศาสดา ทรงสดับแล้ว ซึ่งเสียง ของมหาชน ผู้ ติดตามแล้ว (ซึ่งพระเถระ) นั้น บรรลือขึ้นอยู่ ตรัสถามแล้ว ว่า ดูก่อน อานนท์ (อ.เสียง) นั้น เป็นเสียง ของใคร (ย่อมเป็น) ดังนี้, ทรงสดับแล้ว ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ อ.บาตรอันบุคคลกระทำแล้วด้วยไม้จันทน์ อันพระปิณฑิลภการทวาชะ เหาะขึ้นไปแล้ว ในอากาศ ถือเอาแล้ว, (อ.เสียง) นั้น เป็นเสียง ในสำนัก (ของพระปิณฑิลภการทวาชะ) นั้น (ย่อมเป็น) ดังนี้ (ทรงยังบุคคล) ให้ร้องเรียกแล้ว ซึ่งพระปิณฑิลภการทวาชะ ตรัสถามแล้ว ว่า ได้ยินว่า (อ.กรรม) อย่างนี้ อันเธอ กระทำแล้ว จริง หรือ ดังนี้ (ครั้นเมื่อคำ) ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ (อ.กรรม) อย่างนี้ อันข้าพระองค์ กระทำแล้ว) จริง ดังนี้ (อันพระปิณฑิลภการทวาชะ) กราบทูลแล้ว, (ตรัสแล้ว) ว่า ดูก่อน การทวาชะ (อ.กรรม) อย่างนี้ อันเธอ กระทำแล้ว เพราะเหตุไร ดังนี้ ทรงติเตียนแล้ว ซึ่งพระเถระ (ทรงยังบุคคล) ให้ทำลายแล้วซึ่งบาตรนั้น (กระทำ) ให้เป็นที่อ่อนน้อย และที่อ่อนใหญ่ (ทรงยังบุคคล) ให้ให้แล้ว แก่ภิกษุ ท. เพื่อประโยชน์ แก่อันบดซึ่งยาเป็นเครื่องหยอด ทรงบัญญัติแล้ว ซึ่งสิกขาบท แก่สาวก ท. เพื่อประโยชน์แก่อันไม่กระทำ ซึ่งปาฏิหาริย์ ฯ

โส ติควาตูปมาณสุส นครสุส ปิธาน วิย ญญาโย. นครวาสิโน “ปาสาณ โน อวตฤติตวา คนหาตีติ ภิตา สุปฺปาทีนิ มตฺถเก กตฺวา ตตฺถ ตตฺถ นิสฺยีสฺสุ.

สตฺตเม วาเร เถโร ปิฏฺฐิปาสาณํ ภิณฑิตฺวา อตฺตานํ ทสฺเสสิ. มหาชน เถโร ทิสฺวา “ภนฺเต ปิณฑิลภการทวาช ตว ปาสาณํ ทพฺหํ กตฺวา คนฺห, มา โน สพฺเพ นาสฺยีสฺสิ. เถโร ปาสาณํ ปาทนฺเตน ขิปิตฺวา วิสฺสุซฺเชสิ.

โส คนฺตฺวา ยถาจาเนเยว ปตฺติจฺจาสฺสิ. เถโร เสฏฺฐิสฺสุส เคนมตฺถเก อญฺจาสฺสิ. ตํ ทิสฺวา เสฏฺฐี อฺเรน นิปฺปชฺชิตฺวา, “โธตรถ สามีติ วตฺวา อากาสโต โธติณฺณํ เถโร นิสฺสิทาเปตฺวา. ปตฺตํ โธตาราเปตฺวา จตฺตุมมฺตรฺรปฺนฺณํ กตฺวา เถรสฺสุส อทาสิ.

เถโร ปตฺตํ คเหตฺวา วิหาราภิมุโข ปายาสฺสิ. อถสุส เย อรญฺเณ คตา วา คามคตา วา ปาฏิหาริย์ น ปสฺสีสฺสุ, เต สนฺนิปตฺติวา “ภนฺเต อมฺหากํปิ ปาฏิหาริย์ ทสฺเสหิตฺติ เถโร อญฺพนฺธิสฺสุ. โส เตสํ เตสํ ปาฏิหาริย์ ทสฺเสนฺโต วิหารํ อคมาสิ.

สตฺถา ตํ อญฺพนฺธิตฺวา อุนฺนทฺตสฺสุส มหาชนสุส สทฺทํ สุตฺวา “อานนฺท กสฺเสโส สทฺทโทติ ปุจฺฉิตฺวา “ภนฺเต ปิณฑิลภการทวาชเณ อากาเส อฺปฺปตฺติตฺวา จนฺทนปตฺโต คหิตฺโต, ตสฺสุส สนฺติเก เอโส สทฺทโทติ สุตฺวา ปิณฑิลภการทวาชํ ปกฺโกสาเปตฺวา “สจฺจํ กิร ตยา เอวํ กตฺนฺติ ปุจฺฉิตฺวา “สจฺจํ ภนฺเตติ วุตฺเต, “กสฺมา เต ภารทวาช เอวํ กตฺนฺติ เถโร วิครหิตฺวา ตํ ปตฺตํ ขนฺธาขณฺฑํ เกทาเปตฺวา ภิภฺชุนฺ อญฺชนปัสสนตฺถาย ทาเปตฺวา ปาฏิหาริย์สุส อกรรมตฺถาย สวากานํ สิกฺขาปทํ ปญฺณเปสิ.

แม่ อ.เดียรณี ท. พังแล้ว ว่า ได้ยินว่า อ.พระสมณะ ผู้โคดม (ทรงยังบุคคล) ให้ทำลายแล้ว ซึ่งบาตร นั้น ทรงบัญญัติแล้ว ซึ่งสิกขาบท แก่สาวก ท. เพื่อประโยชน์แก่อันไม่กระทำ ซึ่งปาฏิหารีย์ ดังนี้ เทียบบอกกันอยู่แล้ว ในถนนในเมือง ท. ว่า อ.สาวก ท. ของพระสมณะ ผู้โคดม ย่อมไม่ก้าวล่วง ซึ่งสิกขาบท อัน (อันพระสมณะ ผู้โคดม) ทรงบัญญัติแล้ว แม่เพราะเหตุแห่งชีวิต, แม่ อ.พระสมณะ ผู้โคดม จักทรงรักษา (ซึ่งสิกขาบท) นั้น นั้นเทียว, ในกาลนี้ อ.โองาส อันเรา ท. ได้แล้ว ดังนี้, กล่าวแล้ว ว่า อ.เรา ท. เมื่อรักษา ซึ่งคุณ ของตน ไม่แสดงแล้ว ซึ่งคุณ ของตน แก่มหาชน เพราะเหตุ แห่งบาตรอันเป็นนิการแห่งไม้ ในกาลก่อน, อ.สาวก ท. ของพระสมณะ ผู้โคดม แสดงแล้ว ซึ่งคุณ ของตน แก่มหาชน เพราะเหตุ แห่งบาตร, อ.พระสมณะ ผู้โคดม (ทรงยังบุคคล) ให้ทำลายแล้ว ซึ่งบาตร นั้น ทรงบัญญัติแล้ว ซึ่งสิกขาบท แก่สาวก ท. เพราะความที่ แห่งพระองค์ เป็นบัณฑิต ในกาลนี้ อ.เรา ท. จักกระทำ ซึ่งปาฏิหารีย์ กับ (ด้วยพระสมณะ ผู้โคดม) นั้น นั้นเทียว ดังนี้ ๕

อ.พระราชา พระนามว่าพิมพิสาร ทรงสดับแล้ว ซึ่งวาจาเป็น เครื่องกล่าว นั้น เสด็จไปแล้ว ผู้สำนัก ของพระศาสดา (ทูลถามแล้ว) ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ได้ยินว่า อ.สิกขาบท อันพระองค์ ท. ทรงบัญญัติแล้ว แก่สาวก ท. เพื่อประโยชน์แก่อันไม่กระทำ ซึ่งปาฏิหารีย์ หรือ ดังนี้ ๕ (อ.พระศาสดา ตรัสแล้ว) ว่า ดูก่อนมหาบพิตร ขอถวายพระพร (อ.อย่างนั้น) ดังนี้ ๕ (อ.พระราชา ทูลถามแล้ว) ว่า ในกาลนี้ อ.เดียรณี ท. ย่อมกล่าว ว่า (อ.เรา ท.) จักกระทำ ซึ่งปาฏิหารีย์ กับ ด้วยพระองค์ ท. ดังนี้, ในกาลนี้ (อ.พระองค์ท.) จักทรงกระทำอย่างไรดังนี้ ๕ (อ.พระศาสดาตรัสแล้ว) ว่า ดูก่อนมหาบพิตร (ครั้นเมื่อเดียรณี ท.) เหล่านั้น กระทำอยู่ อ.อาตมภาพ จักกระทำ ดังนี้ ๕ (อ.พระราชา ทูลถามแล้ว) ว่า อ.สิกขาบท อันพระองค์ ท. ทรงบัญญัติแล้ว มีไฉนหรือ ดังนี้ ๕

(อ.พระศาสดา ตรัสแล้ว) ว่า ดูก่อนมหาบพิตร อ.อาตมภาพ บัญญัติแล้ว ซึ่งสิกขาบท แก่ตน หามิได้, (อ.สิกขาบท) นั้นนั้นเทียว (อันอาตมภาพ) บัญญัติแล้ว แก่สาวก ท. ดังนี้ ๕ (อ.พระราชา ทูลถามแล้ว) ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ อ.สิกขาบท ชื่อว่า เป็นสิกขาบท (อันพระองค์ ท.) ทรงบัญญัติแล้ว (ในสาวก ท.) เหล่าอื่น เว้น ซึ่งพระองค์ ท. (ย่อมเป็น หรือ) ดังนี้ ๕ (อ.พระศาสดา ตรัสแล้ว) ว่า ดูก่อนมหาบพิตร ถ้าอย่างนั้น (อ.อาตมภาพ) จักถามตอบ ซึ่งพระองค์ นั้นเทียว (ในเรื่อง) นี้, ดูก่อนมหาบพิตร ก็ อ.อุทยาน ในแคว้นแคว้น ของพระองค์ มีอยู่ หรือ ดังนี้ ๕ (อ.พระราชา กราบทูลแล้ว) ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ (อ.อุทยาน) มีอยู่ ดังนี้ ๕ (อ.พระศาสดา ตรัสถามแล้ว) ว่า ดูก่อนมหาบพิตร ถ้าว่า อ.มหาชน ฟังเคียวกิน (ซึ่งผลไม้ ท.) มีมีม่วงเป็นต้น ในอุทยาน ของพระองค์ ไชว์, อ.อะไร (อันพระองค์) ฟังทรงกระทำ (แก่มหาชน) นั้น ดังนี้ ๕ (อ.พระราชา กราบทูลแล้ว) ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ อ.สินไหม (อันหม่อมฉัน ฟังกระทำ แก่มหาชน นั้น) ดังนี้ ๕ (อ.พระศาสดา ตรัสถามแล้ว) ว่า ก็ อ.พระองค์ ย่อมทรงได้ เพื่ออันส่วย หรือ ดังนี้ ๕

ติตติยาปี “สมโณ กิร โคตโม ตํ ปตฺตํ เกทาเปตฺวา ปาฏิหาริยสุส อภรณตฺถาย สาวกานํ สิกฺขาปทํ ปญฺจเปสฺสิ สุตฺวา “สมณสุส โคตมสุส สาวกา ปญฺจตฺตํ สิกฺขาปทํ ชีวิตเหตุปิ นาทิกฺกมนฺติ, สมโณปิ โคตโม ตํ รุกฺขิสฺสเดว, อิทานิ อมฺเหติ โองาสฺส ลทุโธติ นครวิถีสฺส อาโรเจฺนตา วิจฺริสฺส, “มยฺ อตฺตโน คุณฺโณ รุกฺขนฺตา ปุพฺเพ ทารุณยปตฺตสุส การณา อตฺตโน คุณฺโณ มหาชนสุส น ทสฺสยิมฺหา, สมณสุส โคตมสุส สาวกา ปตฺตสุส การณา อตฺตโน คุณฺโณ มหาชนสุส ทสฺสเสสฺส, สมโณ โคตโม อตฺตโน ปญฺจิตตฺถาย ตํ ปตฺตํ เกทาเปตฺวา สาวกานํ สิกฺขาปทํ ปญฺจเปสฺสิ, อิทานิ มยฺ เตเนว สหุตี ปาฏิหาริยํ กิรฺสฺสามาติ วทิสฺส.

ราชา พิมพิสารใด ตํ กถํ สุตฺวา สตุถุ สนฺติกํ คนฺตฺวา “ตฺมฺเหติ กิร ภาณฺเต ปาฏิหาริยสุส อภรณตฺถาย สาวกานํ สิกฺขาปทํ ปญฺจตฺตฺนฺติ. “อาม มหาราชาติ. “อิทานิ ติตฺติยา `ตฺมฺเหติ สหุตี ปาฏิหาริยํ กิรฺสฺสามาติ วทฺนฺติ, กิณฺทานิ กิรฺสฺสชาติ. “เตสฺส กโรนฺเตสฺส กิรฺสฺสามิ มหาราชาติ. “นนฺ ตฺมฺเหติ สิกฺขาปทํ ปญฺจตฺตฺนฺติ.

“นํ มหาราช อตฺตโน สิกฺขาปทํ ปญฺจเปสฺสิ, ตเมว สาวกานํ ปญฺจตฺตฺนฺติ. “ตฺมฺเห เจเปตฺวา อญฺจตุถ สิกฺขาปทํ ปญฺจตฺตํ นาม โหติ ภาณฺเตติ. “เตนนิ มหาราช ตเมเวตฺถ ปฏฺิปุจฺฉิสฺสามิ, อตฺถิ ปน เต มหาราช วิชิตฺ อญฺยานนฺติ. “อตฺถิ ภาณฺเตติ. “สเจ เต มหาราช อญฺยานเ มหาชน โอมฺพาทินิ ชาเทยฺย, กิณฺสฺส กตฺตพฺพนฺติ. “ทณฺโท ภาณฺเตติ. “ตฺวํ ปน ชาทิตุํ ลภสฺสิติ.

(อ.พระราชธา กราบทูลแล้ว) ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พระเจ้าข้า (อ.อย่างนั้น), อ.สินไหม ย่อมไม่มี แก่หม่อมฉัน, อ.หม่อมฉัน ย่อมไม่ได้ เพื่ออันเคี้ยวกิน ซึ่งวัตถุอันเป็นของมีอยู่ ของตน ดังนี้ ฯ (อ.พระศาสดา ตรัสแล้ว) ว่า ดูก่อนมหาบพิตร อ.อาชญา ของพระองค์ ย่อมเป็นไปทั่ว ในความเป็นแห่งพระราชธา อันประกอบแล้วด้วยร้อยแห่งโยชน ๓, อ.สินไหม ย่อมไม่มี (แก่พระองค์) ผู้เสวยอยู่ (ซึ่งผลไม้ ท.) มีมะม่วงเป็นต้น ในอุทยาน ของพระองค์, แต่ว่า (อ.สินไหม) มีอยู่ (แก่ชน ท.) เหล่าอื่น ฉนั้นใด, อ.อาชญา แม่ของอาตมภาพ ย่อมเป็นไปทั่ว ในแดนแห่งโกฏีแห่งจักรวาฬ, ชื่อ อ.ความก้าวล่วง ซึ่งบัญญัติ คือสิกขาบท ย่อมไม่มี แก่ตน, แต่ว่า (อ.ความก้าวล่วง ซึ่งบัญญัติ คือสิกขาบท) มีอยู่ (แก่ชน ท.) เหล่าอื่น ฉนั้นนั้น ฯ อ.อาตมา จักกระทำ ซึ่งปาฏิหาริย์ ดังนี้ ฯ

อ.เดียรฉิย ท. ฟังแล้ว ซึ่งวาจาเป็นเครื่องกล่าว นั้น บริภาษกันแล้ว ว่า ในกาลนี้ (อ.เรา ท.) เป็นผู้ฉิบหายแล้ว ย่อมเป็น, ได้ยินว่า อ.สิกขาบท อันพระสมณะ ผู้โคดม ทรงบัญญัติแล้ว แก่สาวก ท. นั้นเทียว, (อ.สิกขาบท อันพระสมณะ ผู้โคดม ทรงบัญญัติแล้ว) แก่พระองค์ หามิได้, ได้ยินว่า (อ.พระสมณะ ผู้โคดม) เป็นผู้ ประสงค์เพื่ออันทรงกระทำ ซึ่งปาฏิหาริย์ เองนั้นเทียว (ย่อมเป็น) (อ.เรา ท.) จะกระทำ อย่างไร หนอ แล ดังนี้ ฯ อ.พระราชธา ทูลถามแล้ว ซึ่งพระศาสดา ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ (อ.พระองค์ ท.) จักทรงกระทำ ซึ่งปาฏิหาริย์ ในกาลไร ดังนี้ ฯ (อ.พระศาสดา ตรัสแล้ว) ว่า ดูก่อนมหาบพิตร (อ.อาตมภาพ จักกระทำ ซึ่งปาฏิหาริย์ ในดี) มีพระจันทร์อันเต็มแล้วอันประกอบแล้วด้วยอาสาฬหฤกษ์ โดยอันล่วงไปแห่งประชุมแห่งเดือน ๔ (แต่วัน) นี้ ดังนี้ ฯ (อ.พระราชธา ทูลถามแล้ว) ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ อ.พระองค์ ท. จักทรงกระทำ (ในที่) ไหน ดังนี้ ฯ (อ.พระศาสดา ตรัสแล้ว) ว่า ดูก่อนมหาบพิตร (อ.อาตมภาพ) อาศัยแล้ว ซึ่งเมืองชื่อว่าสาวตตี (จักกระทำ) ดังนี้ ฯ (อ.อันถาม) ว่า ก็ อ.พระศาสดา ย่อมทรงแสดงอ้าง ซึ่งที่อัน ไกล อย่างนี้ เพราะเหตุไร ดังนี้ ฯ (อ.อันแก่) ว่า (อ.ที่) นั้น เป็นที่เป็นที่กระทำ ซึ่งปาฏิหาริย์ใหญ่ ของพระพุทธเจ้าทั้งปวง ท. (ย่อมเป็น) อีกอย่างหนึ่ง (อ.พระผู้มีพระภาคเจ้า) ย่อมทรงแสดงอ้าง ซึ่งที่อันไกล นั้นเทียว แม้เพื่อต้องการแก่อันประชุม แห่งมหาชน เหตุใด, (เพราะเหตุนี้) อ.พระศาสดา ย่อมทรงแสดงอ้าง ซึ่งที่อันไกล อย่างนี้) ดังนี้ ฯ

อ.เดียรฉิย ท. ฟังแล้ว ซึ่งวาจาเป็นเครื่องกล่าว นั้น (บริภาษกันแล้ว) ว่า ได้ยินว่า อ.พระสมณะ ผู้โคดม จักทรงกระทำ ซึ่งปาฏิหาริย์ ในเมืองชื่อว่าสาวตตี โดยอันล่วงไป แห่งเดือน ท. ๔ (แต่เดือน นี้, ในกาลนี้) (อ.เรา ท.) ไม่ปล่อยแล้ว ซึ่งพระสมณะ ผู้โคดม นั้นเทียว จักติดตาม, อ.มหาชน เห็นแล้ว ซึ่งเรา ท. จักถามว่า อ.เหตุนี้ อะไร ดังนี้, (ครั้นเมื่อความเป็น) อย่างนั้น (มีอยู่) (อ.เราท.) จักกล่าว (แก่มหาชน) นั้นว่า อ.เรา ท. กล่าวแล้ว ว่า (อ.เรา ท.) จักกระทำ ซึ่งปาฏิหาริย์ กับ ด้วยพระสมณะ ผู้โคดม ดังนี้, (อ.พระสมณะ ผู้โคดม) นั้นย่อมหนีไป, อ.เรา ท. ไม่ให้แล้ว เพื่ออันหนีไป (แก่พระสมณะ ผู้โคดม) นั้น จะติดตาม ดังนี้ ฯ อ.พระศาสดา เสด็จเทียวไปแล้ว เพื่อก่อนเข้า ในเมืองชื่อว่าราชคฤห์ เสด็จออกไปแล้ว ฯ แม้ อ.เดียรฉิย ท. ออกไปแล้ว ข้างหลัง (ของพระศาสดา) นั้น เทียว ย่อมอยู่ ในที่เป็นที่ทรงกระทำ ซึ่งกิจด้วยภัตร ฯ

“อาม ภนฺเต, มยฺหํ ทณฺโฑ นตฺถิ, อหํ อตฺตโน สนฺตํ ขาทิตฺถํ ลภามิตี. “มหาราช ยถา ตว ติโยชนสตีเก รชฺเช อาณา ปวตฺตตี, อตฺตโน อุตฺตนาเน อมฺพาทีนึ ขาทนฺตสฺส ทณฺโฑ นตฺถิ, อญฺเณสํ ปน อตฺถิ; เหวํ มมปิ จกฺกวาฬโกฏิสตฺสทสฺเส อาณา ปวตฺตตี, อตฺตโน ลิกฺขาทปทปฺปญฺจตฺติยา อติกกโม นาม นตฺถิ, อญฺเณสํ ปน อตฺถิ; กริสฺสามหํ ปาฏิหาริยนฺตึ.

ติตฺติยา ตํ กถํ สุตฺวา “อิทานิมฺห นฺนุสา, สมเณน กิร โคตเมน สาวกานญฺเณว ลิกฺขาบทํ ปญฺจตฺตํ, น อตฺตโน; สยเมว กิร ปาฏิหาริย์ กตฺตุกาโม; กิณฺนุ โข กโรมาตี มนฺตยิสฺสุ. ราชา สตฺถารํ ปุจฺฉิ “ภนฺเต กทา ปาฏิหาริย์ กริสฺสตาตี. “อิโต จาตุมาสจฺจเยน อาสาฬหปุณฺณมาຍํ มหाराชาตี. “กตฺถ กริสฺสตา ภนฺเตตี. “สาวตฺถึ นิสฺสาย มหाराชาตี. “กสฺมา ปน สตฺถา เหวํ ทูรฺกฺขานํ อปทิสฺตีตี. “ยสฺมา ตํ สพฺพพฺพทฺธานํ มหาปาฏิหาริยกรณฺณฺจฺจานํ; อปิ จ มหฺชนสฺส สมนฺนิปาตตฺถายปิ ทูรฺกฺขานเมว อปทิสฺตีตี.

ติตฺติยา ตํ กถํ สุตฺวา “อิโต กิร จตฺนุนํ มาसानํ อจฺจเยน สมเณน โคตโม สาวตฺถึยํ ปาฏิหาริย์ กริสฺสตี, อิทานิ ตํ อมฺฤจิตฺวา ว อนฺุพนฺธิสฺสาม, มหฺชนโน อมฺเห ทิสฺวา ‘กิมิทฺตํ ปุจฺฉิสฺสตี, อถสฺส วกฺขาม ‘มยํ ‘สมเณน โคตเมน สทฺธิ ปาฏิหาริย์ กริสฺสามาตี วทิมฺหา, โส ปลายตี, มยฺมสฺส ปลายตี อทฺตวา อนฺุพนฺธามาตี. สตฺถา ราชคเห ปิณฺฑทฺทาย จริตฺวา นิกฺขมิ. ติตฺติยาปิสฺส ปจฺจโตว นิกฺขมิตฺวา ภาตฺตกิจจฺกฺกาเน วสนฺตี.

(อ.เดียรถีย์ ท.) ย่อมกระทำ ซึ่งอาหารอันบุคคลพึงกิน ในเวลาเช้า ในวันรุ่งขึ้น ในที่ (แห่งตน) อยู่แล้ว ฯ

(อ.เดียรถีย์ ท.) เหล่านั้น ผู้ อันมนุษย์ ท. ถามแล้วว่า (อ.เหตุ) นี้ อะไร ดังนี้ ย่อมบอก ตามนัย (อันข้าพเจ้า) กล่าวแล้ว ในภายใต้นั้นเทียว ฯ

แม้ อ.มหาชน ติดตามแล้ว (ด้วยความหวัง) ว่า (อ.เรา ท.) จักเห็น ซึ่งปาฏิหาริย์ ดังนี้ ฯ

อ.พระศาสดา เสด็จถึงแล้ว ซึ่งเมืองชื่อว่าสาวัตถิ ตามลำดับ ฯ แม้ อ.เดียรถีย์ ท. ไปแล้ว กับ (ด้วยพระศาสดา) นั้น นั้นเทียว ชักชวนแล้ว ซึ่งอุปัฏฐาก ท. ได้แล้ว ซึ่งแสนแห่งทรัพย์ (ยังบุคคล) ให้กระทำแล้ว ซึ่งปะรำ ด้วยเสาแห่งไม้ตะเคียน ท. (ยังบุคคล) ให้มุงบังแล้ว ด้วยดอกอุบลเทียว ท. (กล่าวแล้ว) ว่า (อ.เรา ท.) จักกระทำ ซึ่งปาฏิหาริย์ (ในที่) นี้ ดังนี้ นิ่งแล้ว ฯ

ครั้งนั้น อ.พระราชา พระนามว่าปเสนทิโกศล เสด็จเข้าไป ฝ้าแล้ว ซึ่งพระศาสดา (กราบทูลแล้ว) ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ อ.ปะรำ อันเดียรถีย์ ท. ให้กระทำแล้ว, แม้ อ.หม่อมฉัน (ยังบุคคล) จะให้กระทำ ซึ่งปะรำ แก่พระองค์ ท. ดังนี้ ฯ (อ.พระศาสดา ตรัสแล้ว) ว่า ดูก่อนมหาบพิตร อ.อย่าเลย, (อ.บุคคล) ผู้กระทำ ซึ่งปะรำ ของอาตมภาพ มีอยู่ ดังนี้ ฯ (อ.พระราชา กราบทูลแล้ว) ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ อ.ใคร อื่น เว้น ซึ่งหม่อมฉัน จักอาจ เพื่ออันกระทำ ดังนี้ ฯ (อ.พระศาสดา ตรัสแล้ว) ว่า อ.ทำวสัฏกแก่ผู้พระราชแห่งเทพ (จักทรงอาจ เพื่ออันกระทำ) ดังนี้ ฯ (อ.พระราชา กราบทูลแล้ว) ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ก็ อ.พระองค์ ท. จักทรงกระทำ ซึ่งปาฏิหาริย์ (ในที่) ไหน ดังนี้ ฯ (อ.พระศาสดา ตรัสแล้ว) ว่า ดูก่อนมหาบพิตร (อ.อาตมภาพ จักกระทำ ซึ่งปาฏิหาริย์) ที่โคนแห่งต้นไม้ชื่อว่าคันทามพะ ดังนี้ ฯ

อ.เดียรถีย์ ท. ฟังแล้ว ว่า ได้ยินว่า (อ.สมณะ ผู้ใดคม) จักทรงกระทำ ซึ่งปาฏิหาริย์ ที่โคนแห่งต้นไม้แห่งมะม่วง ดังนี้ บอกแล้ว แก่อุปัฏฐาก ท. ของตน (ยังบุคคล) ให้ถอนแล้ว ซึ่งต้นไม้ต้นมะม่วงอันอ่อน แม้อันเกิดแล้ว ในวันนั้น โดยกำหนดอันมีในที่สุด ในที่ในภายในแห่งโยชน์ (ยังบุคคล) ให้ทิ้งไปแล้ว ในป่า ฯ

อ.พระศาสดา ได้เสด็จเข้าไปแล้ว สู่ภายในแห่งเมือง ในวันคืออดีตมีพระจันทร์อันเต็มแล้วด้วยอาสาฬหฤกษ์ ฯ (อ.บุคคล) ผู้รักษา ซึ่งอุทยาน ของพระราชา ชื่อว่า คันทะ เห็นแล้ว ซึ่งมะม่วงอันสุกแล้ว ผลใหญ่ ในระหว่าง แห่งกลุ่มแห่งใบ อันมดแดงและมดดำ ท. กระทำแล้ว ผลหนึ่ง ยังกา ท. ตัวประชุมกันอยู่ ด้วยความโลภ ในกลิ่นและรส (ของมะม่วงอันสุกแล้ว) นั้น ให้หนีไปแล้ว ถือเอา ไปอยู่ เพื่อประโยชน์ แก่พระราชา เห็นแล้ว ซึ่งพระศาสดา ในระหว่างแห่งหนทาง คิดแล้ว ว่า อ.พระราชา เสวยแล้ว ซึ่งมะม่วง นี้ พึงพระราชทาน ซึ่งกหาปณะ ท. ๘ หรือ หรือว่า ๑๖ แก่เรา, (อ.ทรัพย์) นั้น เป็นทรัพย์พอ แก่ความเป็นไปแห่งความเป็นอยู่ในอัตภาพ หนึ่ง แห่งเรา (ย่อมเป็น) หามิได้, ก็ ถ้าว่า อ.เรา จักถวาย (ซึ่งมะม่วงผล) นี้ แก่พระศาสดา ไชรั,

วสติฏจาเน ปุนทิวเส ปาตราสั กโรนฺติ.

เต มนุสฺเสหิ “กิมิทฺติ ปุจฺฉิตา เภฏฺจา วุตฺตเนยฺเนว อาโรเจนฺติ.

มหาชนฺปิ “ปาฏิหาริย์ ปุสฺสิสฺสามาติ อนุพฺนฺธิ.

สตฺถา อนุพฺพเพน สวตฺถิ ปาปฺถิ. ติตฺติยาปิ เตน สทฺธิเยว คนฺตุวา อุปฺภูจฺจาเก สมทฺเปตฺวา สตสฺสสุสฺส ลภิตฺวา ขทฺริตฺตมฺเกหิ มณฺฑปํ กาเรตฺวา นิลฺุปฺเปลฺหิ ฉาทาเปตฺวา “อิหฺ ปาฏิหาริย์ กิรฺสฺสามาติ นิสฺสิทฺสุ.

อถ ราชฯ ปเสนทิโกสโล สตฺถารํ อุปฺสงฺกมิตฺวา “ภนฺเต ติตฺติเยหิ มณฺฑปํ กาโรตฺ, อหฺปิ ตุมฺหากํ มณฺฑปํ กาเรมฺติ. “อลํ มหาราช, อตฺถิ มยฺหํ มณฺฑปการโกติ. “ภนฺเต มํ จเปตฺวา โก อญฺโถ กาคฺตุ สกฺขิสฺสตีติ. “สกฺโก เทวราชาติ. “กหํ ปน ภนฺเต ปาฏิหาริย์ กิรฺสฺสามาติ. “คณฺฑามพฺรุกฺขมฺมุเล มหาราชฯติ.

ติตฺติยา “อมพฺรุกฺขมฺมุเล กิรฺ ปาฏิหาริย์ กิรฺสฺสตีติ สุตฺวา อตฺตโน อุปฺภูจฺจากานํ อาโรเจตฺวา โยชนพฺภนฺตเร จาเน อนุตฺมโส ตทฺทฺชาตฺปิ อมฺพโปตฺกํ อุปฺปาฏาเปตฺวา อรญฺเณ ชิปาเปสฺสุ.

สตฺถา อาสาฬหปฺปณฺณมีทิวเส อนุโตนคฺริ ปาวิสฺสิ. รมฺปิโย อญฺยานปาโล คณฺฑเท นาม เอกํ ปิงฺคกปิปลฺลิกฺเกหิ กตฺปตฺตปฺภูสฺส อนุตฺเร มหนฺตํ อมฺพปุกฺกํ ทิสฺวา ตสฺส คนฺธรสฺสโลภานํ สมฺปตฺนฺเต วายเส ปลาเปตฺวา รมฺปิโย อตฺถาย อาทาย คจฺจฺนฺโต อนุตฺรามคฺเค สตฺถารํ ทิสฺวา จินฺตฺสิ “ราชฯ อิมํ อมฺพํ ขาทิตฺวา มยฺหํ อญฺจ วา โสฬส วา กหาปณํ ทเทยฺย, ตํ เม เอกสฺมี อตฺตมาเว ชีวิตฺวตฺติยา นาลํ; สเจ ปนาหํ สตฺถุ อิมํ ทสฺสามิ,

(อ.มะม่วงนั้น) เป็นของนำมา ซึ่งประโยชน์เกื้อกูล แก่เรา ตลอดกาล อันไม่มีที่สุรอรอบ จักเป็น ดังนี้ ฯ

(อ.นายคณทนะ) นั้น น้อมเข้าไปแล้ว ซึ่งมะม่วง นั้น แก่พระศาสดา ฯ อ.พระศาสดา ทรงแลดูแล้ว ซึ่งพระเถระชื่อว่าอานนท์ ฯ ครั้งนั้น อ.พระเถระ นำออกแล้ว ซึ่งบาตร อันอันทำมหาราช ๔ ถวายแล้ว วางไว้แล้ว ที่พระหัตถ์ (ของพระศาสดา) นั้น ฯ อ.พระศาสดา ยังบาตร ทรงน้อมเข้าไปแล้ว ทรงรับเฉพาะแล้ว ซึ่งมะม่วง ทรงแสดงแล้ว ซึ่งอาการคืออันประทับนั่ง (ในที่) นั้นนั้นเดียว ฯ อ.พระเถระ ได้ ปลูกต ซึ่งจิวร ถวายแล้ว ฯ

ครั้งนั้น (เมื่อพระศาสดา) นั้น ประทับนั่งแล้ว (บนจิวร) นั้น อ.พระเถระ กรูองแล้ว ซึ่งนำอันบุคคลพึงดื่ม ขยำแล้ว ซึ่งมะม่วง อันสุกแล้ว นั้น กระทำแล้ว ให้เป็นน้ำปานะ ได้ถวายแล้ว ฯ อ.พระศาสดา ทรงดื่มแล้ว ซึ่งน้ำปานะอันบุคคลกระทำแล้ว ด้วยมะม่วง ตรัสแล้ว กะนายคณทนะ ว่า (อ.เธอ) ค้อยแล้ว ซึ่งดินร่วน จงปลูก ซึ่งเมล็ดแห่งมะม่วง นี้ (ในที่) นั้นนั้นเดียว ดังนี้ ฯ (อ.นายคณทนะ) นั้น ได้กระทำแล้ว อย่างนั้น ฯ

อ.พระศาสดา ทรงล้างแล้ว ซึ่งพระหัตถ์ในเบื้องบน (แห่งเมล็ดแห่ง มะม่วง) นั้น ฯ ครั้นเมื่อพระหัตถ์ เป็นอวัยวะสักว่า (อันพระศาสดา) ทรงล้างแล้วนั้นเดียว (มีอยู่) อ.ต้นแห่งมะม่วง เป็นต้นไม่มีลำต้น มีงอนแห่งใดเป็นประมาณ เป็น มีศอก ๕๐ เป็นประมาณ ตามลำดับ ตั้งขึ้นแล้ว ฯ อ.กิ่งใหญ่ ท. ๕ คือ (อ.กิ่งใหญ่) กิ่งหนึ่ง ฯ ในทิศ ท. ๔ (อ.กิ่งใหญ่) กิ่งหนึ่ง ในเบื้องบน เป็นกิ่งทั้งมีศอก ๕๐ เป็นประมาณทั้งมีศอก ๕๐ เป็นประมาณ เทียว ได้เป็นแล้ว ฯ

(อ.ต้นแห่งมะม่วง) นั้น เป็นต้นไม่ถึงพร้อมแล้วด้วยดอกและผล เป็น เป็นต้นไม้ทรงไว้ซึ่งพวงแห่งมะม่วงอันสุกรอบแล้ว ได้เป็นแล้ว ในที่ แห่งหนึ่ง ในขณะนั้นนั้นเดียว ฯ

อ.ภิกษุ ท. ผู้มาอยู่ ข้างหลัง มา ฉันอยู่ ซึ่งมะม่วง อันสุกแล้ว ท. นั้นเดียว แล้ว ฯ อ.พระราชา ทรงสดับแล้ว ว่า ได้ยินว่า อ.ต้นแห่งมะม่วง อันมีอย่างนี้เป็นรูป ตั้งขึ้นแล้ว ดังนี้ ทรงตั้งไว้แล้ว ซึ่งการอารักขา (ด้วยพระดำรัส) ว่า อ.ใคร ๆ อย่าตัดแล้ว (ซึ่งต้นแห่งมะม่วง) นั้น ดังนี้ ฯ

ก็ (อ.ต้นแห่งมะม่วง) นั้น ปรากฏแล้ว ว่า อ.ต้นไม้ชื่อว่า คณทามพะ ดังนี้หนึ่งเดียว เพราะความที่ (แห่งต้นแห่งมะม่วง) เป็นต้นไม้ อันนายคณทนะ ปลูกแล้ว ฯ

แม่ อ.นัคนท. เคี้ยวกินแล้ว ซึ่งมะม่วงอันสุกแล้ว ท. กล่าวแล้ว ว่า ดูก่อนเดี๋ยวยุติผู้อันโทษประทุษร้ายแล้ว ท. เว้ย อ.มะม่วงต้นอ่อน ท. แม้อันเกิดแล้วในวันนั้น ในภายในแห่งโยชน อันท่าน ท. (ยังบุคคล) ให้ถอนขึ้นแล้ว (ด้วยอันคิด) ว่า อ.พระสมณะ ผู้โคดม จักทรงกระทำ ซึ่งปาฏิหาริย์ ที่โคนแห่งต้นไม้ชื่อว่าคณทามพะ ดังนี้, (อ.ต้นไม้) นี้ ชื่อว่า คณทามพะ ดังนี้ ประหารแล้ว (ซึ่งเดี๋ยวยุติ ท.) เหล่านั้น ด้วยเมล็ดแห่งมะม่วงอันเป็นเดน ท. ฯ

อปริยนต์ เม กาล์ หิตาวหิ ภวิสสุตตีติ.

โส ตั อมพ สตุฏ อูปนาเมสิ. สตุฏา อานนุทตเถริ โอลเกสิ. ถตุสเถโร จาตุมมหาราชทตติยิ ปตติ นีหริตวา หตุเถ จเปสิ. สตุฏา ปตติ อูปนาเมตวา อมพ ปฏิกุคเหตุวา ตตุเถว นิสีทนาการิ ทสุเสสิ. เถโร จิวริ ปญญเปตวา อทาสี.

ถตุสเถโร นิสินนุสเถโร ปานีเย ปริสุสาเวตวา ตั อมพปกกั มทุทิตวา ปานกั กตวา อทาสี. สตุฏา อมพปานกั ปิวิตวา คณท อาท "อิมิ อมพภูสิ อีเวว ปสิ วิญญิตวา โรเปหิติ. โส ตธา อทาสี.

สตุฏา ตตุส อูปริ หตุถิ โหวิ. หตุเถ ฐิตมตเตเยว นงคตสิสมตตทกขนุโห หตุวา อนุพุเพน ปญญาสตุฏโธ อมพรุกุโข อฏฐหิ. จตุสเถโร ทิสาสู เอเกกา อูทอิ เอกาติ ปญจ มหาสาชา ปญญาสตุฏโธ อเหตุ.

โส ตาวเทว ปุผลสมปโน หตุวา เอกสุมิ จาเน ปริกุกอมพปญจอิโร อโหสิ.

ปัจจโต อาคจจตุตา ภิกขุ อมพปกกานิ ชาทนต์ายเอว อาคมิสสุ. ราชชา "เอวรูปิ กิริ อมพรุกุโข อฏฐิตติ สตุฏวา "มา นัง โกจิ จินุทีติ อารกขิ จเปสิ.

โส ปน คณทเนน โรปิตตวา "คณทามพรุกุโขเตว ปญญาเย.

หตุตทกปิ อมพปกกานิ ชาทิตวา "อเว ทุสตุตติยา สมิโณ โคตโม คณทามพรุกุขมุเล ปาฏิหาริยิ กิริสตุตตีติ ตุมเหติ โยชนพญานตเร ตททุชาตปิ อมพเปตกา อูปปาฎาปีตา, คณทามโพ นาม อยนติ วตุวา เต อจจุญจอมพภูสิหิ ปหริสสุ.

ครั้งนั้น อ.อุบาลีกาผู้อุณาคามี คนหนึ่ง ผู้เป็นมารดาของมาณพที่ชื่อว่านันทะ ชื่อว่า ฆรณี เข้าไปเฝ้าแล้ว (ซึ่งพระศาสดา) นั้น กราบทูลแล้ว ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ครั้นเมื่อธิดา ผู้เช่นกับหม่อมฉัน มีอยู่ อ.กิจคืออันลำบาก แห่งพระองค์ ท. ย่อมไม่มี, อ.หม่อมฉัน จักกระทำ ซึ่งปาฏิหาริย์ ดังนี้ ๕ (อ.พระศาสดา ตรัสถามแล้ว) ว่า คุณก่อนฆรณี (อ.เธอ) จักกระทำ อย่างไร ดังนี้๕ (อ.นางฆรณี กราบทูลแล้ว)ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ (อ.หม่อมฉัน) กระทำแล้วซึ่งแผ่นดินใหญ่ ในห้องแห่งจักรวาล ห้องหนึ่ง ให้เป็นน้ำ ดำลงแล้ว รวากะ อ.นางนกดตัวเที่ยวไปในน้ำ จักแสดง ซึ่งตน ในขอบแห่งปากแห่งจักรวาลในทิศปราจีน, อนึ่ง (อ.หม่อมฉัน จักแสดง ซึ่งตน) ในขอบแห่งปากแห่งจักรวาลในทิศปัจฉิมและทิศอุดรและทิศทักษิณ, อนึ่ง (อ.หม่อมฉัน จักแสดง ซึ่งตน) ในท่ามกลาง, (ครั้นเมื่อความเป็น) อย่างนั้น (มีอยู่) อ.มหาชนท. เห็นแล้ว ซึ่งหม่อมฉัน, (ครั้นเมื่อคำ) ว่า (อ.หญิง) นั้น เป็นใคร (ย่อมเป็น) ดังนี้ (อันใคร ๆ) กล่าวแล้ว, จักกล่าว ว่า อ.หญิงนั้น เป็นผู้ชื่อว่า ฆรณี (ย่อมเป็น), (อ.อานุกาพ) นี้ เป็นอานุกาพ ของหญิง คนหนึ่ง (ย่อมเป็น) ก่อน, ส่วนว่า อ.อานุกาพ ของพระพุทธเจ้า ท. เป็นเช่นไร จักเป็น ดังนี้, อ.เดียรถีย์ ท. ไม่เห็นแล้ว ซึ่งพระองค์ ท. เทียว จักหนีไป ด้วยประการฉะนี้ ดังนี้ ๕

ครั้งนั้น อ.พระศาสดา ตรัสแล้ว (กะนางฆรณี) นั้น ว่า คุณก่อนฆรณี (อ.เรา) ย่อมรู้ ซึ่งความที่ แห่งเธอ เป็นผู้สามารถ เพื่ออันกระทำ ซึ่งปาฏิหาริย์ มีอย่างนี้เป็นรูป, แต่ที่ว่า (อ.พวงแห่งระเบียบ) นี้ เป็นพวงแห่งระเบียบ อัน (อันเดียรถีย์ ท.) ผูกแล้ว เพื่อประโยชน์ แก่เธอ (ย่อมเป็น) หามิได้ ดังนี้ ทรงห้ามแล้ว ๕

(อ.นางฆรณี) นั้น (คิดแล้ว) ว่า อ.พระศาสดา ย่อมทรงอนุญาต แก่เรา หามิได้, (อ.บุคคล) อัน ผู้สามารถ เพื่ออันกระทำ ซึ่งปาฏิหาริย์ อันยิ่งกว่า กว่าเรา มีอยู่ แน่แท้ ดังนี้ ได้ยินแล้ว ณ ที่สุดแห่งหนึ่ง ๕

แม้ อ.พระศาสดา (ทรงดำริแล้ว) ว่า อ.คุณ (ของสาวก ท.) เหล่านั้น เป็นคุณปรากฏ จักเป็น อย่างนั้นนั่นเทียว ดังนี้ ทรงสำคัญอยู่ ว่า (อ.สาวก ท.) จักบันลือ บันลือเพียงดังสีหะ ในท่ามกลางแห่งบริษัท มีโยชน์ ๓๖ เป็นประมาณ ด้วยประการฉะนี้ ดังนี้ ตรัสถามแล้ว (ซึ่งสาวก ท.) แม้เหล่าอื่นอีก ว่า อ.เธอ ท. จักกระทำ ซึ่งปาฏิหาริย์ อย่างไร ดังนี้ ๕

(อ.สาวก ท.) เหล่านั้น (กราบทูลแล้ว)ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ (อ.ข้าพระองค์ ท.) จักกระทำ อย่างนี้ด้วย อย่างนี้ด้วย ดังนี้ ยืนยันแล้ว ข้าง พระพักตร์ ของพระศาสดา เทียว บันลือแล้ว บันลือเพียงดังสีหะ ๕

ได้ยินว่า (ในสาวก ท.) เหล่านั้นหนา อ.คฤหบดีชื่อว่าจุลอนาถ-บิณฑิกะ คิดแล้ว ว่า ครั้นเมื่ออุบาลีผู้อุณาคามี ผู้เป็นบุตร ผู้เช่นเรา มีอยู่, อ.กิจคืออันทรงลำบาก แห่งพระศาสดา ย่อมไม่มี ดังนี้ กราบทูลแล้ว ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ อ.ข้าพระองค์ จักกระทำ ซึ่งปาฏิหาริย์ ดังนี้

อถ นั ฆรณี นาม นนุทมาตา เอกา อนุคามิอุบาลิกา อุปสงกมิตวา “ภนฺเต มาทิสาย อิติ วิชฺชมานาย ตุมหากํ กิลมนิกจํ นตฺถิ, อหํ ปาฏิหาริยํ กิริสฺสามิติ อห. “กถํ กิริสฺสสิ ฆรณฺตีติ. “ภนฺเต เอกสมฺมึ จุกฺกวาพคฺพฺภา มหาลจฺวี อุกํ กตฺวา อุกทสกฺกณิกา วิย นิมุขฺชิตฺวา ปาจฺนจุกฺกวาพ- มฺขวภูฏิยํ อตฺตานํ ทสฺเสสฺสามิ, ตถา ปจฺฉิมอุตฺตร- ทฺกฺขิณจุกฺกวาพฺมฺขวภูฏิยํ, ตถา มชฺเช; อถ มหาชนา มํ ทิสฺวา, ภา เอสาตี วุตฺเต, วฺกฺขนฺติ ฆรณฺตี นามเสสา, อยํ ตาว เอกิสฺสา อิตฺถิยา อานุกาโว, พุทฺธานํ อานุกาโว ปน กิทิสฺส ภาวิสฺสตีติ; เอวํ ติตฺถิยา ตุมฺเห อทิสฺวาว ปลาโยสฺสนฺตีติ.

อถ นั สตฺถา “ซานามิ เต ฆรณฺตี เอวรूपํ ปาฏิหาริยํ กาทุํ สมตฺถภาวํ, น ปนายํ ตวตฺถาย พฺพฺโธ มาลาปุฏฺโถติ วตฺวา ปฏฺกฺขิปิ.

สา “น เม สตฺถา อฺนุชานาตี, อทฺธา มยา อุตฺตริตฺตํ ปาฏิหาริยํ กาทุํ สมตฺถโธ อญฺโธ อตฺถิตฺติ เอกมฺนุตฺตํ อฏฺฐาสิ.

สตฺถาปิ “เอวเมว เตสํ คฺุณฺ ปากโฏ ภาวิสฺสตีติ “เอวํ อตฺถิตฺติโยชนาย ปริสาย มชฺเช สึหนาทํ นทิสฺสนฺตีติ มญฺญมาโน อปเรปิ ปุจฺฉิ “ตุมฺเห กถํ ปาฏิหาริยํ กิริสฺสเถตี.

เต “เอวญฺจ เอวญฺจ กิริสฺสาม ภนฺเตติ สตฺถุ ปุโรโต จิตาว สึหนาทํ นทิสฺสุ.

เตสฺส กิร จุลอนาถปิณฺธุโก “มาทิสเ อนุคามิ- อุปาสเก ปุตฺเต วิชฺชมาเน สตฺถุ กิลมนิกจํ นตฺถิตฺติ จินฺเตตฺวา “อหํ ภนฺเต ปาฏิหาริยํ กิริสฺสามิติ วตฺวา

ผู้ (อันพระศาสดา) ตรัสถามแล้ว ว่า (อ.เธอ) จักกระทำ อย่างไร ดังนี้ กราบทูลแล้ว ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ อ.ข้าพระองค์ เนมิตแล้ว ซึ่งอรรถภาพเพียงดังอรรถภาพแห่งพรหม อันประกอบแล้วด้วยโยชน์ ๑๒ จักปรบ ชื่อ การปรบเพียงดังการปรบแห่งพรหม ด้วยเสียง อันชนกับด้วยอันกระหม่อมแห่งเมฆก้อนใหญ่ ในท่ามกลาง แห่งบริษัท นี้ อ.มหาชน ท. ถ้ามแล้ว ว่า (อ.เสียง) นั้น ชื่อว่า เป็นเสียงอะไร (ย่อมเป็น) ดังนี้ จักกล่าว ว่า ได้ยินว่า (อ.เสียง นั้น) ชื่อว่า เป็นเสียงแห่งการปรบเพียงดังการปรบแห่งพรหม ของคฤหบดีชื่อว่า จุลลอนาถปิณฑิกะ (ย่อมเป็น) ดังนี้, อ.เดียรถีย์ ท. (คิดแล้ว) ว่า (อ.อานูภาพ) นั้น เป็นอานูภาพ ของคฤหบดี (ย่อมเป็น) ก่อน, อ.อานูภาพของพระพุทธเจ้า เป็นเช่นไร จักเป็น ดังนี้ ไม่เห็นแล้ว ซึ่งพระองค์ ท. เทียว จักหนีไป ดังนี้ ฯ

อ.พระศาสดา ตรัสแล้ว อย่างนั้นนั่นเทียว ว่า (อ.เรา) ย่อมรู้ ซึ่งอานูภาพ ของเธอ ดังนี้ (แก่คฤหบดี) แม้นั้น ไม่ทรงอนุญาตแล้ว ซึ่งการกระทำซึ่งปาฏิหาริย์ ฯ

ครั้งนั้น ชื่อ อ.สามเณรีชื่อว่าวีรา ผู้มีกาลฝน ๗ ผู้บรรลแล้ว ซึ่งปฏิสัมภิทา รูปหนึ่ง ถวายบังคมแล้ว ซึ่งพระศาสดา กราบทูลแล้ว ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ อ.หม่อมฉัน จักกระทำ ซึ่งปาฏิหาริย์ ดังนี้ ฯ (อ.พระศาสดา ตรัสถามแล้ว) ว่า ดูก่อนวีรา (อ.เธอ) จักกระทำ อย่างไร ดังนี้ ฯ (อ.สามเณรีชื่อว่าวีรา กราบทูลแล้ว) ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ อ.หม่อมฉัน นำมาแล้ว ซึ่งภูเขาชื่อว่าสิเนรุ ด้วย ซึ่งภูเขาชื่อว่าจักรวาล ด้วย ซึ่งภูเขาชื่อว่าหิมพานต์ ด้วย วางไว้แล้ว ตามลำดับ ในที่ นี้ ออกแล้ว (จากภูเขา) นั้น ๆ จักไป ไม่ขัดข้องอยู่ รวณะ อ.นางนกงหงส์, อ.มหาชน เห็นแล้ว ซึ่งหม่อมฉัน ถ้ามแล้ว ว่า (อ.เด็กหญิง) นั้น เป็นใคร (ย่อมเป็น) ดังนี้ จักกล่าว ว่า อ.สามเณรี ชื่อว่าวีรา ดังนี้, อ.เดียรถีย์ ท. (คิดแล้ว) ว่า (อ.อานูภาพ) นี้ เป็นอานูภาพ ของสามเณรี นั้น ผู้มีกาลฝน ๗ (ย่อมเป็น) ก่อน, อ.อานูภาพ ของพระพุทธเจ้า เป็นเช่นไร จักเป็น ดังนี้ ไม่เห็นแล้ว ซึ่งพระองค์ ท. เทียว จักหนีไป ดังนี้ ฯ

อ.คำ ท. มืออย่างนี้เป็นรูป (อันบัณฑิต) ฟังทราบ เบื้องหน้า (แต่คำ)นี้ ตามแนว (แห่งคำ อันข้าพเจ้า) กล่าวแล้ว นั้นเทียว ฯ

อ.พระผู้มีพระภาคเจ้า ตรัสแล้ว ว่า (อ.เรา) ย่อมรู้ ซึ่งอานูภาพ ของเธอ ดังนี้ ไม่ทรงอนุญาตแล้ว ซึ่งการกระทำซึ่งปาฏิหาริย์ (แก่สามเณรี) แม้นั้น ฯ ครั้งนั้น ชื่อ อ.สามเณรีชื่อว่าจุนทะ ผู้ซึ่งมาสพ ผู้บรรลแล้ว ซึ่งปฏิสัมภิทา รูปหนึ่ง นผู้มีกาลฝน ๗ โดยการเกิด เข้าไปเฝ้าแล้ว ซึ่งพระศาสดา ถวายบังคมแล้ว

“กถิ กริสฺสสีติ ปุญฺโง อาห “อหิ ฆนฺเต ทฺวาทสโยชนิกิ พุรฺหมตฺตภาวิ นิมฺมินิตฺวา อิมิสฺสา ปริสยา มชฺเฌ มหาเมชคฺชุตฺตสิเสน สทฺเทน พุรฺหมอปฺโปสนิ นาม อปฺโปเสสฺสามิ, มหาชนา กิสฺสทโท นามโสติ ปุจฺจิตฺวา ‘จุลลอนาถปิณฑิกสฺส กิร พุรฺหมอปฺโปสนสทฺโท นามาติ วกฺขนฺติ, ติตฺถิยา ‘คหปติกสฺส ตาว เเฮโส อานูภาโว, พุทฺธานูภาโว กิทฺโธ ภาวิสฺสตีติ ตุมฺเห อทิสฺวาว ปลาโยสฺสนฺตีติ.

สตฺถา “ชานามิ เต อานูภาวนฺติ ตสฺสาปิ ตเถว วตฺวา ปาฏิหาริยกรณิ นานุชานิ.

อเถกา ปฏิสมฺภิทปฺปตฺตา สตฺตวสฺสิกา วีรสามเณรี นาม สตฺถาริ วณฺทิตฺวา “อหิ ฆนฺเต ปาฏิหาริยํ กริสฺสามีติ อาห. “กถิ กริสฺสสี วิเรติ. “ฆนฺเต สิเนรุญฺจ จกฺกวาฟฺ- ปพฺพตฺตญฺจ หิมวณฺตญฺจ อาหริตฺวา อิมิสฺมี จานเ ปฏิปาฏิยา จเปตฺวา อหิ หัสสฺกฺถึ วิย ตโต ตโต นิภฺขมิตฺวา อสฺชชฺมานา คมิสฺสามิ, มหาชน มํ ทิสฺวา ‘กา เเฮสฺวาติ ปุจฺจิตฺวา ‘วีรสามเณรีติ วกฺขติ, ติตฺถิยา ‘สตฺตวสฺสิกาย ตาย สามเณริยา อยฺมานูภาโว, พุทฺธานูภาโว กิทฺโธ ภาวิสฺสตีติ ตุมฺเห อทิสฺวาว ปลาโยสฺสนฺตีติ.

อิโต ปริ เหวรฺอุปานิ วจนานิ วุตฺตานุสฺสาเรเนว เวทิตฺพฺพานิ.

ตสฺสาปิ ภควา “ชานามิ เต อานูภาวนฺติ วตฺวา ปาฏิหาริยกรณิ นานุชานิ. อเถโก ปฏิสมฺภิทปฺปตฺโต ชิณฺสาโว จุนฺทสามเณโร นาม ชาติยา สตฺตวสฺสโส สตฺถาริ อุปฺสงฺกมิตฺวา วณฺทิตฺวา

กราบทูลแล้วว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ (อ.ข้าพระองค์) จักกระทำ
ซึ่งปาฏิหาริย์ ดังนี้ ผู้ (อันพระศาสดา) ตรัสถามแล้ว ว่า (อ.เธอ)
จักกระทำ อย่างไร ดังนี้ กราบทูลแล้ว ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ
อ.ข้าพระองค์ จับแล้ว ซึ่งต้นแห่งหว่าใหญ่ อันเป็นธง แห่งชมพูทวีป
เป็นแล้ว ที่ลำต้น (ยังต้นแห่งหว่าใหญ่) ให้ไหวแล้ว นำมาแล้ว
ซึ่งผลแห่งหว่าใหญ่ ท. จักยังบริษัท นี้ให้เคียวกิน, อนึ่ง (อ.ข้าพระองค์)
นำมาแล้ว ซึ่งดอกแคฝอยและดอกคำ ท. จักถวายบังคม
ซึ่งพระองค์ ท. ดังนี้ ๙ อ.พระศาสดา ตรัสแล้ว ว่า (อ.เรา) ย่อมรู้
ซึ่งอานูภาพ ของเธอ ดังนี้ ทรงห้ามแล้ว ซึ่งการกระทำ ซึ่งปาฏิหาริย์
(แก่สามเณร) แม่นั้น ๙

ครั้งนั้น อ.พระเถรี ชื่อว่าอุบลวัฒนา ถวายบังคมแล้ว
ซึ่งพระศาสดา กราบทูลแล้ว ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ อ.หม่อมฉัน
จักกระทำ ซึ่งปาฏิหาริย์ ดังนี้ ผู้ (อันพระศาสดา) ตรัสถามแล้ว ว่า
(อ.เธอ) จักกระทำ อย่างไร ดังนี้ กราบทูลแล้ว ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ
อ.หม่อมฉัน แสดงแล้ว ซึ่งบริษัท มีโยชน ๑๒ เป็นประมาณ โดยรอบ
เป็นพระราชารู้จักพรพริ ผู้ อันบริษัท มีโยชน ๓๖ เป็นประมาณ
โดยส่วนกลม แวดล้อมแล้ว เป็น มาแล้ว จักถวายบังคม
ซึ่งพระองค์ ท. ดังนี้ ๙

อ.พระศาสดา ตรัสแล้ว ว่า (อ.เรา) ย่อมรู้ ซึ่งอานูภาพ ของ
เธอ ดังนี้ ทรงห้ามแล้ว ซึ่งการกระทำซึ่งปาฏิหาริย์ (แก่พระเถรี)แม่นั้น ๙
ครั้งนั้น อ.พระเถระชื่อว่ามหาโมคคัลลานะ ถวายบังคมแล้ว
ซึ่งพระผู้มีพระภาคเจ้า กราบทูลแล้ว ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ
อ.ข้าพระองค์ จักกระทำ ซึ่งปาฏิหาริย์ ดังนี้ ผู้ (อันพระศาสดา)
ตรัสถามแล้ว ว่า (อ.เธอ) จักกระทำ อย่างไร ดังนี้ กราบทูลแล้ว ว่า
ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ อ.ข้าพระองค์ วางไว้แล้ว ซึ่งภูเขาหลวงชื่อว่า
สิเนรุ ในระหว่างแห่งพื้น จักเคียวกิน (ซึ่งภูเขาหลวงชื่อว่าสิเนรุ) นั้น
ราวกะ (อ.บุคคล เคียวกินอยู่) ซึ่งพืชแห่งเมล็ดพันธุ์ผักกาด ดังนี้ ๙
(อ.พระศาสดา ตรัสถามแล้ว) ว่า (อ.เธอ) จักกระทำ (ซึ่งปาฏิหาริย์)
อะไร อื่น ดังนี้ ๙ (อ.พระเถระ กราบทูลแล้ว) ว่า (อ.ข้าพระองค์)
ม้วนแล้ว ซึ่งแผ่นดินใหญ่ (กระทำ) ให้เป็นราวกะว่า เลือลำแพน
จักไล่ไว้ ในระหว่างของนิ้วมือ ดังนี้ ๙ (อ.พระศาสดา ตรัสถาม
แล้ว) ว่า (อ.เธอ) จักกระทำ (ซึ่งปาฏิหาริย์) อะไร อื่น ดังนี้ ๙
พระเถระ กราบทูลแล้ว ว่า อ.ข้าพระองค์ ยังแผ่นดินใหญ่ ให้เป็นไป
รอบแล้ว (กระทำ) ให้เป็นราวกะว่า ล้อของช่างปั้นหม้อ จัก ยังมหาชน
ให้เคียวกิน ซึ่งโอชะอันเกิดแล้วแต่ดิน ดังนี้ ๙ (อ.พระศาสดา
ตรัสถามแล้ว) ว่า (อ.เธอ) จักกระทำ (ซึ่งปาฏิหาริย์) อะไร อื่น ดังนี้ ๙
(อ.พระเถระ กราบทูลแล้ว) ว่า (อ.ข้าพระองค์) กระทำแล้ว
ซึ่งแผ่นดิน ในมือข้างซ้าย จักตั้งไว้ ซึ่งสัตว์ ท. เหล่านี้ ในทวีปอื่น
ด้วยมือข้างขวา ดังนี้ ๙ (อ.พระศาสดา ตรัสถามแล้ว) ว่า (อ.เธอ)
จักกระทำ (ซึ่งปาฏิหาริย์) อะไร อื่น ดังนี้ ๙ (อ.พระเถระ กราบทูล
แล้ว) ว่า (อ.ข้าพระองค์) กระทำแล้ว ซึ่งภูเขาชื่อว่าสิเนรุ ให้เป็น
คันแห่งร่ม ยกขึ้นแล้ว ซึ่งแผ่นดินใหญ่ วางไว้แล้ว ในเบื้องบน
(แห่งภูเขาชื่อว่าสิเนรุ) นั้น ถือเอา ด้วยมือข้างหนึ่ง ราวกะ
อ.ภิกษุ ผู้มีร่มในมือ จักจงกรม ในอากาศ ดังนี้ ๙

“อหิ ภนฺเต ปาฏิหาริยํ กริสฺสามิติ วตฺวา “กถํ
กริสฺสสีติ ปุญฺโญ อหิ “อหิ ภนฺเต ชมฺพุทฺทีปสฺส
ธมฺมุตํ มหาชฺมฺพุทฺฏกฺขิ ชนฺเต คเหตฺวา จาเลตฺวา
มหาชฺมฺพุทฺธานิ อหริตฺวา อิมํ ปริสํ ขาทาเปสฺสามิ,
ปาริฉุตฺตกกุสฺมานิ จ อหริตฺวา ตุมฺเห วนฺทิสฺสามิติ.
สตฺธา “ชานามิ เต อานุกาวันฺติ วตฺวา ตสฺสาปิ
ปาฏิหาริยกรณํ ปฏิกฺขิปี.

อถ อุปลวณฺณนา เถรี สตฺถารํ วนฺทิตฺวา “อหิ
ภนฺเต ปาฏิหาริยํ กริสฺสามิติ วตฺวา “กถํ กริสฺสสีติ
ปุญฺสา อหิ “อหิ ภนฺเต สมฺนฺตา ทฺวาทสโยชนํ
ปริสํ ทสฺเสตฺวา อวภูฏโต ฉตฺตีสโยชนาย ปริสาย
ปริวูโต จกฺกตฺตติราชา หุตฺวา อาคนฺตฺวา ตุมฺเห
วนฺทิสฺสามิติ.

สตฺธา “ชานามิ เต อานุกาวันฺติ วตฺวา ตสฺสาปิ
ปาฏิหาริยกรณํ ปฏิกฺขิปี. อถ มหาโมคฺคฺลฺลานตฺเถโร
ภควนฺตํ วนฺทิตฺวา “อหิ ภนฺเต ปาฏิหาริยํ กริสฺสามิติ
วตฺวา “กถํ กริสฺสสีติ ปุญฺโญ อหิ “อหิ ภนฺเต
สิเนรุพฺพตฺตราชํ ทนฺตนฺตเร จเปตฺวา สาสฺปวีชํ
วีย นํ ขาทิสฺสามิติ. “อณฺณํ ก็ กริสฺสสีติ. “อิมํ
มหาปจฺวี ภูฏสฺสาร์กํ วีย สํเวลฺลิตฺวา อญฺคฺลนฺตเร
นิกฺขิปีสฺสามิติ. “อณฺณํ ก็ กริสฺสสีติ. “มหาปจฺวี
กฺกาลจกฺกํ วีย ปริวตฺเตตฺวา มหาชนํ ปจฺโวชํ
ขาทาเปสฺสามิติ. “อณฺณํ ก็ กริสฺสสีติ. “วามหฺตฺเต
ปจฺวี กตฺวา อิเม สตฺเต ทกฺขินฺหตฺเตน อณฺณสฺมึ
ทีเป จเปสฺสามิติ. “อณฺณํ ก็ กริสฺสสีติ.
“สิเนรุ ฉตฺตทณฺฑํ กตฺวา มหาปจฺวี อุกฺขิปีตฺวา
ตสฺสุปริ จเปตฺวา ฉตฺตทตฺโต ภิภฺชฺว วีย เอกหตฺเตนาทาย
อากาเส จงฺกมิสฺสามิติ.

(อ.พระศาสดา ตรัสแล้ว) ว่า (อ.เรา) ย่อมรู้ ซึ่งอำนาจของเธอดังนี้ ไม่ทรงอนุญาตแล้ว ซึ่งการกระทำซึ่งปาฏิหาริย์ (แก่พระเถระ) แม่นั้น ๆ (อ.พระเถระ) นั้น (คิดแล้ว) ว่า อ.พระศาสดา เห็นจะ ย่อมทรงทราบ (ซึ่งบุคคล) ผู้สามารถ เพื่ออันกระทำ ซึ่งปาฏิหาริย์ อันยิ่งกว่า กว่าเรา ดั่งนี้ ได้ยื่นแล้ว ณ ที่สุดแห่งหนึ่ง ๆ

ครั้งนั้น อ.พระศาสดา ตรัสแล้ว (แก่พระเถระ) นั้น ว่า ดูก่อน โมคคัลลานะ อ.พวกแห่งระเบียบ นี้ อัน (อันเดียวยุติ ท.) ผูกแล้ว เพื่อประโยชน์ แก่เธอ หามิได้, จริงอยู่ อ.เรา เป็นผู้มิมีฐานะแห่ง พระพุทธเจ้าผู้ไม่มีบุคคลอื่นเสมอ (ยอมเป็น), (อ.บุคคล) อื่น ชื่อว่า ผู้สามารถ เพื่ออันนำไป ซึ่งฐานะ ของเรา ย่อมไม่มี, ก็ (อ.บุคคล) เป็น ผู้สามารถ เพื่ออันนำไป ซึ่งฐานะ ของเรา ไม่พึงมี ในกาลนี้ ไต, (อ.ความที่) แห่งบุคคล เป็นผู้ สามารถ เพื่ออันนำไป ซึ่งฐานะ ของเรา ในกาลนี้) นั้น เป็นเหตุไม่อัศจรรย์ (ยอมเป็น), (อ.บุคคล) อื่น เป็น ผู้สามารถ เพื่ออันนำไป ซึ่งฐานะ ของเรา ไม่ได้มีแล้วนั้นเทียว แม้ใน กาล (แห่งเรา) บังเกิดแล้ว ในกำเนิดแห่งสัตว์ดิรัจฉานผู้หาเหตุ มิได้ ดั่งนี้ ผู้ อันพระเถระ ทูลถามแล้ว ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ก็ (อ.บุคคล) อื่น ผู้สามารถ เพื่ออันนำไป ซึ่งฐานะ ของพระองค์ ท. ไม่ได้มีแล้ว) ในกาลใด ดั่งนี้ ทรงนำมาแล้ว ซึ่งเรื่องอันล่วงไปแล้ว ทรงยังกัณโหมอุสสาชก นี้ ว่า

อ.ฐานะ อันหนัก (มีอยู่) (ในกาล)ใด ไต, (อ.อุทมน) อันเป็นที่ เป็นไป- ในน่านอันลึก (มีอยู่) (ในกาล)ใด, ในกาลนั้น แล (อ.เจ้าของ ท.) ย่อมเทียม ซึ่งโคชื่อว่ากัณหะ, (อ.โคชื่อว่ากัณหะ) นั้น แล ย่อมนำไป ซึ่งฐานะ นั้น ดั่งนี้,

ให้พิสดารแล้ว เมื่อทรงแสดง ซึ่งเรื่อง นั้นนั้นเทียว ให้วิเศษ อีก ตรัสให้พิสดารแล้ว ซึ่งนันทวิสาชก นี้ ว่า

(อ.บุคคล) ฟังกล่าว (ซึ่งคำ) อันยังใจให้เจริญ นั้นเทียว, ไม่ฟังกล่าว (ซึ่งวาจา) อันไม่ยังใจให้เจริญ ในกาลไหน ๆ, (เมื่อพราหมณ์ กล่าวอยู่ (ซึ่งคำ) อันยังใจ ให้เจริญ, (อ.โคชื่อว่านันทวิสาช) ได้ยกขึ้นแล้ว ซึ่งภาระอัน หนัก, (อ.โคชื่อว่านันทวิสาชนั้น) (ยังพราหมณ์) นั้น ให้ได้ได้แล้ว ซึ่งทรัพย์ ด้วย เป็นผู้มิมีใจเป็นของแห่งตน ได้เป็นแล้ว (เพราะการได้ซึ่งทรัพย์ แห่งพราหมณ์) นั้น ด้วย ดั่งนี้ ๆ

ก็ แล อ.พระศาสดา ครั้นตรัสแล้ว เสด็จขึ้นเฉพาะแล้ว สูที่เป็นที่จงกรมอันเป็นวิหารแห่งรัตนันนั้น อ.บริษัท อันประกอบแล้ว ด้วยโยชน ๑๒ ได้มีแล้ว ข้างหน้า, อนึ่ง (อ.บริษัท อันประกอบแล้ว ด้วยโยชน ๑๒ ได้มีแล้ว) ข้างหลัง ด้วย ข้างซ้าย ด้วย ข้างขวา ด้วย, ส่วนว่า (อ.บริษัท) อันประกอบแล้วด้วยโยชน ๒๔ (ได้มีแล้ว) ตรง ๆ อ.พระผู้มีพระภาคเจ้า ได้ทรงกระทำแล้ว ซึ่งยมกปาฏิหาริย์ ในท่ามกลาง แห่งบริษัท ๆ

สตถา “ชานามิ เต อานุกาณฺโณติ ตสฺสาปิ ปาฏิหาริยกณฺณิ นานุชานิ. โส “ชานาติ มณฺเฑ สตฺถา มยา อุตฺตริตฺโร ปาฏิหาริโย กาคฺตุ สมตฺถนฺติ เอกมฺนฺโต อฏฺฐาสิ.

อต นํ สตฺถา “นายํ โมคฺคัลลาน ตวตฺถาย พทฺโธ มาลาปุณฺโณ, อหํ หิ อสมฺมจฺจโร, มม จฺจฺริ อญฺโฆ วหิตฺตุ สมตฺโถ นาม นตฺถิ; อนจฺฉริยญฺเจตฺโต, ยํ อิทานิ มม จฺจฺริ วหิตฺตุ สมตฺโถ น ภเวยฺย; อเหตุกตฺติรจฺฉานโยนียํ นิพฺพตฺตกาเลปิ มม จฺจฺริ อญฺโฆ วหิตฺตุ สมตฺโถ นาโหสิเยวาติ วตฺวา “กทา ปน ฆนฺเตติ เตเรน ปุณฺโณ อตฺตํ อหริตฺวา

“ยโต ยโต ครุ จฺจฺริ ยโต คมฺภีรวตฺตนิ, ตทาสุสุ กณฺหํ ญฺยุชฺชนฺติ, สวาสุสุ ตํ วเท จฺจฺรณฺติ

อิทํ กณฺหอุสสาชกํ วิตุถาเรตฺวา ปุณ ตเทว วตฺถุ วิเสเสตฺวา ทสฺเสนฺโต

“มนาบเมว ภาเสยฺย, นามนาปี กุทาจนํ; มนาปี ภาสमानุสฺส ครุภารํ อุตฺตพฺพหิ, ธนญฺจ นํ อลาภสิ เตน จตฺตมโน อหฺนฺติ

อิทํ นนฺทวิสาชกํ วิตุถาเรตฺวา กเถสิ.

กเถตฺวา จ ปน สตฺถา ตํ รตนจฺงกมํ อภิวฺหิ. ปุโรโต ทฺวาทสโยชนิกา ปริสา อโหสิ, ตถา ปจฺจโต จ อุตฺตรโต จ ทกฺขินฺโต จ, อชฺชุกํ ปน จตฺตพฺพิสฺติโยชนิกา. ปริสา ย มชฺชฺเณ ภควา ยมกปาฏิหาริโย อกาสิ.

(อ.ยมกปาฏิหาริย์) นั้น (อันบัณฑิต) ฟังทราบ ตามพระบาลี
 อย่างนี้ ก่อน ๆ อ.อรรถาธิบายว่า อ.พระญาณ ในยมกปาฏิหาริย์ ของพระตถาคตเจ้า
 เป็นไหน ? ย่อมเป็น ดังนี้ ๆ อ.อันแก้ว ว่า อ.พระตถาคตเจ้า ย่อมทรงกระทำ
 ซึ่งยมกปาฏิหาริย์ อันไม่ทั่วไป ด้วยสาวก ท. (ในพระญาณ) นี้, อ.กองแห่งไฟ
 ย่อมเป็นไปทั่วแต่พระกายอันมีในเบื้องบน, อ.สายแห่งน้ำ ย่อมเป็นไปทั่ว
 แต่พระกายอันมีในภายใต้, อ.กองแห่งไฟ ย่อมเป็นไปทั่ว แต่พระกาย
 อันมีในเบื้องบน(อ.กองแห่งไฟ(ย่อมเป็นไปทั่ว)แต่พระกายในปรตติมิทิต,
 (อ.สายแห่งน้ำ ย่อมเป็นไปทั่ว) แต่พระกายในปัจจุบันทิต,
 (อ.กองแห่งไฟ ย่อมเป็นไปทั่ว) แต่พระกายในปัจจุบันทิต,
 (อ.สายแห่งน้ำ ย่อมเป็นไปทั่ว) แต่พระกายในปรตติมิทิต,
 (อ.กองแห่งไฟ ย่อมเป็นไปทั่ว) แต่พระเนตรเบื้องขวา,
 (อ.สายแห่งน้ำ ย่อมเป็นไปทั่ว) แต่พระเนตรเบื้องซ้าย,
 (อ.กองแห่งไฟ ย่อมเป็นไปทั่ว) แต่พระเนตรเบื้องซ้าย,
 (อ.สายแห่งน้ำ ย่อมเป็นไปทั่ว) แต่พระเนตรเบื้องขวา,
 (อ.กองแห่งไฟ ย่อมเป็นไปทั่ว) แต่ช่องแห่งพระกรรณเบื้องขวา,
 (อ.สายแห่งน้ำ ย่อมเป็นไปทั่ว) แต่ช่องแห่งพระกรรณเบื้องซ้าย,
 (อ.กองแห่งไฟ ย่อมเป็นไปทั่ว) แต่ช่องแห่งพระกรรณเบื้องซ้าย,
 (อ.สายแห่งน้ำ ย่อมเป็นไปทั่ว) แต่ช่องแห่งพระกรรณเบื้องขวา,
 (อ.กองแห่งไฟ ย่อมเป็นไปทั่ว) แต่ช่องแห่งพระนาสิกเบื้องขวา,
 (อ.สายแห่งน้ำ ย่อมเป็นไปทั่ว) แต่ช่องแห่งพระนาสิกเบื้องซ้าย,
 (อ.กองแห่งไฟ ย่อมเป็นไปทั่ว) แต่ช่องแห่งพระนาสิกเบื้องซ้าย,
 (อ.สายแห่งน้ำ ย่อมเป็นไปทั่ว) แต่ช่องแห่งพระนาสิกเบื้องขวา,
 (อ.กองแห่งไฟ ย่อมเป็นไปทั่ว) แต่จะงอยแห่งพระอังสาเบื้องขวา,
 (อ.สายแห่งน้ำ ย่อมเป็นไปทั่ว)แต่จะงอยแห่งพระอังสาเบื้องซ้าย,
 (อ.กองแห่งไฟ ย่อมเป็นไปทั่ว) แต่จะงอยแห่งพระอังสาเบื้องซ้าย,
 (อ.สายแห่งน้ำ ย่อมเป็นไปทั่ว)แต่จะงอยแห่งพระอังสาเบื้องขวา,
 (อ.กองแห่งไฟ ย่อมเป็นไปทั่ว) แต่พระหัตถ์เบื้องขวา,
 (อ.สายแห่งน้ำ ย่อมเป็นไปทั่ว) แต่พระหัตถ์เบื้องซ้าย,
 (อ.กองแห่งไฟ ย่อมเป็นไปทั่ว) แต่พระหัตถ์เบื้องซ้าย,
 (อ.สายแห่งน้ำ ย่อมเป็นไปทั่ว) แต่พระหัตถ์เบื้องขวา,
 (อ.กองแห่งไฟ ย่อมเป็นไปทั่ว) แต่พระปรัศเบื้องขวา,
 (อ.สายแห่งน้ำ ย่อมเป็นไปทั่ว) แต่พระปรัศเบื้องซ้าย,
 (อ.กองแห่งไฟ ย่อมเป็นไปทั่ว) แต่พระปรัศเบื้องขวา,
 (อ.สายแห่งน้ำ ย่อมเป็นไปทั่ว) แต่พระบาทเบื้องขวา,
 (อ.สายแห่งน้ำ ย่อมเป็นไปทั่ว) แต่พระบาทเบื้องซ้าย,
 (อ.กองแห่งไฟ ย่อมเป็นไปทั่ว) แต่พระบาทเบื้องซ้าย,
 (อ.สายแห่งน้ำ ย่อมเป็นไปทั่ว) แต่พระบาทเบื้องขวา,
 (อ.กองแห่งไฟ ย่อมเป็นไปทั่ว) แต่พระองค์ท.,
 (อ.สายแห่งน้ำ ย่อมเป็นไปทั่ว) แต่ช่องแห่งพระองค์ท.,
 (อ.กองแห่งไฟ ย่อมเป็นไปทั่ว) แต่ช่องแห่งพระองค์ท.,
 (อ.สายแห่งน้ำ ย่อมเป็นไปทั่ว) แต่พระองค์ท.,
 อ.กองแห่งไฟ ย่อมเป็นไปทั่ว แต่ชุมแห่งพระโลมาชุมหนึ่ง ๆ,
 อ.สายแห่งน้ำ ย่อมเป็นไปทั่ว แต่พระโลมาเส้นหนึ่ง ๆ,
 อ.กองแห่งไฟ ย่อมเป็นไปทั่ว แต่พระโลมาเส้นหนึ่ง ๆ,
 อ.สายแห่งน้ำ ย่อมเป็นไปทั่ว แต่ชุมแห่งพระโลมาชุมหนึ่ง ๆ,

ต้ ปาลีโต ดาว เหว่ เวทิตพุพ. “กตมึ ตถาคตสสุ
 ยมกปฎาฏิหาริเย ญาณ? อธิ ตถาคโต
 ยมกปฎาฏิหาริย์ กโรติ อสาธารณึ สาวเกหิ;
 อูปริมกายโต อคฺคิกฺขนุโ ปวตฺตติ, เหฏฺฐิมกายโต
 อุกทธารา ปวตฺตติ; เหฏฺฐิมกายโต อคฺคิกฺขนุโ
 ปวตฺตติ, อูปริมกายโต อุกทธารา ปวตฺตติ;

ปรตติมิทิต,
 ปจฺจิมกายโต;
 ปจฺจิมกายโต,
 ปรตติมิทิต;
 ทกฺขินณฺทิต,
 วามกฺขิต;
 วามกฺขิต,
 ทกฺขินณฺทิต;
 ทกฺขินณฺทิตโต
 วามกณฺฑสโตโต;
 วามกณฺฑสโตโต,
 ทกฺขินณฺทิตโต;
 ทกฺขินณาสิกสโตโต,
 วามณาสิกสโตโต;
 วามณาสิกสโตโต,
 ทกฺขินณาสิกสโตโต;
 ทกฺขินอํสฺสุทิต,
 วามอํสฺสุทิต;
 วามอํสฺสุทิต,
 ทกฺขินอํสฺสุทิต;
 ทกฺขินหตฺถโต,
 วามหตฺถโต;
 วามหตฺถโต,
 ทกฺขินหตฺถโต;
 ทกฺขินปสฺสโต,
 วามปสฺสโต;
 วามปสฺสโต,
 ทกฺขินปสฺสโต;
 ทกฺขินปาทโต,
 วามปาทโต;
 วามปาทโต,
 ทกฺขินปาทโต;
 อํคฺคฺสิหิ,
 อํคฺคฺลนฺตริกาทิ;
 อํคฺคฺลนฺตริกาทิ,
 อํคฺคฺสิหิ;

เอเกกโลมกฺุปโต อคฺคิกฺขนุโ ปวตฺตติ,
 เอเกกโลมโต อุกทธารา ปวตฺตติ;
 เอเกกโลมโต อคฺคิกฺขนุโ ปวตฺตติ,
 เอเกกโลมกฺุปโต อุกทธารา ปวตฺตติ;

(อ.พระรัศมี ท. ย่อมเป็นไป ด้วยสามารถ) แห่งสี่ ท. ๖ คือแห่งสี่เขียว ท. คือแห่งสี่เหลือง ท. คือแห่งสีแดง ท. คือแห่งสีขาว ท. คือแห่งสีหงสบาท ท. คือแห่งสีปักษสร ท., อ.พระผู้มีพระภาคเจ้า ย่อมเสด็จจงกรม, อ.พระพุทธรณมิต ย่อมยืน หรือ หรือว่า ย่อมนั่ง หรือว่า ย่อมสำเร็จ ซึ่งการนอน, ฯลฯ อ.พระพุทธรณมิต ย่อมสำเร็จ ซึ่งการนอน, อ.พระผู้มีพระภาคเจ้า ย่อมเสด็จจงกรม หรือ หรือว่า ย่อมประทับยืน หรือว่า ย่อมประทับนั่ง, (อ.พระญาณ) นี้ เป็นพระญาณ ในยมกปาฏิหาริย์ ของพระตถาคตเจ้า (ย่อมเป็น) ดังนี้ ฯ

ก็ อ.พระศาสดา เสด็จจงกรมแล้ว บนที่เป็นที่จงกรม นั้น ได้กระทำแล้ว ซึ่งปาฏิหาริย์ นี้ ฯ (อ.คำ) ว่า เหมจุ้มกายโต อุปริมกายโต ดังนี้ (อันพระเถระชื่อว่าสารีบุตร) กล่าวแล้ว เพื่ออันแสดง ซึ่งเนื้อความ นั้นว่า อ.กองแห่งไฟ ย่อมเป็นไปทั่ว แต่พระกายอันมีในเบื้องบน ด้วยอำนาจแห่งเตโชกสิณสมาบัติ (ของพระศาสดา) พระองค์นั้น (ด้วย), อ.สายแห่งน้ำ ย่อมเป็นไปทั่ว แต่พระกายอันมีในภายใต้ ด้วย อำนาจแห่งอาโปกสิณสมาบัติ (ด้วย), อ.กองแห่งไฟ ย่อมเป็นไปทั่ว แต่ที่ แห่งสายแห่งน้ำ เป็นไปทั่วแล้วอีก (ด้วย), อ.สายแห่งน้ำ ย่อมเป็นไปทั่ว แต่ที่ แห่งกองแห่งไฟ เป็นไปทั่วแล้ว (ด้วย), อ.นัย ในบททั้งปวง ท. นี้ ฯ

แต่ว่า อ.กองแห่งไฟ เป็นสภาพไม่เจือกัน ด้วยสายแห่งน้ำ ได้เป็นแล้ว (ในปาฏิหาริย์) นี้, อ.อย่างนั้น คือว่า อ.สายแห่งน้ำ (เป็นธรรมชาติไม่เจือกัน) ด้วยกองแห่งไฟ (ได้เป็นแล้ว) ฯ

ก็ ได้ยินว่า (อ.หมวดสอง แห่งกองแห่งไฟและสายแห่งน้ำ) นั้น แม้ทั้ง ๒ พลุ่ขึ้นไปแล้ว เพียงใด แต่พรหมโลก ย่อมเป็นไปทั่ว ในขอบแห่งปากแห่งจักรวาล ฯ

ก็ อ.พระรัศมีมีวรรณะ ๖ ท. (ของพระศาสดา) พระองค์ นั้น พลุ่ขึ้นไปแล้ว จากห้องแห่งจักรวาลหนึ่ง รวากะ อ.ทองคำ อันละลายแล้ว อันไหลออกอยู่ จากบ่า ท. (ด้วย) รวากะ อ.สายแห่งน้ำ แห่งทองคำ อันไหลออกแล้ว จากทะนนานอันเป็นวิหารแห่งยนต์ ด้วย จดแล้ว ซึ่งพรหมโลก ย้อนกลับแล้ว จับแล้ว ซึ่งขอบแห่งปากแห่ง จักรวาลนั้นเที่ยว เพราะความที่ (แห่งคำ) ว่า **ฉนฺนํ วนฺณานํ** ดังนี้ (อันพระเถระชื่อว่าสารีบุตร) กล่าวแล้ว ฯ

อ.ห้องแห่งจักรวาล หนึ่ง เป็นรวากะ เรือนแห่งต้นโพธิ์ อันกลอน เรือนโค้งรัตรึงแล้ว เป็นที่มีแสงสว่างเป็นอันเดียวกัน ได้เป็นแล้ว ฯ

ในวัน นั้น อ.พระศาสดา เสด็จจงกรมแล้ว ทรงกระทำอยู่ ซึ่งปาฏิหาริย์ ตรัสแล้ว ซึ่งธรรมกถา แก่มหาชน ในระหว่างๆ, อนึ่ง (อ.พระศาสดา) เมื่อตรัส ไม่ทรงกระทำแล้ว ซึ่งชน ให้เป็นผู้มีอัน หายใจออกออกแล้ว ย่อมประทาน (ทรงกระทำ) (ซึ่งชน) ให้เป็นผู้มีอัน หายใจออกกว่า ฯ

ในขณะที่ นั้น อ.มหาชน ยังสาธุการ ให้เป็นไปทั่วแล้ว ฯ อ.พระศาสดา ทรงตรววจดูอยู่ ซึ่งจิต ของบริษัท อันใหญ่เพียงนั้น ในกาลเป็นที่ยังสาธุการให้เป็นไปทั่ว (แห่งมหาชน) นั้น ได้ทรงทราบแล้ว ซึ่งวาระแห่งจิต (ของบุคคล) คนหนึ่ง ๆ ด้วยอำนาจ แห่งอาการ ท. ๑๖ ฯ

ฉนฺนํ วนฺณานํ นีลานํ ปิตกานํ โลहितกานํ โอทาทานํ มณฺฑมุขจฺจํ ปภุสฺสจฺจํ; ภควา จงฺกมฺติ, นิมนฺมิโต ติฏฺฐติ วา นิสีทติ วา เสยฺยํ วา กปฺเปติ; ๔เปฯ นิมนฺมิโต เสยฺยํ กปฺเปติ, ภควา จงฺกมฺติ วา ติฏฺฐติ วา นิสีทติ วา, อิทํ ตถาคตฺตสฺส ยมกปาฏิหาริเย ญาณฺนฺติ.

อิทํ ปน ปาฏิหาริย์ สตฺถา ตสฺมี จงฺกเม จงฺกมิตฺวา อกาลิ. “ตสฺส เตโชกสิณฺสมปาตฺตฺตฺวเสณ อุปริมกายโต อคฺคิกฺขนฺโณ ปวตฺตติ, อาโปกสิณฺสมปาตฺตฺตฺวเสณ เหมจุ้มกายโต อุทกธารา ปวตฺตติ; ปฺน อุทกธาราย ปวตฺตตฺตฺวาเนโต อคฺคิกฺขนฺโณ ปวตฺตติ, อคฺคิกฺขนฺนฺตสฺส จ ปวตฺตตฺตฺวาเนโต อุทกธารา ปวตฺตติ ตมตฺถํ ทสฺเสตฺถุ “เหมจุ้มกายโต อุปริมกายโตติ วุตฺตํ. เสส นโย สพฺพปฺเทศุ.

อคฺคิกฺขนฺโณ ปเนตฺถ อุทกธาราย อสฺมมฺมิสฺโส อโหสิ, ตถา อุทกธารา อคฺคิกฺขนฺนฺเณ.

อุภยปี กิร เจตํ ยาว พฺรหฺมโลกา อุคฺคณฺตฺวา จกฺกฺวาฬฺมุขวฏฺฏีเย ปวตฺตติ.

“ฉนฺนํ วนฺณานนฺติ วุตฺตตฺตฺวา ปนสฺส จพฺพณฺนฺริสฺโย กุญฺเฑ อสฺสิญฺจมานํ วิลินฺสูวณฺณํ วิย ынฺตนาพิกโต นิกฺขนฺตา สุวณฺณรชฺชารา วิย จ เอกจกฺกฺวาฬคฺคฺพฺกโต อุคฺคณฺตฺวา พฺรหฺมโลกํ อาหจฺจ ปฏฺิณฺวตฺตติตฺวา จกฺกฺวาฬ- มุขวฏฺฏีเมว คณฺหฺสิ.

เอกํ จกฺกฺวาฬคฺคฺพฺกํ วงฺกโคปานสิวิทนฺทํ วิย โพิชฺมํ อโหสิ เอกาโลกํ.

ตํ ทิวสํ สตฺถา จงฺกมิตฺวา ปาฏิหาริย์ กโรนฺโต อนฺตรนฺตฺรา มหาชนสฺส ฐมฺมกถํ กเถสิ, กเถนฺโต จ ชนํ นิรฺสฺสาสํ อกตฺวา อสฺสาสตรํ เทติ.

ตสฺมี ขณฺ มหาชนิ สาธุการํ ปวตฺเตสิ. ตสฺส สาธุการปฺวตฺตนาเล สตฺถา ตาวมฺหิตฺยา ปริสฺสาย จิตฺตํ โอลิเกนฺโต เอกกสฺส สฬฺสฬฺนํ อาการานํ วเสน จิตฺตฺวารํ อญฺภาสิ.

อ.พระทัย ของพระพุทธรเจ้า ท. เป็นธรรมชาติมีความเป็นไปเร็ว
อย่างนี้(ย่อมเป็น) ๙ (อ.บุคคล) ไต่ ไต่ เลื่อมใสแล้ว ในธรรมใด (ด้วย)
ในปาฏิหาริย์ใด (ด้วย) อ.พระศาสดา ตรัสแล้ว ซึ่งธรรม (นั้น) ด้วย
ได้ทรงกระทำแล้ว ซึ่งปาฏิหาริย์ (นั้น) ด้วย ด้วยอำนาจแห่งอภยาศัย
(ของบุคคล) นั้น นั้น ๙

ครั้นเมื่อธรรม (อันพระศาสดา) ทรงแสดงอยู่ อย่างนี้ ด้วย
ครั้นเมื่อปาฏิหาริย์ (อันพระศาสดา) ทรงกระทำอยู่ (อย่างนี้) ด้วย
อ.อันรู้ตลอดเฉพาะซึ่งธรรม ได้มีแล้ว แก่มหาชน ๙

ก็ อ.พระศาสดา ทรงถือเอาแล้ว ซึ่งพระทัย ของพระองค์
ไม่ทรงเห็นแล้ว (ซึ่งบุคคล) อื่น ผู้สามารถ เพื่ออันถาม ซึ่งปัญหา
ในสมาคมนั้น ทรงเนรมิตแล้ว ซึ่งพระพุทธรเนรมิต ๙ อ.พระศาสดา
ทรงแก้แล้ว ซึ่งปัญหา อัน (อันพระพุทธรเนรมิต) นั้น ถ้ามแล้ว ๙
(อ.พระพุทธรเนรมิต) นั้น แก้แล้ว (ซึ่งปัญหา) อัน อันพระศาสดา
ตรัสถามแล้ว ๙ อ.พระพุทธรเนรมิต สำเร็จแล้ว (ในอิริยาบถ ท.)
มีการยืนเป็นต้นหนา (ซึ่งอิริยาบถ) อย่างใดอย่างหนึ่ง ในกาล
เป็นที่เสด็จจรงกรม แห่งพระผู้มีพระภาคเจ้า ๙

อ.พระผู้มีพระภาคเจ้า ทรงสำเร็จแล้ว (ในอิริยาบถ ท.)
มีการยืนเป็นต้นหนา (ซึ่งอิริยาบถ) อย่างใดอย่างหนึ่ง ในกาลเป็นที่
จรงกรม แห่งพระพุทธรเนรมิต ๙ (อ.คำ) มีคำว่า **นิมมิโต จงกมตี** วา
ตั้งนี้เป็นต้น (อันพระธรรมสังคานาจารย์) กล่าวแล้ว เพื่ออันแสดง
ซึ่งเนื้อความนั้น ๙ อ.อันรู้ตลอดเฉพาะซึ่งธรรม ได้มีแล้ว แก่โกฏิแห่ง
สัตว์ผู้มีมลปรมาณ ท. ๒๐ ในสมาคมนั้น เพราะเห็น ซึ่งปาฏิหาริย์
ของพระศาสดา ผู้ทรงกระทำอยู่ อย่างนี้ ด้วย เพราะฟัง ซึ่งธรรมกถา
ด้วย ๙

อ.พระศาสดา ทรงกระทำอยู่ ซึ่งปาฏิหาริย์ เทียว ทรงจำฟังแล้ว ว่า
อ.พระพุทธรเจ้าผู้ล่วงไปแล้ว ท. ทรงกระทำแล้ว ซึ่งปาฏิหาริย์ นี้
ย่อมเสด็จเข้าจำ ซึ่งพรรษา (ในที่) ไหนหนอ แล ดังนี้ ทรงเห็นแล้วว่า
(อ.พระพุทธรเจ้าผู้ล่วงไปแล้ว ท.) เสด็จเข้าจำแล้ว ซึ่งพรรษา ในภพ
ชื่อว่าดาวดึงส์ ย่อมทรงแสดง ซึ่งอภิธรรมปฏิภัก แก่พระมารดา ดังนี้
ทรงยกขึ้นแล้ว ซึ่งพระบาทเบื้องขวา ทรงวางไว้แล้ว บนยอดแห่ง
ภูเขาชื่อว่ายุคนธร ทรงยกขึ้นแล้ว ซึ่งพระบาท นอกนี้ ทรงวางไว้
แล้ว บนยอดแห่งภูเขาชื่อว่าสิเนรุ ๙ อ.การย่างไปแห่งพระบาท ท. ๓
ได้มีแล้ว ในที่มีเส้นแห่งโยชน์ ๖๘ เป็นประมาณ อย่างนี้ ๙ อ.ช่อง
แห่งพระบาท ท. ๒ เป็นช่องมีการวางลงเช่นกับด้วยการย่างไป
แห่งพระบาทตามปกติ ได้เป็นแล้ว ๙ (อันใคร ๆ) ไม่ควรกำหนด ว่า
อ.พระศาสดา ทรงเหยียบแล้ว ซึ่งพระบาท ทรงเหยียบแล้ว ดังนี้ ๙

เพราะว่า อ.ภูเขา ท. เหล่านั้น มาแล้ว สู่ที่ใกล้พระบาท
รับพร้อมแล้ว ในกาลเป็นที่ทรงยกขึ้น ซึ่งพระบาท (ของศาสดา)
พระองค์นั้น นั้นเทียว, ตั้งขึ้นแล้ว ได้ตั้งอยู่แล้ว ในที่อย่างไร ในกาล
(แห่งตน ๆ) อันพระศาสดา ทรงเหยียบแล้ว ๙ อ.ท้าวสักกะ ทรงเห็นแล้ว
ซึ่งพระศาสดา ทรงดำริแล้ว ว่า อ.พระศาสดา จักเสด็จเข้าถึง
ซึ่งที่อันประทับอยู่ตลอดพรรษา นี้ ในท่ามกลาง แห่งบัณเฑาะฏ์มพลสิลา,

เอวี่ ลหุกปริวรรตต์ พุทธานัน จิตต์. โย โย ยสมี่
ธมเม ยสมิณญจ ปาฏิหาริเย ปสนโน, ตสฺส ตสฺส
อชฺฌมาสยวเสน ธมฺมญจ กเถสิ ปาฏิหาริยญจ อกาลิ.

เอวี่ ธมฺเม เทสิยมาเน ปาฏิหาริเย จ กิริยมาเน
มหาชนสฺส ธมฺมาภิสมโย อโหสิ.

สตฺถา ปน ตสฺมี สมากเม อตฺตโน มนํ คเหตุวา
อญฺญํ ปญฺหํ ปุจฺฉิตฺตํ สมตฺถํ อทิสฺวา นิมฺมิตฺตพฺพุทฺธ
มาเปสิ. เตน ปุจฺฉิตฺตํ ปญฺหํ สตฺถา วิสฺสขุเชสิ.
สตฺถารา ปุจฺฉิตฺตํ โส วิสฺสขุเชสิ. ภควโต จงฺกมณกาล
นิมฺมิโต จานาที่สุ อญฺญตฺริ กปฺเปสิ.

นิมฺมิตฺตสฺส จงฺกมณกาล ภควา จานาที่สุ อญฺญตฺริ
กปฺเปสิ. ตมตฺถํ ทสฺเสตฺถุ **“นิมฺมิโต จงฺกมตี** วาติอาทิ
วุตฺตํ. เอวี่ กโรนฺตสฺส สตฺถุ ปาฏิหาริยํ ทิสฺวา
ธมฺมกถญจ สุตฺวา ตสฺมี สมากเม วิสฺติยา ปาณโกฏิโน
ธมฺมาภิสมโย อโหสิ.

สตฺถา ปาฏิหาริยํ กโรนฺโต ว “กตฺถ นุ โข
อติตฺตพฺพุทฺธา อิมํ ปาฏิหาริ กตฺวา วสฺสํ อฺุเปนฺตีติ
อวาชฺชิตฺวา “ดาวดีสภวเน วสฺสํ อฺุปนฺตฺวา มาตฺ
อภิชฺชมฺปิฏกํ เทเสนฺตีติ ทิสฺวา ทกฺขินฺปาทำ
อฺุกฺขิปิตฺวา ยฺุคนฺธรมตฺถเก จเปตฺวา อิตฺริ ปาทำ
อฺุกฺขิปิตฺวา สินฺธรมตฺถเก จเปสิ. เอวี่ อญฺจสฺสญฺจิ-
โยชนสฺตสฺสสฺสญฺจานเน ตโย ปทวารา อเหสิ. เทว
ปาทจฺฉิทฺทานิ ปกฺติปาทวตีหฺรณสฺทิสฺนิกฺเขปานิ
อเหสิ. “สตฺถา ปาทำ ปสาเรตฺวา อฺุกฺกมิตี
น สลฺลุกฺเขตฺตพฺพิ.

ตสฺส หิ ปาทำ อฺุกฺขิปนกาลเยว เต ปพฺพตา
ปาทมูลํ อาคนฺตฺวา สมฺปฏฺิจฺฉิสฺส, สตฺถารา อฺุกฺกนฺต-
กาลเ อญฺจาย ยถาจาเน อญฺจิสฺส. สกฺโก สตฺถารํ ทิสฺวา
จินฺเตสิ “ปณฺฑกฺกมฺพลสิลา ย มชฺฌเณ สตฺถา อิมํ
วสฺสวาวสํ อฺุเปสฺสตี,

อ.อุปการะ จักมี แก่เทวดา ท. มากหนอ, แต่ว่า ครั้นเมื่อพระศาสดา เสด็จเข้าจำแล้ว ซึ่งพรรษา (ในที่) นี้ อ.เทวดา ท. เหล่าอื่น จักไม่อาจ เพื่ออันวางไว้ แม้ซึ่งมือ, ก็ อ.บัณฑิตกัมพลศิลา นี้ แล มีโยชน์ ๖๐ เป็นประมาณ โดยส่วนยาว มีโยชน์ ๕๐ เป็นประมาณ โดยส่วนขวาง มีโยชน์ ๑๕ เป็นประมาณ โดยส่วนหนา ครั้นเมื่อพระศาสดา แม้ประทับนั่งแล้ว เป็นราวกะว่า เปล่า จักเป็น ดังนี้ ฯ

อ.พระศาสดา ทรงทราบแล้ว ซึ่งอัยยาศัย (ของท้าวสักกะ) นั้น ทรงโยนไปแล้ว ซึ่งผ้าสังฆาฏิ ของพระองค์ (กระทำ) ให้เป็นผ้า ปกปิดอยู่ ซึ่งพื้นแห่งศิลา ฯ

อ.ท้าวสักกะ ทรงดำริแล้ว ว่า (อ.พระศาสดา) ทรงโยน ไปแล้ว ซึ่งจีวร (กระทำ) ให้เป็นผ้าปกปิดอยู่ ก่อน, ก็ (อ.พระศาสดา) จักประทับนั่ง ในที่ อันนิตหน้อยเอง ดังนี้ ฯ

อ.พระศาสดา ทรงทราบแล้ว ซึ่งอัยยาศัย (ของท้าวสักกะ) นั้น ประทับนั่งแล้ว กระทำ ซึ่งบัณฑิตกัมพลศิลา ในภายในแห่งขณดแห่ง จีวรนั้นเทียว ราวกะ (อ.ภิกษุ) ผู้ทรงไว้ซึ่งผ้าบังสุกุลใหญ่ (นั่ง กระทำ อยู่) ซึ่งตั้งน้อยอันต่ำ (ในภายในแห่งขณดแห่งจีวร) ฯ

แม่ อ.มหาชน แลดูอยู่ ซึ่งพระศาสดา ไม่ได้เห็นแล้ว ในขณะที่ นั้นเทียว ฯ (อ.กาล) เป็นราวกะว่า กาล แห่งพระจันทร์ ถึงแล้ว ซึ่งอันตั้งอยู่ไม่ได้ ได้เป็นแล้ว (ด้วย), เป็นราวกะว่า กาล แห่งพระอาทิตย์ ถึงแล้วซึ่งอันตั้งอยู่ไม่ได้ ได้เป็นแล้ว ด้วย ฯ

อ.มหาชน กล่าวอยู่ ซึ่งคาถา นี้ ว่า

(อ.พระศาสดา) เสด็จไปแล้ว หนอ สู่ภูเขาชื่อว่าจิตตภูฏ หรือ หรือว่า สู่ภูเขาชื่อว่าไกรลาส หรือว่า สู่ภูเขาชื่อว่า ยุคันธร, (อ.เรา ท.) ไม่พียงเห็น ซึ่งพระสัมพุทธเจ้า ผู้ทรงเจริญที่สุดในโลก ผู้ทรงองอาจกว่านระ ดังนี้

คร่ำครวญแล้ว ฯ (อ.ชน ท.) เหล่าอื่นอีก คร่ำครวญอยู่ ว่า ชื่อ อ.พระศาสดา เป็นผู้ทรงยินดีแล้วในความสงัด (ย่อมเป็น), (อ.พระศาสดา) พระองค์นั้น เป็นผู้เสด็จไปแล้ว สู่วนแคว้น หรือ หรือว่า สูชนบท อื่น เพราะทรงละอาย ว่า อ.ปาฏิหาริย์ มีอย่างนี้ เป็นรูป อันเรา กระทำแล้ว แก่บริษัท มีอย่างนี้เป็นรูป ดังนี้ จักเป็น, ในกาลนี้ (อ.เรา ท.) จักไม่เห็น (ซึ่งพระศาสดา) พระองค์นั้น ดังนี้ กล่าวแล้ว ซึ่งคาถา นี้ ว่า

(อ.พระศาสดา) ผู้ทรงเป็นปราชญ์ ผู้ทรงยินดีแล้ว- ในความสงัด จักไม่เสด็จมา สูโลก นี้ อีก, อ.เรา ท. ไม่พียงเห็น ซึ่งพระสัมพุทธเจ้า ผู้ทรงเจริญที่สุดในโลก ผู้ทรงองอาจกว่านระ ดังนี้ ฯ

(อ.ชน ท.) เหล่านั้น ถ้ามแล้ว ซึ่งพระมหาโมคคัลลานะ ว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ อ.พระศาสดา (เสด็จไปแล้ว) (ในที่) ไหน ดังนี้ ฯ

(อ.พระมหาโมคคัลลานะ) นั้น แม่ทราบอยู่เอง กล่าวแล้วว่า (อ.ท่าน ท.)จงถาม ซึ่งพระอนุรุฑ์ ดังนี้ ด้วยความมุ่งหมาย ว่า อ.คุณ (ของสาวก ท.)แม่เหล่าอื่น เป็นคุณปรากฎ จงเป็นเถิด ดังนี้ ฯ

พหุนี้ วต เทวดานั อุปกาโร ภวิสฺสตี, สตุถิ ปเนตฺต วสฺสํ อุปคเต อญฺญา เทวดา หตุถิปี จเปตุนํ สกฺขิสฺสนฺติ; อยํ โข ปน ปญฺจกมฺพลสิลา ทีฆโต สฺมุจฺจโยชนา ติริยโต ปญฺญาสโยชนา ปุถฺลโต ปญฺจนรสโยชนา สตุถิ นิสฺสินฺเนปิ ตฺจุฉา วิย ภวิสฺสตีติ.

สตฺถา ตสฺส อชฺชมาสยํ วิทิตฺวา อตฺตโน สงฺฆาฏี สิลาตลํ ปฏฺิจฺฉาทฺยมาณํ ชิปี.

สกโก จินฺตสิ “จิวริ ตาว ปฏฺิจฺฉาทฺยมาณํ ชิปี, สยํ ปน ปริตฺตเก จาเน นิสฺสิทิสฺสตีติ.

สตฺถา ตสฺสชฺชมาสยํ วิทิตฺวา นีจปีกํ มหาปัสฺสุกลิโก วิย ปญฺจกมฺพลสิลํ อนุโตจิวริโกเคเวว กตฺวา นิสฺสิทิ.

มหาชนปี ตฺขณญฺเวยว สตุถาริ โอลิเกนฺโต นาทุทส. จนฺทสฺส อญฺจกมิตกาโล วิย อโหสิ, สฺริยสฺส อญฺจกมิตกาโล วิย จ อโหสิ.

มหาชน

“คโต นุ จิตฺตภูฏี วา เกลาสํ วา ยุคฺนธริ, น โน ทกฺเขมฺ สมนฺพฺทุํ โลกเขมฺจํ นราสภนฺติ

อิมิ คาคํ วทฺนฺโต ปริเทวิ. อปเร “สตฺถา นาม วิเวกรโต, โส เหวรูปาย เม ปริสาย เหวรูปํ ปาฏีเหริ กตฺนฺติ ลชฺชาย อญฺณํ รมฺจํ วา ชนปทํ วา คโต ภวิสฺสตี; นทานิ ตํ ทกฺขิสฺสามาตี ปริเทวนฺตา อิมิ คาคมาหฺสฺ

“ปวิเวกรโต ธีโร นิมิ โลกํ ปุเนหิติ, น โน ทกฺเขมฺ สมนฺพฺทุํ โลกเขมฺจํ นราสภนฺติ.

เต มหาโมคฺคฺลฺลานํ ปุจฺฉิสฺสุ “กหํ ภนฺเต สตุถาติ.

โส สยํ ชานนฺโตปิ “ปเรสฺปิ โคณ ปากโฏ โหตฺตุติ อชฺชมาสเยน “อนุรุฑฺธิ ปุจฺฉาติ อาห.

(อ.ชน ท.) เหล่านั้น ถ้ามแล้ว ซึ่งพระเถระ อย่างนั้น ว่า ข้าแต่ท่าน ผู้เจริญ อ.พระศาสดา (เสด็จไปแล้ว) (ในที่) ไหน ดังนี้ ฯ (อ.พระเถระ กล่าวแล้ว) ว่า (อ.พระศาสดา) เสด็จไปแล้ว เพื่ออัน ทรงเข้าจำแล้ว ซึ่งพรรษา ที่บัดนี้ทุกัมพลิสลา ในภพชื่อว่าดาวดึงส์ ทรงแสดง ซึ่งอภิธรรมปิฎก แก่พระมารดา ดังนี้ ฯ (อ.ชน ท. ถ้ามแล้ว) ว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ (อ.พระศาสดา) จักเสด็จมา ในกาลไร ดังนี้ ฯ (อ.พระเถระ กล่าวแล้ว) ว่า (อ.พระศาสดา) ทรงแสดงแล้ว ซึ่งอภิธรรมปิฎก ตลอดเดือน ท. ๓ (จักเสด็จมา) ในวันแห่งดีเป็น เหตุยอมให้ตักเตือนอันใหญ่ดังนี้ ฯ

(อ.ชน ท.) เหล่านั้น (กล่าวแล้ว) ว่า (อ.เราท.) ไม่เห็นแล้ว ซึ่งพระศาสดา จักไม่ไป ดังนี้ กระทำแล้ว ซึ่งคำย อยู่แล้ว (ในที่) นั้น นั้นเทียว ฯ

ได้ยินว่า อ.อากาศนั้นเทียว เป็นเครื่องมุงบัง ได้มีแล้ว (แก่ชน ท.) เหล่านั้น , ชื่อ (อ.เหงื่อ) อันไหลออกจากศีรษะ ของบริษัท อันใหญ่ เพียงนั้น ไม่ปรากฏแล้ว ฯ

อ.แผ่นดิน ได้ให้แล้ว ซึ่งช่อง ฯ อ.พื้นแห่งแผ่นดิน เป็นพื้น หมดจรรอบแล้ว (ในที่ ท.) ทั้งปวงนั้นเทียว ได้เป็นแล้ว ฯ

อ.พระศาสดา ได้ตรัสแล้ว กะพระมหาโมคคัลลานะ ก่อนนั้น เทียว ว่า ดูก่อนโมคคัลลานะ อ.เธอ พึ่งแสดง ซึ่งธรรม แก่บริษัท นั้น, อ.เศรษฐีชื่อว่าจุลลอนาถปิณฑิกะ จักให้ ซึ่งอาหาร ดังนี้ ฯ

เพราะเหตุนั้น อ.เศรษฐีชื่อว่าจุลลอนาถปิณฑิกะเทียว ได้ให้แล้ว ซึ่งข้าวต้มและข้าวสวยและของอันบุคคลพึงเคี้ยวและพลและของ หอมและระเบียบและเครื่องประดับ ท. แก่บริษัท นั้น ในกาลทั้งปวง ในเวลาเย็นและเวลาเช้า ตลอดประชุมแห่งเดือน ๓ นั้น ฯ

อ.พระมหาโมคคัลลานะ แสดงแล้ว ซึ่งธรรม แก่แล้ว ซึ่งปัญหา ท. อัน (อันชน ท.) ผู้ทั้งมาแล้ว ฯ เพื่ออันเห็น ซึ่งปาฏิหาริย์ ทุลถามแล้ว ฯ

อ.เทวดาในจักรวาลหนึ่ง ท. แวดล้อมแล้ว แม้ซึ่งพระศาสดา ผู้เสด็จเข้าจำแล้ว ซึ่งพรรษา ที่บัดนี้ทุกัมพลิสลา เพื่ออันทรงแสดง ซึ่งอภิธรรม แก่พระมารดา ฯ เพราะเหตุนั้น (อ.คำอันเป็นคาถา) ว่า

ในกาลใด อ.พระพุทธเจ้า ผู้ทรงสูงสุดกว่าบุรุษ ประทับอยู่แล้ว ที่ศิลา อันเพียงดั่งผ้ากัมพลสีเหลือง ณ โคนแห่งต้นปาริฉัตร ในภพชื่อว่าดาวดึงส์, (ในกาลนั้น) อ.เทวดา ท. ในโลกธาตุ ท. ๑๐ ประชุมกันแล้ว ย่อมเข้าไปเฝ้า ซึ่งพระสัมพุทธเจ้า ผู้เสด็จประทับอยู่ บนยอดแห่งภูเขา , อ.เทพ องค์ไหน ๆ ย่อมไม่งามวิเศษ กว่าพระสัมพุทธเจ้า โดยวรรณะ, อ.พระสัมพุทธเจ้าเทียว ย่อมทรงงามวิเศษ ก้าวล่วง (ซึ่งเทพ ท.) ทั้งปวง ดังนี้

เต เถริ์ ตถา ปุจฺฉิสฺสุ “กนฺ ภาเนเต สตุถาติ. “ดาวดีสภวเน ปณฺฑกฺมพฺลสิลา ยํ วสุลํ อูปคฺนฺตฺวา มาตฺ อภิธฺมมปิฎกํ เทสิตฺถุ คโตติ. “กทา อาคมิสฺสุสตี ภาเนเตติ. “ตโย มาเส อภิธฺมมปิฎกํ เทเสตฺวา มหาปวารณาทิวเสติ.

เต “สตุถาริ อทิสฺวา น คมิสฺสุสา มาติ ตตฺตฺเวถ ขนฺธาวาริ กตฺวา วสิสฺสุ.

อากาศเมว กิร เนลฺล จหนฺ อโหสิ, ตาวมหติยา ปริสาย สิริริสฺสนุโท นาม น ปญฺญาปิ.

ปจฺวี วิวรฺว อทาสิ. สพฺพตฺถ ปริสฺสุทฺธเมว ภูมิตลฺล อโหสิ.

สตุถา ปจฺมเมว มหาโมคฺคฺลฺลานํ อโวจ “โมคฺคฺลฺลาน ตฺวํ เอติสฺสา ปริสาย ธมฺมํ เทเสยฺยาสิ, จุลลอนาถปิณฑิกิโก อหารํ ทสฺสตีติ.

ตสฺมา ตํ เตมาลํ จุลลอนาถปิณฑิกิโกว ตสฺสา ปริสาย สายปาตํ สพฺพกาเล ยาคุมฺมตฺตทาพนียตมฺพฺล-คฺนฺธมาลาปิลนฺธนา นิ อทาสิ.

มหาโมคฺคฺลฺลานิ ธมฺมํ เทเสสิ ปาฏิหาริยํ ฏฺฐุจฺจ อาคตาคเตหิ ปฺญฺเจ ปญฺเห วิสฺสขฺเขสิ.

สตุถาริปี มาตฺ อภิธฺมมเทสนตฺถิ ปณฺฑกฺมพฺล-สิลา ยํ วสุลํ อูปคตํ ทสฺสทสฺสจกฺกฺวาพเทวตา ปริวารยิสฺสุ. เตน วุตฺตํ

“ดาวดีเส ยทา พุทฺโธ สิลา ยํ ปณฺฑกฺมพฺเล ปาริฉฺชตฺตกมฺมฺมฺหิ วิหาสิ ปุริสฺสุตฺตโม, ทสฺสุ โลกธาตฺตฺสุ สนฺนิปตฺติตฺวาน เทวตา ปยิริปาสนฺนิตฺติ สมฺพทฺธํ วสนฺตํ นคฺมฺทฺธนิ, น โกจิ เทโว วณฺเณน สมฺพทฺธสฺส วิโรจติ, สพฺเพ เทเว อติกมฺม สมฺพทฺธโร ว วิโรจตีติ.

(อันพระธรรมสังคาคาจารย์) กล่าวแล้ว ฯ ก็ (เมื่อพระศาสดา) พระองค์นั้น ประทับนั่งแล้ว ทรงครอบงำ ซึ่งเทวดาทังปวง ท. ด้วยพระรัศมีแห่งพระสรีระ ของพระองค์ อย่างนี้, อ.พระมารดา เสด็จมาแล้ว จากวิมานชื่อว่าดุสิต ประทับนั่งแล้ว ณ พระปรัศ- เบื้องขวา ฯ

อ.เทพบุตร แม้ชื่อว่าอินทกะ มาแล้ว นั่งแล้ว ณ พระปรัศเบื้อง ขวานั้นเทียว ฯ อ.เทพบุตรชื่อว่าอังกุระ (มาแล้ว นั่งแล้ว) ณ พระ ปรัศเบื้องซ้าย ฯ

(อ.เทพบุตรชื่อว่าอังกุระ) นั้น ครั้นเมื่อเทวดา ท. ผู้มีศักดิ์ใหญ่ ประชุมกันแล้ว หลีกไปแล้ว ได้แล้ว ซึ่งโอกาส ในที่ อันประกอบแล้ว ด้วยโยชน์ ๑๒ ฯ

อ.เทพบุตรชื่อว่าอินทกะ นั่งแล้ว (ในที่) นั้นนั้นเทียว ฯ อ.พระศาสดา ทรงแลดูแล้ว (ซึ่งเทพบุตร ท.) เหล่านั้น แม้ทั้ง ๒ เป็นผู้ทรงพระประสงค์เพื่ออัน (ทรงยังมหาชน) ให้ทราบ ซึ่งความที่- แห่งทาน (อันบุคคล) ถวายแล้ว แก่บุคคลผู้ควรซึ่งทักษิณา ท. ในศาสนา ของพระองค์ เป็นทานมีผลมาก (เป็น) ตรัสแล้ว อย่างนี้ ว่า ดูก่อนอังกุระ อ.ทานใหญ่ อันเธอ กระทำแล้ว ซึ่งแถวแห่งเตา อันประกอบ แล้วด้วยโยชน์ ๑๒ ให้แล้ว ในกาล- มีพันแห่งปี ๑๐ เป็นปริมาณ ในระหว่างแห่งกาลนาน, ในกาลนี้ อ.เธอ มาแล้ว สู่สมาคม ของเรา ได้แล้ว ซึ่งโอกาส ในที่ อันประกอบแล้ว ด้วยโยชน์ ๑๒ อันไกลกว่าที่ทั้งปวง; อ.อะไร หนอ แล เป็นเหตุ (ในเรื่อง) นี้ (ย่อมเป็น) ดังนี้ ฯ

จริงอยู่ (อ.คำอันเป็นคาถา) แม้นั้น ว่า

อ.พระสัมพุทธเจ้า ทรงแลดูแล้ว แม้ซึ่งเทพบุตรชื่อว่า- อังกุระ ด้วย ซึ่งเทพบุตรชื่อว่าอินทกะ ด้วย เมื่อทรงยกย่อง (ซึ่งบุคคล) ผู้ควรซึ่งทักษิณา ได้ตรัสแล้ว ซึ่งพระดำรัส นี้ ว่า ดูก่อนอังกุระ อ.ทานใหญ่ อันเธอ ถวายแล้ว ในระหว่างแห่ง- กาลนาน, (อ.เธอ) เมื่อมา สู่สำนัก ของเรา เป็นผู้นั่งแล้ว ในที่ไกลยิ่ง ย่อมเป็น (ดังนี้) ดังนี้

(อันพระธรรมสังคาคาจารย์) กล่าวแล้ว ฯ อ.พระสุรเสียง นั้น ถึงแล้ว ซึ่งพื้นแห่งแผ่นดิน ฯ อ.บริษัท นั้น แม้ทั้งปวง ได้ฟังแล้ว (ซึ่งพระสุรเสียง) นั้น ฯ (ครั้นเมื่อพระดำรัส) อย่างนี้ (อันพระศาสดา) ตรัสแล้ว

อ.เทพบุตรชื่อว่าอังกุระ ผู้ (อันพระศาสดา) ผู้มีพระองค์อัน ทรงให้เจริญแล้ว ทรงตกเตือนแล้ว ได้กราบพูลแล้ว (ซึ่งคำ) นั้น ว่า (อ.ทาน ใด) เป็นทานว่างเปล่า จากบุคคล ผู้ควรซึ่งทักษิณา (ได้เป็นแล้ว)(อ.ประโยชน์) อะไร ของข้า- พระองค์ ด้วยทาน นั้น, อ.ยักษ์ ชื่อว่าอินทกะ นี้ นั้น ให้แล้ว ซึ่งทาน อันนิคหน้อย ย่อมงามยิ่ง กว่าข้าพระองค์ ท. รวากะ อ.พระจันทร์ (งามยิ่งอยู่) ในหมู่แห่งดาว ดังนี้ ฯ

เอวี่ สัพพเทวดา อตตโน สรีรูปกาย อภิภิวตวา นิสินฺนุสสุ ปนฺนุสสุ มาตา ตฺสิตฺติวิมานโต อาคนฺตุวา ทกฺขิณฺนปฺลฺเส นิสีทิ.

อินฺทโกปิ เทวปฺตุโต อาคนฺตุวา ทกฺขิณฺนปฺลฺเสเยว นิสีทิ. อังกุโร วามปฺลฺเส.

โส มเสสฺกฺขาสฺสุ เทวตาสฺสุ สฺนฺนิปตฺติตาสฺสุ อปคนฺตุวา ทฺวาทสโยชนิกเก จาเน โสกาสิ ลลิก.

อินฺทโก ตตฺเถว นิสีทิ. สตฺถา เต อุกฺโกปิ โสโลเกตฺวาน อตตโน สาสเน ทกฺขิณฺนเยยฺยปฺคฺคฺลลานํ ทินฺนทานสฺสุ มหปฺผลภาวํ ภาเปตฺกฺกาโม เอวมาห “อังกุร ตยา ทิสมฺนฺตเร ทสฺวสฺสสทสฺสบริมาณฺกาลเอ ทฺวาทสโยชนิกํ อุกฺุทฺนปฺนฺตี กตฺวา มหาทานํ ทินฺนํ, ตฺวํทานิ มม สฺมาคมํ อาคนฺตุวา สพฺพพฺุเร ทฺวาทสโยชนิกเก จาเน โสกาสิ ลลิก; ก็ นฺุโข เอตฺถ การณฺนฺติ.

วฺุตฺตปิ เจตํ

“โสโลเกตฺวาน สมฺพฺุโร อุกฺุรญฺจาปิ อินฺทกํ ทกฺขิณฺนเยยฺยํ ปภาเวนฺโต อิทํ วจนมฺพฺุริ มหาทานํ ตยา ทินฺนํ อุกฺุร ทิสมฺนฺตเร, อติทฺุเร นิสินฺนโนสิ อาคจฺฉํ มม สฺนฺติกฺกฺนฺติ.

โส สทฺุโท ปจฺวีตลํ ปาปฺถมิ. สพฺุพาปิ นํ สฺวา ปริสา อสฺุโสสิ. เอวํ วฺุตฺเต

จิตฺโต ภาวิตฺตฺเตน อุกฺุโร เอตมฺพฺุริ ก็ มยฺหํ เตน ทาเนน ทกฺขิณฺนเยยฺน สฺุญฺจตํ, อัย โส อินฺทโก ยกฺุโข ทชฺุชา ทานํ ปริตฺตกํ อติโรจติ อมฺุเหติ จนฺุโท ตารคณฺน ยถาติ.

(อ.ทาน) อัน (อันบุคคล) ให้แล้ว (ในเขต) ไต เป็นทานมีผลมาก (ย่อมาเป็น) อ.ทาน (อันบุคคล) เลือกลงแล้ว ฟังให้ (ในเขต นั้น), (เพราะว่า) อ.อัน เลือกลงแล้ว ให้ เป็นกรรมอันพระสุคตเจ้า ทรงสรรเสริญแล้ว (ย่อมาเป็น), (อ.บุคคล ท.) ผู้ควรซึ่งทักษิณา เหล่าใด (มีอยู่) ในโลกคือหมุ่สัตว์ผู้เป็นอยู่ นี้, (อ.ทาน ท.) อัน (อันบุคคล) ให้แล้ว (ในบุคคล ท. ผู้ควรซึ่งทักษิณา) เหล่านั้น เป็นทานมีผลมาก (ย่อมาเป็น) รวากะ อ.พีช ท. อัน (อันบุคคล) หว่านแล้ว ในนาอันดี ดังนี้ ฯ

“วิเจยฺย ทานํ ทาทพฺพํ, ยตถ ทินฺนํ มหปฺผลํ;
วิเจยฺย ทานํ สุกตบฺปสตุถิ,
เย ทกฺขิณฺเญยฺยา อธิ ชีวโลกเ,
เอเตสุ ทินฺนานิ มหปฺผลานิ
พีชานิ วุตฺตานิ ยถา สุขเขตฺเตติ

เมื่อทรงแสดง ซึ่งธรรม แม้ยัง ได้ตรัสแล้ว ซึ่งพระคาถา ท. เหล่านี้ ว่า

วตฺวา อุตฺตรีปํ ฌมฺมํ เทเสฺนุโต อิมํ คาถา อภาสิ

อ.นา ท. เป็นที่มีหญ้าเป็นเครื่องประทุษร้าย (ย่อมาเป็น), อ.หมุ่สัตว์ นี้ เป็นผู้มิระคจะเป็นเครื่องประทุษร้าย (ย่อมาเป็น), เพราะเหตุนั้น แล (อ.ทาน) อัน (อันบุคคล) ให้แล้ว (ในบุคคล ท.) ผู้มิระคจะไปปราศแล้ว เป็นทานมีผลมาก ย่อมเป็น ฯ อ.นา ท. เป็นที่มีหญ้าเป็นเครื่องประทุษร้าย (ย่อมาเป็น) อ.หมุ่สัตว์ นี้ เป็นผู้มิโทษะเป็นเครื่องประทุษร้าย (ย่อมาเป็น), เพราะเหตุนั้น แล (อ.ทาน) อัน (อันบุคคล) ให้แล้ว (ในบุคคล ท.) ผู้มิโทษะจะไปปราศแล้ว เป็นทานมีผลมาก ย่อมเป็น ฯ อ.นา ท. เป็นที่มีหญ้าเป็นเครื่องประทุษร้าย (ย่อมาเป็น) อ.หมุ่สัตว์ นี้ เป็นผู้มิโมหะเป็นเครื่องประทุษร้าย (ย่อมาเป็น), เพราะเหตุนั้น แล (อ.ทาน) อัน (อันบุคคล) ให้แล้ว (ในบุคคล ท.) ผู้มิโมหะจะไปปราศแล้ว เป็นทานมีผลมาก ย่อมเป็น ฯ อ.นา ท. เป็นที่มีหญ้าเป็นเครื่องประทุษร้าย (ย่อมาเป็น) อ.หมุ่สัตว์ นี้ เป็นผู้มีความริษยาเป็นเครื่องประทุษร้าย (ย่อมาเป็น), เพราะเหตุนั้น แล (อ.ทาน) อัน (อันบุคคล) ให้แล้ว (ในบุคคล ท.) ผู้มีความริษยาจะไปปราศแล้ว เป็นทานมีผลมาก ย่อมเป็น ดังนี้ ฯ

“ติณฺโสภานิ เขตฺตานิ รากโทสา อยํ ปชา,
ตสฺมา หิ วิตราเคสุ ทินฺนํ โหติ มหปฺผลํ.
ติณฺโสภานิ เขตฺตานิ โทสโทสา อยํ ปชา,
ตสฺมา หิ วิตโทเสสุ ทินฺนํ โหติ มหปฺผลํ.
ติณฺโสภานิ เขตฺตานิ โมหโทสา อยํ ปชา,
ตสฺมา หิ วิตโมหฺเสสุ ทินฺนํ โหติ มหปฺผลํ.
ติณฺโสภานิ เขตฺตานิ อิจฺฉาโทสา อยํ ปชา,
ตสฺมา หิ วิคตฺติจฺเจสุ ทินฺนํ โหติ มหปฺผลนฺนฺติ.

ในกาลเป็นที่สุดลงแห่งเทศนา อ.เทพบุตรชื่อว่าอังการะ ด้วย อ.เทพบุตรชื่อว่าอินทกะ ด้วย ตั้งอยู่เฉพาะแล้ว ในไสตยาปัตติผล ฯ (อ.พระธรรมเทศนา เป็นเทศนาเป็นไปกับด้วยวาจา มีประโยชน์ ได้มีแล้ว แม้แก่มหาชน ฯ)

เทศนาวัสสาเน องฺกุโร ๑ อินฺทโก ๑ ไสตยาปัตติผล ปตฺติภฺจฺหึสุ. [มหาชนสุสาปี สาทฺธิกา ฌมฺมเทศนา อโหสิ].

ครั้งนั้น อ.พระศาสดา ผู้ประทับนั่งแล้ว ในท่ามกลาง แห่งเทพบริษัท ทรงปรารภ ซึ่งพระมารดา ทรงตั้งไว้ก่อนแล้ว ซึ่งอภิธรรมปิฎก ว่า กุสลา ฌมฺมา, อกุสลา ฌมฺมา, อพฺยากตา ฌมฺมา ดังนี้ เป็นต้น ฯ

อถ สตุถา เทวปริสาย มชฺเฌ นิสฺสินฺโน มาตริ อารพฺภ “กุสลา ฌมฺมา, อกุสลา ฌมฺมา, อพฺยากตา ฌมฺมาติ อภิธมฺมปิฎกํ ปฏฺฐเปสิ.

(อ.พระศาสดา) ตรัสแล้ว ซึ่งพระอภิธรรมปิฎก มีระหว่างออก แล้ว ตลอดเดือน ท. ๓ ด้วยประการฉะนี้ ฯ

เอวํ ตโย มาเส นินฺนฺตริ อภิธมฺมปิฎกํ กเถสิ.

ก็ แล อ.พระศาสดา เมื่อตรัส ทรงเนรมิตแล้ว ซึ่งพระพุทธรูปเนรมิต (ด้วยการทรงอธิษฐาน) ว่า (อ.พุทธรูปเนรมิต นี้) จงแสดง ซึ่งธรรม ชื่อ มีประมาณเท่านี้ เพียงใด แต่การมา แห่งเรา ดังนี้ ในเวลาเป็นที่เสด็จเที่ยวไปเพื่อศึกษา

กเถนฺนฺโต ๑ ปน ภิกฺขวาจาเวลาย “ยาว มมาคมนา เอตฺตํ นาม ฌมฺมํ เทเสตุติ นิมนฺตพฺพุทฺธิ มาเปตฺวา

อ.บริษัท มีโยชน์ ๓๖ เป็นปริณทนล แม่นั่น แล (คิดแล้ว) ว่า อ.ดิถี เป็นที่ย่อมให้กล่าวตักเตือนอันใหญ่ , จักมี ในวันที่ ๗ (แต่วัน)นี้ ในกาลนี้ ดังนี้ เข้าไปหาแล้ว ซึ่งพระเถระชื่อว่ามหาโมคคัลลานะ กล่าวแล้ว ว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ อ.อัน (อันเรา ท.) รู้ ซึ่งวันเป็นที่เสด็จลง แห่งพระศาสดา ย่อมควร, เพราะว่า อ.เรา ท. ไม่เห็นแล้ว ซึ่งพระศาสดา จักไป ห้ามได้ ดังนี้ ฯ

อ.พระมหาโมคคัลลานะ ผู้มีอายุ พังแล้ว ซึ่งวาจาเป็นเครื่องกล่าว นั้น (รับพร้อมแล้ว) ว่า อ.ดีละ ดังนี้ ดำลงแล้ว ในแผ่นดิน (ในที่) นั้นนั่นเทียว อธิษฐานแล้ว ว่า อ.บริษัท จงเห็น ซึ่งเรา ผู้ ไปแล้ว สู่ซึ่งแห่งภูเขาชื่อว่าสินธุรุ ขึ้นเฉพาะอยู่ ดังนี้ มีรูปอันปรากฏอยู่ เทียว รวากะ อ.ด้ายแห่งผ้ากัมพลสีเหลือง อัน (อันบุคคล) ร้อยแล้ว ในรัตนาคือแก้วมณี ขึ้นเฉพาะแล้ว โดยท่ามกลางแห่งภูเขาชื่อว่า สินธุรุ ฯ

แม่ อ.มนุษย์ ท. แลดูแล้ว (ซึ่งพระเถระ) นั้น (ด้วยความคิด) ว่า (อ.พระเถระ) ขึ้นเฉพาะแล้ว สิ้นโยชน์หนึ่ง (อ.พระเถระ) ขึ้นเฉพาะแล้ว สิ้นโยชน์ ๒ ดังนี้ ฯ

แม่ อ.พระเถระ ขึ้นเฉพาะแล้ว ถวายบังคมแล้ว ซึ่งพระบาท ท. ของพระศาสดา รวากะ ยกขึ้นอยู่ โดยศิระชะ กราบทูลแล้ว อย่างนี้ ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ อ.บริษัท เป็นผู้ใคร่เพื่ออัน เห็นแล้ว ซึ่งพระองค์ ท. เทียว ไป (ยอมเป็น), (อ.พระองค์ ท.) จักเสด็จลง ในกาลไร ดังนี้ ฯ (อ.พระศาสดา ตรัสถามแล้ว) ว่า ดูก่อนโมคคัลลานะ ก็ อ.สารีบุตร ผู้เป็นพี่ชายผู้เจริญที่สุด ของเธอ (ไปแล้ว) (ในที่) ไหน ดังนี้ ฯ (อ.พระเถระ กราบทูลแล้ว) ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ อ.พระสารีบุตร เข้าจำแล้ว ซึ่งพรรษา ณ เมืองชื่อว่าสังกัสสะ ดังนี้ ฯ (อ.พระศาสดา ตรัสแล้ว)ว่า ดูก่อนโมคคัลลานะ อ.เรา จักข้ามลง ไก่ ประตู่แห่งเมือง ชื่อว่าสังกัส ในดิถีเป็นที่เชื้อเชิญให้ตักเตือนกันใหญ่ ในวันที่ ๗ แต่วันนี้, อ.ชน ท. ผู้ใคร่เพื่ออันเห็น ซึ่งเรา จงไป ในที่ นั้น;

ก็ อ.เมืองชื่อว่าสังกัสสะ แต่เมืองชื่อว่าสาวัตถี เป็นเมืองมีโยชน์ ๓๐ เป็นประมาณ (ยอมเป็น) อ.กิดด้วยวัตถุอันเกือกุลในหนทาง ย่อมไม่มี แก่ใคร ๆ ในหนทาง มีประมาณเท่านี้, (อ.เธอ) ฟังบอก (แก่ชน ท.) เหล่านั้น ว่า (อ.ท่าน ท.) เป็นผู้รักษาซึ่งอุโบสถ เป็น ฟังไป รวากะว่า ไปอยู่ สุวิหารอันใกล้ เพื่อต้องการแก่อันฟังซึ่งธรรม ดังนี้ ดังนี้ ฯ อ.พระเถระ กราบทูลแล้ว ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ อ.ดีละ ดังนี้ บอกแล้ว อย่างนั้น ฯ อ.พระศาสดา มีพรรษาอันประทับอยู่แล้ว ทรงปวารณาแล้ว ตรัสบอกแล้ว แก่ท้าวสักกะ ว่า ดูก่อนมหาปิตริ (อ.อาตมภาพ) จักไป สู่ถิ่นของมนุษย์ ดังนี้ ฯ

อ.ท้าวสักกะ ทรงนรมิตแล้ว ซึ่งบันได ท. ๓ คือ (ซึ่งบันได) อันเป็นวิหารแห่งทอง (ซึ่งบันได) อันเป็นวิหารแห่งแก้วมณี (ซึ่งบันได) อันเป็นวิหารแห่งเงิน ฯ

สาปี โข จตตีสโยชนปริณทนล ปริสา “อิทานิ อิตโต สตตเม ทิวเส มหาปวารณา ภวิสสุตตีติ มหาโมคคัลลานตุเถโร อุปสงกมิตวา อาห “ภนุเต สตุ อโรหนทิวสึ ฉาตุ วฏฏติ, น หิ มย สตุถาริ อทิสวา คมิสสุสามาติ.

อายุสุมา มหาโมคคัลลานโน ตํ กถํ สุตวา “สาฐติ ตตุเถว ปจวิยํ นิมุโค “สินธุรูปาทํ คนตุวา มํ อภิรุหนตํ ปริสา ปสตุตติ อธิญฺชาย มณิรตเน อวตุตํ ปณฺฑกมุพลสตุตํ วิย ปณฺณายมานรฺูปว สินธุรมชฺฌเณน อภิรุทึ.

มนุษย์สาปี นั “เอกโยชนํ อภิรุพุโห ทฺวิโยชนํ อภิรุพุโหติ โอลโยสุ.

เถโรปี สตุ ปาเท สีเสน อุกุชิปนุโต วิย อภิรุทิตวา วนฺทิตวา เอวมอาห “ภนุเต ปริสา ตมุเห ทิสฺวา ว คนตุกามา, กทา อโรหิตฺสเถวติ. “กหํ ปน เต โมคคัลลาน ชฏฺฐภาติโก สารีปฺตุโตติ. “ภนุเต สงกสฺสนคเร วสุสึ อุปคโตติ. “โมคคัลลาน อหํ อิตโต สตตเม ทิวเส มหาปวารณาย สงกสฺสนครทฺวาเร โอลิตฺสสามิ, มํ ทฺภูจฺกามา ตตฺถ คจฺจนฺตุ;

สาวตฺติโต จ สงกสฺสนคริ ตีสโยชนานิ, เอตฺตเก มคฺเค กสฺสจึ ปาถเยยภิกจํ นตฺติ, ‘อุปสเถกา หุตฺวา ฐฺวิหารํ ฐมฺมสฺสวณฺตถาย คจฺจนฺตา วิย คจฺเจยฺยาถาติ เตสึ อโรเจยฺยาสีติ. เถโร “สาฐ ภนุเตติ วตุวา ตถา อโรเจสิ. สตุถา วุตฺตวสฺโส ปวาเรตฺวา สกฺกสฺส อโรเจสิ “มหาราช มนฺุสสปถํ คมิสฺสามิติ.

สกโก “โสวณฺณมยํ มณิณมยํ รัชตมยณฺติ ตีถิ โสปาถณานิ มาเปสิ.

อ.เชิง ท. (ของบันได ท.) เหล่านั้น ตั้งอยู่เฉพาะแล้ว ณ ประตูแห่งเมืองซึ่งว่าสังกัสสะ ฯ อ.หัว ท. (ของบันได ท. เหล่านั้น) (ตั้งอยู่เฉพาะแล้ว) บนยอดแห่งภูเขาชื่อว่าสิเนรุ ฯ

(ในบันได ท.) เหล่านั้นหนา อ.บันไดอันเป็นวิหารแห่งทองได้มีแล้ว แก่เทพ ท. ในข้างเบื้องขวา, อ.บันได อันเป็นวิหารแห่งเงิน (ได้มีแล้ว) แก่ท้าวมหาพรหม ท. ในข้างเบื้องซ้าย, อ.บันไดอันเป็นวิหารแห่งแก้วมณี (ได้มีแล้ว) แก่พระตถาคตเจ้า ในท่ามกลาง ฯ

อ.พระศาสดา ประทับยืนแล้ว บนยอดแห่งภูเขาชื่อว่าสิเนรุ ทรงกระทำแล้ว ซึ่งยมกปาฏิหาริย์ในเพราะอันเสด็จลงจากเทวโลก ทรงแลดูแล้ว ในเบื้องบน, (อ.ที่ ท. ทั้งปวง) เป็นที่มีเนินอันเดียวกัน ได้เป็นแล้ว เพียงใด แต่พรหมโลก, (อ.พระศาสดา) ทรงแลดูแล้ว ในเบื้องต่ำ, (อ.ที่ ทั้งปวง) เป็นที่มีเนินอันเดียวกัน ได้เป็นแล้ว เพียงใด แต่นรกชื่อว่าอเวจี, (อ.พระศาสดา) ทรงแลดูแล้ว ซึ่งทิวและทิศเฉียง ท. อ.แสนแห่งจักรวาล ท. มิใช่หนึ่ง เป็นที่มีเนินอันเดียวกัน ได้เป็นแล้ว, อ.เทพ ท. เห็นแล้ว ซึ่งมนุษย์ ท. ฯ แม้อ.มนุษย์ ท. เห็นแล้ว ซึ่งเทพ ท. ฯ

(อ.เทพและมนุษย์ ท.) ทั้งปวง เห็นกันแล้ว ในที่พร้อมหน้าเทียว ฯ อ.พระผู้มีพระภาคเจ้า ทรงเปล่งแล้ว ซึ่งพระรศมีมีวรรณะ ๖ ท. ฯ ในวัน นั้น (อ.มนุษย์) แม่คนหนึ่ง ในบริษัท มีโยชน ๓๖ เป็นปริณทลแลดูแล้ว ซึ่งพระสิริของพระพุทเจ้า ชื่อว่า ผู้ไม่ปรารถนาอยู่ ซึ่งความเป็นแห่งพระพุทเจ้า ไม่ได้มีแล้ว ฯ

อ.เทพ ท. ข้ามลงแล้ว โดยบันไดอันเป็นวิหารแห่งทอง, อ.ท้าวมหาพรหม ท. (เสด็จข้ามลงแล้ว) โดยบันไดอันเป็นวิหารแห่งเงิน; อ.พระสัมมาสัมพุทเจ้า เสด็จข้ามลงแล้ว โดยบันไดอันเป็นวิหารแห่งแก้วมณี ฯ

อ.เทพบุตรนักฟ้อน ชื่อว่าปัญจสิขะ ถือเอาแล้ว ซึ่งพิณมีสีเหลืองเพียงดังผลมะตูม ยืนแล้ว ในพระปรัศเบื้องขวา กระทำอยู่ ซึ่งการบูชาด้วยการฟ้อน แก่พระศาสดา ข้ามลงแล้ว ฯ (อ.เทพบุตร) ผู้สงเคราะห์ชื่อมาตลี ยืนแล้ว ในพระปรัศเบื้องซ้าย ถือเอาแล้ว ซึ่งของหอมและระเบียบและดอกไม้อันเป็นทิพย์ นมัสการอยู่ กระทำแล้ว ซึ่งการบูชา ข้ามลงแล้ว ฯ

อ.ท้าวมหาพรหม ทรงก้มไว้แล้ว ซึ่งฉัตร, อ.ท้าวยามมะ (ทรงทรงไว้แล้ว) ซึ่งพัดวาลวีชนี ฯ อ.พระศาสดา เสด็จข้ามลงแล้ว กับ ด้วยบริวาร นี้ ทรงดำรงอยู่เฉพาะแล้ว ณ ประตูแห่งเมืองซึ่งว่าสังกัสสะ ฯ

แม้ อ.พระเถระชื่อว่าสารีบุตร มาแล้ว ถวายบังคมแล้ว ซึ่งพระศาสดา, อ.พระศาสดา ผู้เสด็จข้ามลงอยู่ ด้วยพระสิริของพระพุทเจ้า มีอย่างนั้นเป็นรูป เป็นผู้ (อันพระเถระชื่อว่าสารีบุตร) นั้น ไม่เคยเห็นแล้ว ในกาลก่อน (แต่กาล) นี้ (ย่อมเป็น) เหตุใด, ประกาศแล้ว ซึ่งความยินดี แห่งตน (ด้วยคำ ท.) มีคำว่า

อ.พระศาสดา ผู้มีพระสุรเสียงอันไพเราะ ผู้เป็นอาจารย์แห่งคณะ ผู้เสด็จมาแล้ว จากภพชื่อว่าดุสิต อย่างนี้ อันเรา ไม่เคยเห็นแล้ว หรือ หรือว่า ไม่สดับแล้ว ต่อใครๆ ในกาลก่อน (แต่กาล) นี้ ดังนี้

เพราะเหตุนี้

เตลี ปาธา สงกสุสนครทวาร ปติภูจหีสู, สีธานี สีเนรุมุทฺธิ.

เตสุ ทกฺขินปฺสุเส สุวณฺณโสปาถํ เทวานํ อโหสิ, วามปฺสุเส รัชตโสปาถํ มหาพุรหฺมานํ, มชฺฌेमณฺโณโสปาถํ ตถาคตฺตฺส.

สตฺถา สีเนรุมุทฺธิ จตฺวา เทโวโรหเณ ยมกปฺปาฏิหาริย์มฺ กตฺวา อุกฺกั อโโลเกสิ, ยาวพุรหฺมโลกา เอกงฺคณานิ อหฺสุ; อโธ อโโลเกสิ, ยาว อวีจิตฺ เอกงฺคณํ อโหสิ; ทิสาวิตฺสา อโโลเกสิ, อนเณกานิ จกฺกวาปฺสตฺสทฺสฺสาณิ เอกงฺคณานิ อหฺสุ; เทวา มนุสฺเส ปสฺสึสฺสุ. มนุสฺสาปิ เทเว ปสฺสึสฺสุ.

สพฺเพ สมฺมุขาว ปสฺสึสฺสุ. ภควา จพุพฺพณฺดรฺสิโย วิสฺสุชฺเชสิ. ตํ ทิวสํ พุทฺธสิริ อโโลเกตฺวา ฌตฺตฺสโยชน-ปริณทฺทลาย ปริสาย เอกปิ พุทฺธภาวํ อปฺปฏฺฐเญโต นาม นาโหสิ.

สุวณฺณโสปาถเณน เทวา โอตฺริสฺสุ, รัชตโสปาถเณน มหาพุรหฺมานเณ; มณฺโณโสปาถเณน สมฺมาสมฺพุทฺโธ โอตฺริ.

ปญฺจสิโข คนฺธพฺพเทวปฺตฺโต เพพฺพปณฺฑูวีนํ อาทาย ทกฺขินปฺสุเส จตฺวา สตฺถุ คนฺธพฺพปฺพุทฺท กโรนฺโต โอตฺริ. มาตฺลิสฺงฺคาทโก วามปฺสุเส จตฺวา ทิพฺพคนฺธมาลาปฺปฺผู้ คเหตุวา นมสฺสฺมาโน ปุชฺชํ กตฺวา โอตฺริ.

มหาพุรหฺมา ฌตฺตํ ฐาเรสิ, สุยาโม วาลวีชนี. สตฺถา อิมินา ปริวารเณ สทฺธิ โอตฺริตฺวา สงกสุสนครทวาร ปติภูจฺหิ.

สารีปฺตฺตฺตฺเถโรปิ อาคนฺตฺวา สตฺถารํ วนฺทิตฺวา, ยสมฺมา เตน ตถารูปาย พุทฺธสิริยา โอตฺรนฺโต สตฺถา อิตฺ ปุพฺเพ น ทิฏฺฐปฺพุพฺ, ตสมฺมา

“น เม ทิฏฺฐิ อิตฺ ปุพฺเพ น สุโต อุกฺท กสฺสจฺจิ เหวํ วคฺคฺคฺทฺ สตฺถา ตฺสึตา คณิมาคตฺติ

อาทีนิจิ อตฺตโน ตฺมฺมฺจึ ปกาเสตฺวา

กราบทูลแล้ว ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ในวันนี้ อ.เทพและมนุษย์ ท. แม้ทั้งปวง ย่อมกระหิมน ย่อมปรารถนา ต่อพระองค์ ท. ดังนี้ ฯ

ครั้งนั้น อ.พระศาสดา ตรัสแล้ว ว่า ดูก่อนสารีบุตร ซึ่งอ.พระพุทธรเจ้า ท. ผู้มาตามพร้อมแล้ว ด้วยพระคุณ ท. มีอย่างนี้เป็นรูป เป็นผู้เป็นที่รัก ของเทพและมนุษย์ ท. ย่อมเป็นนันทเทียว ดังนี้ (กะพระเถระสารีบุตร) นั้น เมื่อทรงแสดง ซึ่งธรรม ตรัสแล้ว ซึ่งพระศาสดา นี้ว่า

(อ.พระสัมพุทธะ ท.) เหล่าใด ผู้เป็นปราชญ์ ผู้ชวนชวายเป็น ในญาณ ยินดีแล้ว ในธรรมเป็นที่เข้าไปสงบด้วยสามารถ-แห่งเนกขัมมะ, แม้ อ.เทพและมนุษย์ ท. ย่อมกระหิมน ต่อพระสัมพุทธะ ท. เหล่านั้น ผู้มีสติ ดังนี้ ฯ

(อ.อรรถ ว่า) ผู้ทั้งชวนชวายเป็นทั้งประกอบแล้ว ในฉาน ท. ๒ เหล่านี้ คือ อ.ลักขณุปนิชฌาน อ.อารัมมณุปนิชฌาน ด้วยความนึกและการเข้าและการอธิษฐานและการออกและการพิจารณา ท. (ดังนี้ ในบท ท.) เหล่านั้นหนา (แห่งหมวดสองแห่งบท) ว่า **เย ฌานปสุตา** ดังนี้ ฯ

อ.การบวช (อันบัณฑิต) ไม่พึงถือเอา ว่า เนกขัมมะ ดังนี้ (ในบาทแห่งพระคาถา) นี้ ว่า **เนกขัมมุปสมะ รตา** ดังนี้, ก็ (อ.คำ ว่า เนกขัมม ดังนี้) นั้น (อันพระผู้มีพระภาคเจ้า) ตรัสแล้ว ทรงหมายเอา ซึ่งความยินดีในพระนิพพานอันเป็นที่เข้าไปสงบวิเศษ แห่งกิลเลส ฯ

(อ.อรรถ) ว่า แม้ อ.เทพ ท. แม้ อ.มนุษย์ ท. ย่อมกระหิมน คือว่า ย่อมปรารถนา (ต่อพระสัมพุทธะ ท.) เหล่านั้น (ดังนี้ แห่งบท) ว่า **เทวาปี** ดังนี้ เป็นต้น ฯ

อ.อรรถ ว่า (อ.เทพและมนุษย์ ท.) ปรารถนาอยู่ ซึ่งความเป็น แห่งพระพุทธรเจ้า ว่า โอ! หนอ แม่ อ.เรา ท. เป็นพระพุทธรเจ้า พึงเป็น ดังนี้ ชื่อว่าย่อมกระหิมน ต่อพระสัมพุทธะ ท. ผู้มีคุณมีอย่างนี้เป็น รูป ชื่อว่าเหล่านั้น ผู้มาตามพร้อมแล้ว ด้วยสติ ดังนี้ (แห่งบท) ว่า **สติมต** ดังนี้ เป็นต้น

ในกาลเป็นที่สุดลงแห่งเทศนา อ.อันรู้ตลอดเฉพาะซึ่งธรรม ได้มีแล้ว แก่โกฏิแห่งสัตว์ผู้มีลมปราณ ท. มี ๓๐ เป็นประมาณ ฯ

อ.ภิกษุ ท. มีร้อยห้าเป็นประมาณ ผู้เป็นสัทธวิหาริก ของพระเถระ ตั้งอยู่เฉพาะแล้ว ในความเป็นแห่งพระอรหันต์ ฯ

ได้ยินว่า อ.อัน กระทำ ซึ่งยมกปาฏิหาริย์ แล้ว จึงอยู่ สิ้นกาลฝน ในเทวโลก แล้ว จึงเสด็จลง ที่ประตูแห่งเมืองชื่อว่าสังกัสสะ อันพระพุทธรเจ้าทั้งปวง ท. ไม่ทรงละแล้วนันทเทียว ฯ

ก็ อ.ที่ แห่งพระบาทเบื้องขวา ตั้งอยู่เฉพาะแล้ว (ที่ประตูแห่งเมือง-ชื่อว่าสังกัสสะ) นั้น เป็นที่ชื่อว่าอจลเจติย ย่อมเป็น ฯ

อ.พระศาสดา ผู้ประทับยืนอยู่แล้ว (ที่ประตูแห่งเมืองชื่อว่า-สังกัสสะ) นั้น ตรัสถามแล้ว ซึ่งปัญหา ท. ในวิสัย ท. (แห่งชน ท.) มีปัญชนเป็นต้น ฯ อ.ปัญชน ท. แก่แล้ว ซึ่งปัญหา ในวิสัย ของ ตนเทียว ไม่ได้เอาแล้ว เพื่ออันแก่ ซึ่งปัญหา ในวิสัย (แห่งพระ อริยบุคคล) ผู้โสดาบัน ฯ

“อชช ภาเน สพุเปปี เทวมนุสสา ตุมหากัง ปิหณุตติ ฏฺเฐนตตีติ อหา.

อถ นั สตุถา “สารีปุตฺต เอรูเปหิ คุเถหิ สมนฺนาคตา พุทธา นาม เทวมนุสสานํ ปิยา โหนติเยวติ วตฺวา ฌมฺมํ เทเสนฺโต อิมํ คาคมาห

“เย ฌานปสุตา ตีรา เนกขมฺมุปสมะ รตา, เทวาปี เตสํ ปิหณุตติ สมฺพุทฺธานํ สติมตฺตติ.

ตตฺถ “เย ฌานปสุตาติ; “ลกฺขณฺณุปนิชฺฌานํ อารมฺมณฺณุปนิชฺฌานนฺตติ อิมेषุ ทฺวีสุ ฌานेषุ อาวชฺชนสมฺปาชฺชนอภิกฺขฺยานจฺญฺยานปฺปจฺจเวกฺขเณหิ ยุตฺตปฺปยุตฺตา.

เนกขมฺมุปสมะ รตาติ; เอตฺถ ปฺพุทฺชชา เนกขมฺมุตติ น คเหตุพฺพา, กิลลสฺวปสมนนิพฺพานรตี ปน สฺนฺธาเยตํ วุตฺติ.

เทวาปีติ: เทวาปี มนุสฺสาปี เตสํ ปิหณุตติ ฏฺเฐนตติ.

สติมตฺตติ: เอรูปคุณานํ เตสํ สติยา สมนฺนาคตานํ สมฺพุทฺธานํ “อโห วต มยปิ พุทธา ภเวยฺยามาติ พุทฺธภาวํ อิจฺจมานา ปิหณุตติติ อตฺถโธ.

เทสนาวसानะ ตีสมตฺตานํ ปาณโกฏีนิ ฌมาภิ-สมโย อโหสิ.

เถรสฺส สทฺธิวิหาริกา ปญฺจสตา ภิกฺขุ อรหตฺเต ปติฏฺฐหีสฺสุ.

สพฺพพุทฺธานํ กิร อวิหิตเมว ยมกปฺปาฏิหาริยํ กตฺวา เทวโลกะ วสฺสํ วสิตฺวา สํกสฺสสนครทฺวาเร โอตฺรณํ.

ตตฺถ ปน ทกฺขิณปาทสฺส ปติฏฺฐิตจฺญฺยานํ อจลเจติยจฺญฺยานํ นาม โหติ.

สตุถา ตตฺถ จิตฺเต ปุณฺณชานาทีนํ วิสเยสุ ปญฺเห ปุจฺฉิ. ปุณฺณชานา อตฺตโนว วิสเย ปญฺหํ วิสฺสชฺเชตฺวา โสตาปฺนุสฺส วิสเย ปญฺหํ วิสฺสชฺเชตฺวา นาสกฺขีสฺสุ.

อ.เหมือนอย่างนั้น คือว่า (อ.พระอริยบุคคล ท.) มีพระโสดาบัน เป็นต้น (ไม่ได้โอกาสแล้ว เพื่ออันแก่ ซึ่งปัญหา) ในวิสัย (แห่งพระอริยบุคคล ท.) มีพระสกทาคามี เป็นต้น ๔ อ.พระสาวก ผู้ใหญ่ผู้เหลือ ท. (ไม่ได้โอกาสแล้ว เพื่ออันแก่ ซึ่งปัญหา) ในวิสัย แห่งพระมหาโมคคัลลานะ ๔

อ.พระเถระ ชื่อว่ามหาโมคคัลลานะ (ไม่ได้โอกาสแล้ว เพื่ออันแก่ ซึ่งปัญหา) ในวิสัย แห่งพระเถระชื่อว่าสารีบุตร ๔ แม้อ.พระเถระ ชื่อว่าสารีบุตร ไม่ได้โอกาสแล้วนั้นเทียว เพื่ออันแก่ (ซึ่งปัญหา) ในวิสัยแห่งพระพุทธเจ้า ๔ (อ.พระศาสดา) นั้น ทรงแลดูแล้ว ซึ่งทิศทั้งปวง ท. กระทำ ซึ่งทิศตะวันออก ให้เป็นต้น ๔ (อ.ที่) ทั้งปวง เป็นที่มีเนินเดียวกันนั้นเทียว ได้เป็นแล้ว ๔

อ.เทวดาและมนุษย์ ท. ในทิศ ท. แปร (ด้วย) (อ.เทวดา ท.) ในเบื้องบน เพียงใด แต่พรหมโลก (ด้วย) อ.ยักษ์และนาคและครุฑ ท. ผู้ดำรงอยู่ที่ภาคพื้น ในภายในใต้ (ด้วย) ประคองแล้ว ซึ่งอัญชลี กราบทูลแล้วว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ (อ.บุคคล) ชื่อว่าผู้แก่อยู่ ซึ่งปัญหา นั้น (ในสมภาค) นี้ย่อมไม่มี (อ.พระองค์ท.) ขอจงทรงใคร่ครวญ (ในเรื่อง) นี้ที่นั่นเทียว ดังนี้ ๔

อ.พระศาสดา (ทรงดำริแล้ว) ว่า อ.พระสารีบุตร ย่อมลำบาก, จริงอยู่ (อ.พระสารีบุตร) นั้น พังแล้ว ซึ่งปัญหา (อันเรา) ถ้ามแล้ว ในพุทธวิสัย นี้ว่า

ดูก่อนบุคคลผู้เช่นเรา (อ.พระอเสชชะ ท.) เหล่าใด เป็นผู้มริธรรมอันบัณฑิตนับพร้อมแล้ว สิ (ย่อมเป็น) ด้วย, อ.พระเสชชะ ท. เหล่าใด เป็นผู้มาก (ย่อมมี ในโลก) นี้ ด้วย, (อ.เธอ) ผู้มีปัญญาเป็นเครื่องรักษาซึ่งตนโดยไม่เหลือ ผู้ อันเรา ถ้ามแล้ว ซึ่งความเป็นไป (แห่งพระเสชชะและพระอเสชชะ ท.) เหล่านั้น จงบอก ซึ่งความเป็นไป (แห่งพระเสชชะและพระอเสชชะ ท.) เหล่านั้น แก่เรา ดังนี้

เป็นผู้มีความสงสัยออกแล้ว ในปัญหา ว่า อ.พระศาสดา ย่อมตรัสถาม ซึ่งปฏิบัติที่เป็นที่มา ของพระเสชชะและพระอเสชชะ ท. กะเรา ดังนี้ (ย่อมเป็น) แม้โดยแท้, ถึงอย่างนั้น (อ.สารีบุตร) ย่อมหวัง ซึ่งอริยาศัย ของเรา ว่า อ.เรา เมื่อกราบทูล ซึ่งปฏิบัติ นี้ ด้วยมุข อันไหน หนอ แล (ในธรรม ท.) มีขันธเป็นต้น จักอาจ เพื่ออันยึดเอา ซึ่งอริยาศัย ของพระศาสดา ดังนี้, (อ.สารีบุตร) นั้น ครั้นเมื่อนั้น อันเรา ไม่ให้แล้ว จักไม่อาจ เพื่ออันกล่าว, (อ.เรา) จักให้ ซึ่งนัย (แก่สารีบุตร) นั้น ดังนี้ เมื่อทรงแสดง ซึ่งนัย ตรัสแล้ว ว่า ดูก่อนสารีบุตร (อ.เธอ) จงตามเห็นด้วยดี ซึ่งความเป็นจริง นี้ ดังนี้ ๔

ได้ยินว่า (อ.อันทรงดำริ) อย่างนี้ ว่า อ.สารีบุตร เมื่อ ยึดเอา ซึ่งอริยาศัย ของเรา กล่าว จักกล่าว ด้วยอำนาจแห่งขันธ ดังนี้ ได้มีแล้ว (แก่พระศาสดา) พระองค์นั้น ๔ อ.ปัญหา นั้น ปรากฏแล้ว แก่พระเถระ โดยร้อยแห่งนัย โดยพันแห่งนัย พร้อม ด้วยการ ประทานซึ่งนัย ๔ (อ.พระเถระ) นั้น ดำรงอยู่แล้ว ในนัย อันพระศาสดา ประทานแล้ว กราบทูลแล้ว ซึ่งปัญหา นั้น ๔

ตถา สกทาคามีอาที่นั วิสเย โสตาปนุนาทโย. มหาโมคคัลลานุสสุ วิสเย เสสมมหาสาวกา.

สารีปุตุตตเถรสสุ วิสเย มหาโมคคัลลาน. พุทฺธวิสเย สารีปุตุตตเถโรปิ วิสฺสชฺเชตุ นาสกฺขิเยว. โส ปาจันทิสฺสึ อาที กตุวา สพุพพิสา โอลเกลสิ. สพุพตุถ เอกงฺคณเมว อโหสิ.

อญฺจสุ ทิสาสฺสุ เทวมนุสฺสา อุกฺกั ยาว พุทฺหมโลกา เญจฺจา จ ภูมฺมญฺจกา ยกฺขนาคสุปฺนุณา อญฺจสิ ปคฺคเหตุวา "ภนฺเต อธิ เอตฺตสุส ปญฺหสุส วิสฺสชฺเชนฺโต นาม นตฺติ, เอตฺตเถว อูปฺธาเรธาติ อาหุสุ.

สตถา "สารีปุตุโต กิลมติ, กิณฺจาปี หิ เอส

เย จ สงฺขาตรมฺมาเส เย จ เสชา ปุณฺณ อธิ เตสึ เม นิปโก อิริยํ ปุญฺโง ปพฺพุทฺธิ มาริสฺวาติ

อิมํ พุทฺธวิสเย ปุญฺจปญฺหํ สุตฺวา `สตถา มํ เสชาเสขานํ อาคมนปฺปฏิปทํ ปุจฺจตฺตีติ ปญฺเห นิกกฺงฺโข, `ขนฺธาทีสุ ปน กตฺเทน นุ โข มุเชน อิมํ ปฏิปทํ กเถนฺโต อหิ สตฺถุ อชฺชมาสยํ คณฺหิตุํ สกฺขิสฺสามีติ มม อชฺชมาสยํ กงฺขติ; โส มยา นเย อทินฺเนน กเถตุํ น สกฺขิสฺสตี, นยมสฺส ทสฺสามีติ นยํ ทสฺเสนฺโต "ภูตฺมิตํ สารีปุตุตฺตสมนุสฺสาหิตี อาห.

เอวํ กิรฺรสฺส อโหสิ "สารีปุตุโต มม อชฺชมาสยํ คเหตุวา กเถนฺโต ขนฺธวเสน กเถสฺสตีติ. เถรสฺส สห นยทาเนน โส ปญฺโห นยสฺเตน นยสฺหสฺเสน อุปฺภูจาสิ. โส สตฺถารา ทินฺนเนเย จตุวา ตํ ปญฺหํ กเถสิ.

ได้ยินว่า (อ.บุคคล) อื่น เว้น ซึ่งพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ที่ชื่อว่า ผู้สามารถ เพื่ออันถึง ซึ่งปัญญา ของพระเถระชื่อว่าสารีบุตร ย่อมไม่มี ฯ

ได้ยินว่า เพราะเหตุนี้มันนึ่งเทียว อ.พระเถระ ยืนแล้ว ข้างพระพักตร์ ของพระศาสดา บันลือแล้ว บันลือเพียงดังสีหะ ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ อ.ข้าพระองค์ ครั้นเมื่อฝน ตกอยู่ แมตลอด กับปีทั้งสิ้น เป็นผู้สามารถ เพื่ออัน นับแล้ว ว่า อ.หยาด ท. มีประมาณ เท่านี้ ตกแล้ว ในมหาสมุทร, (อ.หยาด ท.) มีประมาณเท่านี้ (ตกแล้ว) ในแผ่นดิน, (อ.หยาด ท.) มีประมาณเท่านี้ (ตกแล้ว) ในภูเขา ดังนี้ ยกขึ้น ซึ่งคะแนน (ย่อมเป็น) ดังนี้ ฯ

แม้ อ.พระศาสดา ตรัสแล้ว ว่า คู่ก่อนสารีบุตร (อ.เรา) ย่อมรู้ ซึ่งความที่แห่งเธอ เป็นผู้สามารถ เพื่ออันนับ ดังนี้ (กะพระเถระชื่อว่า-สารีบุตร) นั้น ฯ ชื่อ อ.ความเปรียบ ด้วยปัญญา (ของพระสารีบุตร) ผู้มีอายุนี้ ย่อมไม่มี ฯ เพราะเหตุนี้มันนึ่งเทียว, อ.พระเถระชื่อว่า สารีบุตรนั้น กราบทูลแล้ว ว่า

อ.ทราญ ในแม่น้ำชื่อว่าคงคา ฟังสิ้นไป, อ.น้ำ ในห้วงน้ำใหญ่ ฟังสิ้นไป, อ.ดิน ในแผ่นดิน ฟังสิ้นไป, (อ.อันแก่ ซึ่งปัญหา ท.) ด้วยความรู้ ของข้าพระองค์ (ย่อมไม่สิ้นไป) ด้วยคะแนน ดังนี้ ฯ

(อ.อรรถรูป) นี้ ว่า ข้าแต่พระโลกนาถ ผู้ทรงถึงพร้อมแล้ว ด้วยความรู้ ผู้เจริญ ก็ ถ้าวว่า (อ.บุคคล) ครั้นเมื่อปัญหา ข้อหนึ่ง อันข้าพระองค์ แก่แล้ว ใส่เข้าแล้ว ซึ่งทราญ เมล็ดหนึ่ง หรือ หรือว่า ซึ่งหยาดแห่งน้ำ หยาดหนึ่ง หรือว่า ซึ่งขึ้นแห่งดินร่วน ขึ้นหนึ่ง ครั้น เมื่ออ้อย หรือ หรือว่า ครั้นเมื่อพัน หรือว่า ครั้นเมื่อแสน แห่งปัญหา ท. (อันข้าพระองค์) แก่แล้ว ฟังใส่เข้า (ในคะแนน ท.) มีทราญเป็นต้น ในแม่น้ำชื่อว่าคงคาหนา (ซึ่งคะแนน) คะแนนหนึ่ง ๆ ในส่วนข้าง หนึ่ง ไชว์, (อ.คะแนน ท.) มีทราญเป็นต้น (ในที่ ท.) มีแม่น้ำชื่อว่า คงคาเป็นต้น ฟังถึง ซึ่งความสิ้นไปรอบ พลันกว่า, ส่วนว่า อ.อันแก่ ซึ่งปัญหา ท. แห่งข้าพระองค์ ย่อมสิ้นไป หามิได้ มันนึ่งเทียว ดังนี้ เป็น คำอธิบาย (อันพระเถระชื่อว่าสารีบุตร) กล่าวแล้ว ย่อมเป็น ฯ

อ.ภิกษุ แม้มีปัญญามาก อย่างนี้ ไม่เห็นแล้ว ซึ่งเบื้องต้น หรือ หรือว่า ซึ่งเบื้องปลาย แห่งปัญหา (อันพระศาสดา) ตรัสถามแล้ว ในพุทธวิสัย ดำรงอยู่แล้ว ในนัย อันพระศาสดา ประทานแล้ว เทียว แก่แล้ว ซึ่งปัญหา ฯ

อ.ภิกษุ ท. ฟังแล้ว (ซึ่งคำ) นั้น ยังวาทเป็นเครื่องกล่าว ว่า อ.ชน แม้ ทั้งปวง ผู้ (อันพระศาสดา) ตรัสถามแล้ว ไม่ได้อาจแล้ว เพื่ออัน กราบทูล ซึ่งปัญหา ไค อ.พระเถระชื่อว่าสารีบุตร ผู้ธรรมเสนาบดี ผู้เดียวเทียว กราบทูลแล้ว (ซึ่งปัญหา)นั้น ดังนี้ ให้ตั้งขึ้นพร้อมแล้ว ฯ

จเปตวา กิร สมมาสมพุทฺธํ อญฺโณ สารีปุตฺตตฺเถรสฺส ปญฺญํ ปาปฺถมิตุํ สมตฺถิเณ นาม นตฺถิ.

เตเนว กิร เถโร สตฺถุ ปฺรโต จตฺวา สีหนาทํ นทิ “อหํ ฆนฺเต สกฺกปฺปี เทเว วสุสฺสฺสฺสฺส เอตฺตกาณิ พินฺทุณิ มหาสมฺมุเท ปตฺตานิ, เอตฺตกาณิ ภูมียํ, เอตฺตกาณิ ปพฺพเตติ คณฺตฺวา ลกฺขํ อาโรเปตุํ สมตฺถิเณติ.

สตฺถาปี นํ “ชานามิ เต สารีปุตฺต คณฺตฺ สมตฺถภาวนฺติ อาห. ตสฺส อายสฺมโต ปญฺญาเย อุปมา นาม นตฺถิ. เตเนวมาห

“คฺจฺคาย วาลุกา ซีเย อุทกํ ซีเย มหณฺณเว มหิยา มตฺติกา ซีเย ลกฺขเณ มม พุทฺธิยาติ.

อิทํ วุตฺตํ โหติ “สเจ หิ ฆนฺเต พุทฺธิสมฺปนฺน โลกนาถ มยา เอกสฺมี ปญฺเห วิสฺสขฺชิตฺเต เอกํ วา วาลุกํ เอกํ วา อุทกพินฺทุํ เอกํ วา ปิสฺสขณฺทํ ปกฺขิปิตฺวา ปญฺหานํ สเต วา สหสฺเส วา สตฺสหสฺเส วา วิสฺสขฺชิตฺเต คจฺจคาย วาลุกาทีสุ เอกกํ เอกมฺนฺเต ชิเปยฺย, ชิปรตฺโร คจฺจคาทีสุ วาลูกาทโย ปริกฺขยํ คจฺจเจยฺย; เน เตว มม ปญฺหานํ วิสฺสขฺชณฺํ ชิยตีติ.

เอวํ มหาปญฺโณปิ ภิกฺขุ พุทฺธวิสเย ปญฺญาปญฺหสฺส อนฺตุ วา โภทฺตี วา อทิสฺวา สตฺถารา ทินฺนนฺเย จตฺวา ว ปญฺหนํ วิสฺสขฺชเชสิ.

ตํ สุตฺวา ภิกฺขุ กถํ สมฺภูจาเปสุ “ยํ ปญฺหนํ ปญฺโญ สพุทฺธิปิ ชโน กเถตุํ นาสกฺขิ, ตํ ฐมฺมเสนาปติ สารีปุตฺตตฺเถโร เอกโกว กเถสีติ.

อ.พระศาสดา ทรงสดับแล้ว ซึ่งวาจาเป็นเครื่องกล่าว นั้น ตรัสแล้ว ว่า อ.มหาชน ไม่ได้อาจแล้ว เพื่ออันแก่ ซึ่งปัญหา ไต, อ.พระสารีบุตร แก่แล้ว (ซึ่งปัญหา) นั้น ในกาลนี้นั้นเทียว หามิได้, (อ.ปัญหา) (อันสารีบุตร) นั้น แก่แล้วนั้นเทียว แม้ในกาลก่อนดังนี้ฯ ทรงนำมาแล้ว ซึ่งเรื่องอันไปล่วงแล้ว ตรัสแล้ว ซึ่งชาตก นี้ ว่า

แม้ อ.ปริมาณอันยิ่งกว่าพัน แห่งชน ท. ผู้มาพร้อมกันแล้ว มีอยู่, (ชน ท.) เหล่านั้น ผู้มีปัญญาหามิได้ พึงคร่ำครวญ ตลอดร้อยแห่งปี, (อ.บรูษ) ไต ย่อมรู้แจ้ง ซึ่งเนื้อความ แห่งคำ อันเป็นภาษิต, อ.บรูษ นั้น ผู้เป็นไปกับด้วยปัญญา ผู้เดียว เทียว เป็นผู้ ประเสริฐกว่า ย่อมเป็น ดังนี้

โดยพิสดาร ดังนี้แล ฯ

อ.เรื่องแห่งยมกปาฏิหาริย์ (จบแล้ว) ฯ

๓. อ.เรื่องแห่งนาคราชชื่อว่าเอรกปัตต์ (อันข้าพเจ้า จะกล่าว) ฯ

อ.พระศาสดา เมื่อเสด็จเข้าไปอาศัย ซึ่งเมืองชื่อว่าพาราณสี ประทับอยู่ ณ โคนแห่งต้นชีก ๗ ต้น ทรงปรารภ ซึ่งนาคราช ชื่อว่าเอรกปัตต์ ตรัสแล้ว ซึ่งพระธรรมเทศนา นี้ ว่า กิจใจ มนุสสปปฎิลาโก ดังนี้ เป็นต้น ฯ

ได้ยินว่า ในกาลก่อน (อ.นาคราช) นั้น เป็นภิกษุหนุ่ม ในศาสนาของพระพุทธเจ้าพระนามว่ากัสสปะ เป็น ขึ้นเฉพาแล้ว สู้อริ ไปอยู่ในแม่น้ำชื่อว่าคงคา จับแล้ว ซึ่งใบของตะไคร่น้ำ ที่พุ่ม แห่งตะไคร่น้ำ พุ่มหนึ่ง ครั้นเมื่อเรือ แม่ไปอยู่โดยเร็ว ไม่ปล่อยแล้ว ฯ

อ.ใบแห่งตะไคร่น้ำ ขาดไปแล้ว ฯ (อ.ภิกษุหนุ่ม) นั้น ไม่แสดงแล้ว ซึ่งอาบัติ (ด้วยความคิด) ว่า (อ.โทษ) นั้น เป็นโทษมีประมาณน้อย (ย่อมเป็น) ดังนี้ แม้กระทำแล้ว ซึ่งสมณธรรม ในป่า ตลอดพันแห่งปี ๒๐ ท. รวากะว่า อันใบของตะไคร่น้ำ พันแล้ว ที่คอ แม้เป็นผู้ต้องการเพื่ออันแสดง ซึ่งอาบัติ (เป็น) ในกาลเป็นที่ตาย ไม่เห็นอยู่ ซึ่งภิกษุ รูปอื่น มีความเดือดร้อนอันเกิดขึ้นแล้ว ว่า อ.ศีลของเรา ไม่บริสุทธิแล้ว ดังนี้ เคลื่อนแล้ว (จากอัมภพ) นั้น บังเกิดแล้ว เป็นนาคราช มีเรือโกลนลำหนึ่งเป็นประมาณ เป็น ฯ

สตถา ตํ กถํ สุตวา “น อิทาเนว สารีปุตโต, ยํ ปญฺหํ มหาชน วิสุสฺสชฺเชตฺถํ นาสกฺขิ, ตํ วิสุสฺสชฺเชติ; ปุพฺพเปปี เตน วิสุสฺสชฺชิโตเยวาติ วตฺวา อตฺตีติ อหริตฺวา

“ปโรสหัสสปี สมาคทานํ กนฺตเยยฺย เต วสุสฺสตํ อปญฺญา, เอโกว เสยฺโย บุริโส สปญฺญโย, โย ภาสิตสฺส วิชานาติ อตฺตุนฺติ

อิมํ ชาตกํ วิตถาเรน กเถสิตี.

ยมกปาฏิหาริยวตฺถุ.

๓. เอรกปัตตนาคราชวตฺถุ.

“กิจใจ มนุสสปปฎิลาโกติ อิมํ ฌมฺมเทศนํ สตถา พาราณสี อุนิสฺสาเย สตฺตสิริสฺรุกฺขมฺมุเล วิหรนฺโต เอรกปัตต์ นาคราชํ อารพฺภ กเถสิ.

โส กิร ปุพฺเพ กสฺสปพฺพุทฺธสาสนे ทหริกฺขุ หุตฺวา คจฺจาย นาวํ อภิรุญฺห คจฺจนฺโต เอกสมฺมึ เอรกคฺมุเพ เอรกปัตต์ คเหตุวา นาวาย เวคสา คจฺจมานายปี น มุญฺจ.

เอรกปัตต์ ฉิซฺชิตฺวา คตฺ. โส “อฺปฺมตฺตํ กํ เอตฺนฺติ อฺปตฺตี อเทเสตฺวา วิสฺติวสฺสสฺสหาสนิ อรญฺเณ สมณธมฺมํ กตฺวาปี มรณกาเล เอรกปฺตฺเตน คิวาย คหิโต วิย อฺปตฺตี เทเสตฺกาโมปี อญฺญํ ภิกฺขุ อปฺสฺสนฺโต “อฺปริสุทฺถํ เม สีสฺนฺติ อฺปฺนฺนวิปฺปฏิสาโร ตโต จวิตฺวา เอกโทณิกนาวปฺปมาโณ นาคราชา หุตฺวา นิพฺพตฺติ.

(อ.คำ) ว่า อ.เอรภักดิ์ ดั่งนี้นั้นเทียว เป็นชื่อ (ของนาคราช) นั้น ได้เป็นแล้ว ฯ

“เอรภักโตโตเตวรสสุ นาม อโหสิ.

(อ.นาคราช) นั้น แลดูแล้ว ซึ่งอัตภาพ ในขณะ (แห่งตน) บังเกิดแล้ว นั้นเทียว เป็นผู้มีมีความเดือดร้อน ว่า (อ.เรา) กระทำแล้ว ซึ่งสมณธรรม ตลอดกาล ชื่อ มีประมาณเท่านี้ เป็นผู้บังเกิดแล้ว ในที่มีกบเป็นภักษา ในกำเนิดแห่งสัตว์ผู้หาเหตุมิได้ ย่อมเป็น ดั่งนี้ ได้เป็นแล้ว ฯ

โส นิพพตตกขณเวยว อตตภาว โอลิเกตวา “เอตตกั นาม กาลั สมณธมมัม กตวา อเหตุกโยนินยั มณฺฑุกกภกฺขุจฺจาเน นิพพตฺโตมฺหีติ วิปฺปฏิสํวารี อโหสิ.

ในกาลอันเป็นส่วนอื่นอีก (อ.นาคราช) นั้น ได้แล้ว ซึ่งธิดา นางหนึ่ง ยกขึ้นแล้ว ซึ่งพังพาน อันใหญ่ บนหลังแห่งน้ำ ในท่ามกลาง แห่งแม่น้ำชื่อว่าคงคา ตั้งไว้แล้ว ซึ่งธิดา (บนพังพาน) นั้น (ยังธิดา) ให้ฟ้อนแล้ว ให้ขับแล้ว ฯ

โส อปรภาเค เอกั ธิตฺตํ ลภิตฺวา มชฺฌเณ คงฺคาย อุกกปิฏฺเจ มหนฺตํ ฌณฺ อุกฺกชิปีตฺวา ธิตฺตํ ตสฺมึ สเปตฺวา นจฺจาเปตฺวา คายาเปสิ.

ได้ยินว่า (อ.ความคิด) อย่างนี้ ว่า อ.เรา ครั้นเมื่อพระพุทธเจ้า เสด็จอุบัติแล้ว จักฟัง ซึ่งความที่ (แห่งพระพุทธเจ้า) พระองค์นั้น เป็นผู้เสด็จอุบัติแล้ว ด้วยอุบาย นี้ แน่แท้, (อ.บุคคล) ไต่ ย่อมนำมา ซึ่งเพลงขับตอบ ต่อเพลงขับ ของเรา, (อ.เรา) จักให้ ซึ่งธิดา กับ ด้วยโภาคอันบุคคลพึงเสวยแห่งนาค กอใหญ่ (แก่บุคคล) นั้น ดั่งนี้ ได้มีแล้ว (แก่นาคราช) นั้น, (อ.นาคราช) นั้น ได้ตั้งไว้แล้ว ซึ่งธิดา นั้น บนพังพาน ในวันแห่งอุโบสถ ตลอดเดือนด้วยทั้งกึ่งตามลำดับ ฯ

เอวํ กิรฺสฺส อโหสิ “อทุธา อหิ อิมินา อุปาเยน พุทฺเฐ อุปฺปนฺเน ตสฺส อุปฺปนฺนภาวํ สุณิสฺสํวามิ; โย เม คีตฺสฺส ปฏิกีตํ อาหฺรติ, ตสฺส มหนฺเตน นาควิภเวเน สทฺธิ ธิตฺตํ ทสฺสามีติ, อนฺวฑฺฒมาสํ อฺโปสฺสทิวเส ตํ ธิตฺตํ ฌเณ สเปสิ.

(อ.นางนาคมาณวิกา) นั้น ยืนแล้ว (บนพังพาน) นั้น ฟ้อนอยู่ ย่อมขับ ซึ่งเพลงขับ นี้ ว่า

สา ตตฺถ จิตา นจฺจนฺตี

(อ.บุคคล) ผู้เป็นใหญ่ อะไรสิ ชื่อว่าเป็นพระราช (ย่อมเป็น), อ.พระราช ชื่อว่าเป็นผู้มีบุลย์บนพระเศียร (ย่อมเป็น) อย่างไรสิ, (อ.พระราชานั้น) ชื่อว่าเป็นผู้มีบุลย์ไปปราศแล้ว ย่อมเป็น อย่างไรสิ, (อ.พระราชานั้น) ย่อมเรียก ว่า เป็นคนพาล ดั่งนี้ อย่างไร ดั่งนี้ ฯ

“กีสฺสู อธิปตี ราชา กีสฺสู ราชา รัชฺสสิโร, กถิสฺสู วิรฺไซ โหติ, กถิ พาลิตฺติ วุจฺจตีติ

(อ.ชน ท.) ผู้อยู่ในชมพูทวีปทั้งสิ้นโดยปกติ มาแล้ว (ด้วยความหวัง) ว่า (อ.เรา ท.) จักรับเอา ซึ่งนางนาคมาณวิกา ดั่งนี้ กระทำแล้ว ซึ่งเพลงขับตอบ ย่อมขับ ด้วยกำลังแห่งปัญญา ของตน ฯ

อิมิ คีตํ คายติ. สกลชมพูทิวปวาลิโน “นาคมาณวิกิ คณฺหิสฺสํวามิติ อาคณฺตุวา อตฺตโน อตฺตโน ปญฺญาพเลน ปฏิกีตํ กตฺวา คายนฺติ.

(อ.นางนาคมาณวิกา) นั้น ย่อมคัดค้าน (ซึ่งเพลงขับตอบ) นั้น ฯ (เมื่อนางนาคมาณวิกา) นั้น ยืนแล้ว บนพังพาน ขับอยู่ อย่างนี้ ตลอดเดือนด้วยทั้งกึ่งตามลำดับ เทียว อ.พุทธานฺดร หนึ่ง เป็นไปล่วงวิเศษแล้ว ฯ

สา ตํ ปฏิกฺกชิปติ. ตสฺสา อนฺวฑฺฒมาสํ ฌเณ สตฺวา เอวํ คายนฺติยาว เอกั พุทฺธนฺตรํ วิตีวตฺตํ.

ครั้งนั้น อ.พระศาสดา เสด็จอุบัติแล้ว ในโลก ทรงตรวจดูอยู่ ซึ่งโลก ในกาลอันขจัดเฉพาะซึ่งมีด ในวันหนึ่ง ทรงเห็นแล้ว ชื่อ ซึ่งมาณพชื่อว่าอุตตระ กระทำ ซึ่งนาคราชชื่อว่าเอรภักดิ์ ให้เป็นต้น ผู้เข้าไปแล้ว ในภายใน แห่งข้ายคือพระญาณ ของพระองค์ ทรงรำพึงอยู่ ว่า (อ.เหตุ) อะไร หนอ แล จักมี ดั่งนี้

อถ สตฺถา โลกเ อฺปฺปชฺชิตฺวา เอกทิวสํ ปจฺจุสกาเล โลกั โวลเณโต เอรภักตฺตํ อาที กตฺวา อุตฺตรมาณวณฺนาม อตฺตโน ฌาณชาลสฺส อนฺโต ปวิฏฺจํ ทิสฺวา “กิณฺนุ โข ภวิสฺสตีติ อวชฺชนฺโต

ได้ทรงเห็นแล้ว ว่า อ.วันนี้ เป็นวันเป็นที่ กระทำแล้ว ซึ่งธิดา
บนพิงพาน (ยังธิดา) ให้พ็อน แห่งนาคราชชื่อว่าเอรภักดิ์ (ยอมเป็น),
อ.มาณพชื่อว่าอูตตระ นี้ เรียงเอาอยู่ ซึ่งเพลงขับตอบ อัน อันเรา
ให้แล้ว เป็นโสดาบัน เป็น จัก ถือเอา (ซึ่งเพลงขับตอบ) นั้น ไป สู่สำนัก
ของนาคราช, (อ.นาคราช) นั้น พังแล้ว (ซึ่งเพลงขับตอบ) นั้น รู้แล้ว ว่า
อ.พระพุทธรเจ้า เสด็จอุบัติแล้ว ดังนี้ จักมา สู่สำนัก ของเรา, อ.เรา
(ครั้นเมื่อนาคราช) นั้น มาแล้ว จักกล่าว ซึ่งคาถา ในสมาคมใหญ่,
ในกาลเป็นที่สุดลงแห่งคาถา อ.อันรู้ตลอดเฉพาะซึ่งธรรม จักมี
แก่พันแห่งสัตว์ผู้มีลมปรมาณ ๓.๘๔ ดังนี้ ๕

(อ.พระศาสดา) พระองค์นั้นเสด็จไปแล้ว (ในที่) นั้น, อ.ต้นซีก ๓.๗
มีอยู่ ในที่ไม่ไกล จากเมืองชื่อว่าพาราณสี, ประทับนั่งแล้ว ที่โคน
(ในต้นซีก ๓.๗) เหล่านี้หนา (แห่งต้นซีก) ต้นหนึ่ง ๕ (อ.ชน ๓.)
ผู้อยู่ในชมพูทวีปโดยปกติ ถือเอาแล้ว ซึ่งเพลงขับและเพลงขับตอบ
ประชันกันแล้ว ๕

อ.พระศาสดา ทรงเห็นแล้ว ซึ่งมาณพชื่อว่าอูตตระ ผู้ไปอยู่
ในที่ที่ไม่ไกล ตรัสแล้ว ว่า ดูก่อนอูตตระ ดังนี้ ๕ (อ.มาณพชื่อว่าอูตตระ
ทูลถามแล้ว) ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ อ.อะไร ดังนี้ ๕
(อ.พระศาสดา ตรัสแล้ว) ว่า (อ.เธอ) จงมา (โดยข้าง) นี้ ก่อน ดังนี้ ๕

ครั้งนั้น อ.พระศาสดา ตรัสแล้ว ว่า (อ.เธอ) จะไป (ในที่) ไหน
ดังนี้ (กะมาณพชื่อว่าอูตตระ) นั้น ผู้ มาแล้ว ถวายบังคมแล้ว นั่งแล้ว ๕
(อ.มาณพชื่อว่าอูตตระ กราบทูลแล้ว) ว่า (อ.ข้าพระองค์ จะไป)
สู่ที่เป็นที่ขับ แห่งธิดา ของนาคราชชื่อว่าเอรภักดิ์ ดังนี้ ๕
(อ.พระศาสดา ตรัสถามแล้ว) ว่า ก็ (อ.เธอ) ย่อมรู้ (ซึ่งเพลงขับและ
เพลงขับตอบ) หรือ ดังนี้ ๕ (อ.มาณพชื่อว่าอูตตระ กราบทูลแล้ว) ว่า
ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ (อ.ข้าพระองค์) ย่อมรู้ ดังนี้ ๕ (อ.พระศาสดา
ตรัสแล้ว) ว่า (อ.เธอ) จงกล่าว (ซึ่งเพลงขับและเพลงขับตอบ) นั้น ก่อน
ดังนี้ ๕ ครั้งนั้น (อ.พระศาสดา ตรัสแล้ว) ว่า ดูก่อนอูตตระ (อ.เพลงขับ)
นั้น เป็นเพลงขับตอบ (ยอมเป็น) หามิได้, อ.เรา จักให้ ซึ่งเพลงขับ
ตอบ แก่เธอ, (อ.เธอ) จัก ถือเอา (ซึ่งเพลงขับตอบ) นั้น ไป หรือ ดังนี้
(กะมาณพชื่อว่าอูตตระ) นั้น ผู้กราบทูลอยู่ โดยนิยามแห่งความรู้
(แห่งตน) นั้น เทียว ๕ (อ.มาณพชื่อว่าอูตตระ กราบทูลแล้ว) ว่า
ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ อ.ดีละ ดังนี้ ๕

ครั้งนั้น อ.พระศาสดา ตรัสแล้ว ว่า ดูก่อนอูตตระ อ.เธอ ฟังขับ
ซึ่งเพลงขับตอบ นี้ ว่า

(อ.บุคคล) ผู้เป็นใหญ่แห่งทวาร ๖ ชื่อว่าเป็นพระราชชา
(ยอมเป็น), (อ.พระราชชา) ผู้กำหนดอยู่ ชื่อว่าเป็นผู้มี-
ฤทธิบนพระเศียร (ยอมเป็น), (อ.พระราชชา) ผู้ไม่กำหนดอยู่
(ในอารมณฺ์ ๓. เหล่านี้) ชื่อว่าเป็นผู้มีฤทธิไปปราศแล้ว
ยอมเป็น, (อ.พระราชชา) ผู้กำหนดอยู่ (ในอารมณฺ์ ๓.
เหล่านี้) อันบัณฑิต) ย่อมเรียก ว่า เป็นคนพาล ดังนี้ ดังนี้
ในกาล (แห่งเพลงขับ) อันนางนาคมาณวิกา ขับแล้ว ดังนี้
(กะมาณพชื่อว่าอูตตระ) นั้น ๕

ก็ อ.เนื้อความ ว่า (อ.อรธ ว่า) (อ.บุคคล) ผู้เป็นใหญ่ อะไร
ชื่อว่า เป็นพระราชชา ย่อมเป็น (ดังนี้ แห่งบาทแห่งพระคาถา) ว่า
กิสฺ อธิปติ ราชา ดังนี้ ๕

“อชฺช เอรภกปตฺตสฺส ธีตฺรึ ฌณฺเณ กตฺวา นจฺจาปนทิวโธ,
อโย อุตฺตรมาณโว มยา ทินฺนํ ปฏิกิํติ คณฺฺนุโธ
โธตาปนฺโน หุตฺวา ตํ อาทาย นาคราชสฺส สนฺติกํ
คมิสฺสตี, โส ตํ สุตฺวา ํพุทฺโธ อฺปฺปนฺโนติ ฌตฺวา มม
สนฺติกํ อาคมิสฺสตี, อหํ ตสฺมี อาคเต มหาสมาคเม
คาถํ กถสฺสามิ, คาถาวสาเน จตฺราสีติยา ปาณสทฺสฺสานํ
ธมฺมาภิสฺสมโย ภวิสฺสตีติ อทฺทสฺ.

โธ ตตฺถ คณฺฺตฺวา, พาราณสีโต อวิหฺวเร สตฺต
สิริสฺรุกฺขา อตฺถิ, เตสฺส เอกสฺส มฺฺเล นิสีทิ.
ชมฺพุทฺพิวาลีโน คีตฺปฏิกิํติ อาทาย สนฺนิปตีสุ.

สตุถา อวิหฺวเร คจฺจนฺตํ อุตฺตรมาณโว ทิสฺวา
“อุตฺตราติ อาห. “กึ ภาณเตติ. “อิโต ตาว เอหิติ.

อถ นํ อาคณฺฺตฺวา วนฺทิตฺวา นิสินฺนํ อาห “กหํ
คจฺจสตีติ. “เอรภกปตฺตสฺส ธีตฺรึ คายนญฺจานนฺติ.
“ชานาลี ปน คีตฺปฏิกิํตฺนฺติ. “ชานามิ ภาณเตติ.
“วเทหิ ตาว นนฺติ. อถ นํ อตฺตโน ชานนฺนินฺยาเมเนว
วทนฺตํ “น อุตฺตร เอตํ ปฏิกิํติ, อหํ เต ปฏิกิํติ ทสฺสามิ,
ตํ อาทาย คมิสฺสสตีติ. “สาธุ ภาณเตติ.

อถ นํ สตุถา “อุตฺตร ตฺวํ นาคมาณวิกาย คีตกาเล

“อทฺวารธาปตี ราชา รชมาโน รชสฺสโร
อรชํ วิโรช โหติ รชํ ํพาโลติ วุจจตีติ

อิมํ ปฏิกิํติ คายเยยาสีติ อาห.

นาคมาณวิกาย หิ คีตสฺส อตฺถเ: กิสฺ อธิปตี
ราชาติ: กิสฺ อธิปติ ราชา นาม โหติ.

(อ.อรรถ ว่า) ก็ อ.พระราชชา ชื่อว่าเป็นผู้มีฤทธิบนพระเศียร ย่อมเป็น
อย่างไร (ดังนี้ แห่งบาทแห่งพระคาถา) ว่า **กิสฺส ราชา รชสฺสิโร** ดังนี้ ฯ
(อ.อรรถ ว่า) อ.พระราชชา นั้น ชื่อว่า เป็นผู้มีฤทธิไปปราศแล้ว ย่อมเป็น
อย่างไร หนอแล ดังนี้ (แห่งบท) ว่า **กถิ สฺ** ดังนี้ เป็นต้น (ดังนี้) ฯ

ส่วนว่า อ.เนื้อความ แห่งเพลงขับตอบ (อันบัณฑิต พึงทราบ) ว่า
(อ.อรรถ ว่า) (อ.บุคคล)ใด ผู้เป็นใหญ่ แห่งทวาร ท. ๖ คือว่า เป็น
ผู้ (อันอารมณฺ์ ท.) มีรูปารมณฺ์เป็นต้น ไม่ครอบงำแล้ว แม้นในทวาร
หนึ่ง (ย่อมเป็น), (อ.บุคคล) นี้ ชื่อว่า เป็นพระราชชา (ย่อมเป็น ดังนี้)
(แห่งบาทแห่งพระคาถาว่า) **ฉทวารธาธิปติ ราชา** ดังนี้ ฯ (อ.อรรถ ว่า)
ส่วนว่า อ.พระราชชาใด ย่อมกำหนด ในอารมณฺ์ ท. เหล่านั้น,
(อ.พระราชชา) นั้น ผู้กำหนดอยู่ (ในอารมณฺ์ ท. เหล่านั้น) ชื่อว่าเป็น-
เป็นผู้มีฤทธิบนพระเศียร (ย่อมเป็น ดังนี้ แห่งบาทแห่งพระคาถา)
ว่า**รชมาโน รชสฺสิโร** ดังนี้ ฯ (อ.อรรถ ว่า) ส่วนว่า อ.พระราชชา
ผู้ไม่กำหนดอยู่ ชื่อว่า เป็นผู้มีฤทธิไปปราศแล้ว ย่อมเป็น (ดังนี้
แห่งบท) ว่า **อรชฺ** ดังนี้ ฯ (อ.อรรถ ว่า) (อ.พระราชชา) ผู้กำหนดอยู่
(อันบัณฑิต) ย่อมเรียก ว่า เป็นคนพาล ดังนี้ (ดังนี้ แห่งบท) ว่า **รชฺ**
ดังนี้ (ดังนี้) แห่งเพลงขับตอบ (อันบัณฑิต พึงทราบ) ฯ

อ.พระศาสดา ครั้นประทานแล้ว ซึ่งเพลงขับตอบ (แก่มาณพ
ชื่อว่าอุตตระ) นั้น อย่างนี้ ตรัสแล้ว ว่า ดูก่อนอุตตระ ครั้นเมื่อเพลงขับ นี้
อันเธอ ขับแล้ว (อ.นางนาคมาณวิกา นั้น) จักขับ ซึ่งเพลงขับตอบ นี้ ว่า

อ.คนพาล อันอะไรสิ ย่อมพัดไป, อ.บัณฑิต ย่อมบรรเทาได้
อย่างไร, (อ.บุคคล) เป็นผู้มีความเกษมจากกิเลสเป็นเครื่อง-
ประกอบ ย่อมเป็น อย่างไร, (อ.ท่าน) ผู้ อันเรา ถามแล้ว
จงบอก (ซึ่งเนื้อความ) นั้น แก่เรา ดังนี้

ต่อเพลงขับ นี้ ของเธอ, (ครั้นเมื่อความเป็น) อย่างนั้น (มีอยู่)
อ.เธอ พึงขับ ซึ่งเพลงขับตอบ นี้ ว่า

อ.คนพาล อันกิเลสเพียงดังห้วงน้ำ ย่อมพัดไป, อ.บัณฑิต
ย่อมบรรเทาได้ ด้วยความเพียรเป็นเครื่องประกอบ, (อ.บัณฑิต
นั้น) ผู้ประกอบพร้อมไปปราศแล้วจากกิเลสเป็นเครื่อง-
ประกอบทั้งปวง (อันบัณฑิต) ย่อมเรียก ว่า เป็นผู้มีความเกษม-
จากกิเลสเป็นเครื่องประกอบ ดังนี้ ดังนี้ (แก่นางนาคมาณวิกา)
นั้น ดังนี้ ฯ

อ.เนื้อความ ว่า อ.คนพาล อันกิเลสเพียงดังห้วงน้ำ มีอย่าง ๔
มีกิเลสเพียงดังห้วงน้ำคือกามเป็นต้น ย่อมพัดพาไป, อ.บัณฑิต ย่อม
บรรเทา ซึ่งกิเลสเพียงดังห้วงน้ำ นั้น ด้วยความเพียรเป็นเครื่อง-
ประกอบ อันบัณฑิตนับพร้อมแล้วว่าความเพียรเป็นเครื่องเริ่ม
กระทำ ฯ

(อ.บัณฑิต) นั้น ผู้ประกอบพร้อมไปปราศแล้ว (จากกิเลสเป็น
เครื่องประกอบ ท.) มีกิเลสเป็นเครื่องประกอบคือกามเป็นต้น
ทั้งปวง (อันบัณฑิต) ย่อมเรียก ให้ชื่อว่าเป็นผู้มีความเกษม
จากกิเลสเป็นเครื่องประกอบ ดังนี้ แห่งเพลงขับตอบ (อันบัณฑิต
พึงทราบ) ฯ

กิสฺส ราชา รชสฺสิโรติ: ถัดปนราชา รชสฺสิโร นาม โหติ.
กถิ สฺ: กถิ นฺ โข โส ราชา วิโร โหติ นาม โหตีติ.

ปฏิบัติตสฺส ปนตฺโต: **ฉทวารธาธิปติ ราชา:** โย
ฉนฺนํ ทวารานํ อธิปติ เอกทวารเป รฐปาทีหิ
อนภิกฺขโต, อโย ราชา นาม. **รชมาโน รชสฺสิโรติ:**
โย ปน เตสฺส อารมฺมณฺสฺส รชติ, โส รชมาโน
รชสฺสิโร นาม. **อรชนฺติ:** อรชมาโน ปน วิโร โหติ นาม
โหติ. **รชนฺติ** รชมาโน `พาลโหติ วุจฺจติ.

เอวมสฺส สตฺธา ปฏิคฺคิํ ทตฺวา “อุตฺตร ตยา
อิมสฺมิ คีเต คาปิเต อิมสฺส เต คีตสฺส อิมํ ปฏิคฺคิํ
คายิสฺสตี

`เกนสฺสุ วุยฺหตี พาล, กถิ นฺทติ ปณฺทติโต,
โยคฺกฺเขมี กถิ โหติ, ตํ เม อุกฺขาหิ ปุจฺจติโต,

อถสฺสา ตฺวํ อิมํ ปฏิคฺคิํ คาเยยฺยาสี

`โสมน วุยฺหตี พาล, โยคา นฺทติ ปณฺทติโต,
สพฺพโยคฺวิสฺยฺตุโต `โยคฺกฺเขมีติ วุจฺจตีติ อาห.

ตสฺสตุโถ “กาโมฆาทีนา จตฺตฺพฺพิเณน โสมน พาล
วุยฺหตี, ตํ โสมํ ปณฺทติโต สมฺมปฺปชานสงฺขาเตน
โยเคน นฺทติ.

โส สพฺเพหิ กามโยคาทีหิ วิสฺยฺตุโต โยคฺกฺเขมี
นาม วุจฺจตีติ.

อ.มาณพชื่อว่าอุตตระ เรียงเอาอยู่ ซึ่งเพลงขับตอบ นี้ เทียบ ตั้งอยู่เฉพาะแล้ว ในโศดาปัตติผล ฯ (อ.มาณพชื่อว่าอุตตระ) นั้น เป็นพระโศดาบัน เป็น พาเอา ซึ่งคาถา นั้น ไปแล้ว กล่าวแล้ว ว่า เน้นท่านผู้เจริญ ท. อ.เพลงขับและเพลงขับตอบ อันข้าพเจ้า นำมาแล้ว, (อ.ท่าน ท.) ขอจงให้ ซึ่งโอกาส แก่ข้าพเจ้า ดังนี้ ได้คลานไปอยู่แล้ว ด้วยเข้าเทียบ ในท่ามกลาง แห่งมหาชน ผู้ยืนแล้ว มีระหว่างออกแล้ว ฯ

อ.นางนาคมาณวิกา ยืนแล้ว บนพังพาน ของบิดา ฟ้อนอยู่ ขับแล้ว ซึ่งเพลงขับ ว่า (อ.บุคคล) ผู้เป็นใหญ่ อะไรสิ ชื่อว่า เป็นพระราช (ย่อมนั้น) ดังนี้เป็นต้น ฯ อ.มาณพชื่อว่าอุตตระ ขับแล้ว ซึ่งเพลงขับตอบ ว่า (อ.บุคคล) ผู้เป็นใหญ่แห่งทวาร ๖ ชื่อว่า เป็นพระราช (ย่อมนั้น) ดังนี้เป็นต้น ฯ อ.นางนาคมาณวิกา ขับแล้ว ซึ่งเพลงขับตอบ ว่า อ.คนพาล อันอะไร สิ ย่อมพัดไป ดังนี้เป็นต้น (แก่มาณพชื่อว่าอุตตระ) นั้น อีก ๔ ครั้งนั้น อ.มาณพชื่อว่าอุตตระ ผู้เฝ้าขับ ซึ่งเพลงขับตอบ (แก่นางนาคมาณวิกา) นั้น กล่าวแล้ว ซึ่งคาถา นี้ ว่า อ.คนพาล อันกิเลสเพียงดังห้วงน้ำ ย่อมพัดไป ดังนี้เป็นต้น ฯ

อ.นาคราช ฟังแล้ว (ซึ่งคาถา) นั้น เทียบ รู้แล้ว ซึ่งความที่- แห่งพระพุทธรูป เป็นผู้เสด็จอุบัติแล้ว มีใจอันยินดีแล้ว ว่า ชื่อ อ.บพ มีอย่างนี้เป็นรูป เป็นบพ อันเรา ไม่เคยฟังแล้ว ตลอดพุทธันดร แห่ง (ย่อมนั้น), เน้นท่านผู้เจริญ ท. อ.พระพุทธรูป เสด็จอุบัติแล้ว ในโลก หนอ ดังนี้ ฟาดแล้ว ซึ่งน้ำ ด้วยหาง ฯ อ.คลื่นใหญ่ ท. ตั้งขึ้นแล้ว ฯ อ.ฝั่ง ท. ทั้ง ๒ แดกแล้ว ฯ อ.มนุษย์ ท. ในที่ มีอุสกะเป็นประมาณ (โดยข้าง) นี้ด้วย ฯ จมลงแล้ว ในน้ำ ฯ (อ.นาคราช) นั้น ตั้งไว้แล้ว ซึ่งมหาชน มีประมาณเท่านี้ บนพังพาน ยกขึ้นแล้ว ตั้งไว้เฉพาะแล้ว บนบก ฯ

(อ.นาคราช) นั้น เข้าไปหาแล้ว ซึ่งมาณพชื่อว่าอุตตระ ถามแล้วว่า ข้าแต่ นาย อ.พระศาสดา (ย่อมนั้น) (ในที่) ไหน ดังนี้ ฯ (อ.มาณพชื่อว่าอุตตระ กราบทูลแล้ว) ว่า ข้าแต่ มหาราชาเจ้า (อ.พระศาสดา) ประทับนั่งแล้ว ที่โคนแห่งต้นไม้ แห่งหนึ่ง ดังนี้ ฯ (อ.นาคราช) นั้น (กล่าวแล้ว) ว่า ข้าแต่ นาย (อ.ท่าน) จงมา (อ.เรา ท.) จงไปกันเถิด ดังนี้ ได้ไปแล้ว กับ ด้วยมาณพชื่อว่าอุตตระ ฯ แม้ อ.มหาชน ไปแล้ว กับ (ด้วยนาคราช) นั้น นั้นเทียบ ฯ อ.นาคราช ไปแล้ว เข้าไปแล้ว สู่ระหว่าง แห่งพระรัศมี ท. อันมีวรรณะ ๖ ถวายบังคมแล้ว ซึ่งพระศาสดา ได้ยืน ร้องให้ อยู่แล้ว ฯ

ครั้งนั้น อ.พระศาสดา ตรัสแล้ว ว่า ดูก่อนมหาบพิตร (อ.เหตุ) นี้ อะไร ดังนี้ (แก่นาคราช) นั้น ฯ (อ.นาคราช กราบทูลแล้ว) ว่า ข้าแต่ พระองค์ผู้เจริญ อ.ข้าพระองค์ เป็นสาวก ของพระพุทธรูป ผู้เช่นกับพระองค์ เป็น ได้กระทำแล้ว ซึ่งสมณธรรม ตลอดพัน- แห่งปี ๒๐ ท., (อ.สมณธรรม) แม่นั้น ไม่ได้อาจแล้ว เพื่ออันด้านทานไว้ ซึ่งข้าพระองค์, (อ.ข้าพระองค์) อาศัยแล้ว (ซึ่งเหตุ) สักว่าการตัด ซึ่งใบแห่งตะไคร้น้ำ อันมีประมาณน้อย ถือเอาแล้ว ซึ่งปฏิสนธิ- แห่งสัตว์ผู้หาเหตุมิได้ เป็นผู้บังเกิดแล้ว ในที่ เป็นที่กระเสือก กระสนไป ด้วยยก ย่อมเป็น, (อ.ข้าพระองค์) ย่อมได้ ซึ่งความเป็น- แห่งมนุษย์ หามีได้นั้นเทียบ, (ย่อมนั้น) ซึ่งการฟังซึ่งพระสัทธรรม หามีได้, (ย่อมนั้น) ซึ่งการเฝ้า ซึ่งพระพุทธรูป ผู้เช่นกับพระองค์ หามีได้ ตลอดพุทธันดร แห่ง ดังนี้ ฯ (อ.พระศาสดา) ตรัสแล้ว ว่า ดูก่อนมหาบพิตร ชื่อ อ.ความเป็นแห่งมนุษย์ เป็นคุณชาติ (อันสัตว์) ได้โดยยากนั้นเทียบ (ย่อมนั้น),

อุตตระ อิมํ ปฏิคิโต คณฺหฺนโตว โสตาปัตติผล ปตฺติภูจฺหิ. โส โสตาปนฺโน หุตฺวา ตํ คาคํ อาทาย คนฺตุวา “อมฺโห มยา คีตปฺปฏิคิโต อาหฺมํ, โลกาสฺ เม เทธาติ วตฺวา นินฺนฺตรํ จิตฺตฺส มหฺชฺชนฺส มชฺเช ชนฺนฺนฺวา อุกฺกมฺนฺโต อคฺมาสิ.

นาคมาณวิกา ปิตุ ฝน จตุวา นจฺจมานา “กีสฺ อธิปตี ราชฺชาติ คีตํ คายิ. อุตฺตระ “อฺทวารฺวธิปตี ราชฺชาติ ปฏิคิโต คายิ. ปุณฺ นาคมาณวิกา “เกณฺสฺสุ วุยฺหตี พาโลติ ตสฺส ปฏิคิโต คายิ. อตฺตฺสา ปฏิคิโต คายฺนฺโต อุตฺตระ “ไอเชน วุยฺหตี พาโลติ อิมํ คาคามา.

นาคราชา ตํ สุตฺวา พุทฺธสฺส อฺปฺปนฺนภาวํ ภาวฺวา “มยา เอกํ พุทฺธนฺตรํ เอรูรํ ปทฺนนาม น สุตฺปฺพุทฺ, อฺปฺปนฺโน วต โภ โลเก พุทฺโธติ ตฺวฺจฺจมาโน นจฺจกุญฺเจน อุกํ ปหฺริ. มหาวีจโย อฺภูจฺหิสฺ. อฺโภ ตีรานํ ภิชฺชิสฺ. อิตฺโต จิตฺโต จ อฺสภมฺตฺเต จาเน มนฺสฺสา อุกฺเก นิมฺชฺชิสฺ. โส เอตฺตํ มหฺชฺชนํ ฝน จเปตฺวา อุกฺกิปิตฺวา ภาเล ปตฺติภูจฺเปสิ.

โส อุตฺตรํ อฺปฺสงฺกมิตฺวา “กํ สามี สตฺถาติ ปฺจฺจ. “เอกสมํ รุกฺขมฺลํ นิสฺสินฺโน มหฺรราชฺชาติ. โส “เอหิ สามี คจฺจมาติ อุตฺตฺเรน สทฺธิ อคฺมาสิ. มหฺชฺชนํ ปิ เตน สทฺธิเยว คโต. นาคราชา คนฺตุวา อฺพพฺนฺนํ รสฺมินํ อฺนฺตรํ ปวิสิตฺวา สตฺถารํ วฺนฺทิตฺวา โรทฺมาโน อฺภูจฺหสิ.

อถ นํ สตฺถา อาห “กิมิทํ มหฺรราชฺชาติ. “อํ ภาวฺเต ตฺมฺหาทิสฺสฺส พุทฺธสฺส สวาโก หุตฺวา วิสฺตีวสฺสสฺส สหฺสฺสานิ สมนฺณมฺมํ อกาสิ, โสปิ มํ สมนฺณมฺโม นิตฺถาเรตุํ นาสฺกฺขิ, อฺปฺปมฺตฺตํ เอรกปฺตฺตจฺจินฺนฺมตฺตํ นิสฺสาย อเหตุกปฺปฏิสนฺธิ คเหตุวา อฺเรน ปริสฺกฺกนฺนฺจฺจาเน นินฺนฺตฺโตมฺหิ, เอกํ พุทฺธนฺตรํ เวน มนฺสฺสฺสฺส ตฺตํ ลภามิ, น สทฺธมฺมฺสฺสวณฺ, น ตฺมฺหาทิสฺสฺส พุทฺธสฺส ทสฺสนฺนฺติ. สตฺถา ตสฺส กํ สุตฺวา “มหฺรราช มนฺสฺสฺสฺส ตฺตํ นาม ทูลฺลภเมว,

อ.อย่างนั้น คือว่า อ.การฟังซึ่งพระสุทธรรม (เป็นคุณชาตอัน-
สัตว์ได้โดยยาก ย่อมเป็น), อ.อย่างนั้น คือว่า อ.การเสด็จอุบัติ
แห่งพระพุทธเจ้า (เป็นสภาพอันสัตว์ได้โดยยาก ย่อมเป็น), เพราะ
(อ.เหตุ มีอย่าง ๓) นี้ (อันสัตว์) ย่อมได้ โดยยาก โดยลำบาก ดังนี้
เมื่อทรงแสดง ซึ่งธรรม ตรัสแล้ว ซึ่งพระคาถา นี้ ว่า

อ.การได้เฉพาะซึ่งความเป็นแห่งมนุษย์ เป็นเหตุยาก
(ย่อมเป็น), อ.การเป็นอยู่ แห่งสัตว์ผู้จะตาย ท.
เป็นสภาพ ท. เป็นธรรมชาติยาก (ย่อมเป็น),
อ.การฟังซึ่งพระสุทธรรม เป็นคุณชาตยาก (ย่อมเป็น),
อ.การเสด็จอุบัติ แห่งพระพุทธเจ้า ท. เป็นเหตุยาก
(ย่อมเป็น) ดังนี้ ฯ

อ.เนื้อความ (แห่งคำอันเป็นพระคาถา) นั้น ว่า ก็ ชื่อ อ.การได้
เฉพาะซึ่งความเป็นมนุษย์ ชื่อว่าเป็นเหตุยาก คือว่า ชื่อว่าเป็นเหตุ
(อันสัตว์) ได้โดยยาก เพราะความที่ (แห่งการได้เฉพาะซึ่งความ
เป็นมนุษย์ เป็นเหตุ (อันสัตว์) ได้แล้ว ด้วยความพยายาม อันใหญ่
ด้วยกุศลอันใหญ่ (ย่อมเป็น), แม้ อ.การเป็นอยู่ แห่งสัตว์ผู้จะตาย ท.
ชื่อว่าเป็นธรรมชาติยาก เพราะอัน กระทำแล้ว (ซึ่งกรรม ท.)
มีกสิกรรมเป็นต้น มีระหว่างออกแล้ว สืบต่อ ซึ่งความเป็นไปแห่งชีวิต บ้าง
เพราะความที่ (แห่งชีวิต) เป็นชีวิตนิคหน้อย บ้าง (ย่อมเป็น),
แม้ อ.การฟังซึ่งพระสุทธรรมชื่อว่าเป็นคุณ-ชาตยากเพราะความที่-
แห่งบุคคลผู้แสดงซึ่งธรรม เป็นผู้ (อันสัตว์) ได้โดยยาก ในกัปปี ท.
แม้มีใช้หนึ่ง (ย่อมเป็น),

อนึ่ง แม้ อ.การเสด็จอุบัติ แห่งพระพุทธเจ้า ท. ชื่อว่าเป็น-
เหตุยากนั้นเทียว คือว่า ชื่อว่าเป็นเหตุ (อันสัตว์) ได้โดยยาก
เกินเปรียบ เพราะอันสำเร็จ แห่งอภินิหาร ด้วยความพยายาม
อันใหญ่ ด้วย เพราะเกิดขึ้น (แห่งบุคคล) ผู้มีอภินิหารอันสำเร็จแล้ว
เป็นผู้ (อันสัตว์) ได้โดยยาก โดยพันแห่งโกฏีแห่งกัปปี ท. แม้มีใช้หนึ่ง
ด้วย (ย่อมเป็น) ดังนี้ (อันบัณฑิต พึงทราบ) ฯ

ในกาลเป็นที่สุดลงแห่งเทศนา อ.อันรู้ตลอดเฉพาะซึ่งธรรม
ได้มีแล้ว แก่พันแห่งสัตว์ผู้มีเลมปรารถน ท. ๘๔ ฯ

แม้ อ.นาคราช ฟังได้ ซึ่งโศดาปัตติผล ในวันนั้น, แต่ว่า
(อ.นาคราช) ไม่ได้ได้แล้ว เพราะความที่ (แห่งตน) เป็นสัตว์ดิรัจฉาน ฯ
อ.นาค ท. ถือเอาแล้ว ซึ่งสิริระของนาคนั้นเทียว ย่อมลำบาก
ในฐานะ ท. ๕ อันบัณฑิต นับพร้อมแล้วว่าการถือน้ำซึ่งปฏิสนธิ
และการละซึ่งหนึ่งและการก้าวลงสู่ความหลับอันปล่อยแล้วและ
การเสพซึ่งเมถุนด้วยนางนาคมีชาติเสมอกันและการจตุ เหล่าใด,
(อ.นาคราช) นั้นถึงแล้ว ซึ่งความเป็นคืออันไม่ลำบาก (ในฐานะ ท.) ๕
เหล่านั้น ย่อมได้ เพื่ออันเทียวไป ด้วยรูปแห่งมาณพนั้นเทียว
ดังนี้แล ฯ

อ.เรื่องแห่งนาคราชชื่อว่าเอรกปัตต์
(จบแล้ว) ฯ

ตถา สทุมมสุสวน, ตถา พุทฺธูปปาโท; อิทญฺหิ
กัจจน กสิเรน ลพฺภิตฺติ วตฺวา ธมฺมํ เทเสนฺโต
อิมํ คาถมาห

“กัจจเ มนุสฺสปรปฺภิตาโก, กัจจํ มจฺจานชิวฺตํ,
กัจจํ สทุมมสุสวน, กัจจเ พุทฺธานมฺบุปาเทติ.

ตสฺสตุโถ “มหนฺเตน หิ วายาเมน มหนฺเตน
กุสเลน ลพฺพตฺตา มนุสฺสปรปฺภิตาโก นาม กัจจเ
ทูลฺโล, นิรฺนตฺรํ กสิกมฺมาทีนํ กตฺวา ชิวฺตวฺตฺติ
มฺภฺนโตปิ ปริตฺตตายปิ มจฺจานํ ชิวฺตํปิ กัจจํ,
อนเเกสุปิ กปฺเปสุ ธมฺมเทสฺสทฺส ปุคฺคสฺส ทูลฺลภตฺยา
สทุมมสุสวนปี กัจจํ,

มหนฺเตน ปน วายาเมน อภินิหารสฺส สมฺชฺเณนโต
สมฺพิธาภินิหารสฺส จ อนเเกหิปี กปฺโปโกฏิสฺสทฺสเสหิ
ทูลฺลภฺอุปาทโต พุทฺธานํ อุปฺปาโทปิ กัจจเยว อติวีย
ทูลฺลภตฺติ.

เทสนาวสานเ จตฺราสีติยา ปาณสทฺสสานํ
ธมฺมาภิสฺมโย อโหสิ.

นาคราชาปี ตํทิวสํ โสตาปัตติผลํ ลภายฺย,
ติจรุฉานคตฺตฺตา ปน นาลตฺถ. โส, เยสุ ปฏิสนฺธิค-
คทนต์จขทฺทวิสฺสภูจฺนิทฺโททุกมณสชาติยาเมถุน-
เสวนจฺติสฺสขาเตสุ ปญฺจสุ จานเสุ นาคา นาคสรีรเมว
คเหตุวา กิลมฺนติ, เตสุ อกิลมฺนภาวํ ปตฺวา
มาถนฺวรูปเนว วิจริตุํ ลภตฺติ.

เอรกปัตตนาคราชวตฺตุ.

๔. เรื่องแห่งปัญหา ของพระเถระชื่อว่าอานนท์ (อินทปาเจ้า จะกล่าว) ๙

๔. อานนตเถรสุส ปรุหวัตถุ.

๑. พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ ในพระเชตวัน ทรงปรารภ ซึ่งปัญหา ของพระเถระชื่อว่าอานนท์ ตรัสแล้ว ซึ่งพระธรรมเทศนา นี้ ว่า **สพฺพปาปสฺส อกรรม** ดังนี้ เป็นต้น ๙

“**สพฺพปาปสฺส อกรรมนฺติ** อิมํ ธมฺมเทศนํ สตุตฺตา เชตวนเ วิหรนฺโต อานนตฺเถรสุส ปรุหํ อารพฺก กเถสิ.

ได้ยินว่า อ.พระเถระ นั่งแล้ว ในที่เป็นที่พักในเวลากลางวัน คิดแล้ว ว่า (อ.เหตุ) ทั้งปวง คือ อ.พระมารดาและพระบิดา ท. อ.การกำหนดซึ่งพระชนมายุ อ.ต้นไม้เป็นที่ตรัสรู้ อ.การประชุม แห่งพระสาวก อ.พระอัครสาวก ท. อ.อุปัฏฐาก ของพระพุทธรเจ้า ท. ๗ พระองค์ อันพระศาสดา ตรัสแล้ว, แต่ที่ อ.อุโบสถ (อันพระศาสดา) ไม่ตรัสแล้ว, อ.อุโบสถ (ของพระพุทธรเจ้า ท.) แม้เหล่านั้นเป็นอย่าง นั้นนึ่งเดียว (ย่อมนั้น) หรือ ทนอ แล (หรือว่า อ.อุโบสถ ของพระพุทธรเจ้า ท. แม้เหล่านั้น) เป็นอย่างอื่น (ย่อมนั้น) ดังนี้ ๙

เถโร กิร ทิวาภูจฺจาเน นิสินฺโน จินฺตฺสิ “สตุตฺตารา สตุตฺตุนํ พุทฺธานํ มาตาปิโตร อายุปริจฺเจโท โฟธิ สวากสฺสนิปาโต อคฺคสวากา อูปฺภุจฺจาโกติ สพฺพํ กเถสิ, อฺุโปสฺสโต ปน อเถสิโต; กิณฺุ โข เตสํปี อยเมว อฺุโปสฺสโต อญฺุโถติ. โส สตุตฺตารํ อฺุปฺสงฺกมิตฺวา ตมตฺถํ ปจฺฉิ.

ก็ อ.ความแตกต่างแห่งกาล ของพระพุทธรเจ้า ท. เหล่านั้น เทียบ ได้มีแล้ว, อ.ความแตกต่างแห่งพระคาถา (ของพระพุทธรเจ้า ท. เหล่านั้น ได้มีแล้ว) หามิได้, ด้วยว่า อ.พระสัมมาสัมพุทธรเจ้า พระนามว่าวิปัสสี ได้ทรงกระทำแล้ว ซึ่งอุโบสถ ในปี ที่ ๗ ๗, เพราะที่ อ.โอวาท (อันพระสัมมาสัมพุทธรเจ้าพระนามว่าวิปัสสี) นั้น ประทานแล้ว ในวันหนึ่ง นั้นนึ่งเดียว เป็นโอวาทเพียงพอ แก่ปี ท. ๗ ได้เป็นแล้ว, อ.พระพุทธรเจ้าพระนามว่าสิขี ด้วย อ.พระพุทธรเจ้าพระนามว่าเวสภู ด้วย ทรงกระทำแล้ว ซึ่งอุโบสถ ในปี ที่ ๖ ๗ (เพราะว่า อ.โอวาท อันพระพุทธรเจ้า ท. ๒ เหล่านั้น ประทานแล้ว ในวันหนึ่ง นั้นนึ่งเดียว เป็นโอวาทเพียงพอ แก่ปี ท. ๖ ได้เป็นแล้ว), อ.พระพุทธรเจ้า พระนามว่ากัถสสะ ด้วย อ.พระพุทธรเจ้าพระนามว่าโกนาคมนะ ด้วย (ทรงกระทำแล้ว ซึ่งอุโบสถ) ในปี ๗ (เพราะว่า อ.พระโอวาท อันพระพุทธรเจ้า ท. ๒ เหล่านั้น ประทานแล้ว ในวันหนึ่ง นั้นนึ่งเดียว เป็นโอวาทเพียงพอ แก่ปี ปีหนึ่ง ได้เป็นแล้ว), อ.พระทศพล-พระนามว่ากัถสสะ ได้ทรงกระทำแล้ว ซึ่งอุโบสถ ในเดือน ที่ ๖ ๗, เพราะที่ อ.โอวาท (อันพระทศพลพระนามว่ากัถสสะ นั้น) ประทานแล้ว ในวันหนึ่ง นั้นนึ่งเดียว เป็นโอวาท เพียงพอ แก่เดือน ท. ๖ ได้เป็นแล้ว เหตุใด,

ยสฺมา ปน เตสํ พุทฺธานํ กาลภเวทว อโหสิ, น คาถาภเวท; วิปสฺสึ สมนฺมาสมฺพุทฺโธ หิ สตุตฺตเม สตุตฺตเม สํวจฺจเร อฺุโปสฺสํ อกาสิ, เอกทิวสํ ทินฺโนวาโทเยว หิสฺส สตุตฺตุนํ สํวจฺจรานํ อลํ อโหสิ; สิขี ๑ เวสฺสภู ๑ ญฺุเจ ญฺุเจ สํวจฺจเร อฺุโปสฺสํ กริสฺส, กกุสนฺุโร ๑ โกนาคฺมนเ ๑ สํวจฺจเร สํวจฺจเร, กสฺสปทสฺพลโธ ญฺุเจ ญฺุเจ มาเส อฺุโปสฺสํ อกาสิ, เอกทิวสํ ทินฺโนวาโทเยว หิสฺส ญฺุณฺุ มาสฺสานํ อลํ อโหสิ;

เพราะเหตุนี้ อ.พระศาสดา ตรัสแล้ว ซึ่งความแตกต่าง แห่งกาล นี้ (ของพระพุทธรเจ้า ท.) เหล่านั้น ตรัสแล้ว ว่า ส่วนว่า อ.พระคาถา เป็นเครื่องตรัสสอน ท. (ของพระพุทธรเจ้า ท.) เหล่านั้น เป็นอย่างนี้ นั้นนึ่งเดียว (ย่อมนั้น) เมื่อทรงกระทำให้แจ้ง ซึ่งอุโบสถ นั้นนึ่งเดียว (ของพระพุทธรเจ้า ท.) ทั้งปวง ได้ตรัสแล้ว ซึ่งพระคาถา ท. เหล่านี้ว่า

ตสฺมา สตุตฺตา เตสํ อิมํ กาลภเวทํ อโรเจตฺวา “โอวาทคาถา ปน เนสํ อิมายเววติ วตฺวา สพฺพเพสํ เอกเมว อฺุโปสฺสํ อวิกโรนฺุโต อิมา คาถา อภาสิ

อ.อันไม่กระทำ ซึ่งบาปทั้งปวง อ.อัน ยังกุศล ให้เข้าไป-
ถึงพร้อม อ.อันยังจิตอันเป็นของตนให้หมดจดรอบ
(อ.กรรมมีอย่าง ๓) นั้น เป็นคำเป็นเครื่องสอน ของพระพุทธเจ้า ท.
(ย่อมาเป็น) ๔ อ.ความอดทน คือ อ.ความอดกลั้น เป็นตบะ
อย่างยิ่ง (ย่อมาเป็น), อ.ท่านผู้รู้ ท. ย่อมกล่าว ซึ่งพระนิพพาน ว่าเป็น
อย่างยิ่ง, ก็ (อ.บุคคล) ผู้เข้าไปฆ่าซึ่งสัตว์อื่นโดยปกติ ชื่อว่า เป็น
บรรพชิต (ย่อมาเป็น) หามิได้, (อ.บุคคล) ผู้เบียดเบียนอยู่
(ซึ่งสัตว์)อื่น ชื่อว่า เป็นสมณะ ย่อมเป็น (หามิได้) ๕
อ.การไม่เข้าไปกล่าวร้าย ด้วย อ.การไม่เข้าไปฆ่า ด้วย
อ.ความสำรวมในปาฏิโมกข์ ด้วย อ.ความเป็นแห่งบุคคล
ผู้รู้ซึ่งประมาณ ในภค ด้วย อ.ที่เป็นที่นอนและที่เป็นที่นั่ง
อันสงัดแล้ว ด้วย อ.ความเพียรเป็นเครื่องประกอบยิ่ง
ในอธิจิต ด้วย (อ.กรรมมีอย่าง ๖) นั้น เป็นคำเป็นเครื่องสอน
ของพระพุทธเจ้า ท. (ย่อมาเป็น) ดังนี้ ๕

(อ.อรรถ ว่า) ซึ่งธรรมอันเป็นอกุศล ทั้งปวง (ดังนี้ ในบท ท.)
เหล่านั้นหนา (แห่งบท) ว่า **สพฺพปาปสฺส** ดังนี้ ๕

อ.อัน ยังกุศล ให้เกิดขึ้น จำเดิม แต่อันออกไป เพียงใด
แต่หรือหัตมรรค ด้วยนั้น เทียว อ.อัน (ยังกุศล) อัน (อันตน)
ให้เกิดขึ้นแล้ว ให้เจริญ ด้วย ชื่อว่า **อุปสมฺพทา**,

อ.อัน ยังจิต ของตน ให้ผ่องแผ้ว จากนิรณัน ท. ๕ ชื่อว่า
สจิตฺตปริโยทปนํ ๕

(อ.อรรถ ว่า) อ.พระวาจา นี้ เป็นพระวาจาเป็นเครื่องพร้าสอน
ของพระพุทธเจ้าทั้งปวง ท. (ย่อมาเป็น) ดังนี้ (แห่งบาทแห่งพระคาถา)
ว่า **เอตํ พุทฺธานฺสาณํ** ดังนี้ ๕

(อ.อรรถ ว่า) ชื่อ อ.ความอดทน อันบัณฑิตนับพร้อมแล้วว่า
ความอดกลั้น นั้น ใด, (อ.ความอดทนคือความอดกลั้น) นี้ เป็นตบะ
อย่างยิ่ง คือว่า อย่างสูงสุด ในศาสนา นี้ (ย่อมาเป็น) ดังนี้ แห่งบาท
ว่า **ขณฺติ** ดังนี้ เป็นต้น ๕

(อ.อรรถ ว่า) อ.ท่านผู้รู้ ท. ๓ เหล่านี้คือ อ.พระพุทธเจ้า ท. ด้วย
อ.พระปัจเจกพุทธเจ้า ท. ด้วย อ.พระอนุพุทธ ท. ด้วย ย่อมเรียก
ซึ่งพระนิพพาน ว่า เป็นคุณชาติสูงสุด ดังนี้ (ดังนี้ แห่งบาท
แห่งพระคาถา)ว่า **นิพฺพานํ ปรมํ วทฺหฺติ พุทฺธา** ดังนี้ ๕

(อ.อรรถ ว่า) (อ.บุคคล) ผู้เข้าไปฆ่าอยู่ คือว่า ผู้เบียดเบียนอยู่
(ซึ่งสัตว์)อื่น (ด้วยปหฺรณวตฺถุ ท.) มีฝ่ามือเป็นต้น ชื่อว่า ผู้เข้าไปฆ่า
ซึ่งสัตว์อื่นโดยปกติ ชื่อว่า เป็นบรรพชิต ย่อมเป็น หามิได้
(ดังนี้ แห่งบาท) ว่า **น หิ ปพฺพชฺชิตฺโต** ดังนี้ เป็นต้น ๕

(อ.อรรถ ว่า) (อ.บุคคล) เบียดเบียนอยู่ (ซึ่งสัตว์)อื่น ตามนัย
(อันข้าพเจ้า) กล่าวแล้วนั้น เทียว แม้ชื่อว่าเป็นสมณะย่อมาเป็น
หามิได้นั้น เทียว (ดังนี้ แห่งบาท) ว่า **สมณฺเณ** ดังนี้ เป็นต้น ๕

อ.อันไม่เข้าไปกล่าวร้าย ด้วยนั้น เทียว อ.อันไม่ (ยังบุคคลอื่น)
ให้เข้าไปกล่าวร้าย ด้วย ชื่อว่า **อนฺูปวาโท** ๕

อ.อันไม่เข้าไปฆ่า ด้วยนั้น เทียว อ.อันไม่ (ยังบุคคล) ให้เข้าไป
ฆ่า ด้วย ชื่อว่า **อนฺูปฆาโต** ๕ (อ.อรรถ ว่า) ในศีลอันเจริญที่สุด
(ดังนี้ แห่งบาท) ว่า **ปาฏฺวิโมกฺเข** ดังนี้ ๕

“สพฺพปาปสฺส อกรรมํ กุสลสฺสอุปสมฺพทา
สจิตฺตปริโยทปนํ เอตํ พุทฺธานฺสาณํ.

ขณฺติ ปรมํ ตโป ตีติกา,
นิพฺพานํ ปรมํ วทฺหฺติ พุทฺธา,
น หิ ปพฺพชฺชิตฺโต ปฺรูปฆาตี,
สมณฺเณ หิตฺติ ปรี วิหฺเจยฺนฺโต.

อนฺูปวาโท อนฺูปฆาโต ปาฏฺวิโมกฺเข ๑ สํวโร
มตฺตถฺยญฺตา ๑ ภตฺตสฺสมี ปนฺุตญฺจ สยนาสนํ
อธิจิตฺเต ๑ อาโยโค เอตํ พุทฺธานฺสาสนนฺติ.

ตตฺถ “สพฺพปาปสฺสชาติ: สพฺ พสฺส อกุสลฉมฺมุสฺส.

อุปสมฺพทาติ: นิภฺขมนโต ปญฺจาย ยาว
อรรหตฺตมคฺคา กุสลสฺส อุปฺปาทนญฺเจว อุปฺปาทิตสฺส
๑ ภาวานา.

สจิตฺตปริโยทปนฺติ: ปญฺจหิ นีวรณฺเหหิ อตฺตโน
จิตฺตสฺส โวทาบณฺ.

เอตํ พุทฺธานฺสาสนนฺติ: สพฺพพุทฺธานํ อัย
อนฺุสิญฺจ.

ขณฺติติ: ยา เอสา ตีติกาสงฺขาตา ขณฺติ นาม,
อิทํ อิมสฺสมี สาสเน ปรมํ อุตฺตมํ ตโป.

นิพฺพานํ ปรมํ วทฺหฺติ พุทฺธาติ: “พุทฺธา ๑
ปฺจฺเจกพุทฺธา ๑ อนฺุพุทฺธา จาติ อิมํ ตโย พุทฺธา
นิพฺพานํ “อฺุตฺตมณฺติ วทฺหฺติ.

น หิ ปพฺพชฺชิตฺโตติ: ปาณฺิอาทฺหิ ปรี อฺุพฺพนฺุโต
วิหฺเจนฺโต ปฺรูปฆาตี ปพฺพชฺชิตฺโต นาม น หิตฺติ.

สมณฺเณติ: วุตฺตนเยเนว ปรี วิหฺเจยฺนฺโต สมณฺเณป
น หิตฺติเยว.

อนฺูปวาโทติ: อนฺุพวาทนญฺเจว อนฺุพวาทาบณฺญ.

อนฺูปฆาโตติ: อนฺุพฆาตนญฺเจว อนฺุพฆาตาปณฺญ.
ปาฏฺวิโมกฺเขติ: เขญฺจกฺสิเล.

อ.อันปัด ชื่อว่า **ส่วโร** ๗ อ.ความเป็นแห่งบุคคลผู้ซึ่งประมาณ คือว่า อ.อันรู้ซึ่งประมาณ ชื่อว่า **มตตญญูตา** ๗ (อ.อรรถ) ว่า อันสงัดแล้ว (ดังนี้ แห่งบท) ว่า **ปนุต** ดังนี้ ๗ (อ.อรรถ) ว่า ในจิตอันยิ่ง อันบัณฑิตนับพร้อมแล้วว่าสมาบัติ ๘ (ดังนี้ แห่งบท) ว่า **อริจิตเต** ดังนี้ ๗ อ.อันกระทำซึ่งความเพียรเป็นเครื่องประกอบ ชื่อว่า **อาโยโค** ๗ (อ.อรรถ) ว่า (อ.กรรมมีอย่าง ๖) นั้น เป็นคำเป็นเครื่องสอน ของพระพุทธเจ้า ท. ทั้งปวง (ย่อมเป็น) ดังนี้ แห่งบท ว่า **เอต** ดังนี้ เป็นต้น ๗

ก็ อ.ศีล อันเป็นไปในวาจา (อันพระผู้มีพระภาคเจ้า) ตรัสแล้ว ด้วยการไม่เข้าไปกล่าวร้าย (ในพระคาถา) นี้, อ.ศีล อันเป็นไปในกาย (อันพระผู้มีพระภาคเจ้า) ตรัสแล้ว) ด้วยการไม่เข้าไปฆ่า (ในพระคาถา) นี้ ๗

อ.ศีลคือพระปาฏิโมกข์ ด้วยนั้นเทียว อ.ความสำรวม ซึ่งอินทรีด้วย (อันพระผู้มีพระภาคเจ้า) ตรัสแล้ว) (ด้วยบาท แห่งพระคาถา) นี้ ว่า **ปาฏิโมกฺเข จ ส่วโร** ดังนี้, อ.ความบริสุทธิ์แห่งอาชีพ ด้วยนั้นเทียว อ.ศีลอันอาศัยพร้อมแล้วซึ่งปัจจัย ด้วย (อันพระผู้มีพระภาคเจ้า) ตรัสแล้ว) ด้วยความเป็นแห่งบุคคลผู้ซึ่งประมาณ, อ.เสนาสนะอันเป็นสัปปายะ (อันพระผู้มีพระภาคเจ้า) ตรัสแล้ว) ด้วยเสนาสนะอันสงัดแล้ว, อ.สมาบัติ ท. ๘ (อันพระผู้มีพระภาคเจ้า) ตรัสแล้ว) ด้วยอริจิต ๗

อ.สิกขา ท. แม่ ๓ เป็นสิกขา (อันพระผู้มีพระภาคเจ้า) ตรัสแล้ว) นั้นเทียว ด้วยพระคาถา นี้ ย่อมเป็น ด้วยประการฉะนี้ ดังนี้แล ๗

ในกาลเป็นที่สุดลงแห่งเทศนา (อ.ชน ท.) มาก บรรลุแล้ว (ซึ่งอริยมผล ท.) มีโสดาปัตติผลเป็นต้น ดังนี้แล ๗

อ.เรื่องแห่งปัญหา ของพระเถระชื่อว่าอานนท์ (จบแล้ว) ๗

อานนทเถรสุส ปญหวตฺถ.

๕. อ.เรื่องแห่งภิกษุผู้ไม่ยินดียิ่งแล้ว (อันข้าพเจ้า จะกล่าว) ๗

๕. อนนภิรตภิกขุวตฺถ.

อ.พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ ในพระเชตวัน ทรงปรารภ ซึ่งภิกษุผู้ไม่ยินดียิ่งแล้ว รูปหนึ่ง ตรัสแล้ว ซึ่งพระธรรมเทศนา นี้ ว่า **น กหาปนวสุเสน** ดังนี้ เป็นต้น ๗

“**น กหาปนวสุเสน** นามิ อิมม เตสนนํ สตุถา เขตวเน วิหรนฺโต เอกํ อนนภิรตภิกขุํ อารพฺภ กเถสิ.

ได้ยินว่า (อ.ภิกษุ) นั้น บวชแล้ว ในพระศาสนา มีอุปสมบท อันได้แล้ว ผู้ อันพระอุปัชฌาย์ ส่งไปแล้ว (ด้วยคำ) ว่า (อ.เธอ) ไปแล้ว ชื่อ สู่ที่โน้น จงเรียนเอา ซึ่งอุเทศ เกิด ดังนี้ ได้ไปแล้ว (ในที่) นั้น ๗ ครั้งนั้น อ.โรค เกิดขึ้นแล้ว แก่บิดา (ของภิกษุ) นั้น ๗

โส กิร สาสเน ปพฺพชิตฺวา ลทฺฐปสมฺบโท “**อสุกฺกุจฺจานนฺนาม คนฺตฺวา อุตฺเทสํ คนฺหาหิตี อฺปฺชฺมาเยน เปสิโต ตตฺถ อคฺมาสิ. อถสุส ปิตฺโรโค อฺปฺปชฺชิตฺ.**

(อ.บิดา) นั้น เป็นผู้ต้องการเพื่ออันเห็น ซึ่งบุตร เป็น ไม่ได้แล้ว ซึ่งใคร ๆ ผู้สามารถ เพื่ออันร้องเรียก (ซึ่งบุตร) นั้น บ่นเพื่ออยู่ ด้วยความโศกเพราะบุตร นั้นเทียว เป็นผู้มีความตายอันใกล้แล้ว เป็น

โส ปฺตุตํ ทภฺสุกาโม หุตฺวา ตํ ปกฺโกสิตฺถํ สมตฺถํ กถฺจึ อลภิตฺวา ปฺตุตฺโตเกน วิสฺปนฺโตเยว อาสฺนฺนฺมรณํ หุตฺวา

ไว้แล้ว ซึ่งร้อยแห่งกหาปณะ ในมือ ของน้องชายผู้น้อยที่สุด (ด้วยอันกล่าว) ว่า (อ.ท่าน) ฟังกระทำ (ซึ่งร้อยแห่งกหาปณะ) นี้ ให้เป็นค่าแห่งบาตรและจีวร ของบุตร ของเรา ดังนี้ ได้กระทำแล้ว ซึ่งกาลละ ฯ

(อ.น้องชายผู้น้อยที่สุด) นั้น หมอบลง กลิ้งเกลือกอยู่ ณ ที่ใกล้แห่งเท้า ในกาล แห่งภิกษุหนุ่ม มาแล้ว ร้องให้แล้ว กล่าวแล้ว ว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ อ.บิดา ของท่าน ท. บ่นเพ้ออยู่เที่ยว เป็นผู้มีการละอันกระทำแล้ว (ยอมเป็น), ก็ อ.ร้อยแห่งกหาปณะ (อันบิดา) นั้น วางไว้แล้ว ในมือ ของภรรยา (อ.ภรรยา) จะกระทำ ซึ่งอะไร (ด้วยร้อยแห่งกหาปณะ) นั้น ดังนี้ ฯ

อ.ภิกษุหนุ่ม ห้ามแล้ว ว่า อ.ความต้องการ ด้วยกหาปณะ ท. (มีอยู่) แก่เรา หามิได้ ดังนี้ คิดแล้ว ว่า (อ.ประโยชน์) อะไร แก่เรา ด้วยการ เที่ยวไปแล้ว เพื่อก่อนข้าว ในตระกูลของบุคคลอื่น ท. เป็นอยู่, (อันเรา) อาจ เพื่ออัน อาศัย ซึ่งร้อยแห่งกหาปณะ นั้น เป็นอยู่, (อ.เรา) จักสึก ดังนี้ ในกาลอันเป็นส่วนอื่นอีก ฯ

(อ.ภิกษุหนุ่ม) นั้น เป็นผู้ อันความไม่ยินดียิ่ง บีบคั้นแล้ว เป็นผู้มีการสหายและกัมมฐานอันปล่อยแล้ว เป็นราวกะ มีโรคผอมเหลือง ได้เป็นแล้ว ฯ

ครั้งนั้น อ.ภิกษุหนุ่มและสามเณร ท. ถามแล้ว (ซึ่งภิกษุหนุ่ม) นั้น ว่า (อ.เหตุ) นี้ อะไร ดังนี้, (ครั้นเมื่อคำ) ว่า (อ.เรา) เป็นผู้ กระสันขึ้นแล้ว ย่อมเป็น ดังนี้ (อันภิกษุหนุ่ม) กล่าวแล้ว, บอกแล้ว แก่อาจารย์และอุปัชฌาย์ ท. ฯ

ครั้งนั้น (อ.อาจารย์และอุปัชฌาย์ ท.) เหล่านั้น นำไปแล้ว (ซึ่งภิกษุหนุ่ม) นั้น สู่สำนัก ของพระศาสดา แสดงแล้ว แก่พระศาสดา ฯ อ.พระศาสดา ตรัสถามแล้ว ว่า ดูก่อนภิกษุ ได้ยินว่า อ.เธอ เป็นผู้กระสันขึ้นแล้ว (ยอมเป็น) จริงหรือ ดังนี้, (ครั้นเมื่อคำ) ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พระเจ้าข้า (อ.อย่างนั้น) ดังนี้ (อันภิกษุหนุ่ม) กราบทูลแล้ว, ตรัสแล้ว ว่า (อ.เธอ) ได้กระทำแล้ว อย่างนี้ เพราะเหตุไร, ก็ อ.ปัจจัยแห่งชีวิต อะไร ของเธอ มีอยู่ หรือ ดังนี้ ฯ (อ.ภิกษุหนุ่ม) กราบทูลแล้ว ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พระเจ้าข้า (อ.อย่างนั้น) ดังนี้ ฯ (อ.ภิกษุหนุ่ม) กราบทูลแล้ว ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ อ.ร้อยแห่งกหาปณะ (มีอยู่) ดังนี้ ฯ (อ.พระศาสดา) ตรัสแล้ว ว่า ถ้าอย่างนั้น (อ.เธอ) จงนำมา ซึ่งก่อนกรวด ท. แม่เล็ก น้อย ก่อน, (อ.เธอ) นับแล้ว จักรู้ ว่า (อันเธอ) อาจ เพื่ออันเป็นอยู่ (ด้วยร้อยแห่งกหาปณะ) มีประมาณเท่านั้น หรือ, หรือว่า (อันเธอ) ไม่อาจ (เพื่ออันเป็นอยู่) ด้วยร้อยแห่งกหาปณะ มีประมาณเท่านั้น (ดังนี้) ดังนี้ ฯ

(อ.ภิกษุ) นั้น นำมาแล้ว ซึ่งก่อนกรวด ท. ฯ ครั้งนั้น อ.พระศาสดา ตรัสแล้ว ว่า (อ.เธอ) จงตั้งไว้ (ซึ่งก่อนกรวด ท.) ๕๐ เพื่อประโยชน์ แก่ปัจจัยเป็นเครื่องบริโภค ก่อน, (จงตั้งไว้ ซึ่งก่อนกรวด ท.) ๒๔ เพื่อประโยชน์ แก่โค ท. ๒, (จงตั้งไว้ ซึ่งก่อนกรวด) ชื่อ มีประมาณ เท่านั้น เพื่อประโยชน์แก่พืช, (จงตั้งไว้ ซึ่งก่อนกรวด) ชื่อ มีประมาณ เท่านั้น) เพื่อประโยชน์แก่แอกและไถ, (จงตั้งไว้ ซึ่งก่อนกรวด) ชื่อ มีประมาณเท่านั้น) เพื่อประโยชน์แก่จอบ, (จงตั้งไว้ ซึ่งก่อนกรวด) ชื่อ มีประมาณเท่านั้น) เพื่อประโยชน์แก่มีดและขวาน ดังนี้ (กะภิกษุ) นั้น ฯ (ครั้นเมื่อจำนวนแห่งก่อนกรวด อันภิกษุนั้น) นับอยู่ อย่างนี้ อ.ร้อยแห่งกหาปณะ นั้น ย่อมไม่เพียงพอ ฯ

“อิทฺถิ เม ปุตฺตสฺส ปตฺตจิวรมลฺลํ กเรยฺยาสีติ กหาปณสฺสตี กนิฏฺฐสฺส หตฺเต ทตฺวา กาลมกาสีติ.

โส ทหรสฺสาคตกาเล ปาทมฺมุเล นิปตฺติววา ปริวตฺเตนฺโต โรทิตฺวา “ภนฺเต ปีตา โว วิลปฺนฺโตว กาลกโต, มยฺหิ ปน เตน กหาปณสฺสตี หตฺเต จปีตฺ, เตน ก็ กโรมีติ อาห.

ททโร “น เม กหาปณเหติ อตฺถิโถติ ปฏิทฺธิปิตีววา อปรภาเค จินฺเตสฺส” ก็ เม ปรรุเสสฺส ปิณฺฑทาย จริตฺวา ชีวิตฺเตน, สกฺกา ตํ กหาปณสฺสตี นิสฺสาย ชีวิตฺตุ, วิพฺภมิตฺตฺวา.

โส อนนฺริตฺติยา ปีพิตฺโต วิสฺสทฺฐสฺสชฺฌายกมฺมฏฺฐานโน ปณฺฑิตฺตฺวาโรคิ วิย อโหสิ.

อถ นํ ทหรสามเณรวา “กิมิทฺถนฺติ ปุจฺฉิตฺวา, “อุกฺกณฺฐจิตฺตมฺหิตี วุตฺเต, อาจริยฺปชฺฌายานํ อาจิกฺขิตฺตฺวา.

อถ นํ เต สตฺถุ สนฺติกํ เนตฺวา สตฺถุ ทสฺเสสฺสุ. สตฺถวา “สจฺจํ กิร ตฺวํ ภิกฺขุ อุกฺกณฺฐจิตฺตตี ปุจฺฉิตฺวา, “อาม ภนฺเตติ วุตฺเต, “กสฺมา เอวมกาสี, อตฺถิ ปน เต โกจิ ชีวิตฺตฺวาปิ จโยติ อาห. “อาม ภนฺเตติ. “กิเนเต อตฺถิตฺติ. “กหาปณสฺสตี ภนฺเตติ. “เตนทึ กตฺติปี ตาว สกฺขรฺวา อาหฺร, คเนตฺวา ชานิสฺสสฺสตี `สกฺกา วา ตตฺตฺเตน ชีวิตฺตุ, โน วาติ.

โส สกฺขรฺวา อาหฺริ. อถ นํ สตฺถวา อาห “ปริภอคฺตฺถาย ตาว ปณฺณาสํ จเปหิ, ทฺวินฺนํ โคณานํ อตฺถาย จตฺตฺวิสฺสตี, เอตฺตฺกนฺนาม วิชฺตฺถาย, ยุกฺคนฺจคฺตฺถาย, กุพฺพทาลตฺถาย, วาสีฝรฺสฺสอฺตฺถายาติ. เอวํ คณฺนิมาเน ตํ กหาปณสฺสตี นปฺโปหิต.

ครั้งนั้น อ.พระศาสดา ตรัสแล้ว ว่า ดูก่อนภิกษุ ท. อ.กหาปณะ ท. ของเธอ เป็นสภาพน้อย (ยอมเป็น), (อ.เธอ) อาศัยแล้ว (ซึ่งกหาปณะ ท.) เหล่านั้น ยังความทะยานอยาก จักให้เต็ม ได้อย่างไร,

ได้ยินว่า ในกาลอันไปล่วงแล้ว อ.บัณฑิต ท. (ยังบุคคล) ให้กระทำแล้ว ซึ่งความเป็นแห่งพระจักรพรรดิราชา เป็นผู้สามารถ เพื่ออัน ยังฝนคืออรรถนะ ๗ ให้ตก โดยประมาณแห่งสละ ในที่มี โยชน ๑๒ เป็นประมาณ (ด้วยอากาศ) สักว่า (เมื่อ อันตน) ปรบแล้ว (เป็น), แม้ (ยังเทวดา) ให้กระทำแล้ว ซึ่งความเป็นพระราชาแห่งเทพ, อ.ท้าวสักกะ ท. ๓๖ พระองค์ จะเคลื่อน เพียงใด, ตลอดกาลมี ประมาณเพียงนั้น ยังความทะยานอยาก ไม่ให้เต็มแล้ว ในกาล- เป็นที่ตาย เทียว ได้กระทำแล้ว ซึ่งกาละ ดังนี้ (กะภิกษุ) นั้น ผู้(อันภิกษุ)นั้น ทูลวิงวอนแล้ว ทรงนำมาแล้ว ซึ่งเรื่องอันล่วงไป แล้ว ทรงยังมีนธาตราชชาตค ให้พิสดารแล้ว ได้ตรัสแล้ว ซึ่งพระศาธา ท. ๒ เหล่านี้ ว่า

อ.ความอิม ในกาม ท. ย่อมไม่มี เพราะฝนคือกหาปณะ, อ.กาม ท. เป็นสภาพมีความยินดีน้อย เป็นทุกข์ (ยอมเป็น), อ.บัณฑิต รู้แจ้งแล้ว ด้วยประการฉะนี้ (อ.บัณฑิต) นั้น ย่อมไม่บรรลु ซึ่งความยินดี ในกาม ท. แม้อันเป็นทิพย์, อ.สาวกของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เป็นผู้ยินดีแล้วในธรรมเป็นที่สิ้นไปแห่งตัณหา ย่อมเป็น, ดังนี้

ในลำดับ แห่งพระศาธา นี้ ว่า

อ.พระจันทร์และพระอาทิตย์ ท. (ยอมหมุนเวียนไป) สองอยู่ ซึ่งทิศ ท. (กระทำ) ให้เป็นธรรมชาติรุ่งโรจน์ กำหนดกาลเพียงใด, อ.สัตว์ผู้มีปราณ ท. ผู้อาศัยแล้วซึ่งแผ่นดิน เหล่าใด (มีอยู่) (อ.สัตว์ผู้มีปราณ ท. เหล่านั้น) ทั้งปวงเทียว เป็นทาส ของพระราชาพระนามว่า- มัณฑาตุ (ยอมเป็น) (กำหนดกาลเพียงนั้น) ดังนี้ ๕

(อ.อรรถว่า) (อ.บัณฑิต) นั้น ปรบแล้ว ยังฝนคืออรรถนะ ท. ๗ ใด ให้ตกแล้ว, (อ.ฝนคืออรรถนะ ๗) นั้น (อันพระผู้มีพระภาคเจ้า) ตรัสแล้ว ให้ชื่อว่าฝนคือกหาปณะ ดังนี้ (ในพระศาธา) นั้น, ก็ ชื่อ อ.ความอิม ในวัตถุคามและกิเลสคาม ท. ย่อมไม่มี (เพราะฝนคืออรรถนะ ๗) แม้นั้น, อ.ตัณหา นั้น เป็นธรรมชาติเต็มได้โดยยาก อย่างนี้ (ยอมเป็น) (ดังนี้ ในบท) เหล่านั้นหนา (แห่งบท) ว่า กหาปณวสุเสน ดังนี้ เป็นต้น ๕

(อ.อรรถ ว่า) ชื่อว่าเป็นสุขชนิดน้อย เพราะความที่(แห่งกาม ท. เหล่านั้น) เป็นกามมีอุปมาด้วยความฝันเป็นต้น (ดังนี้ แห่งบท) ว่า **อปปสุสทา** ดังนี้ ๕

(อ.อรรถ ว่า) ชื่อว่าเป็นทุกข์มากเทียว เพราะอำนาจแห่งทุกข์ อันมาแล้ว (ในสูตร ท.) มีทุกข์ขันธสูตรเป็นต้น (ดังนี้ แห่งบท) ว่า **ทุกข์า** ดังนี้ ๕

(อ.อรรถ ว่า) รู้แล้ว ซึ่งกาม ท. เหล่านั้น ด้วยประการฉะนี้ (ดังนี้ แห่งบท) ว่า **อิติ วิญญาต** ดังนี้ ๕

อถ นั สตธา “ภิกษุ ตว กหาปณา อปฺปกา, กถึ เอเต นิสฺสาย ตณฺหํ ปฺปเรสุสฺสึ;

อตีเต กิร ปณฺชิตา จกฺกตฺตติรชฺชํ กาเรตฺวา อปฺปิจิตมตฺเตน ทฺวาทสโยชนภูจฺจาเน กฺกิปฺปมาเถเน สตฺตรตนวสุลฺลํ วสุสาเปตฺถุ สมตฺถา, ยาว จตฺตีสฺส กฺกกา จวนฺติ, เอตฺตกํ กาลํ เทวรชฺชํ กาเรตฺวาปี มรณกาลे ตณฺหํ อปฺปเรตฺวาว กาลมกํสุตฺติ วตฺวา เตน ยาจิตฺโต อตีตํ อาหริตฺวา มนฺธาตฺรราชชาตคํ วิตฺถาเรตฺวา

“ยาวตา จนฺทิมสุริยา [ปริหรนฺติ] ทิสฺสา ภนฺติ วิโรจนา, สพฺเพว ทาสา มนฺธาตฺถุ เย ปาณา ปจฺฉวินิสฺสุสฺสิตาติ

อิมิสฺสา คาถาย อนนฺตฺรา อีมา เทว คาธา อภาสิ

“น กหาปณวสุเสน	ติตฺติ กาเมสุ วิชฺชติ,
อปฺปสุสทา ทุกฺขา กามา	อิติ วิญญาต ปณฺชิตฺโต
อปิ ทิพฺเพสุ กาเมสุ	รตี โส นาธิคฺจฺจติ,
ตณฺหุขยฺรโต โหติ	สมฺมาสมฺพุทฺธสาวโกติ.

ตตถ “กหาปณวสุเสนาคิ: ยํ โส อปฺปไปเจตฺวา สตฺตรตนวสุลฺลํ วสุสาเปสิ, ตํ อธิ “กหาปณวสุสนฺติ วุตฺตํ, เตนปิ ทิ วตฺตุกามกฺกิลเสกาเมสุ ติตฺติ นาม นตฺถิ; เอวํ ทุปฺปฺรา เอสา ตณฺหา.

อปปสุสทาติ: สุปินูปมาทิตาย ปริตฺตสุชา.

ทุกฺขาติ; ทุกฺขกฺขนฺธาทีสุ อาคตฺทุกฺขวเสน พหุทุกฺขาว.

อิติ วิญญาต: เอวเมเต กาเม ชานิตฺวา.

(อ.อรรถ ว่า) ก็ ถ้าวว่า (อ.ใคร ๆ) ฟุ้งเชื้อเชิญ ด้วยกามเป็นเหตุเข้าไป สำเร็จ ท. แก่เทพ ท. ไชรั ๗ แม่ (ครั้นเมื่อความเป็น) อย่างนั้น (มีอยู่) (อ.บัณฑิต นั้น) ย่อมไม่ประสพ ซึ่งความยินดี ในกาม ท. เหล่านั้น นั้นเทียว รวากะ อ.พระสมิทธิ ผู้มีอายุ (อันเทพ ท. เชื้อเชิญอยู่) ด้วยกาม ท. ดังนี้ แห่งบท) ว่า **อปี ทิพเพสุ** ดังนี้ เป็นต้น ๗

(อ.อรรถ ว่า) (อ.สาวกของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า) เป็นผู้ยินดี ยิงแล้ว ในพระอรหัต ด้วยนั้นเทียว ในพระนิพพาน ด้วย ย่อมเป็น, คือว่า ปรารถนาอยู่ (ซึ่งพระอรหัตและพระนิพพาน) นั้น ย่อมอยู่ (ดังนี้ แห่งบท) ว่า **ตณฺหุขยรโต** ดังนี้ ๗

อ.ภิกษุ ผู้โยคาวจร ผู้เกิดแล้ว ในที่สุดแห่งการฟัง ซึ่งธรรม อัน อันพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทรงแสดงแล้ว ชื่อว่า **สมมาสมพุทฺธสาวโก** ดังนี้แล ๗

ในกาลเป็นที่สุดลงแห่งเทศนา อ.ภิกษุ นั้น ตั้งอยู่เฉพาะแล้ว ในไสตยาปัตติผล ๗ อ.เทศนา เป็นเทศนาเป็นไปกับด้วยวาจา มีประโยชน์ ได้มีแล้ว แม้แก่บริษัทผู้ถึงพร้อมแล้ว ดังนี้แล ๗

อ.เรื่องแห่งภิกษุผู้ไม่ยินดียิงแล้ว (จบแล้ว) ๗

อนภิริตภิกษุขวตฺถุ.

๖. อ.เรื่องแห่งปุโรหิตชื่อว่าอัคคิทัตต์ (อันข้าพเจ้า จะกล่าว) ๗

๖. อคคิทัตฺตปุโรหิตวตฺถุ.

อ.พระศาสดา (เมื่อประทับอยู่ ในพระเชตวัน) ประทับนั่งแล้ว บนกองแห่งทราย ทรงปรารภ ซึ่งปุโรหิต ของพระราชานามว่า โกศล ชื่อว่า อัคคิทัตต์ ตรัสแล้ว ซึ่งพระธรรมเทศนา นี้ ว่า **พหุ เว สรณฺ ยนฺติ** ดังนี้ เป็นต้น ๗

“พหุ เว สรณฺ ยนฺติ: อิมํ ญมฺมเทสนํ สตุถา [เชตวน เวหฺรฺนโต] วาลุกฺราสมฺหิ นิสินฺโน อคคิทัตฺตุนาม โกสลรณฺโย ปุโรหิตํ อารพฺก กเถสิ.

ได้ยินว่า (อ.อัคคิทัตต์) นั้น เป็นปุโรหิต ของพระราชานามว่า มหาโกศล ได้เป็นแล้ว ๗

โส กิร มหาโกสลสฺส ปุโรหิตो อโหสิ.

ครั้งนั้น ครั้นเมื่อพระบิดา เป็นผู้ที่มีกาละอันทรงกระทำแล้ว (มีอยู่) อ.พระราชานามว่าปเสนทิโกศล (ทรงดำริแล้ว) ว่า (อ.อาจารย์) นี้ เป็นปุโรหิต ของบิดา ของเรา (ย่อมเป็น) ดังนี้ ทรงตั้งไว้แล้ว (ซึ่งปุโรหิตชื่อว่าอัคคิทัตต์) นั้น ในตำแหน่ง นั้นนั้นเทียว ด้วยความเคารพ ย่อมทรงกระทำ ซึ่งการต้อนรับ ในกาล (แห่งปุโรหิตชื่อว่าอัคคิทัตต์) นั้น มาแล้ว สู่ที่เป็นที่บำรุง ของพระองค์, (ทรงยังราชบุรุษ) ให้พระราชทานแล้ว ซึ่งอาสนะอันเสมอ (ด้วยพระดำรัส) ว่า ข้าแต่ท่านอาจารย์ (อ.ท่าน ท.) ขอจงนั่ง (บนอาสนะ) นี้เถิด ดังนี้ ๗

อถ นํ ปิตริ กาลกเต ราชา ปเสนทิโกสโล “อโย ปิตุ เม ปุโรหิตโตติ คารเวน ตสมฺมึเยว จาเน จเปตฺวา ตสฺส อตฺตโน อฎฺฐจํ อาคตกาเล ปจฺจุคฺคมนํ กโรติ, “อาจริย อึธ นิสึทถาติ สมานาสนํ ทาเปสิ.

(อ.ปุโรหิตชื่อว่าอัคคิทัตต์) นั้น คิดแล้วว่า อ.พระราชานี้ ย่อมทรงกระทำ ซึ่งความเคารพ ในเรา เกินเปรียบ,

โส จินฺตฺสึ “อโย ราชา อติวิย มยิ คารโว กโรติ,

แต่ว่า (อันเรา) อาจ เพื่ออันยึดเอา ซึ่งพระทัย ของพระราชชา ท. ตลอดกาลเนื่องนิศันนึ่งเทียว หามีได้, อนึ่ง อ.พระราชชา ทรงเป็นผู้เยาว์ ทรงเป็นหนุ่ม (ย่อมเป็น), ก็ ชื่อ อ.ความเป็นแห่งพระราชชา กับ (ด้วยบุคคล) ผู้มีวัยอันเสมอกันนึ่งเทียว เป็นเหตุนำมาซึ่งความสุข ย่อมเป็น, ส่วนว่า อ.เรา เป็นคนแก่ ย่อมเป็น, อ.อัน อันเรา บวช ควรแล้ว ดังนี้ ฯ

(อ.ปุโรหิตชื่อว่าอัคคิทัตต์) นั้น ทูลยังพระราชชา ให้ทรงอนุญาต แล้ว ซึ่งการบวช (ยังบุคคล) ให้ยังกลอง ให้เทียวไปแล้ว ในนคร สละวิเศษแล้ว ซึ่งทรัพย์ ของตน ทั้งปวง ในมุขคือทาน โดยวัน ๗ บวช แล้ว บวชในลัทธินั้นมีในภายนอก ฯ

อ.พันแห่งบุรุษ ท. ๑๐ อาศัยแล้ว (ซึ่งปุโรหิตชื่อว่าอัคคิทัตต์) นั้น บวชตามแล้ว ฯ

(อ.อัคคิทัตต์) นั้น สำเร็จแล้ว ซึ่งการอยู่ในระหว่าง แห่งแวนแคว้น ชื่อว่าอังคะและแวนแคว้นชื่อว่ามคร ท. ด้วย แห่งแวนแคว้น ชื่อว่ากูร ด้วย กับ (ด้วยฤาษี ท.) เหล่านั้น ย่อมให้ ซึ่งโอวาท นี้ ว่า ดูก่อนพ่อ ท. (อ.วิตก ท.) มีกามวิตกเป็นต้น ย่อมเกิดขึ้น แห่งเธอ ท. หนา (แก่บุคคล) ใด, อ.บุคคลนั้น ยกขึ้นแล้ว ซึ่งหม้อแห่งทราย หม้อหนึ่ง ๆ จากแม่น้ำ จงไปรยลง ในที่ นี้ เกิด ดังนี้ ฯ

(อ.ฤาษี ท.) เหล่านั้น ฟังตอบแล้ว ว่า อ.ดีละ ดังนี้ กระทำแล้ว อย่างนั้น ในกาล (แห่งวิตก ท.) มีกามวิตกเป็นต้น เกิดขึ้นแล้ว ฯ

โดยสมัย อันอีก อ.กองแห่งทรายกองใหญ่ ได้มีแล้ว ฯ อนุคาราช ชื่อว่า อหิฉัตต์ กำหนดถือเอาแล้ว (ซึ่งกองแห่งทรายกองใหญ่) นั้น ฯ

(อ.ชน ท.) ผู้อยู่ในแวนแคว้นชื่อว่าอังคะและแวนแคว้นชื่อว่า มครโดยปกติ ด้วยนึ่งเทียว (อ.ชน ท.) ผู้อยู่ในแวนแคว้นชื่อว่า กูรโดยปกติ ด้วย นำไปเฉพาะแล้ว ซึ่งสักการะ อันใหญ่ ย่อมให้ ซึ่งทาน (แก่ฤาษี ท.) เหล่านั้น ในเดือน ฯ

ครั้งนั้น อ.อัคคิทัตต์ ได้ให้แล้ว ซึ่งโอวาท นี้ว่า (อ.ท่าน ท.) จงถึง ซึ่งภูเข่า ว่าเป็นสรณะ, จงถึง ซึ่งป่า ว่าเป็นสรณะ, จงถึง ซึ่งอาราม ว่าเป็นสรณะ, จงถึง ซึ่งต้นไม้ ว่าเป็นสรณะ; (อ.ท่าน ท.) จักพ้น จากทุกข์ทั้งปวง ด้วยประการฉะนี้ ดังนี้ (แก่ชน ท.) เหล่านั้น กล่าวสอนแล้ว แม้ซึ่งอันเตवासิก ท. ของตน ด้วยโอวาท นี้เทียว ฯ

แม้ อ.พระโพธิสัตว์ เสด็จออกไปอยู่ เสด็จออกเพื่อคุณ อันยิ่งใหญ่ ทรงบรรลุแล้ว ซึ่งพระสัมมาสัมโพธิญาณ ทรงอาศัย ซึ่งเมืองชื่อว่าสารวัตถิ ประทับอยู่ ในพระเชตวัน ในสมัย นั้น ทรงตรวจดูอยู่ ซึ่งโลก ในกาลอันขจัดเฉพาะซึ่งมีดี ทรงเห็นแล้ว ซึ่งพราหมณ์ชื่อว่าอัคคิทัตต์ กับ ด้วยอันเตवासิก ท. ผู้เข้าไปแล้ว ในภายใน แห่งชายคือพระญาณ ของพระองค์ ทรงทราบแล้ว ว่า (อ.ชน ท.) เหล่านี้ แม้ทั้งปวง เป็นผู้ถึงพร้อมแล้วด้วยอุปนิสัย แห่งพระอรหัต (ย่อมเป็น) ดังนี้ ตรัสแล้ว ว่า

น โข ปน ราชนัน นิจจกาลเมว สกกา จิตต์ คเหตุ; ราชชา ปน ยฺวา ททโร, สมานวเยเนว หิ สพุทธิ รัชชฺ นาม สุขฺ โหติ: อหฺญจมุหิ มหฺลลโก, ปพฺพชิตฺ เม ยุตฺตุนฺติ.

โส ราชานํ ปพฺพชฺชํ อนุชานาเปตฺวา นคเร เภริญฺจาเปตฺวา สตฺตาเหว สพุพฺ อตฺตโน ฐนํ ทานมุเข วิสฺสชฺเชตฺวา พาหิรภฺปพฺพชฺชํ ปพฺพชฺ.

ตํ นิสุสาย ทส ปุริสสฺหฺสุสานิ อนุปฺปพฺพชฺชิสฺสุ.

โส เตหิ สพุทธิ อญฺคมคฺชานญฺจ กุรฺรญฺจสฺส จ อนุตฺตราวาสํ กปฺเปตฺวา อิมํ โอบาทํ เทติ “ตาทา ยสฺส โว กามวิตกฺกาทยเ อฺปฺปชฺชุนฺติ, โส นหิโต เอเกกํ วาลูกาปฺญํ อฺพุทธิตฺวา อิมสฺสมิ จานเ อิกิริตฺติ.

เต “สาธฺฐติ ปฺปฏิสฺสุตฺตฺวา กามวิตกฺกาทินํ อฺปฺปนฺนกาเล ตถา กิริสฺสุ.

อปเรณ สมเยน มหาวาลูกฺราสิ อโหสิ. ตํ อหิจฺจตฺโต นาม นาคฺราชา ปริคฺคเหสิ.

อญฺคมคฺชวาสิโน เจว กุรฺรญฺจวาสิโน จ มาเส มาเส เตสํ มหฺนตํ สกฺกาโร อภิหริตฺวา ทานํ เทนฺติ.

อถ เนสํ อคฺคิทตฺโต อิมํ โอบาทํ อทาสิ “ปพฺพตฺ สรณํ ยถ, วณํ สรณํ ยถ, อารามํ สรณํ ยถ, รุกฺขํ สรณํ ยถ; เหวํ สพุพฺพชฺชิตฺ มุจฺจิสฺสเถว อตฺตโน อนุเตวาสิเกปิ อิมินาว โอบาทเณ โอบทิ.

โพธิสฺตฺโตปิ มหาภินิฏฺขมนํ นิฏฺขมนฺโต สมฺมาสมฺโพธิํ ปตฺวา ตสฺมิ สมเย สาวตฺถิํ นิสุสาย เชตเวเน วิหรนฺโต ปจฺจุสกาเล โลกํ โวลเณนฺโต อคฺคิทตฺตพฺรหฺมณํ สพุทธิ อนุเตวาสิเกหิ อตฺตโน ญาณชาลสฺส อนุโต ปวิฏฺจํ ทิสฺวา “สพุเพปิเม อรหฺตฺตสฺส อฺปฺนิสฺสยสมฺปฺนนาติ ญตฺวา สายณฺุสมเย มหาไมคฺคฺลฺลฺลานตฺเถโร อาห

ดูก่อนโมคคัลลานะ (อ.เรอ) ย่อมเห็น ซึ่งพราหมณ์ชื่อว่าอัคคิตัตต์ ผู้ยังมหาชน ให้เล่นไปอยู่ (โดยที่) มีโซ่ทำ หรือ หนอ ? (อ.เรอ) จงไป จงให้ ซึ่งโอวาท (แก่ชน ท.) เหล่านั้น ดังนี้ กะพระเถระชื่อว่า- มหาโมคคัลลานะ ในสมัยแห่งเวลาเย็นแห่งวัน ฯ (อ.พระเถระ ชื่อว่าพระโมคคัลลานะ กราบพูลแล้ว) ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ (อ.ฤาษี ท.) เหล่านั้น มาก อันข้าพระองค์ ผู้เดียว ไม่พึงข่มขี่ได้, ถ้าว่า แม่ อ.พระองค์ ท. จักเสด็จมา ไซ้ร้,(อ.ฤาษี ท. เหล่านั้น) เป็นผู้ (อันข้าพระองค์) พึงข่มขี่ได้ จักเป็น ดังนี้ ฯ (อ.พระศาสดา ตรัสแล้ว) ว่า ดูก่อนโมคคัลลานะ แม่ อ.เรา จักมา, อ.เรอ จงไป ข้างหน้า ดังนี้ ฯ

อ.พระเถระ ไปอยู่เที่ยว คิดแล้ว ว่า (อ.ฤาษี ท.) เหล่านั้น เป็นผู้มีการัง ด้วยนันทิย เป็นผู้มาก ด้วย (ย่อมเป็น), ถ้าว่า (อ.เรา) จักกล่าว (ซึ่งคำ) อะไร ๆ ในที่เป็นที่มาร่วมกัน (ของฤาษี ท.) ทั้งปวง ไซ้ร้; (อ.ฤาษี ท.) แม่ทั้งปวง พึงลุกขึ้น โดยพวกและพวก ดังนี้ ยังฝน มีเมฆอันหยาบ ให้ตกแล้ว ด้วยอำนาจ ของตน ฯ

(อ.ฤาษี ท.) เหล่านั้น (ครั้นเมื่อฝน ท.) มีเมฆอันหยาบ ตกอยู่ ลุกขึ้นแล้ว ฯ เข้าไปแล้ว สู่บรรณศาลา ของตน ฯ

อ.พระเถระ ยืนแล้ว ใกล้ประตูแห่งบรรณศาลา ของอัคคิตัตต์ กล่าวแล้ว ว่า ดูก่อนอัคคิตัตต์ ดังนี้ ฯ

(อ.อัคคิตัตต์) นั้น พังแล้ว ซึ่งเสียง ของพระเถระ กล่าวแล้ว ว่า อ.ใคร นั้น ดังนี้ เพราะความที่ (แห่งตน) เป็นผู้กระด้างเพราะมานะ ว่า (อ.บุคคล) ชื่อว่า ผู้สามารถ เพื่ออันร้องเรียก ซึ่งเรา โดยชื่อ ย่อมไม่มี ในโลก นี้, อ.ใคร หนอ แล ย่อมร้องเรียก ซึ่งเรา โดยชื่อ ดังนี้ ฯ (อ.พระเถระ กล่าวแล้ว) ว่า ดูก่อนพราหมณ์ อ.เรา ดังนี้ ฯ

(อ.อัคคิตัตต์ ถามแล้ว) ว่า (อ.ท่าน) กล่าวแล้ว ซึ่งอะไร ดังนี้ ฯ (อ.พระเถระ กล่าวแล้ว) ว่า ในวันนี้ (อ.ท่าน) จงบอก ซึ่งที่เป็นที่อยู่ (ในที่) นี้ สันราตรีหนึ่ง แก่เรา ดังนี้ ฯ (อ.อัคคิตัตต์ กล่าวแล้ว) ว่า อ.ที่เป็นที่อยู่ (ในที่) นี้ ย่อมไม่มี, อ.บรรณศาลา หลังเดียวเที่ยว (ย่อมมี) (แก่บรรพชิต) ผู้เดียว ดังนี้ ฯ (อ.พระเถระ กล่าวแล้ว) ว่า ดูก่อนอัคคิตัตต์ ชื่อ อ.มนุษย์ ท. (ย่อมไป สู่อำนาจ) ของมนุษย์ ท., อ.โค ท. (ย่อมไป สู่อำนาจ) ของโค ท., อ.บรรพชิต ท. ย่อมไป สู่อำนาจ ของบรรพชิต ท., (อ.ท่าน) อย่ากระทำให้แล้ว อย่างนี้, (อ.ท่าน) ขอจงให้ ซึ่งที่เป็นที่อยู่ แก่เรา ดังนี้ ฯ (อ.อัคคิตัตต์ ถามแล้ว) ว่า ก็ อ.ท่าน เป็นบรรพชิต (ย่อมเป็น) หรือ ดังนี้ ฯ (อ.พระเถระ กล่าวแล้ว) ว่า เออ (อ.เรา) เป็น บรรพชิต ย่อมเป็น ดังนี้ ฯ (อ.อัคคิตัตต์ ถามแล้ว) ว่า ถ้าว่า (อ.ท่าน) เป็นบรรพชิต (ย่อมเป็น ไซ้ร้), อ.ภณณะคือสาแหรก เป็นบริวาร ของบรรพชิต ของท่าน (ย่อมมี) (ในที่) ไหน ดังนี้ ฯ (อ.พระเถระ กล่าวแล้ว) ว่า ดูก่อนพราหมณ์ อ.บริวาร ของเรา มีอยู่ ดูก่อนพราหมณ์ ก็ (อ.เรา คิดแล้ว) ว่า อ.อันถือเอา (ซึ่งบริวาร) นั้น แยกกัน เทียวไป เป็นความลำบาก (ย่อมเป็น) ดังนี้ ถือเอา (ซึ่งบริวาร) นั้น โดยภายใน นั้นเทียว ย่อมเทียวไป ดังนี้ ฯ

“โมคคัลลาน ก็ นู ปัสสสิ อคคิตตพราหมณั มหาชนั อติตเถณ ปกขนทาปนตฺ? คจจ, เตสั โอวาท เทหิตติ. “ภนเต พนุ เอเต เอกสฺส มยฺหึ อวิสยหา, สเจ ตุมเหปี อาคมิสฺสถ, วิสยหา ภวิสฺสนุตติ. “โมคคัลลาน อหึปี อาคมิสฺสสามิ, ตวํ ปุโรโต ยาหิตติ.

เถโร คจจณฺโตว จินฺตสิ “เอเต พลวณฺโต เจว พนุ จ, สเจ สพฺเพสั สมากมฺภูจฺาเน กิญฺจิก กเถสฺสามิ; สพฺเพปี วคฺควคฺเคน อญฺจเหยยฺยุนฺติ อตฺตโน อานุกาเวณ ญฺลผุสฺสิตกั เทวํ ญฺจฺาเปสิ.

เต ญฺลผุสฺสิตเกสฺ ปตฺนเตสฺ อญฺจายญฺจาย อตฺตโน อตฺตโน ปณฺณสาลั ปวิสฺสิสฺ.

เถโร อคฺคิตตฺสฺส ปณฺณสาลทฺวาเร จตฺวา “อคฺคิตตฺตาติ อาน.

โส เถรสฺส สทฺทึ สุตฺวา “อิมสฺมี โลกเ ม นานเมน อาลปิตฺุ สมตฺโต นาม นตฺติ, โก นุ โข ม นานเมน อาลปิตฺิติ มานตฺตทฺตตาย “โก เอโสติ อาน. “อหึ พฺราหมณฺมาติ.

“ก็ วเทสิตติ. “อชฺช เม เอกรตฺตี อธิ วสนญฺจานั อัจฺิษาติ. “อธิ วสนญฺจานั นตฺติ, เอกสฺส เอกาว ปณฺณสาลาติ. “อคฺคิตตฺ มนุสฺสา นาม มนุสฺสานั, คาโว คฺคณฺติ, มา เอวํ กิริ, เทหิ เม วสนญฺจานนฺติ. “ก็ ปน ตวํ ปพฺพชิตฺติ. “อาม ปพฺพชิตฺโตมฺหิตติ. “สเจ ปพฺพชิตฺโต, กหึ เต ขาริกญฺทํ ปพฺพชิตฺตฺริกาโรติ. “อตฺถิ เม ปริกฺขาโร, วิสฺสุ ปน นั คเหตุวา วิจิริตุ ทฺกขนฺติ อพฺกนฺตเรเนว นั คเหตุวา วิจรามิ พฺราหมณฺมาติ.

(อ.อัคคิทัตต์) นั้น (กล่าวแล้ว) ว่า (อ.ท่าน) ถือเอา (ซึ่งบริวาร) นั้น จักเที่ยวไป หรือ ดังนี้ โกรธแล้ว ต่อพระเถระ ฯ

โส “ ตั คเหตุวา วิจริสุสสีติ เถรสสุ กุชฺฌิ.

ครั้งนั้น (อ.พระเถระ) นั้น กล่าวแล้ว ว่า ดูก่อนอัคคิทัตต์ (อ.ท่าน) (จงหลีกเลี่ยง) (อ.ท่าน) อย่าโกรธแล้ว, (อ.ท่าน) ขอจงบอก ซึ่งที่เป็นที่อยู่ แก่เราดังนี้ (กะอัคคิทัตต์) นั้น ฯ (อ.อัคคิทัตต์ กล่าวแล้ว) ว่า อ.ที่เป็นที่อยู่ (ในที่) นี้ ย่อมไม่มี ดังนี้ ฯ (อ.พระเถระ ถามแล้ว) ว่า ก็ อ.ใคร ย่อมอยู่ บนกองแห่งทราย นั้น ดังนี้ ฯ (อ.อัคคิทัตต์ กล่าวแล้ว) ว่า อ.นาคราช ผู้หนึ่ง (ย่อมอยู่ บนกองแห่งทรายนั่น) ดังนี้ ฯ (อ.พระเถระ กล่าวแล้ว) ว่า (อ.ท่าน) ขอจงให้ (ซึ่งกองแห่งทราย) นั้น แก่เรา ดังนี้ ฯ (อ.อัคคิทัตต์ กล่าวแล้ว) ว่า (อันเรา) ไม่อาจ เพื่ออันให้, อ.กรรม (ของนาคราช) นั้น หนัก ดังนี้ ฯ (อ.พระเถระ กล่าวแล้ว) ว่า (อ.เหตุ นั้น) จงมีเกิด, (อ.ท่าน) ขอจงให้ แก่เรา ดังนี้ ฯ (อ.อัคคิทัตต์ กล่าวแล้ว) ว่า ถ้าอย่างนั้น อ.ท่านนั้นเที่ยว จงรู้ ดังนี้ ฯ

อถ นั โส อาห “[อเปหิ] อคฺคิตฺต มา กุชฺฌิ, วสนฺภูจฺจานํ เม อจฺจิกฺขาติ. “นตฺถิ เอตฺถ วสนฺภูจฺจานนฺตฺติ. “เอตฺตฺสฺมิ ปน วาลุกฺราสีมฺหิ โก วสตีติ. “เอโก นาคฺราชาติ. “เอตํ เม เทหีติ. “น สกฺกา ทาทุํ, ภาริยํ เอตฺตฺสฺส กมฺมฺนฺตฺติ. “โหตุ, เทหิ เมติ. “เตนฺหิ ตฺวเมว ชานาหีติ.

อ.พระเถระ มีหน้าเฉพาะต่อกองแห่งทราย (เป็น) ได้ไปข้าง หน้าแล้ว ฯ อ.นาคราช เห็นแล้ว (ซึ่งพระเถระ) นั้น ผู้มาอยู่ (คิด แล้ว) ว่า อ.สมณะ นี้ย่อมมา (โดยข้าง) นี้ เห็นจะ จะไม่รู้ ซึ่งความที่ แห่งเรา มีอยู่, (อ.เรา) ประพฤติเพียงดังคว้นแล้ว (ยังสมณะ) นั้น จักให้ตาย ดังนี้ ประพฤติเพียงดังคว้นแล้ว ฯ

เถโร วาลุกฺราสีอภิมฺโข ปายาสี. นาคฺราชา ตํ อาคจฺจนฺตํ ทิสฺวา “อโย สฺมโณ อิติ อาคจฺจนฺติ, น ชานาติ มญฺเษ มม อตฺถิภาวํ; ฐฺมายุตฺวา น มาเรสุสฺสามีติ ฐฺมายุ.

อ.พระเถระ (คิดแล้ว) ว่า อ.นาคราช นี้ เห็นจะ จะกำหนด ว่า อ.เรา นั้นเที่ยว ย่อมอาจ เพื่ออันประพฤติเพียงดังคว้น, (อ.ชน ท.) เหล่าอื่น ย่อมไม่อาจ ดังนี้ ดังนี้ ประพฤติเพียงดังคว้นแล้ว แม่เอง ฯ

เถโร “อโย นาคฺราชา `อหเมว ฐฺมายุตฺตุํ สกฺโกมิ, อญฺเษ น สกฺโกนฺตฺติติ มญฺเษ สลฺลฺกฺเขตฺติติ สยปี ฐฺมายุ.

อ.คว้น ท. อันขึ้นไปแล้ว จากสระ ของพระเถระและนาคราช ท. แม่ ๒ ตั้งขึ้นแล้ว เพียงใด แต่พรหมโลก ฯ

ทฺวิญฺณมฺปิ สวีโรตฺ อุกฺคตา ฐฺมา ยาว พฺรหฺมโลกา อญฺุสฺหีสุ.

อ.คว้น ท. แม่ทั้ง ๒ ไม่เบียดเบียนแล้ว ซึ่งพระเถระ ย่อมเบียดเบียน ซึ่งนาคราชนั้นเที่ยว ฯ อ.นาคราช ไม่อาจอยู่ เพื่ออันอดกลั้น ซึ่งกำลังแห่งคว้น โพลงทั่วแล้ว ฯ

อุภิปิ ฐฺมา เถโร อพาธิตฺวา นาคฺราชานเมว พาเณตฺติ. นาคฺราชา ฐฺมเวคํ สหิตฺตุํ อสฺสโกนฺโต ปชฺชฺลิตฺติ. เถโรปิ เตชฺชาตฺตุํ สฺมาปชฺชิตฺวา เตนฺ สทฺธิเยว ปชฺชฺลิตฺติ.

อ.เปลวแห่งไฟ ท. ตั้งขึ้นแล้ว เพียงใด แต่พรหมโลก ฯ อ.เปลว แห่งไฟ ท. แม่ทั้ง ๒ ไม่เบียดเบียนแล้ว ซึ่งพระเถระ เบียดเบียนแล้ว ซึ่งนาคราชนั้นเที่ยว ฯ ครั้งนั้น อ.สระทั้งสี่ (ของนาคราช) นั้น เป็นราวกะว่า อันคบเพลิง ท. ติดทั่วแล้ว ได้เป็นแล้ว ฯ

อคฺคิชาลา ยาว พฺรหฺมโลกา อญฺุสฺหีสุ. อุภิปิ อคฺคิชาลา เถโร อพาธิตฺวา นาคฺราชานเมว พาธิยฺสุ. อถสฺส สกฺลสฺวีริ อุกฺกาหิ ปทิตฺตํ วิย อโหสิ.

อ.หมู่แห่งฤๅษี แลดูแล้ว คิดแล้ว ว่า อ.นาคราช ยังสมณะ ให้หม้ออยู่, อ.สมณะ ผู้เจริญ หนอ ไม่ฟังแล้ว ซึ่งคำ ของเรา ท. ฉิบหายแล้ว ดังนี้ ฯ

อิสิคโณ โอลิเกตฺวา จินฺตฺสิ “นาคฺราชา สฺมณํ ฉาเปติ, ภทฺทโก วต สฺมโณ อมฺหากํ วจัน อสฺสฺสนิตฺวา นญฺุจฺจติ,

อ.พระเถระ ทรมานแล้ว ซึ่งนาคราช กระทำแล้ว ให้เป็นผู้มี- อันเสพผิดออกแล้ว นั่งแล้ว บนกองแห่งทราย ฯ

เถโร นาคฺราชานํ ทเมตฺวา นิพฺพิเสวณํ กตฺวา วาลุกฺราสีมฺหิ นิสีทิ.

อ.นาคราชา ล้อมรอบแล้ว ซึ่งกองแห่งทราย ด้วยขนาด ท. เนมิตแล้ว ซึ่งพังพาน มีห้องแห่งเรือนอันประกอบแล้วด้วยยอดเป็นประมาณ ทรงไว้แล้ว ในเบื้องบน แห่งพระเถระ ๕

อ.หมู่แห่งฤาษี ไปแล้ว ผู้สำนัก ของพระเถระ ในเวลาเช้าเทียว (ด้วยความคิด) ว่า (อ.เรา ท.) จักรู้ ซึ่งความที่ แห่งสมณะ ตายแล้ว หรือ หรือว่า ซึ่งความที่ (แห่งสมณะ) ไม่ตายแล้ว ดังนี้ เห็นแล้ว (ซึ่งพระเถระ) นั้น ผู้นั่งแล้ว บนที่สุดแห่งกองแห่งทราย ประคองแล้ว ซึ่งอัญชลี กล่าวชมเชยอยู่แล้ว ว่า ข้าแต่สมณะ (อ.ท่าน) เป็นผู้ อันนาคราชา ไม่เบียดเบียนแล้ว (ยอมเป็น) แลหรือ ดังนี้ ๕ (อ.พระเถระ กล่าวแล้ว) ว่า (อ.ท่าน ท.) ย่อมไม่เห็น (ซึ่งนาคราชา) ผู้ ทรงไว้ ซึ่งพังพาน ในเบื้องบน แห่งเรา ดำรงอยู่แล้ว หรือ ดังนี้ ๕ (อ.ฤาษี ท. เหล่านั้น กล่าวแล้ว) ว่า เนะท่านผู้เจริญ ท. (อ.เหตุ) นำอัศจรรย์ หนอ, อ.อานูภาพ ของสมณะ ชู้อ มีอย่างนี้เป็นรูป, อ.นาคราชา (อันสมณะ) นี้ ทรมานแล้ว ดังนี้ ได้ยื่นแวดล้อมแล้ว ซึ่งพระเถระ ๕ ในขณะที่ นั้น อ.พระศาสดา เสด็จมาแล้ว ๕ อ.พระเถระ เห็นแล้ว ซึ่งพระศาสดา ลุกขึ้นแล้ว ถวายบังคมแล้ว ๕

ครั้งนั้น อ.ฤาษี ท. กล่าวแล้ว ว่า (อ.สมณะ) นี้ เป็นผู้ใหญ่กว่า แม้กว่าท่าน (ยอมเป็น หรือ) ดังนี้ (กะพระเถระ) นั้น ๕ (อ.พระเถระ กล่าวแล้ว) ว่า อ.พระผู้มีพระภาคเจ้า พระองค์นั้น เป็นพระศาสดา (ยอมเป็น), อ.เรา เป็นสาวก (ของพระผู้มีพระภาคเจ้า) พระองค์นี้ (ยอมเป็น) ดังนี้ ๕

อ.พระศาสดา ประทับนั่งแล้ว บนที่สุดแห่งกองแห่งทราย ๕ อ.หมู่ฤาษี (กล่าวแล้ว) ว่า (อ.อานูภาพ) นี้ เป็นอานูภาพ ของสาวก (ยอมเป็น) ก่อน, ส่วนว่า อ.อานูภาพ (ของพระศาสดา) พระองค์นี้ เป็นเช่นไร จักเป็น ดังนี้ ประคองแล้ว ซึ่งอัญชลี ชมเชยแล้ว ซึ่งพระศาสดา ๕ อ.พระศาสดา ตรัสเรียกมาแล้ว ซึ่งอัคคิทัตต์ ตรัสแล้ว ว่า ดูก่อนอัคคิทัตต์ อ.เธอ เมื่อให้ ซึ่งโอวาท แก่สาวก ท. ของเธอ ด้วย แก่อุปัฏฐาก ท. (ของเธอ) ด้วย กล่าวแล้ว อย่างไร ย่อมให้ ดังนี้ ๕ (อ.อัคคิทัตต์ กราบทูลแล้ว) ว่า (อ.ข้าพระองค์) ย่อมให้ ซึ่งโอวาท (แก่ชน ท.) เหล่านั้น อย่างนี้ ว่า (อ.ท่าน ท.) จนถึง ซึ่งภูเขานั้น ว่าเป็นสรวง, (จนถึง) ซึ่งป่า (ว่าเป็นสรวง), (จนถึง) ซึ่งอาราม (ว่าเป็นสรวง), จนถึง ซึ่งต้นไม้ ว่าเป็นสรวง, ด้วยว่า (อ.บุคคล) ผู้ถึงแล้ว (ซึ่งวัตร ท.) เหล่านั้น ว่าเป็นสรวง ย่อมหลุดพ้น จากทุกข์ ทั้งปวง ดังนี้ ดังนี้ ๕

อ.พระศาสดา ตรัสแล้ว ว่า ดูก่อนอัคคิทัตต์ (อ.บุคคล) ผู้ถึงแล้ว (ซึ่งวัตร ท.) เหล่านั้น ว่าเป็นสรวง ย่อมหลุดพ้น จากทุกข์ หามิได้ แล, ส่วนว่า (อ.บุคคล) ถึงแล้ว ซึ่งพระพุทฺธ ซึ่งพระธรรม ซึ่งพระสงฆ์ ว่าเป็นสรวง ย่อมหลุดพ้น จากทุกข์ในวิภวภูตทั้งสิ้น ดังนี้ ได้ตรัสแล้ว ซึ่งพระศาสดา ท. เหล่านั้น ว่า

นาคราชา วาลุกราสี โภเคหิ ปริกขิปิตวา
ภูฏาการกุจฉิปฺปมาณํ ฌณฺ มาเปตฺวา เถรสฺส
อุปริ ธาเรสิ.

อิสสิโคณ ปาโตว “สมณฺสฺส มตภาวํ วา
อมตภาวํ วา ชานิสฺสามาติ เถรสฺส สนฺติกํ คนฺตฺวา
ตํ วาลุกฺราสีมตฺตเก นิสินฺนํ ทิสฺวา อญฺชลี ปคฺคฺยฺห
อภิตฺตฺวา นฺโต อาห “สมณ กจฺจि นาคฺราเชน
น พาทิตฺติ. “กึ น ปสฺสฺส มม อุปริ ฌณฺ ธาเรตฺวา จิตฺนฺติ.
เต “อจฺฉริยํ วต โภ, สมณฺสฺส อานูภาโว เหวรูโป
นาม, อเนน นาคฺราชา ทมิโตติ เถโร ปริวาระตฺวา
อญฺจิสฺส. ตสฺมี ขณฺ สตฺถา อาคโต. เถโร สตฺถาริ
ทิสฺวา อญฺจาย วฺนฺติ.

อต นํ อีสโย อาหิสฺส “อโย ตยาปิ มหนฺตฺตโรติ.
“เอส ภควา สตฺถา, อหํ อิมฺสฺส สวาโกติ.

สตฺถา วาลุกฺราสีมตฺตเก นิสฺสิ. อีสสิโคณ “อโย
ตาว สวากฺสฺส อานูภาโว, อิมฺสฺส ปน อานูภาโว
กิตฺติโส ภวิสฺสตีติ อญฺชลี ปคฺคฺยฺห สตฺถาริ อภิตฺตฺวา.
สตฺถา อคฺคิทัตฺตํ อามนฺเตตฺวา อาห “อคฺคิทัตฺต
ตฺวํ ตว สวากานญฺจ อญฺจจากานญฺจ โอวาทํ
ททมาโน กิณฺติ วตฺวา เทสิตี. “เอตํ ปพฺพตฺ
สรณํ คจฺจนฺ, วณฺ, อารามํ, รุกฺขํ สรณํ คจฺจนฺ; เอตานิ
หิ สรณํ คโต สพฺพทฺทุกฺขา ปมฺุจฺจตีติ เอวํ เตสํ โอวาทํ
ทมฺมีตี.

สตฺถา “น โข อคฺคิทัตฺต เอตานิ สรณํ คโต
ทฺทุกฺขา ปมฺุจฺจตี, พุทฺธํ ธิมฺมํ สงฺฆํ ปน สรณํ คนฺตฺวา
สกลวญฺญทฺทุกฺขา ปมฺุจฺจตีติ วตฺวา อิมฺมา คธา อภาสิ

อ.มนุษย์ ท. มาก แล ผู้อันภัยคุกคามแล้ว ย่อมถึง ซึ่งภูเขาท. ด้วย ซึ่งป่า ท. ด้วย ซึ่งอารามและรุกขเจดีย์ ท. ด้วย ว่าเป็นสรณะ, อ.สรณะ นั้น แล เป็นสรณะอันเกษม (ย่อมเป็น) หามิได้ แล, อ.สรณะ นั้น เป็นสรณะสูงสุด (ย่อมเป็น) หามิได้, (อ.บุคคล) อาศัยแล้ว ซึ่งสรณะ นั้น ย่อมหลุดพ้น จากทุกข์ทั้งปวง หามิได้ ๕ ส่วนว่า (อ.บุคคล) ไต ผู้ถึงแล้ว ซึ่งพระพุทธเจ้า ด้วย ซึ่งพระธรรม ด้วย ซึ่งพระสงฆ์ ด้วย ว่าเป็นสรณะ ย่อมเห็น ซึ่งอริยสัจ ท. ๔ คือซึ่งทุกข์ ด้วย คือซึ่งความเกิดขึ้นพร้อมแห่งทุกข์ ด้วย คือซึ่งการก้าวล่วง ซึ่งทุกข์ ด้วย คือซึ่งมรรคอันประกอบแล้วด้วยองค์ ๘ อันประเสริฐ อันยังสัตว์ให้ถึง-ซึ่งความเข้าไปสงบแห่งทุกข์โดยปกติ ด้วย ด้วยปัญญาโดยชอบ, อ.สรณะ นั้น แล เป็นสรณะอันเกษม (ย่อมเป็น), อ.สรณะ นั้น เป็นสรณะอันสูงสุด (ย่อมเป็น), (อ.บุคคล) อาศัยแล้ว ซึ่งสรณะ นั้น ย่อมหลุดพ้น จากทุกข์ทั้งปวง ดังนี้ ๕

(อ.อรรถ ว่า) มาก (ดังนี้ ในบท ท.) เหล่านั้นหนา (แห่งบท) ว่า **พหู** ดังนี้ ๕

อ.อรรถ ว่า อ.มนุษย์ ท. เหล่านั้น ๗ ผู้ อันภัย นั้น ๗ คุกคามแล้ว หรือ หรือว่า ผู้ต้องการเพื่ออันพ้น จากภัย หรือว่า ผู้ปรารถนาอยู่ (ซึ่งวัตถุ ท.) มีการได้ซึ่งบุตรเป็นต้น ย่อมถึง ซึ่งภูเขาท. มีอิสิคิลิและเวปุลละและเวภาระเป็นต้น ด้วยนั้นเทียว ซึ่งป่า ท. มีมหาวันและโคสิงควันและสาธวันเป็นต้น ด้วย ซึ่งอาราม ท. มีเวฬุวันและชีวภัมพวันเป็นต้น ด้วย ซึ่งรุกขเจดีย์ ท. มีอุเทนเจดีย์และโคตมเจดีย์เป็นต้น ด้วย (ในที่) นั้น ๗ ว่าเป็นสรณะ ดังนี้ (แห่งบท) ว่า **ปพพตานิ** ดังนี้เป็นต้น ๕

อ.อรรถ ว่า ก็ อ.สรณะ นั้น แม้ทั้งปวง เป็นสรณะเกษม (ย่อมเป็น) หามิได้นั้นเทียว เป็นสรณะสูงสุด (ย่อมเป็น) หามิได้, ด้วยว่า ในสัตว์ ท. ผู้มีทุกข์มีชาติเป็นต้นเป็นธรรมหนา (อ.สัตว์) แม้ผู้หนึ่ง อาศัยแล้ว (ซึ่งสรณะ) นั้น ย่อมหลุดพ้น จากทุกข์ทั้งปวง มีชาติเป็นต้น หามิได้ ดังนี้ (แห่งหมวดสองแห่งบท) ว่า **เนตฺ สรณํ** ดังนี้เป็นต้น ๕ (อ.คำ) นี้ ว่า **โย ๑** ดังนี้เป็นต้น (อันพระผู้มีพระภาคเจ้า) ทรงแสดงแล้ว ซึ่งสรณะอันไม่เกษม อันไม่สูงสุด ทรงปรารภแล้ว เพื่ออันทรงแสดง ซึ่งสรณะ อันเกษม อันสูงสุด ๕

อ.เนื้อความ (แห่งคำ ว่า **โย ๑** ดังนี้เป็นต้น) นั้น ว่า ส่วนว่า (อ.บุคคล) ไต คือ อ.คฤหัสถ์ หรือ หรือว่า คือ อ.บรรพชิต อาศัยแล้ว ซึ่งก็มีมาตรฐานคือความตามระลึกถึงซึ่งพระพุทธเจ้าและพระธรรม และพระสงฆ์ มีคำว่า **อิตฺปิ โส ภควา อรหํ สมมาสมพุทฺโธ** ดังนี้เป็นต้น ถึงแล้ว ซึ่งพระพุทธเจ้า ด้วย ซึ่งพระธรรม ด้วย ซึ่งพระสงฆ์ ด้วย ว่าเป็นสรณะ ด้วยสามารถแห่งความเป็นวัตถุอันประเสริฐที่สุด, อ.สรณคมนํ นั้น (ของบุคคล) แม้นั้น ย่อมกำเริบ ย่อมหวั่นไหว (ด้วยกิจ ท.) มีการไหว้ซึ่งอัญญเดียริยเป็นต้น,

“พหู เว สรณํ ยนฺติ อารามรุกขเจตฺยานิ เนตฺ โข สรณํ เขมํ, เนตฺ สรณมคคฺคฺม โย ๑ พุทฺธญฺจ ธมฺมญฺจ จตฺตารี อริยสจฺจานิ ทุกฺขํ ทุกฺขสมุปฺปาทํ อริยญฺจฏฺฐจฺจิกํ มคฺคํ เอตํ โข สรณํ เขมํ, เอตํ สรณมคคฺคฺม, ปพพตานิ วนานิ ๑ มนุสฺสา ภายตฺตฺชิตฺตา; เนตํ สรณมุตฺตมํ, สพฺพทุกฺขา ปมฺุจฺจติ. สงฺฆญฺจ สรณํ คโต สมนุปฺปญฺญา ย ปสฺสตี ทุกฺขสฺส ๑ อติฏฺกมํ ทุกฺขุปฺสมคามินํ เอตํ สรณมุตฺตมํ, สพฺพทุกฺขา ปมฺุจฺจตีติ.

ตตฺถ “**พหู**นฺติ: พหู.

ปพพตานิติ: “ตตฺถ ตตฺถ อิติคิลิเวปุลฺลเวภาราทิเก ปพพเต เจว มหาวนโคสิงฺคสาธวานาทินิ วนานิ ๑ เวฬุวันชีวภัมพวนาทโย อาราม ๑ อุเทนเจดีย์-โคตมเจดีย์ทินิ รุกฺขเจตฺยานิ ๑ เต เต มนุสฺสา เตน เตน ภเยน ตฺตฺชิตฺตา ภายโต มุจฺจิตฺตฺกามา ปุตฺตลาภาทินิ วา ปฏฺยมานา สรณํ ยนฺตีติ อตฺถโธ.

เนตํ สรณนฺติ: เอตํ ปน สพฺพปี สรณํ เวน เขมํ น อุตฺตมํ, น ๑ เอตํ ปฏฺิจฺจ ชาติอาทิมฺเมสฺส สุตเตสฺส เอโกปี ชาติอาทิตฺโต สพฺพทุกฺขา ปมฺุจฺจตีติ อตฺถโธ. **โย ๑**ติ: อิทํ อุกฺเขมํ อนุตฺตมํ สรณํ ทสฺเสตฺวา เขมํ อุตฺตมํ สรณํ ทสฺสนตฺถํ อารทฺธํ.

ตสฺสตฺถโธ “โย ๑ คหฺภูโสิ วา ปพพชิตฺโต วา อิตฺปิ โส ภควา อรหํ สมมาสมพุทฺโธติอาทิกํ พุทฺธธมฺม-สงฺฆานุสฺสติกมฺมฏฺฐานํ นิสฺสาย เสฏฺฐวเสน พุทฺธญฺจ ธมฺมญฺจ สงฺฆญฺจ สรณํ คโต, ตสฺสาปี ตํ สรณคมนํ อญฺญตฺติตฺติยวนฺทนาทินิ กุปฺปติ จลตี,

ส่วนว่า (อ.พระผู้มีพระภาคเจ้า) เมื่อทรงประกาศ ซึ่งสรณะอันมาแล้ว โดยมรรค นั้นเที่ยว ตรัสแล้วว่า **จตุตถจริ อริยสัจจანი สมมุปปถุญญา ปสฺสตี** ดังนี้ เพื่ออันทรงแสดง ซึ่งความที่ (แห่งสรณคณณ์) นั้น เป็นธรรมชาติไม่หวั่นไหว ฯ

ด้วยว่า (อ.บุคคล)ใด ถึงแล้ว (ซึ่งรัตนะ ท. มีพุทธรัตนะเป็นต้น) เหล่านั้น ว่าเป็นสรณะ ด้วยสามารถแห่งการเห็น ซึ่งสัจจะ ท. เหล่านั้น, อ.สรณะ นั้น (ของบุคคล) นั้น เป็นสรณะเกษม ด้วย เป็นสรณะสูงสุด ด้วย (ย่อมเป็น), อนึ่ง อ.บุคคล นั้น อาศัยแล้ว ซึ่งสรณะ นั้น ย่อมหลุดพ้น จากทุกขวิวัฏฏะ แม้ทั้งสิ้น, เพราะเหตุนี้ (อ.พระดำรัส) มีพระดำรัส ว่า **เอตฺ โข สรณํ เขมํ** ดังนี้เป็นต้น (อันพระผู้มีพระภาคเจ้า) ตรัสแล้ว ดังนี้ (อันบัณฑิต พึงทราบ) ฯ

ในกาลเป็นที่สุดลงแห่งเทศนา อ.ฤาษี ท. เหล่านั้น แม้ทั้งปวง บรรลุแล้ว ซึ่งความเป็นแห่งพระอรหันต์ กับ ด้วยปฏิสัมภิทา ท. ถวายบังคมแล้ว ซึ่งพระศาสดา ทูลขอแล้ว ซึ่งการบวช ฯ

อ.พระศาสดา ทรงเหยียดออกแล้ว ซึ่งพระหัตถ์ จากภายใน แห่งจีวร ตรัสแล้ว ว่า (อ.ท่าน ท.) เป็นภิกษุ (เป็น) จงมาเถิด, อ.ท่าน ท. จงประพฤติ ซึ่งพรหมจรรย์ เถิด ดังนี้ ฯ

ในขณะนั้นนั้นเที่ยว (อ.ฤาษี ท. เหล่านั้น) เป็นผู้ทรงไว้ ซึ่งบริวาร ๘ เป็นราวกะว่า พระเถระผู้ประกอบแล้วด้วยร้อยแห่งกาลฝน ได้เป็นแล้ว ฯ

ก็ (อ.วัน) นั้น เป็นวันเป็นที่ ถือเอา ซึ่งสักการะ มา (แห่งชน ท.) ผู้อยู่ในแคว้นแคว้นชื่อว่าอังคะและแคว้นแคว้นชื่อว่ามคธและ-แคว้นแคว้นชื่อว่ากุรุโดยปกติ แม้ทั้งปวง ได้เป็นแล้ว ฯ

(อ.ชนท.) เหล่านั้น ผู้ถือเอาซึ่งสักการะมาแล้ว เห็นแล้ว (ซึ่งฤาษีท.) เหล่านั้น แม้ทั้งปวง ผู้บวชแล้ว คิดกันแล้วว่า อ.พรหมณซึ่งอัคริทัตต์ของเรา ท. เป็นใหญ่ (ย่อมเป็น) หรือ หนอ แล หรือว่า อ.พระสมณ-ผู้โคดม (เป็นใหญ่ ย่อมเป็น) ดังนี้ ได้สำคัญแล้ว ว่า อ.อัคริทัตต์เที่ยว เป็นใหญ่ (ย่อมเป็น) เพราะความที่แห่งพระสมณ ผู้โคดม เสด็จมาแล้ว ดังนี้ ฯ อ.พระศาสดา ทรงตรวจดูแล้ว ซึ่งอัคริทัตต์ (ของชน ท.) เหล่านั้น ตรัสแล้ว ว่า ดูก่อนอัคริทัตต์ (อ.เธอ) จงตัด ซึ่งความสงสัย แห่งบริษัท ดังนี้ ฯ

(อ.อัคริทัตต์) นั้น (กราบทูลแล้ว) ว่า แม้อ.ข้าพระองค์ ย่อมหวังเฉพาะ (ซึ่งเหตุ) มีประมาณเท่านั้นนั้นเที่ยว ดังนี้ เหาะขึ้นไปแล้ว สู่ฟ้า ๗ ครั้ง ด้วยกำลังแห่งฤทธิ ลงแล้ว บ่อย ๆ ถวายบังคมแล้ว ซึ่งพระศาสดา กราบทูลแล้ว ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ อ.พระผู้มีพระภาคเจ้า เป็นศาสดา ของข้าพระองค์ (ย่อมเป็น), อ.ข้าพระองค์ เป็นสาวก ย่อมเป็น ดังนี้ ประกาศแล้ว ซึ่งความที่ (แห่งตน) เป็นสาวก ดังนี้แล ฯ

อ.เรื่องแห่งปุโรหิตชื่อว่าอัคริทัตต์ (จบแล้ว) ฯ

ตสฺส ปน อจฺลภาวํ ทสฺสเสตุํ มคฺเคน อาคตฺสรณเมว ปกาเสนโต **จตุตถจริ อริยสัจจანი สมมุปปถุญญา ปสฺสตี**ติ อาห.

โย ที เอเตสํ สจฺจანი ทสฺสนวเสน เอตานิ สรณํ คโต, ตสฺส เอตํ สรณํ เขมญฺจ อุตฺตมญฺจ, โส จ ปุคฺคโล เอตํ สรณํ ปฏิจฺจ สกฺลสมุมาปี วฏฺฐาทุกฺขา ปมฺุจฺจติ; ตสฺมา “เอตํ โข สรณํ เขมณฺฺติอาทิ วุตฺตุนฺฺติ.

เทศนาวสานे सपुपेपि ते अस्सिये सह प्रवृत्तिमपि वारुत्तुं पत्तुवा स्तुतारं वनृत्तुवा पपुपुत्तुं याजिस्सु.

स्तुता जिवरणुत्तरतो हत्तुं पसाเรत्तुवा “เอถ ภิกฺขโว, จรท พุรหมจฺริยนฺฺติ อาห.

ตฺขณญฺเวยว อฏฺฐปฺริกฺขารธฺธา วสฺสสตีตฺเตเวธา วिय อहेสฺสุ.

โส จ สพฺเพสปี อญฺคมคตฺทกฺกุรฺวสฺสวสฺสึ สกฺกาโร อาทาย อาคมนทิวโส อโหสิ.

เต สกฺกาโร อาทาย อาคตา สพฺเพปิ เต अस्सिये ปพุพฺพิเต ทิสฺวา “กีนฺุ โข อมฺหากํ อคฺคิตฺตฺตฺพรหมณเอน มหา อุทานุ สมณเอน โคตโมตี จินฺุเตตฺตวา “สมณสฺส โคตมสฺส อาคตฺตฺตา อคฺคิตฺตฺโตว มหาตี อมญฺเณสิ. สฺตฺตา เตสํ อชฺฐมาสยํ โอลเเกตฺตวา “อคฺคิตฺตฺตฺ ปริสาย กงฺขิ จินฺุทาตี อาห.

โส “อหฺปิ เอตฺตกเมว ปจฺจาสิสामीตี อิทฺธิพเลน สฺตฺตฺกขฺชตฺตฺ เวหาสิ อพฺุคฺคฺนตฺตฺวา ปนปฺปฺนุ โอลุยฺห สฺตฺตฺอารํ วนृत्ตฺวา “สฺตฺตา เม ภาเน ภาควา, สวาโกหมสมฺมิตี วตฺตวา สวาगतฺตฺ ปกาเสสิตี.

อคฺคิตฺตฺตฺปุโรหิตวตฺตฺ.

**๗. อ.เรื่องแห่งปัญหา ของพระเถระชื่อว่าอานนท์
(อันข้าพเจ้า จะกล่าว) ๕**

๗. อานนตเถรสุส ปุฬหวตถุ.

อ.พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ ในพระเชตวัน ทรงปรารภ
ซึ่งปัญหา ของพระเถระชื่อว่าอานนท์ ตรัสแล้ว ซึ่งพระธรรมเทศนา
นี้ว่า **ทูลลโก ปุริสาชฌุโณ** ดังนี้ เป็นต้น ๕

“ทูลลโก ปุริสาชฌุโณ อิมํ ฐมฺมเทสนํ สตุฏฺทา
เซตวนเ วิหรนฺโต อานนตเถรสุส ปุฬหํ อารพฺภ กเถสิ.

ดังจะกล่าวโดยพิสดาร ในวันหนึ่ง อ.พระเถระ ผู้หนึ่งแล้ว ใน
ที่เป็นที่พักในเวลากลางวัน คิดแล้ว ว่า อ.ที่เป็นที่เกดขึ้น ท. (แห่งสัตว์
วิเศษ ท.) มีข้างเชือกอาชาไนยเป็นต้น อันพระศาสดา ผู้เมื่อตรัส
(ซึ่งพระดำรัส ท.) มีพระดำรัส ว่า อ.ข้างเชือกอาชาไนย ย่อมเกดขึ้น
ในตระกูลแห่งข้างฉัททันต์ หรือ หรือว่า ในตระกูลแห่งข้างอุโปสถ,
อ.ม้าตัวอาชาไนย (ย่อมเกดขึ้น) ในตระกูลแห่งม้าสินธพ หรือ หรือว่า
ในตระกูลแห่งม้าผู้ราชาชื่อว่าวลาหก, อ.โคตัวอาชาไนย (ย่อมเกดขึ้น)
ในชนบทชื่อว่าทักขินาบาด ดังนี้ เป็นต้น ตรัสไว้แล้ว, ส่วนว่า อ.บุรุษ
ผู้อาชาไนย ย่อมเกดขึ้น (ในที่) ไหน หนอ แล ดังนี้ ๕

เถโร หิ เอกทิวสํ ทิวาญฺจानเ นิสินฺโน จินฺเตสิ
“เหตุอาชานีโย ฉทพฺพตฺถุเล วา อุโปสถกุเล วา อุปฺปชฺชติ,
อสุสาชานีโย สินฺธุวกุเล วา วลาหกอสุสาชากุเล วา,
โคอาชานีโย ทกฺขินาปเถตฺถิอาทนี วิทฺถนเตน สตุฏฺทารา
เหตุอาชานียาทนี อุปฺปตฺตติฏฺฐานานิ กถิตานิ,
ปุริสาชานีโย ปน กนฺ ญฺ โข อุปฺปชฺชติตี.

(อ.พระเถระ) นั้น เข้าไปเฝ้าแล้ว ซึ่งพระศาสดา ถวายบังคมแล้ว
ทูลถามแล้ว ซึ่งเนื้อความ นั้น ๕

โส สตุฏฺทารํ อุปฺสงฺกมิตฺวา วฺนฺทิตฺวา เอตมตฺถํ
ปุจฺฉิ.

อ.พระศาสดา ตรัสแล้ว ว่า ดูก่อนอานนท์ ชื่อ อ.บุรุษ-
ผู้อาชาไนย ย่อมเกดขึ้น (ในที่) ทั้งปวง หามีได้, แต่ว่า (อ.บุรุษ-
ผู้อาชาไนย) ย่อมเกดขึ้น ในที่อันเป็นมัชฌิมประเทศ อันยาวโดย
ร้อยแห่งโยชน์ ๓ โดยตรง มีร้อยแห่งโยชน์ ๘ เป็นประมาณ โดย
กลม, ก็ (อ.บุรุษผู้อาชาไนย) เมื่อเกดขึ้น ย่อมเกดขึ้น (ในตระกูล) ไค
หรือ หรือว่า (ในตระกูล) นั้น หามีได้, (อ.บุรุษผู้อาชาไนย) นั้น
ย่อมเกดขึ้น แห่งตระกูลของกษัตริย์ผู้มหาศาล และพราหมณ์-
ผู้มหาศาล ท. หนา (ในตระกูล) ตระกูลใดตระกูลหนึ่งนั้นเทียว
ดังนี้ ตรัสแล้ว ซึ่งพระศาสดา นี้ว่า

สตุฏฺทา “อานนฺท ปุริสาชานีโย นาม น สพฺพตฺถ
อุปฺปชฺชติ, อุชฺชุกโต ปน ติโยชนสตาเยว อวภูฏฺฏโต
นวิโยชนสทปฺปมาเถน มชฺฌิมเทสฺสุจฺจานเ อุปฺปชฺชติ;
อุปฺปชฺชนฺโต จ น ยสฺมี วา ตสฺมี วา กุเล อุปฺปชฺชติ,
ชตฺติเยมหาสาลพฺราหมณมหาสาลกฺกุลาณํ อญฺญตฺตรสฺมีเยว
อุปฺปชฺชติตี วตฺวา อิมํ คาถมาห

อ.บุรุษผู้อาชาไนย เป็นผู้อันบุคคลหาได้โดยยาก
(ย่อมเป็น), (อ.บุรุษผู้อาชาไนย) นั้น ย่อมเกด (ในที่) ทั้งปวง
หามีได้, (อ.บุรุษผู้อาชาไนย) นั้น ผู้เป็นปราชญ์ ย่อมเกด
(ในตระกูล) ไค, อ.ตระกูล นั้น ย่อมถึง ซึ่งความสุข ดังนี้ ๕

“ทูลลโก ปุริสาชฌุโณ, น โส สพฺพตฺถ ชายตี.
ยตฺถ โส ชายตี ธีโร, ตํ กุลํ สุขเมธตีตี.

อ.อรรถ ว่า ก็ อ.บุรุษผู้อาชาไนย เป็นผู้อันบุคคลหาได้โดยยาก
(ย่อมเป็น), คือว่า เป็นผู้อันบุคคลหาได้โดยง่าย รวากะ (อ.สัตว์
วิเศษ ท.) มีข้างเชือกอาชาไนยเป็นต้น (ย่อมเป็น) หามีได้ แล,
(อ.บุรุษผู้อาชาไนย) นั้น ย่อมไม่เกด (ในที่) ทั้งปวง คือในปัจจุบัน-
ประเทศ หรือ หรือว่า คือในตระกูลอันต่ำ, แต่ว่า (อ.บุรุษ
ผู้อาชาไนยนั้น) ย่อมเกด แห่งตระกูลของกษัตริย์และพราหมณ์ ท.
หนา ในตระกูล ตระกูลใดตระกูลหนึ่ง ในที่เป็นที่กระทำซึ่งสักการะ
มีการอภิวัตเป็นต้น แห่งมหาชน ในมัชฌิมประเทศนั้นเทียว,

ตตฺถ “**ทูลลโก**ตี: ปุริสาชฌุโณ หิ ทูลลโก, น หิ
เหตุอาชานียาทโย วิย สูลโก, โส สพฺพตฺถ ปจฺจนฺตเทเส
วา นีจกุเล วา น ชายตี, มชฺฌิมเทเสเยว ปน มหาชนสฺสุ
อภิวัตนาทิสกฺการกฺรณญฺจานเ ชตฺติเยพฺราหมณกฺกุลาณํ
อญฺญตฺตรสฺมี กุเล ชายตี,

ก็ (อ.บุรุษผู้อาชาไนย) นั้น ผู้เป็นปราชญ์ คือว่า ผู้มีปัญญาสูงสุด คือว่า ผู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เมื่อเกิด อย่างนี้ ย่อมเกิด (ในตระกูล) โด, (อ.ตระกูล) นั้น ย่อมถึง ซึ่งความสุข คือว่า เป็นตระกูล ถึงแล้วซึ่งความสุขนั้นเที่ยว ย่อมเป็น ดังนี้ (ในบท ท.) เหล่านี้หนา (แห่งบท) ว่า **ทูลลโภ** ดังนี้ เป็นต้น ฯ

ในกาลเป็นที่สุดลงแห่งเทศนา (อ.ชน ท.) มาก บรรลุแล้ว (ซึ่งอริยผล ท.) มีโสดาปัตติผลเป็นต้น ดังนี้แล ฯ

เอวံ ชายมาโน จ ยตถ โส ชายติ ธีโร อุตตมปญฺญโธ
สมฺมาสมฺพุทฺโธ, ตํ กุลํ สุขเมธติ สุขปุตฺตเมว
โหตีติ อตฺถโธ.

เทศนาว่าสาเน พหุ โสตาปตฺติผลาทีนึ ปาปฺถึสุตี

อ.เรื่องแห่งปัญหา ของพระเถระชื่อว่าอานนท์ (จบแล้ว) ฯ

อานนฺตเถรสุส ปญฺหวตฺถ.

๘. อ.เรื่องแห่งภิกษุผู้มากพร้อม (อันข้าพเจ้า จะกล่าว) ฯ

๘. สมพหุลภิกษุขวตฺถ.

อ.พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ ในพระเชตวัน ทรงปรารภ ซึ่งวาจาเป็นเครื่องกล่าว ของภิกษุ ท. ผู้มากพร้อม ตรัสแล้ว ซึ่งพระ ธรรมเทศนา นี้ ว่า **สุโข พุทฺธานมฺปฺปาโท** ดังนี้ เป็นต้น ฯ

“**สุโข พุทฺธานมฺปฺปาโท** อิมํ ธมฺมเทศนํ
สตฺถา เขตฺวเน วิหรนฺโต สมพฺหุลานํ ภิกฺขุณํ กถํ
อารพฺภ กเถสิ.

ดังจะกล่าวโดยพิสดาร ในวันหนึ่ง อ.ภิกษุ ท. มีรอยห่าเป็น ประมาณ นั่งแล้ว ในศาลาเป็นที่บำรุง ยังวาจาเป็นเครื่องกล่าว ว่า คุณก่อนท่านผู้มีอายุ ท. อ.อะไร หนอ แล เป็นความสุข ในโลก นี้ (ย่อมเป็น) ดังนี้ ให้ตั้งขึ้นพร้อมแล้ว ฯ

เอกทิวสํ หิ ปญฺจสตฺตา ภิกฺขุ อฺปฺภุจฺจานสาลาเย
นิสิณฺนา “อาวฺโส กิ นฺ สุ โข อิมสฺมึ โลเก สุขนฺติ กถํ
สมฺภุจฺจาเปสฺสุ.

(ในภิกษุ ท.) เหล่านี้หนา (อ.ภิกษุ ท.) บางพวก กล่าวแล้ว ว่า ชื่อ อ.ความสุข อันเช่นกับด้วยความสุขในความเป็นแห่งพระราชา ย่อมไม่มี ดังนี้ ฯ (อ.ภิกษุ ท.) บางพวก (กล่าวแล้ว ว่า ชื่อ อ.ความสุข) อันเช่นกับด้วยความสุขในกาม (ย่อมไม่มี ดังนี้) ฯ (อ.ภิกษุ ท.) บางพวก กล่าวแล้ว ว่า ชื่อ อ.ความสุข อันเช่นกับด้วยความสุข ในการบริโภคซึ่งข้าวสาลีและเนื้อ ย่อมไม่มี ดังนี้ ฯ

ตตฺถ เกจิ “**รชฺชสุสฺสทิสํ สุขนฺนาม นตฺถิติ อาหํสุ.**
เกจิ “**กามสุสฺสทิสํ.....เกจิ “สาลิมฺสโภชนสุสฺสทิสํ**
สุขนฺนาม นตฺถิติ อาหํสุ.

อ.พระศาสดา เสด็จมาแล้ว สู่ที่ (แห่งภิกษุ ท.) เหล่านี้ นั่งแล้ว ตรัสถามแล้ว ว่า คุณก่อนภิกษุ ท. (อ.เธอ ท.) เป็นผู้นั่งพร้อมกันแล้ว ด้วยวาจาเป็นเครื่องกล่าว อะไร หนอ ย่อมมี ในกาลนี้ ดังนี้, (ครั้นเมื่อคำ) ว่า (อ.ข้าพระองค์ ท. เป็นผู้นั่งพร้อมกันแล้ว ด้วยวาจา เป็นเครื่องกล่าว) ชื่อ นี้ (ย่อมมี ในกาลนี้) ดังนี้ (อันภิกษุ ท. เหล่านี้) กราบทูลแล้ว, ตรัสแล้ว ว่า คุณก่อนภิกษุ ท. (อ.เธอ ท.) ย่อมกล่าว ซึ่งอะไร, ด้วยว่า อ.ความสุข แม้ทั้งปวง นี้ เป็นความสุขอันนับ เนื่องแล้วในวิภวทุกขนั้นเที่ยว (ย่อมเป็น), ส่วนว่า (อ.ความสุข) นี้ นั้นเที่ยว คือ อ.การเสด็จอุบัติแห่งพระพุทฺธเจ้า อ.การฟังซึ่งธรรม อ.ความพร้อมเพรียงแห่งสงฆ์ อ.ความที่ (แห่งบุคคล) เป็นผู้บันเทิงพร้อมอยู่ เป็นความสุข (ย่อมเป็น) ในโลก นี้ ดังนี้ ตรัสแล้ว ซึ่งพระคาถา นี้ ว่า

สตฺถา เตสํ นิสิณฺนญฺจานํ อาคนฺตุวา “กาย
นฺตฺถ ภิกฺขเว เอตฺรหิ กถาย สนฺนิสิณฺนาตี ปุจฺฉิตฺวา,
“อิมาย นามาตี วุตฺเต, “ภิกฺขเว กิ กเถถ, อิทํ หิ
สพฺพปิ สุขํ วญฺญทุกฺขปริยาปนฺนเมว, อิมสฺมึ ปน
โลกํ พุทฺธปฺปาโท ธมฺมสุสฺวานํ สงฺฆสามคฺคิ
สมฺเมทฺมานภาโวตี อิทเมว สุขนฺติ วตฺวา อิมํ
คาถมาห

อ.การเสด็จอุบัติ แห่งพระพุทฺธเจ้า ท. เป็นสุข (ย่อมเป็น),
อ.การแสดงซึ่งพระสัทธรรม เป็นสุข (ย่อมเป็น),
อ.ความพร้อมเพรียง แห่งสงฆ์ เป็นสุข (ย่อมเป็น), อ.ตบะ
(แห่งบุคคล ท.) ผู้พร้อมเพรียงกัน เป็นสุข (ย่อมเป็น) ดังนี้ ฯ

“**สุโข พุทฺธานมฺปฺปาโท, สุขา สทฺธมฺมเทศนา,**
สุขา สงฺฆสุส สามคฺคิ, สมคฺคานํ ตโป สุขิติ.

(อ.อรรถ ว่ำ) อ.พระพุทธรเจ้า ท. เสด็จอุบัติอยู่ ทรงยังมหาชน
ยอมให้ข้าม (จากกันดาร ท.) มีกันดารคืออโรคจะเป็นต้น เหตุใด,
เพราะเหตุนี้ อ.การเสด็จอุบัติ แห่งพระพุทธรเจ้า ท. เป็นสุข
(ยอมเป็น), อ.สัตว์ ท. ผู้มีทุกข์มีชาติเป็นต้นเป็นธรรม อาศัยแล้ว
ซึ่งการแสดงซึ่งพระสัทธรรม ย่อมพ้น (จากทุกข์ ท.) มีชาติเป็นต้น
เหตุใด, เพราะเหตุนี้ อ.การแสดงซึ่งพระสัทธรรม เป็นสุข
(ยอมเป็น) (ดังนี้ ในบท ท.) เหล่านี้หนา (แห่งบท) ว่า
พุทธานุอุปปาโต ดังนี้ เป็นต้น ฯ

อ.ความที่ (แห่งบุคคล) เป็นผู้จิตเสมอกัน ชื่อว่า ความพร้อมเพรียง ฯ
(อ.ความพร้อมเพรียง) แม้นั้น เป็นสุขนั้นเที่ยว (ยอมเป็น) ฯ
ก็ อ.อันเรียน ซึ่งพระพุทธรเจ้า หรือ หรือว่า อ.อันรักษา ซึ่งธุดงค์ ท.
หรือว่า อ.อันกระทำ ซึ่งสมณธรรม (แห่งบุคคล ท.) ผู้พร้อมเพรียงกัน
คือว่า ผู้มีความคิดเดียวกัน เป็นสุข (ยอมเป็น) เหตุใด,
เพราะเหตุนี้ (อ.พระดำรัส) ว่า **สมคฺคานํ ตโป สุขํ** ดังนี้
(อันพระผู้มีพระภาคเจ้า) ตรัสแล้ว ฯ

ด้วยเหตุนี้เที่ยว (อ.พระผู้มีพระภาคเจ้า) ตรัสแล้ว ว่า
คู่ก่อนภิกษุ ท. ก็ อ.ภิกษุ ท. เป็นผู้พร้อมเพรียงกัน (เป็น) จักประชุมกัน,
เป็นผู้พร้อมเพรียงกัน (เป็น) จักลุกขึ้น, เป็นผู้พร้อมเพรียงกัน (เป็น)
จักกระทำ ซึ่งกิจอันบุคคลพึงกระทำแห่งสงฆ์ ท. ตลอดกาลเพียงไร,
คู่ก่อนภิกษุ ท. อ.ความเจริญนั้นเที่ยว (อันภิกษุ ท.) พึงหวังเฉพาะ,
อ.ความเลื่อมรอบ (อันภิกษุ ท. พึงหวังเฉพาะ) หามิได้ เพียงนั้น
ดังนี้ ฯ

ในกาลเป็นที่สุดลงแห่งเทศนา อ.ภิกษุ ท. มาก ตั้งอยู่เฉพาะแล้ว
ในความเป็นแห่งพระอรหันต์ ฯ อ.เทศนา เป็นเทศนาเป็นไปกับ
ด้วยวจาที่มีประโยชน์ ได้มีแล้ว แม้แก่มหาชน ดังนี้แล ฯ

ตตถ “**พุทธานุอุปปาโต**: ยสุมา พุทธา
อุปัชฺชมานา มหาชนํ ราคกนฺตาราทีหิ ตาเรนฺติ;
ตสุมา พุทธานํ อุปปาโท สุขํ. ยสุมา สทฺธมฺเมสนํ
อาคมฺม ชาติอาทิมฺมา สตฺตา ชาติอาทีหิ มุจฺจนฺติ;
ตสุมา สทฺธมฺเมสนา สุขา.

สามคฺคิตฺติ สมจิตตตา. สปิ สุขา เอว. สมคฺคานํ
ปน เอกจิตฺตานํ ยสุมา พุทฺธวจนํ वा อुकฺคณฺหิตฺ
ฐตฺถคานํ वा ปริหริตฺ สมณธมฺมํ वा กาคฺ สุขํ;
ตสุมา “**สมคฺคานํ ตโป สุขํ** วจฺตํ.

เตเนวาท “ยาวกัวญฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ สมคฺคา
สนฺนิปตฺติสฺสนฺติ, สมคฺคา วุฏฺฐหิสฺสนฺติ, สมคฺคา
สงฺฆกรณียานํ กวิสฺสนฺติ; วุฏฺฐิเยว ภิกฺขเว
ภิกฺขุณฺ ปาฏิกงฺขา, โน ปริหานํตี.

เทศนาวสานे पणु भिक्षु अरहन्ते पतिगृह्णन्ति
महाचनसुसापि सात्त्विका तेसना ओहसिती.

อ.เรื่องแห่งภิกษุผู้มากพร้อม
(จบแล้ว) ฯ

สมพหุลภิกษุวตฺถ.

**๙. อ.เรื่องแห่งพระเจดีย์อันเป็นวิการ
แห่งทอง ของพระทศพลพระนามว่ากัสสปะ
(อันข้าพเจ้า จะกล่าว) ฯ**

อ.พระศาสดา เมื่อเสด็จเที่ยวไป สู่อุทเทสิก ทรงแสดง
ซึ่งพระเจดีย์อันเป็นวิการแห่งทอง ของพระทศพลพระนามว่ากัสสปะ
ตรัสแล้ว ซึ่งพระธรรมเทศนา นี้ว่า **ปุชารเห** ดังนี้ เป็นต้น ฯ

(ดังจะกล่าวโดยพิสดาร) อ.พระตถาคตเจ้า เสด็จออกแล้ว
จากเมืองชื่อว่าสาวัตถี เสด็จไปอยู่ สู่มืองชื่อว่าพาราณสี
ตามลำดับ มีหมู่แห่งภิกษุใหญ่เป็นบริวาร เสด็จถึงพร้อมแล้ว
ซึ่งเทวสถาน แห่งใดแห่งหนึ่ง ในที่ใกล้ แห่งโตไทยคาม ในระหว่าง
แห่งหนทาง ฯ

อ.พระสุคตเจ้า ผู้ประทับนั่งแล้ว (ใกล้เทวสถาน) นั้น ทรงส่งไปแล้ว
ซึ่งภิกษุผู้เป็นธรรมภักตคาริก (ทรงยังภิกษุ) ให้ร้องเรียกแล้ว
ซึ่งพราหมณ์ ผู้กระทำอยู่ ซึ่งกรรมคือการใด ในที่ไม่ใกล้ ฯ
อ.พราหมณ์ นั้น มาแล้ว ไม่อภิวาทแล้ว ซึ่งพระตถาคตเจ้า ให้อภิวาทแล้ว
ซึ่งเทวสถาน นั้นนันทเทียว ได้ยินแล้ว ฯ

แม้ อ.พระสุคตเจ้า ตรัสแล้ว ว่า ดูก่อนพราหมณ์ (อ.ท่าน)
ย่อมสำคัญ ซึ่งประเทศ นี้ อย่างไร ดังนี้ ฯ (อ.พราหมณ์ กราบพูนแล้ว) ว่า
ข้าแต่พระโคตม ผู้เจริญ (อ.ข้าพระองค์) ย่อมไหว้ (ด้วยความสำคัญ) ว่า
(อ.ที่นี้) เป็นที่แห่งเจดีย์อันมาแล้ว ตามประเพณี ของข้าพระองค์ ท.
(ย่อมเป็น) ดังนี้ ดังนี้ ฯ

อ.พระสุคตเจ้า (ทรงยังพราหมณ์) นั้น ให้อภิวาทด้วยดีแล้ว
(ด้วยพระดำรัส) ว่า ดูก่อนพราหมณ์ อ.กรรมอันดี อันท่าน ผู้ไหว้อยู่
ซึ่งที่ นี้ กระทำแล้ว ดังนี้ ฯ

อ.ภิกษุ ท. พึงแล้ว (ซึ่งพระดำรัส) นั้น ยังความสงสัย ว่า
อ.พระผู้มีพระภาคเจ้า (ทรงยังพราหมณ์) ให้อภิวาทด้วยดีแล้ว
อย่างนี้ ด้วยเหตุ อะไร หนอ แล ดังนี้ ให้เกิดพร้อมแล้ว ฯ

ในลำดับนั้น อ.พระตถาคตเจ้า ตรัสแล้ว ซึ่งสมภารสุตร
ในมัชฌิมนิกาย เพื่ออันขจัด ซึ่งความสงสัย (แห่งภิกษุ ท.)
เหล่านั้น ทรงเนรมิตแล้ว ซึ่งพระเจดีย์อันเป็นวิการแห่งทอง
อันสูงโดยโยชน์หนึ่ง ของพระทศพลพระนามว่ากัสสปะ ด้วย
ซึ่งพระเจดีย์อันเป็นวิการแห่งทอง อันอีก ด้วย ในอากาศ ด้วยอานุภาพ
แห่งฤทธิ ทรงยังมหาชน ให้เห็นแล้ว ตรัสแล้ว ว่า ดูก่อนพราหมณ์
อ.การบูชา (ซึ่งบุคคล ท.) ผู้ควรเพื่ออันบูชา ผู้มีอย่างอย่างนี้
เป็นการบูชาควรแล้วกว่าเทียว (ย่อมเป็น) ดังนี้ ทรงประกาศแล้ว
(ซึ่งบุคคล ท.) ผู้ควรเพื่ออันบูชา ๔ มีพระพุทธรูปเป็นต้น
ตามนัย (อันพระองค์) ทรงแสดงแล้ว ในมหาปริณิพพานสูตร
นั้นเทียว ทรงกำหนดแสดงแล้ว ซึ่งเจดีย์ ท. ๓ คือ ซึ่งสิริเจดีย์
ซึ่งอุทเทสิกเจดีย์ ซึ่งบริโศกเจดีย์ โดยพิเศษ ได้ตรัสแล้ว ซึ่งพระศาสดา ท.
เหล่านี้ ว่า

๙. กสฺสปทสพลสฺส สุวณฺณเจติยวตฺถุ.

**“ปุชารเหติ อิมิ ฐมฺมเทสนํ สตุถา จาริกิ
จรมานิ กสฺสปทสพลสฺส สุวณฺณเจติยํ อารพุก
กเถสิ.**

ตถาคโต สาวตฺถิโต นิคุขมิตฺวา อนฺนุพฺพเพน
พาราณสี คจฺจนฺโต อนฺตรามคฺเค โตเทยฺยคามสฺส
สมิเป มหาภิกฺขุสงฺฆมฺปวิวาโร อณฺยตฺริ เทวภูจฺฉานํ
สมฺปาปฺถิ.

ตตฺร นิสินฺโน สุกฺโต ฐมฺมภณฺฑาคาริกิ เปเสตฺวา
อวิหฺวเร กสิกกมฺมํ กโรนฺตํ พฺราหฺมณํ ปกฺโกสาเปสิ.
โส พฺราหฺมณิ อาคนฺตฺวา ตถาคตํ อนฺนวิทิตฺวา
ตเมว เทวภูจฺฉานํ วนฺทิตฺวา อภฺยาสี.

สุคฺโตปิ “อิมิ ปเทสํ กิณฺติ มณฺยสฺสิ พฺราหฺมณชาติ
อาห. “อมฺหากํ ปเวณฺยิยา อาคตเจติยภูจฺฉานนฺติ
วนฺทามิ โภ โคตมาติ.

“อิมิ จานํ วนฺทนฺเตน ตยา สาธุ กตํ พฺราหฺมณชาติ
สุคฺโต ตํ สมฺปหํเสสิ.

ติ สุตฺวา ภิกฺขุ “เกน นฺ โข การเถน ภควา
เอว สมฺปหํเสสิตี สํสยํ สณฺขเนสฺสุ.

ตโต ตถาคโต เตสํ สํสยมฺปนฺตํ มชฺฐมิมนิกาเย
สมภารสุตฺตุนฺตํ วตฺวา อิฑฺธานุภาเวน กสฺสป-
ทสพลสฺส โยชนฺนุเพธํ กนกเจติยํ อปรณฺจ
กนกเจติยํ อากาเส นิมนฺนิตฺวา มหาชนํ ทสฺเสตฺวา
“พฺราหฺมณ เอววิจฺฉานํ ปุชารหานํ ปุชฺชา ยุตฺตตฺราวาติ
วตฺวา มหาปริณิพฺพานสฺสุเต ทสฺสิตฺตเนยฺเวว
พฺพุทฺธาภิเก จตฺตาโร ปุชารเห ปกาเสตฺวา สิริเจติยํ
อุทฺทิสฺสเจติยํ บริโศกเจติยนฺติ ตีถิ เจติยานิ
วิเสสโต ปริทีเปตฺวา อิมา คาถา อภาสิ

อ.บุญ (ของบุคคล) ผู้บูชาอยู่ (ซึ่งบุคคล ท.) ผู้ควรเพื่ออันบูชา คือซึ่งพระพุทเจ้า ท. ด้วย หรือว่า คือซึ่งพระสาวก ท. ด้วย ผู้มีธรรมเป็นเหตุเน้นช้ำอันก้าวล่วงแล้วด้วยดี ผู้มีความโศก และความรำไรอันข้ามแล้ว ผู้บูชาอยู่ (ซึ่งบุคคลผู้ควรเพื่ออันบูชา ท.) เหล่านั้น ผู้เช่นนั้น ผู้ดับกิเลสแล้ว ผู้มีภัยแต่ที่ไหน ๆ หามิได้ แม้อันใคร ๆ ไม่อาจ เพื่ออันนับ ว่า (อ.บุญ) นี้ มีประมาณเท่านี้ (ดังนี้) ดังนี้ ฯ

“บุชารเห ปุชยโต พุทฺธะ ยทิจ สวเก
ปปลฺลจสมตฺติกฺกนฺเต ตินฺนุณโสภปริทฺทเว
เต ตาทิเส ปุชยโต นิพฺพุเต อฏฺโฏภยา
น สกฺกา ปุณฺณํ สงฺขาทุํ อิมุตฺตมปี เกณจิติ.

(อ.บุคคล ท. เหล่าใด) ผู้ควร เพื่ออันบูชา (อ.บุคคล ท. เหล่านั้น) ชื่อว่า บุชารหา (ผู้ควรเพื่ออันบูชา) (ในพระคาถา ท.) เหล่านั้น อ.อธิบาย ว่า เป็นผู้ควรแล้ว เพื่ออันบูชา ดังนี้ ฯ (อ.อรรถ) ว่า ผู้บูชาอยู่ (ด้วยสามมีจิกรรม ท.) มีการอภิวัตเป็นต้น ด้วย ด้วยปัจฉัย ท. ๔ ด้วย (ดังนี้) แห่งบาทแห่งพระคาถา) ว่า **บุชารเห ปุชยโต** ดังนี้ ฯ (อ.พระตถาคตเจ้า) ย่อมทรงแสดง (ซึ่งบุคคล ท.) ผู้ควรเพื่ออันบูชา (ด้วยบท) มีบทว่า **พุทฺธะ** ดังนี้เป็นต้น ฯ (อ.อรรถ) ว่า) คือซึ่งพระสัมมาสัมพุทเจ้า ท. (ดังนี้) แห่งบท) ว่า **พุทฺธะ** ดังนี้ ฯ (อ.อรรถ) ว่า หรือว่า (ดังนี้) แห่งศัพท์) ว่า **ยทิ** ดังนี้ ฯ

ตตฺถ ปุชิตุํ อรฺหา ปุชารหา. ปุชิตุํ ยุตฺตาทิ อตฺถิ.
บุชารเห ปุชยโตติ อภิวัตนาทึหิ จ จตฺตฺหิ ปจฺจเยหิ
ปุเชนฺตสฺส. ปุชารเห ทสฺเสติ พุทฺธะติอาทินา. **พุทฺธะติ**
สมฺมาสมฺพุทฺธะ. **ยทิติ** ยทิวา. อถวาติ อตฺถิ.

อ.อธิบาย ว่า อีกอย่างหนึ่ง ดังนี้ ฯ (อ.บท) ว่า **ปจฺเจกพุทฺธะ** ดังนี้ เป็นบท (อันพระตถาคตเจ้า) ตรัสแล้ว (ในบทว่า **พุทฺธะ** ดังนี้) นั้น ย่อมเป็น ฯ คือ ซึ่งสาวก ท. ด้วย ฯ (อ.อรรถ) ว่า ผู้มีธรรมเป็นเหตุ เน้นช้ำคือตัตถหาและทิวฐิและมานะอันก้าวล่วงแล้วด้วยดี (ดังนี้) แห่งบาทแห่งพระคาถา) ว่า **ปปลฺลจสมตฺติกฺกนฺเต** ดังนี้ ฯ (อ.อรรถ) ว่า ผู้มีความโศกและความรำไรอันก้าวล่วงแล้ว (ดังนี้) แห่งบาท แห่งพระคาถา) ว่า **ตินฺนุณโสภปริทฺทเว** ดังนี้ ฯ

ตตฺถ **ปจฺเจกพุทฺธะติ** กถิติ โหติ. สวเก จ.
ปปลฺลจสมตฺติกฺกนฺเตติ สมตฺติกฺกนฺตตฺตนาทิวฐิมาน-
ปปลฺลเจ. **ตินฺนุณโสภปริทฺทเวติ** อตฺติกฺกนฺตโสภปริทฺทเว.

อ.อธิบาย ว่า ผู้ก้าวล่วงแล้ว (ซึ่งความโศกและความรำไร ท.) ๒ เหล่านี้ ดังนี้ ฯ อ.ความที่ (แห่งบุคคล) เป็นผู้ควรเพื่ออันบูชา (อันพระตถาคตเจ้า) ทรงแสดงแล้ว (ด้วยบทท.) เหล่านั้น ฯ (อ.อรรถ) ว่า) มีพระพุทเจ้าเป็นต้น (ดังนี้) แห่งบทว่า) **เต** ดังนี้ ฯ (อ.บท) ว่า) **ตาทิเส** ดังนี้ (อันพระตถาคตเจ้า) (ทรงแสดงแล้ว) ด้วยสามารถ แห่งอันถือเอาซึ่งคุณอันพระองค์ตรัสแล้ว ฯ (อ.บท) ว่า) **นิพฺพุเต** ดังนี้ (อันพระตถาคตเจ้า) (ทรงแสดงแล้ว) ด้วยความดับแห่งกิเลส มีราคาเป็นต้น ฯ

อิมะ เทว อตฺติกฺกนฺเตติ อตฺถิ. เอเตหิ ปุชารหตฺตํ
ทสฺสิติ. **เตติ** พุทฺธาทโย. **ตาทิเสติ** วุตฺตคณฺณเสเน.
นิพฺพุเตติ ราคาทินิพฺพุติยา .

อ.ภัย (แต่ที่)ไหน ๆ คือว่า แต่ภพ หรือ หรือว่า แต่อาภรณ์ ย่อมไม่มี (แก่บุคคล ท. มีพระพุทเจ้าเป็นต้น) เหล่านั้น เพราะเหตุนั้น (อ.บุคคล ท. มีพระพุทเจ้าเป็นต้น เหล่านั้น) ชื่อว่า **อฏฺโฏภยา** (ผู้มีภัยแต่ที่ไหน ๆ หามิได้) ฯ (ซึ่งบุคคล ท. มีพระพุทเจ้าเป็นต้น) เหล่านั้น ผู้มีภัยแต่ที่ไหน ๆ หามิได้ ฯ (อ.อรรถ) ว่า) อ.บุญ (อันใคร ๆ) ไม่อาจ เพื่ออันนับ (ดังนี้) แห่งบาทแห่งพระคาถา) ว่า **น สกฺกา ปุณฺณํ สงฺขาทุํ** ดังนี้ ฯ

นตฺถิ กุโฏจึ ภวโต วา อารมฺมณโต วา เอเตสํ
ภยนฺติ **อฏฺโฏภยา**. เต อฏฺโฏภย. **น สกฺกา ปุณฺณํ**
สงฺขาทุนฺติ ปุณฺณํ คณฺถุํ น สกฺกา.

หากว่า (อ.อันถาม) ว่า (อ.บุญ อันใคร ๆ ไม่อาจ เพื่ออันนับ) อย่างไร ดังนี้ (พึงมี) ไซ้ ฯ (อ.อันวิสัญชานา) ว่า (อ.บุญ) แม้อันใคร ๆ (ไม่อาจ เพื่ออันนับ) ว่า (อ.บุญ) นี้ มีประมาณเท่านี้ ดังนี้ (พึงมี) (อ.อรรถ) ว่า (อ.บุญ) อันใคร ๆ (ไม่อาจ เพื่ออันนับ) ว่า (อ.บุญนี้) มีประมาณเท่านี้ (อ.บุญ) นี้ มีประมาณเท่านี้ ดังนี้ ดังนี้ (แห่งบาท แห่งพระคาถา) ว่า **อิมุตฺตมปี เกณจิติ** ดังนี้ ฯ

กถนฺติ เจ. **อิมุตฺตมปี เกณจิติ** อิมํ เอตฺตํ อิมํ
เอตฺตกนฺติ เกณจิติ.

อ.ศัพท์ คือ อปี (อัมบัณฑิต) พึงสัมพันธ์ (ในบท) ว่า (เกนจิ
ดังนี้) ๕ อันใคร ๆ คือว่า อันบุคคล หรือ หรือว่า อันเครื่องนับ ๕
(ในบุคคลและเครื่องนับ ท.) เหล่านี้หนานา (อันบุคคล) นั้น มีพรหม
เป็นต้น ชื่อว่า อันบุคคล ๕ อันเครื่องนับ มีอย่าง ๓ คือว่า
อันเครื่องพิจารณา หรือ หรือว่า อันเครื่องชั่ง หรือว่า อันเครื่องตวง
ชื่อว่า อันเครื่องนับ ๕

อ.เครื่องพิจารณา โดยนัย ว่า (อ.วัตถุ) นี้ มีประมาณเท่านี้ ดังนี้
ชื่อว่า เครื่องพิจารณา ๕

อ.เครื่องรองรับ ด้วยตาชั่ง ชื่อว่า เครื่องชั่ง ๕ อ.เครื่องตวง
ด้วยสามารถแห่งเครื่องตวงมีกึ่งแห่งของมีอ (และของมีอ) และแล่งและ
ทะนานเป็นต้น ชื่อว่า เครื่องตวง ๕ อ.บุญ (ของบุคคล) ผู้บูชาอยู่
(ซึ่งบุคคล ท. ผู้ควรเพื่ออันบูชา) มีพระพุทธรูปเป็นต้น อันใคร ๆ
คือว่า อันบุคคล อันเครื่องนับ ท. ๓ เหล่านี้ ไม่อาจ เพื่ออันนับ
ด้วยสามารถแห่งวิบาก เพราะความที่ (แห่งบุญ นั้น) เป็นคุณชาติ
อันเว้นแล้วจากส่วนสุตรอบ ดังนี้แล ๕

(อ.อันถาม) ว่า อ.การปั้น อย่างไร (แห่งบุคคล) ผู้บูชาอยู่
ในฐานะ ท. ๒ (ดังนี้ พึงมี) ๕ (อ.อันวิสัยชานา) ว่า อ.ประเภท ท.
คือ อ.บุญ (ของบุคคล) ผู้บูชาอยู่ (ซึ่งบุคคล ท. ผู้ควรเพื่ออันบูชา)
มีพระพุทธรูปเป็นต้น ผู้ทรงพระชนม์อยู่ (อันใคร ๆ) ไม่อาจ
เพื่ออันนับ ก่อน (อ.บุญ ของบุคคล) ผู้บูชาอยู่ (ซึ่งบุคคล ท. ผู้ควร
เพื่ออันบูชา) เหล่านี้ ผู้เช่นนั้น แม้ผู้นิพพานแล้ว ด้วยขันธ-
ปรินิพพาน อันมีกิลเลสปรินิพพานเป็นนิमित (อันใคร ๆ) ไม่อาจ
เพื่ออันนับ อีก ย่อมควร (ดังนี้ พึงมี) ๕

เพราะเหตุนี้แล (อ.พระดำรัส) ว่า

(ครั้นเมื่อพระตฤกตเจ้า) ทรงดำรงอยู่ด้วย แม้เสด็จนิพพาน
แล้ว ด้วย ครั้นเมื่อจิต เป็นจิตเสมอ (มีอยู่) อ.ผล เป็นผล
เสมอ (ย่อมเป็น), อ.สัตว์ ท. ย่อมไป สู่สุคติ ในเพราะเหตุ-
คือความเลื่อมใสแห่งใจ ดังนี้

(อันทำวสัฏกะ ตรัสแล้ว) ในวิมานวัตถุ ๕

อปีสทโท อธิ สมุพณฺธิตพุโ. เกนจิ ปุคฺคเลน
มานเน วา. ตตฺถ ปุคฺคเลนาคี เตน พุทฺหมาทินา.
มานนาคี ติวินเน มานเน ตีรณเน ธาเรณ
ปุเรณเน วา.

ตีรณํ นาม อิทํ เอตฺตกณฺฺติ นยโต ตีรณํ.

ธารณนฺฺติ ตฺลายุ ธาเรณํ. ปุเรณํ นาม
อหฺตมฺปฺสตปตฺตนาพิกาทิวเสน ปุเรณํ. เกนจิ ปุคฺคเลน
อิมเหติ ตีหิ มานเหติ พุทฺธาติเก ปุชฺชยโต ปุณฺณํ
วิปากวเสน คณฺเฑตุํ น สกฺกา ปริยนฺฺตรหิตโตติ.

ทฺวีสุ จานฺฺสุ ปุชฺชยโต ก็ ทานํ ปจฺมํ ธรรมาน
พุทฺธาติ ปุชฺชยโต น สกฺกา ปุณฺณํ สงฺขาตุํ. ปุณฺ เต
ตาทีเส กิลฺลสปริณิพฺพานนิมิตฺเตน ขนฺธปริณิพฺพาน
นิพฺพเตปิ ปุชฺชยโต น สกฺกา สงฺขาตฺนฺฺติ เกทา ยฺชฺชนฺฺติ.

เตน หิ วิมานวัตถุมุหิ

ติฏฺฐนฺฺเต นิพฺพเต จาปี สเม จิตฺเต สมํ ผลํ
เจโตปสาทเหตุมุหิ สุตฺตา คจฺจนฺฺติ สุกฺคตินฺฺติ

(วุตฺต).

ในกาลเป็นที่สุดลงแห่งเทศนา อ.พราหมณ์ นั้น เป็นพระโสดาบัน
ได้เป็นแล้ว ดังนี้แล ฯ

เทศนาวิสาขะ โส พราหมโณ โสตาปโน อโหสิตี.

อ.พระเจดีย์อันเป็นวิหารแห่งทอง อันประกอบแล้วด้วยโยชน์
ได้ตั้งอยู่แล้ว ในอากาศ นั้นเทียว ตลอดวัน ๗ ฯ

โยชน์กั กนกเจดีย์ สตฺตาหมากาสเว อฏฺฐาสี.

อนึ่ง อ.สมาคม (ด้วยมหาชน) หมู่ใหญ่ ได้มีแล้ว ฯ (อ.ชน ท.)
บูชาแล้ว ซึ่งพระเจดีย์ โดยประการต่าง ๆ ตลอดวัน ๗ ฯ

มหนฺเตน สมาคโม จาโหสิ. สตฺตาหํ เจดีย์
นนานุปกาเรน ปุเชสุ.

ในลำดับนั้น อ.ความต่างแห่งลัทธิ (ของชน ท.) ผู้มีลัทธิต่างกันแล้ว
เกิดแล้ว ฯ อ.พระเจดีย์ นั้น ไปแล้ว สู่อันเป็นของตนนั้นเทียว
ด้วยอำนาจของพระพุทธรเจ้า ฯ

ตโต ภินฺนลทธิกาณํ ลทธิกาโท ชาโต. พุทฺธานุภาเวน
ตํ เจดีย์ สกฏฺฐานเมว คตํ.

ในขณะนั้น อ.พระเจดีย์อันเป็นวิหารแห่งหิน องค์ใหญ่
ได้มีแล้ว (ในที่) นั้นนั้นเทียว ฯ อ.อันรู้ตลอดเฉพาะซึ่งธรรม ได้มีแล้ว
แก่พันแห่งสัตว์ผู้มีลมปราณ ท. ๘๔ ในสมาคม นั้น ดังนี้แล ฯ

ตตฺถเวว ตํขณฺม มหนฺตํ ปาสาณเจดีย์ อโหสิ. ตสฺมี
สมาคเม จตุราสีติยา ปาณสทฺสุสาณํ ธมฺมาภิสมโย
อโหสิตี.

อ.เรื่องแห่งพระเจดีย์อันเป็นวิหาร
แห่งทอง ของพระทศพลพระนามว่ากัสสปะ
(จบแล้ว) ฯ

กสฺสปทศพลสฺส สุวณฺณเจดีย์วตฺถุ.

อ.กถาเป็นเครื่องพรรณนาซึ่งเนื้อความแห่งวรรค
อันบัญญัติกำหนดแล้วด้วยพระพุทธรเจ้า
จบแล้ว ฯ

พุทฺธวคฺควณฺณนา นิฎฺฐิตา.

อ.วรรค ที่ ๑๔
(จบแล้ว) ฯ

จฺจทฺสโม วคฺโค.

**๑๕. อ.กถาเป็นเครื่องพรรณนาซึ่งเนื้อความแห่งวรรค
อันบัณฑิตกำหนดแล้วด้วยสุข
(อันข้าพเจ้า จะกล่าว) ฯ**

๑๕. สุขวคค วรรณนา

**๑. อ.เรื่องแห่งอันทรงยังความทะเลาะ
แห่งญาติ ท. ให้เข้าไปสงบวิเศษ
(อันข้าพเจ้า จะกล่าว) ฯ**

๑. ฅาตกานี กลหฺวปสมนตฺตฺถ.

อ.พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ ในแวนแคว้นชื่อว่าสักกะ ท. ทรงปรารภ ซึ่งพระญาติ ท. เพื่ออันยังความทะเลาะ ให้เข้าไปสงบวิเศษ ตรัสแล้ว ซึ่งพระธรรมเทศนา นี้ ว่า **สุสุขี วัต** ดังนี้ เป็นต้น ฯ

**“สุสุขี วัตติ อิมิ อมฺมเทสนิ สตฺถา สกฺเกสุ
วิหรนฺโต กลหฺวปสมนตฺถิ ฅาตเก อารพฺภ กเถติ.**

ได้ยินว่า อ.เจ้าศากยะ ท. ด้วย อ.เจ้าโกลิยะ ท. ด้วย (ทรงยังบุคคล) ให้กันแล้ว ซึ่งแม่น้ำ ชื่อ ว่าโรหิณี ในระหว่าง แห่งเมือง ชื่อว่ากบิลพัสดุ์ ด้วย แห่งเมืองชื่อว่าโกลิยะ ด้วย ด้วยทำนบ อันเดียวกันนั้นเทียว (ทรงยังบุคคล) ย่อมให้กระทำอยู่ ซึ่งข้าวกกล้า ท. ฯ

สาเกีย จ โกลิยา จ กิร กปิลตฺถนฺครสุส จ
โกลิยนครสุส จ อนฺตเร โรหิณี นาม นที เอเกเนว
อวารณน พนฺธาเปตฺวา สสุสานิ กาเรนฺติ.

ครั้งนั้น ครั้นเมื่อข้าวกกล้า ท. เทียวแห่งอยู่ ในเดือนอันเป็นที่ตั้งแห่งเดือนอันประกอบแล้วด้วยเขมฺมรฺฐฤกษ์ (อ.ชน ท.) ผู้กระทำซึ่งการงาน (ของชน ท.) แม้ผู้มีอันอยู่ในนครทั้ง ๒ เป็นปกติ ประชุมกันแล้ว ฯ

อถ เขมฺมจฺมูลมาเส สสุเสสุ มิลายนฺเตสุ
อุภยนครวาสิگانปี กมฺมกรา สนฺนิปตฺติสุ.

(ใน ชน ท. ผู้มีอันอยู่ในนครทั้งสองเป็นปกติ) เหล่านั้น หนฺนา (อ.ชน ท.) ผู้อยู่ในเมืองชื่อว่าโกลิยะโดยปกติ กล่าวแล้ว ว่า อ.นำ นี้ (อันเรา ท.) นำไปอยู่ (จากข้าง) ทั้ง ๒ จักเพียงพอ แก่ท่าน ท. หามิได้นั้นเทียว, (จักเพียงพอ) แก่เรา ท. หามิได้, ส่วนว่า อ.ข้าวกกล้าของเรา ท. จักสำเร็จ ด้วยน้ำคราวเดียวกันนั้นเทียว, (อ.ท่าน ท.) ขอจงให้ซึ่งน้ำ นี้ แก่เรา ท. ดังนี้ ฯ

ตตฺถ โกลิยนครวาสิโน อาหํสุ “อิทฺ อุกทํ อุกฺโต
หริยมานํ เนว ตฺมฺหากํ ปโหสุสฺติ, น อมฺหากํ;
อมฺหากํ ปน สสุสํ เอกอุทเทเนว นิปฺมุขิสฺสฺติ, อิทฺ
อุททํ อมฺหากํ เทถาติ.

อ.ชน ท. แม้เหล่านั้นก็กล่าวแล้ว อย่างนี้ ว่า ครั้นเมื่อท่าน ท. ยังนาง ท. ให้เต็มแล้ว ดำรงอยู่แล้ว อ.เรา ท. ถือเอาแล้ว ซึ่งทองอันมีสีสุก ด้วย ซึ่งมรกตและนิลและกหาปณะ ท. ด้วย มีวิตถุมีกระเช้า และกระสอบเป็นต้นในมือ จักไม่อาจ เพื่ออันเทียวไป ไกลประตูแห่งเรือน ของท่าน ท., อ.ข้าวกกล้า แม่ของเรา ท. จักสำเร็จ ด้วยน้ำคราวเดียวกันนั้นเทียว, อ.ท่าน ท. ขอจงให้ ซึ่งน้ำ นี้ แก่เรา ท. ดังนี้ ฯ

อิตฺเรปี เอวมาหํสุ “ตฺมฺเหสุ โภฏฺเจ ปฺเรตฺวา
จิตฺเตสุ มยํ รัตตฺตฺสฺวณฺณํ นีลมนิกภาพมฺณิกหาปณเ
คเหตุวา ปจฺฉิปปตีพฺพกาทิตฺตฺถา น สกฺขิสฺสาม
ตฺมฺหากํ ฆรทฺวาเร วิจฺริตฺถิ, อมฺหากํปี สสุสํ
เอกอุทเทเนว นิปฺมุขิสฺสฺติ, อิทฺ อุกทํ อมฺหากํ
เทถาติ. .

(อ.ชน ท. ผู้อยู่ในเมืองชื่อว่าโกลิยะโดยปกติ กล่าวแล้ว) ว่า อ.เรา ท. จักไม่ให้ ดังนี้ ฯ (อ.ชน ท. ผู้อยู่ในเมืองชื่อว่ากบิลพัสดุ์ โดยปกติ กล่าวแล้ว) ว่า แม่ อ.เรา ท. จักไม่ให้ ดังนี้ ฯ (อ.ชน ท. ผู้มีอันอยู่ในนครทั้ง ๒ เป็นปกติ) เหล่านั้น ยังวาจาเป็นเครื่องกล่าว ให้เจริญแล้ว อย่างนี้ ดีแล้ว ซึ่งกันและกัน อย่างนี้ คือ (อ.บุคคล) คนหนึ่ง ลูกขึ้นแล้ว ได้ให้แล้ว ซึ่งการประหาร (แก่บุคคล) คนหนึ่ง, (อ.บุคคล) แม้นั้น (ลูกขึ้นแล้ว ได้ให้แล้ว) ซึ่งการประหาร (แก่บุคคล) แม้อัน เสียดีแล้ว ซึ่งพระชาติ ของราชตระกูล ท. ยังความทะเลาะ ให้เจริญแล้ว ฯ (อ.ชน ท.) ผู้กระทำซึ่งการงานของเจ้าโกลิยะ ย่อมกล่าว ว่า

“น มยํ ทฺสฺสามาติ “มยํปี น ทฺสฺสามาติ. เอวํ กถํ
วทฺเตตฺวา เอโก อุกฺกชาย เอกสุส ปหาโร อทาสิ,
โสปี อญฺญสฺสาปีตี เอวํ อญฺญมญฺญํ ปหริตฺวา
ราชกุลานํ ชาตี ฆมฺมฏฺตฺวา กลทํ วทฺตฺมยฺสิ. โกลิย-
กมฺมกราวทฺนฺติ

อ.ท่านท. จงพาเอาซึ่งเด็กท. ผู้ที่อยู่ในเมืองชื่อว่ากบิลพัสดุ์โดยปกติ ไปเถิด, (อ.ชนท.) เหล่าใด อยู่แล้ว อยู่พร้อม กับ ด้วยพี่น้องหญิงท. ของตน รวากะ (อ.สัตว์ ท.) มีสุนัขบ้านและสุนัขจิ้งจอก เป็นต้น, อ.ช้าง ท. ด้วย อ.ม้า ท. ด้วย อ.โล่ห์และอาวุธ ท. ด้วย (ของชนท.) เหล่านั้น จักกระทำ ซึ่งอะไร แก่เราท. ดังนี้ ฯ (แม่ อ.ชนท.) ผู้กระทำซึ่งการงานของเจ้าศากยะ ย่อมกล่าว ว่า ในกาลนี้ อ.ท่านท. จงพาเอา ซึ่งเด็กท. ผู้มีโรคเรื้อน ไปเถิด, (อ.ชนท.) เหล่าใด เป็นผู้ไม่มีที่พึ่ง เป็นผู้มิดชิดออกแล้ว (เป็น) อยู่แล้ว ที่ต้นกระเบา รวากะ อ.สัตว์ดิรัจฉาน ท., อ.ช้าง ท. ด้วย อ.ม้า ท. ด้วย อ.โล่ห์และอาวุธ ท. ด้วย (ของชนท.) เหล่านั้น จักกระทำ ซึ่งอะไร แก่เราท. ดังนี้ ฯ

(อ.ชนท.) เหล่านั้น ไปแล้ว บอกแล้ว แก่อำมาตย์ท. ผู้ประกอบแล้ว ในกรรม นั้น ฯ อ.อำมาตย์ท. กราบทูลแล้ว แก่ราชตระกูลท. ฯ ในลำดับนั้น อ.เจ้าศากยะท. (ตรัสแล้ว) ว่า (อ.เราท.) จักแสดง ซึ่งเรื่องราว ด้วย ซึ่งกำลัง ด้วย (ของชนท.) ผู้ที่อยู่แล้ว อยู่พร้อม กับ ด้วยพี่น้องหญิงท. ดังนี้ เป็นผู้ตระเตรียมเพื่ออันรบ (เป็น) เสด็จออกไปแล้ว ฯ

แม่ อ.เจ้าโกลิยะท. (ตรัสแล้ว) ว่า (อ.เราท.) จักแสดง ซึ่งเรื่องราว ด้วย ซึ่งกำลัง ด้วย (ของชนท.) ผู้ที่อยู่ที่ต้นกระเบาโดยปกติ ดังนี้ เป็นผู้ตระเตรียมเพื่ออันรบ (เป็น) เสด็จออกไปแล้ว ฯ แม่ อ.พระศาสดาทรงตรวจดูอยู่ ซึ่งโลก ในสมัยอันขจัดเฉพาะซึ่งมีด ทรงเห็นแล้ว ซึ่งพระญาติท. ทรงดำริแล้ว ว่า ครั้นเมื่อเราไม่ไปอยู่ (อ.ญาติท.) เหล่านี้ จักฉิบหาย, อ.อัน อันเรา ไป ย่อมควร ดังนี้ ผู้พระองค์เดียวเที่ยว เสด็จไปแล้ว โดยอากาศ ประทับนั่งแล้ว โดยบัลลังก์ ในอากาศ ในท่ามกลาง แห่งแม่น้ำ ชื่อว่าโรหิณี ฯ

อ.พระญาติท. ทรงเห็นแล้ว ซึ่งพระศาสดาทรงทึ่งแล้ว ซึ่งอาวุธท. ถวายบังคมแล้ว ฯ ครั้งนั้น อ.พระศาสดา ตรัสแล้ว ว่า ดูก่อนมหาบพิตร ชื่อ อ.ความทะเลาะ นั้น อะไร ดังนี้ (กะพระญาติท.) เหล่านั้น ฯ (อ.พระญาติท. เหล่านั้น กราบทูลแล้ว) ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ (อ.หม่อมฉัน ท.) ย่อมไม่รู้ ดังนี้ ฯ (อ.พระศาสดา ตรัสถามแล้ว) ว่า อ.ใคร จักรู้ ในกาลนี้ ดังนี้ ฯ

(อ.พระญาติท.) เหล่านั้น ตรัสถามแล้ว เพียงใด แต่ทาสและกรรมกรท. โดยอุบาย นี้ ว่า อ.อุปราช จักทรงทราบ, อ.เสนาบตี จักรู้ ดังนี้, กราบทูลแล้ว ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ อ.ความทะเลาะ เพราะนำ ดังนี้ ฯ (อ.พระศาสดา ตรัสถามแล้ว) ว่า ดูก่อนมหาบพิตร อ.นำ ย่อมถึงค่า ซึ่งอะไร ดังนี้ ฯ (อ.พระญาติท. กราบทูลแล้ว) ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ (อ.นำ) เป็นของมีค่าน้อย (ย่อมเป็น) ดังนี้ ฯ (อ.พระศาสดา ตรัสถามแล้ว) ว่า ดูก่อนมหาบพิตร อ.กษัตริย์ท. ย่อมถึงค่า ซึ่งอะไร ดังนี้ ฯ

“ตุมเห กบิลพัสดุวาสโน ทารเก คเหตฺวา คจฺจณ, เย โสณสิคาลาทโย วีย อตฺตโน ภคินีหิ สทุธิ สฺวาสฺ วสิสฺสุ; เอเตสฺ หตฺถิโน จ อสฺสา จ ผลกาธุณานิ จ อมฺหากํ ก็ กริสฺสนุตฺติ. สากิยกมฺมกรปิ วทฺนติ “ตุมฺเหทานิ ฎฺฎฺจโน ทารเก คเหตฺวา คจฺจณ, เย อนาถา นิคฺคตีกา ติริจฺจนา วีย โกลรฺกฺเข วสิสฺสุ; เอเตสฺ หตฺถิโน จ อสฺสา จ ผลกาธุณานิ จ อมฺหากํ ก็ กริสฺสนุตฺติ.

เต คนฺตุวา ตสฺมี กมฺเม นิยฺตุตานํ อมจฺจานํ กเถสฺสุ. อมจฺจา ราชกฺุลานํ กเถสฺสุ. ตโต สากิยา “ภคินีหิ สทุธิ สฺวาสฺ วสิตฺกานํ ฎามญฺจ พลญฺจ ทสฺเสสฺสามาติ ยฺทุทฺสชฺชา นิฎฺฆมีสฺสุ.

โกลิยาปิ “โกลรฺกฺเขวสิณํ ฎามญฺจ พลญฺจ ทสฺเสสฺสามาติ ยฺทุทฺสชฺชา นิฎฺฆมีสฺสุ. สตฺถาปิ ปจฺจฺจสมเย โลกํ โวลเณโต ฎาตเก ทิสฺวา “มยิ อคฺจฺจนฺเต อิเม นสฺสิสฺสนฺติ, มยา คนฺตุ ฎฎฺฎิตฺติ จินฺเตตฺวา เอกโกว อากาเสน คนฺตุวา โรหิณียา นทียา มชฺเฌ อากาเส ปลฺลฺงฺเกน นิสฺสิ.

ฎาตกา สตฺถารํ ทิสฺวา อาธุณานิ ญฺทุเทตฺวา วณฺุทิสฺสุ. อถ เเน สตฺถา อาห “ก็ กลโห นาเมโส มหाराชาติ. “น ชานาม ฆนฺเตติ. “โกทานิ ชานิสฺสุสฺตีติ.

เต “อุปราชา ชานิสฺสุสฺตี, เสนาปติ ชานิสฺสุสฺตีติ อิมินา อุปาเยน ยาว ทาสกมฺมกรे ปุจฺฉิตฺวา “ฆนฺเต อุกทกฺลโหติ อาหฺสฺ. “อุทกํ ก็ อคฺฆมติ มหाराชาติ. “อปปคฺฆมฺ ฆนฺเตติ. “ชตฺติยา ก็ อคฺฆนฺติ มหाराชาติ.

(อ.พระญาติ กราบทูลแล้ว) ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ชื่อ อ.กษัตริย์ ท. เป็นผู้หาค่ามิได้ (ยอมเป็น) ดังนี้ ฯ (อ.พระศาสดา ตรัสแล้ว) ว่า ก็ อ.อัน อันพระองค์ ท. ทรงอาศัยแล้ว ซึ่งน้ำ มีประมาณน้อย ทรงยังกษัตริย์ ท. ผู้หาค่ามิได้ ให้ฉิบหาย ควรแล้ว หรือ ดังนี้ ฯ

(อ.พระญาติ ท.) เหล่านั้น เป็นผู้หนึ่ง ได้เป็นแล้ว ฯ ครั้งนั้น อ.พระศาสดา ตรัสเรียกมาแล้ว (ซึ่งพระญาติ ท.) เหล่านั้น ตรัสแล้ว ว่า ดูก่อนมหาบพิตร(อ.พระองค์ท.) ย่อมทรงกระทำ (ซึ่งกรรม) มีอย่างนี้เป็นรูป เพราะเหตุไร, ครั้นเมื่ออาตมา ไม่มีอยู่ อ.แม่นำคือโลหิต จักเป็นไปทั่ว ในวันนี้, (อ.กรรม) อันไม่ควรแล้ว อันพระองค์ ท. ทรงกระทำแล้ว, อ.พระองค์ ท. เป็นผู้เป็นไปกับด้วยเวร ด้วยเวร ท. ๕ (เป็น) ย่อมอยู่, อ.อาตมา เป็นผู้ไม่มีเวร (เป็น) ย่อมอยู่, อ.พระองค์ ท. เป็นผู้กระสับกระส่ายด้วยกิเลส เป็น ย่อมอยู่, อ.อาตมา เป็นผู้ไม่มีความกระสับกระส่าย (เป็น) ย่อมอยู่, อ.พระองค์ ท. เป็นผู้ชวนชวาย ในการแสวงหาซึ่งกามคุณ เป็น ย่อมอยู่, อ.อาตมา เป็นผู้ไม่มีความชวนชวาย (เป็น) ย่อมอยู่ ดังนี้ได้ตรัสแล้ว ซึ่งพระศาสดา ท. เหล่านี้ ว่า

(ในมนุษย์ ท.) ผู้มีเวร หนา (อ.เรา ท. เหล่าใด) เป็นผู้ไม่มีเวร (ยอมเป็น), (อ.เรา ท. เหล่านั้น) ย่อมเป็นอยู่ สบายด้วยดี หนอ, ในมนุษย์ ท. ผู้มีเวร หนา (อ.เรา ท. เหล่าใด) เป็นผู้ไม่มีเวร (เป็น), (อ.เรา ท. เหล่านั้น) ย่อมอยู่ ฯ (ในมนุษย์ ท.) ผู้กระสับกระส่าย หนา (อ.เรา ท. เหล่าใด) เป็นผู้ไม่มีความกระสับกระส่าย (ยอมเป็น), (อ.เรา ท. เหล่านั้น) ย่อมเป็นอยู่ สบายด้วยดี หนอ, ในมนุษย์ ท. ผู้กระสับกระส่าย หนา (อ.เรา เป็นผู้ไม่มีความกระสับกระส่าย (เป็น) ย่อมอยู่ ฯ (ในมนุษย์ ท.) ผู้ชวนชวาย หนา (อ.เรา ท. เหล่าใด) เป็นผู้ไม่มีความชวนชวาย (ยอมเป็น), (อ.เรา ท. เหล่านั้น) ย่อมเป็นอยู่ สบายด้วยดี หนอ, ในมนุษย์ ท. ผู้ชวนชวายหนา(อ.เรา ท.) เป็นผู้ไม่มีความชวนชวาย (เป็น) ย่อมอยู่ ดังนี้ ฯ

(อ.อรรถ ว่า) สบาย ด้วยดี (ดังนี้ ในบท ท.) เหล่านั้นหนา (แห่งบท) ว่า **สุสุขขิ** ดังนี้ ฯ

“ขตุติยา นาม อนคฺฆมา ฆนฺเตติ. “ยตุตฺ ปน ตุมหากํ อปฺปมตฺตํ กุทกํ นิสฺสาย อนคฺฆเม ขตุติเย นาสฺเตตฺนฺติ.

เต ตฺถุณี อเหตุ. ธตฺ เต สตุธา อามนฺเตตฺวา “กสฺมา มหาราชฺ เอวรูปิ กโรถ, มยิ อสนฺเต อชฺช โลหิตนํ ปวตฺติสฺสตี, อยตุตฺ โว กตฺ: ตุมฺเห ปญฺจหิ เวเรหิ สเวธา วิหโรถ, อหิ อเวโร วิหรามิ; ตุมฺเห กิเลสฺตฺรา หุตฺวา วิหโรถ, อหิ อนาตุโร วิหรามิ; ตุมฺเห กามคฺณปริเยสฺเน อสุสุกา หุตฺวา วิหโรถ, อหิ อนุสุสุโก วิหรามิติ วตฺวา อีมา คาถา อภาสิ

“สุสุขขิ วัต ชีวาม	เวริเนสฺ อเวริน,
เวรินฺสุ มนฺสุเสสุ	วิหราม อเวริน.
สุสุขขิ วัต ชีวาม	อาตุเรสุ อนาตุรา,
อาตุเรสุ มนฺสุเสสุ	วิหราม อนาตุรา.
สุสุขขิ วัต ชีวาม	อสุสุเกสุ อนุสุสุกา,
อสุสุเกสุ มนฺสุเสสุ	วิหราม อนุสุสุกาติ.

ตตฺถ “**สุสุขขนฺติ:** สุภูจฺ สุขิ.

(อ.อรรณพ) นี้ ว่า อ.คฤหัสถ์ ท. เหล่าใด (ยังความเป็นไปแห่งชีวิต ให้เกิดขึ้นแล้ว) ด้วยสามารถแห่งกรรมมีการตัดซึ่งที่ต่อเป็นต้น (ย่อมกล่าว ว่า อ.เรา ท.) ย่อมเป็นอยู่ ตามสบาย ดังนี้) ก็ หรือว่า อ.บรรพชิต ท. (เหล่าใด) ยังความเป็นไปแห่งชีวิต ให้เกิดขึ้นแล้ว ด้วยสามารถแห่งกรรมมีเวชกรรมเป็นต้น ย่อมกล่าว ว่า (อ.เรา ท.) ย่อมเป็นอยู่ ตามสบาย ดังนี้ ในมนุษย์ ท. ผู้มีเวร ด้วยเวร ท. & หนา อ.เรา ท. เหล่าใด เป็น ผู้ไม่มีเวร (ย่อมเป็น), (ในมนุษย์ ท.) ผู้กระสับกระส่ายด้วยกิเลส หนา (อ.เรา ท. เหล่าใด) ชื่อว่าเป็นผู้ไม่มีมีความกระสับกระส่าย เพราะความที่ (แห่งเรา ท.) เป็นผู้มีกิเลส ออกแล้ว (ย่อมเป็น), (ในมนุษย์ ท.) ผู้ชวนชวาย ในการแสวงหา ซึ่งกามคุณ & หนา (อ.เรา ท. เหล่าใด) ชื่อว่าเป็นผู้ไม่มีมีความชวนชวาย เพราะความไม่มี แห่งการแสวงหา นั้น (ย่อมเป็น), อ.เรา ท. (เหล่านั้น) นั้นเทียว ย่อมเป็นอยู่ สบายด้วยดี หนอ (กว่ามนุษย์ ท.) เหล่านั้น ดังนี้ เป็นคำอธิบาย (อันพระผู้มีพระภาคเจ้า) ตรัสแล้ว (ย่อมเป็น) ฯ (อ.คำ) อันเหลือ เป็นคำมีเนื้อความอันง่ายนันทเทียว (ย่อมเป็น) ฯ

ในกาลเป็นที่สุดลงแห่งเทศนา (อ.ชนู ท.) มาก บรรลุแล้ว (ซึ่งอริยมผล ท.) มีโสดาปัตติผลเป็นต้น ดังนี้แล ฯ

อ.เรื่องแห่งอันทรงยังความทะเลาะ แห่งญาติ ท.
ให้เข้าไปสงบวิเศษ
(จบแล้ว) ฯ

๒. อ.เรื่องแห่งมาร (อันข้าพเจ้า จะกล่าว) ฯ

อ.พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ ในบ้านของพราหมณ์ ชื่อว่า ปัญจศาลา ทรงปรารภ ซึ่งมาร ตรัสแล้ว ซึ่งพระธรรมเทศนา นี้ ว่า **สุสุขั วัต** ดังนี้เป็นต้น ฯ

ดังจะกล่าวโดยพิสดาร ในวันหนึ่ง อ.พระศาสดา ทรงเห็นแล้ว ซึ่งอุปนิสัย แห่งโสดาปัตติมรรค ของเด็กหญิง ท. มีรอยห่าเป็นประมาณ เสด็จเข้าไปอาศัย ซึ่งบ้าน นั้น ประทับอยู่แล้ว ฯ

ในวันแห่งนักษัตร วันหนึ่ง อ.เด็กหญิง ท. แม่เหล่านั้น ไปแล้ว สู่ม่าน้ำ อาบแล้ว ผู้ทั้งประดับแล้วทั้งตกแต่งแล้ว มีหน้าเฉพาะ ต่อบ้าน ได้ออกไปแล้ว ฯ แม่ อ.พระศาสดา เสด็จเข้าไปแล้ว สู่นบ้าน นั้น เสด็จเทียวไปแล้ว เพื่อก่อนข้าว ฯ

อิทํ วุตตํ โหติ “เย คิหิโน สนฺธิจฺเจทาทิวเสน, ปพฺพชิตา วา ปน เวชฺชกมฺมาทิวเสน, ชีวิตวุตฺตํ อุปฺปาเทตฺวา `สุเขน ชีวามาติ วทฺนฺติ: เตหิ มยเมว สุสุขั วัต ชีวาม, เย มยํ ปญฺจหิ เวเรหิ เวรีเนสุ มนฺุเสสุ อเวรีเน, กิเลสํตฺเรสุ [มนฺุเสสุ] นิกฺกิลเสตยา ยอนาตุรา, ปญฺจกามคฺคณฺปริเยสเน อฺสุสุเกสุ [มนฺุเสสุ] ตาย ปริเยสนาย อภาเวเน อนฺุสุสุกาติ. เสธํ อุตฺตํานตฺถเมว.

เทศนาว่าเสนา พหู โสตาปัตติผลาทีนิ ปาปฺถนีสูติ.

ฅาตกานํ กลหฺวปสมนฺวตฺถ.

๒. มारวตฺถ.

“**สุสุขั วัต**ติ อิมํ ฐมฺเมสเน สตฺถา ปญฺจศาลายํ พฺราหฺมณคฺคาเม วิหรนฺโต มารํ อารพฺก กเถสิ.

เอกทิวสํ หิ สตฺถา ปญฺจสฺตํ กุมาริกานํ โสตาปัตติมคฺคสุสฺ อุปนึสุสยํ ทิสฺวา ตํ คามํ อุปนึสุสย วิหาสิ.

ตาปี กุมาริกาโย เอกสมํ นกฺขตฺตทิวเส นทํ คนฺตุวาน นหายิตฺวา อลงฺกตปฺปฏิยตฺตา คามาภิมุขิโย ปายีสฺ. สตฺถาปี ตํ คามํ ปวิสิตฺวา ปิณฺฑทาย จริ.

อ.มารสิงแล้วในสรีระ(ของชนท.)ผู้อยู่ในบ้านทั้งสิ้นโดยปกติ, อ.พระศาสดา ย่อมไม่ทรงได้ (ซึ่งวัตถุ) แม้สักว่า ภิกษามีทัพพีหนึ่งเป็นประมาณ โดยประการใด, กระทำแล้ว โดยประการนั้น ยืนแล้ว ใกล้ประตูแห่งบ้าน กราบทูลแล้ว ว่า ข้าแต่พระสมณะ (อ.พระองค์ ท.) ได้ทรงได้แล้ว ซึ่งก้อนข้าว บ้างหรือ ดังนี้ กะพระศาสดา ผู้เสด็จออกไปอยู่ ด้วยทั้งบาตร อันพระองค์ทรงล้างแล้ว อย่างไร ๕ (อ.พระศาสดา ตรัสแล้ว) ว่า ดูก่อนมารผู้มีบาป ก็ อ.เรา ไม่พึงได้ ซึ่งก้อนข้าว โดยประการใด อ.ท่าน ได้กระทำแล้ว โดยประการนั้น ทำไม่ ดังนี้ ๕ (อ.มาร กราบทูลแล้ว) ว่า ข้าแต่พระองค์ ผู้เจริญ ถ้าอย่างนั้น (อ.พระองค์ ท.) ขอจงเสด็จเข้าไป อีก ดังนี้ ๕

ได้ยินว่า (อ.ความคิด) อย่างนี้ ว่า ถ้าว่า (อ.พระสมณะ) จะเสด็จเข้าไป อีก ไซ้, (อ.เรา) สิงแล้ว ในสรีระ (ของชน ท.) ทั้งปวง พรบแล้ว ซึ่งฝ่ามือ จักกระทำ ซึ่งการหิวเราะและการเยาะเย้ย ข้างหน้า ของพระสมณะ นี้ ดังนี้ ได้มีแล้ว (แก่มาร)นั้น ๕

ในขณะที่ นั้น อ.เด็กหญิง ท. เหล่านั้น ถึงแล้ว ซึ่งประตูแห่งบ้าน เห็นแล้ว ซึ่งพระศาสดา ถวายบังคมแล้ว ได้ยืนแล้ว ณ ส่วนข้างหนึ่ง ๕

แม้ อ.มารกราบทูลแล้ว ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ(อ.พระองค์ท.) ไม่ทรงได้อยู่ ซึ่งก้อนข้าว เป็นผู้ อันทุกข์อันเกิดแล้วแต่ความหิว บิบบคั้นแล้ว ย่อมเป็น บ้างหรือ ดังนี้ กะพระศาสดา ๕

อ.พระศาสดา ตรัสแล้ว ว่า ดูก่อนมารผู้มีบาป ในวันนี้ อ.เรา ท. แม้ไม่ได้แล้ว (ซึ่งวัตถุ) อะไร ๆ จัก (ยังกาล) ให้น้อมไป ล่วงวิเศษ ด้วยสุขอันเกิดแล้วปีตินั้นเทียว รวากะ อ.พรหม ท. ในเทวโลกชื่อว่าอากัสสรา ดังนี้ ตรัสแล้ว ซึ่งพระศาสดา นี้ ว่า

อ.กิเลสชาติเป็นเครื่องกังวล ย่อมไม่มี แก่เรา ท. เหล่าใด, (อ.เรา ท. เหล่านั้น) ย่อมเป็นอยู่ สบายด้วยดี หนอ, (อ.เรา ท.) เป็นผู้มิมีปีติเป็นภักษา จักเป็น รวากะ อ.เทพ ท. ผู้อยู่ในเทวโลกชื่อว่าอากัสสรา ดังนี้ ๕

(อ.อรรถ ว่า) ในกิเลสชาติเป็นเครื่องกังวล ท. มีราคาเป็นต้นหนา อ.กิเลสชาติเป็นเครื่องกังวล เพราะอรรถคืออันพัวพัน แม้อย่าง หนึ่ง ย่อมไม่มี แก่เรา ท. เหล่าใด (ดังนี้ ในบท ท.) เหล่านั้นหนา (แห่งบท) ว่า **เยสนโน** ดังนี้เป็นต้น ๕

อ.อรรถ ว่า อ.เทพ ท. ผู้อยู่ในเทวโลกชื่อว่าอากัสสรา เป็นผู้ มิปีติเป็นภักษา เป็น (ยังกาล) ย่อมให้น้อมไปล่วงวิเศษ ฉนั้นใด, แม้ อ.เรา ท. จักเป็น ฉนั้นนั่น ดังนี้ (แห่งบท) ว่า **ปีติภักษา** ดังนี้ ๕

ในกาลเป็นที่สุดลงแห่งเทศนา อ.กุมาริกา ท. เหล่านั้น แม้มี ร้อยห้าเป็นประมาณ ตั้งอยู่เฉพาะแล้ว ในไสดาปัตติผล ดังนี้แล ๕

อ.เรื่องแห่งมาร
(จบแล้ว) ๕

มารวตถ.

มาโร สกกลคามวาสี สรีเร อธิมุจจิตวา, ยถา สตถา กฏจจุภิกขามตตปิ น ลภติ, เหว กตวา ยถาโธเตน ปตเตน นิขมมุตติ สตถาริ คามทวาทะ จตวา อาห “อปี สมณ ปิณฺฑิ อลภิตฺวาติ. “ก็ ปน ตฺวํ ปาปิมี ตถา อกาสิ, ยถา อหํ ปิณฺฑิ น ลภเยยฺยนฺติ. “เตนหิ ฆนฺเต ปุณฺ วิสธติ.

เอวํ กิรสฺส อโหสิ “สเจ ปุณฺ วิสธติ, สพเพสฺส สรีเร อธิมุจจิตวา อิมสฺส ปุโรโต ปาณิ ปหริตฺวา หสนเกพี กิรสฺสามิตี.

ตสมิ ฆเน ตา กุมาริกาโย คามทวาริ ปตฺวา สตถาริ ทิสฺวา วนฺทิตฺวา เอกมมุตติ อฏฺฐิสฺส.

มาโรปิ สตถาริ อาห “อปี ฆนฺเต ปิณฺฑิ อลภามานา ชิฆจฺจาทุกฺเขน ปีพิตฺตฺวาติ.

สตถา “อชฺช มยํ ปาปิมี กิณฺฑิ อลภิตฺวาปิ อากัสฺสรวเทวโลเก พฺรหฺมาโน วิย ปีติสฺสฺเขน วีตินาเมสฺสามาตี วตฺวา อิมํ คาถมาห

“สุสุขํ วต ชีวาม, เยสนโน นตฺถิ กิณฺฑิณํ, ปีติภักษา ภวิสฺสาม เทวา อากัสฺสรา ยถาติ.

ตตฺถ “**เยสนโนติ:** เยสํ อมฺหากํ ปลิพฺพุทฺถนตฺถเนน วาภาทีสุ กิณฺฑิเนสุ เอกปี กิณฺฑิณํ นตฺถิ.

ปีติภักษาติ: ยถา อากัสฺสรา เทวา ปีติภักษา หุตฺวา วีตินาเมนฺติ, เหว มยํปิ ภวิสฺสามาตี อตฺถเ.

เทสนาวสานเ ปญฺจสตปิ ตา กุมาริกาโย โสตาปตฺติผลเ ปีติภักษีสูติ.

**๓. อ.เรื่องแห่งความปราศรัย
แห่งพระราชอาชญาพระนามว่าโกศล
(อันข้าพเจ้า จะกล่าว) ๕**

อ.พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ในพระเชตวัน ทรงปรารภ ซึ่งความปราศรัย แห่งพระราชอาชญาพระนามว่าโกศล ตรัสแล้ว ซึ่งพระธรรมเทศนานี้ ว่า **ชย เวโร** ดังนี้ เป็นต้น ๕

ได้ยินว่า (อ.พระราชอาชญาพระนามว่าโกศล) นั้น ทรงอาศัยแล้ว ซึ่งกาลสิกคาม ทรงรบอยู่ กับ ด้วยพระราชอาชญาพระนามว่าอชาตศัตรู ผู้เป็นพระเจ้าหลาน ผู้ (อันพระราชอาชญาพระนามว่าอชาตศัตรู) นั้น ทรงให้แพ้แล้ว สีนวาระ ท. ๓ ทรงดำริแล้ว ว่า อ.เรา ไม่ได้โอกาสแล้ว เพื่ออัน ยังเด็ก ผู้มีน่านมในปาก ให้แพ้, (อ.ประโยชน์) อะไร แก่เรา ด้วยชีวิต ดังนี้ ในวาระ ที่ ๓ ๕

(อ.พระราชอาชญาพระนามว่าโกศล) นั้น ทรงกระทำแล้ว ซึ่งการทรงเข้าไปตัดซึ่งพระกระยาหาร บรรทมแล้ว บนพระแท่น ๕ ครั้งนั้น อ.ความเป็นไปทั่ว นั้น (แห่งพระราชอาชญาพระนามว่าโกศล) นั้น แม้ไปแล้ว ตลอดพระนครทั้งสิ้น ๕ อ.ภิกษุ ท. กราบทูลแล้ว ว่า ข้าแต่พระองค์-ผู้เจริญ ได้ยินว่า อ.พระราชอาชญา ทรงอาศัยแล้ว ซึ่งกาลสิกคาม (อันพระราชอาชญาพระนามว่าอชาตศัตรู) ทรงให้แพ้แล้ว สีนวาระ ท. ๓, (อ.พระราชอาชญา) นั้น ทรงให้แพ้แล้ว เสด็จมาแล้ว ในกาลนี้ ทรงกระทำแล้ว ซึ่งการทรงเข้าไปตัดซึ่งพระกระยาหาร (ด้วยอันทรงดำริ) ว่า (อ.เรา) ไม่ได้โอกาสแล้ว เพื่ออัน ยังเด็ก ผู้มีน่านมในปาก ให้แพ้, (อ.ประโยชน์) อะไร แก่เรา ด้วยชีวิต ดังนี้ บรรทมแล้ว บนพระแท่น ดังนี้ แก่พระตถาคตเจ้า ๕

อ.พระศาสดา ทรงสดับแล้ว ซึ่งวาจาเป็นเครื่องกล่าว (ของภิกษุ ท.) เหล่านั้น ตรัสแล้ว ว่า ดูก่อนภิกษุ ท. (อ.บุคคล) แม้ขณะอยู่ ย่อมประสพ ซึ่งเวร, ส่วนว่า (อ.บุคคล) ผู้ (อันบุคคล อื่น) ให้แพ้แล้ว ย่อมมนอน ลำบาก นั้น เทียว ดังนี้ ตรัสแล้ว ซึ่งพระศาสดา นี้ ว่า

(อ.บุคคล) ขณะอยู่ ย่อมประสพ ซึ่งเวร, (อ.บุคคล) ผู้ (อันบุคคล อื่น) ให้แพ้แล้ว ย่อมมนอน ลำบาก, (อ.บุคคล) ผู้เข้าไปสงบแล้ว ละแล้ว ซึ่งความชนะ-และความแพ้ ย่อมมนอน สบาย ดังนี้ ๕

(อ.อรรถ ว่า) (อ.บุคคล) ขณะอยู่ ซึ่งบุคคลอื่น ย่อมกลับได้ ซึ่งเวร (ดังนี้ ในบท ท.) เหล่านี้หนนา (แห่งบท) ว่า **ชย** ดังนี้ เป็นต้น ๕ อ.อรรถ ว่า (อ.บุคคล) ผู้ อันบุคคล อื่น ให้แพ้แล้ว ย่อมมนอน ลำบาก คือว่า ย่อมอยู่ ลำบากนั้น เทียว ในอิริยาบถทั้งปวง ท. (ด้วยความคิด) ว่า (อ.เรา) จักอาจ เพื่ออันเห็น ซึ่งหลัง ของปัจจุามิตร ในกาลไรหนอ แล ดังนี้ ดังนี้ (แห่งบท) ว่า **ปราชิตโต** ดังนี้ ๕ อ.อรรถ ว่า อ.พระชินาสพ มีกิลสมีระคะเป็นต้นอันเข้าไปสงบแล้ว ในภายใน ละแล้ว ซึ่งความชนะ ด้วย ซึ่งความแพ้ ด้วย ย่อมมนอน สบาย คือว่า ย่อมอยู่ สบายนั้น เทียว ในอิริยาบถทั้งปวง ท. ดังนี้ (แห่งบท) ว่า **อุปสนโต** ดังนี้ เป็นต้น ๕

๓. โสภณธรรมโณปราศรัยตถุ.

“ชย เวรุตติ อิมม ฆมมเทสนนํ สตุถา เขตวเน วิหรนุโต โสภณธรรมโณ ปราศรัย อารพุก กเถสิ.

โส กิร กาสิกคามํ นิสฺสาย ภาคินฺยฺเยน อชาตสตุตฺตนา สหฺมึ ญฺชฺชมนฺนุโต เตน ตโย วาเร ปราชิตโต ตติเย วาเร จินฺตฺเตสิ “อหํ ชีรมุขํ ทารกํ ปราเชตฺตํ นาสกฺขี, กิ เม ชีวิตฺเตนาติ.

โส อหารุปลุเจทํ กตฺวา มญฺจเก นิปฺชฺชติ. อถสฺส สทา ปวตฺติ สกฺกนคฺริ ปตฺตฺริ. ภิกฺขุ ตถาคตฺสฺส อโรเจสฺสุ “ภนฺเต ราชา กิร กาสิกคามํ นิสฺสาย ตโย วาเร ปราชิตโต, โส อิทานิ ปราชิตฺวา อาคโต ‘ชีรมุขํ ทารกํ ปราเชตฺตํ นาสกฺขี, กิ เม ชีวิตฺเตนาติ อหารุปลุเจทํ กตฺวา มญฺจเก นิปฺนุโนติ.

สตุถา เตสํ กถํ สุตฺวา “ภิกฺขเว ชินฺนุโตปิ เวโร ปสวติ, ปราชิตโต ปน ทุกฺขํ เสติเยวาติ วตฺวา อิมม คาทมาห

“ชย เวโร ปสวติ, ทุกฺขํ เสติ ปราชิตโต,
อุปสนฺนุโต สุขํ เสติ หิตฺวา ชยปราศรัยตฺติ.

ตตฺถ “ชยฺนติ: ปริ ชินฺนุโต เวโร ปฏฺิลภติ. **ปราชิตโต:** ปเรณ ปราชิตโต “กทา นฺนุ โข ปจฺจามิตฺตสฺส ปญฺจึ ทฏฺฐึ สกฺขิสฺสสามิตี ทุกฺขํ เสติ สพฺพิริยาปเถสฺสุ ทุกฺขเมว วิหรตีตี อตฺถโก. **อุปสนฺนุโต:** อพฺพนฺตเร อุปสนฺนุตราคาทิกฺกิลเส โชณาสโว ชยญฺจ ปราศรัยญฺจ หิตฺวา สุขํ เสติ สพฺพิริยาปเถสฺสุ สุขเมว วิหรตีตี อตฺถโก.

ในกาลเป็นที่สุดลงแห่งเทศนา (อ.ชนุ ท.) มาก บรรลุแล้ว (ซึ่งอริยมผล ท.) มีโสดาปัตติผลเป็นต้น ดังนี้แล ฯ

เทศนาว่าสาเน พหู โสตาปัตติผลาทีนิ ปาปุณีสสูติ.

อ.เรื่องแห่งความปราศัยแห่งพระราชาพระนามว่าโกศล
(จบแล้ว) ฯ

โกศลธมฺมโย ปราชยวตฺถุ.

๔. อ.เรื่องแห่งเด็กหญิงในตระกูลคนใดคนหนึ่ง
(อันข้าพเจ้า จะกล่าว) ฯ

๔.อุณฺณตฺรกุลทวาริกาวตฺถุ.

อ.พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ในพระเชตวัน ทรงปรารภ ซึ่งเด็กหญิง คนใดคนหนึ่ง ตรัสแล้ว ซึ่งพระธรรมเทศนา นี้ ว่า **นตฺถิ รากสโม อคฺคิ** ดังนี้เป็นต้น ฯ

“นตฺถิ รากสโม อคฺคิตี อิมํ ฐมฺมเทสนํ สตฺถา
เชตวนเณ วิหฺรณฺโต อุณฺณตฺรํ กุมาริกํ อารพฺภ กเถสิ.

ได้ยินว่า อ.มารดาและบิดา ท. (ของเด็กหญิง) นั้น กระทำแล้ว ซึ่งมงคลชื่อว่าอวาหะ ทูลนิมนต์แล้ว ซึ่งพระศาสดา ในวันอันเป็นมงคล ฯ

ตฺถุสา กิร มาตาปิตโร อวาหํ กตฺวา มงฺคฺลทิวเส
สตฺถารํ นิมนฺตยีสฺสุ.

อ.พระศาสดา ผู้อันหมู่แห่งภิกษุแวดล้อมแล้ว เสด็จไปแล้ว (ในที่) นั้น ประทับนั่งแล้ว ฯ

สตฺถา ภิกฺขุสงฺฆปริวฺโต ตตฺถ คนฺตฺวา นิสีทิ.

อ.หญิงสาว แม่นั้น แล กระทำอยู่ (ซึ่งกิจ ท.) มีการครองซึ่งน้ำ เป็นต้น แก่หมู่แห่งภิกษุ ย่อมเที่ยวไป ไป ๆ มา ๆ ฯ

สาปิ โข วรฺกกา ภิกฺขุสงฺฆสฺส อุทกปริสฺสุสาวนาทีนิ
กโรนฺตี อปฺราปรํ สญฺจรติ.

แม่ อ.สามี (ของหญิงสาว) นั้น ได้ยินแลดูอยู่แล้ว (ซึ่งหญิงสาว) นั้น ฯ (เมื่อสามี) นั้น แลดูอยู่ ด้วยอำนาจแห่งรากะ อ.กิเลส ในภายใน ย่อมฟุ้งขึ้น ฯ

สามีโกปิสฺสุสา ตํ โอลเณนฺโต อุฏฺฐาสิ. ตสฺส
รากวเสน โอลเณนฺตสฺส อนฺโต กิเลสํ สมฺทาจรติ.

(อ.สามี) นั้น ผู้อันความไม่รู้ครอบงำแล้ว บำรุงแล้ว ซึ่งพระพุทฺธเจ้า หามิได้นั้นเทียว, (บำรุงแล้ว) ซึ่งพระมหาเถระ ๘๐ รูป ท. หามิได้, แต่ว่า (อ.สามีนั้น) ได้กระทำแล้ว ซึ่งความคิด ว่า (อ.เขา) เหยียดออก แล้ว ซึ่งมีอ จักจับ (ซึ่งหญิงสาว) นั้น ดังนี้ ฯ

โส อุณฺณถานาภิกฺขุโต เนว พุทฺธํ อุปฺภุจฺหิ, น
อสีติมหาเถเร; “หตฺถํ ปสาเรตฺวา ตํ [วรุํกํ] คนฺหีสฺสุสามีตี
ปน จิตฺตํ อกาสิ.

อ.พระศาสดา ทรงทราบแล้ว ซึ่งอัยยาศัย (ของสามี) นั้น, (อ.สามีนั้น) จะไม่เห็น (ซึ่งหญิง) นั้น โดยประการใด, ได้ทรงกระทำแล้ว โดยประการนั้น ๆ

(อ.สามี) นั้น ไม่เห็นแล้ว (ซึ่งหญิง) นั้น ได้ยินแลดูแล้ว ซึ่งพระศาสดา ๆ

อ.พระศาสดา ตรัสแล้วว่า ดูก่อนกุมาร ก็ ชื่อ อ.ไฟ อันเช่นกับ ด้วยไฟคืออโรคยะ ชื่อ อ.โทษ อันเช่นกับ ด้วยโทษคือโทษะ ชื่อ อ.ทุกข์ อันเช่นกับ ด้วยทุกข์คือการรักษาซึ่งชั้นนี้ มีอยู่ หามิได้, แม้ อ.สุข อันเป็นกับด้วยสุขคือพระนิพพาน ย่อมไม่มีนั้นเทียว ดังนี้ ตรัสแล้ว ซึ่งพระศาสดา นี้ ว่า

อ.ไฟ อันเสมอด้วยอโรคยะ ย่อมไม่มี, อ.โทษ อันเสมอด้วยโทษะ ย่อมไม่มี, อ.ทุกข์ อันเสมอด้วยชั้นนี้ ย่อมไม่มี, อ.สุข อันยิ่งกว่าความสงบ ย่อมไม่มี ดังนี้ ๆ

(อ.อรรถ ว่า) ชื่อ อ.ไฟ อันเสมอด้วยอโรคยะ อันสามารถ เพื่ออัน ไม่แสดงแล้ว ซึ่งคว้น หรือ หรือว่า ซึ่งเปลว หรือว่า ซึ่งถ่านเพลิงไหม้แล้ว ในภายในนั้นเทียว กระทำ ซึ่งกองแห่งถ้ำ ย่อมไม่มี (ดังนี้ ในบท ท.) เหล่านั้นหนา (แห่งหมวดสองแห่งบท) ว่า **นตฺถิ รากสโม** ดังนี้ ๆ (อ.อรรถ ว่า) แม้ อ.ความผิด อันเสมอด้วยโทษะ ย่อมไม่มี (ดังนี้ แห่งบท) ว่า **กฺลิ** ดังนี้ ๆ (อ.อรรถ ว่า) อันเสมอด้วยชั้นนี้ ท. (ดังนี้ แห่งบท) ว่า **ขนฺธสฺมา** ดังนี้ ๆ (อ.อธิบาย ว่า) อ.ชั้นนี้ ท. อัน (อันบุคคล) บริหารอยู่ เป็นทุกข์ (ย่อมเป็น) ฉันใด, ชื่อ อ.ทุกข์อัน ย่อมไม่มี ฉันนั้น (ดังนี้ อันบัณฑิต พึงทราบ) ๆ (อ.อรรถ ว่า) แม้ อ.สุข อัน อันยิ่ง กว่าพระนิพพาน ย่อมไม่มี (ดังนี้ แห่งหมวดสองแห่งบท) ว่า **ขนฺธสฺมา** ดังนี้, อ.อธิบาย ว่า จริงอยู่ อ.สุข อัน เป็นสุขนั้นเทียว (ย่อมเป็น), ส่วนว่า อ.พระนิพพาน เป็นสุขอย่างยิ่ง (ย่อมเป็น) ดังนี้ (อันบัณฑิต พึงทราบ) ๆ

ในกาลเป็นที่สุดลงแห่งพระเทศนา อ.เด็กหญิง ด้วย อ.เด็กชาย ด้วย ตั้งอยู่เฉพาแล้ว ในไสตปาตติผล ๆ ในขณะ นั้น อ.พระผู้มีพระภาคเจ้า ได้ทรงกระทำแล้ว ซึ่งอาการคืออันเห็น ซึ่งกันและกัน (แก่ชน ท. ๒) เหล่านั้น ดังนี้แล ๆ

อ.เรื่องแห่งเด็กหญิงในตระกูลคนใดคนหนึ่ง (จบแล้ว) ๆ

สตฺถา ตสฺส อชฺฌมาสยํ ฅตฺวา, ยถา ตํ [อิติ] น ปสฺสตี, เอวํ อกาสิ.

โส ตํ อทิสฺวา สตฺถารํ โอลฺลเกตฺวา อญฺจาสี.

สตฺถา ตสฺส โอลฺลเกตฺวา จิตฺกาเล “กุมารก น ทิ รากคฺคินา สทิสฺโส อคฺคิ นาม โทสกลินา สทิสฺโส กฺลิ นาม ขนฺธปริหฺรณทุกฺขเณ สทิสฺสํ ทุกฺขํ นาม อตฺถิ, นิพฺพานสฺสทิสฺสํ สุขํ นตฺถิเยวาทิ วตฺวา อิมํ คาทมาห

“นตฺถิ รากสโม อคฺคิ, นตฺถิ โทสสโม กฺลิ, นตฺถิ ขนฺธสฺมา ทุกฺขา, นตฺถิ สนฺติปริํ สุขนฺติ.

ตตฺถ “**นตฺถิ รากสโม**ติ: ฐมฺวา ชาลฺลํวา อญฺคารํวา อทสฺเสตฺวา อนฺโตเยว ฅมาเปตฺวา ฆสฺสมมฺภูจฺฉิ กาทุ สมตฺถิเณ รากเณ สโม อญฺโถ อคฺคิ นาม นตฺถิ. **กฺลิ**ติ. โทเสณ สโม อปราโธปิ นตฺถิ. **ขนฺธสฺมา**ติ: ขนฺธเณ ทิ สมา. ยถา ปริหฺรียมานา ขนฺธา ทุกฺขา, เอวํ อญฺโถ ทุกฺโข นาม นตฺถิ. **สนฺติปริํ สุขนฺติ**: นิพฺพานโต อุตฺตริ อญฺญํ สุขํ นตฺถิ. อญฺญํ ทิ สุขํ สุขเมว, นิพฺพานํ ปน ปรมฺสุขนฺติ อตฺถิ.

เทศนาวัสสานะ กุมาริกา ๑ กุมารโก ๑ ไสตปาตติผล ปติฏฺฐหิสุ. ตสฺมี ขเณ ภควา เตสฺส อญฺญมญฺญํ ทสฺสนาการํ อกาสิตี.

อญฺญตฺรกุลทวาริกาวตฺถุ.

๕. เรื่องแห่งอุปาสก คนใดคนหนึ่ง (อันข้าพเจ้า จะกล่าว) ๗

อ.พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ในเมืองชื่อว่าอาฬวี ทรงปรารภซึ่งอุปาสก คนหนึ่ง ตรัสแล้ว ซึ่งพระธรรมเทศนา นี้ ว่า **ชัมมจจา** ดังนี้ เป็นต้น ๗

ดังจะกล่าวโดยพิสดาร ในวันหนึ่ง อ.พระศาสดา ประทับนั่งแล้ว ในพระคันธกุฎี ในพระเชตวัน เทียว ทรงตรวจดูอยู่ ซึ่งโลกในกาลอันขจัดเฉพาะซึ่งมีด ทรงเห็นแล้ว ซึ่งมนุษย์ผู้ถึงแล้ว ซึ่งยาก คนหนึ่ง ในเมืองชื่อว่าอาฬวี ทรงทราบแล้ว ซึ่งความถึงพร้อมแห่งอุปนิสัย (ของมนุษย์ผู้ถึงแล้วซึ่งยาก) นั้น มีภิกษุมิรร้อยห้า เป็นประมาณเป็นบริวาร ได้เสด็จไปแล้ว สู่มืองชื่อว่าอาฬวี ๗

(อ.ชน ท.) ผู้อยู่ในเมืองชื่อว่าอาฬวีโดยปกติ ทูลนิมนต์แล้ว ซึ่งพระศาสดา ๗ อ.มนุษย์ ผู้ถึงแล้วซึ่งยาก แม้นั้น ฟังแล้ว ว่า อ.พระศาสดา เสด็จมาแล้ว ดังนี้ ได้กระทำแล้ว ซึ่งใจ ว่า (อ.เรา) จักฟัง ซึ่งธรรม ในสำนัก ของพระศาสดา ดังนี้ ๗

ก็ อ.โค ตัวหนึ่ง (ของมนุษย์) นั้น หนีไปแล้ว ในวันนั้นนั้นเทียว ๗ (อ.มนุษย์) นั้น คิดแล้ว ว่า (อ.เรา) จักแสวงหา ซึ่งโค หรือ หนอ แล หรือว่า (อ.เรา) จะฟัง ซึ่งธรรม ดังนี้ (คิดแล้ว) ว่า (อ.เรา) แสวงหาแล้ว ซึ่งโค (ยังโค) ให้เข้าไปแล้ว สู่มืองแห่งโค จักฟัง ซึ่งธรรม ในภายหลัง ดังนี้ ออกไปแล้ว จากเรือน ในเวลาเช้าเทียว ๗

แม้ (อ.ชน ท.) ผู้อยู่ในเมืองชื่อว่าอาฬวีโดยปกติ ยังหม่อมแห่งภิกษุ มีพระพุทธรูปเจ้าเป็นประมุข ให้นั่งแล้ว อังคาสแล้ว รับแล้ว ซึ่งบาตร เพื่อต้องการแก่การอนุโมทนา ๗

อ.พระศาสดา (ทรงดำริแล้ว) ว่า อ.เราอาศัยแล้ว (ซึ่งมนุษย์) ใด เป็นผู้มาแล้ว สิ้นหนทางมีโยชน์ ๓๐ เป็นประมาณ (ย่อมเป็น), (อ.มนุษย์) นั้น เข้าไปแล้ว สู่มือง เพื่ออันแสวงหา ซึ่งโค, (ครั้นเมื่อมนุษย์) นั้น มาแล้วนั้นเทียว, (อ.เรา) จักแสดง ซึ่งธรรม ดังนี้ เป็นผู้ทรงนั่ง ได้เป็นแล้ว ๗

อ.มนุษย์ แม้นั้น เห็นแล้ว ซึ่งโค ในเวลากลางวัน ปล่อยแล้ว ในฝูงแห่งโค (คิดแล้ว) ว่า แม้ถ้าว่า (อ.กิจ) อื่น ย่อมไม่มี ไซ้, (อ.เรา) จักกระทำ (ซึ่งกิจ) แม้สักว่าการถวายบังคม ซึ่งพระศาสดา ดังนี้ แม้ผู้ อันความหิว ปีบคั้นแล้ว ไม่กระทำแล้ว ซึ่งใจ เพื่ออันไป สู่มือง มาแล้ว สู่มือนัก ของพระศาสดา โดยเร็ว ถวายบังคมแล้ว ซึ่งพระศาสดา ได้ยินแล้ว ณ ส่วนข้างหนึ่ง ๗

อ.พระศาสดา ตรัสแล้ว ว่า อ.ของอันเป็นแดน ของหม่อมแห่งภิกษุ อะไร ๗ มีอยู่ หรือ ดังนี้ (กะบุรุษ) ผู้ประกอบแล้วด้วยความชวนชวาย ในทาน ในกาล (แห่งมนุษย์) นั้น ยืนแล้ว ๗

๕. อภยตรอุปาสกวัตถุ

“ชัมมจจาติ อิมิ ธมฺมเทสนํ สตุถา อาฬวียํ วิหรนฺโต เอกํ อุปาสกํ อารพฺภ กเถสิ.

เอกสมิํ หิ ทิวเส สตุถา เขตวเน คนฺธกุฎียํ นิสินฺโนว ปจฺจุสกาเล โลกํ โวลเณโต อาฬวียํ เอกํ ทุคฺคตมนุสฺสํ ทิสฺวา ตสฺส อุปนิสฺสยสมฺปตฺตี ฅตฺวา ปญฺจสตภิกฺขุปริวาริ อาฬวี อคฺมาสิ.

อาฬวีวาสิโน สตุถาริํ นิมนฺเตสฺสุํ โสปี ทุคฺคต- มนุสฺโส “สตุถา อาคโตติ สตุถา “สตุถุ สนฺติเก ธมฺมํ โสสุสามิตี มนํ อกาสิ.

ตํทิวสเมว จสฺส เอกิ โคณิ ปลาเย. โส “กีนุ ไซ โคณิ ปริเยสิสุสามิ อูทาหุ ธมฺมํ สุนามิตี จินฺตเตตฺวา “โคณิ ปริเยสิตฺวา โคณิํ ปเวเสตฺวา ปจฺจา ธมฺมํ โสสุสามิตี ปาโตว เคหา นิภฺขมิ.

อาฬวีวาสิโนปิ พุทฺธปฺปมฺหุํ ภิกฺขุสงฺฆํ นิสีทาเปตฺวา ปริวิสิตฺวา อนุโมทนตฺถาย ปตฺตํ คนฺทหีสฺสุ.

สตุถา “ยํ นิสฺสาย อหิํ ตีสโยชนมคฺคํ อาคโต, โส โคณิํ ปริเยสิตฺุ อรณฺณํ ปวิฏฺโฐ; ตสมิํ อาคเตเยว ธมฺมํ เทเสสุสามิตี ตฺถนฺทึ อโหสิ.

โสปี มนุสฺโส ทิวา โคณิํ ทิสฺวา โคณเณ ปกฺขิปิตฺวา “สเจปิ อณฺณํ นตฺถิ, สตุถุ วนฺทนมตฺตํปิ กิริสุสามิตี ชัมมจฺจาเย ปิพีโตปิ เคหิํ คมนาย มนํ อกตฺวา เวเคน สตุถุ สนฺติเก อาคนฺตฺวา สตุถาริํ วนฺทิตฺวา เอกมฺนฺตํ อภฺจาสิ.

สตุถา ตสฺส จิตฺกาเล ทานเวยฺยาววฺกึ อาท “อตุถิ ภิณฺจึ ภิกฺขุสงฺฆสฺส อตฺติริตฺตฺนฺติ.

(อ.บุรุษนั้น กราบทูลแล้ว) ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ (อ.ของอันเป็นแดน) ทั้งปวง มีอยู่ ดังนี้ ฯ (อ.พระศาสดา ตรัสแล้ว) ว่า ถ้าอย่างนั้น (อ.ท่าน) จงเลี้ยงดู (ซึ่งมนุษย์) นี้ ดังนี้ ฯ

(อ.บุรุษ) นั้น (ยังมนุษย์) นั้น ให้นั่งแล้ว ในที่ อันพระศาสดา ตรัสแล้วนั้นเที่ยว เลี้ยงดูแล้ว โดยเคารพ ด้วยข้าวต้มและของอันบุคคล พึ่งเคี้ยวและของอันบุคคลพึ่งบริโภค ท. ฯ (อ.มนุษย์) นั้น มีภัตรอันบริโภคแล้ว บ้วนแล้ว ซึ่งปาก ฯ

ได้ยินว่า ชื่อ อ.อันทรงจัดแจงซึ่งภัตร แห่งพระตถาคตเจ้า ย่อมไม่มี (ในที่) อื่น ในปฏิภาท. ๓ วัน ซึ่งที่นี้, อ.จิต (ของมนุษย์) นั้น ผู้มีความกระวนกระวายอันระงับแล้ว เป็นจิตไปสู่อารมณ์เคื่องได้เป็นแล้ว ฯ ครั้งนั้น อ.พระศาสดา ตรัสแล้ว ซึ่งอนุப்புพิกถาทรงประกาศแล้ว ซึ่งสัจจะ ท. (แก่มนุษย์) นั้น ฯ

ในกาลเป็นที่สุดลงแห่งเทศนา (อ.มนุษย์) นั้น ตั้งอยู่เฉพาะแล้ว ในโสดาปัตติผล ฯ

แม้ อ.พระศาสดา ทรงกระทำแล้ว ซึ่งการอนุโมทนา เสด็จลุกขึ้นแล้ว จากอาสนะ เสด็จหลีกไปแล้ว ฯ อ.มหาชน ตามส่งเสด็จแล้ว ซึ่งพระศาสดา กลับแล้ว ฯ อ.ภิกษุ ท. ไปอยู่ กับ ด้วยพระศาสดา นั้นเที่ยว ยกโทษแล้ว ว่า คุณก่อนท่านผู้มีอายุ ท. (อ.ท่าน ท.) จงดู ซึ่งกรรม ของพระศาสดา, (อ.กรรม) มีอย่างนี้เป็นรูป ย่อมไม่มี ในวัน ท. เหล่าอื่น, แต่ว่า ในวันนี้ (อ.พระศาสดา) ทรงอาศัยแล้ว ซึ่งมนุษย์คนหนึ่ง ทรงจัดแจงแล้ว (ซึ่งวัตถุ ท.) มีข้าวต้มเป็นต้น (ทรงยังบุคคล) ให้ให้แล้ว ดังนี้ ฯ

อ.พระศาสดา เสด็จกลับแล้ว ประทับยืนแล้ว เทียว ตรัสถามแล้ว ว่า คุณก่อนภิกษุ ท. (อ.เธอ ท.) ย่อมกล่าว ว่าอะไร ดังนี้ ทรงสดับแล้ว ซึ่งเนื้อความ นั้น ตรัสแล้ว ว่า คุณก่อนภิกษุ ท. เธอ (อ.อย่างนั้น), (อ.เรา) คิดแล้ว ว่า อ.เรา เมื่อมา สิ้นทางกันดารมีโยชน์ ๓๐ เป็นประมาณ เห็นแล้ว ซึ่งอุปนิสัย ของอุบาสก นั้น เป็นผู้มาแล้ว (ย่อมเป็น), (อ.อุบาสก) นั้น หิวแล้ว เกินเปรียบ, (อ.อุบาสก นั้น) ลุกขึ้นแล้ว ในเวลาเช้าเที่ยว แสงหาอยู่ ซึ่งโค เทียวไปแล้ว ในป่า, ครันเมื่อธรรม (อันเรา) แม้แสดงอยู่ จักไม่อาจ เพื่ออันรู้ตลอด เพราะทุกอันเกิดแล้วแต่ความหิว ดังนี้ ได้กระทำแล้ว อย่างนี้ ฯ คุณก่อนภิกษุ ท. ด้วยว่า ชื่อ อ.โรค อันเช่นกับ ด้วยโรคคือความหิว ย่อมไม่มี ดังนี้ ฯ ตรัสแล้ว ซึ่งพระศาสดา นี้ ว่า

อ.ความหิว เป็นโรค อย่างยิ่ง (ย่อมเป็น), อ.สังขาร ท. เป็นทุกข์ อย่างยิ่ง (ย่อมเป็น), (อ.บัณฑิต) รู้แล้ว (ซึ่งเนื้อความ) นั้น ตามความจริง (ย่อมกระทำให้แจ้ง ซึ่งพระนิพพาน), (เพราะว่า) อ.พระนิพพาน เป็นสุข อย่างยิ่ง (ย่อมเป็น) ดังนี้ ฯ

“ภนฺเต สพุทฺธ อตฺถีติ. “เตนหิ อิมํ ปรีวีสาทิ.

โส สตฺถารว วุตฺตภูจฺจาเนยว นํ นิสีทาเปตฺวา ยาคฺชาทนียโกชนิเยหิ สกฺกจฺจํ ปรีวีสิ. โส ภูตฺตภตฺโต มุขํ วิภูชาเลสิ.

จเปตฺวา กิร อิมํ จานํ ตีสุ ปิฏฺเฐสุ อญฺญตฺถ ตถาคตฺตฺส ภูตฺตวิจฺจารณํ นาม นตฺถิ: ตสฺส ปสฺสทฺททฺรตฺส จิตฺตํ เอกคฺคํ อโหสิ. ธตฺตฺส สตฺถา อนุப்புพิกถํ กเถตฺวา สจฺจานิ ปกาเสสิ.

โส เทสนาวสานเณ โสตาปตฺตติผล ปตฺติภูจฺหิ.

สตฺถาปิ อนุโมทณํ กตฺวา อญฺญาสาสนา ปกฺกามิ. มหาชนิ สตฺถารํ อนุคนฺตฺวา นีวตฺติ. ภิกฺขุ สตฺถารว สทฺธิ คจฺจนฺตฺยาเยว อฺชฺฌมาเยสิ “ปสฺสสตฺถวโส สตฺถุ กมฺมํ, อญฺญเสสุ ทิวเสสุ เอวรूपํ นตฺถิ, อชฺช ปนํกํ มนุสฺสํ นิสฺสาย ยาคฺชาทนินิ วิจฺจาเรตฺวา ทาเปสิตี.

สตฺถา นีวตฺติตฺวา จิตฺโถว “กึ ภิกฺขเว กเถถาติ ปุจฺฉิตฺวา ตมตฺถิ สุตฺวา “อาม ภิกฺขเว, `อหํ ตีสโยชนกนฺตารํ อาคจฺจนฺโต ตสฺส อฺปาสกสฺส อฺปนีสฺสยํ ทิสฺวา อาคโต, โส อติวिय ชิมฺจฺฉิตฺ, ปาโตว อญฺญาเยว โคนํ ปรีเยสนฺโต อรญฺญเว วิจฺริ, ชิมฺจฺฉาทุกฺเชน ธมฺเม เทสิยมาเนปิ ปฏฺวิชฺฌิตฺ น สกฺขิสฺสตีติ จินฺเตตฺวา เอวํ อกาสิ; ภิกฺขเว ชิมฺจฺฉาโรคสทิสฺส หิ โรโค นาม นตฺถีติ วตฺวา อิมํ คากมาห

“ชิมฺจฺฉา ปฺรมา โรคา, สงฺขารว ปฺรมา ทุกฺขา, เอตํ ญตฺวา ยถาภูตํ นิพฺพานํ ปรมํ สุขนฺติ.

(อ.อรรถ ว่า) อ.โรค อื่น อัน (อันบุคคล) เยี้ยวมาแล้ว คราวเดียว ย่อมเลื่อมหาย หรือ หรือว่า (อันบุคคล) ย่อมละได้ ด้วยสามารถ แห่งองค์แห่งโรคนั้น, ส่วนว่า อ.ความหิว (อันบุคคล) ฟังเยี้ยวยา ตลอดกาลเนื่องนิตย์ นั้นเทียว เหตุใด เพราะเหตุนี้ (อ.ความหิว) นี้ ชื่อว่า เป็นอย่างยิ่ง กว่าโรคที่เหลือ ท. (ย่อมเป็น ดังนี้ ในบท ท.) เหล่านี้หนมา (แห่งบาทแห่งพระคาถา) ว่า **ซิมจจา ปรมา โรคา** ดังนี้ ฯ

อ.ขันธ ๕ ท. ชื่อว่า สงฆารชา ฯ (อ.อรรถ ว่า) อ.บัณฑิต รู้แล้ว ซึ่งเนื้อความ นั้น ว่า อ.โรค อันเสมอ ด้วยความหิว ย่อมไม่มี, ชื่อ อ.ทุกข์ อันเสมอด้วยการบริหารซึ่งขันธ ย่อมไม่มี ดังนี้ ตามความเป็นจริง ย่อมกระทำให้แจ้ง ซึ่งพระนิพพาน (ดังนี้ แห่งหมวดสองแห่งบท) ว่า **เอตํ ฅตฺวา** ดังนี้ ฯ

อ.อรรถ ว่า เพราะว่า (อ.พระนิพพาน) นั้น เป็นสุข อย่างยิ่ง คือว่า อย่างสูงสุด กว่าสุขทั้งปวง ท. (ย่อมเป็น) ดังนี้ (แห่งบาท แห่งพระคาถา) ว่า **นิพฺพานํ ปรมํ สุขํ** ดังนี้ ฯ

ในกาลเป็นที่สุดลงแห่งเทศนา (อ.ชนุ ท.) มาก บรรลุแล้ว (ซึ่งอริยมผล ท.) มีโสดาปัตติผลเป็นต้น ดังนี้แล ฯ

อ.เรื่องแห่งอุบาสกคนใดคนหนึ่ง (จบแล้ว) ฯ

อถุญตรอุบาสกาวตฺถ.

๖. อ.เรื่องแห่งพระราชานามว่าปเสนทิโกศล (อันข้าพเจ้า จะกล่าว) ฯ

๖. ปเสนทิโกศลวตฺถ.

อ.พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ ในพระเชตวัน ทรงปรารภ ซึ่งพระราชานามว่าปเสนทิโกศล ตรัสแล้ว ซึ่งพระธรรมเทศนา นี้ ว่า **อาโรคฺยปรมา ลากา** ดังนี้เป็นต้น ฯ

“อาโรคฺยปรมา ลากาติ อิมํ ฅมฺมเทสนํ สตฺถา เชตวเน วิหรนฺโต ราชาณํ ปเสนทิโกสลํ อารพฺภ กเถสิ.

ดังจะกล่าวโดยพิสดาร ในสมัยหนึ่ง อ.พระราชานามว่าปเสนทิโกศล ย่อมเสวย ซึ่งพระกระยาหาร แห่งทะนุทานแห่งข้าวสาร ด้วยแกลงและกับ อันสมควรแก่พระกระยาหารนั้น ฯ

เอกสมฺมึ หิ สมเย ราชา ตณฺหุทโทณฺสฺส โอทนํ ตพฺปิเยน สฺวปพฺยญฺชเนน ญญชฺติ.

ในวันหนึ่ง (อ.พระราชานามว่าปเสนทิโกศล) นั้น มีอาหารอันบุคคลพึงกินในเวลา เข้าอันเสวยแล้ว ไม่ทรงบรรเทาแล้ว ซึ่งความเมาพร้อมเพราะภัต เทียว เสด็จไปแล้ว สู้สำนัก ของพระศาสดา มีรูปแห่งบุคคล ผู้เห็นเห็นน้อยแล้ว ทรงผลัดเปลี่ยนอยู่ (โดยข้าง) นี้ด้วย ฯ แม้อันความหลับ ครอบงำอยู่ ไม่ทรงอาจแล้ว เพื่ออันบรรทม ทรง ทรงประทับนั่งแล้ว ณ ส่วนข้างหนึ่ง ฯ

โส เอกทิวสํ ฆฏฺตปาตฺราโส ฆฏฺตสมฺมทํ อวิณฺเทตฺวา ว สตฺถุ สนฺติกํ คนฺตฺวา กิลนฺตฺรูโป อิตฺโต จิตฺโต จ สมฺบริวตฺตุนฺโต นิพฺทาย อภิกฺขุญฺจมาโนปี อุกฺกํ นิปชฺชิตฺตุ อสฺสกุโณโต เอกมนฺตํ นิสีทิ.

ครั้งนั้น อ.พระศาสดา ตรัสแล้ว ว่า ดูก่อนมหาบพิตร (อ.พระองค์) ไม่ทรงพักผ่อนแล้วเที่ยว เป็นผู้เสด็จมาแล้ว ย่อมเป็น หรือ ดังนี้ (กะพระราชา) นั้น ฯ (อ.พระราชา กราบทูลแล้ว) ว่า ข้าแต่พระองค์- ผู้เจริญ พระเจ้าข้า (อ.อย่างนั้น), อ.ทุกขีใหญ่ ย่อมมี แก่หม่อมฉัน จำเดิม แต่กาล (แห่งภัตต อันหม่อมฉัน) บริโภคแล้ว ดังนี้ ฯ

ครั้งนั้น อ.พระศาสดา ตรัสแล้ว ว่า ดูก่อนมหาบพิตร อ.อันบริโภคมากเกิน เป็นทุกข์ อย่างนี้ ย่อมเป็น ดังนี้ (กะพระราชา) นั้น ตรัสสอนแล้ว ด้วยพระคาถา นี้ ว่า

(อ.บุรุษ) เป็นผู้มีความมั่งงว ด้วย เป็นผู้มิขงกิน- มีค่ามาก ด้วย เป็นผู้มิอันหลับเป็นปกติ เป็นผู้นอนเป็นไปรอบพร้อมแล้วโดยปกติ เพียงดัง อ.สุกรตัวใหญ่ ตัวอันบุคคลเลี้ยงแล้วด้วยผัก ด้วย ย่อมเป็น ในกาลใด , (ในกาลนั้น อ.บุรุษนั้น) ผู้มีปัญหาบ่อย ย่อมเข้าถึง ซึ่งห้อง บ่อย ๆ ดังนี้

(ตรัสแล้ว) ว่า ดูก่อนมหาบพิตร อ.อันบริโภค ชื่อ ซึ่งโภชนะ โดยประมาณ ย่อมควร, เพราะว่า อ.ความสุข ย่อมมี (แก่บุคคล) ผู้มิอัน บริโภคโดยประมาณเป็นปกติ ดังนี้ เมื่อตรัสสอน ยิง ตรัสแล้ว ซึ่งพระคาถา นี้ ว่า

อ.เวทนา ท. (ของบุคคล) ผู้เกิดแล้วแต่มีผู้ มีสติ ในกาลทุกเมื่อ ผู้รู้อยู่ ซึ่งประมาณ ในโภชนะ (อันตน) ได้แล้ว นั้น เป็นเวทนาเบาบาง ย่อมเป็น, (อ.อาหาร อันบุคคลบริโภคแล้ว) รักษาอยู่ ซึ่งอายุ ย่อมมีคร่ำคร่าไป ค่อย ๆ ดังนี้ ฯ

อ.พระราชา ไม่ได้ทรงอาจแล้ว เพื่ออันทรงเรียนเอา ซึ่งพระคาถา, แต่ที่ว่า (อ.พระราชา) ตรัสแล้ว ว่า แน่ะพ่อ อ.เจ้า จงเรียนเอา ซึ่งพระคาถา นี้ ดังนี้ กะพระเจ้าหลาน ชื่อว่า สุทัตสนะ ผู้ยืนแล้ว ในที่ใกล้ ฯ

(อ.พระเจ้าหลาน) นั้น ทรงเรียนเอาแล้ว ซึ่งพระคาถานั้น ทูลถามแล้ว ซึ่งพระศาสดา ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ (อ.ข้าพระองค์) จะกระทำ อย่างไร ดังนี้ ฯ

ครั้งนั้น อ.พระศาสดา ตรัสแล้ว (กะเจ้าหลาน) นั้น ว่า (อ.ท่าน) ฟังกล่าว ซึ่งคาถา นี้ ในกาล แห่งก่อนข้าวอันเป็นที่สุดลง ของพระราชา ผู้เสวยอยู่, อ.พระราชา ทรงกำหนดแล้ว ซึ่งเนื้อความ จักทรงฟัง ซึ่งก่อนข้าว นั้น, (อ.ท่าน ยังพ่อครัว) ฟังให้ลด ซึ่งข้าวสาร ท. มีประมาณเท่านั้น ในกาลเป็นที่หุงซึ่งภัต เพื่อพระราชา ด้วยการ นับซึ่งเมล็ด ในก่อนข้าว นั้น ดังนี้ ฯ

อถ นั สตุถา อาห “กั มหาราช อวิสุสมิตฺวา ว อาคโตสตีติ. “อาม ภาตเต, ภูตฺตกาลโต ปฏฺจาย เม มหาทุกฺขั โหตีติ.

อถ นั สตุถา “มหาราช อติพฺพโภชนั เหวํ ทุกฺขั โหตีติ วตฺวา

“มิทฺธิ ยทา โหติ มหคฺฆสเ โจ นิทฺทายิตา สมฺปปริวตฺตสยั, มหาวราโหว นิวาปปฏฺจโ จ ปนฺนปฺปุนิ คพฺภมฺเปติ มนฺโหติ

อิมาย คาถาย โววทิตฺวา “มหาราช โภชนั นาม มตฺตตาย ภูตฺตชิตฺตุ วฏฺฏติ, มตฺตโภชนิโน หิ สุขั โหตีติ อุตฺตริ โววทฺนโต อิมั คากมาห

“มนฺุขสุส สทา สตีมโต มตฺตํ ชานโต ลทฺทโภชนเ ตนฺุขสุส ภวนฺติ เวทนา สณฺิกิ ชีรติ आय ปาลยฺนฺติ.

ราชา คากั อุกฺคณฺุหิตฺตุ นาสกฺขิ, สมิเป จิตฺ ปน ภาคิเนยฺยํ สุทฺตสนน นาม “อิมั คากั อุกฺคณฺุห ตาตาทิ อาห.

โส ตํ คากั อุกฺคณฺุหิตฺวา “กั กโรมิ ภาตเตติ สตุถาริ ปุจฺฉิ.

อถ นั สตุถา อาห “รณฺุโย ภูตฺตชนฺุตฺตส อีสานปฺนฺุชกาเล อิมั คากั วเทยฺยาสี, ราชาย อตฺถํ สลฺลกฺเขตฺวา ตํ ปิณฺุชํ ฉทฺทเทสฺสติ, ตสฺมิ ปิณฺุชเ สิตฺตคณฺุณาย รณฺุโย ภาตฺตปจฺนกาเล ตตฺตเก ตณฺุทฺเล หราเปยฺยาสีติ.

อ.พระเจ้าหลาน นั้น (รับพร้อมแล้ว) ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ
อ.ดิละ ดังนี้ แปลงแล้ว ซึ่งคาถา นั้น ในกาลแห่งก่อนข้าวอันเป็น
ที่สุดลง ของพระราชฯ ผู้เสวยอยู่ แม้ในเวลาเย็น แม้ในเวลาเช้า
(ยังพ้อครว) ให้ลดแล้ว ซึ่งข้าวสาร ท. ด้วยการนับซึ่งเมล็ด ในก่อนข้าว
(อันพระราชฯ) นั้น ทรงทิงแล้ว ฯ

แม้ อ.พระราชฯ ทรงสดับแล้ว ซึ่งคาถา (ทรงยังราชบุรุษ)
ให้พระราชทานแล้ว ซึ่งพันแห่งทรัพย์ ฯ (แก่พระเจ้าหลาน) นั้น ฯ
โดยสมัย อื่นอีก (อ.พระราชฯ) นั้น ทรงดำรงอยู่ด้วยดีแล้ว เป็นผู้ทรง-
ถึงแล้วซึ่งความสุข เป็นผู้มิพระสรีระอันเบา ได้เป็นแล้ว เพราะความที่
(แห่งพระองค์) เป็นผู้มิพระกระยาหารมีทะนนานเป็นประมาณเป็น
อย่างยิ่ง ฯ

ครั้งนั้น ในวันหนึ่ง (อ.พระราชฯ) เสด็จไปแล้ว สู่นัก
ของพระศาสดา ถวายบังคมแล้ว ซึ่งพระศาสดา กราบทูลแล้ว ว่า
ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ในกาลนี้ อ.ความสุข เกิดแล้ว แก่หม่อมฉัน,
(อ.หม่อมฉัน) เป็นผู้สามารถเพื่ออัน ติดตามแล้ว ซึ่งเนื้อบ้าง ซึ่งมา
บ้าง จับเอา เป็นผู้เกิดแล้ว ย่อมเป็น, ในกาลก่อน อ.การรบ กับ
ด้วยหลานนั้นเที่ยว ย่อมมี แก่หม่อมฉัน, ในกาลนี้ อ.บ้าน นั้น อันหม่อมฉัน
ให้แล้ว ซึ่งธิดา ชื่อว่า วชิรกุมารี แก่หลาน ให้แล้ว กระทำให้เป็นค่า
แห่งน้ำเป็นเครื่องอาบ (ของธิดา) นั้นนั้นเที่ยว, อ.ความแ่งแ่ง กับ
(ด้วยหลาน) นั้น เข้าไปสงบวิเศษแล้ว, อ.ความสุขนั้นเที่ยว เกิดแล้ว
แก่หม่อมฉัน เพราะเหตุ แม่นี่, แม้อ.รัตนะคือแก้วมณี อันเป็น
ของมีอยู่แห่งพระราชฯพระนามว่ากุสะ ในเรือน ของหม่อมฉัน ท.
หายไปแล้ว ในวันอันมีในก่อน, (อ.รัตนะคือแก้วมณี) แม่นั้นมาแล้ว
สู่คถองแห่งมีอ ในกาลนี้, อ.ความสุขนั้นเที่ยว เกิดแล้ว แก่หม่อมฉัน
(เพราะเหตุ) แม่นี่, แม้อ.พระธิดาของพระญาติ ของพระองค์ ท.
(อันหม่อมฉัน) ผู้ปรารถนาอยู่ ซึ่งความคุ่นเคย กับ ด้วยสาวก ท.
ของพระองค์ ท. กระทำให้แล้ว ในเรือน, อ.ความสุขนั้นเที่ยว เกิดแล้ว
แก่หม่อมฉัน เพราะเหตุ แม่นี่ ดังนี้ ฯ

อ.พระศาสดา ตรัสแล้ว ว่า ดูก่อนมหาบพิตร ชื่อ อ.ความเป็น
แห่งบุคคลผู้ไม่มีโรค เป็นลาภ อย่างยิ่ง (ย่อมเป็น), อ.ทรัพย์ แม้อัน
เช่นกับด้วยความเป็นคือความสันโดษ (ด้วยวัตถุ) อันตนได้แล้ว
อย่างไร (ย่อมไม่มี), อนึ่ง ชื่อ อ.ญาติ อันเช่นกับด้วยความคุ่นเคย
(ย่อมไม่มี), ชื่อ อ.ความสุข อย่างยิ่ง อันเช่นกับด้วยพระนิพพาน
ย่อมไม่มี ดังนี้ ตรัสแล้ว ซึ่งพระคาถา นี้ ว่า

อ. ลาภ ท. เป็นสภาพมีความเป็นแห่งบุคคลผู้ไม่มีโรคเป็น-
อย่างยิ่ง (ย่อมเป็น), อ.ทรัพย์ เป็นทรัพย์มีความสันโดษเป็น-
อย่างยิ่ง (ย่อมเป็น), อ.ญาติ ท. เป็นญาติมีความคุ่นเคยเป็น-
อย่างยิ่ง (ย่อมเป็น), อ.พระนิพพาน เป็นสุข อย่างยิ่ง (ย่อมเป็น)
ดังนี้ ฯ

โส “สาธุ ภาณเตติ สายปี ปาโตปี ญญโอบ ญญชนุตสสุ
โอสานปีญชกาเล ตํ คาคํ อุตทาหริตฺวา เตน
ฉชุตติปิณฺฑเต สิตุถคณนาย ตถุชฺชเล หาเรสิ.

ราชาปิสุส คาคํ สุตฺวา สหสฺสํ สหสฺสํ ทาเปสิ.
โส อปเรน สมเยน นาฬโกทนปรมตาย สญฺชหิตฺวา
สุชปฺปโต ตนุสฺวีโร อโหสิ.

อถกทิวสํ สตุถุ สนฺตีกํ คนฺตุวา สตุถาริ
วนฺทิตฺวา อาห “ภาณเต อิทานิ เม สุขํ ชาตํ, มิคฺปิ
อสุสฺปิ อนฺุพนฺทิตฺวา คนฺหนสมตฺโถ ชาโตมฺหิ,
ปฺพุเพ เม ภาคิเนยฺเยน สทฺธิ ญฺุทฺธเมว โหติ; อิทานิ
เม วชิรฺกุมาริ นาม ธีตฺริ ภาคิเนยฺยสุสฺส ทตฺวา โส
คาโม ตสฺสาเยว นหานมฺมูลกํ กตฺวา ทินฺโน, เตน
สทฺธิ วิคฺคโห รูปสนฺโต, อิมินาปิ เม การเถน
สุชเมว ชาตํ, กุสฺราชสนฺตํ มณฺธิรตฺนปิ โน เคเห
ปฺริมทิวเส ญฺุจฺ: ตปิ อิทานิ หตฺถปถํ อาคตํ,
อิมินาปิ เม การเถน สุชเมว ชาตํ, ตฺมุหํกํ
สาวเกหิ สทฺธิ วิสฺสาสํ อิจฺฉนฺเตน ภาตฺธีตฺตาปี โว
เคเห กตา, อิมินาปิ เม การเถน สุชเมว ชาตฺนฺติ.

สตฺถา “อาโรคฺยา นาม มหาราช ปรมา ลาภา,
ยถาลทฺเถน สนฺตุฏฺฐิจิภาวสทฺธิสฺปิ ธนํ, วิสฺสาสสทฺธิโส จ
ภาตฺติ นาม, นิพฺพานสทฺธิสํ ปรมํ สุขํ นาม นตฺถิติ วตฺวา
อิมํ คากมาห

“อาโรคฺยปรมา ลาภา สนฺตุฏฺฐิจิปรมํ ธนํ
วิสฺสาสปรมา ภาตฺติ นิพฺพานํ ปรมํ สุขนฺติ.

(อ.อรรถ) ว่า เป็นสภาพมีความเป็นแห่งบุคคลผู้ไม่มีโรคเป็น
อย่างยั้ง (ดังนี้ ในบท ท.) เหล่านี้หนนา (แห่งบท) ว่า **อาโรคยปรมา**
ดังนี้ ฯ (อ.อธิบาย) ว่า ก็ อ.ลาม ท. แม้อันมีอยู่ (แก่บุคคล)
ผู้มีโรคเป็นสภาพมีไข้ลามนั้นเที่ยว(ยอมเป็น), เพราะเหตุนั้นอ.ลาม
ทั้งปวง ท. เป็นสภาพมาแล้ว (แก่บุคคล) ผู้ไม่มีโรค เที่ยว ย่อมเป็น,
เพราะเหตุนั้น (อ.พระดำรัส) ว่า **อาโรคยปรมา ลามา** ดังนี้
(อันพระผู้มีพระภาคเจ้า) ตรัสแล้ว ฯ (อ.อรรถ) ว่า (อ.วัตถุ) อัน ๆ ตน ได้แล้ว ได
เป็นขของมีอยู่ แห่งตน (ยอมเป็น), อ.ความเป็นคืออันยินดี
(ด้วยวัตถุ) นั้นนั้นเที่ยว แห่งคฤหัสถ์ หรือ หรือว่า แห่งบรรพชิต
ชื่อว่า เป็นความสันโดษ (ยอมเป็น), (อ.ความเป็นคือ
อันยินดี) นั้น เป็นทรัพย์ อย่างยิ่ง กว่าทรัพย์อันเหลือ ท. (ยอมเป็น)
(ดังนี้ แห่งบาทแห่งพระคาถา) ว่า **สนตุฎฐิ ปรมิ ธนั** ดังนี้ ฯ

(อ.อรรถ) ว่า อ.มารดา หรือ หรือว่า อ.บิดา จงมีเกิด,
อ.ความคุ้นเคย กับ (ด้วยบุคคล) ได ย่อมไม่มี, (อ.บุคคล) นั้น
เป็นผู้มีไข้ญาติเที่ยว (ยอมเป็น), แต่ว่า อ.ความคุ้นเคย กับ
(ด้วยบุคคล) ได มีอยู่, (อ.บุคคล) นั้น แม้อันไม่ผูกพันกันดีแล้ว
เป็นญาติ อย่างยิ่ง คือว่า อย่างสูงสุด (ยอมเป็น) (ดังนี้ แห่งบาท
แห่งพระคาถา) ว่า **วิสุสาสปรมา ภาติ** ดังนี้, เพราะเหตุนั้น
(อ.พระดำรัส) ว่า **วิสุสาสปรมา ภาติ** ดังนี้ (อันพระผู้มีพระภาคเจ้า)
ตรัสแล้ว ฯ

อนึ่งชื่ออ.ความสุขอันเช่นกับด้วยพระนิพพานยอมไม่มี, เพราะ
เหตุนั้นอ.พระผู้มีพระภาคเจ้า ตรัสแล้ว ว่า **นิพพานั ปรมิ สุขั** ดังนี้ ฯ

ในกาลเป็นที่สุดลงแห่งเทศนา (อ.ชน ท.) มาก บรรลุแล้ว
(ซึ่งอริยมผล ท.) มีโสดาปัตติผลเป็นต้น ดังนี้แล ฯ

อ.เรื่องแห่งพระราชาพระนามว่าปเสนทิโกศล
(จบแล้ว) ฯ

ตต **อาโรคยปรมาติ:** อาโรคยปรมา, โรคิน
หิ วิชฺชมานาปี ลามา อลามายเว, ตสฺมา อโรคยสุ
สพฺพลามภา อาคตา ว โหนฺติ; เตน วุตฺตํ “อาโรคยปรมา
ลามภาติ. **สนตุฎฐิ ปรมิ ธนนฺติ:** คิหิโน วา ปพฺพชิตสุ
วา ยํ อตฺตนา ลทฺถิ อตฺตโน สนฺตํ เตนเว ตฺสุสนภาโว
สนตุฎฐิ นาม, โส เสสธเนหิ ปรมิ ธนั.

วิสุสาสปรมา ภาติติ: มาตา วา โหตุ ปิตา วา,
เยน สทฺธิ วิสุสาโส นตฺถิ, โส อญฺญาตโก ว; เยน ปน
สทฺธิ วิสุสาโส อตฺถิ, โส อสมฺพทฺโหปี ปรมิ อุตฺตโม
ภาติ; เตน วุตฺตํ “**วิสุสาสปรมา ภาติติ.**

นิพพานสทิสํ ปน สุขํ นาม นตฺถิ, เตนาน
“**นิพพานั ปรมิ สุขนฺติ.**

เทศนาวิสาเน พหุ โสตาปัตติผลาทีนึ ปาปุณฺสีสุติ.

ปเสนทิโกศลวตฺถุ.

**๗. อ.เรื่อแห่งพระเถระชื่อว่าติสสะ
(อันข้าพเจ้า จะกล่าว) ๗**

๗. ติสสเถระวตถุ.

อ.พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ ในเมืองชื่อว่าเวสาลี ทรงปรารภ ซึ่งภิกษุ รูปใดรูปหนึ่ง ตรัสแล้ว ซึ่งพระธรรมเทศนา นี้ว่า **ปวิเวกรส** ดังนี้ เป็นต้น ๗

“ปวิเวกรสนติ อิมั ฆมฺมเทสนัน สตุถา เวสาลิยั วิหรนฺโต อญฺญตรั ภิกฺขุ อารพฺภ กเถสิ.

ดังจะกล่าวโดยพิสดาร (ครั้นเมื่อพระดำรัส) ว่า ดูก่อนภิกษุ ท. อ.เรา จักปรินิพพาน โดยเดือน ท. ๔ (แต่)วันนี้ ดังนี้ อันพระศาสดา ตรัสแล้ว, อ.ร้อยแห่งภิกษุ ท. ๗ ในสำนัก ของพระศาสดา ถึงทั่วแล้ว ซึ่งความสะดุ้งด้วยดี ๗

สตุถารวา ทิ “ภิกฺขเว อหัง อิติ จตฺตฺติ มาเสหิ ปรินิพฺพายิสฺสามิตี วุตฺเต, สตุถุ สนฺตฺติเก สตุตฺติ ภิกฺขุสฺตานิ สนฺตฺตาสั อปาชฺชิสฺสุ.

อ.ธรรมสังเวช เกิดขึ้นแล้ว แก่พระขีณาสพ ท. ๗ (อ.ภิกษุ ท.) ผู้เป็นปุถุชน ไม่ได้โอกาสแล้ว เพื่ออันอดกลั้น ซึ่งน้ำตา ท. ๗ อ.ภิกษุ ท. เป็นพวกๆ เป็น ย่อมเที่ยว ปรีชากันว่า (อ.เรา ท.) จักกระทำ อย่างไร หนอ แล ดังนี้ ๗

ขีณาสวานัน ฆมฺมสัเวโค อูปฺปชฺชติ. ปุถุชฺชนา อสฺสุณิ สนฺธาเรตุํ นาสกฺขิสฺสุ. ภิกฺขุ วคฺควคฺคา หุตฺวา “กั นุ โข กริสฺสามาติ มนฺเตตฺตฺวา วิจฺรนฺติ.

ครั้งนั้น อ.ภิกษุ รูปหนึ่ง ชื่อว่า ติสสะเถระ (คิดแล้ว) ว่า ได้ยินว่า อ.พระศาสดา จักเสด็จปรินิพพาน โดยอันล่วงไปแห่งประชุมแห่งเดือน ๔, ก็ อ.เรา เป็นผู้มีความอดกลั้นไม่ไปปราศแล้ว ย่อมเป็น, ครั้นเมื่อพระศาสดา ทรงพระชนม์อยู่นั้นเที่ยว อ.อัน อันเรา ถือเอา ซึ่งความเป็นแห่งพระอรหันต์ ย่อมควร ดังนี้ เป็นผู้เที่ยวเที่ยว ในอิริยาบถ ท. ๔ (เป็น) อยู่แล้ว ๗

อเถโก ติสสฺสเถโร นาม ภิกฺขุ “สตุถา กิริ จาตุมาสจฺจเยน ปรินิพฺพายิสฺสตี, อหฺมจฺมฺหิ อวิตฺตราโค, สตุถิริ ธรรมานเยว มยา อรหฺตฺตํ คณฺหิตุํ วฏฺฏตีตี จตฺตฺสุ อิริยาปเถสุ เอกโก ว วิหาสิ.

อ.การไป ในสำนัก ของภิกษุ ท. หรือ หรือว่า อ.การสนทนา ด้วยวาจาเป็นเครื่องกล่าว กับ (ด้วยภิกษุ) รูปใดรูปหนึ่ง ย่อมไม่มี ๗

ภิกฺขุณิ สนฺตฺติเก คมนันฺ วา เยนเกนจิ สทฺธิ กถาสลฺลาไป วา นตฺติ.

ครั้งนั้น อ.ภิกษุ ท. กล่าวแล้ว (แก่พระเถระ) นั้น ว่า ดูก่อนติสสะ ผู้มีอายุ อ.ท่าน ย่อมกระทำ อย่างนี้ เพราะเหตุไร ดังนี้ ๗ (อ.พระเถระ) นั้น ย่อมไม่ฟัง ซึ่งวาจาเป็นเครื่องกล่าว (ของภิกษุ ท.) เหล่านั้น ๗

อถ นันฺ ภิกฺขุ อาหุสฺสุ “อาวุโส ติสฺส กสฺมา เอวํ กโรสฺสีตี. โส เตสั กถัน สฺสุณาตี.

(อ.ภิกษุ ท.) เหล่านั้น กราบพูลแล้ว (ซึ่งความเป็นไปทั่ว) นั้น แก่พระศาสดา กราบพูลแล้ว ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ อ.ความรัก แห่งพระเถระชื่อว่าติสสะ ในพระองค์ ท. ย่อมไม่มี ดังนี้ ๗

เต ตั ปวตฺตตี สตุถุ อารโจะตฺวา “ภนฺเต ตุมฺहेสุ ติสฺสฺสเถรสฺสุ สินฺโท นตฺถิติ อาหุสฺสุ.

อ.พระศาสดา(ทรงยังบุคคล)ให้ร้องเรียกแล้ว(ซึ่งพระเถระ)นั้น ตรัสถามแล้ว ว่า ดูก่อนติสสะ (อ.เรา) ได้กระทำแล้ว อย่างนี้ เพราะเหตุไร ดังนี้, ครั้นเมื่อความประสงค์ แห่งตน (อันพระเถระ) นั้น กราบพูลแล้ว, ประทานแล้ว ซึ่งสาธุการ ว่า ดูก่อนติสสะ อ.ติสสะ ดังนี้ ตรัสแล้ว ว่า ดูก่อนภิกษุ ท. (อ.ชน ท.) ผู้มีความรัก ในเรา เป็นเช่นกับด้วยติสสะเที่ยว จงเป็นเถิด, (อ.ชน ท.) แม้กระทำอยู่ ซึ่งการบูชา (ด้วยวัตถุ ท.) มีของหอมและระเบียบเป็นต้น ชื่อว่า ย่อมบูชา ซึ่งเรา หามิได้นั้นเที่ยว, ส่วนว่า (อ.ชน ท.) ปฏิบัติอยู่ ซึ่งธรรมอันสมควรแก่ธรรม นั้นเที่ยว ชื่อว่าย่อมบูชา ซึ่งเรา ดังนี้ ตรัสแล้ว ซึ่งพระศาสดา นี้ว่า

สตุถา ตั ปกฺโกสาเปตฺวา “กสฺมา ติสฺส เอวํ อกาสิตี ปุจฺฉิตฺวา, เตน อตฺตโน อธิปฺปาเย อาโรจิตฺ, ‘สาธุ ติสฺสาตี สาธุการึ ทตฺวา “ภิกฺขเว มยิ สินฺหา ติสฺสสฺสทิสฺสา ว โหนฺตุ; คณฺหมาลาทีหิ ปุชฺช กโรนฺตฺวาปิ เนว มํ ปุชฺเชนตี, ฆมฺมานุฆมฺมํ ปฏิปชฺชมานาเยว ปน มํ ปุชฺเชนตีตี วตฺวา อิมํ คาถมาห

(อ.ภิกษุ ผู้ชีณาสพ) ตี๋มแล้ว ซึ่งรสอันเกิดขึ้นแล้วแต่ความสังัด-
ด้วย ซึ่งรส (แห่งพระนิพพาน) อันเป็นที่เข้าไปสงบ ด้วย
ตี๋มอยู่ ซึ่งรสแห่งปีติอันเกิดขึ้นแล้วด้วยอำนาจแห่งธรรม
เป็นผู้มีความกระวนกระวายออกแล้ว เป็นผู้มีบาปออกแล้ว
ย่อมเป็น ดังนี้ ๕

“ปวิเวกรส ปิตวา รส อุปสมสสุ จ
นิทฺทโร โหติ นิปฺปาโป ฌมฺมปีติรส ปิวนฺติ.

(อ.อรรถ ว่า) ซึ่งรส อันเกิดขึ้นแล้ว แต่ความสังัด (ดังนี้
ในบท.) เหล่านั้นหา (แห่งบท)ว่า **ปวิเวกรส** ดังนี้, อ.อธิบาย ว่า
ซึ่งสุขอันเกิดขึ้นแล้วแต่ความเป็นแห่งบุคคลคนเดียว ดังนี้ ๕
(อ.อรรถ ว่า) (อ.ภิกษุผู้ชีณาสพ) กระทำอยู่ (ซึ่งกิจ ท.) มีการ
กำหนดรู้ซึ่งทุกข์เป็นต้น ตี๋มแล้ว ด้วยสามารถแห่งการกระทำ-
ให้แจ้ง โดยความเป็นอารมณ์ (ดังนี้ แห่งบท) ว่า **ปิตวา** ดังนี้ ๕
(อ.อรรถ) ว่า ตี๋มแล้ว ซึ่งรส แห่งพระนิพพาน อันเป็นที่เข้าไป
สงบแห่งกิเลสด้วย (ดังนี้ แห่งบาทแห่งพระคาถา) ว่า **รส
อุปสมสสุ จ** ดังนี้ ๕ (อ.อรรถ ว่า) อ.ภิกษุ ผู้ชีณาสพ ชื่อว่าเป็นผู้มี-
ความกระวนกระวายออกแล้ว ด้วยนั้นเทียว ชื่อว่าเป็นผู้มีบาป
ออกแล้ว เพราะความไม่มี (แห่งความกระวน-กระวายท.)
มีความกระวนกระวายคืออากะเป็นต้น ในภายใน เพราะอันตี๋ม
ซึ่งรสทั้ง ๒ นั้น ดังนี้ (แห่งหมวดสองแห่งบท) ว่า **นิทฺทโร โหติ** ดังนี้ ๕

อ.อรรถ ว่า (อ.ภิกษุ ผู้ชีณาสพ) แม้ตี๋มอยู่ ซึ่งรสแห่งปีติ อันเกิด
ขึ้นแล้วด้วยอำนาจแห่งธรรมอันเป็นโลกุตตระอันมีอย่าง ๙ เป็นผู้มี-
ความกระวนกระวายออกแล้ว ด้วยนั้นเทียว เป็นผู้ที่มีบาปออกแล้ว
ด้วย ย่อมเป็น ดังนี้ (แห่งหมวดสองแห่งบท) ว่า **รส ปิวิ** ดังนี้ ๕

ในกาลเป็นที่สุดลงแห่งเทศนา อ.พระเถระชื่อว่าติสสะ บรรลุแล้ว
ซึ่งความเป็นแห่งพระอรหันต์ ๕ อ.พระเทศนา เป็นเทศนา
เป็นไปกับด้วยวาจา มีประโยชน์ ได้มีแล้ว แม้แก่มหาชน ดังนี้แล ๕

อ.เรื่องแห่งพระเถระชื่อว่าติสสะ (จบแล้ว) ๕

ติสฺสตุเถรวตฺถ.

๘. อ.เรื่องแห่งท้าวสักกะ (อันข้าพเจ้า จะกล่าว) ๕

๘. สกฺกาวตฺถ.

อ.พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ ในเวฬุคาม ทรงปรารภ
ซึ่งท้าวสักกะ ตรัสแล้ว ซึ่งพระธรรมเทศนา นี้ ว่า **สาธุ ทสฺสนิ**
ดังนี้เป็นต้น ๕

ดังจะกล่าวโดยพิสดาร ครั้นเมื่อสังขารคือพระชนมายุ
อันพระศาสดาเจ้า ทรงสละวิเศษแล้ว อ.ท้าวสักกะ ผู้พระราชแห่งเทพ
ทรงทราบแล้ว ซึ่งความที่ แห่งพระอาพาธมีอันแล่นไปแห่ง-
พระโลหิตเป็นสมุฏฐาน เกิดขึ้นแล้ว ทรงดำริแล้ว ว่า อ.อัน อันเรา
ไปแล้ว สู่สำนัก ของพระศาสดา กระทำ ซึ่งการบำรุงซึ่งพระศาสดา
ผู้ทรงเป็นไข ย่อมควร ดังนี้

รส ปิวนฺติ: นววิธโลกุตตรฌมฺวเสน อุปฺปนฺนํ
ปีติรส ปิวนฺโตปิ นิทฺทโร ฌเว นิปฺปาโป จ โหตีติ อตฺถ.

เทศนาวิสาเย ติสฺสตุเถโร อรหตฺตํ ปาปฺถนิ.
มหาชนสฺสาปิ สาทฺถิกา เทสนา อโหสีติ.

“**สาธุ ทสฺสนนฺติ** อิมํ ฌมฺมเทสนํ สตฺถา
เวฬุคามเก วิหรนฺโต สกฺกํ อารพฺภ กเถสิ.

ตถาคตฺสฺส หิ อายุสงฺขารे วิสฺสภูเส โลहितฺต-
ปฺกขนฺทิกาพารสฺส อุปฺปนฺนภาวํ ฌตฺวา สกฺโก
เทวราชา “มยา สตฺถุ สนฺติกํ คนฺตฺวา คิลานุปฺภูจฺจัน
กาตุํ วฏฺฏตีติ จินฺเตตฺวา

ทรงละแล้ว ซึ่งพระอัครภาพ มีคาเวต ๓ เป็นประมาณ เสด็จเข้าไป
เฝ้าแล้ว ซึ่งพระศาสดา ถวายบังคมแล้ว ทรงนวดแล้ว ซึ่งพระบาท ท.
ด้วยพระหัตถ์ ท. ๕

ครั้งนั้น อ.พระศาสดา ตรัสแล้ว (กะท้าวสักกะ) นั้น ว่า อ.ใคร
นั่น ดังนี้ ๕ (อ.ท้าวสักกะ กราบทูลแล้ว) ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ
อ.หม่อมฉัน เป็นท้าวสักกะ (ย่อมเป็น) ดังนี้ ๕ (อ.พระศาสดา
ตรัสถามแล้ว) ว่า (อ.พระองค์) เป็นผู้เสด็จมาแล้ว ย่อมเป็นเพราะเหตุไร
ดังนี้ ๕ (อ.ท้าวสักกะ กราบทูลแล้ว) ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ
(อ.หม่อมฉัน เป็นผู้มาแล้ว) เพื่ออันบำรุง ซึ่งพระองค์ ท. ผู้ทรง
เป็นใช้ (ย่อมเป็น) ดังนี้ ๕ (อ.พระศาสดา ตรัสแล้ว) ว่า คุณอันสักกะ
อ.กลืนแห่งมนุษย์ เป็นราวกะว่า ซากศพ (อันบุคคล) ผูกแล้ว
ที่คอ ย่อมมี แก่เทพ ท. จำเดิม แต่ร้อยแห่งโยชน, อ.พระองค์
จงเสด็จไปเกิด, อ.ภิกษุ ผู้เป็นคิลานุปัฏฐาก ของอาตมา มีอยู่ ดังนี้ ๕
(อ.ท้าวสักกะ กราบทูลแล้ว) ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ แม้อ.หม่อมฉัน
ยืนแล้ว ในที่สุดแห่งโยชน ๘๔ สูดแล้ว ซึ่งกลืนแห่งศีล ของพระองค์ ท.
เป็นผู้มาแล้ว (ย่อมเป็น), อ.หม่อมฉัน นั้นเที่ยว จักบำรุง ดังนี้
ไม่ประทานแล้ว เพื่ออันถูกต้อง ซึ่งภษณะแห่งวัฏษะในพระสรีระ
ของพระศาสดา แมื่อด้วยมือ (แก่บุคคล)อื่น ทรงวางไว้แล้ว
บนพระเศียรนั้นเที่ยว ทรงนำออกไปอยู่ ไม่ได้ทรงกระทำแล้ว
(ซึ่งอาการ) แม้สักว่าการทรงสยิวซึ่งพระพักตร์, เป็นราวกะ ว่า
ทรงนำไปอยู่ ซึ่งภษณะแห่งของหอม ได้เป็นแล้ว, ทรงปฏิบัติแล้ว
ซึ่งพระศาสดา อย่างนี้ ได้เสด็จไปแล้ว ในกาล แห่งพระศาสดา
ทรงพระสัรรายนั้นเที่ยว ให้ตั้งขึ้นพร้อมแล้ว ๕

อ.ภิกษุ ท. ยังวาทเป็นเครื่องกล่าว ว่า โอ อ.ความรัก แห่งท้าวสักกะ
ในพระศาสดา (มีอยู่), (อ.ท้าวสักกะ นั้น) ทรงละแล้ว ซึ่งสมบัติ
อันเป็นทิพย์ ชื่อ มีอยู่อย่างนี้เป็นรูป ไม่ทรงกระทำแล้ว (ซึ่งอาการ)
แม้สักว่าการทรงสยิวซึ่งพระพักตร์ ทรงนำออกอยู่ ซึ่งภษณะ
แห่งวัฏษะในพระสรีระ ของพระศาสดา โดยพระเศียร ราวกะ
(อ.บุคคล) นำออกอยู่ ซึ่งภษณะแห่งของหอม ได้ทรงกระทำแล้ว
ซึ่งการบำรุง ดังนี้ ๕

อ.พระศาสดา ทรงสดับแล้ว ซึ่งวาทเป็นเครื่องกล่าว (ของภิกษุ ท.)
เหล่านั้น ตรัสถามแล้ว ว่า คุณอันภิกษุ ท. (อ.เธอ ท.) ย่อมกล่าว
(ซึ่งเรื่อง)อะไร ดังนี้, (ครั้นเมื่อคำ) ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ
(อ.ข้าพระองค์ ท. ย่อมกล่าว ซึ่งเรื่อง) ชื่อ นี้ ดังนี้ (อันภิกษุ ท. เหล่านั้น)
กราบทูลแล้ว, ตรัสแล้ว ว่า คุณอันภิกษุ ท. อ.ท้าวสักกะ ผู้พระราชา
แห่งเทพ ย่อมทรงกระทำ ซึ่งความรัก ในเรา ไต่, (อ.อันทรงกระทำ
ซึ่งความรัก ในเรา แห่งท้าวสักกะ ผู้พระราชาแห่งเทพ) นั้น
เป็นเหตุไม่อัศจรรย์ (ย่อมเป็น), ด้วยว่า อ.ท้าวสักกะ
ผู้พระราชาแห่งเทพนี้ ทรงสดับแล้ว ซึ่งการแสดงซึ่งธรรม
เป็นไสตยบัน เป็น ทรงละ ซึ่งความเป็นแห่งท้าวสักกะแก่
ทรงถึงแล้ว ซึ่งความเป็นแห่งท้าวสักกะหนุ่ม เพราะอาศัย ซึ่งเรา,

ติคาเวตประมาณ อตตภาว วิชิตวา สตุถาริ
อุปสงกมิตวา วนุทิตวา หตฺเถหิ ปาเท ปริมชฺชติ.

อด นั สตุถา อาห “โก เอโสติ. “อหิ ภาเน
สกุโกติ. “กสมมา อาคโตสตีติ. “ตุมเห คิลาน
อุปฺภุจฺหิตุ ภาเนติ. “สกุท เทวานัน มนุสฺสคนฺโ
โยชนสโต ปฏฺจาย คเล พทฺธกฺกมปี วีย โหติ, คจฺจ
ตุว, อตุถิ เม คิลานุปฺภุจฺจโก ภาเนติ. “ภาเน
อหิปี จตุราสตีโยชนสทฺสสมตฺตเก จิตฺ ตุมหากิ
สิลคฺคณฺฑิ ฌายิตฺวา อาคโต, อหเมว อุปฺภุจฺหิตฺวา
สตุถุ สรีรวลฺลขฺ นภาชนัน อญฺญสฺส หตฺเถนาปี
มุสิตฺตุ อทฺตวา สีเสเยว จเปตฺวา นีหฺรนฺโต
มุขสงโกจนมตฺตปี น อกาสิ, คณฺฐภาชนัน ปริหฺรนฺโต
วีย อโหสิ, เอว สตุถาริ ปฏฺชคฺคิตฺวา สตุถุ
ผาสุกกาเลเยว อคมาสิ.

ภิกษุ กถิ สมฺภุจฺจาเปสิ “อโห สตุถริ สกุทฺส
สิเนโห, เอวรูปํ นาม ทิพฺพสมฺปตฺตี ปหาย มุขสงโก
จนมตฺตปี อกฺตวา คณฺฐภาชนัน นีหฺรนฺโต วีย สตุถุ
สรีรวลฺลขฺนภาชนัน สีเสน นีหฺรนฺโต อุปฺภุจฺจามกาสิติ.

สตุถา เตสํ กถิ สุตฺวา “กั วเทถ ภาเนเวติ
ปฺจุจฺจิตฺวา, “อิทํ นาม ภาเนเตติ วุตฺเต, “อนฺจจฺริย
ภิกฺขเว เตตฺ, ยํ สกุโก เทวราชา มยิ สิเนหํ กโรติ;
อโย หิ สกุโก เทวราชา มํ นิสุสาย ชฺรสกุภาว
วิชิตฺวา ฌมฺมเทสนัน สุตฺวา โสตาปนฺโน หุตฺวา
ตรุณฺสกุภาว ปตฺโต;

เพราะว่า อ.เรา (เมื่อทำวสัถกะ) นั้น ผู้อันภัยแต่ความตายคุกคามแล้ว ประทับนั่งแล้ว ในท่ามกลาง แห่งเทพบริษัท ที่ถ้าชื่อว่า- อินทสาล ในกาล (แห่งพระองค์) ทรงกระทำแล้ว ซึ่งเทพบุตรนั้นก็พอขึ้นชื่อ ว่าปัญญาธิชะ ข้างพระพักตร์ เสด็จมาแล้ว กล่าวแล้วว่า

ดูก่อนवासวะ (อ.พระองค์) จงตรัสถาม ซึ่งปัญหา กะอาตมา, (อ.พระองค์) ย่อมทรงปรารถนา (เพื่ออันตรัสถาม ซึ่งปัญหา) ข้อใดข้อหนึ่ง ในพระทัย, อ.อาตมา จะกระทำ ซึ่งที่สุดแห่งปัญหา นั้น นั้น นั้นเทียว แก่พระองค์ ดังนี้

เมื่อบรรเทา ซึ่งความสงสัย (แห่งทำวสัถกะ) นั้น แสดง แล้ว ซึ่งธรรม, ในกาลเป็นที่สุดลงแห่งเทศนา อ.อันรู้ตลอด เฉพาะซึ่งธรรม ได้มีแล้ว แก่โกฏิแห่งสัตว์มีปราณ ท. ๑๔, แม้ อ.ทำวสัถกะ ผู้ประทับนั่งแล้ว อย่างไรเทียว ทรงบรรลุแล้ว ซึ่งโสคาปติผลเป็นทำวสัถกะหนุ่มเกิดแล้ว, อ.เราเป็นผู้มีอุปการะ มาก (ได้เป็นแล้ว) (แก่ทำวสัถกะ) นั้น อย่างนี้, ชื่อ อ.ความรัก ในเรา (แห่งทำวสัถกะ) นั้น เป็นสภาพ ไม่อัครจรรย์ (ย่อมเป็น), ดูก่อนภิกษุ ท. จริงอยู่ แม้ อ.การเห็น ซึ่งพระอริยเจ้า ท. เป็นเหตุนำมาซึ่งสุข (ย่อมเป็น), แม้ อ.การอยู่อาศัยพร้อม ในที่แห่งเดียวกัน กับ (ด้วยพระอริยเจ้า ท.) เหล่านั้น เป็นเหตุนำมาซึ่งสุข (ย่อมเป็น), ส่วนว่า (อ.การเห็นและการอยู่อาศัยพร้อม) ด้วยคุณพาล ท. นั้น ทั้งปวง เป็นเหตุนำมาซึ่งทุกข์ (ย่อมเป็น) ดังนี้ ได้ตรัสแล้ว ซึ่งพระคาถา ท. เหล่านี้ว่า

อ.การเห็น ซึ่งพระอริยเจ้า ท. เป็นคุณยังประโยชน์ให้สำเร็จ (ย่อมเป็น), อ.การอยู่อาศัยพร้อม (ด้วยพระอริยเจ้า ท. เหล่านั้น) เป็นอาการนำมาซึ่งสุข (ย่อมเป็น) ในกาลทุกเมื่อ, (อ.บุคคล) เป็นผู้มิสุข พึงเป็นได้ เนื่องนิตยนั้นเทียว เพราะการไม่เห็น ซึ่งคนพาล ท., จริงอยู่ (อ.บุคคล) ผู้มีอันเทียวไปแล้ว- กับด้วยคนพาลเป็นปกติ ย่อมเศร้าโศก สิ้นกาลนาน, อ.การอยู่กับ ด้วยคนพาล ท. เป็นอาการนำมาซึ่งทุกข์ (ย่อมเป็น) ในกาลทั้งปวง เพียงดัง (อ.การอยู่กับ) ด้วยศัตรู ผู้มิใช่มิตร ฯ ส่วนว่า อ.นักปราชญ์ เป็นเหตุอยู่กับนำมาซึ่งสุข (ย่อมเป็น) เพียงดัง อ.สมาคม แห่งญาติ ท., เพราะเหตุนี้ แล (อ.บุคคล) พึงคบ (ซึ่งบุคคล) ผู้เป็นปราชญ์ ด้วย ผู้มีปัญญา ด้วย ผู้มีสุตะมาก ด้วย ผู้มีอันนำไปซึ่งฐานะเป็นปกติ ผู้มีวัตร ผู้ห่างไกลนั้น ผู้เช่นนั้น ผู้เป็นสัตว์บรูษ ผู้มีปัญญางาม เพียงดัง อ.พระจันทร์ (คบอยู่) ซึ่งคลองแห่งนักษัตร ดังนี้ ฯ

(อ.อรรถ ว่า) เป็นคุณยังประโยชน์ให้สำเร็จ คือว่า เป็นความดี คือว่า เป็นความเจริญ (ดังนี้ ในบท ท.) เหล่านี้หนนา (แห่งบท) ว่า **สาธุ** ดังนี้ ฯ (อ.อรรถ ว่า) อ.การเห็น (ซึ่งพระอริยเจ้า ท.) เหล่านี้ นั้น เทียว (เป็นคุณยังประโยชน์ให้สำเร็จ ย่อมเป็น) อย่างเดียว หามิได้, ก็ อ.ความเป็นคือกิริยามีการนั่งเป็นต้น ในที่แห่งเดียว กับ (ด้วยพระอริยเจ้า ท.) เหล่านี้ ก็ดี อ.ความเป็นคืออันได้ เพื่ออันกระทำ ซึ่งวัตรและวัตรตอบ (แก่พระอริยเจ้า ท.) เหล่านี้ ก็ดี เป็นอาการ ยังประโยชน์ให้สำเร็จนั้นเทียว (ย่อมเป็น) ดังนี้ แห่งบท) ว่า **สนุนิวาโส** ดังนี้ ฯ (อ.อรรถ ว่า) จริงอยู่ (อ.บุคคล) ไต่ ผู้มีอันเทียวไป กับ ด้วยคนพาลเป็นปกติ (ดังนี้ แห่งบาทแห่งพระคาถา) ว่า **พาลสงคตจारी** นี้ ดังนี้ ฯ

อหิ หิสฺส มรณภยตฺตชิตฺตสฺส ปญฺจสิขคฺคณฺหพฺเพทวปฺตฺตํ ปฺรฺโต กตฺวา อาคตฺกาเล อินฺทสาลคฺคฺหายํ เทวปฺริสาย มชฺเฌ นิสินฺนสฺส

“ปุจฺจ วาสว มํ ปญฺหํ, ยงฺกิญฺจึ มนสิจฺจฺสิ,
ตฺสฺส ตฺสฺเสว ปญฺหสฺส อหิ อญฺตํ กโรมิ เตติ

วตฺวา ตฺสฺส กงฺขิ วิโนเทนฺโต ธมฺมํ เทเสสิ,
เทสฺนาวสาเน จุฑฺทสนฺนํ ปาณโกฏฺฐิํ ธมฺมาภิสฺมโย
อโหสิ, สกฺโกปิ ยถานิสินฺโนว โสตาปตฺติผลํ ปตฺวา
ตรุณสฺสโก ชาโต; เอมฺมสฺสหาํ พหุปกฺกาโร, ตฺสฺส
มยิ สินฺเนโห นาม อนฺจฺจริโย; ภิกฺขเว อริยานํ หิ
ทสฺสนปี สุขํ, เตหิ สทฺธิ เอภฺภูจฺจาเน สนฺนิวาโสปิ
สุโข, พาเลหิ ปน สพฺพเมตํ ทุกฺขนฺตึ วตฺวา อีมา
คาถา อภาสิ

“สาธุ ทสฺส นมริยานํ สนฺนิวาโส สทา สุขิ,
อทสฺสเนน พาลานํ นิจฺจเมว สุขี สียา,
พาลสงคตจारी หิ ทิฆมฺมทฺธาน โสจฺติ,
ทุกฺโข พาเลหิ สฺวาโส อมิตฺเตเนว สพฺพทา.
ธีโร จ สุขสฺวาโส ญาตีนํ สมากโม,

[ตฺสฺมา หิ]

ธีรญฺจ ปญฺญญฺจ พหุสฺสุตฺตญฺจ
โรรยฺหสฺสิลล์ วตฺวานุตฺตมริยํ
ตํ ตาทิสํ สปุบฺริลล์ สุเมธํ
ภเชถ นกฺขตฺตปถํ จนฺทิมาทิ.

ตตฺถ “**สาธุ**: สาธุ สุนฺทริ ภาทฺทกั. **สนุนิวาโส**: น เกวลํ เตลล์ ทสฺส นเมว, เตหิ ปน สทฺธิ เอภฺภูจฺจาเน นิสินฺนาทิกาวปิ เตลล์ วตฺตปปฏิวตฺตํ กาคฺคฺ ลภานภาวปิ สาธุเยว. **พาลสงคตจारी** นิตฺติ: โย หิ พาเลน สหจारी.

(อ.อรรถ ว่า) (อ.บุคคล) นั้น อันสหายผู้เป็นพาล กล่าวอยู่ ว่า (อ.ท่าน) จงมา, (อ.เรา ท.) จงกระทำ (ซึ่งกรรม ท.) มีการตัดซึ่งที่ต่อ เป็นต้น ดังนี้ เป็นผู้มิฉะนั้นเดียวกัน กับ (ด้วยสหายผู้เป็นพาล) นั้น เป็น กระทำอยู่ (ซึ่งกรรม ท.) เหล่านั้น ถึงแม้ (ซึ่งทุกข์ ท.) มีการตัดซึ่งมือเป็นต้น ย่อมเศร้าโศก สิ้นกาลนาน (ดังนี้ แห่งบท) ว่า **ที่ขมทุทาน** ดังนี้ ๔ (อ.อรรถ) ว่า ชื่อ อ.การอยู่ โดยความเป็นอันเดียวกัน กับ (ด้วยศัตรูผู้มีไมตรี ผู้มีดาบในมือ หรือ หรือว่า (ด้วยสัตว์ ท.) มือสรวปเป็นต้น เป็นอาการนำมาซึ่งทุกข์ (ย่อมเป็น) เนื่องนิตยฺ ฉนใด, (อ.การอยู่ โดยความเป็นอันเดียวกัน) กับ ด้วยคนพาล ท. (เป็นอาการนำมาซึ่งทุกข์ ย่อมเป็น เนื่องนิตยฺ) ฉนนันนเทียว ดังนี้ (แห่งบท) ว่า **สพพทา** ดังนี้ ๔ (อ.อันวิเคราะห์ ในบาทแห่งพระคาถา) นี้ ว่า **ธีโร จ สุขสวาโส** ดังนี้ (อันบัณฑิต พึงกระทำ), อ.การอยู่กับ (ด้วยนักปราชญ์) นั้น อันนำมาซึ่งสุข เพราะเหตุอัน (อ.นักปราชญ์) นั้น ชื่อว่า **สุขสวาโส** (เป็นเหตุอยู่กับการนำมาซึ่งสุข), อ.อธิบาย ว่า อ.การอยู่ ในที่แห่งเดียว กับ ด้วยบัณฑิต เป็นอาการนำมาซึ่งสุข (ย่อมเป็น) ดังนี้ ๔ (อ.อันถาม ว่า อ.การอยู่ ในที่แห่งเดียว กับ ด้วยบัณฑิต เป็นอาการนำมาซึ่งสุข ย่อมเป็น) อย่างไร ดังนี้ ๔ (อ.อันแก้) ว่า (อ.การอยู่ ในที่แห่งเดียว กับ ด้วยบัณฑิต เป็นอาการนำมาซึ่งสุข ย่อมเป็น) เพียงดัง อ.สมาคม แห่งญาติ ท. ดังนี้, (อ.อธิบาย) ว่า อ.สมาคม แห่งญาติผู้เป็นที่รัก ท. เป็นอาการนำมาซึ่งสุข (ย่อมเป็น) ฉนใด, (อ.การอยู่ ในที่แห่งเดียว กับ ด้วยบัณฑิต) เป็นอาการนำมาซึ่งสุข (ย่อมเป็น) ฉนนัน (ดังนี้) ๔

อ.อรรถ ว่า อ.การอยู่พร้อม กับ ด้วยคนพาล เป็นอาการนำมา ซึ่งทุกข์ (ย่อมเป็น), (อ.การอยู่พร้อม) กับ ด้วยบัณฑิต เป็นอาการ นำมาซึ่งสุข (ย่อมเป็น) เหตุใด, เพราะเหตุอัน แล (อ.บุคคล) พึงคบ คือว่า พึงเข้าไปนั่งใกล้ (ซึ่งบุคคล) ผู้ถึงพร้อมแล้วด้วยปัญญาเป็น เครื่องทรงจำ ชื่อว่าผู้เป็นปราชญ์ ด้วย ผู้ถึงพร้อมแล้วด้วยปัญญา อันเป็นโลกิยะและปัญญาอันเป็นโลกุตตระ ชื่อว่าผู้มีปัญญา ด้วย ผู้ถึงพร้อมแล้วด้วยนิกายเป็นที่มาและมรรคและผลเป็นที่บรรลุ ชื่อว่าผู้มีสุขะมาก ด้วย ชื่อว่าผู้มีอันนำไปซึ่งฐานะเป็นปกติ เพราะความที่ (แห่งตน) เป็นผู้มิอันนำไปซึ่งฐานะเป็นปกติ อันบัณฑิต นับพร้อมแล้วว่าการยังตนให้บรรลุซึ่งความเป็นแห่งพระอรหันต์ชื่อว่า ผู้มีวัตร เพราะวัตรคือศีล ด้วยนั้นเทียว เพราะวัตรคืออภินิหาร ด้วย ชื่อว่า ผู้เป็นอริยะ เพราะความที่ (แห่งตน) เป็นผู้ไกล จากกิเลส ท. นั้น ผู้มีอย่างนั้นเป็นรูป ผู้เป็นสัตบุรุษ ผู้มีปัญญางาม, อ.พระจันทร์ ย่อมคบ ซึ่งอากาศ อันบัณฑิตนับพร้อมแล้วว่าคลองแห่งนักษัตริ์ อันมีมลทินออกแล้ว ฉนใด, ฉนนัน ดังนี้ (แห่งบท) ว่า **ตสฺมา** ดังนี้ เป็นต้น ๔

ในกาลเป็นที่สุดลงแห่งเทศนา (อ.ชน ท.) มาก บรรลุแล้ว (ซึ่งอริยผล ท.) มีโสดาปัตติผลเป็นต้น ดังนี้แล ๔

ที่ขมทุทานนติ: โส พาลสหายเณ “เอहि, สนธิจเฉทาทีนิ กโรมาติ วุจฺจมาโน เตน สพุธิ เอกจฺจนฺโท หุตฺวา ตานิ กโรนฺโต หตฺถจฺเฉทาทีนิ ปตฺวา ที่ขมทุทานํ โสจติ. **สพพทาติ:** ยถา อสิทฺเตเน วา อมิตฺเตเน อาสึวิสาทีนิ วา สพุธิ เอกโต วาโส นาม นิจฺจํ ทุกฺโข, ตเถว พาเลหิ สพุธินฺติ อตฺถ. **ธีโร จ สุขสฺวาโสติ:** เอตฺถ สุขิ สฺวาโส เอเตนาติ สุขสฺวาโส, ปญฺชิตฺเตน สพุธิ เอกญฺจาเน วาโส สุขิติ อตฺถ. กถํ? **ญาตีนิว สฺมาคโมติ:** ยถา ปิยญาตีนิ สฺมาคโม สุขิ; เหวํ สุขิ.

ตสฺมาติ: ยสฺมา พาเลน สพุธิ สฺวาโส ทุกฺโข, ปญฺชิตฺเตน สพุธิ สุขิ; ตสฺมา हि จิตฺตสมฺปนฺนํ ธีรญฺจ โลกิยโลกุตฺตรปฺปญฺญาสมฺปนฺนํ ปญฺญญฺจ อาคมาติคสมฺปนฺนํ พหุสฺสุตฺตญฺจ อรหตฺตปาป- สงฺขาทาย ฐวหนสฺสิตาย โธรยฺหสฺสิลํ สฺลวเตน เจว ฐุตฺตควเตน จ วตฺตวณฺตํ กิเลเสหิ อารกตฺตาย อริยํ ตํ ตถารูปํ สบฺบุริสํ โสภนปฺปญฺณํ, ยถา นิम्मลํ นกฺขตฺตปถสงฺขาทํ อากาสํ จนฺทิมฺมา ภษติ; เหวํ ภษเต ปยิริปาเสลาติ อตฺถ.

เทศนาวสานเณ พหุ โสตาปตฺติผลาทีนิ ปาปฺญฺณิสฺสุติ.

อ.เรื่องแห่งท้าวสักกะ (จบแล้ว) ๔

สกุทวตฺถ.

อ.กถาเป็นเครื่องพรรณนาซึ่งเนื้อความแห่งวรรค
อันบัณฑิตกำหนดแล้วด้วยความสุข จบแล้ว ๔

สุขวคฺควณฺณา นิฏฺฐิตา.

อ.วรรค ที่ ๑๕ (จบแล้ว) ๔

ปญฺจนรสโม วคฺโค.

**๑๖. อ.กถาเป็นเครื่องพรรณนาซึ่งเนื้อความแห่งวรรค
อันบัณฑิตกำหนดแล้วด้วยอารมณ์อันเป็นที่รัก
(อันข้าพเจ้า จะกล่าว) ๗**

**๑. อ.เรื่องแห่งบรรพชิต ๓ รูป
(อันข้าพเจ้า จะกล่าว) ๗**

อ.พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ในพระเชตวัน ทรงปรารภ
ซึ่งบรรพชิต ท. ๓ รูป ตรัสแล้ว ซึ่งพระธรรมเทศนา นี้ ว่า
อโยเค ยุกขมตตานํ ดังนี้ เป็นต้น ๗

ได้ยินว่า อ.ลูกน้อยคนเดียวเพียง ของมารดาและบิดา ท.
ในตระกูลหนึ่ง ในเมืองชื่อว่าสาวัตถิ เป็นผู้เป็นที่รัก เป็นผู้ยังใจให้เจริญ
ได้เป็นแล้ว ๗

ในวันหนึ่ง (อ.บุตร) นั้น ฟังแล้ว ซึ่งธรรมกถา ของภิกษุ ท.
ผู้ (อันมารดาและบิดา ท.) นิมนต์แล้ว กระทำอยู่ ซึ่งการอนุโมทนา
ในเรือน เป็นผู้ใคร่เพื่ออันบวช เป็น ขอแล้ว ซึ่งการบวช ะมารดา
และบิดา ท. ๗

(อ.มารดาและบิดา ท.) เหล่านั้น ไม่อนุญาตแล้ว ๗ ครั้งนั้น
(อ.ความคิด) นั้น ว่า อ.เรา เมื่อมารดาและบิดา ท. ไม่เห็นอยู่นั้น
เที่ยว ไปแล้ว ในภายนอก จักบวช ดังนี้ ได้มีแล้ว (แก่บุตร) นั้น ๗

ครั้งนั้น อ.บิดา (ของบุตร) นั้น เมื่อออกไป ในภายนอก ยังมารดา
ให้รับแล้ว (ด้วยคำ) ว่า (อ.เธอ) ฟังรักษา (ซึ่งบุตร) นี้ ดังนี้ ๗
อ.มารดา เมื่อออกไป ในภายนอก ยังบิดา ให้รับแล้ว ๗

ครั้งนั้น ในวันหนึ่ง ครั้นเมื่อบิดา (ของบุตร) นั้น ไปแล้ว
ในภายนอก อ.มารดา (คิดแล้ว) ว่า (อ.เรา) จักรักษา (ซึ่งบุตร) ดังนี้
ฟังแล้ว ซึ่งบานแห่งประตู บานหนึ่ง ยันแล้ว ซึ่งบานแห่งประตูบาน
หนึ่ง ด้วยเท้า ท. นั่งแล้ว ที่พื้น ย่อมกรอ ซึ่งด้าย ๗

(อ.บุตร) นั้น คิดแล้ว ว่า (อ.เรา) ลวงแล้ว (ซึ่งมารดา) นี้ จักไป ดังนี้
กล่าวแล้ว ว่า ข้าแต่แม่ (อ.ท่าน) จงหลีกไป หน่อยหนึ่ง ก่อน, (อ.กระผม)
จักกระทำ ซึ่งวถัญชนะในสรีระ ดังนี้ ครั้นเมื่อเท้า (อันมารดา) นั้น
คู้เข้าแล้ว, ออกแล้ว ไปแล้ว สู่วิหาร โดยเร็ว เข้าไปหาแล้ว ซึ่งภิกษุ ท.
วิงวอนแล้ว ว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ (อ.ท่าน ท.) ขอจง ยุ่งกระผม
ให้บวชเถิด ดังนี้ บวชแล้ว ในสำนัก (ของภิกษุ ท.) เหล่านั้น ๗

ครั้งนั้น อ.บิดา (ของบุตร) นั้น มาแล้ว ถามแล้ว ซึ่งมารดา ว่า
อ.บุตร ของเรา (ไปแล้ว) (ในที่) ไหน ดังนี้ ๗ (อ.มารดา กล่าวแล้ว) ว่า
ข้าแต่ นาย (อ.บุตร) นั้น ได้มีแล้ว ในประเทศ นี้ ในกาลนี้ ดังนี้ ๗

๑๖. ปิยวคฺค วณฺณนา

๑. ตโยปพฺพชิตวตฺถุ.

“อโยเค ยุกขมตตานนฺติ อิมํ ธมฺมเทสนํ สตุถา
เชตวเน วิหรนฺโต ตโย ปพฺพชิตเ อารพฺภ กเถสิ.

สาวตฺถิยํ กิร เอกสมฺมึ กุเล มาตาปิตูนํ เอกปุตฺตโก
ว อโหสิ ปิโย มนาไป.

โส เอกทิวสํ เคเห นิมนฺติตานํ ภิกฺขุณฺ ออนุโมทนํ
กโรนฺตานํ ธมฺมกถํ สุตฺวา ปพฺพชิตฺกามาโม หุตฺวา
มาตาปิตโร ปพฺพชฺชํ ยาจิ.

เต นานฺชานีสฺส อถสฺส เอตทโหสิ “อหํ มาตาปิตูนํ
อปสฺสสนฺตานํเยว พหิ คนฺตฺวา ปพฺพชิสฺสสามีติ.

อถสฺส ปิตา พหิ นิฏฺขมฺนฺโต “อิมํ รุกฺเขยฺยาสีติ
มาตโร ปฏิจฺฉาเปสิ, มาตา พหิ นิฏฺขมฺนฺตี ปิตโร
ปฏิจฺฉาเปสิ.

อถสฺสเสกทิวสํ ปิตริ พหิ คเต มาตา “ปุตฺตํ
รุกฺขิสฺสสามีติ เอกํ ทวารพานํ นิสฺสาย เอกํ ปาเทหิ
อุปฺปีเพตฺวา ฆมฺมายํ นิสฺสินฺนา สุตฺตํ กนฺตติ.

โส “อิมํ วญฺเจตฺวา คมิสฺสสามีติ จินฺตเตตฺวา
“อมฺม โถกํ ตาว อเปหิ, สรีรวลฺลญฺชํ กิริสฺสสามีติ
วตฺวา ตาย ปาเท สมนฺนิยฺชิตเ, นิฏฺขมิตฺวา เวเคน
วิหารํ คนฺตฺวา ภิกฺขุ อุปสงฺกมิตฺวา “ปพฺพาเชถ มํ
ภนฺตเตติ ยาจิตฺวา เตสํ สมนฺติเก ปพฺพชิต.

อถสฺส ปิตา อาคนฺตฺวา มาตโร ปุจฺฉิ “กหํ เม
ปุตฺโตติ. “สามิ อิทานิ อิมสมฺมึ ปเทเส อโหสีติ.

(อ.บิดา) นั้น ตรววจดูอยู่ (ด้วยความคิด) ว่า อ.บุตร ของเรา (ไปแล้ว) (ในที่) ไหน หนอ แล ดังนี้ ไม่เห็นแล้ว (ซึ่งบุตร) นั้น (คิดแล้ว) ว่า (อ.บุตร ของเรา) เป็นผู้ไปแล้ว สูวิหาร จักเป็น ดังนี้ ไปแล้ว สูวิหาร เห็นแล้ว ซึ่งบุตร ผู้บวชแล้ว คร่ำครวญแล้ว ร้องไห้แล้ว กล่าวแล้ว ว่า แน่พะพ้อ (อ.เจ้า) ยังเรา ให้ฉิบหายแล้ว ทำไม ดังนี้ (คิดแล้ว) ว่า ครั้นเมื่อบุตร ของเรา บวชแล้ว อ.เรา จักกระทำ ซึ่งอะไร ในเรือน ในกาลนี้ ดังนี้ บวชแล้ว ในสำนัก ของภิกษุ ท. แม่เอง ฯ

ครั้งนั้น อ.มารดา (ของบุตร) นั้น ตรววจดูอยู่ (ซึ่งบิดาและบุตร ท.) เหล่านี้ (ด้วยความคิด) ว่า อ.บุตร ด้วย อ.ผู้ ด้วย ของเรา ย่อมประพฤดิช้า ทำไม หนอ แล, (อ.ชน ท. เหล่านี้) ไปแล้ว สูวิหาร บวชแล้ว แลหรือ ดังนี้ ไปแล้ว สูวิหาร เห็นแล้ว (ซึ่งชนท.) แม่ ทั้ง ๒ ผู้บวชแล้ว (คิดแล้ว) ว่า อ.ประโยชน์ อะไร ของเรา ด้วยเรือน ในกาล (แห่งชน ท.) เหล่านี้ บวชแล้ว ดังนี้ ไปแล้ว สูที่เป็นที่เข้าไปอาศัยแห่งภิกษุณี บวชแล้ว แม่เอง ฯ

(อ.บรรพชิต ๓ รูป ท.) เหล่านี้ แม่บวชแล้ว ย่อมไม่อาจ เพื่ออันเป็น เว้น (จากกัน), นั่งสนทนาอยู่ โดยความเป็นอันเดียวกัน เทียว ยังวัน ให้น้อมไปล่วงวิเศษ แม่ในวิหาร แม่ในที่เป็นที่เข้าไป อาศัยแห่งภิกษุณี ฯ

เพราะเหตุนี้ แม่ อ.ภิกษุ ท. แม่ อ.ภิกษุณี ท. เป็นผู้ (อันบรรพชิต ๓ รูป เหล่านี้) เบียดเบียนแล้ว ย่อมเป็น ฯ

ครั้งนั้น ในวันหนึ่ง อ.ภิกษุ ท. กราบทูลแล้ว ซึ่งการกระทำ (แห่งบรรพชิต ๓ รูป ท.) เหล่านี้ แก่พระศาสดา ฯ

อ.พระศาสดา (ทรงยังภิกษุ) ให้ร้องเรียกแล้ว (ซึ่งบรรพชิต ๓ รูป ท.) เหล่านี้ ตรัสถามแล้วว่า ได้ยินว่า อ.ท่านท. ย่อมกระทำอยู่อย่างนี้ จริงหรือ ดังนี้, (ครั้นเมื่อคำ) ว่า (อ.ข้าพระองค์ ท. กระทำอยู่ อย่างนี้) จริง ดังนี้ (อันบรรพชิต ๓ รูป ท. เหล่านี้) กราบทูลแล้ว, (ตรัสแล้ว) ว่า (อ.ท่าน ท.) ย่อมกระทำอยู่ อย่างนี้ เพราะเหตุไร ? ก็ (อ.ความประกอบ) นั้น เป็นความประกอบ แห่งบรรพชิต ท. (ย่อมเป็น) หามิได้ ดังนี้ ฯ (อ.บรรพชิต ๓ รูป ท. เหล่านี้ กราบทูลแล้ว) ว่า ข้าแต่พระองค์ ผู้เจริญ อ.ข้าพระองค์ ท. ย่อมไม่อาจ เพื่ออันเป็น เว้น (จากกัน) ดังนี้ ฯ (อ.พระศาสดา ตรัสแล้ว) ว่า ชื่อ อ.การกระทำ อย่างนี้ จำเดิม แต่กาล (แห่งตน) บวชแล้ว ไม่ควรแล้ว, เพราะว่า อ.การไม่เห็น (ซึ่งสัตว์หรือสังขาร ท.) อันเป็นที่รัก ด้วย อ.การเห็น (ซึ่งสัตว์หรือสังขาร ท.) อันไม่เป็นที่รัก ด้วย เป็นเหตุนำมาซึ่งความทุกข์นั้นเทียว (ย่อมเป็น), เพราะเหตุนี้ อ.อัน (อันบรรพชิต ท.) กระทำ ในสัตว์ ท. ด้วยนั้นเทียว ในสังขาร ท. ด้วย หนา (ซึ่งสัตว์หรือสังขาร) ไร ๆ ให้เป็นที่รัก หรือ หรือว่า ให้ไม่เป็นที่รัก ย่อมไม่ควร ดังนี้ ได้ตรัสแล้ว ซึ่งพระศาสดา ท. เหล่านี้ ว่า

โส “กั นุ โข เม ปุตุโตติ โอลิเกนโต ตั อทิสวา “วิหาริ คโต ภวิสสตีติ วิหาริ คนตุวา ปุตุต ปพพชิตติ ทิสวา กนุทิตวา โรทิตวา “ตาด ก็ มั นาเสสตีติ วตุวา “มม ปุตุเต ปพพชิตเต อหิ อิทานิ เคเห ก็ ภริสสามีติ สยปี ภิกขุณฺ สนฺตีกเ ปพพชิตติ.

อดสฺส มาตา “กั นุ โข เม ปุตุโต จ ปติ จ จิรายนฺติ, กจฺจ วิหาริ คนตุวา ปพพชิตตาติ เต โอลิเกนตี วิหาริ คนตุวา อุภปิ ปพพชิตเต ทิสวา “อิมสํ ปพพชิตกาเล มม เคเหเน โก อตุเถติ สยปี ภิกขุณฺปสฺสยํ คนตุวา ปพพชิตติ.

เต ปพพชิตวาปิ วินา ภวิตุํ น สกโกมาติ, วิหาเรปิ ภิกขุณฺปสฺสยเอปิ เอกโต ว นิสิติตวา สลฺลปนฺตา ทิวสํ วิตินาเมนฺติ.

เตน ภิกขุปี ภิกขุณฺปิยปิ อุพฺพาพฺหา โหนฺติ.

อเถกทิวสํ ภิกขุ เนสํ กิริยํ สตุถุ อารโจะสฺ.

สตุถา เต ปกุโกสาเปตุวา “สจฺจํ กิริ ตุมฺเห เอวํ กโรธาติ ปุจฺจิตฺวา, “สจฺจนฺติ วุตฺเต, “กสฺมา เอวํ กโรธา? น หิ เอส ปพพชิตานํ โยโคติ. “ภนฺเต วินา ภวิตุํ น สกโกมาติ. “ปพพชิตกาลโต ปฏฺฐาย เอวํ กธมํ นาม น ยุตฺตํ, ปิยานํ หิ อทสฺสนํ อปฺปิยานญฺจ ทสฺสนํ ทุกฺขเมว; ตสฺมา สตุเตสฺส เจว สงฺขาราเสสฺส จ กญฺจึ ปิยํ วา อปฺปิยํ วา กาทุํ น วญฺญตีติ วตุวา อิมา คาธา อภาสิ

(อ.บรรพชิต) ประกอบอยู่ ซึ่งตน (ในฐานะ) อันอันบรรพชิต ไม่พึงประกอบ ด้วย ไม่ประกอบอยู่ (ซึ่งตน ในฐานะ) อันอันบรรพชิตพึงประกอบ ด้วย ละแล้ว ซึ่งประโยชน์ เป็นผู้ถือเอาซึ่งอารมณ์อันเป็นที่รักโดยปกติ (เป็น) ย่อมกระหาย (ต่อบรรพชิต ท.) ผู้ตามประกอบ-ซึ่งตนโดยปกติ, (อ.บรรพชิต) อย่างสมาคมแล้ว (ด้วยสัตว์ ท. หรือ หรือว่า ด้วยสังขาร ท.) อันเป็นที่รัก (ด้วยสัตว์ ท. หรือ หรือว่า ด้วยสังขาร ท.) อันไม่เป็นที่รัก ในกาลไหน ๆ, (เพราะว่า) อ.การไม่เห็น (ซึ่งสัตว์ ท. หรือ หรือว่า ซึ่งสังขาร ท.) อันเป็นที่รัก ด้วย อ.การเห็น (ซึ่งสัตว์ ท. หรือ หรือว่า ซึ่งสังขาร ท.) อันไม่เป็นที่รัก ด้วย เป็นเหตุนำมาซึ่งความทุกข์ (ย่อมเป็น), เพราะเหตุนั้น (อ.บรรพชิต) ไม่พึงกระทำ (ซึ่งสัตว์ หรือ หรือว่า ซึ่งสังขาร) ให้เป็นที่รัก, เพราะอ.ความไปปราศจากสัตว์หรือ-สังขารอันเป็นที่รัก เป็นบาป (ย่อมเป็น), (อ.อารมณ์) อันเป็นที่รักและอารมณ์อันไม่เป็นที่รัก ย่อมไม่มี (แก่บรรพชิต ท.) เหล่าใด อ.กิเลสเป็นเครื่องร้อยรัด ท. ย่อมไม่มี (แก่บรรพชิต ท.) เหล่านั้น ดังนี้ ฯ

“อโยเค ญญชมุตตานํ โยคสมินฺจ อโยชยํ
 อตุถํ หิตฺวา ปิยคฺคาหิ ปิเขตฺตตานุโยคินํ
 มา ปิเยหิ สมาคญฺจ อปฺปิเยหิ กุทาจนํ,
 ปิยานํ อทสฺสนํ ทุกฺขํ อปฺปิยานญฺจ ทสฺสนํ;
 ตสฺมา ปิยํ น กยิราถ, ปิยาปาโย หิ ปาปโก,
 คนฺธา เตสํ น วิชฺชุนฺติ, เยสํ นตฺถิ ปิยาปิยนฺติ.

(อ.อรรถ ว่า) (ในฐานะ) อันอันบรรพชิต ไม่ควรประกอบ คือว่า ในการทำให้ในใจโดยอุบายอันไม่แยบคาย (ดังนี้ ในบท ท.) เหล่านั้นหนา (แห่งบท) ว่า **อโยเค** ดังนี้ ฯ

ตตถ “**อโยเคติ:** อญฺญชิตพฺเพ อโยนิโสมนสิกาเร.

อ.อธิบาย ว่า ก็ อ.การเสพ ซึ่งอโคจร อันมีอย่าง ๖ อันต่างด้วยอโคจรมือโคจรคือหญิงแพศยาเป็นต้น ชื่อว่า อโยนิโสมนสิการ (ในที่) นี้, (อ.บรรพชิต) ประกอบอยู่ ซึ่งตน ในการทำให้ในใจโดยอุบายอันไม่แยบคาย นั้น ดังนี้ ฯ (อ.อรรถ ว่า) ไม่ประกอบอยู่ (ซึ่งตน) ในการกระทำไว้ในใจโดยอุบายอันแยบคาย อันผิดตรงกันข้ามจากการกระทำไว้ในใจโดยอุบายอันไม่แยบคายนั้น ด้วย (ดังนี้ แห่งบท) ว่า **โยคสมิ** ดังนี้ ฯ (อ.อรรถ ว่า) อ.หมวด ๓ แห่งสิกขามี อริศีลเป็นต้น ชื่อว่าประโยชน์, ละแล้ว ซึ่งประโยชน์นั้น จำเดิมแต่กาล (แห่งตน) บวชแล้ว (ดังนี้ แห่งหมวดสองแห่งบท) ว่า **อตุถํ หิตฺวา** ดังนี้ ฯ (อ.อรรถ ว่า) ถือเอาอยู่ (ซึ่งอารมณ์) อันเป็นที่รัก อันบัณฑิตนับพร้อมแล้วว่ากามคุณ ๕ นั้นเทียว (ดังนี้ แห่งบท) ว่า **ปิยคฺคาหิ** ดังนี้ ฯ

เวสิยาโคจราทิเภทสฺส หิ ฉพฺพิชฺชสฺส อโคจรสฺส
 เสวนํ อธิ อโยนิโสมนสิกาโร นาม, ตสฺมี
 อโยนิโสมนสิกาเร อตฺตตานํ ญฺญชฺชุนฺโตติ อตฺถอ.
โยคสมินฺติ: ตพฺพิปริเต จ โยนิโสมนสิกาเร
 อญฺญชฺชุนฺโต. **อตุถํ หิตฺวาติ:** ปพฺพชิตกาลโต
 ปญฺจาย อริสึลาทิสิกขาตตฺยํ อตฺถอ นาม, ตํ อตุถํ
 หิตฺวา. **ปิยคฺคาหิติ:** ปญฺจกามคุณสงฺฆาตํ
 ปิยเมว คนฺธุหนฺโต.

อ.อรรถ ว่า (อ.บรรพชิต) ผู้เคลื่อนแล้ว จากพระศาสนา เพราะการปฏิบัติ นั้น ถึงแล้ว ซึ่งความเป็นแห่งคุณุหัสส์, (อ.บรรพชิต ท.) เหล่าใด ตามประกอบอยู่ ตามประกอบซึ่งตน (ยังหมวด ๓ แห่งสิกขา ท.) มีศีลเป็นต้น ให้ถึงพร้อมแล้ว ย่อมได้ ซึ่งสักการะ จากสำนัก ของเทพและมนุษย์ ท., ย่อมกระหาย (ต่อบรรพชิตท.) เหล่านั้น คือว่า ย่อมปรารถนาว่า โอ หนอ แม่ อ.เรา เป็นผู้มิรูปร่างนี้ พึงเป็น ดังนี้ ในภายหลัง ดังนี้ (แห่งบาทแห่งพระคาถา) ว่า **ปิเขตฺตตานุโยคินํ** ดังนี้ ฯ (อ.อรรถ ว่า) (อ.บรรพชิต) ไม่พึงสมาคม ด้วยสัตว์ ท. หรือ หรือว่า ด้วยสังขาร ท. อันเป็นที่รัก ในกาลไหน ๆ คือว่า แม้ในขณะที่หนึ่ง, อ.อย่างนั้น คือว่า (อ.บรรพชิต) ไม่พึงสมาคม ด้วยสัตว์ ท. หรือ หรือว่า ด้วยสังขาร ท. อันไม่เป็นที่รัก (ดังนี้ แห่งบท) ว่า **มา ปิเยหิ** ดังนี้ ฯ

ปิเขตฺตตานุโยคินฺนติ: ตาย ปฏิปตฺติยา สาสนนโต
 จูโต คิหิภาวํ ปตฺวา ปจฺฉา, เย อตฺตตานุโยคํ อญฺญชฺชุนฺตา
 สึลาทีนํ สมฺปาเทตฺวา เทวมนุสฺसानํ สนฺติกา สกฺกาโร
 ลภานฺติ, เตสํ ปิเขตฺติ “อโห วตาทิปี เอรูโรโป อสฺสนุนฺติ
 อิจฺจตฺติ อตฺถอ. **มา ปิเยหิติ:** ปิเยหิ สตฺเตหิ วา สงฺฆาเรหิ
 วา กุทาจนํ เอกกฺขณฺมิ น สมฺมาจฺเจญฺย, ตถา อปฺปิเยหิ.

(อ.อานาม) ว่า (อ.บรพชิต ไม่ฟังสมาคม ด้วยสัตว์ ท. หรือ หรือว่า ด้วยสังขาร ท. อันเป็นที่รัก ด้วยสัตว์ ท. หรือ หรือว่า ด้วยสังขาร ท. อันไม่เป็นที่รัก) เพราะเหตุไร (ดังนี้), (อ.อานาม) ว่า เพราะว่า อ.การไม่เห็น (ซึ่งสัตว์ ท. หรือ หรือว่า ซึ่งสังขาร ท.) อันเป็นที่รัก ด้วยอำนาจแห่งความพลัดพราก ด้วย อ.การเห็น (ซึ่งสัตว์ ท. หรือ หรือว่า ซึ่งสังขาร ท.) อันไม่เป็นที่รัก ด้วยอำนาจแห่งการเข้าไปหาด้วย เป็นเหตุนำมาซึ่งทุกข์ (ย่อมเป็น ดังนี้) ๕ (อ.อรรถ ว่า) (อ.การเห็นและการไม่เห็น) แม้ทั้ง ๒ นี้ เป็นเหตุนำมาซึ่งความทุกข์ (ย่อมเป็น) เหตุใด, เพราะเหตุนั้น (อ.บรพชิต) ไม่ฟังกระทำ ซึ่งสัตว์ หรือ หรือว่า ซึ่งสังขาร ไร ๆ ชื่อว่า ให้เป็นที่รัก (ดังนี้ แห่งบท) ว่า **ตสฺมา** ดังนี้เป็นต้น ๕ อ.ความไปปราศ คือว่า อ.ความพลัดพราก (จากสัตว์ ท. หรือ หรือว่า จากสังขาร ท.) อันเป็นที่รัก ชื่อว่า **ปิยาปาโย** ๕

(อ.อรรถ ว่า) เป็นเหตุตำหนิ (ดังนี้ แห่งบท) ว่า **ปาปโก** ดังนี้ ๕ (อ.อรรถ) ว่า (อ.อารมณ) อันเป็นที่รัก ย่อมไม่มี (แก่บรพชิต ท.) เหล่าใด, อ.กิเลสเป็นเครื่องร้อยรัดในกาย คือ อ.อภิชฌา (อันบรพชิต ท.) เหล่านั้น ย่อมละได้, (อ.อารมณ) อันไม่เป็นที่รัก ย่อมไม่มี (แก่บรพชิต ท.) เหล่าใด, อ.กิเลสเป็นเครื่องร้อยรัดในกาย คือ อ.พยาบาท (อันบรพชิต ท.) เหล่านั้น ย่อมละได้, ก็ (ครั้งเมื่อกิเลส ท.) ๒ เหล่านั้น (อันบรพชิต ท. เหล่านั้น) ละได้แล้ว แม้ อ.กิเลสเป็นเครื่องร้อยรัดที่เหลือ ท. ชื่อว่า เป็นกิเลส (อันบรพชิต ท. เหล่านั้น) ละได้แล้ว ย่อมเป็น, เพราะเหตุนั้น (อ.อารมณ)(อันบรพชิต) ไม่ฟังกระทำ ให้เป็นที่รัก หรือ หรือว่า ให้ไม่เป็นที่รัก ดังนี้ (แห่งบาทแห่งพระคาถา) ว่า **คณฺหา เตสํ น วิชฺชุนฺติ** ดังนี้ ๕

ในกาลเป็นที่สุดลงแห่งเทศนา (อ.ชน ท.) มาก บรรลุแล้ว (ซึ่งอริยมผล ท.) มีโสดาปัตติผลเป็นต้น ดังนี้แล ๕ ส่วนว่า อ.ชน ท. เหล่านั้น (ปรึกษากันแล้ว) ว่า อ.เรา ท. ไม่อาจอยู่ เพื่ออันเป็น เว้น (จากกัน) ดังนี้ สึกแล้ว ได้ไปแล้ว สูเรื่อนนั้นเทียว ดังนี้แล ๕

อ.เรื่องแห่งบรพชิต ๓ รูป (จบแล้ว) ๕

๒. อ.เรื่องแห่งกฏุมพิกนใดคนหนึ่ง (อันข้าพเจ้า จะกล่าว) ๕

อ.พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ในพระเชตวัน ทรงปรารภ ซึ่งกฏุมพิกนใดคนหนึ่ง ตรัสแล้ว ซึ่งพระธรรมเทศนา นี้ ว่า **ปิยโต ชายเต** ดังนี้เป็นต้น ๕

ดังจะกล่าวโดยพิสดาร (อ.กฏุมพิก) นั้น ครั้งเมื่อบุตร ของตน เป็นผู้มิกล้าจะอันกระทำแล้ว (มีอยู่) ผู้อื่นความศอกเพราะบุตรครอบงำแล้ว ไปแล้ว สู่ป่าช้า ย่อมร้องไห้ ๕ (อ.กฏุมพิก) นั้น ย่อมไม่อาจ เพื่ออันอดกลั้น ซึ่งความศอกเพราะบุตร ๕

อ.พระศาสดา ทรงตรวจดูอยู่ ซึ่งโลก ในกาลอันขจัดเฉพาะ ซึ่งมีต ทรงเห็นแล้ว ซึ่งอุปนิสัย แห่งโสดาปัตติมรรค (ของกฏุมพิก) นั้น เสด็จก้าวกลับแล้ว จากบิณฑบาต ทรงพาเอา (ซึ่งภิกษุ) ผู้เป็น ปัจจุบันสมณะ รูปหนึ่ง ได้เสด็จไปแล้ว สู่ประตูแห่งเรือน (ของกฏุมพิก) นั้น ๕

ก็กรรมา? ปิยานํ หิ วิโยควเสน อทฺสสนํ อปฺปิยานญฺจ อฺปสงฺกมฺนวเสน ทสฺสนํ ทุกฺขํ. **ตสฺมาติ:** ยสฺมา อิทํ อุกฺมฺปิ ทุกฺขํ, ตสฺมา กญฺจิสฺสตํ วา สงฺขารํ วา ปิยํ นาม น กเรยฺย. **ปิยาปาโยติ:** ปิเยหิ อปาโย วิโยโค.

ปาปโกติ: ลามโก. **คณฺหา เตสํ น วิชฺชุนฺติ:** เยสํ ปิยํ นตฺถิ, เตสํ อภิชฺฌมา กายคฺนฺโถ ปหฺยติ; เยสํ อปฺปิยํ นตฺถิ, เตสํ พฺยาปาโท กายคฺนฺโถ ปหฺยติ; เตสํ ปน ทฺวิสุ ปหฺเนสุ เสสคณฺหาปิ ปหฺินา นาม โทนฺติ; ตสฺมา ปิยํ วา อปฺปิยํ วา น กาทพฺพนฺติ อตฺถโ.

เทศนาว่าสาเน พหุ โสตาปตฺติผลาทีนํ ปาปญฺเฐสุ. เต ปน ตโย ชนา “มยํ วินา ภวิตฺตํ น สกฺโกมาตี วิพฺภวามิตฺวา เคหเมว อคฺมํสูติ.

ตโยปพพชิตวตฺถุ.

๒. อภฺยตรกฏุมพิกวตฺถุ.

“**ปิยโต ชายเตติ** อิมํ ญมฺมเทสนํ สตฺถา เขตฺวเน วิหฺรนฺโต อภฺยตรํ กฏุมพิกํ อารพฺภ กเถสิ.

โส หิ อตฺตโน ปุตฺเต กาลกเต ปุตฺตโสกาภิกฺขุโต อาพาหนํ คณฺตุวา โรทติ. ปุตฺตโสเก สฺนฺธาเรตฺตนํ สกฺโกติ.

สตฺถา ปจฺจุสกาลे โลกํ โวลเณนฺโต ตสฺส โสตาปตฺติมคฺคสฺส อฺปนฺนํสฺสยํ ทิสฺวา ปิณฑฺปาตปฺปฏิกฺกนฺโต เอกํ ปจฺจาสมณํ คเหตฺวา ตสฺส เคหทฺวารํ อคฺมาสิ.

(อ.กฏุมพี) นั้น ฟังแล้ว ซึ่งความที่ แห่งพระศาสดา เสด็จมาแล้ว (คิดแล้ว) ว่า (อ.พระศาสดา) เป็นผู้ทรงประสงค์เพื่ออันทรงกระทำ ซึ่งการปฏิสังขรณ์ กับ ด้วยเรา จักเป็น ดังนี้ (ทูลยังพระศาสดา) ให้เสด็จเข้าไปแล้ว สูเรือ่น ปลูกแล้ว ซึ่งอาสนะ ในท่ามกลางแห่งเรือน ครั้นเมื่อพระศาสดา ประทับนั่งแล้ว มาแล้ว ถวายบังคมแล้ว นั่งแล้ว ในส่วนข้างหนึ่ง ฯ

ครั้งนั้น อ.พระศาสดา ตรัสถามแล้ว (ซึ่งกฏุมพี) นั้น ว่า คุณก่อนอุบาสก (อ.ท่าน) เป็นผู้ถึงแล้วซึ่งทุกข์ ย่อมเป็น เพราะเหตุไร หนอ แล ดังนี้, ครั้นเมื่อทุกข์เพราะความพลัดพรากจากบุตร (อันกฏุมพี)นั้น กราบทูลแล้ว ตรัสแล้ว ว่า คุณก่อนอุบาสก (อ.ท่าน) อย่าคิดแล้ว, ชื่อ อ.ความตาย นี้ (ยอมมี) ในที่หนึ่ง หามิได้ ด้วย, ยอมมี (แก่บุคคล) หนึ่งนั้นเทียว หามิได้ ด้วย, ก็ ชื่อ อ.ความเป็นไป ทั้งแห่งภพ มีอยู่, กำหนดกาลเพียงใด, อ.ความตาย ย่อมมี แก่สัตว์ทั้งปวงท. นั้นเทียว (กำหนดกาลเพียงนั้น), แม้อ.สังขารหนึ่ง ชื่อว่า เทียง ย่อมไม่มี, เพราะเหตุนั้น อ.นามและรูป (อันท่าน) พึงพิจารณา โดยอุบายอันแยบคาย ว่า (อ.ธรรมชาติ) มีอันตายเป็นธรรมชาติตายแล้ว, (อ.ธรรมชาติ) มีอันแตกไปเป็นธรรม แยกไปแล้ว ดังนี้ ฯ (อันท่าน) ไม่พึงเศร้าโศก, เพราะว่า อ.บัณฑิตผู้มีในกาลก่อน ท. (พิจารณาแล้ว) ว่า (อ.ธรรมชาติ) มีอันตายเป็นธรรม ตายแล้ว, (อ.ธรรมชาติ) มีอันแตกไปเป็นธรรม แยกไปแล้ว ดังนี้ ไม่กระทำแล้ว ซึ่งความเศร้าโศก ยังมรณสตินั้นเทียว ให้เจริญแล้ว ในกาล แห่งบุตรผู้เป็นที่รัก ตายแล้ว ดังนี้ ผู้ (อันกฏุมพี) ทูลวิงวอนแล้ว ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ อ.บัณฑิต ท. เหล่าไหน ได้กระทำแล้ว อย่างนี้ ด้วย, ได้กระทำแล้ว ในกาลไร ด้วย, (อ.พระองค์ ท.) ขอจงตรัสบอก แก่ข้าพระองค์ เกิด ดังนี้ ทรงนำมาแล้ว ซึ่งเรื่อง อันล่วงไปแล้ว เพื่ออันทรงประกาศ ซึ่งเนื้อความ นั้น ทรงยังอุรชชาดก ในปัญจกนิบาต นี้ ว่า

(อ.บุตร ของข้าพเจ้า) ย่อม ละ ซึ่งสรีระอันเป็นของตน ไป เพียงดัง (อ.สัตว์) ผู้ไปด้วยอก (ละ) ซึ่งหนึ่ง อันคร่ำครว แล้ว (ไปอยู่), ครั้นเมื่อสรีระ เป็นสรีระมีอันใช้สอย- ออกแล้ว (มีอยู่) อย่างนี้ (ครั้นเมื่อบุตร ของข้าพเจ้า) ละไปแล้ว เป็นผู้มีกัลลหอันกระทำแล้ว มีอยู่, อ.บุตร ของข้าพเจ้านี้ (อันบุคคล) เมาอยู่ ย่อมไม่รู้ ซึ่งความคร่ำครวญ แห่งญาติ ท., เพราะเหตุนั้น อ.ข้าพเจ้า ย่อมไม่เศร้าโศก(เพราะอาศัย ซึ่งบุตร ผู้มีกัลลหอันกระทำแล้ว) นั้น, อ.คติ (แห่งบุตรของข้าพเจ้านี้)นั้น ใด (มีอยู่), (อ.บุตร ของข้าพเจ้า) นั้น ไปแล้ว (สู่คติ นั้น) ดังนี้

ให้พิสดารแล้ว ตรัสแล้ว ว่า อ.บัณฑิต ท. ในกาลก่อน ครั้นเมื่อบุตร ผู้เป็นที่รัก เป็นผู้มีกัลลหอันกระทำแล้ว (มีอยู่) อย่างนี้,

โส สตถุ อาคตภาวํ สุตฺวา “มया สทุธิ ปฏิสนฺนาริ กาทูกาโม ภวิสฺสตีติ สตฺถาริ เคหํ ปเวเสตฺวา เคหมชฺฐเณ อาสนํ ปญฺญเปตฺวา สตฺถรินิสฺสินฺเน อาคนฺตุวา วรฺหิตฺวา เอกมฺนฺตํ นิสฺสีทิ.

อด นํ สตฺถา “กึ นฺุ โข อุปาสก ทฺกฺขิตฺตีสฺตี ปุจฺฉิตฺวา, เตน ปฺตฺตฺวิโยคทฺกฺเข อาโรจิตฺ “อุปาสก มา จินฺตฺยิ, อิทํ มรณํ นาม น เอกสุมี จานเ, น จ เอกสุเสว โหติ; ยาวตา ปน ภวปฺปวตฺติ นาม อตฺถิ, สพฺพสฺตฺตานํ มรณํ โหติเยว; เอกสงฺขาโรปิ นิจุโจ นาม นตฺถิ; ตสฺมา ‘มรณธฺมมํ มตฺ, ภิกฺขุชนธฺมมํ ภินฺนนฺตฺติ โยนิโส ปจฺจเวกฺขิตฺพุพฺ, น โสจิตฺพุพฺ; ปฺราณกปณฺชิตฺตา หิ ปิยปฺตฺตฺสฺส มตฺกาเล ‘มรณธฺมมํ มตฺ, ภิกฺขุชนธฺมมํ ภินฺนนฺตฺติ โสกํ อกฺตฺวา มรณฺสฺสตีเมว ภาวยฺสฺสูติ วตฺวา “ภนฺเต เก ปณฺชิตฺตา เอวํ อํกฺสุ; กทา จ อํกฺสุ; อาจิกฺขถ เมติ ยาจิตฺ ตสฺสตฺถสฺส ปกาสนตฺถํ อตฺตํ อาหริตฺวา

“อุรโคว ตจํ ชินฺณํ หิตฺวา คจฺฉติ สนฺตฺนํ, เอวํ สรีเร นิพฺโปกฺเค เปเต กาลกเต สติ, ทายฺหมาโน น ชานาติ ภาตึนํ ปริเทวิตํ, ตสฺมา เอตํ น โสจามิ, คโต โส ตสฺส ยา คตฺตีติ

อิมํ ปญฺจกนิปาเต อฺรชชาดกํ วิตฺถาเรตฺวา “เอวํ ปุพฺเพ ปณฺชิตฺตา ปิยปฺตฺเต กาลกเต,

อ.ท่าน สละวิเศษแล้ว ซึ่งการงาน ท. มีอาหารออกแล้ว ย่อมเที่ยว ร้องไห้ อยู่ในกาลนี้ ฉันทใด, ไม่เที่ยวไปแล้ว ฉันทนั้น ไม่กระทำแล้ว ซึ่งความโศก ด้วยอำนาจแห่งอันยังมรณสติให้เจริญ บริโภคแล้ว ซึ่งอาหาร ด้วย ตั้งใจไว้มันแล้ว ซึ่งการงาน ด้วย, เพราะเหตุนั้น อ.ท่าน อย่าคิดแล้ว ว่า อ.บุตรผู้เป็นที่รัก ของเรา เป็นผู้มีกาละ อันกระทำแล้ว (ยอมเป็น) ดังนี้, จริงอยู่ อ.ความโศก หรือ หรือว่า อ.ความกลัว เมื่อเกิดขึ้น ย่อมเกิดขึ้น เพราะอาศัย (ซึ่งสัตว์ หรือ หรือว่า ซึ่งสังขาร) อันเป็นที่รักนั้นเที่ยว ดังนี้ ตรัสแล้ว ซึ่งพระคาถา นี้ว่า

อ.ความโศก ย่อมเกิด (แต่สัตว์ หรือ หรือว่า แต่สังขาร) อันเป็นที่รัก, อ.ความกลัว ย่อมเกิด (แต่สัตว์ หรือ หรือว่า แต่สังขาร) อันเป็นที่รัก, (เมื่อบุคคล) หลุดพ้นวิเศษแล้ว (จากสัตว์ หรือ หรือว่า จากสังขาร) อันเป็นที่รัก, อ.ความโศก ย่อมไม่มี, อ.ความกลัว (จักมี) (แต่ที่) ไหน ดังนี้ ฯ

อ.อรรถ ว่า ก็ อ.ความโศก หรือ หรือว่า อ.ความกลัว อันมีวิภวัญ เป็นมูล เมื่อเกิดขึ้น ย่อมเกิดขึ้น เพราะอาศัย ซึ่งสัตว์ หรือ หรือว่า ซึ่งสังขาร อันเป็นที่รักนั้นเที่ยว, แต่ที่ว่า (เมื่อบุคคล) หลุดพ้นวิเศษแล้ว (จากสัตว์ หรือ หรือว่า จากสังขาร อันเป็นที่รัก) นั้น อ.ความโศก หรือความกลัว นั้น แม้ทั้ง ๒ ย่อมไม่มี ดังนี้ (ในบท ท.) เหล่านี้หนนา (แห่งบท) ว่า **ปิยโต** ดังนี้เป็นต้น ฯ

ในกาลเป็นที่สุดลงแห่งเทศนา อ.กุมภพี้ ตั้งอยู่เฉพาะแล้ว ในโศดาปัตติผล ฯ อ.พระเทศนา เป็นเทศนาเป็นไปกับด้วยวาจา มีประโยชน์ ได้มีแล้ว (แก่ชน ท.) ผู้ถึงพร้อมแล้ว ดังนี้แล ฯ

อ.เรื่องแห่งกุมภพิคคนใดคนหนึ่ง (จบแล้ว) ฯ

๓. อ.เรื่องแห่งอุบาสิกาชื่อว่าวิสาขา (อันข้าพเจ้า จะกล่าว) ฯ

อ.พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ในพระเชตวัน ทรงปรารภ ซึ่งอุบาสิกา ชื่อว่าวิสาขา ตรัสแล้ว ซึ่งพระธรรมเทศนา นี้ ว่า **เปมโต ชายเต** ดังนี้เป็นต้น ฯ

ได้ยินว่า (อ.นางวิสาขา) นั้น ตั้งไว้แล้ว ซึ่งเด็กหญิง ชื่อว่า สุทัตตี ผู้เป็นธิดา ของบุตร ในฐานะ ของตน (ยังเด็กหญิง นั้น) ให้กระทำแล้ว ซึ่งความชวนชวาย แก่หมู่แห่งภิกษุ ในเรือน ฯ

ยถา เอตริหิ ตูมิ กมฺมนเต วิสฺสชฺเชตฺวา นิราหาโร โรทฺหนโต วิจฺรสี, ตถา อวิจฺริตฺวา มรณสฺสตีภาวนาเวสเณ สเภา อุตฺวา อาหาโร ปริภุญฺชิสฺสุ กมฺมนตฺตฺวา อธิภุญฺชิสฺสุ; ตสฺมา ปิยปฺตฺโต เม กาลกตฺติมา จินฺตติ, อุปฺปชฺชมาโน หิ โสโก วา ภยํ วา ปิยเมว นิสฺสาย อุปฺปชฺชตีติ วตฺวา อิมํ คาถมาห

“ปิยโต ชายเต โสโก, ปิยโต ชายเต ภยํ, ปิยโต วิปฺมุตฺตสฺส นตฺถิ โสโก, กุโต ภยนฺตฺติ.

ตตฺถ **“ปิยโตติ:** วมฺมุลโก หิ โสโก วา ภยํ วา อุปฺปชฺชมานํ ปิยเมว สตฺตํ วา สงฺขารํ วา นิสฺสาย อุปฺปชฺชติ, ตโต ปน วิปฺมุตฺตสฺส อุภยเปตํ นตฺถิตฺติ อตฺถเ.

เทศนาวิธาน กุมภพิก โสดาปัตติผล ปติภวสิ. สมฺปตฺตานํ สาทฺธิกา เทสนา อโหสิตี.

อ.บุตรกุมภพิกวตฺถ.

๓. วิสาขาอุบาสิกาตฺถ.

“**เปมโต ชายเตติ** อิมํ ฐมฺมเทสนํ สตฺถา เขตฺวเน วิหรนฺโต วิสาขํ อุปาสิกํ อารพฺภา กเถสิ.

สา กิร ปฺตฺตสฺส อิตฺริ สฺสทฺตี นาม กุมาริกํ อตฺตโน จาเน จเปตฺวา เคเห ภิกฺขุสงฺฆสฺส เวยฺยาวจฺจํ กาเรสิ.

โดยสมัย อื่นอีก (อ.เด็กหญิง) นั้น ได้กระทำแล้ว ซึ่งกาลละ ๕ (อ.นางวิสาขา) นั้น (ยังบุคคล) ให้กระทำแล้ว ซึ่งการฝังซึ่งสิริระ (ของเด็กหญิง) นั้น ไม่อาจอยู่เพื่ออันอดกลั้น ซึ่งความโศก เป็นผู้มีทุกข์ เป็นผู้มีใจอันโทษประทุษร้ายแล้ว (เป็น) ไปแล้ว สู่สำนัก ของพระศาสดา ถวายบังคมแล้ว นั่งแล้ว ณ ส่วนข้างหนึ่ง ๕

ครั้งนั้น อ.พระศาสดา ตรัสแล้ว ว่า คุณก่อนวิสาขา อ.ท่าน เป็นผู้มีทุกข์ เป็นผู้มีใจอันโทษประทุษร้ายแล้ว เป็นผู้มีหน้าอันชุ่ม ด้วยน้ำตา (เป็น) เป็นผู้นั่งร้องไห้ อยู่แล้ว ย่อมเป็น เพราะเหตุไร หนอ แล ดังนี้ (กะนางวิสาขา) นั้น ๕

(อ.นางวิสาขา) นั้น กราบทูลแล้ว ซึ่งเนื้อความ นั้น กราบทูลแล้ว ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ (อ.เด็กหญิง) นั้น ผู้เป็นที่รัก ของหม่อมฉัน เป็นผู้ถึงพร้อมแล้วด้วยวัตร (ย่อมเป็น) , อ.หม่อมฉัน ย่อมไม่เห็น (ซึ่งเด็กหญิง) ผู้มีรูปอย่างนั้น ในกาลนี้ดังนี้ ๕ (อ.พระศาสดา ตรัสตามแล้ว) ว่า คุณก่อนวิสาขา ก็ อ.มนุษย์ ท. ในเมืองชื่อว่าสาวตติ มีประมาณเท่าไร ดังนี้ ๕ (อ.นางวิสาขา กราบทูลแล้ว) ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ (อ.พระดำรัส) ว่า อ.โกฏิแห่งชน ท. ๗ ในเมืองชื่อว่าสาวตติ (ดังนี้) อันพระองค์ ท. นั้น เทียว ตรัสบอกแล้ว แก่หม่อมฉัน ดังนี้ ๕

(อ.พระศาสดา ตรัสแล้ว) ว่า ก็ ถ้าว่า อ.ชน มีประมาณเท่านี้ นี้ เป็นผู้เช่นกับ ด้วยหลาน ของท่าน พึงเป็น ไช้, อ.ท่าน พึงปรารถนา (ซึ่งชน) นั้น หรือ ดังนี้ ๕ (อ.นางวิสาขา กราบทูลแล้ว) ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เพคะ (อ.อย่างนั้น) ดังนี้ ๕ (อ.พระศาสดา ตรัสตามแล้ว) ว่า ก็ อ.ชน ท. เท่าไร ในเมืองชื่อว่าสาวตติ ย่อมกระทำ ซึ่งกาลละ ทุก ๆ วัน ดังนี้ ๕ (อ.นางวิสาขา กราบทูลแล้ว) ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ (อ.ชน ท.) มาก (ในเมืองชื่อว่าสาวตติ ย่อมกระทำ ซึ่งกาลละ ทุก ๆ วัน) ดังนี้ ๕ (อ.พระศาสดา ตรัสตามแล้ว) ว่า (ครั้นเมื่อความเป็น) อย่างนั้น มีอยู่ อ.กาลเป็นที่เศร้าโศก แห่งท่าน ไม่พึงมี มิใช่หรือ, อ.ท่าน พึงเทียว ร้องไห้ อยู่ ตลอดคืนและวัน นั้น เทียว ดังนี้ ๕ (อ.นางวิสาขา กราบทูลแล้ว) ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ (อ.ข้อนั้น) จงมีเถิด, (อ.เหตุนี้) อันหม่อมฉัน ทราบแล้ว ดังนี้ ๕

ครั้งนั้น อ.พระศาสดา ตรัสแล้ว ว่า ถ้าอย่างนั้น (อ.ท่าน) อย่าเศร้าโศกแล้ว อ.ความโศก หรือ หรือว่า อ.ความกลัว ย่อมเกิด แต่ความรัก ดังนี้ (กะนางวิสาขา) นั้น ตรัสแล้ว ซึ่งพระคาถา นี้ ว่า

อ.ความโศก ย่อมเกิด แต่ความรัก, อ.ความกลัว ย่อมเกิด แต่ความรัก, (เมื่อบุคคล) หลุดพ้นวิเศษแล้ว จากความรัก
อ.ความโศก ย่อมไม่มี, อ.ความกลัว (จักมี) (แต่ที่) ไหน ดังนี้ ๕

อ.อรุณ ว่า เพราะอาศัย ซึ่งความรัก อัน (อันตน) กระทำแล้ว (ในปิยชน ท.) มีบุตรและธิดาเป็นต้น นั้น เทียว ดังนี้ (ในบท ท.) เหล่านั้นหนา (แห่งบท) ว่า เปมโต ดังนี้ ๕

ในกาลเป็นที่สุดลงแห่งเทศนา (อ.ชน ท.) มาก บรรลุแล้ว (ซึ่งอริยผล ท.) มีโสดาปัตติผลเป็นต้น ดังนี้แล ๕

สา อปเรน สมเยน กาลมกาสิ. สา ตสุสา สิริริกุเขปํ การเวตวา โสกํ สนฺธาเรตุํ อสกุโกนฺตุตี ทุกฺขินี ทุมฺมนา สตุถุ สนฺติกํ คนฺตฺวา วนฺทิตฺวา เอกมนฺตุํ นิสฺสีทิ.

อถ นํ สตุถา “กึ นฺุ โข ตฺวํ วิสาเข ทุกฺขินี ทุมฺมนา อสฺสุมุขา โรทฺมานา นิสฺสินฺนาสฺสีติ อาท.

สา ตมตฺถํ อารโจะตฺวา “ปิยา เม ภาณฺเต สา กุมาริกา วตฺตสมฺปนฺนา, อิทานิ ตถารูปํ น ปสฺสุสามีติ อาท. “กิตฺตกา ปน วิสาเข สวตฺถึยํ มนฺุสฺสาติ. “ภาณฺเต ตุมฺเหหิเยว เม กถิตํ `สวตฺถึยํ สตุตฺ ชนโกฏิโยติ.

“สเจ ปนายํ เอตฺตโก ชโน ตว นตฺตาย สทิสฺโส ภาเวยฺย, อิจฺเจยฺยาสี นนฺติ. “อาม ภาณฺเตติ. “กตี ปน ชนา สวตฺถึยํ เทวสิกํ กาลํ กโรนฺตีติ. “พฺหู ภาณฺเตติ. “นนุ เอวํ สนฺเต ตว โสจฺนกาโล น ภาเวยฺย, รตฺตินฺทิวํ โรทฺนฺตีเยว วิจเรยฺยาสีติ. “โหตุ ภาณฺเต, ภาตํ มยาคี.

อถ นํ สตุถา “เตนฺหิ มา โสจฺจ, โสโก วา ภายํ วา เปมโต ชายตีติ วตฺวา อิมํ คาถมาท

“เปมโต ชายเต โสโก, เปมโต ชายเต ภายํ;
เปมโต วิปฺปมฺตฺตสฺส นตฺถิ โสโก, กุโต ภาณฺตุตี.

ตตฺถ “เปมโตติ: ปุตฺตธิตฺตาทีสุ กตํ เปมเมว นิสฺสายาคี อตุโก.

เทสนาวสานเ พหุ โสตาปตฺติผลาทีนึ ปาปุณฺนีสุตี.

อ.เรื่องแห่งอุบาสิกาชื่อว่าวิสาขา (จบแล้ว) ๕

วิสาขาอุบาสิกาว่าตถ.

๔. อ.เรื่องแห่งเจ้าลิจจวี (อันข้าพเจ้า จะกล่าว) ๕

อ.พระศาสดา เมื่อทรงอาศัย ซึ่งเมืองชื่อว่าเวสาลี ประทับอยู่ในกุฎาคารศาลา ทรงปรารภ ซึ่งเจ้าลิจจวี ท. ตรัสแล้ว ซึ่งพระธรรมเทศนา นี้ว่า **รติยา ชายเต** ดังนี้ เป็นต้น ๕

ได้ยินว่า (อ.เจ้าลิจจวี ท.) เหล่านั้น ผู้ทรงประดับแล้ว ซึ่งกันและกัน ด้วยเครื่องประดับ ท. อันไม่เหมือนกัน เสด็จออกไปแล้ว จากเมือง เพื่อประโยชน์แก่อันเสด็จไปสู่อุทยาน ในวันแห่งมหรสพ วันหนึ่ง ๕

อ.พระศาสดา เสด็จเข้าไปอยู่ เพื่อก่อนข้าว ทรงเห็นแล้ว (ซึ่งเจ้าลิจจวี ท.) เหล่านั้น ตรัสเรียกมาแล้ว ซึ่งภิกษุ ท. ตรัสแล้วว่า คุณก่อนภิกษุ ท. (อ.เธอ ท.) จงดู ซึ่งเจ้าลิจจวี ท. เกิด, อ.เทพ ท. ผู้อยู่ในภพชื่อว่าดาวดึงส์ เป็นผู้ อันภิกษุ ท.) เหล่าใด ไม่เคยเห็นแล้ว (ย่อมเป็น), (อ.ภิกษุ ท.) เหล่านั้น จงแลดู (ซึ่งเจ้าลิจจวี ท.) เหล่านี้ เกิด ดังนี้ ได้เสด็จเข้าไปแล้ว สู่เมือง ๕

(อ.เจ้าลิจจวี ท.) แม้เหล่านั้น เสด็จไปอยู่ สู่อุทยาน ทรงพาเอา ซึ่งหญิง ผู้ยังเมืองให้งาม นางหนึ่ง ไปแล้ว ทรงอาศัยแล้ว (ซึ่งหญิง) นั้น ผู้อันความริษยาครอบงำแล้ว ทรงประหารแล้ว ซึ่งกันและกัน ทรงยังพระโลหิต อันราวกะว่า แม่น้ำ ให้เป็นไปทั่วแล้ว ๕ ครั้งนั้น (อ.ราชบุรุษ ท.) พาเอาแล้ว (ซึ่งเจ้าลิจจวี ท.) เหล่านั้น ด้วยเตียง ท. ยกขึ้นแล้ว มาแล้ว ๕

แม้ อ.พระศาสดา มีกิจด้วยภัตตรอันทรงกระทำแล้ว เสด็จออกไปแล้ว จากเมือง ๕ อ.ภิกษุ ท. เห็นแล้ว ซึ่งเจ้าลิจจวี ท. ผู้ (อันราชบุรุษ ท.) นำไปอยู่ อย่างนั้น กราบทูลแล้ว กะพระศาสดา ว่า ข้าแต่พระองค์-ผู้เจริญ อ.เจ้าลิจจวี ท. ผู้ทั้งทรงประดับแล้วทั้งทรงตกแต่งแล้ว เป็นราวกะว่าเทพ (เป็น) เสด็จออกไปแล้ว จากเมือง ในเวลาเช้า เทียวทรงอาศัยแล้วซึ่งหญิงนางหนึ่งทรงถึงแล้วซึ่งความฉิบหายนี้ ในกาลนี้ ดังนี้ ๕

อ.พระศาสดา ตรัสแล้ว ว่า คุณก่อนภิกษุ ท. อ.ความโศก หรือหรือว่า อ.ความกลัว ย่อมเกิดขึ้น เพราะอาศัย ซึ่งความยินดี นั้น เทียว ดังนี้ ตรัสแล้ว ซึ่งพระศาสดา นี้ว่า

อ.ความโศก ย่อมเกิด แต่ความยินดี, อ.ความกลัว ย่อมเกิด แต่ความยินดี, (เมื่อบุคคล) หลุดพ้นวิเศษ จากความยินดี อ.ความโศก ย่อมไม่มี, อ.ความยินดี จักมี (แต่ที่)ไหน ดังนี้ ๕

(อ.อรธ ภา) แต่ความยินดีในกามคุณ ๕ (ดังนี้ ในบท ท.) เหล่านั้นหนา (แห่งบท) ว่า **รติยา** ดังนี้ ๕ อ.อธิบายว่า เพราะอาศัย (ซึ่งความยินดีในกามคุณ ๕) นั้น ดังนี้ ๕

ในกาลเป็นที่สุดลงแห่งเทศนา (อ.ชนู ท.) มาก บรรลุแล้ว (ซึ่งอริยผล ท.) มีโสดาปัตติผลเป็นต้น ดังนี้แล ๕

อ.เรื่องแห่งเจ้าลิจจวี
(จบแล้ว) ๕

๕. ลิจจวีวตถุ.

“รติยา ชายเตติ อิมิ ฌมฺมเทสนํ สตุถา เวสาลี นิสุสสาย ฎฎาคารศาลายํ วิหรนฺโต ลิจจวี อารพุกเถสิ.

เต กิร เอกสมิ ฌณทิวเส อญฺญมญฺญํ อสทิสฺสเห อลงกาเรหิ อลงกตา อญฺยานคฺมนตฺถาย นคฺรา นิกุขมึสุ.

สตุถา ปิณฺฑทาย ปวิสนฺโต เต ทิสฺวา ภิกฺขุ อามนฺเตสิ “ปฺสสถ ภิกฺขเว ลิจจวีโน, เยหิ เทวา ตาวตีสฺสา น ทิฏฺฐปฺพุพา, เต อิมเ อโโลเกนฺตุตฺติ วตฺวา นครํ ปาวีสี.

เตปิ อญฺยานํ คจฺจนฺตา เอกํ นครโสภินี อิตฺถิ อาทาย คนฺตฺวา ตํ นิสุสสาย อิสฺสาภิกฺขุตา อญฺญมญฺญํ ปหริตฺวา โลหิตํ นที วิย ปวตฺตยีสฺสุ. อถ เณ มญฺเจหิ อาทาย อุกฺขิปิตฺวา อาคมึสุ.

สตุถาปี กตฺมตฺตกิจฺจเ นคฺรา นิกุขมิ. ภิกฺขุ ลิจจวีโน ตถา นีเยมาเน ทิสฺวา สตุถาริ อานิสฺสุ “ภนฺเต ลิจจวีราชาโน ปาโตว อลงกตปฺปฎิยตฺตา เทวา วิย นคฺรา นิกุขมิตฺวา อิทานิ เอกํ อิตฺถิ นิสุสสาย อิมิ พุยสนํ ปตฺตาคติ.

สตุถา “ภิกฺขเว โสโก วา ภยํ วา อฺปฺปชฺชมาณํ รติ นิสุสสาย อฺปฺปชฺชติเววาติ วตฺวา อิมิ คาคมาห

“รติยา ชายเต โสโก, รติยา ชายเต ภยํ; รติยา วิปฺมุตฺตสฺส นตฺถิ โสโก, กุโต ภยนฺติ.

ตตฺถ **“รติยาติ:** ปญฺจกามคฺคุณรติโต, ตํ นิสุสสายาคติ อตฺถเ.

เทศนาวสานเ พหุ โสตาปตฺติผลาทีนึ ปาปฺถนึสูติ.

ลิจจวีวตถุ.

๕. อ.เรื่องแห่งกุมารชื่อว่าอนิตติคันธะ (อันข้าพเจ้า จะกล่าว) ๕

อ.พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ ในพระเชตวัน ทรงปรารภ กุมารชื่อว่าอนิตติคันธะ ตรัสแล้ว ซึ่งพระธรรมเทศนา นี้ ว่า กามโต ชายเต ดังนี้ เป็นต้น ๕

ได้ยินว่า (อ.กุมาร) นั้น เป็นสัตว์ผู้เคลือบแล้ว จากพรหมโลก (เป็น) บังเกิดแล้ว ในตระกูลมีโศคะมาก ในเมืองชื่อว่าสาวตติ ย่อมไม่ปรารถนา เพื่ออันเข้าไป สูที่ใกล้แห่งหญิง จำเดิม แต่วัน (แห่งตน) เกิดแล้ว, อันหญิง จับอยู่ ย่อมร้องให้, (อ.มารดา) ค่อมแล้ว (ซึ่งกุมาร) นั้น ด้วยเทริดอันเป็นวิกิการแห่งผ้า ย่อม (ยังกุมาร นั้น) ให้ดื่มกิน ซึ่งน้ำนม ๕

(อ.กุมาร) นั้น ผู้ถึงแล้วซึ่งวัย (ครั้นเมื่อคำ) ว่า เนาะพ่อ (อ.เราท.) จักกระทำ ซึ่งอวาทะ แก่เจ้า ดังนี้ (อันมารดาและบิดา ท.) กล่าวแล้ว, ห้ามแล้ว ว่า อ.ความต้องการ ด้วยหญิง (มีอยู่) แก่กระผม หามิได้ ดังนี้ (อันมารดาและบิดา ท.) อ้อนวอนอยู่ บ่อย ๆ (ยังบุคคล) ให้ร้องเรียกแล้ว (ซึ่งบุคคล ท.) ผู้กระทำซึ่งทอง มีร้อยห้าเป็นประมาณ (ยังบุคคล) ให้ให้แล้ว ซึ่งพันแห่งลิ้ม แห่งทองอันมีสีสุก (ยังบุคคล) ให้กระทำแล้ว ซึ่งรูปแห่งหญิง อันบุคคลพึงบูโดยความเป็นแห่ง อันยังความเลื่อมใสให้เกิด เกินเปรียบ, (ครั้นเมื่อคำ) ว่า เนาะพ่อ ครั้นเมื่อเจ้า ไม่กระทำอยู่ ซึ่งอวาทะ อ.วงศ์แห่งตระกูล จักไม่ตั้งอยู่เฉพาะ, อ.เรา ท. จักนำมา ซึ่งเด็กหญิง แก่เจ้า ดังนี้ อันมารดาและบิดา ท. กล่าวแล้ว อีก, (กล่าวแล้ว) ว่า ถ้าอย่างนั้น ถ้าว่า (อ.ท่าน ท.) จักนำมา ซึ่งเด็กหญิง ผู้มีอย่างนี้เป็นรูป แก่กระผม ไชรั, (อ.กระผม) จักกระทำ ซึ่งคำของท่านท. ดังนี้ แสดงแล้ว ซึ่งรูปเปรียบอันเป็นวิกิการแห่งทอง นั้น ๕

ครั้งนั้น อ.มารดาและบิดา ท. (ของกุมาร) นั้น (ยังบุคคล) ให้ร้องเรียกแล้ว ซึ่งพราหมณ์ ท. ผู้ (อันมหาชน) รู้ยิ่งแล้ว (บอกแล้ว) ว่า อ.บุตร ของเรา ท. เป็นผู้ที่มีบุญมาก (ย่อมเป็น), อ.เด็กหญิง ผู้มีบุญอันกระทำแล้ว กับ (ด้วยบุตร) นี้ จักมี แม่แท้, (อ.ท่าน ท.) จงไป, ถือเอาแล้ว ซึ่งรูปเปรียบอันเป็นวิกิการแห่งทอง นี้ จงนำมา ซึ่งเด็กหญิง มีอย่างนี้เป็นรูป ดังนี้ ส่งไปแล้ว ๕

(อ.พราหมณ์ ท.) เหล่านั้น (รับพร้อมแล้ว) ว่า อ.ดีละ ดังนี้ เทียว ไปอยู่ สูที่จาริก ถึงแล้ว ซึ่งเมืองชื่อว่าสาละ ในแคว้นแคว้นชื่อว่า มัททะ ๕

ก็ อ.เด็กหญิง ผู้มีรูปงาม ผู้อันบุคคลพึงแสดงขึ้นว่ามีกาลฝน ๑๖ นางหนึ่ง ได้มีแล้ว ในเมือง นั้น ๕

อ.มารดาและบิดา ท. (ยังเด็กหญิง) นั้น ให้อยู่แล้ว ที่พื้นอันมี- ในเบื้องบน แห่งปราสาท อันประคอบแล้วด้วยชั้น ๗ ๕

อ.พราหมณ์ ท. แม่เหล่านั้น แล (ปรึกษากันแล้ว) ว่า ถ้าว่า อ.เด็กหญิง ผู้มีอย่างนี้เป็นรูป จักมี (ในที่) นี้ ไชรั,

๕. อนิตติคนุฑุมารวตฺถุ.

“กามโต ชายเตติ อิมิ ฌมฺมเทสนํ สตุถา เซตวเน
วิหรนฺโต อนิตติคนุฑุมารํ อารพฺภ กเถสิ.

โส กิร พุทฺหมโลกา จุตสตุโต สาวตฺติยํ มหาโกคกุเล
นิพฺพุตโต ชาตทิวสโต ปฏฺจาย อิตฺถีสมีปํ อุปกฺคนฺตุํ
น อิจฺฉติ, อิตฺถียา คยฺหมาโน โรหติ, วตฺถจฺมุพิตเกน
นํ คเหตุวา ถณฺณํ ปาเยติ.

โส วยปฺปตฺโต มาตาปิตฺตฺติ “ตาต อวาทนฺเต
กิริสฺสามาติ วุตฺเต, “น เม อิตฺถียา อตฺถเติ ปฏฺกฺชิปิตฺวา
ปฺนุปฺนุํ ยาจิยมาโน ปญฺจสเต สุวณฺณกาเร
ปฏฺโกสาเปตฺวา รตฺตสุวณฺณสุส นิกฺขสฺสสุสํ
ทาเปตฺวา อติวีย ปาสาทิกิ ฌนโกฏฺฐิมิ อิตฺถีรูปํ
กาเรตฺวา, ปฺนุ มาตาปิตฺตฺติ “ตาต ตยิ อวาทํ
อกโรนฺเต กุลวํโส นปฺปติฏฺจหิสฺสตี, กุมาริกนฺเต
อาเนสฺสามาติ วุตฺเต, “เตนหิ สเจ เม เอวรูปํ
กุมาริกิ อาเนสฺสเถ, กิริสฺสามิ โว วจฺนนฺติ ตํ
สุวณฺณรูปํ ทสฺเสสิ.

อดสฺส มาตาปิตโร อภินฺวาเต พฺราหมเณ
ปฏฺโกสาเปตฺวา “อมฺหากํ ปฺพุตโต มหาปฺญฺโย, อวสฺสุสํ
อิมินา สทฺธิ กตฺปฺญฺวา กุมาริกา ภวิสฺสตี; คจฺฉน,
อิมิ สุวณฺณรูปํ คเหตุวา เอวรูปํ กุมาริกิ อารหฺธาติ
ปฺหิณฺสิ.

เต “สาธฺตฺติ จาริกิ จรฺนฺตา มทฺทพฺภฺเจ สาคลนคฺริ
คตา.

ตสมิ จ นครเ เอกา โสฬสวสุสฺสุทฺเทสิกา อภิรฺพา
กุมาริกา อโหสิ.

ตํ มาตาปิตโร สตฺตมฺมุณิกสุส ปาสาทสุส อุปริมตเล
วาเสสิ.

เตปิ โข พฺราหมเณ “สเจ อิจฺ เอวรูปา กุมาริกา
ภวิสฺสตี,

(อ.ชน ท.) เห็นแล้ว (ซึ่งรูปเปรียบเทียบเป็นวิหารแห่งทอง) นี้ จักกล่าว ว่า (อ.หญิง) นี้ เป็นผู้มีรูปงาม รวากะ อธิดา ของตระกูลโน้น (ย่อมเป็น) ดังนี้ ดังนี้ วางไว้แล้ว ซึ่งรูปเปรียบเทียบเป็นวิหารแห่งทอง นั้น ไกล่หนทางเป็นที่ไปสู่ทำ นิ่งแล้ว ณ ส่วนข้างหนึ่ง ฯ

ครั้งนั้น อ.หญิงแม่นม (ของเด็กหญิง) นั้น ยังเด็กหญิง นั้น ให้อาบแล้ว เป็นผู้ใคร่เพื่ออันอาบ แม่เอง เป็น ผู้มาแล้ว สูท่า เห็นแล้ว ซึ่งรูปเปรียบเทียบ นั้น (กล่าวแล้ว) ว่า โอ (อ.ท่าน) เป็นผู้อันฉัน แนะนำได้โดยยากแล้ว ย่อมเป็น, อ.ฉัน ยังท่าน ให้อาบแล้ว เป็น ผู้ออกไปแล้ว ในกาลนั้นนั้นเทียว (ย่อมเป็น), อ.ท่าน เป็นผู้มาแล้ว (ในที่) นี้ ก่อนกว่า กว่าฉัน ย่อมเป็น ดังนี้ ด้วยความสำคัญ ว่า อ.ธิดา ของเรา ดังนี้ ดีแล้ว ด้วยมือ รู้แล้ว ซึ่งความเป็นแห่ง ของแข็งด้วยนั้นเทียว ซึ่งความเป็นแห่งการเปลี่ยนแหล่งด้วย กล่าวแล้ว ว่า (อ.เรา) ได้กระทำแล้ว ซึ่งความสำคัญ ว่า (อ.หญิง) นี้ เป็นธิดา ของเรา (ย่อมเป็น) ดังนี้, (อ.เหตุ) นั้น ชื่อ อะไร ดังนี้ ฯ

ครั้งนั้น อ.พราหมณ์ ท. เหล่านั้น ถามแล้ว (ซึ่งหญิง) นั้น ว่า แน่แม่ อ.ธิดา ของท่าน เป็นผู้มีรูปอย่างนี้ (ย่อมเป็น หรือ) ดังนี้ ฯ (อ.หญิง นั้น กล่าวแล้ว) ว่า (อ.หญิง) นี้ จะถึงค่า ซึ่งอะไร ในที่ไกล แห่งธิดา ของดิฉัน ดังนี้ ฯ (อ.พราหมณ์ ท. กล่าวแล้ว) ว่า ถ้าอย่างนั้น (อ.ท่าน) ขอจงแสดง ซึ่งธิดา ของท่าน แก่เรา ท. ดังนี้ ฯ (อ.หญิง) นั้น ไปแล้ว สูเรือรบ กับ (ด้วยพราหมณ์ ท.) เหล่านั้น บอกแล้ว แก่นาย ท. ฯ

(อ.นาย ท.) เหล่านั้น มีความพลอยบังเริงพร้อมเฉพาะอันกระทำแล้ว กับ ด้วยพราหมณ์ ท. เหล่านั้น ยังธิดา ให้ข้ามลงแล้ว พักไว้แล้ว ในที่ไกล แห่งรูปเปรียบเทียบเป็นวิหารแห่งทอง ในภายใต้แห่ง-ปราสาท ฯ อ.รูปเปรียบเทียบเป็นวิหารแห่งทอง เป็นรูปมีรัศมี ออกแล้ว ได้เป็นแล้ว ฯ

อ.พราหมณ์ ท. ให้แล้ว (ซึ่งรูปเปรียบเทียบเป็นวิหารแห่งทอง) นั้น (แก่ชน ท.) เหล่านั้น (ยังชน ท. เหล่านั้น) ให้รับรองแล้ว ซึ่งเด็กหญิง ไปแล้ว บอกแล้ว แก่มารดาและบิดา ท. ของกุมารชื่อว่า อนิตติคันธะ ฯ

(อ.มารดาและบิดา ท.) เหล่านั้น มีใจอันยินดีแล้ว (กล่าวแล้ว) ว่า (อ.ท่าน ท.) จงไป, จงนำมา (ซึ่งเด็กหญิง) นั้น พลัน ดังนี้ ส่งไปแล้ว ด้วยสักการะ อันใหญ่ ฯ

แม่ อ.กุมาร ฟังแล้ว ซึ่งความเป็นไปทั่ว นั้น ยังความรัก ให้เกิดขึ้นแล้ว ด้วยอำนาจแห่งการฟัง ว่า ได้ยินว่า อ.เด็กหญิง มีรูปงาม กว่า แม่กว่ารูปเปรียบเทียบเป็นวิหารแห่งทอง มีอยู่ ดังนี้ กล่าวแล้ว ว่า (อ.ท่าน ท.) จงนำมา พลัน ดังนี้ ฯ

(อ.เด็กหญิง) แม่นั้น แล (อันบุคคล) ยกขึ้นแล้ว สูยาน นำมาอยู่ มีโรคอันเกิดแล้วแต่ลม อันความตามกระทบแห่งยาน ให้เกิดขึ้น พร้อมแล้ว ได้กระทำแล้ว ซึ่งกาละ ในระหว่างแห่งหนทางนั้นเทียว เพราะความที่ (แห่งตน) เป็นผู้ละเอียดอ่อนยิ่ง ฯ

อิมิ ทิสวา `อัย อสุกกุสสุส ธีตา วิย อภิรูปาติ วกฺขนุตีติ ตํ สุวณฺณรูปกํ ติตฺถมคฺเค จเปตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิสฺสุ.

อดสุสา กุมาริกาย ชาติ ตํ กุมาริกํ นหาเปตฺวา สยปี นหายิตฺถกามา หุตฺวา ติตฺถํ อาคตา ตํ รูปกํ ทิสฺวา “ธีตา เมติ สฺถนฺบาย “อโห พุพฺพินีตาสี, อิทาเนวาหํ ตํ นหาเปตฺวา นิทฺทฺชนฺดา, ตฺวํ มยา ปุเรตรํ อีชชิตฺตาสีตี หตฺเถน ปหริตฺวา ฤทฺถาวณฺเจว นิพฺพุทฺติการณฺจ ฅตฺวา “อัย มม ธีตาติ สฺถนฺถํ อกาสิ, กิณฺนมาเตนฺติ อาห.

อด นํ เต พฺราหฺมณฺนา “เอวฺวรูปา เต อมฺม ธีตาติ ปุจฺฉิสฺสุ. “อัย มม ธีตฺ สฺนฺติเก ก็ อคฺขมตีติ. “เตนฺทึ เต ธีตรํ อมฺหากํ ทสฺเสหีติ. สฺวา เตหิ สฺพุทฺธิ เคนฺหิ คนฺตุวา สามีกันํ อาโรเจสิ.

เต พฺราหฺมณฺเหหิ สฺพุทฺธิ กตฺตปฺปฏิสมฺโมทนา ธีตรํ โอบาเรตฺวา เภฏฺจาปาสาเท สุวณฺณรูปกสฺส สฺนฺติเก จเปสฺสุ. สุวณฺณรูปกํ นิปฺปทํ อโหสิ.

พฺราหฺมณฺนา ตํ เตสํ ทตฺวา กุมาริกํ ปฏฺิจฺฉาเปตฺวา คนฺตุวา อนิตฺติคนฺธกุมารสฺส มาตาปิตุณฺ อโรเจยฺสิ.

เต ตฺถฺจฺจมานสา “คจฺจนฺถ, ตํ สีสํ อาเนถาติ มหฺนฺเตน สกฺกาเรน ปหิณฺสิ.

กฺุมาโรปิ ตํ ปวตฺตี สุตฺวา “กาณฺจณฺรูปกโตปิ กิร อภิรูปตฺรา ทาริกา อตฺถีติ สฺวนวเสน สีเนหํ อุปฺปาเทตฺวา “สีสมํ อาเนถาติ อาห.

สาปิ โข ยานํ อโรเปตฺวา อาเนยฺมานา อตฺติสฺสุมาลตฺาย ยานานุสมาเตน สมฺปฺปาทิตฺวาตโรคา อนฺตุรามคฺเคเวว กาลมกาสิ.

แม้ อ.กุมาร ย่อมถาม ต่อเนื่อง ว่า อ.เด็กหญิง มาแล้ว หรือ
ดังนี้ (อ.ชน ท.) ไม่บอกแล้ว (แก่กุมาร) นั้น ผู้ถามอยู่ ด้วยความรักยิ่ง
โดยพลันเที่ยว กระทำแล้ว ซึ่งความผิดเพียง สิ้นวันเล็กน้อย
บอกแล้ว ซึ่งเนื้อความ นั้น ๆ

(อ.กุมาร) นั้น มีความโหม่นสนั่นเกิดขึ้นแล้ว ว่า (อ.เรา)
ไม่ได้ได้แล้ว ซึ่งการสมาคม กับ ด้วยหญิง ชื่อ มีรูปอย่างนั้น ดังนี้
เป็นผู้ อันความทุกข์คือความโศก อันราวจะว่าภูเขา ท่วมทับแล้ว
ได้เป็นแล้ว ๆ

อ.พระศาสดา ทรงเห็นแล้ว ซึ่งอุปนิสัย (ของกุมาร) นั้น เสียด
เที่ยวไปอยู่ เพื่อก่อนข้าว ได้เสด็จไปแล้ว สู่ประตูแห่งเรือน นั้น ๆ
ครั้งนั้น อ.มารดาและบิดา ท. (ของกุมาร) นั้น ทูลยังพระศาสดา
ให้เสด็จเข้าไปแล้ว สู่ภายในแห่งเรือน อังคาสแล้ว โดยเคารพ ๆ
อ.พระศาสดา ตรัสถามแล้ว ว่า อ.กุมารชื่อว่าอนติคันธ (ไปแล้ว)
(ในที่)ไหน ดังนี้ ในกาลเป็นที่สุดลงแห่งกิจด้วยภักตร์ ๆ (อ.ชน ท.
เหล่านั้น กราบทูลแล้ว) ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ อ.กุมารชื่อว่า
อนติคันธะ กระทำแล้ว ซึ่งการเข้าไปตัดซึ่งอาหาร นอนแล้ว
ในภายในแห่งห้อง ดังนี้ (อ.พระศาสดา ตรัสแล้ว) ว่า (อ.ท่าน ท.)
จงร้องเรียก (ซึ่งกุมาร) นั้น ดังนี้ ๆ

(อ.กุมาร)นั้น มาแล้ว ถวายบังคมแล้ว ซึ่งพระศาสดา นั่งแล้ว
ณ ส่วนข้างหนึ่ง, (ครั้งเมื่อพระดำรัส) ว่า ดูก่อนกุมาร อ.ความโศก
มีกำลัง เกิดขึ้นแล้ว แก่ท่าน หรือ นอน แล ดังนี้ อันพระศาสดา ตรัสแล้ว,
กราบทูลแล้ว ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พระเจ้าข้า, อ.ความโศกมี
กำลัง เกิดขึ้นแล้ว แก่ข้าพระองค์ เพราะฟัง ว่า อ.หญิง ชื่อ มีรูปอย่าง
นี้ เป็นผู้มีการละอันกระทำแล้ว ในระหว่างแห่งหนทาง (ย่อมเป็น)
ดังนี้, แม้ อ.ภักตร์ ย่อมไม่ชอบ แก่ข้าพระองค์ ดังนี้ ๆ

ครั้งนั้น อ.พระศาสดา ตรัสแล้ว (แก่กุมาร) นั้น ว่า ดูก่อนกุมาร
ก็ อ.ท่าน ย่อมรู้ ว่า อ.ความโศก เกิดขึ้นแล้ว แก่ท่าน เพราะอาศัย
ซึ่งอะไร (ดังนี้) ดังนี้ (อ.กุมาร กราบทูลแล้ว) ว่า ข้าแต่พระองค์-
ผู้เจริญ (อ.ข้าพระองค์) ย่อมไม่รู้ ดังนี้ ๆ (อ.พระศาสดา) ตรัสแล้ว ว่า
ดูก่อนกุมาร อ.ความโศกมีกำลัง เกิดขึ้นแล้ว แก่ท่าน เพราะอาศัย
ซึ่งกาม, จริงอยู่ อ.ความโศก หรือ หรือว่า อ.ความกลัว ย่อมเกิดขึ้น
เพราะอาศัย ซึ่งกาม ดังนี้ ตรัสแล้ว ซึ่งพระศาสดา นี้ ว่า

อ.ความโศก ย่อมเกิด แต่กาม, อ.ความกลัว ย่อมเกิด
แต่กาม, (เมื่อบุคคล) หลุดพ้นวิเศษแล้ว จากกาม,
อ.ความโศก ย่อมไม่มี, อ.ความกลัว (จักมี) (แต่ที่)ไหน ดังนี้ ๆ

(อ.อรรถ ว่า) แต่วัตตุกามและกิเลสกาม (ดังนี้ ในบท ท.) เหล่า
นั้นหนา (แห่งบท) ว่า กามโต ดังนี้, อ.อธิบายว่า (อ.ความโศก
หรือ หรือว่า อ.ความกลัว) ย่อมเกิด เพราะอาศัย ซึ่งกาม
แม้มีอย่าง ๒ นั้น ดังนี้ ๆ

ในกาลเป็นที่สุดลงแห่งเทศนา อ.กุมารชื่อว่าอนติคันธะ ตั้ง
อยู่เฉพาะแล้ว ในเสดาปัตติผล ดังนี้แล ๆ

อ.เรื่องกุมารชื่อว่าอนติคันธะ
(จบแล้ว) ๆ

กุมภาพันธ์ “อากาศติ นิรันดร์ ปุจฉา. ตสฺส
อติสิเนเหน ปุจฉุตสฺส สหสาว อนาโรเจตฺวา
กตฺวา วิกุเขปํ กตฺวา ตมตฺถํ อโรจยฺสิ.

โส “ตถารูปาย นาม อิตฺติยา สทุทฺธิ สมาคมํ
นาลตฺถนฺติ อฺปนฺนุทมนฺสฺส ปพฺพเตน วิย โสภทุกฺขน
อชฺโหมตฺถนฺติ อโหสิ.

สตฺถา ตสฺส อฺปนฺนุสฺสยํ ทิสฺวา ปิณฺฑทฺาย จรฺนฺโต
ตํ เคหทฺวารํ อคฺมาสิ. อถสฺส มาตาปิตโร สตฺถารํ
อนฺโตเคหํ ปเวเสตฺวา สกฺกจฺจํ ปริวิสิสฺส. สตฺถา
ภตฺตทิจฺจาวสาเน “กํ อนุตฺติคฺนฺธกฺมาโรติ ปุจฺฉิ.
“เอส ภนฺเต อหารุปรฺเจทํ กตฺวา อนฺโตคฺพฺเภา
นินฺนฺนฺติ. “ปฺกุโสถ นนฺติ.

โส อคฺนฺตฺวา สตฺถารํ วนฺทิตฺวา เอกมฺนฺตํ
นินฺทิตฺวา, สตฺถารา “กํ นุ โข เต กุมาร พฺลวโสโก
อฺปนฺนฺนฺติ วุตฺเต, “อาม ภนฺเต, `เอวฺรฺปา นาม
อิตฺติ อนฺตรามคฺเค กาลกตฺวา สุตฺวา พฺลวโสโก เม
อฺปนฺนฺนฺ, ภตฺตํ เม นจฺจาทฺตฺติ อหา.

อถ นํ สตฺถา อหา “ชานาสิ ปนฺ ตฺวํ กุมาร `กฺินฺเต
นินฺสฺสาย โสโก อฺปนฺนฺนฺติ. “น ชานามิ ภนฺเตติ. “กามํ
นินฺสฺสาย เต กุมาร พฺลวโสโก อฺปนฺนฺนฺ, โสโก วา ทิ
ภยํ วา กามํ นินฺสฺสาย อฺปนฺนฺชฺชิตฺติ วตฺวา อิมํ คาคมฺหา

“กามโต ชายเต โสโก, กามโต ชายเต ภยํ;
กามโต วิปฺปมฺตฺตฺสฺส นตฺติ โสโก, กฺโต ภยฺนฺติ.

ตตฺถ “กามโตติ: วตฺตุกามกฺุเลสฺกามโต,
ทฺุพฺพิธํเปตํ กามํ นินฺสฺสาย ชายตฺติ อตฺถ.

เทศนาวสาเน อนติคันธกฺมาโร โสตาปตฺติผล
ปตฺติภฺจฺหิตฺติ.

อนติคันธกฺมารวตฺถ.

๖. อ.เรื่องแห่งพราหมณ์คนใดคนหนึ่ง (อันข้าพเจ้า จะกล่าว) ๗

๖. อถุบุตรพราหมณ์วตฤ.

อ.พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ในพระเชตวัน ทรงปรารภ ซึ่งพราหมณ์ คนใดคนหนึ่ง ตรัสแล้ว ซึ่งพระธรรมเทศนา นี้ ว่า
ตณฺหา ย ชายเต ดังนี้ เป็นต้น ๗

ได้ยินว่า (อ.พราหมณ์) นั้น เป็นผู้มีความเห็นผิด (เป็น) ไปแล้ว
ผู้ฝั่งแห่งแม่น้ำ ในวันหนึ่ง ยังนา ย่อมให้หมดจด ๗

อ.พระศาสดา ทรงเห็นแล้ว ซึ่งความถึงพร้อมแห่งอุปนิสัย
(ของพราหมณ์) นั้น ได้เสด็จไปแล้ว สู่นัก (ของพราหมณ์) นั้น ๗

(อ.พราหมณ์) นั้น แม้เห็นแล้ว ซึ่งพระศาสดา ไม่กระทำแล้ว
ซึ่งสามัจฉิกรรม เทียว เป็นผู้หนึ่ง ได้เป็นแล้ว ๗

ครั้งนั้น อ.พระศาสดา ตรัสเรียกแล้ว (ซึ่งพราหมณ์) นั้น ก่อนกว่า
ตรัสแล้ว ว่า ดูก่อนพราหมณ์ (อ.ท่าน) กระทำอยู่ ซึ่งอะไร ดังนี้ ๗
(อ.พราหมณ์ กราบทูลแล้ว) ว่า ข้าแต่พระโคตม ผู้เจริญ อ.ข้าพเจ้า ถางอยู่
ซึ่งนา ดังนี้ ๗

อ.พระศาสดา ตรัสแล้ว (ซึ่งพระดำรัส) มีประมาณเท่านั้น
นั้น เทียว เสด็จไปแล้ว ๗

(อ.พระศาสดา) เสด็จไปแล้ว สู่นัก (ของพราหมณ์) นั้น ผู้มาแล้ว
เพื่ออันใด ซึ่งนา แม้ในวันรุ่งขึ้น ตรัสถามแล้ว ว่า ดูก่อนพราหมณ์
(อ.ท่าน) กระทำอยู่ ซึ่งอะไร ดังนี้ ทรงสดับแล้ว ว่า ข้าแต่พระโคตม-
ผู้เจริญ (อ.ข้าพเจ้า) ไถอยู่ ซึ่งนา ดังนี้ เสด็จหลีกไปแล้ว เสด็จไปแล้ว
ตรัสถามแล้ว อย่างนั้นนั้น เทียว (ในวัน ท.) แม้มีวันรุ่งขึ้น เป็นต้น
ทรงสดับแล้ว ว่า ข้าแต่พระโคตม ผู้เจริญ (อ.ข้าพเจ้า) หว่านอยู่
ซึ่งนา ไชยอยู่ (ซึ่งน้ำ) รักษาอยู่ (ซึ่งนา) ดังนี้ เสด็จหลีกไปแล้ว ๗

ครั้งนั้น ในวันหนึ่ง อ.พราหมณ์ ทูลแล้ว (กะพระศาสดา)
พระองค์นั้น ว่า ข้าแต่พระโคตม ผู้เจริญ อ.ท่าน เป็นผู้มาแล้ว จำเดิม
แต่วันเป็นที่ยังนาให้หมดจด (ย่อมเป็น), ถ้าว่า อ.ข้าวกกล้า
ของข้าพเจ้า จักถึงพร้อม ไชร์, (อ.ข้าพเจ้า) จักกระทำ ซึ่งการแบ่ง
แม่แก่ท่าน, (อ.ข้าพเจ้า) ไม่ให้แล้ว แก่ท่าน จักไม่เคียวกิน แม่เอง,
อ.ท่าน เป็นสหาย ของข้าพเจ้า (จงเป็น) จำเดิม (แต่วัน) นี้
ในกาลนี้ ดังนี้ ๗

ครั้งนั้น โดยสมัย อื่นอีก อ.นา (ของพราหมณ์) นั้น ถึงพร้อมแล้ว ๗
(เมื่อพราหมณ์) นั้น เป็นผู้มิกังทั้งปวงอันกระทำแล้ว เพื่ออันเกี่ยว
(ด้วยความคิด) ว่า อ.ข้าวกกล้า ของเรา ถึงพร้อมแล้ว, (อ.เรา ยังบุคคล)
จักให้เกี่ยว ในวันพรุ่ง ในกาลนี้ ดังนี้ (มีอยู่) อ.เมฆก้อนใหญ่ ตกแล้ว
ในราตรี พัดไปแล้ว ซึ่งข้าวกกล้าทั้งปวง ๗

อ.นา เป็นเช่นกับด้วยที่ (อันบุคคล) ตกแล้ว ตั้งไว้แล้ว ได้เป็นแล้ว ๗

ก็ อ.พระศาสดา ได้ทรงทราบแล้ว ในวันแรกนั้น เทียวว่า
อ.ข้าวกกล้า นั้น จักไม่ถึงพร้อม ดังนี้ ในวันแรกนั้น เทียว ๗

“ตณฺหา ย ชายเตติ อิมํ ธมฺมเทศนํ สตุฏฺฐา
เชตวน วิหรนฺโต อถุบุตรํ พฺราหมณํ อารพฺภ กเถสิ.

โส กิร มิจฺฉาทิฏฺฐิโก เอกทิวสํ นทีตีริ คนฺตุวา
เขตฺตํ โสเธติ.

สตุฏฺฐา ตสฺส อุปนิสฺสยสมฺปตฺตี ทิสฺวา ตสฺส สนฺติกํ
อคฺมาสิ.

โส สตุฏฺฐารํ ทิสฺวาปิ สามัจฉิภุมฺมํ อกตฺวา ว ตณฺหึ
อโหสิ.

อถ นํ สตุฏฺฐา ปุเรตรํ อาลปิ ตฺวา “พฺราหมณ กิ
กโรสฺสึติ อาท. “เขตฺตํ โภ โคตม โสเธมฺมิตี.

สตุฏฺฐา เอตฺตกเมว วตฺวา คโต,

ปนฺทิวเสปิ ตสฺส เขตฺตํ กสิตุํ อาคตสฺส
สนฺติกํ คนฺตุวา “พฺราหมณ กิ กโรสฺสึติ ปุจฺจิตฺวา
“เขตฺตํ กสฺมาสิ โภ โคตมาติ สตุฏฺฐา ปกฺกามิ,
ปนฺทิวสชาติสฺปิ ตเถว คนฺตุวา ปุจฺจิตฺวา “โภ โคตม
เขตฺตํ วปามิ นิหุเธมิ รกฺขามฺมิตี สตุฏฺฐา ปกฺกามิ.

อถ นํ เอกทิวสํ พฺราหมโณ อาท “โภ โคตม
ตฺวํ เขตฺตํ โสธนทิวสโต ปฏฺฐาย อาคโต, สเจ เม
สสฺสํ สมฺปชฺชิสฺสตี, ตฺยหึปี สวิภาคํ กริสฺสามิ,
ตฺยหึ อทตฺวา สยํ น ชาทิสฺสามิ; อิตธานิ ปฏฺฐาย
ตฺวํ มม สหาโยตี.

อถสฺส อปเรณ สมเยน สสฺสํ สมฺปชฺชึ.
ตสฺส “สมฺปนฺนํ เม สสฺสํ, เสวทานิ ลายาเปสฺสามิตี
ลายนตฺถํ กตสพฺพกิจฺจสฺส รตฺตี มหาเมฆเ วสฺสิตฺวา
สพฺพํ สสฺสํ หริ.

เขตฺตํ ตจฺเจตฺวา จปิ ตสฺสทิสํ อโหสิ.

สตุฏฺฐา ปน ปจฺมทิวสํเยว “ตํ สสฺสํ น สมฺปชฺชิสฺสตีติ
อถุภาสิ.

อ.พราหมณ์ ผู้ไปแล้ว ในเวลาเช้าเที่ยว (ด้วยความคิด) ว่า (อ.เรา) จักตรวจดู ซึ่งนา ดังนี้ เห็นแล้ว ซึ่งนา อันเปล่า มีความศอก มีกำลังเกิดขึ้นแล้ว คิดแล้ว ว่า อ.พระสมณะ ผู้โคดม มาแล้ว จำเดิม แต่กาลเป็นที่ยังนาให้หมดจดของเรา, แม้อ.เรา ได้กล่าวแล้ว (กะพระสมณะ ผู้โคดม) นั้น ว่า ครั้นเมื่ออนา สำเร็จแล้ว (อ.ข้าพเจ้า) จักกระทำ ซึ่งการแบ่ง แม้แก่ท่าน, (อ.ข้าพเจ้า) ไม่ให้แล้ว แก่ท่าน จักไม่เคียวกิน เอง, อ.ท่าน เป็นสหาย ของข้าพเจ้า (จงเป็น) (แต่วัน) นี้ ในกาลนี้ ดังนี้, อ.มโนรถ ของเรา แม้นั้น ไม่ถึงแล้ว ซึ่งที่สุด ดังนี้ ฯ

(อ.พราหมณ์) นั้น กระทำแล้ว ซึ่งการเข้าไปตัดซึ่งอาหาร นอนแล้ว บนเตียงน้อย ฯ ครั้งนั้น อ.พระศาสดา ได้เสด็จไปแล้ว ผู้ประตู่แห่งเรือน (ของพราหมณ์) นั้น ฯ (อ.พราหมณ์) นั้น พังแล้ว ซึ่งการเสด็จมา แห่งพระศาสดา กล่าวแล้ว ว่า (อ.เจ้า ท.) นำมาแล้ว ซึ่งสหาย ของเรา (ยังสหาย นั้น) จงให้หนึ่ง (ในที่) นี้ ดังนี้ ฯ อ.ชนผู้เป็นบริวาร ได้กระทำแล้ว อย่างนั้น ฯ

อ.พระศาสดา ประทับนั่งแล้ว ตรัสถามแล้ว ว่า อ.พราหมณ์ (ไปแล้ว) (ในที่) ไหน ดังนี้, (ครั้นเมื่อคำ) ว่า (อ.พราหมณ์)นอนแล้ว ในห้อง ดังนี้ (อันชนผู้เป็นบริวาร) กราบทูลแล้ว ทรงยังชนผู้เป็น บริวาร ให้ร้องเรียกแล้ว (ด้วยพระดำรัส) ว่า (อ.ท่าน ท.) จงร้องเรียก ซึ่งพราหมณ์ นั้น ดังนี้, ตรัสแล้ว ว่า ดูก่อนพราหมณ์ อ.อะไร ดังนี้ (กะพราหมณ์) ผู้ มาแล้ว นั่งแล้ว ณ ส่วนข้างหนึ่ง ฯ (อ.พราหมณ์ ทูลแล้ว) ว่า ข้าแต่พระโคดม ผู้เจริญ อ.ท่าน ท. เป็นผู้มาแล้ว จำเดิม แต่วันเป็นที่ยังนา ของข้าพเจ้า ให้หมดจด (ยอมเป็น), แม้อ.ข้าพเจ้า ได้กล่าวแล้ว ว่า ครั้นเมื่ออนา สำเร็จแล้ว (อ.ข้าพเจ้า) จักกระทำ ซึ่งการแบ่ง แม้แก่ท่าน ท. ดังนี้, อ.มโนรถ ของข้าพเจ้า นั้น ไม่สำเร็จ แล้ว, เพราะเหตุนี้ อ.ความศอก เกิดขึ้นแล้ว แก่ข้าพเจ้า, แม้อ.ภัตต ย่อมไม่ชอบใจ แก่ข้าพเจ้า ดังนี้ ฯ

ครั้งนั้น อ.พระศาสดา ตรัสถามแล้ว (ซึ่งพราหมณ์) นั้น ว่า ดูก่อนพราหมณ์ ก็ (อ.ท่าน) ย่อมรู้ ว่า อ.ความศอก เกิดขึ้นแล้ว แก่ท่าน เพราะอาศัย ซึ่งอะไร ดังนี้ หรือ ดังนี้, (ครั้นเมื่อคำ) ว่า ข้าแต่พระโคดม (อ.ข้าพเจ้า) ย่อมไม่รู้, ก็ (อ.ท่าน) ย่อมรู้ หรือ ดังนี้ (อันพราหมณ์นั้น) กราบทูลแล้ว ตรัสแล้วว่า ดูก่อนพราหมณ์ เออ (อ.อย่างนั้น), จริยอยู่ อ.ความศอก หรือ หรือว่า อ.ความกลัว เมื่อเกิดขึ้น ย่อมเกิดขึ้น เพราะอาศัย ซึ่งตันทา ดังนี้ ตรัสแล้ว ซึ่งพระศาสดา นี้ ว่า

อ.ความศอก ย่อมเกิด แต่ตันทา, อ.ความกลัว ย่อมเกิด แต่ตันทา, (เมื่อบุคคล) หลุดพ้นวิเศษแล้ว จากตันทา อ.ความศอก ย่อมไม่มี, อ.ความกลัว (จักมี) (แต่ที่) ไหน ดังนี้ ฯ

พราหมณ์ ปาโตว “เขตต์ โอลิเกสุสามีติ คโต ตุจจัน เขตต์ ทิสวา อุปปนฺนพลวโสโก จินฺเตสิ “สมโณ โคตโม มม เขตต์ โสธนกาลโต ปฏฺยาย อาคโต, อหิปิ ตํ อิมสมิ สสุเส นิปฺพนเน ตฺยหิปี สวิภาคํ กิริสฺสามิ, ตฺยหํ อทตฺวา สยํ น ชาทิสฺสามิ, อิตฺทานิ ตฺวํ มม สหาโยติ อวจํ, โสปี เม มโนโร มตฺถกํ น ปาปฺณีติ.

โส อาหารุปะเจทํ กตฺวา มญฺจเก นิปะชฺชิ. อถสฺส สตฺถา เคนทฺวารํ อคฺมาสิ. โส สตฺถุ อคฺมนํ สุตฺวา “สหายํ เม อาเนตฺวา อธิ นิสฺสีทาเปถาติ อาห. ปริชฺชโน ตถา อกาสิ.

สตฺถา นิสฺสีตฺวา “กนฺ พฺราหฺมโณติ ปุจฺฉิตฺวา, “คพฺภะ นิปฺนฺโนติ วุตฺเต, “ปุกฺโกสถ นนฺติ ปุกฺโกสาเปตฺวา, อาคนฺตฺวา เอกมนฺตํ นิสฺสินฺ อห “เก พฺราหฺมณาติ. “โภ โคตม ตฺมฺเห มม เขตต์ โสธนทิวสโต ปฏฺยาย อาคตา, อหิปิ สสุเส นิปฺพนเน ตฺมฺหากิปี สวิภาคํ กิริสฺสามีติ อวจํ, โส เม มโนโร น นิปฺพนฺโน, เตน เม โสโก อุปปนฺนโน, ภาตฺตปี เม นจฺฉาเทตีติ.

อถ นํ สตฺถา “ชานาสิ ปน พฺราหฺมณ กิณฺเต นิสฺสาย โสโก อุปปนฺนโนติ ปุจฺฉิตฺวา, “น ชานามิ โภ โคตม, ตฺวํ ปน ชานาสิตี วุตฺเต, “อาม พฺราหฺมณ, อุปปชฺชมาโน หิ โสโก วา ภายํ วา ตณฺหํ นิสฺสาย อุปปชฺชตีติ วตฺวา อิมํ คาคมาห

“ตณฺหาย ชายเต โสโก, ตณฺหาย ชายเต ภายํ; ตณฺหาย วิปฺมุตฺตสฺส นตฺถิ โสโก, กฺุโต ภายนฺติ.

(อ.อรรถ) ว่า แต่ต้นหาอันเป็นไปในทวาร ๖ (ดังนี้ ในบท ท.) เหล่า นั้น หนา (แห่งบท) ว่า **ตณฺหา** ดังนี้, อ.อธิบาย ว่า (อ.ความโศก หรือ หรือว่า อ.ความกลัว) นั้น ย่อมเกิดขึ้น เพราะอาศัย ซึ่งต้นหา นั้น ดังนี้ ฯ

ในกาลเป็นที่สุดลงแห่งเทศนา อ.พราหมณ์ ตั้งอยู่เฉพาแล้ว ในไสตปาตีตติผล ดังนี้แล ฯ

อ.เรื่องแห่งพราหมณ์คนใดคนหนึ่ง (จบแล้ว) ฯ

๗. อ.เรื่องแห่งเด็กมีรอยเท้าเป็นประมาณ (อันข้าพเจ้า จะกล่าว) ฯ

อ.พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ ในพระเวฬุวัน ทรงปรารภ ซึ่งเด็ก ท. มีรอยเท้าเป็นประมาณ ตรัสแล้ว ซึ่งพระธรรมเทศนา นี้ ว่า **สีลทสฺสนสมฺปนฺนํ** ดังนี้ เป็นต้น ฯ

ดังจะกล่าวโดยพิสดาร ในวันหนึ่ง อ.พระศาสดา กับ ด้วยพระมหาเถระ ๘๐ รูป ท. มีภิกษุมีรอยเท้าเป็นประมาณเป็นบริวาร เสด็จเข้าไปอยู่ สู่เมืองชื่อว่าราชคฤห์ เพื่อก่อนข้าว ได้ทรงเห็นแล้ว ซึ่งเด็ก ท. มีรอยเท้าเป็นประมาณ ผู้ (ยังกันและกัน) ให้ยกขึ้นแล้ว ซึ่งกระเช้าแห่งขนม ท. ออกแล้ว จากเมือง ไปอยู่ สู่สวน ในวันแห่ง- มหรรสพ วันหนึ่ง ฯ

(อ.เด็ก ท.) แม่เหล่านั้น ถวายบังคมแล้ว ซึ่งพระศาสดา หลีกไปแล้ว ฯ (อ.เด็ก ท. เหล่านั้น) ไม่กล่าวแล้ว ว่า อ.ท่าน ท. ขอจงรับ ซึ่งขนม ดังนี้ แม้กะภิกษุ รูปหนึ่ง ฯ

อ.พระศาสดา ตรัสแล้ว ว่า คู่ก่อนภิกษุ ท. (อ.เชอ ท.) จักฉัน ซึ่งขนม ท. หรือ ดังนี้ กะภิกษุ ท. ในกาล (แห่ง ภิกษุ ท.) เหล่านั้น ไปแล้ว ฯ (อ.ภิกษุ ท. เหล่านั้น กราบทูลแล้ว) ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ อ.ขนม ท. (มีอยู่) ในที่ ไหน ดังนี้ ฯ (อ.พระศาสดา ตรัสแล้ว) ว่า (อ.เชอ ท.) ย่อมไม่เห็น ซึ่งเด็ก ท. ผู้ (ยังกันและกัน) ให้ยกขึ้นแล้ว ซึ่งกระเช้าแห่ง- ขนม ท. ก้าวล่วงแล้ว หรือ ดังนี้ ฯ (อ.ภิกษุ ท. เหล่านั้น กราบทูลแล้ว) ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ อ.เด็ก ท. ชื่อ มีอย่างนี้เป็นรูป ย่อมไม่ให้ ซึ่งขนม แก่ใคร ๆ ดังนี้ ฯ (อ.พระศาสดา ตรัสแล้ว) ว่า คู่ก่อนภิกษุ ท. (อ.เด็ก ท.) เหล่านั้น ไม่นิมนต์แล้ว ซึ่งเรา หรือ หรือว่า ซึ่งเชอ ท. ด้วยขนม ท. แม้โดยแท้, ถึงอย่างนั้น อ.ภิกษุ ผู้เป็น- เจ้าของแห่งขนม ย่อมมา ข้างหลัง, อ.อัน (อันเรา ท.) เคี้ยวกินแล้ว ซึ่งขนม ท. เทียว ไป ย่อมควร ดังนี้ ฯ

จริงอยู่ อ.ความวิริยยา หรือ หรือว่า อ.ความประทุษร้าย แม้ในบุคคลหนึ่ง ย่อมไม่มี แก่พระพุทฺธเจ้า ท.,

ตตถ “**ตณฺหา**ยาคี: จตุวาริกตณฺหา, เอตํ ตณฺหํ นิสุสาย ออุปฺชชตีติ อตฺถ.

เทศนาวสานน พฺราหมโณ โสตาปตฺติผล ปตฺติภูจตีติ.

อภฺยตฺรพฺราหมณฺวตฺถ.

๗. ปญฺจสฺตทวารกตฺถ.

“**สีลทสฺสนสมฺปนฺนํ** อิมํ ฐมฺมทสนํ สตุถา เวฬุเน วิหรนฺโต อนุตฺรามคฺเค ปญฺจสฺเต ทารเก อารพฺภ กเถสิ.

เอกทิวสํ หิ สตุถา อสีติมหาเถเรหิ สพุทฺธิ ปญฺจสฺตภิกฺขุปรินฺวาโร ราชคฺห์ ปิณฺฑทาย ปวิสนฺโต เอกสฺมี ฉนทิวเส ปญฺจสฺเต ทารเก ปฺวปฺจฺฉโย อุกฺขิปาเปตฺวา นครา นิกฺขมฺม อฺยฺยานํ คจฺจนฺเต อทฺทส.

เตปิ สตุถารํ วนฺทิตฺวา ปกฺกมฺสิ. เอกํ ภิกฺขุํปิ “ปฺวํ คณฺหฺกาทิ น วทฺสิ.

สตุถา เตสํ คตฺกาทเ ภิกฺขุ อาท “ขาทิสฺสถ ภิกฺขเว ปฺเวติ. “กํ ฆนฺเต ปฺวาติ. “กํ น ปสฺสถ ทารเก ปฺวปฺจฺฉโย อุกฺขิปาเปตฺวา อติภฺกนฺเตติ. “ฆนฺเต เอวฺรปา นาม ทารกา กสฺสจฺจิ ปฺวํ น เทนฺตีติ. “ภิกฺขเว ภิกฺขเวปิ เอตมํ วา ตฺมฺเห วา ปฺเวหิ น นิมนฺตยฺสิ, ปฺวสามิโก ปน ภิกฺขุ ปจฺจโต อาคจฺฉติ, ปฺเว ขาทิตฺวา ว คณฺตุํ วฏฺฏตีติ.

พุทฺธานํ หิ เอกปฺคฺคเลปิ อิสฺสา วา ปโทโส วา นตฺถิ;

เพราะเหตุนี้ (อ.พระศาสดา) ตรัสแล้ว (ซึ่งพระดำรัส) นี้ ทรงพาไปแล้ว ซึ่งหมู่แห่งภิกษุ ประทับนั่งแล้ว ที่เงา ณ โคนแห่งต้นไม้ แห่งหนึ่ง ฯ

อ.เด็กชาย ท. เห็นแล้ว ซึ่งพระเถระชื่อมหากัสสปะ ผู้มาอยู่ข้างหลัง เป็นผู้มีความรักเกิดขึ้นแล้ว เป็นผู้สรีระเต็มรอบแล้ว ด้วยกำลังแห่งปีติ เป็น ยังกระเช้า ท. ให้ข้ามลงแล้ว (วาง) ไหว้แล้ว ซึ่งพระเถระ ด้วยการตั้งไว้เฉพาะแห่งองค์ท่าน ยกขึ้นแล้ว ซึ่งขนม ท. กับ ด้วยกระเช้า ท. นั้นเทียว กล่าวแล้ว กะพระเถระ ว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ (อ.ท่าน) ขอจงรับ ดังนี้ ฯ

ครั้งนั้น อ.พระเถระ กล่าวแล้ว (กะเด็กชาย ท.) เหล่านั้น ว่า อ.พระศาสดา นั้น พาแล้ว ซึ่งหมู่แห่งภิกษุ ประทับแล้ว ที่โคนแห่งต้นไม้ อ.เธอ ท. ถือเอาแล้ว ซึ่งไทยธรรม ไปแล้ว จงกระทำ ซึ่งการแบ่ง แก่หมู่แห่งภิกษุ ดังนี้ ฯ

(อ.เด็กชาย ท.) เหล่านั้น (รับพร้อมเฉพาะแล้ว) ว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ อ.ดิฉัน ดังนี้ กลับแล้ว ไปแล้ว กับ ด้วยพระเถระ นั้นเทียว ถวายแล้ว ซึ่งขนม ท. ยืนมองอยู่แล้ว ในที่สุดข้างหนึ่ง ได้ถวายแล้ว ซึ่งน้ำ ในกาลอันเป็นที่สุดแห่งการบริโภค ฯ

อ.ภิกษุ ท. เฟงโทษแล้ว ว่า อ.ภิกษา อันเด็กชาย ท. ถวายแล้ว ด้วยการแลดูข้างหน้า, (อ.เด็กชาย ท.) ไม่ถามแล้ว ซึ่งพระสัมมาสัมพุทธเจ้า หรือ หรือว่า ซึ่งพระเถระผู้ใหญ่ ท. ด้วยขนม ท. เห็นแล้ว ซึ่งพระเถระชื่อวามหากัสสปะ ถือเอาแล้ว ซึ่งขนม ท. กับ ด้วยกระเช้า ท. นั้นเทียว มาแล้ว ดังนี้ ฯ

อ.พระศาสดาสดับแล้ว ซึ่งวาจาเป็นเครื่องกล่าว (ของภิกษุ ท.) เหล่านั้น ตรัสแล้ว ว่า ดูก่อนภิกษุ ท. อ.ภิกษุ ผู้เช่นกับ ด้วยมหากัสสปะ ผู้เป็นบุตรของเรา เป็นที่รัก ของเทวดาและมนุษย์ ท. ย่อมเป็น (อ.เทวดาและมนุษย์ ท.) ย่อมกระทำ ซึ่งการบูชาด้วยปัจจัยสี่ (แก่มหากัสสปะ) นั้นนั้นเทียว ดังนี้ ตรัสแล้ว ซึ่งพระศาสดา นี้ ว่า

อ.ชน ย่อมกระทำ (ซึ่งบุคคล) ผู้ถึงพร้อมแล้วด้วยศีล และทัสสนะ ผู้ตั้งอยู่ในธรรม ผู้กล่าวซึ่งคำสัตย์โดยปกติ ผู้กระทำอยู่ ซึ่งงาน ของตน นั้น ให้เป็นที่รัก ดังนี้ ฯ

(อ.อรรถ ว่า) ผู้ถึงพร้อมแล้ว ด้วยปาริสุทธิศีลสี่ด้วย นั้นเทียว ด้วยสัมมาทัสสนะ อันประกอบพร้อมแล้วด้วยมรรคและผล ด้วย ดังนี้ (แห่ง- ในบท ท.) เหล่านั้น หนา (-บาทแห่งพระศาสดา) ว่า **ศีลทสฺสนสมฺปนฺนํ** ดังนี้ ฯ

(อ.อรรถ ว่า) ผู้ตั้งอยู่แล้ว ในธรรมอันเป็นโลกุตตระ อันมีอย่าง ๘ (ดังนี้ แห่งบท) ว่า **ธมฺมกฺกฺขิ** ดังนี้, อ.อธิบาย ว่า ผู้มีธรรมอันเป็นโลกุตตระอันกระทำให้แจ้งแล้ว ดังนี้ (อันบัณฑิต พึงทราบ) ฯ

(อ.อรรถ ว่า) ชื่อว่าผู้กล่าวซึ่งคำสัตย์โดยปกติ ด้วยสัจจญาณ เพราะความที่ แห่งสัจจะ ท. ๔ อันตน กระทำให้แจ้งแล้ว โดยอาการ ท. ๑๖ (ดังนี้ แห่งบท) ว่า **สจฺจวาทีนํ** ดังนี้ ฯ

ตสฺมา อิมํ วตฺวา ภิกฺขุสงฺฆํ อาทาย เอกสฺมี รุกฺขมูเล ฉายาย นิสีทิ.

ทารกา มหากัสสปตฺเถโร ปจฺจโต อาคฺจณฺตุํ ทิสฺวา อุปฺปนฺนสิเนหา ปีติเวเคน ปริปุณฺณสรีรา หุตฺวา ปจฺฉิโย โอบาเรตฺวา เถโร ปญฺจปฺปติภฺจิตฺเตน วนฺทิตฺวา ปฺนฺเว ปจฺฉิหิ สฺทฺธิเยว อุทฺธิปิตฺวา “คณฺหถ ฆนฺเตติ เถโร วทิสฺสุ.

อถ เน เถโร อาห “เอส สตฺถา ภิกฺขุสงฺฆํ คเหตุวา รุกฺขมูเล นิสินฺโน, ตฺมฺเห เทยฺยธมฺมํ อาทาย คนฺตฺวา ภิกฺขุสงฺฆสฺส สฺวิภาคํ กโรธาติ.

เต “สาธุ ฆนฺเตติ นิวตฺติตฺวา เถเรน สฺทฺธิเยว คนฺตฺวา ปฺนฺเว ทตฺวา โอบโลกยมาณา เอกมฺนฺเต จตฺวา ปริโศคาสาเน อุทฺทํ อทฺสฺสุ.

ภิกฺขุ อุทฺธายีสฺสุ “ทารเกหิ มุโขโลกเนน ภิกฺษา ทินฺนา, สมฺมาสมฺพุทฺธํ วา มหาเถเร วา ปฺนฺเวหิ อปฺจฺฉิตฺวา มหากัสสปตฺเถโร ทิสฺวา ปฺนฺเว ปจฺฉิหิ สฺทฺธิเยว อาทาย อาคมฺีสฺสูติ.

สตฺถา เตสํ กถํ สุตฺวา “ภิกฺขเว มม ปฺนฺตฺเตน มหากัสสปเณ สฺทฺธิโส ภิกฺขุ เทวมนุสฺसानํ ปิโย โหติ, ตสฺส จตฺตฺปจฺจยปฺนฺทํ กโรนฺติยวาติ วตฺวา อิมํ คาถมาห

“ศีลทสฺสนสมฺปนฺนํ ธมฺมกฺกฺขิ สจฺจวาทีนํ อตฺตโน กมฺมกฺุพฺพานํ ตํ ชโน กุรุเต ปิยนฺติ.

ตตฺถ **ศีลทสฺสนสมฺปนฺนนฺติ**: จตฺตฺปาริสุทธิศีลเณ เจว มคฺคผลสมฺปยุตฺเตน จ สมฺมาทสฺสเนน สมฺปนฺนํ.

ธมฺมกฺกฺขนฺติ: นววิธ โลกุตฺตรธมฺเม จิตฺ, สจฺฉิกตฺโลกุตฺตรธมฺมฺนฺติ อตฺโต.

สจฺจวาทีนนฺติ: จตฺนุนํ สจฺจจัน โสฬสหากาเรหิ สจฺฉิกตฺตฺตา สจฺจญฺญาเณน สจฺจวาทีนํ.

อ.อรรถ ว่า ผู้ (ยัง- อ.สิกขา ท. ๓ ชื่อว่า งาน ของตน (- สิกขา ท. สาม) เหล่านั้น ให้เต็มอยู่ ดังนี้ (แห่งบาทแห่งพระคาถา) ว่า **อดตโน กมมกุปพานนฺติ** ดังนี้ ๕

อ.อรรถ ว่า อ.มหาชนผู้อยู่ในโลก ย่อมกระทำ ซึ่งบุคคล นั้น ให้เป็นที่รัก คือว่า เป็นผู้ใคร่เพื่ออันเห็น เป็นผู้ใคร่เพื่ออันไหว เป็นผู้ใคร่เพื่ออันบูชา (ซึ่งบุคคล นั้น) ด้วยปัจจัย ๔ ย่อมเป็นนั่นเทียว ดังนี้ (แห่งหมวดสองแห่งบท) ว่า **ตํ ชโน** ดังนี้ ๕

ในกาลเป็นที่สุดลงแห่งเทศนา อ.เด็ก ท. เหล่านั้น แม้ทั้งปวง ตั้งอยู่เฉพาะแล้ว ในโศดาปัตติผล ดังนี้แล้ว ๕

๑. เรื่องแห่งเด็กมีร้อยห้าเป็นประมาณ (จบแล้ว) ๕

๘. เรื่องแห่งพระเถระผู้นาคามี (อันข้าพเจ้า จะกล่าว) ๕

อ.พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ ในพระเชตวัน ทรงปรารภ ซึ่งพระเถระผู้นาคามี รูปหนึ่ง ตรัสแล้ว ซึ่งพระธรรมเทศนา นี้ว่า **ฉนุทชาโต** ดังนี้ เป็นต้น ๕

ดังจะกล่าวโดยพิสดาร ในวันหนึ่ง อ.สัททวิหริก ท. ถาปนแล้ว ซึ่งพระเถระ นั้น ว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ก็ อ.อันบรรลซึ่งคุณวิเศษ แห่งท่าน ท. มีอยู่ หรือ ดังนี้ ๕

อ.พระเถระ คิดแล้ว ว่า แม้ อ.คฤหัสถ์ ท. ย่อมบรรลซึ่งชื่อ ซึ่งอนาคามีผล, อ.เรา จักกล่าว กับ (ด้วยสัททวิหริก ท.) เหล่านั้น ในกาล (แห่งเรา) บรรลแล้ว ซึ่งความเป็นแห่งพระอรหันต์ นั้นเทียว ดังนี้ ละอายอยู่ ไม่ กล่าวแล้ว (ซึ่งคำ) อะไร ๆ เทียว เป็นผู้มีกาละ อันกระทำแล้ว (เป็น) บังเกิดแล้ว ในเทวโลกชื่อว่าสุทฐาวาส ๕

ครั้งนั้น อ.สัททวิหริก ท. (ของพระเถระ) นั้น ร้องให้แล้ว คร่ำครวญแล้ว ไปแล้ว สู่สำนัก ของพระศาสดา ถวายบังคมแล้ว ซึ่งพระศาสดา ร้องให้อยู่เทียว นั่งแล้ว ณ ส่วนข้างหนึ่ง ๕

ครั้งนั้น อ.พระศาสดา ตรัสแล้ว (กะภิกษุ ท.) เหล่านั้น ว่า ดูก่อนภิกษุ ท. (อ.เธอ ท.) ย่อมร้องให้ ทำไม ดังนี้ ๕ (อ.ภิกษุ ท. เหล่านั้น กราบทูลแล้ว) ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ อ.อุปัชฌาย์ ของข้าพระองค์ ท. เป็นผู้มีกาละอันกระทำแล้ว (ย่อมเป็น) ดังนี้ ๕ (อ.พระศาสดา ตรัสแล้ว) ว่า ดูก่อนภิกษุ ท. (อ.ข้าพเจ้า) จะมีเกิด, (อ.เธอ ท.) อย่าคิดแล้ว, (อ.มรณธรรม) นั้น ชื่อว่า เป็นธรรมยั่งยืน ย่อมเป็น ดังนี้ ๕ (อ.ภิกษุ ท. เหล่านั้น กราบทูลแล้ว) ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พระเจ้าข้า (อ.อย่างนั้น), แม้ อ.ข้าพระองค์ ท. ย่อมรู้, เอกก็ อ.ข้าพระองค์ ท. ได้ถามแล้ว ซึ่งการบรรลซึ่งคุณวิเศษ กะอุปัชฌาย์, (อ.อุปัชฌาย์) นั้น ไม่กล่าวแล้ว (ซึ่งคำ) อะไร ๆ เทียว เป็นผู้มีกาละ อันกระทำแล้ว (ย่อมเป็น), เพราะเหตุนั้น (อ.ข้าพระองค์ ท.) เป็นผู้ถึงแล้ว ซึ่งทุกข์ ย่อมเป็น ดังนี้ ๕

อดตโน กมมกุปพานนฺติ: อดตโนกมมนาม ติสฺสโล สิกขา, ตา ปุรยมานนฺติ อดตโน.

ตํ ชโนติ: ตํ ปุคฺคํ โลกียมหาชโน ปิยํ กโรติ ทฎฺฐกาโม วนฺทิตฺตกาโม จตฺตปฺปจฺเจยน ปุชฺเชตฺตกาโม โหติเยวาติ อดตโน.

เทศนาว่าสาเน สพฺเพปิ เต ทารกา โสตาปตฺติผล ปตฺติฎฺฐหฺสูติ.

ปญฺจสททวารกตฺตุ.

๘. อนาคามีตเถรวตฺตุ.

“ฉนุทชาโตติ อิมํ ฌมฺมเทสนํ สตฺถา เชตวนน วิหฺรนฺโต เอกํ อนาคามีตเถโร อารพฺพ กเถสิ.

เอกทิวสํ หิ ตํ เถโร สทฺธิวิหริกา ปุจฺฉิสฺสุ “อตฺถิ ปน โว ฆนฺเต วิเสสาธคโมติ.

เถโร “อนาคามีผลํ นาม คณฺฐาปิ ปาปุณฺนฺติ, อรหตฺตํ ปตฺตกาเลเยว เตหิ สทฺธิ กเถสฺสามีติ หรายมาโน กิณฺุจฺจิ อกเถตฺตวาว กาลกโต สุตฺตวาวาส- เทวโลเก นิพฺพตฺติ.

อดสฺส สทฺธิวิหริกา โรทิตฺวา ปรีเทวิตฺวา สตฺถุ สนฺตํ กิณฺุจฺจิ สตฺถารํ วนฺทิตฺวา โรทฺตนา ว เอกมฺนตํ นิสฺสีทฺสุ.

อด เน สตฺถา “กึ ภิกฺขเว โรทธาติ อาห. “อุปฺชฺฐมาโย โน ฆนฺเต กาลกโตติ. “โหดุ ภิกฺขเว, มา จินฺตยิตฺถ, ฐวณฺโม นามโสติ. “อาม ฆนฺเต, มยฺปิ ชานาม; อปิจ มยฺ อุปฺชฺฐายํ วิเสสาธคํ อปฺจุจฺฉิมหา, โส กิณฺุจฺจิ อกเถตฺตวาว กาลกโต,เตนฺมฺห ทฺกฺขิตฺตาติ.

อ.พระศาสดา ตรัสแล้ว ว่า ดูก่อนภิกษุ ท. (อ.เธอ ท.) อย่าคิดแล้ว, อ.อนาคามีผล อันอุปัชฌาย์ ของเธอ ท. บรรลุแล้ว, (อ.อุปัชฌาย์ ของเธอ ท.) นั้น (คิดแล้ว) ว่า แม่ อ.คฤหัสถ์ ท. ย่อมบรรลุ (ซึ่งอนาคามีผล) นั้น, (อ.เรา) บรรลุแล้ว ซึ่งความเป็นแห่งพระอรหันต์ เทียว จักบอก (แก่สัททวิหริก ท.) เหล่านั้น ดังนี้ ละอายอยู่ไม่กล่าวแล้ว (ซึ่งคำ) อะไร ๆ แก่เธอ ท. เทียว กระทำแล้ว ซึ่งกาละ บังเกิดแล้ว (ในเทพ ท.) ผู้อยู่ในภพชื่อว่าสุทธาวาส, ดูก่อนภิกษุ ท. (อ.เธอ ท.) จงเบาใจเถิด, อ.อุปัชฌาย์ ของเธอ ท. เป็นผู้ถึงแล้ว ซึ่งจิตอันไม่เนื่อง เฉพาะแล้ว ในกาม ท. เป็นผู้ที่มีกระแสในเบื้องบน (ย่อมเป็น) ดังนี้ ตรัสแล้ว ซึ่งพระศาสดา นี้ ว่า

(อ.ภิกษุใด) เป็นผู้มีความพอใจอันเกิดแล้ว (ในพระนิพพาน) อัน (อันใคร ๆ) ไม่บอกแล้ว ด้วย เป็นผู้ อันใจ ถูกต้องแล้ว ด้วย เป็นผู้ที่มีจิตไม่เนื่องเฉพาะแล้ว ในกาม ท. ด้วย, (อ.ภิกษุนั้น อันบัณฑิต) ย่อมเรียก ว่า เป็นผู้ที่มีกระแส- ในเบื้องบน ดังนี้ ดังนี้ ๕

(อ.อรรถ ว่า) เป็นผู้มีความพอใจอันเกิดแล้ว คือว่า เป็นผู้ถึงแล้ว ซึ่งความอุตสาหะ ด้วยอำนาจแห่งความพอใจในความเป็น แห่งบุคคลผู้ใคร่เพื่ออันกระทำ (ดังนี้ ในบท ท.) เหล่านั้นหนา (แห่งบท) ว่า **ฉนทชาโต** ดังนี้ ๕

(อ.อรรถ ว่า) ในพระนิพพาน (ดังนี้ แห่งบท) ว่า **อนกขาทเต** ดังนี้ ๕

จริงอยู่ (อ.พระนิพพาน) นั้น ชื่อว่า อนักขาทะ เพราะความที่ (แห่งพระนิพพาน) เป็นคุณ (อันใคร ๆ) ไม่พึงกล่าว ว่า (อ.พระนิพพาน) เป็นคุณ (อันปัจเจก) นั้น กระทำแล้ว หรือ หรือว่า เป็นคุณ (ในสี่ ท.) มีสี่เขียวเป็นต้นหนา มีรูปอย่างนี้ (ย่อมเป็น) ดังนี้ ๕

(อ.อรรถ ว่า) เป็นผู้ อันจิตประกอบพร้อมแล้วด้วยมรรคและ ผล ท. ๓ อันมีในภายใต้ ถูกต้องแล้ว คือว่า ให้เต็มแล้ว พึงเป็น (ดังนี้ แห่งบาทแห่งพระศาสดา) ว่า **มนสา จ ฝุโฏ สียา** ดังนี้ ๕

(อ.อรรถ ว่า) เป็นผู้ที่มีจิตไม่เนื่องเฉพาะแล้ว ในกาม ท. ด้วยอำนาจ แห่งอนาคามีมรรค ด้วย (ดังนี้ แห่งบท) ว่า **อปปฏิพุทธจิตโต** ดังนี้ ๕

อ.อรรถ ว่า อ.ภิกษุ ผู้มีรูปอย่างนี้ บังเกิดแล้ว (ในเทพ ท.) ผู้ อยู่ในภพชื่อว่าอวิหา ไปอยู่ สู่ภพชื่อว่าอกนิฐฐิ จำเดิม (แต่ภพ) นั้น ด้วย อำนาจแห่งการปฏิสนธิ (อันบัณฑิต) ย่อมเรียก ว่า เป็นผู้ที่มีกระแส ในเบื้องบน ดังนี้, อ.อุปัชฌาย์ ของเธอ ท. เป็นผู้เช่นนั้น (ย่อมเป็น) ดังนี้ (แห่งบท) ว่า **อุทฺธโสโต** ดังนี้ ๕

ในกาลเป็นที่สุดลงแห่งเทศนา อ.ภิกษุ ท. เหล่านั้น ตั้งอยู่ เฉพาะแล้ว ในอรหัตผล ๕ อ.พระเทศนา เป็นเทศนาเป็นไปกับ ด้วยวจาปริโยชน ได้มีแล้ว แม้แก่มหาชน ดังนี้แล ๕

อ.เรื่องแห่งพระเถระผู้อนาคามี (จบแล้ว) ๕

สตถา “ภิกษเว มา จินตยิตถ, อุชฺฐมาเยน โว อนาคามีผลํ ปตฺตํ, โส ํคิหิเปตํ ปาปฺพนฺตฺติ, อรหตฺตํ ปตฺตวาท เนลํ กถสฺสสามีติ หรายนฺโต ตุมหากํ ภิกฺขเว อภิเวตฺตวาท กาลํ กตฺวา สฺสทฺธวาทเสสฺส นิพฺพตฺโต; อสฺสสาสถ ภิกฺขเว, อุชฺฐมาโย โว กามสฺส อปฺปฏิพุทธจิตฺตํ ปตฺโต อุตฺธโสโตติ วตฺตวาท อิมํ คาทมาห

“ฉนทชาโต อนกขาทเต มนสา จ ฝุโฏ สียา กามสฺส อปฺปฏิพุทธจิตโต อุตฺธโสโตติ วุจฺจตีติ.

ตตถ “**ฉนทชาโต**ติ: กตฺตุมยตาฉนทวเสน ชาตฉนโท อสฺสสาหปฺตฺโต.

อนกขาทเต: นิพฺพาน.

ตตฺถิ “อสุเกน กตํ วา นีลาทีสุ เอรูปํ วาติ อวตฺตพฺพตฺตย อนกขาทํ นาม.

มนสา จ ฝุโฏ สียาติ: เหมฺจิมเมหิ ตีหิ มคฺคผลจิตฺเตหิ ฝุโฏ ปุริโต ภเวยฺย.

อปฺปฏิพุทธจิตโตติ: อนาคามีมคฺควเสน กามสฺส จ อปฺปฏิพุทธจิตฺโต.

อุทฺธโสโตติ: เอรูโป ภิกฺขุ อวิหเสสุ นิพฺพตฺติตฺตวาทโต ปฏฺจาย ปฏิสนฺธิวเสน อกนิฐฐิ คจฺฉนฺโต อุตฺธโสโตติ วุจฺจตี, ตาทิสฺโส โว อุชฺฐมาโยติ อตฺถ.

เทศนาวสาเน เต ภิกฺขุ อรหตฺตผล ปตฺติภูจฺหีสุ. มหาชนสฺสาปิ สาตฺถิกา เทสนา อโหสีตี.

อนาคามีเถระ วตฺต.

**๙. อ.เรื่องแห่งนายนั้นทียะ
(อันข้าพเจ้า จะกล่าว) ๕**

๙. นนุทียอตถ.

อ.พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ในป่าชื่อว่าอิสิปตนะ ทรงปรารภ
ซึ่งนายนั้นทียะ ตรัสแล้ว ซึ่งพระธรรมเทศนา นี้ ว่า **จิรปุปวาสิ**
ดังนี้ เป็นต้น ๕

ได้ยินว่า อ.บุตร ชื่อว่า นั้นทียะ ของตระกูล อันถึงพร้อมแล้ว
ด้วยศรัทธา ได้มีแล้ว ในเมืองชื่อว่าพาราณสี ๕

(อ.นายนั้นทียะ) นั้น เป็นผู้มั่งมีรูปอันสมควร แก่มารดาและบิดา ท.
เป็นผู้ถึงพร้อมแล้วด้วยศรัทธา เป็นผู้บำรุงซึ่งสงฆ์เที่ยว ได้เป็นแล้ว ๕

ครั้งนั้น อ.มารดาและบิดา ท. (ของนายนั้นทียะ) นั้นเป็นผู้
ใคร่เพื่ออันนำมา ชื่อซึ่งนางเวตี ผู้เป็นลูกสาวของลุง จากเรือน
ในที่พร้อมหน้า ในกาล (แห่งนายนั้นทียะ) เป็นผู้ถึงแล้วซึ่งวัย
ได้เป็นแล้ว ๕

ก็ (อ.นางเวตี) นั้น เป็นผู้ไม่มีศรัทธา เป็นผู้มิอันไม่ให้เป็นปกติ
(ย่อมเป็น), อ.นายนั้นทียะ ไม่ปรารถนาแล้ว (ซึ่งนางเวตี) นั้น ๕
ครั้งนั้น อ.มารดา (ของนายนั้นทียะ) นั้น กล่าวแล้ว กะนางเวตี ว่า
แน่แม่ อ.เธอ ฉาบทาแล้ว ซึ่งที่เป็นที่นี้แห่งหมู่แห่งภิกษุ
จงปลาด ซึ่งอาสนะ ท., จงตั้งไว้ ซึ่งเชิงรอง ท. ในเรือน นี้, รับแล้ว
ซึ่งบาตร ท. ในกาล แห่งภิกษุ ท. มาแล้ว (ยังภิกษุ ท.) ให้นั่งแล้ว
กรองแล้ว ซึ่งน้ำอันบุคคลพึงดื่ม ด้วยเครื่องกรอง จงล้าง ซึ่งบาตร ท.
ในกาล (แห่งภักตร์ อันภิกษุ ท.) ฉ้นแล้ว, (อ.เธอ) เป็นผู้โปรดปราน
แห่งบุตร ของฉัน จักเป็น ด้วยประการฉะนี้ ดังนี้ ๕ (อ.นางเวตี) นั้น
ได้กระทำแล้ว อย่างนั้น ๕

ครั้งนั้น (อ.มารดาและบิดา ท.) บอกแล้ว (ซึ่งนางเวตี) นั้น
แก่บุตร ว่า (อ.นางเวตี) เป็นผู้อดทนต่อโอวาท เกิดแล้ว ดังนี้,
(ครั้นเมื่อคำ) ว่า อ.ดีละ ดังนี้ (อันนายนั้นทียะ) นั้น รับพร้อมแล้ว,
ตั้งไว้แล้ว ซึ่งวัน กระทำแล้ว ซึ่งอาวาหะ ๕

ครั้งนั้น อ.นายนั้นทียะ กล่าวแล้ว (กะนางเวตี) นั้น ว่า ถ้าว่า
(อ.เธอ) จักบำรุง ซึ่งหมู่แห่งภิกษุ ด้วย ซึ่งมารดาและบิดา ท. ของเรา
ด้วย ไชร์, (อ.เธอ) จักได้ ซึ่งวัตถุ ในเรือน นี้ ด้วยประการฉะนี้, (อ.เธอ)
เป็นผู้ไม่ประมาทแล้ว จงเป็น ดังนี้ ๕ (อ.นางเวตี) นั้น รับคำแล้ว ว่า
อ.ดีละ ดังนี้ เป็นราวกะว่า มีศรัทธา เป็น บำรุงอยู่ สิ้นวันเล็กน้อย
คลอดแล้ว ซึ่งบุตร ท. ๒ ๕ อ.มารดาและบิดา ท. แม้ของนายนั้นทียะ
ได้กระทำแล้ว ซึ่งกาละ, อ.ความเป็นใหญ่ทั้งปวง ในเรือน ได้มีแล้ว
(แก่นางเวตี) นั้นนั้นเที่ยว ๕

“จิรปุปวาสิ นติ อิมม ฌมมเทสนนํ สตุถา อิสิปตเน
วิหระนุโต นนุทियํ อารพุก กเถสิ.

พาราณสียํ กिर สพุทสาสมุปนุณสุส กุลสุส นนุทियो
นาม ปุตโต อโหสิ.

โส มาตาปิตูนํ อญฺโญป สพุทสาสมุปนุโน สงฺฆุญฺญสาโก ว
อโหสิ.

อถสุส มาตาปิตโร วยปุตตกาเล สมมุขเคหโต
มาตุลธิตฺโร เวตี นาม อาเนตูกามา อเหตุ.

สา ปน อสุสพุทสา อทานสีลา, นนุทियो ตํ
น อิจฺฉิ. อถสุส มาตา เวตี อาห “อมม ตวํ อิมสมิ
เคเห ภิกฺขุสงฺฆสุส นิสฺซุชฺชนญฺจानํ อุลลิมปิตุวา
อาสนานิ ปญฺญาเปหิ, อาธารเก จเปหิ, ภิกฺขุณํ
อาคตกาเล ปตุเต คเหตุวา นิสีทาเปตุวา ฌมมกรเกน
ปานียํ ปริสุสาเวตุวา ภูตตกาเล ปตุเต โหว; เอวํ
เม ปุตตสุส อวาริกา ภวิสฺสตีติ. สา ตถา อกาสิ.

อถ นํ “โอวาทกขมา ซาตาดิ ปุตตสุส อาโรเจตุวา,
เตน “สาธูติ สมฺปฏฺิจฺฉิตเต, ทิวสํ จเปตุวา อวาวํ กเรสุ.

อถ นํ นนุทियो อาห “สเจ ภิกฺขุสงฺฆญฺจ
มาตาปิตโร จ เม อญฺญุจฺหิสฺสสิ, เอวํ อิมสมิ เคเห
วตุถุ ลภิสฺสสิ, อปฺปมตฺตา โหหิติ. สา “สาธูติ
ปฏฺิสฺสุณฺตีตุวา กติปาหํ สพุทสา วิย หุตฺวา อญฺญุจฺหนฺตี
เทว ปตุเต วิชายิ. นนุทियสุสปี มาตาปิตโร กาลมกฺสุ.
เคเห สพุพิสุสรियํ ตสุสาเยว อโหสิ.

แม่ อ.นายันทิยะ เป็นเจ้าของแห่งทานใหญ่ เป็นเริ่มตั้งแล้ว ซึ่งทาน เพื่อหมู่แห่งภิกษุ, เริ่มตั้งแล้ว ซึ่งวัตถุอันเป็นไปเพื่อการหุงต้ม ณ ประตูแห่งเรือน (เพื่อชน ท.) แม้มีชนผู้กำพร้า และชนผู้ไปสู่นทางไกลเป็นต้น จำเดิม แต่การกระทำซึ่งกาละแห่งมารดาและบิดา ท. ๙

ในกาลอันเป็นส่วนอื่นอีก (อ.นายันทิยะ) นั้น ฟังแล้ว ซึ่งพระกรรมเทศนา ของพระศาสดา กำหนดแล้ว ซึ่งอันสงฆ์ ในการถวายซึ่งอาวาส (ยังบุคคล) ให้กระทำแล้ว ซึ่งศาลา ๔ หลัง อันประดับเฉพาะแล้ว ด้วยห้อง ท. ๔ ในมหาวิหาร ในป่าชื่อว่าอิสิปตนะ (ยังบุคคล) ให้ลาดแล้ว (ซึ่งวัตถุ ท.) มีเตียงและตั้งเป็นต้น มอบถวายอยู่ซึ่งอาวาส นั้น ถวายแล้ว ซึ่งทาน แก่หมู่แห่งภิกษุ มีพระพุทธรูปเจ้าเป็นประมุข ได้ถวายแล้ว ซึ่งน้ำเพื่อทักษิณา แก่พระตถาคตเจ้า ๙

อ.ปราสาทอันเป็นทิพย์ อันถึงพร้อมแล้วด้วยหมู่แห่งนารีอันเป็นวิหารแห่งรัตนะ ๗ อันสูงโดยร้อยแห่งโยชน์ในเบื้องบน อันประกอบแล้วด้วยโยชน์ ๑๒ ในทิศทั้งปวง ท. ผุดขึ้นแล้วในเทวโลกชื่อว่าดาวดึงส์ กับ ด้วยอันตั้งอยู่เฉพาะแห่งน้ำเพื่อทักษิณา เพื่อพระศาสดา นั้นเทียว ๙

ครั้งนั้น ในวันหนึ่ง อ.พระเถระชื่อว่ามหาโมคคัลลานะ เทียวไปแล้ว สูที่จาริกในเทวโลก ผู้ยืนแล้ว ในที่ไม่ไกล แห่งปราสาทนั้น ถามแล้ว ซึ่งเทพบุตรท. ผู้มาแล้ว สูสำนัก ของตนว่า อ.ปราสาทอันเป็นทิพย์ อันเต็มรอบแล้วด้วยหมู่แห่งนางอัปสร นั้น บังเกิดแล้ว เพื่อใคร ดังนี้ ๙

ครั้งนั้น อ.เทพบุตร ท. เหล่านั้น เมื่อบอก ซึ่งเจ้าของแห่งวิมาน (แก่พระเถระ) นั้น กล่าวแล้ว ว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ อ.วิหาร อันบุตรของคฤหบดี ชื่อว่า นันทิยะ ไค (ยังบุคคล) ให้กระทำแล้ว ถวายแล้ว แก่พระศาสดา ในป่าชื่อว่าอิสิปตนะ, อ.วิมาน นั้น บังเกิดแล้ว เพื่อประโยชน์ (แก่บุตรของคฤหบดี) นั้น ดังนี้ ๙

แม่ อ.หมู่แห่งนางอัปสร เห็นแล้ว (ซึ่งพระเถระ) นั้น ข้ามลงแล้ว จากปราสาท กล่าวแล้ว ว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ อ.ดิฉัน ท. เป็นผู้บังเกิดแล้ว (ในที่) นี้ (ด้วยความคิด) ว่า (อ.เรา ท.) เป็นหญิงบำเรอของนันทิยะ จักเป็น ดังนี้ (ย่อมเป็น), แต่ว่า (อ.ดิฉัน ท.) เมื่อไม่เห็น (ซึ่งนันทิยะ) นั้น เป็นผู้กระสันขึ้นแล้ว เกินเปรียบ (ย่อมเป็น), ก็ อ.การ ละแล้ว ซึ่งสมบัติในมนุษย์ ถือเอา ซึ่งสมบัติอันเป็นทิพย์ เป็นเช่นกับด้วยการ ทำลายแล้ว ซึ่งถาดอันวิหารแห่งดินเหนียว ถือเอา ซึ่งถาดอันเป็นวิหารแห่งทอง (ย่อมเป็น), (อ.ท่าน ท.) ฟังกล่าว (กะนันทิยะ) นั้น เพื่อประโยชน์แก่การมา (ในที่) นี้ ดังนี้ ๙

อ.พระเถระ มาแล้ว (จากเทวโลก) นั้น เข้าไปเฝ้าแล้ว ซึ่งพระศาสดา ทูลถามแล้ว ว่า

นันทิโยปี มาตาปิตุณิ กาลกิริยโต ปฏุจาย มหาทานปติ นุตฺวา ภิกษุสงฺฆสฺส ทานํ ปฏุจเปสิ, กปณฺทฺธิกาทีนปี เคหฺทฺวาเร ปากวตฺตํ ปฏุจเปสิ.

โส อปรภาเค สตฺถุ ธมฺมเทสนํ สุตฺวา อาวาทานเ อานิสฺสํ สลฺลกุเขตฺวา อีสิปตเน มหาวิหาร จตฺตฺหิ คพฺเพหิ ปฏิมณฺฑิตํ จตฺตฺสาลํ การตฺวา มณฺจปฺปชาทีน อตฺถราเปตฺวา ตํ อาวาสํ นิยฺยาเทนฺโต พุทฺธปฺปมุขสฺส ภิกษุสงฺฆสฺส ทานํ ทตฺวา ตถาคตฺสฺส ทกฺขิโณทกํ อทาสี.

สตฺถุ ทกฺขิโณทกปฺปติฏฺฐาเนน สทฺธิเยว ตาวตีส- เทวโลกเ สพฺพทิสาสฺส ทฺวาทสโยชนิโก อุกฺกั โยชนสทฺตฺพเพโร สตฺตฺรตนมโย นารีกณฺสมฺปนฺโน ทิพฺพปฺปาสาโท อุกฺคจฺฉิ.

อถกทิวสํ มหาโมคฺคฺลฺลานตฺเถโร เทวจาริกํ คนฺตฺวา ตสฺส ปาสาทสฺส อวิทฺเฐ จีโต อตฺตโน สนฺตีกํ อาคเต เทวปฺตฺเต ปุจฺฉิ “กสฺเสโส อจฺจฺราคณ- บริปฺนฺโน ทิพฺพปฺปาสาโท นิพฺพตฺตตี.

อถสฺส เต เทวปฺตฺตา วิมานสามิกํ อาจิกฺขนฺตา อาหฺสฺ “ภนฺเต เยน นนฺทิเยน นาม คนฺตฺปิตฺตฺเตน อีสิปตเน สตฺถุ วิหาโร การตฺวา ทินฺโน, ตสฺสตฺถาย เอตํ วิมานํ นิพฺพตฺตฺนตี.

อจฺจฺราสงฺฆเปี นํ ทิสฺวา ปาสาทโต โอตฺริตฺวา อาห “ภนฺเต มยํ นนฺทิเยสฺส ปริจาริกา ภวิสฺสามาตี อธิ นิพฺพตฺตา, ตํ ปน อปฺสฺสนฺตฺวา อติวีย อุกฺกณฺจิตฺมฺห; มตฺตีกปาทึ ภินฺทิตฺวา สฺวณฺณปาทึ คหณฺสทิสํ หิ มนฺุสฺสสมฺปตฺตี หิตฺวา ทิพฺพสมฺปตฺตี คหณฺ, อธิคณฺตฺถาย นํ วเทยฺยาถาตี.

เถโร ตโต อาคนฺตฺวา สตฺถารํ อฺปฺสงฺกมิตฺวา ปุจฺฉิ

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ อ.สมบัติอันเป็นทิพย์ ย่อมบังเกิด หรือ หนอ แล (แก่ชน ท.) ผู้ดำรงอยู่แล้ว ในมนุษยโลก นั้นเทียว ผู้มีกรรมอันงามอันกระทำแล้ว ดังนี้ ฯ (อ.พระศาสดา ตรัสแล้ว) ว่า ดูก่อนโมคคัลลานะ อ.สมบัติอันเป็นทิพย์ อันบังเกิดแล้ว แก่นั้นทียะ ในเทวโลก อันเธอ เห็นแล้ว เอง มิใช่หรือ, (อ.เธอ) ย่อมถาม ซึ่งเรา เพราะเหตุไร ดังนี้ ฯ (อ.พระเถระ กราบทูลแล้ว) ว่า ข้าแต่พระองค์ ผู้เจริญ (อ.สมบัติอันเป็นทิพย์) ย่อมบังเกิด อย่างนั้น หรือ ดังนี้ ฯ

ครั้งนั้น อ.พระศาสดา ตรัสแล้ว (กะพระเถระ) นั้น ว่า ดูก่อนโมคคัลลานะ (อ.เธอ) กล่าวแล้ว (ซึ่งคำ) นั้น ชื่อ อะไร, เหมือนอย่างว่า อ.ใคร ๆ นั้นเทียว ผู้ยืนแล้ว ณ ประตูแห่งบ้าน เห็นแล้ว ซึ่งบุตร หรือ หรือว่า ซึ่งพี่น้องชาย ผู้อยู่ปราศแล้วสิ้นกาลนาน ผู้มาอยู่ จากประเทศ เป็นที่อยู่ปราศ มาแล้ว สู้อื่น โดยเร็ว พึงบอก (อ.บุคคล) ชื่อ ไฉน มาแล้ว ดังนี้, (ครั้นเมื่อความเป็น) อย่างนั้น (มีอยู่) อ.ญาติ ท. (ของบุคคล) นั้น ผู้ทั้งรำเริงแล้วทั้งรำเริงทั่วแล้ว ออกไปแล้ว โดยเร็ว พึงเปล็ดเพลินยง (กะบุคคล) นั้น ว่า แน่ะพ่อ (อ.ท่าน) เป็นผู้มาแล้ว ย่อมเป็น, แน่ะพ่อ (อ.ท่าน) เป็นผู้มาแล้ว ย่อมเป็น ดังนี้ ฉันท, อ.เทวดา ท. ถือเอาแล้ว ซึ่งเครื่องบรรณาการอันเป็นทิพย์ อันมีอย่าง ๑๐ ต่อนับแล้ว (ด้วยความคิด) ว่า อ.เรา (จักมี) ช้างหน้า, อ.เรา (จักมี) ช้างหน้า ดังนี้ ย่อมเปล็ดเพลินยง กะหญิง หรือ หรือว่า กะชาย ผู้มีกรรมอันงามอันกระทำแล้ว (ในโลก) นี้ ผู้ ละแล้ว ซึ่งโลก นี้ ไปแล้ว สูโลกอื่น ฉันทนั้นนั้นเทียว ดังนี้ ได้ตรัสแล้ว ซึ่งพระศาสดา ท. เหล่า นี้ ว่า

อ.ญาติ ท. ด้วย, อ.มิตร ท. ด้วย, อ.บุคคลผู้มีใจดี ท. ด้วย ย่อมเปล็ดเพลินยง กะบุรุษ ผู้อยู่ปราศโดยปกติ ผู้มาแล้ว แต่ที่ไกล โดยสวัสดิ์ (ว่า) ผู้มาแล้ว (ดังนี้) (ฉันท), อ.บุญ ท. ย่อมต้อนรับ (ซึ่งบุคคล) แม้ผู้มีบุญอันกระทำแล้ว ผู้ไปแล้ว (สู่โลก) อื่น จากโลก นี้ ฉันทนั้นนั้นเทียว, เพียงดัง อ.ญาติ ท. (ต้อนรับอยู่ ซึ่งบุคคล) ผู้เป็นที่รัก ผู้มาแล้ว ดังนี้ ฯ

(อ.อรรถ ว่า) ผู้อยู่ปราศแล้วสิ้นกาลนาน (ดังนี้ ในบท ท.) เหล่านั้น หนา (แห่งบท) ว่า **จิริปวาสิ** ดังนี้ ฯ (อ.อรรถ ว่า) ผู้มีลาภ อันกระทำแล้ว ซึ่งการค้าขาย หรือ หรือว่า ซึ่งความเป็นแห่งบุรุษ ของพระราชา ได้แล้ว ผู้มีสมบัติอันสำเร็จแล้ว ผู้มาแล้ว แต่ที่ไกล โดยความไม่มีแห่งอันตราย (ดังนี้ แห่งบาทแห่งพระศาสดา) ว่า **ทูโรโต โสติภูมิภาคต์** ดังนี้ ฯ (อ.อรรถ ว่า) (อ.ชน ท.) ชื่อว่าผู้เป็นญาติ เพราะอำนาจแห่งความสัมพันธ์แห่งตระกูล ด้วย ชื่อว่าเป็นมิตร เพราะความเป็นแห่งบุคคลมีบุคคลผู้อันตนเห็นดีแล้วเป็นต้น ด้วย ชื่อว่าเป็นบุคคลผู้มีใจดี เพราะความเป็นแห่งบุคคลผู้มีใจดี ด้วย (ย่อมเป็น) (ดังนี้ แห่งบาทแห่งพระศาสดา) ว่า **ญาติ มิตตา สุขุชชา จ** ดังนี้ ฯ

(อ.อรรถ ว่า) (อ.ชน ท.) เห็นแล้ว (ซึ่งบุรุษ) นั้น (ย่อมเปล็ดเพลินยง) (กะบุรุษนั้น ด้วยเหตุ) สักว่าคำ ว่า เป็นผู้มาดีแล้ว ดังนี้ หรือ หรือว่า (ด้วยอาการ) สักว่าการกระทำซึ่งอัญชลี, อนึ่ง (อ.ชน ท.) ย่อมเปล็ดเพลินยง (กะบุรุษ) ผู้ถึงพร้อมแล้ว ซึ่งเรื่อน ด้วยสามารถแห่งการนำไปเฉพาะซึ่งเครื่องบรรณาการมีประการ ต่าง ๆ (ดังนี้ แห่งบาทแห่งพระศาสดา) ว่า **อภินนุทนต์ อาคต์** ดังนี้ ฯ

“นิพพุตติ นุ โข ฆนเต มนุสฺสโลก จิตานญเภาว กตกลยาณานํ ทิพฺพสมฺปตฺตํติ. “โมคฺคัลลาน นนฺ เต เทวโลก นนฺทียสฺส นิพพุตฺตา ทิพฺพสมฺปตฺตํ สามํ ทิฏฺฐา, กสฺมา มํ ปุจฺจสฺสตี. “เอวํ ฆนเต นิพพุตฺตํติ.

อถ นํ สตุถา “โมคฺคัลลาน กิ นามเตํ กเถสิ; ยถา หิ จิริปฺวตฺถํ ปุตฺตํ วา ภาตฺริ วา ปวาสโต อาคจฺจนฺตํ คามทฺวาเร จิตอ โภจเทว ทิสฺวา เวเคน เคหํ อาคนฺตฺวา ‘อสุโก นาม อาคโตติ อโรเจยฺย, อถสฺส ภาตกา ญฺจปฺปญฺจสา เวเคน นิฏฺขมิตฺวา ‘อาคโตสิ ตาต, อาคโตสิ ตาตาติ ตํ อภินนุทนต์; เหวเมว อธิ กตกลยาณํ อิตฺถิ วา ปุริสํ วา อิมํ โลกํ หิตฺวา ปโรโลกํ คตํ ทสฺวิทํ ทิพฺพปณฺณการํ อาทาย ‘อหํ ปุริโต, อหํ ปุริโตติ ปุจฺจคฺคณฺตฺวา เทวตา อภินนุทนต์ตี วตฺวา อิมา คาถา อภาสิ

“จิริปฺวาสิ ปุริสํ ทูโรโต โสติภูมิภาคต์ ญาติ มิตตา สุขุชชา จ อภินนุทนต์ อาคต์, ตเถว กตปญฺญปี อสฺมา โลกา ปรี คตํ ปุญฺยานิ ปฏิคฺคณฺหนฺติ; ปิยํ ญาติว อาคตนฺติ.

ตถถ “**จิริปวาสิ**นฺติ: จิริปวตฺถํ. **ทูโรโต โสติภูมิภาคตนฺติ:** วณิซฺหํ วา ราชปิริสํ วา กตฺวา ลทฺธลาภํ นิปฺพนฺสมฺปตฺตํ อนุปทฺทเวณ ทูโรจฺจานโต อาคต์. **ญาติ มิตตา สุขุชชา จาติ:** กุลสมฺพนฺธวเสน ญาติ จ สนฺทิสฺสทิสฺสทิสฺสว เมิตฺตา จ สุขุชฺชวเสน สุขุชฺชา จ.

อภินนุทนต์ อาคตนฺติ : นํ ทิสฺวา “สุวาคตนฺติ วจฺนมตฺเตน วา อญฺชลิกรณฺมตฺเตน วา, เคหํ สมฺปตฺตํ ปน นานปฺปการปณฺณการาภิทรณวเสน อภินนุทนต์.

(อ.อรรถ ว่า) อ.บุญ ท. อันตั้งอยู่แล้ว ในฐานะแห่งมารดาและบิดา ถือเอา ซึ่งเครื่องบรรณาการ อันมีอย่าง ๑๐ นี้ คือ ซึ่งอายุ อันเป็นทิพย์ ซึ่งวรรณะ (อันเป็นทิพย์) ซึ่งสุข (อันเป็นทิพย์) ซึ่งยศ (อันเป็นทิพย์) ซึ่งความเป็นใหญ่ (อันเป็นทิพย์), ซึ่งรูป (อันเป็นทิพย์) ซึ่งเสียง (อันเป็นทิพย์) ซึ่งกลิ่น (อันเป็นทิพย์) ซึ่งรส (อันเป็นทิพย์) ซึ่งโณภูมิจุฑะ (อันเป็นทิพย์) เพลิดเพลินยังอยู่ ชื่อว่าย่อมต้อนรับ ซึ่งบุคคล แม้ผู้มีบุญอันกระทำแล้ว ผู้ไปแล้ว สู่โลกอื่น จากโลก นี้ (ด้วยเหตุ) นันนันทิเยว (ดังนี้ แห่งคำ) ว่า **ตเถว** ดังนี้เป็นต้น ฯ

อ.อรรถ ว่า รวากะ อ.ญาติผู้เหลือ ท. (ต้อนรับอยู่) ซึ่งญาติ ผู้เป็นที่รัก ผู้มาแล้ว ในโลก นี้ ดังนี้ (แห่งหมวดสองแห่งบท) ว่า **ปิย ญาติว** ดังนี้ ฯ

ในกาลเป็นที่สุดลงแห่งเทศนา (อ.ชน ท.) มาก บรรลุแล้ว (ซึ่งอริยมผล ท.) มีโสดาปัตติผลเป็นต้น ดังนี้แล ฯ

อ.เรื่องแห่งนายันทิเยะ (จบแล้ว) ฯ

อ.กถาเป็นเครื่องพรรณนาซึ่งเนื้อความแห่งวรรค อันบัณฑิตกำหนดแล้วด้วยอารมณ์อันเป็นที่รัก (จบแล้ว) ฯ

อ. วรรค ที่ ๑๖ (จบแล้ว) ฯ

๑๗. อ.กถาเป็นเครื่องพรรณนาซึ่งเนื้อความแห่งวรรค อันบัณฑิตกำหนดแล้วด้วยความโกรธ (อันข้าพเจ้า จะกล่าว) ฯ

๑. อ.เรื่องแห่งเจ้าหญิงพระนามว่าโรหิณี (อันข้าพเจ้า จะกล่าว) ฯ

อ.พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ ในนิโครธาราม ทรงปรารภ ซึ่งเจ้าหญิง พระนามว่าโรหิณี ตรัสแล้ว ซึ่งพระธรรมเทศนา นี้ ว่า **โกธ ฆเห** ดังนี้เป็นต้น ฯ

ได้ยินว่า ในสมัย หนึ่ง อ.พระอนุรุธ ผู้มีอายุ ได้ไปแล้ว สู่เมือง ชื่อว่ากบิลพัสดุ์ กับ ด้วยภิกษุ ท. มีร้อยห้าเป็นประมาณ ฯ

ครั้งนั้น อ.พระญาติ ท. (ของพระเถระ) นั้น ทรงสดับแล้ว ว่า อ.พระเถระ มาแล้ว ดังนี้ ได้เสด็จไปแล้ว สู่สำนัก ของพระเถระ เว้น ซึ่งพระภคินี ของพระเถระ พระนามว่า โรหิณี ฯ

ตเถวาทิ: เตเนว การณน กตปุณณปี ปุคฺคัลล อิมมฺหา โลกา ปรโลกั คตฺ “ทิพฺพํ อายุํ, วณฺณํ สุขํ ยลฺล อธิปเตยฺยํ; ทิพฺพํ รูปํ สทฺทํ คนฺธํ รสํ โณภูมิจุฑฺหา อิมํ ทสฺวิํ ปณฺณการํ อาทาย มาตาปิตุภูจฺจาเน จิตานิ ปุณฺณานิ อภินนฺทนฺตานิ ปฏิคฺคณฺหนฺติ.

ปิย ญาติวาทิ: อธิ โลกปิย ญาติวาทิ อากตฺ เสสชาติกา วียาติ อตุเถ.

เทสนาวสานเน พหุ โสตาปตฺติผลาทีนึ ปาปุณฺณิสฺสูติ.

นนุทियวตฺตุ.

ปิยวคฺควณฺณา นิภูจิตา.

โสฬสโม วคฺโค.

๑๗. โกธวคฺควณฺณา

๑. โรหิณีฆตฺติยกณฺณาวตฺตุ.

“**โกธ ฆเหติ** อิมํ ธมฺมเทศนํ สุตฺวา นิโครธาราเม วิหรนฺโต โรหิณี ฆตฺติยกณฺณํ อารพฺภา กเถสิ.

เอกสมฺมึ กิร สมเย อายสมฺมา อนุรฺทฺโธ ปญฺจสเทหิ ภิกฺขุหิ สทฺธี กปิลวตฺตุํ อคฺมาสิ.

อถสฺส ชาติกา “เถโร อากตฺติ สุตฺวา เถรสฺส สนฺตึกํ อคฺมฺสุ จเปตฺวา โรหิณี นาม เถรสฺส ภคินี.

อ.พระเถระ ถ้ามแล้ว ซึ่งพระญาติ ท. ว่า อ.โรหิตี (ไปแล้ว) (ในที่) ไหน ดังนี้ (อ.พระญาติ ท. กราบเรียนแล้ว) ว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ (อ.พระนางโรหิตี ประทับอยู่แล้ว) ในตำหนัก ดังนี้ (อ.พระเถระ ถ้ามแล้ว) ว่า (อ.โรหิตี) ไม่มาแล้ว เพราะเหตุไร ดังนี้ (อ.พระญาติ ท. กราบเรียนแล้ว) ว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ (อ.พระนางโรหิตี) ไม่เสด็จมาแล้ว เพราะอันทรงละอาย ว่า อ.โรคแห่งผิว เกิดขึ้นแล้ว ในร่างกายของเรา ดังนี้ ดังนี้

อ.พระเถระ (ยังพระญาติ ท.) ให้อธิบายแล้ว (ด้วยคำ) ว่า (อ.ท่าน ท.) จงร้องเรียก (ซึ่งโรหิตี) นั้น ดังนี้ กล่าวแล้ว อย่างนี้ ว่า คุณก่อนโรหิตี (อ.เธอ) เป็นผู้ไม่มาแล้ว ย่อมเป็น เพราะเหตุไร ดังนี้ (กะพระนางโรหิตี) ผู้ สวมแล้ว ซึ่งฉลองพระองค์ เสด็จมาแล้ว (อ.พระนางโรหิตี กราบเรียนแล้ว) ว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ อ.โรคแห่งผิว เกิดขึ้นแล้ว ในร่างกาย ของดิฉัน, เพราะเหตุนั้น (อ.ดิฉัน) เป็นผู้ไม่มาแล้ว เพราะความละอาย ย่อมเป็น ดังนี้ (อ.พระเถระ กล่าวแล้ว) ว่า ก็ อ.อัน อันเธอ กระทำ ซึ่งบุญ ย่อมไม่ควร หรือ ดังนี้ (อ.พระนางโรหิตี กราบเรียนแล้ว) ว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ (อ.ดิฉัน) จะกระทำ ซึ่งอะไร ดังนี้ (อ.พระเถระ กล่าวแล้ว) ว่า (อ.เธอ) (ยังนายช่าง) จงให้กระทำ ซึ่งโรงเป็นที่ฉัน ดังนี้

(อ.พระนางโรหิตี เรียนถ้ามแล้ว) ว่า (อ.ดิฉัน) ถือเอาแล้ว ซึ่งอะไร (จัก ยังนายช่าง ให้กระทำ ซึ่งโรงเป็นที่ฉัน) ดังนี้ (อ.พระเถระ ถ้ามแล้ว) ว่า อ.สิ่งของคือเครื่องประดับ ของเธอ ไม่มีอยู่ หรือ ดังนี้ (อ.พระนางโรหิตี กราบเรียนแล้ว) ว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ (อ.สิ่งของคือเครื่องประดับ ของดิฉัน) มีอยู่ ดังนี้ (อ.พระเถระ ถ้ามแล้ว) ว่า (อ.สิ่งของคือเครื่องประดับ นั้น) เป็นของมีค่าอย่างไร (ย่อมเป็น) ดังนี้ (อ.พระนางโรหิตี กราบเรียนแล้ว) ว่า (อ.สิ่งของคือเครื่องประดับ นั้น) เป็นของมีค่าหมิ่นหนึ่ง จักเป็น ดังนี้ (อ.พระเถระ กล่าวแล้ว) ว่า ถ้าอย่างนั้น (อ.เธอ) จำหน่ายแล้ว (ซึ่งสิ่งของคือเครื่องประดับ) นั้น (ยังนายช่าง) จงให้กระทำ ซึ่งโรงเป็นที่ฉัน ดังนี้ (อ.พระนางโรหิตี เรียนถ้ามแล้ว) ว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ อ.ใคร (ยังนายช่าง) จักให้กระทำ เพื่อดิฉัน ดังนี้

อ.พระเถระ แลดูแล้ว ซึ่งพระญาติ ท. ผู้ประทับยืนแล้ว ในที่ใกล้ กล่าวแล้ว ว่า (อ.ภาระ นี้) เป็นภาระ ของท่าน ท. จงเป็นเถิด ดังนี้ (อ.พระญาติ ท. เรียนถ้ามแล้ว) ว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ก็ อ.ท่าน ท. จักกระทำ ซึ่งอะไร ดังนี้

(อ.พระเถระ กล่าวแล้ว) ว่า แม้ อ.อาตมา จักมี (ในที่) นี้ฉันเดียว, ถ้าอย่างนั้น (อ.ท่าน ท.) จงนำมา ซึ่งทัพพะและสัมภาระ ท. (เพื่อโรงเป็นที่ฉัน) นั้น ดังนี้ (อ.พระญาติ ท. เหล่านี้) (ทรงรับพร้อมแล้ว) ว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ อ.ดีละ ดังนี้ ทรงนำมาแล้ว

เถโร ภาตเก ปุจฺฉิ “กหํ โรหิตีณิ. “เคเห ภานุเตติ. “กสฺมา นาคตาติ. “สรีเร เม ฌวิโรโค อุปฺปนฺโนติ ลชฺชชาย นาคตา ภานุเตติ.

เถโร “ปุกุโกสฺถ นนฺติ ปุกุโกสาเปตฺวา ปฏฺกณฺญจุกํ ปฏฺกณฺญจิตฺวา อาคตํ เอมมาห “โรหิตี กสฺมา นาคตาสิติ. “สรีเร เม ภานุเต ฌวิโรโค อุปฺปนฺโน; ตสฺมา ลชฺชชาย นาคตมฺหีติ. “กํ ปน เต ปุณฺณํ กาคฺตุ. น วฏฺฏสฺตีติ. “กํ กโรมิ ภานุเตติ. “อาสนสาลํ กาทฺเหติ.

“กํ คเหตุวาติ. “กีนฺเต ปสาธนภณฺฑกํ นตฺถิติ. “อตฺถิ ภานุเตติ. “กิมฺลนฺติ. “ทสฺสทสฺสมฺมํ ภาวิสฺสตีติ. “เตนฺหิ ตํ วิสฺสชฺชชตฺวา อาสนสาลํ กาทฺเหติ. “โก เม ภานุเต กาทฺเรสฺสตีติ.

เถโร สมิเป จิตฺเต ภาตเก โอลิเกตฺวา “ตฺมฺหากํ ภาโร โหตฺตุติ อาท. “ตฺมฺเห ปน ภานุเต กํ กวิสฺสธาติ.

“อหฺปิ อิวฺว ภาวิสฺสามิ, เตนฺหิ เอตฺถิสฺสา ทพฺพสมฺภาเร อาทฺธาติ. เต “สาธุ ภานุเตติ อาทฺธีสุ.

อ.พระเถระ เมื่อจัดแจง ซึ่งโรงเป็นที่ฉัน กล่าวแล้ว กะพระนางโรหิตี ว่า (อ.เธอ) (ยังนายช่าง) ให้กระทำแล้ว ซึ่งโรงเป็นที่ฉัน อันประกอบแล้วด้วยชั้น ๒ กวาดแล้ว เนื่องนิตย ในภายได้ จงปลูกาด ซึ่งอาสนะ ท., จง ยังหม้อแห่งน้ำอันบุคคลพึงดื่ม ท. ให้เข้าไปตั้งไว้ เนื่องนิตย จำเดิม แต่กาล แห่งไม้เรียบ ท. (อันนายช่าง) ให้แล้ว ในเบื้องบน ดังนี้ ๕ (อ.พระนางโรหิตี) นั้น (ทรงรับพร้อมแล้ว) ว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ อ.ดีละ ดังนี้ ทรงจำหน่ายแล้ว ซึ่งสิ่งของคือเครื่องประดับ (ทรงยังนายช่าง) ให้กระทำแล้ว ซึ่งโรงเป็นที่ฉัน อันประกอบแล้วด้วยชั้น ๒ ได้ทรงกระทำแล้ว (ซึ่งกิจ ท.) มีการกวาดเป็นต้น เนื่องนิตย ในภายได้ จำเดิม แต่กาล แห่งไม้เรียบ ท. (อันนายช่าง) ให้แล้ว ในเบื้องบน ๕ อ.ภิกษุ ท. ย่อมนั่ง เนื่องนิตย ๕

ครั้งนั้น (เมื่อพระนางโรหิตี) นั้น ทรงกวาดอยู่ ซึ่งโรงเป็นที่ฉัน เทียว อ.โรคแห่งผิว เทียวแห่งแล้ว ๕ (อ.พระนางโรหิตี) นั้น ครั้นเมื่อโรงเป็นที่ฉัน สำเร็จแล้ว ทรงนิมนต์แล้ว ซึ่งหมู่แห่งภิกษุ มีพระพุทเจ้าเป็นประมุข ได้ถวายแล้ว ซึ่งของอันบุคคล พึงเคี้ยว ซึ่งของอันบุคคลพึงบริโภค อันประณีต แก่หมู่แห่งภิกษุ มีพระพุทเจ้าเป็นประมุข ผู้หนึ่ง ยังโรงเป็นที่ฉัน ให้เต็ม แล้ว ๕

อ.พระศาสดา มีกิจด้วยภัตรอันทรงกระทำแล้ว ตรัสถามแล้วว่า (อ.ท่าน) นั้น เป็นทาน ของใคร (ย่อมเป็น) ดังนี้ ๕ (อ.พระเถระ กราบทูลแล้ว) ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ (อ.ท่านนั้น เป็นทาน) ของโรหิตี ผู้เป็นน้องสาว ของข้าพระองค์ (ย่อมเป็น) ดังนี้ ๕ (อ.พระศาสดา ตรัสแล้ว) ว่า ก็ (อ.โรหิตี ไปแล้ว ในที่) ไหน ดังนี้ ๕ (อ.พระเถระ กราบทูลแล้ว) ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ (อ.โรหิตี อยู่แล้ว) ในตำหนัก ดังนี้ ๕ (อ.พระศาสดา ตรัสแล้ว) ว่า (อ.ท่าน ท.) จงร้องเรียก (ซึ่งโรหิตี) นั้น ดังนี้ ๕ (อ.พระนางโรหิตี) นั้น ไม่ทรงปรารภมาแล้ว เพื่ออันเสด็จมา ๕

ครั้งนั้น อ.พระศาสดา (ทรงยังบุคคล) ให้ร้องเรียกแล้ว (ซึ่งพระนางโรหิตี) นั้น แม้ผู้ไม่ทรงปรารภมาอยู่ นั้นเทียว, ก็ แล (อ.พระศาสดา) ตรัสแล้ว ว่า ดูก่อนโรหิตี (อ.เธอ) ไม่มาแล้ว เพราะเหตุไร ดังนี้ (กะพระนางโรหิตี) ผู้ เสด็จมาแล้ว ถวายบังคมแล้ว ประทับนั่งแล้ว ๕ (อ.พระนางโรหิตี กราบทูลแล้ว) ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ อ.โรคแห่งผิว มีอยู่ ในร่างกาย ของหม่อมฉัน, อ.หม่อมฉัน ละอายอยู่ (ด้วยโรค) นั้น เป็นผู้ไม่มาแล้ว ย่อมเป็น ดังนี้ ๕ (อ.พระศาสดาตรัสถามแล้ว) ว่าก็(อ.เธอ) ย่อมรู้หรือว่า(อ.โรค) นั้น เกิดขึ้นแล้ว แก่เธอ เพราะอาศัย ซึ่งอะไร (ดังนี้) ดังนี้ ๕ (อ.พระนางโรหิตี กราบทูลแล้ว) ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ อ.หม่อมฉัน ย่อมไม่รู้ ดังนี้ ๕ (อ.พระศาสดา ตรัสแล้ว) ว่า (อ.โรค) นั้น เกิดขึ้นแล้ว แก่เธอ เพราะอาศัย ซึ่งความโกรธ ดังนี้ ๕ (อ.พระนางโรหิตี ทูลถามแล้ว) ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ก็ (อ.กรรม) อะไร อันหม่อมฉันกระทำแล้ว ดังนี้ ๕ (อ.พระศาสดา ตรัสแล้ว) ว่า ถ้าอย่างนั้น อ.เธอ จงฟัง ดังนี้ ๕

ครั้งนั้น อ.พระศาสดา ทรงนำมาแล้ว ซึ่งเรื่อง อันไปล่วงแล้ว (ทรงแสดงแล้ว) (แก่พระนางโรหิตี) นั้น ว่า, ในกาลอันไปล่วงแล้ว อ.อักรรมเหสี ของพระราชารู้ทรงเป็นใหญ่ในเมือง ชื่อว่าพาราณสี ทรงผูกแล้ว ซึ่งความอาฆาต ในหญิงนักฟ้อน ของพระราชา คนหนึ่ง ทรงดำริแล้ว ว่า อ.เรา ยังความทุกข์ จักให้เกิดขึ้น (แก่หญิงนักฟ้อน) นั้น ดังนี้

เถโร อาสนศาล สิวินทุโต โรหิตี อาห “ทวิภูมิก อาสนศาล กาเรตฺวา อุปริ ปทรานํ ทินฺนกาลโต ปฏฺญาเย เหมฺญา นิพฺพุทฺธํ สมฺมุชฺชิตฺวา อาสนานิ ปณฺญาเปหิ, นิพฺพุทฺธํ ปานีเยมฺเฏ อุปฏฺญาเปหิตฺติ. สา “สาธุ ฆนฺเตติ ปสาธณฆนฺทกํ วิสฺสุชฺชเชตฺวา ทวิภูมิก อาสนศาล กาเรตฺวา อุปริ ปทรานํ ทินฺนกาลโต ปฏฺญาเย เหมฺญา นิพฺพุทฺธํ สมฺมุชฺชนาทินิ อกาลสิ. นิพฺพุทฺธํ ภิกฺขุ นิสิตฺนตฺติ.

อถสฺสา อาสนศาล สมฺมุชฺชุนฺตียาว ฉวิโรโค มิลาเย. สา อาสนศาลาย นิฏฺฐิตาย พุทฺธปฺมุขํ ภิกฺขุสงฺฆํ นิมนฺเตตฺวา อาสนศาล ปุเรตฺวา นิสินฺนสฺส พุทฺธปฺมุขสฺส ภิกฺขุสงฺฆสฺส ปถินฺตํ ชาพนีเย โภชนีเย อทาสี.

สตฺถา กตฺถตฺตทิกฺโข “กสฺเสตํ ทานนฺติ ปุจฺฉิ. “ภคินิยา เม ฆนฺเต โรหิตินิยาติ. “สา ปน กนฺนตฺติ. “เคเห ฆนฺเตติ. “ปฏฺโกสธ นนฺติ. สา อาคนฺตุํ น อิจฺฉิ.

อถ นํ สตฺถา อนิจฺจมานปี ปฏฺโกสาเปสิเยว, อาคนฺตุวา จ ปน วนฺทิตฺวา นิสินฺนํ อาห “โรหิตี กสฺมา นาคมิตฺติ. “สรีเร เม ฆนฺเต ฉวิโรโค อตฺถิ, เตน ลชฺชมานา นาคตฺมเหตี. “ชานาสี ปน ก็ เต นิสฺสาย เอส อุปฺปนฺโนติ. “น ชานามิ ฆนฺเตติ. “ตว โภกํ นิสฺสาย อุปฺปนฺโน เอโสติ. “ก็ ปน เม ฆนฺเต กตฺนตฺติ. [เตนหิ สฺอุณาหิตฺติ.]

อถสฺสา สตฺถา อตีตํ อาหริ: อตีเต พาราณสีรญฺโเบ อคฺคฺมเหสี เอกิสฺสา รญฺโเบ นาฏกิตฺติยา อาฆาตํ พนฺธิตฺวา “ทุกฺขมสฺสา อุปฺปาเทสฺสามิตฺติ จินฺเตตฺวา

ในกาลเป็นที่สุดลงแห่งเทศนา (อ.ชน ท.) มาก บรรลุแล้ว (ซึ่งอริยมผล ท.) มีโสดาปัตติผลเป็นต้น ฯ

แม่ อ.พระนางโรหิณี ทรงตั้งอยู่เฉพาแล้ว ในโสดาปัตติผล ฯ

ในขณะที่นั้นนันทเทียว อ.พระสรีระ (ของพระนางโรหิณี) นั้น เป็นพระสรีระมีวรรณะ เพียงดังวรรณะแห่งทอง ได้เป็นแล้ว ฯ

(อ.พระนางโรหิณี) นั้น ทรงเคลือบแล้ว จากอัฐภาพนั้น ทรงบังเกิดแล้ว ในระหว่างแห่งแดน ของเทพบุตร ท. ๔ ในภพชื่อว่า ดาวดึงส์ เป็นผู้ยังความเลื่อมใสให้เกิด เป็นผู้ถึงแล้วซึ่งความงาม แห่งรูปอันเลิศ ได้เป็นแล้ว ฯ

อ.เทพบุตร ท. แม่ ๔ เห็นแล้ว (ซึ่งเทพธิดา) นั้น เป็นผู้มีความรักอันเกิดขึ้นแล้ว เป็น เกียกันอยู่ ว่า (อ.เทพธิดา) บังเกิดแล้ว ในภพใน แห่งเขตแดน ของเรา, (อ.เทพธิดา) บังเกิดแล้ว ในภพใน แห่งเขตแดน ของเรา ดังนี้ ไปแล้ว ผู้สำนัก ของท้าวสักกะ ผู้พระราชแห่งเทพ กราบทูลแล้วว่า ข้าแต่เทพเจ้า อ.คติ เกิดขึ้นแล้ว แก่ข้าพระองค์ ท. เพราะอาศัย (ซึ่งเทพธิดา) นี้, (อ.พระองค์ ท.) ขอจงทรงดัดสัน (ซึ่งคติ) นั้น เกิด ดังนี้ ฯ

แม่ อ.ท้าวสักกะ ทรงแลดูแล้ว (ซึ่งเทพธิดา) นั้น เทียว เป็นผู้ที่มีพระสีเนหาอันเกิดขึ้นแล้ว เป็น ตรัสแล้ว อย่างนี้ ว่า อ.จิตท, (ของท่าน ท.) เกิดขึ้นแล้ว อย่างไร จำเดิม แต่กาล (แห่งเทพธิดา) นี้ อันท่าน ท. เห็นแล้ว ดังนี้ ฯ

ครั้งนั้น (อ.เทพบุตร) องค์หนึ่ง กราบทูลแล้ว ว่า อ.จิต ของข้าพระองค์ อันเกิดขึ้นแล้ว ไม่ได้อาจแล้ว เพื่ออันสงบ รวากะ อ.กลองอันบุคคลพึงตีในสงคราม ก่อน ดังนี้ ฯ

(อ.เทพบุตร) องค์ที่ ๒ (กราบทูลแล้ว) ว่า อ.จิต ของข้าพระองค์ ย่อมเป็นไปทั่ว พลัน นั้นเทียว รวากะ อ.แม่น้ำอันตกแล้วจากภูเขา นั้นเทียว ดังนี้ ฯ

(อ.เทพบุตร) องค์ที่ ๓ (กราบทูลแล้ว) ว่า อ.นัยน์ตา ท. (ของข้าพระองค์) ถลนออกแล้ว รวากะ (อ.นัยน์ตา ท.) ของปุ จำเดิม แต่กาล (แห่งเทพธิดา) นี้ อันข้าพระองค์ เห็นแล้ว ดังนี้ ฯ

(อ.เทพบุตร) องค์ที่ ๔ (กราบทูลแล้ว) ว่า อ.จิต ของข้าพระองค์ ไม่ได้อาจแล้ว เพื่ออันตั้งอยู่ มีอันไหวออกแล้ว รวากะ อ.ธง (อันบุคคล) ให้ยกขึ้นแล้ว บนเจดีย์ ดังนี้ ฯ

ครั้งนั้น อ.ท้าวสักกะ ตรัสแล้ว (กะเทพบุตร ท.) เหล่านั้น ว่า ดูก่อนพ่อ ท. อ.จิต ท. ของท่าน ท. เป็นจิตมีรูปอันบุคคลพึงชมได้ (ย่อมเป็น) ก่อน, ส่วนว่า อ.เรา เมื่อได้ (ซึ่งเทพธิดา) นี้ จักเป็นอยู่, เมื่อเรา ไม่ได้อยู่ อ.ความตาย จักมี ดังนี้ ฯ

อ.เทพบุตร ท. (กราบทูลแล้ว) ว่า ข้าแต่มหाराชเจ้า อ.ความต้องการ ด้วยความตาย ของพระองค์ ท. ย่อมไม่มี ดังนี้ สละวิเศษแล้ว (ซึ่งเทพธิดา) นั้น แก่ท้าวสักกะ หลีกไปแล้ว ฯ

(อ.เทพธิดา) นั้น เป็นผู้เป็นที่รัก เป็นผู้ยังใจให้เจริญ ของท้าวสักกะ ได้เป็นแล้ว ฯ (ครั้นเมื่อคำ) ว่า อ.หม่อมฉัน ท. จะไป ชื่อ สู่ที่เล่นโน้น ดังนี้ (อันเทพธิดา นั้น) กราบทูลแล้ว, อ.ท้าวสักกะ ไม่ได้ทรงอาจแล้ว เพื่ออันทรงห้าม ซึ่งคำ (ของเทพธิดา) นั้น นั้นเทียว ดังนี้แล ฯ

เทศนาวิธาน พหู โสดาปัตติผลาทีนิ ปาปุณีสู.

โรหิณีปี โสดาปัตติผล ปติภูจติ.

ตัมณเวยรสสา สรีริ สุวณฺณวณฺณ อโหสิ.

สา ตโต จูตา ตาวตีสถาเว จตฺตุนฺนิ เทวปุตฺตานํ สีมฺนฺตเร นิพฺพตฺติตฺวา ปาสาทิกา รูปโสภณคฺคปุตฺตา อโหสิ.

จตุตาโรปี เทวปุตฺตา ตํ ทิสฺวา อุปฺปนฺนสีเนหา หุตฺวา “มม สีมาย อนุโต นิพฺพตฺตา, มม สีมาย อนุโต นิพฺพตฺตาตี วิวทฺตฺตา สกฺกสฺส เทวธฺมฺมโณ สนฺตํ คณฺตฺวา “เทว อิมํ โน นิสฺสาย อญฺญ อุปฺปนฺโน, ตํ วินิจฺฉินฺถาตี อาหํสู.

สกฺโกปี ตํ โอลฺลเกตฺวาว อุปฺปนฺนสีเนโห หุตฺวา เอวมาห “อิมาย โว ทิฏฺฐกาลโต ปฏฺฐาย กถํ จิตฺตานิ อุปฺปนฺนาตี;

อเถโก อาห “มม ตาว อุปฺปนฺนํ จิตฺตํ สงฺคามภริ วีย สมนฺนีสีทิตฺตํ นาสกฺขีตี.

ทุติโย “มม จิตฺตํ ปพฺพตฺตณฺที วีย สีมํ ปวตฺตตีเยวาตี.

ตติโย “มม อิมิสฺสา ทิฏฺฐกาลโต ปฏฺฐาย กกฺกฏฺกสฺส วีย อุกฺขินี นิกฺขมฺมฺสูตี.

จตุตฺถโย “มม จิตฺตํ เจตีเย อุตฺตสาปิตฺทฺชโร วีย นิจฺจลํ จาตุํ นาสกฺขีตี.

อถ เณ สกฺโก อาห “ตาตา ตุมฺหากํ ตาว จิตฺตานิ ปสฺยหฺรฺอุปานิ; อหํ ปน อิมํ ลภฺนฺโต ชีวีสฺสामी, อลภฺนฺตฺสฺส เม มรณํ ภวิสฺสตีตี.

เทวปุตฺตา “มหาราช ตุมฺหากํ มรณฺน อตฺถิโณ นตฺถีตี ตํ สกฺกสฺส วิสฺสชฺชตฺวา ปกฺกมฺมฺสู.

สา สกฺกสฺส ปิยา อโหสิ มนาปา. “อสุกฺกํพํ นาม คจฺจมาตี วุตฺเต, สกฺโก ตสฺสา วจฺนํ ปฏฺฐิขิปิตฺตํ นาสกฺขีเยวาตี.

อ.เรื่องแห่งเจ้าหญิงพระนามว่าโรหิณี (จบแล้ว) ฯ

โรหิณีขตฺตติยภณฺวารตฺต.

๒. อ.เรื่องแห่งภิกษุรูปใดรูปหนึ่ง (อันข้าพเจ้า จะกล่าว) ฯ

๒. อภุคตฤทธิกษุตฤทธิ.

อ.พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ ในเจดีย์ ชื่อว่าอัคคาพวะ ทรงปรารภ ซึ่งภิกษุ รูปใดรูปหนึ่ง ตรัสแล้ว ซึ่งพระธรรมเทศนา นี้ว่า โย เว อูปตติ โกธัง ดังนี้ เป็นต้น ฯ

ดังจะกล่าวโดยพิสดาร ครั้นเมื่อเสนาสนะ อันพระศาสดา ทรงอนุญาตแล้ว แก่หมู่แห่งภิกษุ ครั้นเมื่อเสนาสนะ ท. (อันศรัทธา ท.) มีศรัทธาผู้อยู่ในเมืองชื่อว่าราชคฤห์เป็นต้น (ยังบุคคล) ให้กระทำอยู่ อ.ภิกษุ ผู้อยู่ในเมืองชื่อว่าอาฬวี รูปหนึ่ง เมื่อกระทำ ซึ่งเสนาสนะ เพื่อตน เห็นแล้ว ซึ่งต้นไม้ อันยังใจให้เจริญ ต้นหนึ่ง ปรารภแล้ว เพื่ออันตัด ฯ

ก็ อ.เทวดา ผู้มีบุตรอ่อน ตนหนึ่ง ผู้บังเกิดแล้ว (ในต้นไม้นั้น) ผู้ยืนอุ้มแล้ว ซึ่งบุตร ด้วยสะเอว จึงวอนแล้ว ว่า ข้าแต่ นาย (อ.ท่าน) ขอจงอย่าตัด ซึ่งวิมาน ของข้าพเจ้า, (อ.ข้าพเจ้า) จักไม่อาจ เพื่ออัน อุ้ม ซึ่งบุตรน้อย เป็นผู้ไม่มีที่อยู่ (เป็น) เทียวไป ดังนี้ ฯ

(อ.ภิกษุ) นั้น (คิดแล้ว) ว่า อ.เรา จักไม่ได้ ซึ่งต้นไม้อันเช่นนี้ (ในที่) อัน ดังนี้ ไม่เอื้อเพื่อแล้ว ซึ่งคำ (ของเทวดา) นั้น ฯ

(อ.เทวดา) นั้น (คิดแล้ว) ว่า (อ.ภิกษุ) นี้ แลดูแล้ว ซึ่งเด็ก นี้ จักงด ก่อน ดังนี้ วางไว้แล้ว ซึ่งบุตร บนกิ่งแห่งต้นไม้นั้น ฯ

(อ.ภิกษุ) แม้นั้น ไม่อาจอยู่ เพื่ออันยังไว้ ซึ่งขวาน (อันตน) เสือขึ้นแล้ว ตัดแล้ว ซึ่งแขน ของเด็ก ฯ

อ.เทวดา เป็นผู้มีความโกรธมีกำลังอันเกิดขึ้นแล้ว (เป็น คิดแล้ว) ว่า (อ.เรา) ประหารแล้ว (ยังภิกษุ) นั้น จักให้ตาย ดังนี้ ยกขึ้นแล้ว ซึ่งมีอ ท. ทั้ง ๒ คิดแล้ว อย่างนี้ ก่อน ว่า อ.ภิกษุ นี้ เป็นผู้มึนศีล (ยอมเป็น), ถ้าว่า อ.เรา (ยังภิกษุ) นี้ จักให้ตาย ไซ้, (อ.เรา) เป็นผู้ไปสู่นรก โดยปกติ จักเป็น, แม้อ.เทวดาผู้เหลือ ท. เห็นแล้ว ซึ่งภิกษุ ท. ผู้ตัดอยู่ ซึ่งต้นไม้อันของตน กระทำแล้ว แม้ซึ่งเรา ให้เป็นประมาณ ว่า อ.ภิกษุ อันเทวดานั่น ให้ตายแล้ว ซึ่งอ อย่างนี้ ดังนี้ ยังภิกษุ ท. จักให้ตาย ดังนี้แล, ก็ (อ.ภิกษุ) นี้ เป็นผู้เป็นไปกับด้วยเจ้าของ (ยอมเป็น), (อ.เรา) จักบอก (ซึ่งภิกษุ) นั้น แก่เจ้าของนั้นเทียว ดังนี้ นำไปปราศแล้ว ซึ่งมีอ ท. อัน (อันตน) ยกขึ้นแล้ว ร้องให้อยู่ ไปแล้ว ผู้สำนัก ของพระศาสดา ถวายบังคมแล้ว ได้ยินแล้ว ณ ส่วนข้างหนึ่ง ฯ

“โย เว อูปตติ โกธนติ อิมิ อมมเทสนิ สตุถา อคคาพเว เจติเย วิหรนโต อภุคตริ ภิกษุ อารพุกเถสิ.

สตถารา หิ ภิกษุสงฆสสุ เสนาสเน ออนุภาเต ราชคหเสฏฐิจาตีหิ เสนาสเนสุ การิยามาเนสุ เอโก อาฬวีโก ภิกษุ อุตตโน เสนาสนํ กโรนโต เอกํ มนาปํ รุกขํ ทิสฺวา จินฺทิตฺตํ อารภี.

ตตฺถ ปน นิพฺพตฺตา เอกา ตรุณปฺตฺตา เทวตา ปุตฺตํ อญฺเณนทาย จิตฺตา ยาจิ “มา เม สามิ วิมานํ จินฺท, น สกฺขิสฺสามิ ปุตฺตํ อาทาย อนาวาสา วิจิริตฺตนิ.

โส “อหิ อภุคตฺถ อีทิสํ รุกขํ น ลภิสฺสามีติ ตสฺสา วจฺนํ อนาพยิ.

สา “อิมิ ตาว ทารกํ โอลิเกตฺวา โอรมิสฺสตีติ ปุตฺตํ รุกฺขสาขาย จเปสิ.

โสปี ภิกษุ อุกฺขิตฺตมฺรสุํ สนฺธาเรตุํ อสฺกโกนฺโต ทารกสฺส พาทู จินฺทิ.

เทวตา อูปนฺนพลวโกธา “ปหริตฺวา น มาเรสฺสามีติ อุกฺโก หตฺถे อุกฺขิปิตฺวา เวนฺนดาว จินฺเตสิ “อโย ภิกษุ สีสฺวา, สจฺหา อิมิ มาเรสฺสามิ, นิรยคามินิ ภวิสฺสามิ: เสสเทวตาปี อุตตโน รุกฺขํ จินฺทเนเต ภิกษุ ทิสฺวา ‘อสุกเทวตาย เวนฺนนาม มารีโต ภิกษุติ มิปี ปมาณิ กตฺวา ภิกษุ มาเรสฺสนตีติ; อยญฺจ สสฺสามิโก [ภิกษุ], สามิกสฺเสว นํ กเถสฺสามีติ อุกฺขิตฺเต หตฺถे อปเนตฺวา โรทมานา สตุถุ สนฺติกํ คนฺตฺวา วนฺทิตฺวา เอกมนฺตํ อญฺจาสสิ.

ครั้งนั้น อ.พระศาสดา ตรัสแล้ว (กะเทวดา) นั้น ว่า ดูก่อนเทวดา อ.อะไร ดังนี้ ฯ (อ.เทวดา) นั้น (กราบทูลแล้ว) ว่า ข้าแต่พระองค์ ผู้เจริญ (อ.กรรม) ชื่อ นี้ อันสาวก ของพระองค์ ท. นั้นเที่ยว กระทำแล้ว, แม้ อ.ข้าพระองค์ เป็นผู้ใคร่เพื่ออัน (ยังสาวก ของพระองค์ ท.) นั้น ให้ตาย เป็น คิดแล้ว (ซึ่งเหตุ) ชื่อ นี้ ไม่ (ยังสาวก ของพระองค์ ท. นั้น) ให้ตายแล้วเที่ยว เป็นผู้มาแล้ว (ในที่) นี้ (ยอมเป็น) ดังนี้ กราบทูลแล้ว ซึ่งความเป็นไปทั่ว นั้น ทั้งปวง โดยพิสดาร ฯ

อ.พระศาสดา ทรงสดับแล้ว (ซึ่งคำ) นั้น ตรัสแล้ว ว่า ดูก่อนเทวดา อ.ติละ อ.ติละ, อ.กรรมอันยังประโยชน์ให้สำเร็จ อันท่าน ผู้ข่มอยู่ ซึ่งความโกรธ อันเกิดขึ้นแล้ว อย่างนี้ ผู้ราวกะว่า (นายสารถิ ผู้ยึดไว้อยู่) ซึ่งรถ อันแล่นไปอยู่ กระทำแล้ว ดังนี้ ตรัสแล้ว ซึ่งพระคาถา นี้ ว่า

(อ.บุคคล) ไต แล พึงห้าม ซึ่งความโกรธ อันเกิดขึ้นแล้ว เพียงดัง (อ.นายสารถิ หยุดอยู่) ซึ่งรถ อันแล่นไปอยู่, อ.เรา ย่อมเรียก (ซึ่งบุคคล) นั้น ว่า เป็นสารถิ, อ.ชน นอกนี้ เป็นผู้จับซึ่งเชือก (ยอมเป็น) ดังนี้ ฯ

(อ.อรรถ ว่า) อันเกิดขึ้นแล้ว (ดังนี้ ในบท ท.) เหล่านั้นหนา (แห่งบท) ว่า **อุப்புติตติ** ดังนี้ ฯ

(อ.อรรถ ว่า) อ.นายสารถิ ผู้ฉลาด ยึดไว้แล้ว ซึ่งรถ อันแล่นไปอยู่ โดยเรี่ยยัง หยุดได้แล้ว ตามความปรารถนา ชื่อ ฉันได, อ.บุคคล ไต พึงห้าม คือว่า ย่อมอาจ เพื่ออันข่ม ซึ่งความโกรธ อันเกิดขึ้นแล้ว ฉันนั้น (ดังนี้ แห่งหมวดสองแห่งบท) ว่า **รถิ ฆนุติว** ดังนี้ ฯ

(อ.อรรถ ว่า) อ.เรา ย่อมเรียก (ซึ่งบุคคล) นั้น ว่า เป็นสารถิ (ดังนี้ แห่งบท) ว่า **ตมหนิ** ดังนี้ เป็นต้น ฯ

(อ.อรรถ ว่า) ส่วนว่า (อ.ชน) นอกนี้ คือว่า ผู้ยังรถ (ของอิสรชน ท.) มีพระราชาและอุปราชาเป็นต้น ให้แล่นไป ชื่อว่า เป็นผู้จับซึ่งเชือก ย่อมเป็น คือว่า เป็นสารถิผู้สูงสุด (ยอมเป็น) ห้ามได้ ดังนี้ (แห่งหมวดสองแห่งบท) ว่า **อิตรโ ชโน** ดังนี้ ฯ

ในกาลเป็นที่สุดลงแห่งเทศนา อ.เทวดา ตั้งอยู่เฉพาะแล้ว ในโสดาปัตติผล ฯ อ.พระเทศนา เป็นเทศนาเป็นไปกับด้วยวามมี ประโยชน์ ได้มีแล้ว แม้แก่บริษัทผู้ถึงพร้อมแล้ว ดังนี้แล ฯ

ส่วนว่า อ.เทวดา เป็นโสดาบัน แม้เป็น ได้ยืนร้องให้อยู่แล้ว ฯ ครั้งนั้น อ.พระศาสดา ตรัสถามแล้ว (ซึ่งเทวดา) นั้น ว่า ดูก่อนเทวดา อ.อะไร ดังนี้, (ครั้นเมื่อคำ) ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ อ.วิมาน ของข้าพระองค์ ฉิบหายแล้ว, (อ.ข้าพระองค์) จักกระทำ อย่างไร ในกาลนี้ ดังนี้ (อันเทวดา) กราบทูลแล้ว, (ตรัสแล้ว) ว่า ดูก่อนเทวดา อ.อย่าเลย, (อ.ท่าน) อย่าคิดแล้ว, อ.เรา จักให้ ซึ่งวิมาน แก่ท่าน ดังนี้ ทรงชื่ออยู่ ซึ่งต้นไม้ ต้นหนึ่ง อันมีเทวดาเคลือบแล้ว ในวันอันมีในก่อน ในที่ใกล้แห่งพระคันธกุฎี ตรัสแล้ว ว่า อ.ต้นไม้นั้น ในโอกาส นั้น สงัดแล้ว, (อ.ท่าน) จงเข้าไปสถิต (ในต้นไม้นั้น) เกิด ดังนี้ ฯ

(อ.เทวดา) นั้น เข้าไปสถิตแล้ว (ในต้นไม้นั้น) นั้น ฯ

อถ นั สตถา “กั เทเวตติ อาน. สา “ภนฺเต ตุมหากเมว สาวเกน อิทํ นาม กตํ, อหิปี ตํ มาเรตุกามา หุตฺวา อิทํ นาม จินฺตฺตฺวา อมาเรตุวาว อีธาคตฺตาติ สพฺพนฺตํ ปวตฺตํ วิตุถารโต อารโจะสิ.

สตถา ตํ สุตฺวา “สาธุ สาธุ เทเวเต, สาธุ เต กตํ เอวํ อุப்புณฺณํ โภกํ ภนฺตํ รถํ วิย นิคฺคยฺหมานายาติ วตฺวา อิมํ คาคมาห

“โย เว อุப்புติตติ โภกํ รถํ ภนฺตํ ธารเย, ตมหนิ สารถิ พฺรุมมิ, รสมิคฺคาโห อิตโร ชโนติ.

ตตถ “**อุப்புติตติ**: อุப்புณฺณ.

รถิ ฆนุติว: ยถา นาม ฆนโถ สารถิ อติเวเคน ธารนฺตํ รถํ นิคฺคณฺหิตฺวา ยถิจฺจกํ จเปสิ; เอวํ โย ปุคฺคโล อุப்புณฺณํ โภกํ ธารเย นิคฺคณฺหิตุํ สกุโกติ.

ตมหนิ: ตํ อหิ สารถิ พฺรุมมิ.

อิตรโ ชโนติ: อิตโร ปน ราชอุปราชาทินํ รถสารถิ ชโน รสมิคฺคาโห นาม โหติ น อุตฺตมสารถิติ.

เทสนาวสานเ เทวตา โสตาปตฺติผล ปติภฺจฺหิ, สมฺปตฺตปริสายปี สาทฺติกา เทสนา อโหสิตี.

เทวตา ปน โสตาปนฺนา หุตฺวาปี โรทมานา อภฺจาสิ. อถ นั สตถา “กั เทเวตติ ปุจฺจิตฺวา, “ภนฺเต วิมานํ เม นภฺจํ, อิทานิ กั กริสฺสามีติ วุตฺเต “อลํ เทเวเต, มา จินฺตฺยิ, อหนฺเต วิมานํ ทสฺสามีติ เชตฺวเน คนฺธกุฎฺฐิมิเป ปุริมทิวเส จตฺเทวตํ เอกํ รุกฺขํ อปทิสฺนฺโต “อสุกฺสมิ โอกาเส อสุโก รุกฺโข วิวิตฺโต, ตตถ อุปคฺจฺจติ อาน.

สา ตตถ อุปคฺจฺจติ.

แม่ อ.เทวดา ท. ผู้มีศักดิ์ใหญ่ (รู้แล้ว) ว่า อ.วิมาน (ของเทวดา) นี้ เป็นวิมานอันพระพุทธรูปเจ้าประธานแล้ว (ยอมเป็น) ดังนี้ มาแล้ว ไม่ได้โอกาสแล้ว เพื่ออัน (ยังวิมาน) นั้น ให้ห้วนไหว, อ.พระศาสดา ทรงกระทำแล้ว (ซึ่งเรื่อง) นั้น ให้เป็นเหตุเกิดขึ้นแห่งเนื้อความ ทรงบัญญัติแล้ว ซึ่งภูตคามลิกขาบท แก่ภิกษุ ท. ดังนี้แล ฯ

อ.เรื่องแห่งภิกษุรูปใดรูปหนึ่ง (จบแล้ว) ฯ

อภยตรภิกษุขุดดู.

๓. อ.เรื่องแห่งอุบาสิกาชื่อนว่าอุตตรา (อันข้าพเจ้า จะกล่าว) ฯ

๓. อุตตราอุปาสิกาทถุ.

อ.พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ในพระเวฬุวัน มีกิจด้วยภักตรอัน ทรงกระทำแล้ว ในเรือน ของนางอุตตรา ทรงปรารภ ซึ่งอุบาสิกาชื่อนว่าอุตตรา ตรัสแล้ว ซึ่งพระธรรมเทศนา นี้ ว่า **อุกโกเถน ชินเณ** **โกธั** ดังนี้ เป็นต้น ฯ

“**อุกโกเถน ชินเณ โกธนุติ** อิมิ ธมฺมเทสนํ สตุถา เวฬุเน วิหรนฺโต อุตตราย เคเห กตฺตตฺตํ กิจฺจํ อุตฺตรํ อุปาสิกํ อารพฺภ กเถสิ.

อ.วาจาเป็นเครื่องกล่าวโดยลำดับ (ในเรื่อง) นั้น นี้, ได้ยินว่า อ.คนชดสน ชื่อนว่า ปุณณะ อาศัยแล้ว ซึ่งเศรษฐีชื่อนว่าสุมนะ กระทำแล้ว ซึ่งการรับจ้าง ย่อมเป็นอยู่ในเมืองชื่อนว่าราชคฤห์ ฯ

ตตรายํ อนุปฺพุพฺพิกา: ราชคเห กิร สุมนเสฏฺฐี นิสฺสาย ปุณฺณเณ นาม ทลิตฺทโท ภาตี กตฺวา ชีวติ.

อ.ประชุมแห่งมนุษย์ ท. ในเรือน ๒ นั้น เทียว คือ อ.ภรรยา (ของนายปุณณะ) นั้น ด้วย อ.ธิดา ชื่อนว่า อุตตรา ด้วย (ได้มีแล้ว) ฯ

“ตสฺส ภริยา จ อุตฺตรา นาม จ ธีตาติ เทวเยว เคเห มานุสฺสกา.

ครั้งนั้น ในวันหนึ่ง (อ.ชน ท.) กระทำแล้ว ซึ่งการป่าวร้อง ในเมืองชื่อนว่าราชคฤห์ (มีอันให้รู้) ว่า อ.นักษัตร (อันบุคคล) ฟังเล่น ตลอดวัน ๗ ดังนี้ (เป็นเหตุ) ฯ

อเถกทิวสํ “สตุตฺตาหํ นกฺขตฺตํ กิพิตฺตพฺพนฺติ ราชคเห โฆสนํ กิรฺสู.

อ.เศรษฐีชื่อนว่าสุมนะ ฟังแล้ว (ซึ่งการป่าวร้อง) นั้น เรียบมาแล้ว ซึ่งนายปุณณะ ผู้มาแล้ว ในเวลาเช้าเทียว กล่าวแล้ว ว่า แน่พ้อ อ.ชนผู้เป็นบริวาร ของเรา ท. เป็นผู้ใคร่เพื่ออันเล่น ซึ่งนักษัตร (ยอมเป็น), อ.เจ้า จักเล่น ซึ่งนักษัตร หรือ หรือว่า (อ.เจ้า) จักกระทำ ซึ่งการรับจ้าง ดังนี้ ฯ (อ.นายปุณณะ กล่าวแล้ว) ว่า ข้าแต่ นาย ชื่อน อ.การเล่นซึ่งนักษัตร ย่อมมี (แก่ชน ท.) ผู้เป็นไปกับด้วยทรัพย์, ก็ แม่ อ.ข้าวสารเพื่อข้าวตมเพื่อการบริโภคอันจะมีในวันพรุ่ง ย่อมไม่มี ในเรือน ของกระผม, (อ.ประโยชน์) อะไร ของกระผม ด้วยนักษัตร, (อ.กระผม) เมื่อได้ ซึ่งโค ท. จักไป เพื่ออันใด ดังนี้ ฯ (อ.เศรษฐี กล่าวแล้ว) ว่า ถ้าอย่างนั้น (อ.เจ้า) จงรับเอา ซึ่งโค ท. ดังนี้ ฯ

ตํ สุตฺวา สุมนเสฏฺฐี ปาโตว อาคตํ ปุณฺณํ อามนฺเตตฺวา “ตาท อมฺหากํ ปริชโน นกฺขตฺตํ กิพิตฺตกาโม, ตวํ กิ นกฺขตฺตํ กิพิสฺสสิ อุททาหุ ภาตี กิรฺสูสฺสีติ อาห. “สามิ นกฺขตฺตํ กิพินฺนาม สธฺนํ นโหติ, มม ปน เคเห สุวาทนาย ยาคุตฺตํ ฐลฺปิ นตฺถิ, กิ เม นกฺขตฺเตน, โคนเณ ลภนฺโต กสิตฺถุ คมิสฺสามีติ. “เตนหิ โคนเณ คนฺहुสฺสูติ.

(อ.นายปุณณะ) นั้น รับเอาแล้ว ซึ่งโคตัวมีกำลัง ท. ด้วย ซึ่งใด ด้วย กล่าวแล้ว กะภรรยา ว่า แน่ นางผู้เจริญ (อ.ชน ท.) ผู้อยู่ในนคร ย่อมเล่น ซึ่งนักษัตร,

โส พลวโคเถน จ นนฺจลฺลนฺจ คเหตฺวา “ภทฺเท นาคฺรา นกฺขตฺตํ กิพินฺติ,

อ.เรา จักไป เพื่ออันกระทำ ซึ่งการรับจ้าง เพราะความที่ (แห่งเรา) เป็นคนขัดสน, (อ.เธอ) ต้มแล้ว ซึ่งผัก อันคุณด้วยสอง ฟังนำมา ซึ่งภัทร แม่เพื่อเรา ในวันนี้ ก่อน ดังนี้ ได้ไปแล้ว สุนา ฯ

ในกาลนั้น อ.พระเถระชื่อว่าสารีบุตร เป็นผู้เข้าแล้วซึ่งสมบัติ ชื่อว่านิโรธ (เป็น) ตลอดวัน ๗ ออกแล้ว ในวันนั้น ตรวจดูอยู่ ว่า ในวันนี้ อ.อัน อันเรา กระทำ ซึ่งการสงเคราะห์ แก่ใคร หนอ แล ย่อมควร ดังนี้ เห็นแล้ว ซึ่งนายปุลณณะ ผู้เข้าไปแล้ว ในภายใน แห่งข้ายคือญาณ ของตน ตรวจดูอยู่ ว่า (อ.นายปุลณณะ) นั้น เป็นผู้มิ- ศรัทธา (จักเป็น) หรือ หนอ แล หรือว่า จักอาจ เพื่ออันกระทำ ซึ่งการสงเคราะห์ แก่เรา ดังนี้รู้แล้ว ซึ่งความที่ แห่งนายปุลณณะ นั้น เป็นผู้มิศรัทธาด้วย ซึ่งความที่ แห่ง (นายปุลณณะ) นั้น เป็นผู้สามารถ เพื่ออันกระทำ ซึ่งการสงเคราะห์ด้วย ซึ่งการได้เฉพาะซึ่งสมบัติใหญ่ (แห่งนายปุลณณะ) นั้น เพราะปัจจัยคือบุญนั้น ด้วย ถือเอา ซึ่งบาตร และจีวร ไปแล้ว สูที่เป็นที่ใด (ของนายปุลณณะ) นั้น ได้ยื่นแลดูอยู่แล้ว ซึ่งพุ่มไม้ พุ่มหนึ่ง ณ ฝั่งแห่งบ่อ ฯ

อ.นายปุลณณะ เห็นแล้ว ซึ่งพระเถระ หยุดไว้แล้ว ซึ่งการใด ไหว้แล้ว ซึ่งพระเถระ ด้วยอันตั้งไว้เฉพาะแห่งองค์ ๕ คิดแล้ว ว่า อ.ความต้องการ ด้วยไม้เป็นเครื่องชำระซึ่งพื้น จักมี ดังนี้ กระทำแล้ว ซึ่งไม้เป็นเครื่องชำระซึ่งพื้น ให้เป็นกับปิยะ ได้ถวายแล้ว ฯ

ครั้งนั้น อ.พระเถระ นำออกแล้ว ซึ่งบาตร ด้วย ซึ่งภาชนะ เครื่องกรองน้ำ ด้วย ได้ให้แล้ว (แก่นายปุลณณะ) นั้น ฯ

(อ.นายปุลณณะ) นั้น (คิดแล้ว) ว่า อ.ความต้องการ (ด้วยน้ำอันบุคคลพึงดื่ม) จักมี ดังนี้ ถือเอาแล้ว (ซึ่งภาชนะ- เป็นเครื่องกรองซึ่งน้ำ) นั้น กรองแล้ว ซึ่งน้ำอันบุคคลพึงดื่ม ได้ถวายแล้ว ฯ

อ.พระเถระ คิดแล้ว ว่า (อ.นายปุลณณะ) นี้ ย่อมอยู่ใน เรือน อันมีในภายหลัง (ของชนท.) เหล่าอื่น ถ้าว่า (อ.เรา) จักไปสู่ประตู- แห่งเรือน (ของนายปุลณณะ) นั้น ไซ้ อ.ภรรยา (ของนายปุลณณะ) นี้ จักไม่ได้ เพื่ออันเห็น ซึ่งเรา (อ.ภรรยา) ถือเอาแล้ว ซึ่งภัทร (เพื่อนายปุลณณะ) นั้น จะดำเนินไป สู่หนทาง เพียงใด (อ.เรา) จักมี (ในที่) นั้นนึ่งเทียว เพียงนั้น ดังนี้ ฯ

(อ.พระเถระ) นั้น (ยังกาล) ให้น้อมไปล่วงวิเศษแล้ว หน้อยหนึ่ง (ในที่) นั้นนึ่งเทียว รู้แล้ว ซึ่งความที่ (แห่งภรรยาของนายปุลณณะ) นั้น เป็นผู้ขึ้นแล้วสู่หนทาง เป็นผู้มิหน้าเฉพาะต่อภายในแห่งนคร (เป็น) ออกไปแล้ว ฯ

(อ.ภรรยาของนายปุลณณะ) นั้น เห็นแล้ว ซึ่งพระเถระ ในระหว่างแห่งหนทาง คิดแล้ว ว่า ในกาลบางคราว อ.เรา ครั้นเมื่อไทยธรรม มีอยู่ ย่อมไม่เห็น ซึ่งพระผู้เป็นเจ้า ในกาลบางคราว เมื่อเรา เห็นอยู่ ซึ่งพระผู้เป็นเจ้า อ.ไทยธรรม ย่อมไม่มี,

อหิ ทลิตุทาย ภาตี กาคู คมิสุสามิ, มยหิปี ตาว อชช ทวิคุณฺ ฌิวาปี ปจิตฺวา ภาตฺตํ อาหเรยฺยาตีติ ภริยํ วตฺวา เขตฺตํ อคฺมาลี.

ตทา สารีปุตฺตตฺเถโร สตฺตาหํ นิโรธสมาปนฺโน ตํทิวสํ วุฏฺฐาย “กสฺส นฺ ไซ อชฺช มยา สงฺคหํ กาคู วุฏฺฐตีติ โอลิเกนฺโต ปุณฺณํ อตฺตโน ฌาณชาลสฺส อนฺโต ปวิภูจํ ทิสฺวา “สทฺโธ นฺ ไซ เอส, สกฺขิสฺสตี วา เม สงฺคหํ กาคฺตฺนฺตี โอลิเกนฺโต ตสฺส สทฺธภาวญฺจ สงฺคหํ กาคู สมตฺถภาวญฺจ ตปฺปจฺจยา จสฺส มหาสมฺปตฺติปฺปฏิลาภํ ฌตฺวา ปตฺตจิวรมาทาย ตสฺส กสณฺญจํ ฌตฺวา อาวภูตีเร เอกํ คุมฺพํ โอลิเกนฺโต อญฺจาตี.

ปุลฺโลณ เถโร ทิสฺวา กสฺสิ จเปตฺวา ปญฺจปฺปติภูจิตฺเตน เถโร วนฺทิตฺวา “ทนฺตกฺกุเจน อตฺถโธ ภวิสฺสตีติ ทนฺตกฺกุจํ กปฺปิยํ กตฺวา อทาตี.

อถสฺส เถโร ปตฺตตฺตญฺจ ปริสฺสาวันญฺจ นีหริตฺวา อทาตี.

โส “ปานีเยน อตฺถโธ ภวิสฺสตีติ ตํ อาทาย ปานียํ ปริสฺสาเวตฺวา อทาตี.

เถโร จินฺตสิ “อโย ปเรสํ ปจฺฉิมเคเห วสฺติ, สจฺจสฺส เคนทฺวารํ คมิสุสามิ, อิมสฺส ภริยา มํ ทภูจํ น ลภิสฺสตี; ยาวสฺส ภาตฺตํ อาทาย มคฺคํ ปฏฺิปปชฺชตี, ตาว อีเชว ภวิสฺสามีติ.

โส ตตฺถเวว โลกํ วิดีนาเมตฺวา ตสฺสา มคฺคารุพฺุฬาว ฌตฺวา อนฺโตนคฺราภิมุไซ ปายาตี.

สา อนฺตรามคฺเค เถโร ทิสฺวา จินฺตสิ “อปฺเปกทาหํ เทยฺยธมฺเม สตี อยฺยํ น ปสฺสามิ, อปฺเปกทา เม อยฺยํ ปสฺสนฺตฺติยา เทยฺยธมฺโม น โหตี,

ก็ในวันนี้ อ.พระผู้เป็นเจ้า (อันเรา) เห็นแล้ว ด้วย อ.ไทยธรรม นี้ มีอยู่ ด้วย (อ.พระผู้เป็นเจ้า) จักกระทำ หรือ หนอ แล ซึ่งการสงเคราะห์ แก่เรา ดังนี้ ฯ

(อ.ภรรยาของนายปุลณณะ) นั้น ยังภาชนะแห่งภัต ให้ข้ามลงแล้ว ไขว้แล้ว ซึ่งพระเถระ ด้วยอันตั้งไว้เฉพาะแห่งองค์ & กล่าวแล้วว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ (อ.ท่าน) ไม่คิดแล้วว่า (อ.ภัตร) นี้ เป็นของใคร่หมอง หรือว่า เป็นของประณีต (ย่อมเป็น) ดังนี้ ขอจงกระทำ ซึ่งการสงเคราะห์ แก่ทาส ของท่าน ท. ดังนี้ ฯ

อ.พระเถระ ยังบาตร ให้น้อมเข้าไปแล้ว ครั้นเมื่อภัตร-อันเข้าไปด้วยทั้งนี้ (อ.ภรรยาของนายปุลณณะ) นั้น ผู้ทรงไว้ ซึ่งภาชนะ ด้วยมือ ข้างหนึ่งแล้ว จึงถวายอยู่ ซึ่งภัตร ด้วยมือ ข้างหนึ่ง ถวายแล้ว ปิดแล้ว อ.ซึ่งบาตร ด้วยมือ (มีอันให้รู้) ว่า อ.พอละ ดังนี้ (เป็นเหตุ) ฯ

(อ.ภรรยาของนายปุลณณะ) นั้น กล่าวแล้วว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ อ.ส่วน ส่วนเดียวเที่ยว (อันดิฉัน) ไม่อาจ เพื่ออันกระทำ โดยส่วน ๒ (อ.ท่านท.) ไม่กระทำแล้ว ซึ่งการสงเคราะห์ในโลกนี้ ขอจงกระทำ ซึ่งการสงเคราะห์ในโลกอื่น แก่ทาส ของท่านท. (อ.ดิฉัน) เป็นผู้ใคร่เพื่ออันถวาย (ซึ่งภัตร) (กระทำ) ให้เป็นของ-มีส่วนเหลือออกแล้วนั้นเที่ยว ย่อมเป็น ดังนี้ (ยังภัตร) ทั้งปวง ให้ตั้งไว้เฉพาะแล้ว ในบาตร ของพระเถระ ได้กระทำแล้ว ซึ่งความปรารถนา ว่า (อ. ดิฉัน) พึ่งเป็นผู้มีส่วน แห่งธรรม (อันท่าน ท.) เห็นแล้วนั้นเที่ยว พึ่งเป็น ดังนี้ ฯ

อ.พระเถระ กล่าวแล้วว่า (อ.ความปรารถนา อันท่าน ปรารถนาแล้ว) อย่างนี้จึงมีเกิด ดังนี้ ผู้ยืนแล้วเที่ยว กระทำแล้ว ซึ่งการอนุโมทนา นั้นแล้ว ในที่อันผาสุกด้วยนา แห่งหนึ่ง ได้กระทำแล้ว ซึ่งกิจด้วยภัตร ฯ

(อ.ภรรยาของนายปุลณณะ) นั้น กลับแล้ว แสงหาแล้ว ซึ่งข้าวสาร ท. หุงแล้ว ซึ่งภัตร ฯ แม้ อ.นายปุลณณะ ไถแล้ว ซึ่งที่ มีกีส ๘ เป็นประมาณ ไม่อาจอยู่ เพื่ออันอดกลั้น ซึ่งความหิว ปล่อยแล้ว ซึ่งโค ท. เข้าไปแล้ว สู้งาแห่งต้นไม้ หนึ่ง นั่งแลดูอยู่แล้ว ซึ่งหนทาง ฯ

ครั้งนั้น อ.ภรรยา (ของนายปุลณณะ) นั้น ถือเอา ซึ่งภัตร ไปอยู่ เห็นแล้ว (ซึ่งนายปุลณณะ) นั้น เทียว คิดแล้วว่า (อ.สามี) นั้น ผู้อันความหิว บิบบันแล้ว นั่งแลดูอยู่แล้ว ซึ่งเรา, ถ้าว่า (อ.สามี) คุณคามแล้ว ว่า อันเจ้า ประพฤติช้าแล้ว เกินเปรียบ ดังนี้ จักตี ซึ่งเรา ด้วยด้ามแห่ง ปฏัก ไซ้, อ.กรรม อันเรากระทำแล้ว เป็นกรรมมีประโยชน์ออกแล้ว จักเป็น, (อ.เรา) จักบอก (แก่สามี) นั้น กอนันท์เที่ยว ดังนี้ กล่าวแล้ว อย่างนี้ ว่า ข้าแต่ นาย ในวันนี้ (อ.ท่าน) ขอจง ยังจิต ให้เลื่อมใส ตลอดวันหนึ่ง, (อ.ท่าน) อย่าได้กระทำแล้ว ซึ่งกรรม อันดิฉัน กระทำแล้ว ให้เป็นกรรมมีประโยชน์ออกแล้ว,

อชช ปน อโยโย จ ทัฏฐโฐ, เทยยธมโม จาย อตุถิ, กริสฺสตี นุ โข เม สงฺคหนฺติ.

สา ภตฺตภาชนิ โอบาเรตฺวา เถริ ปญฺจป-
ปติฏฺฐิติน วนฺทิตฺวา “ภนฺเต `อิทฺ ฺลูขํ ฺวา ปถมิตํ ฺวาติ
อจินฺเตตฺวา ทาสฺสฺส โว สงฺคหํ กโรถาติ อาห.

เถโร ปตฺตํ อุปนาเมตฺวา ตาย เอนฺน หตฺเถน
ภาชนิ ฐาเรตฺวา เอนฺน หตฺเถน ภตฺตํ ททมานาย
อุปทฺตมภตฺเต ทินฺเน “อลนฺติ หตฺเถน ปตฺตํ ปิทฺติ.

สา “ภนฺเต เถโกว ปฏิวีโส น สกฺกา ฺทวิธา
กาตุ, ตุมฺหากํ ทาสฺสฺส อธิโลกสงฺคหํ อกฺตฺวา
ปรโลกสงฺคหํ กโรถ, นิรวเสสเมว ทาทุกามามฺหิตี
วตฺวา สพฺพํ เถรสฺส ปตฺเต ปติฏฺฐเปตฺวา “ตุมฺเหหิ
ทิจฺจธมฺมสฺเสว ภาคินิ อสฺสฺสนฺติ ปตฺถณํ อกาสิ.

เถโร “เอวํ โหตุตี วตฺวา จิตฺโกว อนุโมทณํ กตฺวา
เอกสฺมํ อุทกผาสฺสูกฺกุจาเน นิสิตฺตฺวา ภตฺตกิจฺจํ อกาสิ.

สาปิ นินฺตติตฺวา ตณฺฑุเล ปริเยสิตฺวา ภตฺตํ
ปจฺจิ. ปุณฺณโณปิ อทฺตมกฺริสมตฺตํ จานํ กสิตฺวา ชิมฺจจฺฉ
สฺหิตฺตุ อสฺสูกฺโกนฺโต โคเถ วิสฺสชฺชเชตฺวา เอกํ รุกฺขจฺจายํ
ปวิสิตฺวา มคฺคํ โอลเณนฺโต นิสิตฺติ.

อถสฺส ภริยา ภตฺตํ อาทาย คจฺจมานา ตํ
ทิสฺวาว “เอส ชิมฺจจฺฉาย ปิพีโต มํ โอลเณนฺโต
นินฺสิโน: สเจ มํ `อติวีย เต จิรายิตนฺตติ ตชฺชเชตฺวา
ปโตทฺยภฺจิชฺยา ปหริสฺสตี, มยา กตฺตมมํ นินฺตถกํ
ภวิสฺสตี, ปฏิกจฺเจวสฺส อาโรเจสฺสามีตี จินฺเตตฺวา
เอวมาห “สามี อชฺชเชทฺทิสฺสํ จิตฺตํ ปสาเทหิ, มา มยา
กตฺตมมํ นินฺตถกํ อกาสิ;

ก็ อ.ดิฉัน นำมาอยู่ ซึ่งภัตต เพื่อท่าน ในเวลาเช้าเทียว เห็นแล้ว ซึ่งพระธรรมเสนาบดี ในระหว่างแห่งหนทาง ถวายแล้ว ซึ่งภัตต ของท่าน (แก่พระธรรมเสนาบดี) นั้น ไปแล้ว อีก หุงแล้ว ซึ่งภัตต เป็นผู้มาแล้ว (ย่อมเป็น), ข้าแต่ นาย (อ.ท่าน) ขอจง ยังจิต ให้เลื่อมใส เกิด ดังนี้ ๕

(อ.นายปยุตฺถ) นั้นถามแล้วว่า ณะนางผู้เจริญ (อ.เธอ) กล่าวแล้ว ซึ่งอะไร ดังนี้ ฟังแล้ว ซึ่งเนื้อความ นั้น อีก (กล่าวแล้ว) ว่า ณะนางผู้เจริญ อ.กรรมอันดี หนอ อันเธอ ผู้ถวายอยู่ ซึ่งภัตต ของเรา แก่พระผู้เป็นเจ้า กระทำแล้ว, อ.ไม่ เป็นเครื่องชำระ ซึ่งพื้น ด้วย อ.นำ เป็นเครื่องล้างซึ่งหน้า ด้วย แม้อันเรา ถวายแล้ว (แก่พระผู้เป็นเจ้า) นั้น ในเวลาเช้าเทียว ในวันนี้ ดังนี้ มีใจอัน เลื่อมใสแล้ว เพลิดเพลินยิ่งแล้ว ซึ่งคำ นั้น มีกายอันเหน็ดเหนื่อยแล้ว เพราะความที่ (แห่งตน) เป็นผู้มิภัตตรอันได้แล้ว ในกาลมีพระอาทิตย์สูง กระทำแล้ว ซึ่งศีระษะ บนตัก (ของภรรยา) นั้น ก้าวลงแล้ว สู่อุณหภูมิ ๕

ครั้งนั้น อ.ที่ อันนายปยุตฺถนั้น ไถแล้ว ในเวลาเช้าเทียว เป็นทองมีสีสุก ทั้งปวง เข้าไปถือเอา ซึ่งผงแห่งดินร่วน (เป็น) ได้ตั้งงามอยู่แล้ว รวากะ อ.กองแห่งดอกกรรณิการิ ๕

(อ.นายปยุตฺถ) นั้น ผู้ตื่นแล้ว แลดูแล้ว กล่าวแล้ว ภรรยา ว่า ณะนางผู้เจริญ อ.ที่ (อันเรา) ไถแล้ว นั้น ทั้งปวง เป็นทอง เป็น ย่อมปรากฏ แก่เรา, อ.นัยน์ตา ท. ของเรา ย่อมวิงเวียน เพราะความที่ (แห่งเรา) เป็นผู้มิภัตตรอันได้แล้ว (ในกาล) มีพระอาทิตย์สูงยิ่ง หรือ หนอ แล ดังนี้ ๕ (อ.ภรรยา ของนายปยุตฺถ แม่นั้น กล่าวแล้ว) ว่า (อ.ที่นั้น) ย่อมปรากฏ แม้อันดิฉัน อย่างนั้นนั่นเทียว ดังนี้ ๕

(อ.นายปยุตฺถ) นั้น ลูกขึ้นแล้ว ไปแล้ว (ในที่) นั้น จับแล้ว ซึ่งก่อนดิน ก็อนหนึ่ง ตีแล้ว ทั้งอนแห่งใด รู้แล้ว ซึ่งความที่ (แห่งก่อนดิน นั้น) เป็นทอง (คิดแล้ว) ว่า โอ อ.วิบาก อันทาน (อันเรา) ถวายแล้ว แก่พระธรรมเสนาบดี ผู้เป็นเจ้า แสดงแล้ว ในวันนี้ นั้น เทียว, ก็ (อันเรา) ไม่อาจ แล เพื่ออันปกปิด ซึ่งทรัพย์ มีประมาณ เท่านั้น ใช้สอย ดังนี้ ยังขาดแห่งภัตต อัน อันภรรยา นำมาแล้ว ให้เต็มแล้ว ด้วยทอง ไปแล้ว สุราษฏระกุล มีโอกาส อันพระราชา ทรงกระทำแล้ว เข้าไปแล้ว ถวายบังคมแล้ว ซึ่งพระราชา, (ครั้นเมื่อพระดำรัส) ว่า ณะพ่อ อ.อะไร ดังนี้ (อันพระราชา) ตรัสแล้ว, (กราบทูลแล้ว) ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้สมมติเทพ อ.ที่ อันข้าพระองค์ ไถแล้ว ในวันนี้ ทั้งปวง เป็นที่เต็มแล้วด้วยทองนั่นเทียว เป็น ตั้งอยู่แล้ว, อ.อัน (อันพระองค์ ท.) (ทรงยังราชบุรุษ) ให้นำมา ซึ่งทอง ย่อมควร ดังนี้ ๕

(อ. พระราชา ตรัสถามแล้ว) ว่า อ.ท่าน เป็นใคร ย่อมเป็น ดังนี้ ๕ (อ.นายปยุตฺถ กราบทูลแล้ว) ว่า อ.ข้าพระองค์ เป็นผู้ชื่อว่าปยุตฺถ (ย่อมเป็น) ดังนี้ ๕ (อ.พระราชา ตรัสถามแล้ว) ว่า ก็ (อ.กรรม) อะไร อันท่าน กระทำแล้ว ในวันนี้ ดังนี้ ๕ (อ.นายปยุตฺถ กราบทูลแล้ว) ว่า อ.ไม่ เป็นเครื่องชำระซึ่งพื้น ด้วย อ.นำ เป็นเครื่องล้าง ซึ่งหน้า ด้วย อันข้าพระองค์ ถวายแล้ว แก่พระธรรมเสนาบดี ในเวลาเช้าเทียว ในวันนี้, อ.ภัตตรอันภรรยา ฟังนำมา เพื่อข้าพระองค์ แม้อันภรรยา ของข้าพระองค์ ถวายแล้ว แก่พระธรรมเสนาบดี นั้นนั่นเทียว ดังนี้ ๕

อหิ นี ปาโตว เต ภตฺตํ อาหารนํ อุนตรามคฺเค ธมฺมเสนาปตี ทิสฺวา ตว ภตฺตํ ตสฺส ทตฺวา ปุณฺ คนฺตฺวา ภตฺตํ ปจิตฺวา อาคตา, ปสาเทหิ สามิ จิตฺตุนฺติ.

โส “กั วเทสิ ภาทฺเตติ ปุจฺจิตฺวา ปุณฺ ตมตฺถํ สุตฺวา “ภาทฺเต สาธุ วต เต กตํ มม ภตฺตํ อยฺยสฺส ททมานาย, มยาปิสุส อชฺช ปาโตว ทนฺตภาทฺตญฺจ มุโขทกญฺจ ทินฺนุนฺติ ปสฺนุนฺมานโส ตํ วจฺนํ อภินฺนุทิตฺวา อุสฺสุเร ลพฺทภตฺตตตาย กิลฺนฺตกาโย ตสฺสา อุงเก สีสํ กตฺวา นิทฺทํ โอทุกฺมิ.

อดสฺส ปาโตว กสิตฺตฺวานํ ปุสฺสจฺจนํ อฺปาทาย สพฺพํ รตฺตสฺวณฺณํ กณฺนิการปฺปฺพราสี วิย โสภฺมานํ อญฺจาสี.

โส ปพฺพุโธ โอลิเกตฺวา ภริยมาห “ภาทฺเต เตตํ กสิตฺตฺวานํ สพฺพํ มม สฺวณฺณํ หุตฺวา ปญฺญาติ, กิณฺุ โข เม อติอุสฺสุเร ลพฺทภตฺตตตาย อุกฺขินิ รมนฺตตีติ. [สาปิ] “มยฺหิปี เอมว ปญฺญาติติ.

โส อญฺจาย ตตฺถ คนฺตฺวา เอกํ ปิณฺุทํ คเหตุวา นจฺจลลีสฺเส ปหริตฺวา สฺวณฺณภาวํ ฅตฺวา “อโห อยฺยสฺส ธมฺมเสนาปตีสุส ทินฺนทาเนน อชฺชเชว วิปาโก ทสฺสิโต, น โข ปน สกฺกา ฅตฺตํ ฅนํ ปฏิจฺจาทเหตุวา ปริภุชฺชิตฺตุนฺติ ภริยาย อากตํ ภตฺตปาตี สฺวณฺณสฺส ปุเรตฺวา ราชกฺลํ คนฺตฺวา รมฺญา กโตกาโส ปวิสิตฺวา ราชานํ อภิวาทเหตุวา, “กั ตาตาติ วุตฺเต, “เทว อชฺช มยา กสิตฺตฺวานํ สพฺพํ สฺวณฺณภริตฺตเมว หุตฺวา จิตํ, สฺวณฺณํ อาหาราเปตฺว วญฺญตีติ.

“โกสิ ตฺวนฺติ. “ปุณฺุโณ นามาหฺนฺติ. “กั ปน เต อชฺช กตฺนฺติ. “ธมฺมเสนาปตีสุส เม อชฺช ปาโตว ทนฺตภาทฺตญฺจ มุโขทกญฺจ ทินฺนํ, ภริยายปิ เม มยฺหิ อาหารนภตฺตํ ตสฺสเวว ทินฺนุนฺติ.

อ.พระราชาทรงสดับแล้ว (ซึ่งคำ) นั้น ตรัสแล้ว ว่า แน่ท่านผู้เจริญ ท. ได้ยินว่า อ.วิบาก อันทาน (อันนายปุลณณะ) ถวายแล้ว แก่พระธรรมเสนาบดี แสดงแล้ว ในวันนี้มันเทียว ดังนี้ ตรัสถามแล้ว ว่า แน่พ่อ (อ.เรา) จะกระทำ อย่างไร ดังนี้ ฯ (อ.นายปุลณณะ กราบทูลแล้ว) ว่า (อ.พระองค์ ท.) ทรงส่งไปแล้ว ซึ่งพันแห่งเกวียน ท. มาก จงทรง (ยังราชบุรุษ ท.) ให้นำมา ซึ่งทอง ดังนี้ ฯ อ.พระราชาทรงส่งไปแล้ว ซึ่งเกวียน ท. ฯ

ครั้งเมื่อราชบุรุษ ท. (กล่าวแล้ว) ว่า (อ.ทอง) เป็นของมีอยู่ของพระราชาย่อมเป็น) ดังนี้ ถือเอาอยู่ (อ.ทอง อันราชบุรุษ ท.) ทั้งถือเอาแล้ว ฯ เป็นต้นเห็นเทียว ย่อมเป็น ฯ

(อ.ราชบุรุษ ท.) เหล่านั้น ไปแล้ว กราบทูลแล้ว แก่พระราชาย่อมเป็น) ตรัสถามแล้ว ว่า (อ.ทอง) อันเจ้า ท. กล่าวแล้ว อย่างไร ถือเอาแล้ว ดังนี้ กราบทูลแล้ว ว่า (อ.ทอง อันข้าพระองค์ ท. กล่าวแล้ว ว่า อ.ทอง) เป็นของมีอยู่ของพระองค์ ท. (ย่อมเป็น ดังนี้ ถือเอาแล้ว) ดังนี้ ฯ (อ.พระราชาทรัสแล้ว) ว่า (ดูก่อนพ่อ ท. อ.ทอง) เป็นของมีอยู่ของเรา (ย่อมเป็น) หามิได้, (อ.เจ้า ท.) จงไป, กล่าวแล้ว ว่า (อ.ทอง) เป็นของมีอยู่ของนายปุลณณะ (ย่อมเป็น) ดังนี้ จงถือเอาเถิด ดังนี้ ฯ

อ.ราชบุรุษ ท. เหล่านั้น กระทำแล้ว อย่างนั้น ฯ (อ.ทอง) อัน (อันราชบุรุษ เหล่านั้น) ทั้งถือเอาแล้ว ฯ เป็นทองนั้นเทียว ได้เป็นแล้ว ฯ

อ.ราชบุรุษ ท. นำมาแล้ว (ซึ่งทอง) นั้น ทั้งปวง กระทำแล้ว ให้เป็นกอง ที่เนนของพระราชาย่อมเป็น) ฯ อ.กอง อันสูงโดยศอก ๘๐ ได้มีแล้ว ฯ

อ.พระราชาทรงยังชน ท. ผู้อยู่ในนคร ให้ประชุมกันแล้ว (ตรัสถามแล้ว) ว่า อ.ทอง มีประมาณเท่านี้ ของใคร ๆ มีอยู่ ในนคร นี้ หรือ ดังนี้ ฯ (อ.ชน ท. ผู้อยู่ในนคร กราบทูลแล้ว) ว่า ข้าแต่พระองค์ ผู้สมมติเทพ (อ.ทอง มีประมาณเท่านี้ ของใคร ๆ) ย่อมไม่มี (ในนคร นี้) ดังนี้ ฯ (อ.พระราชาทรัสถามแล้ว) ว่า ก็ อ.อัน (อันเรา) ให้ ซึ่งอะไร (แก่นายปุลณณะ) นั้น ย่อมควร ดังนี้ ฯ (อ.ชน ท. ผู้อยู่ในนคร กราบทูลแล้ว) ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้สมมติเทพ (อ.อัน อันพระองค์ ท. พระราชทาน) ซึ่งฉัตร แห่งเศรษฐี (ย่อมควร) ดังนี้ ฯ อ.พระราชาทรัสแล้ว) ว่า (อ.นายปุลณณะ) เป็นผู้ชื่อว่าพหุณ เศรษฐี จงเป็นเถิด ดังนี้ ได้พระราชทานแล้ว ซึ่งฉัตรแห่งเศรษฐี (แก่นายปุลณณะ) นั้น กับด้วยโกศ กองใหญ่ ฯ

ครั้งนั้น (อ.พหุณเศรษฐีนั้น) กราบทูลแล้ว (แก่พระราชาย่อมเป็น) ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้สมมติเทพ อ.ข้าพระองค์ ท. อยู่แล้ว ในตระกูลของบุคคลอื่น ตลอดกาล มีประมาณเท่านี้, (อ.พระองค์ ท.) ขอจงพระราชทาน ซึ่งที่เป็นที่อยู่ แก่ข้าพระองค์ ท. ดังนี้ ฯ (อ.พระราชาทรัสแล้ว) ว่า ถ้าอย่างนั้น (อ.ท่าน) จงดูเถิด, อ.พุ่มไม้ นั้น ปรากฏอยู่ข้างขวา, (อ.ท่าน) (ยัง บุคคล) ให้นำไปแล้ว (ซึ่งพุ่มไม้) นั้น (ยังนายช่าง) จงให้กระทำ ซึ่งเรือน เถิด ดังนี้ ตรัสบอกแล้ว ซึ่งตำแหน่งแห่งเรือน ของเศรษฐีผู้มีในก่อน ฯ

(อ.พหุณเศรษฐี นั้น (ยังนายช่าง) ให้กระทำแล้ว ซึ่งเรือน โดยวันเล็กน้อยนั้นเทียว ในที่ นั้น กระทำอยู่ ซึ่งมงคลในเพราะอันเข้าไปสู่เรือน ด้วย ซึ่งมงคลในเพราะฉัตร ด้วย โดยความเป็นอันเดียวกันเทียว ได้ถวายแล้ว ซึ่งทาน แก่หมู่แห่งภิกษุ มีพระพุทธรูป เป็นประมุข ตลอดวัน ๗ ฯ

ตี สุตฺวา ราชา “อชฺเชว กิร โภ ฆมฺมเสนาปติสฺส ทินฺนทาเนน วิปาโก ทสฺสติดิตี วตฺวา “ตาดท กิโรมีตี ปุจฺฉิ. “พหุณี สกฺกฺวสฺสฺสฺสฺส ปหิณฺตีวา สุวณฺณํ อหฺราเปถาติ. ราชฺชา สกฺกฺวานิ ปหิณฺตี.

ราชบุริเสสุ “รณฺโถ สนฺตกนฺติ คณฺหฺนฺเตสุ คหิตคฺคหิตํ มตฺติกาวิ ใหติ.

เต คนฺตฺวา รณฺโถ อโรเจตฺวา “ตุมฺเหหิ กิณฺตี วตฺวา คหิตนฺติ ปุจฺฉา “ตุมฺหากํ สนฺตกนฺติ อหฺสิ. “น มยฺหํ [ตาดทา] สนฺตกํ, คจฺฉณ, ปุณฺณสฺส สนฺตกนฺติ วตฺวา คณฺหฺกาติ.

เต ตถา กิรฺสู. คหิตคฺคหิตํ สุวณฺณเมว อหฺสิ.

ตี สพฺพํ อหฺริตฺวา ราชจฺกณฺณ ราสี อกฺสู. อสีตี หตฺถพฺเพโธ ราสี อหฺสิ.

ราชฺชา นาคเร สนฺนิปาเตตฺวา “อิมฺสฺมี นคเร อตฺถิ กสฺสจฺจิ เอตฺตํ สุวณฺณนฺติ. “นตฺถิ เทวาติ. “กิ ปนฺสฺส ทาตุ วฏฺฏตีติ. “เสฏฺฐิจฺจตฺตํ เทวาติ. ราชฺชา “พหุณเสฏฺฐี นาม ใหตฺติ มหฺนฺเตน โภเคน สทฺธิ ตสฺส เสฏฺฐิจฺจตฺตํ อทาสี.

อถ นํ โส อหฺ “มยฺ เทว เอตฺตํ กาลํ ปกรฺุเล วสิมฺหา, วสนฺภูจฺจํ ใน เทธาติ. “เตนหิ ปสฺส, ทกฺขินฺโต เอส คุมฺโพ ปญฺญาติ, เอตํ หฺราเปตฺวา เคนํ กาวะหิตี ปุจฺฉณเสฏฺฐิสฺส เคนฺภูจฺจํ อจฺกฺขี.

โส ตสฺมี จาเน กติปาเหเนว เคนํ กาวะตฺวา เคนฺปฺปเวสนมฺงคฺลญฺจ ฉตฺตมฺงคฺลญฺจ เอกโตว กโรนฺโต สตฺตาหํ พุทฺธปฺปมฺขสฺส ภิกฺขุสฺงมฺสฺส ทานํ อทาสี.

ครั้งนั้น อ.พระศาสดา เมื่อทรงกระทำ ซึ่งการอนุโมทนา อันสมควรแก่ท่าน ตรัสแล้ว ซึ่งอนุพุทพิกตา (แก่เศวชฐี) นั้น ๕

ในกาลเป็นที่สุดลงแห่งธรรมกถา อ.ชน ท. แม่ ๓ คือ อ.เศวชฐี ชื่อว่าปุลณณะ ด้วย อ.ภรรยา ด้วย อ.นางอุตตรา ผู้เป็นธิดา (ของเศวชฐี) นั้น ด้วย เป็นโสดาบัน ได้เป็นแล้ว ๕

ในกาลอันเป็นส่วนอื่นอีก อ.เศวชฐีผู้อยู่ในเมืองชื่อว่าราชคฤห์ ขอแล้ว ซึ่งธิดา ของเศวชฐีชื่อว่าปุลณณะ เพื่อบุตร ของตน ๕ (อ.เศวชฐีชื่อว่าปุลณณะ) นั้น กล่าวแล้ว ว่า อ.ข้าพเจ้า จักไม่ให้ ดังนี้, (ครั้นเมื่อคำ) ว่า (อ.เศวชฐี) จงอย่ากระทำ อย่างนี้, อ.สมบัติ อันท่าน ผู้อาศัย ซึ่งเรา อยู่อยู่ ตลอดกาล มีประมาณเท่านี้ นั้นเที่ยว ได้แล้ว, (อ.เศวชฐี) จงให้ ซึ่งธิดา แก่บุตร ของเรา ดังนี้ (อันเศวชฐีผู้อยู่ ในเมืองชื่อว่าราชคฤห์) กล่าวแล้ว, กล่าวแล้ว ว่า (อ.บุตรของ ของท่าน) นั้น เป็นผู้มีความเห็นผิด (ย่อมเป็น), อ.ธิดา ของข้าพเจ้า ย่อมไม่อาจ เพื่ออันเป็นไป เว้น จากวิตณะ ท. ๓, (อ.ข้าพเจ้า) จักให้ ซึ่งธิดา (แก่บุตรของท่าน) นั้น หามิได้นั้นเที่ยว ดังนี้ ๕

ครั้งนั้น อ.กุลบุตร ท. มีเศวชฐีและคฤหบดีเป็นต้น ผู้มาก วิงวอนแล้ว (ซึ่งเศวชฐีชื่อว่าปุลณณะ) นั้นว่า (อ.ท่าน) อย่าทำลายแล้ว ซึ่งความคุ้นเคย กับ (ด้วยเศวชฐีผู้อยู่ในเมืองชื่อว่าราชคฤห์) นั้น, (อ.ท่าน) ขอจงให้ซึ่งธิดา (แก่บุตรของเศวชฐี) นั้นเถิด ดังนี้ ๕ (อ.เศวชฐี ชื่อว่าปุลณณะ) นั้น รับพร้อมแล้ว ซึ่งคำ (ของกุลบุตร ท.) เหล่านั้น ได้ให้แล้ว ซึ่งธิดา (ในดิลก) มีพระจันทร์อันเต็มแล้วด้วยอาสาทิภักษะ ๕ (อ.ธิดา) นั้น ไม่ได้ได้แล้ว เพื่ออันเข้าไปหา ซึ่งภิกษุ หรือ หรือว่า ซึ่งภิกษณี หรือ หรือว่า เพื่ออันถวาย ซึ่งทาน หรือว่า เพื่ออันฟัง ซึ่งธรรม จำเดิม แต่กาล (แห่งตน) ไปแล้ว สู่ระกฐแห่งผิว ๕

ครั้นเมื่อเดือน ท. ที่ ๓ ด้วยทั้งนี้ เป็นไปล่วงวิเศษแล้ว อย่างนี้ (อ.ธิดา) นั้นถามแล้ว ซึ่งหญิงผู้รับใช้ ผู้เป็นแล้ว ในที่ใกล้ ว่า ในกาลนี้ อ.ภายในแห่งกาลฝน มีประมาณเท่าไร เหลือลงแล้ว ดังนี้ ๕ (อ.หญิงนั้น กล่าวแล้ว) ว่า ข้าแต่แม่เจ้า อ.กึ่งแห่งเดือน (เหลือลงแล้ว) ดังนี้ ๕

(อ.ธิดา) นั้น ส่งไปแล้ว ซึ่งชาวสาสน์ แก่บิดา (มีอันให้รู้) ว่า (อ.มารดาและบิดา ท.) ใส่เข้าแล้ว ซึ่งดิฉัน ในเรือนเป็นที่จงจำ มีอย่างนี้เป็นรูป เพราะเหตุไร ? อ.อัน (อันมารดาและบิดา ท.) กระทำแล้ว ซึ่งดิฉัน ให้เป็นผู้มีลักษณะอันขจัดแล้ว (ยังบุคคล) ให้ ฟัง ว่า เป็นทาสี ของชน ท. เหล่าอื่น เป็นกิริยาประเสริฐ (ย่อมเป็น), อ.อัน (อันมารดาและบิดา ท.) ให้ (ซึ่งดิฉัน) แก่ตระกูลมีความเห็นผิด มีอย่างนี้เป็นรูป (เป็นกิริยาประเสริฐ ย่อมเป็น) หามิได้ (อ.ดิฉัน) ย่อมไม่ได้ เพื่ออันกระทำ (ในบุญ ท.) มีการเห็นซึ่งภิกษุเป็นต้นหนา ซึ่งบุญ แม้อย่างหนึ่ง จำเดิม แต่กาล (แห่งดิฉัน) มาแล้ว ดังนี้ (เป็นเหตุ) ๕

ครั้งนั้น อ.บิดา (ของธิดา) นั้น (กล่าวแล้ว) ว่า อ.ธิดา ของเรา เป็นผู้ถึงแล้วซึ่งทุกข์ หนอ (ย่อมเป็น) ดังนี้ (ยังบุคคล) ให้รู้ทั่วแล้ว ซึ่งความที่ (แห่งตน) เป็นผู้มิใช่ใจมิใช่ของแห่งตน ส่งไปแล้ว ซึ่งพัน แห่งกหาปณะ ท. ๑๕ (ด้วยคำ) ว่า (อ.หญิงคนิกกา ชื่อว่า สิริมา มีอยู่ ในเมือง นี้, (อ.อุตตรา กล่าวแล้ว) ว่า อ.ท่าน จงรับเอา ซึ่งพันแห่งทรัพย์ ทุก ๆ วัน ดังนี้ นำมาแล้ว (ซึ่งนางสิริมา) นั้น ด้วย กหาปณะ ท. เหล่านี้ กระทำแล้ว ให้เป็นผู้รับใช้ใกล้เท้า ของสามี จงกระทำ ซึ่งบุญ ท. เอง ดังนี้ ๕

อดสุส สตถา ทานานุโมทนา กโรนโต อนุพุทพิกถัง กเถสิ.

ธมฺมกถาวสาเน “ปุลณฺณเสฏฺฐิ จ ภริยา จสุส ธิตฺตา จ อุตฺตราติ ตโยปิ ชนา โสตาปฺนฺนา อเหตุ.

อปฺรภาเค ราชคหเสฏฺฐิ ปุลณฺณเสฏฺฐิโน ธิตฺโร อุตฺตโน ปุตฺตสุส วาเรสิ. โส “นาหิ ทสฺสามิตฺติ วตฺวา, “มา เอวํ กโรตุ, เอตฺตํ กาลํ อมฺเห นิสฺสาย วสนฺเตเนว เต สมฺปตฺติ ลหฺวธา, เทตฺ เม ปุตฺตสุส ธิตฺรณฺติ วุตฺเต, “โส มิจฺฉาทิฏฺฐิโก, มม ธิตฺตา ติหิ รตฺเนหิ วินา วตฺติตุํ น สกฺโกติ, เนวสุส ธิตฺโร ทสฺสามิตฺติ อาห.

อด นํ พหุ เสฏฺฐิคหฺปติกาทโย กุลปุตฺตา “มา เตเน สทฺธิ วิสุสาสํ ภินฺทิ, เทหิสฺส ธิตฺรณฺติ ยาจิสุ. โส เตสํ วจฺนํ สมฺปฏฺิจฺฉิตฺวา อาสาพฺพปุลณฺณมาโย ธิตฺโร อทาสิ. สา ปตฺติกุลํ คตฺกาลโต ปฏฺุจาย ภิกฺขุํ วา ภิกฺขุณี วา อุปฺสงฺกมิตฺตุํ ทานํ วา ทาตุํ ธมฺมํ วา โสตุํ นาลตฺถ.

เอวํ อเหตุตฺเตยฺสุ มาเสสุ วิตฺวตฺเตสุ สา สนฺตฺติเก จิตฺติ ปริจาริกิ ปุจฺฉิ “อิทานิ กิตฺตํ อญฺโตวสุสํ อวสิฏฺฐจฺนฺติ. “อเหตุมมาโส อญฺเยติ.

สา ปิตฺุ สาสนํ ปหิณฺติ “กสมฺมา มํ เอวฺวเป พนฺธนาคาเร ปกฺขิปฺปิสฺสุ? วรํ มํ ลกฺขณนาหตฺ กตฺวา ปเรสํ ทาสี สาเวตุํ, น เอวฺวปฺสุส มิจฺฉาทิฏฺฐิกกุลสุส ทาตุํ [วรํ], อาคตฺกาลโต ปฏฺุจาย ภิกฺขุทสฺสนาที่สุ เอกํปี ปุณฺณํ กาทุํ น ลภามิตฺติ.

อดสุสา ปิตา “ทุกฺขิตา วต เม ธิตฺตาติ อนตฺตมนตฺติ ปเวเตตฺวา ปญฺจทส กหาปณฺสทสฺสานิ เปเสสิ “อิมฺสมิํ นคเร สิริมา นาม คณิกกา อตฺถิ, เทวสิกํ สหฺสฺสํ คณฺหาติ อิมฺเห กหาปณฺเห ตํ อาเนตฺวา สามิกสุส ปทปริจาริกิ กตฺวา สยํ ปุณฺณยานิ กโรตฺถติ.

(อ.นางอุตตรา) นั้น (ยังบุคคล) ให้ร้องเรียกแล้ว ซึ่งนางสิริมา กล่าวแล้วว่า แนะหญิงสหาย (อ.ท่าน) รับเอาแล้ว ซึ่งกหาปณะ ท. เหล่านี้ จงบำเรอ ซึ่งสหาย ของท่าน ตลอดกึ่งแห่งเดือน นี้ ดังนี้ ๕

(อ.นางสิริมา) นั้น รับพร้อมแล้ว ว่า อ.ดิละ ดังนี้ ๕ (อ.นางอุตตรา) นั้น พาเอา (ซึ่งนางสิริมา) นั้น ไปแล้ว สู้สำนักของสามี, (ครั้นเมื่อคำ) ว่า (อ.เหตุ) นี้ อะไร ดังนี้ (อันสามี) นั้น เห็นแล้ว ซึ่งนางสิริมา กล่าวแล้ว, กล่าวแล้วว่า ข้าแต่ นาย อ.หญิงสหาย ของดิฉัน จงบำเรอ ซึ่งท่าน ท. ตลอดกึ่งแห่งเดือน นี้, ส่วนว่า อ.ดิฉัน เป็นผู้ใคร่เพื่ออันถวาย ซึ่งทาน ตลอดกึ่งแห่งเดือน นี้ ด้วยนั้นเทียว เป็นผู้ใคร่เพื่ออันฟัง ซึ่งธรรม (ตลอดกึ่งแห่งเดือน นี้) ด้วย (ย่อมเป็น) ดังนี้ ๕

(อ.สามี) นั้น เห็นแล้ว (ซึ่งหญิง) ผู้มีรูปงาม นั้น มีความรักอันเกิดขึ้นแล้ว รับพร้อมแล้ว ว่า อ.ดิละ ดังนี้ ๕

แม้ อ.นางอุตตรา แล นิมนต์แล้ว ซึ่งหมู่แห่งภิกษุมีพระพุทธรูปเจ้า- เป็นประมุข (กราบทูลแล้ว) ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ อ.ภิกษา (อันพระองค์ ท.) ไม่เสด็จไปแล้ว (ในที่) อื่น ฟังรับ (ในเรือน) นั้นนเทียว ตลอดกึ่งแห่งเดือน นี้ ดังนี้ รับแล้ว ซึ่งปฏิญญา ของพระศาสดา มีใจอันยินดีแล้ว ว่า (อ.ดิถีมหาปวารณา (จะมี) เพียงใด, (อ.เรา) จักได้ เพื่ออันบำรุง ซึ่งพระศาสดา ด้วย เพื่ออันฟัง ซึ่งธรรมด้วย เพียงนั้น จำเดิม (แต่วัน) นี้ ในกาลนี้ ดังนี้ ย่อมเทียวจัดแจงอยู่ ซึ่งกิจทั้งปวง ท. ในครัวใหญ่ (ด้วยคำ) ว่า (อ.ท่าน ท.) จงดื่ม ซึ่งข้าวต้ม อย่างนี้, จงทอด ซึ่งขนม ท. อย่างนี้ ดังนี้ ๕

ครั้งนั้น อ.สามี (ของนางอุตตรา) นั้น (คิดแล้ว) ว่า อ.วันพรุ่ง เป็นดิถีเป็นที่ย่อมให้ตักเตือน จักเป็น ดังนี้ เป็นผู้มีหน้าเฉพาะต่อโรง ครัวใหญ่ (เป็น) ยืนแล้ว ไกลหน้าต่าง แลดูอยู่ (ด้วยความคิด) ว่า อ.หญิงผู้เป็นอันธพาล นั้น ย่อมเทียว กุระทำอยู่ ซึ่งอะไร หนอแล ดังนี้ เห็นแล้ว ซึ่งธิดาของเศรษฐี นั้น ผู้เศร้าหมองด้วยเหงื่อ ผู้เกลื่อนกล่นแล้ว ด้วยเหงื่อ ผู้เปื้อนแล้วด้วยถ่านเพลิงและเขม่า ผู้เทียวจัดแจงอยู่ อย่างนั้น (คิดแล้ว) ว่า โอ อ.หญิงผู้อันธพาล ย่อมไม่เสวย ซึ่งสมบัติอันเป็นสิริ นี้ ในฐานะ มีอย่างนี้เป็นรูป, มีจิตอันยินดีแล้ว ว่า (อ.เรา) จักบำรุง ซึ่งสมณะผู้ไล่น ท. ดังนี้ ย่อมเทียวไป ดังนี้ หัวเราะแล้ว หลีกไปแล้ว ๕

(ครั้นเมื่อสามี) นั้น หลีกไปแล้ว อ.นางสิริมา ผู้ยืนแล้ว ในที่ไกล (แห่งสามี) นั้น (คิดแล้ว) ว่า (อ.สามี) นั้น แลดูแล้ว ซึ่งอะไร หนอ แล หัวเราะแล้ว ดังนี้ แลดูอยู่ โดยหน้าต่าง นั้นนเทียว เห็นแล้ว ซึ่งนางอุตตรา คิดแล้ว ว่า (อันสามี) นี้แลดูแล้ว (ซึ่งหญิง) นี้หัวเราะแล้ว, อ.ความเขยชิด กับ (ด้วยหญิง) นั้น (แห่งสามี) นี้ มีอยู่ แน่แท้ ดังนี้ ๕

สา สิริมี ปกโกสาเปตวา “สหายิก อิม กหาปณะ คเหตุวา อิม อพฺพมมาลํ ตว สหายกํ ปริจฺจหาตีติ อาห.

สา “สาธฺมฺมิตฺติ สมฺปฏฺจิจฺฉิ. สา ตํ อาทาย สามิกสฺส สนฺติกํ คนฺตฺวา, เตน สิริมี ทิสฺวา “กิมิทฺติ วุตฺเต, “สามี อิม อพฺพมมาลํ มม สหายิกา ตุมฺเห ปริจฺจตฺ, อหํ ปน อิม อพฺพมมาลํ ทานญฺเจว ทาทูกามา ธมฺมญฺจ โสตุกามาติ อาห.

โส ตํ อภฺธิปํ [อิติ] ทิสฺวา อฺปปนฺนสินฺโน โส “สาธฺมฺมิตฺติ สมฺปฏฺจิจฺฉิ.

อุตฺตราปิ โข พุทฺธปฺมุขํ ภิกฺขุสงฺฆํ นิมนฺเตตฺวา “ภนฺเต อิม อพฺพมมาลํ อญฺญตฺถ อคนฺตฺวา อิธฺว ภิกฺขา คเหตุพฺพาติ สตุถุ ปฏฺญญํ คเหตุวา “อิโตทานิ ปฏฺฐาย ยาว มหาปวารณา, ตาว สตุถารํ อฺปปุจฺจํ ธมฺมญฺจ โสตุ ลภิสฺสามิตฺติ ตฺวฺจฺจมานสา “เอวํ ยาคุ ปจฺจ, เอวํ ปฺปเว ปจฺจาทิ มหานเส สพฺพกิจฺจานิ สฺวิทฺทฺหฺตี วิจฺจติ.

อดสฺสา สามิกิ “เสว ปวารณา ภวิสฺสตีติ มหานสาภิมฺโข วาตปาเน จตฺวา “กิณฺนุ โข กโรนฺตี สา อนฺธพาลา วิจฺจตีติ โอลิเกนฺโต ตํ เสฏฺฐิฉีตฺริ เสทกิลินฺนํ จาริกาย โอลิเกนฺนํ อญฺจคารมสมฺมกฺขิตฺตฺตา สฺวิทฺทิตฺวา วิจฺจมานํ ทิสฺวา “อโ อญฺพาลา เอวฺรฺเป จาเน อิม สิริสมฺปตฺตี นานุโกติ, ‘มฺนุทกสมฺเณ อฺปปุจฺจิสฺสามิตฺติ ตฺวฺจฺจิตฺตา วิจฺจตีติ หสิตฺวา อปคฺคฺฉิ.

ตสฺมี อปคเต ตสฺส สนฺติเก จิตา สิริมา “กิณฺนุ โข โอลิเกตฺวา เอส หสิตี เตนว วาตปาเนน โอลิเกนฺตี อุตฺตรํ ทิสฺวา “อิม โอลิเกตฺวา อิมินา หสิตี, อพฺพา อิมสฺส เอตาย สทฺธิ สนฺนโว อตฺถิตฺติ จินฺเตสิ.

(อ.นางสิริมา) นั้น รู้แล้ว ซึ่งความที่ แห้งทน เป็นหญิงมีใน ภายนอก ในขณะที่ นั้น คิดแล้ว ว่า อ.กรรม อันหนัก อันเรา ผู้รอดอยู่ ซึ่งเคยใส่ อันเดีอดพลาแล้ว ในเบื้องบน (แห่งนางอุตตรา) นี้ เพราะเหตุสักว่าการหัวเราะแห่งสามีกระทำแล้ว, (อ.นางอุตตรา) นี้ ไม่สั่งบังคับแล้วซึ่งทาสีท. (ด้วยคำ) ว่า (อ.เจ้าท.) จะจับ (ซึ่งนางสิริมา) นั้น ดังนี้ ห้ามแล้ว ซึ่งทาสี ท. ทั้งปวง แม้ในกาลเป็นที่เบียดเบียน ซึ่งเรา ได้กระทำแล้ว (ซึ่งกรรม) อัน (อันบุคคล) ฟังกระทำ แก่เรา นั้นเทียว, ถ้าว่า อ.เรา จัก ไม่ (ยังนางอุตตรา) นี้ ให้อดโทษ ไซ้, อ.ศีระะ ของเรา ฟังแตก โดยส่วน ๗ ดังนี้ หมอบลงแล้ว ณ ที่ใกล้แห่งเท้า (ของนางอุตตรา) นั้น กล่าวแล้ว ว่า ข้าแต่แม่เจ้า (อ.ท่าน) ขอจงอดโทษ ต่อดิฉัน เกิด ดังนี้ ๕ (อ.นางอุตตรา กล่าวแล้ว) ว่า อ.ฉัน เป็นบิดา ผู้เป็นไปกับด้วยบิดา (เป็น) ครั้นเมื่อบิดาอดโทษอยู่ จักอดโทษ ดังนี้ ๕ (อ.นางสิริมา กล่าวแล้ว) ว่า ข้าแต่แม่เจ้า (อ.เหตุ) นั้น จะมี เกิด, อ.ดิฉัน ยังเศรษฐีชื่อว่าปุณณะ แม่ผู้เป็นบิดา ของท่าน จักให้ อดโทษ ดังนี้ ๕ (อ.นางอุตตรา กล่าวแล้ว) ว่า อ.เศรษฐีชื่อว่าปุณณะ เป็นบิดาผู้ให้เกิด ในวิภูฏะ (ยอมเป็น), แต่ ว่า ครั้นเมื่อบิดาผู้ให้เกิด ในวิภูฏะ อดโทษอยู่ อ.ฉัน จักอดโทษ ดังนี้ ๕

(อ.นางสิริมา ถามแล้ว) ว่า ก็ อ.ใคร เป็นบิดา ผู้ยังท่านให้เกิด ในวิภูฏะ (ยอมเป็น) ดังนี้ ๕ (อ.นางอุตตรา กล่าวแล้ว) ว่า อ.พระสัมมาสัมพุทธเจ้า (เป็นบิดาผู้ยังฉันให้เกิดในวิภูฏะ ยอมเป็น) ดังนี้ ๕ (อ.นางสิริมา กล่าวแล้ว) ว่า อ.ความคุ้นเคย กับ (ด้วยพระสัมมาสัมพุทธเจ้า) นั้น ย่อมไม่มี แก่ดิฉัน ดังนี้ ๕ (อ.นางอุตตรา กล่าวแล้ว) ว่า อ.ฉัน จักกระทำได้, อ.พระศาสดา ทรงพาเอา ซึ่งหมู่แห่งภิกษุ จักเสด็จมา (ในที่) นี้ ในวันพรุ่ง, อ.ท่าน ถือเอา ซึ่งสักการะ อันอันตนได้แล้วอย่างไร มาแล้ว (ในที่) นี้ นั้นเทียว จงทูล (ยังพระศาสดา) นั้น ให้ทรงอดโทษเกิด ดังนี้ ๕

(อ.นางสิริมา) นั้น (รับพร้อมแล้ว) ว่า ข้าแต่แม่เจ้า อ.ดิฉัน ดังนี้ ลูกขึ้นแล้ว ไปแล้ว สู่เรือน ของตน สั่งบังคับแล้ว ซึ่งยังหญิง ผู้เป็นบริวาร ท. มีรอยห่าเป็นประมาณ ยังของอันบุคคลพึงเคียว ท. ด้วย (ยังวัตถุ ท.) อันเกือกกลแก่แกง ด้วย อันมีอย่างต่าง ๆ ให้ถึงพร้อมแล้ว ถือเอา ซึ่งสักการะ นั้น มาแล้ว สู่เรือน ของนางอุตตรา ในวันรุ่งขึ้น ไม่อาจอยู่ เพื่ออัน (ยังสักการะ) ให้ตั้งอยู่เฉพาะ ในบาตร ของหมู่แห่งภิกษุ มีพระพุทธรูปเจ้าเป็นประมุข ได้ยืนแล้ว ๕

อ.นางอุตตรา ถือเอาแล้ว ซึ่งสักการะ นั้น ทั้งปวง จัดแจงแล้ว ๕ อ.นางสิริมา หมอบลงแล้ว ในที่ใกล้แห่งพระบาท ของพระศาสดา กับ ด้วยบริวาร ในกาลเป็นที่สุดลงแห่งกิจด้วยภักตร์ ๕

ครั้งนั้น อ.พระศาสดา ตรัสถามแล้ว (ซึ่งนางสิริมา) นั้น ว่า อ.ความผิด อะไร (มีอยู่) แก่เธอ ดังนี้ ๕ (อ.นางสิริมา กราบทูล แล้ว) ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ (อ.กรรม) ชื่อนี้ อันหม่อมฉัน กระทำแล้ว ในวันวาน, (ครั้นเมื่อความเป็น) อย่างนั้น (มีอยู่) อ.หญิงสหาย ของหม่อมฉัน ห้ามแล้ว ซึ่งทาสี ท. ผู้เบียดเบียนอยู่ ซึ่งหม่อมฉัน ได้กระทำแล้ว ซึ่งอุปการะ นั้นเทียว แก่หม่อมฉัน,

ตสมิ์ ขณะ สา อุตตโน พาหิริตฤภาวํ ฌตวา จินุเตสิ “มยา ภาริยํ กมฺมํ กตฺตํ สามิกสุสฺสฺส หลิตมตฺตการณํ อิมิสฺสา อูปริ ปกุกฺกุจฺจิตฺตํ สบปี อาสิญฺจนฺติยา, อຍ `คณฺหถ นนฺติ ทาสโย น อาณาเปตฺวา มํ วิหเสนกาเลปิ สพฺพา ทาสโย ปฏฺิพาหิตฺวา มยฺหํ กตฺตพฺพเมว อกาสิ; สจฺจํ อิมํ น ขมาเปสุสฺสามี, มุทฺธา เม สตฺตธา ฝลยฺยาติ ตสฺสา ปาทฺมุเล นิปฺชฺชิตฺวา “อฺยเย ขมาหิ เมติ อาห. “อหํ สปีติกา ธิตา ปิตฺริ ขมนฺเต ขมิสุสฺสามีติ. “โหตุ อฺยเย, ปิตฺริปี เต ปุณฺณเสฏฺฐี ขมาเปสุสฺสามีติ. “ปุณฺโณ มม วมฺมู ขนกปีตา, วิภูฏฺ ขนกปีตฺริ ขมนฺเต ปนาหํ ขมิสุสฺสามีติ.

“โก ปน เต วิภูฏฺ ขนกปีตาติ. “สมฺมาสมฺพุทฺโธติ. “มยฺหํ เตน สทฺธิ วิสุสาโส นตฺถิติ. “อหํ กิริสุสฺสามี, สตฺธา เสว ภิกฺขุสงฺฆํ อาทาย อีธาคมิสฺสตี; ตฺวํ ยถาลทฺธิํ สกฺกาโร คเหตุวา อีธว อาคนฺตฺวา ตํ ขมาเปหิติ.

สา “สาธุ อฺยเยติ อฺภูจาย อุตตโน เคนํ คนฺตฺวา ปญฺจสตา ปริวาริตฺติโย อาณาเปตฺวา นานาวิธานิ ขาทนียานิ เจว สฺวเปยฺยานิ จ สมฺปาเทตฺวา ปุณฺทิวเส ตํ สกฺกาโร อาทาย อุตฺตราย เคนํ อาคนฺตฺวา พุทฺธปฺปมฺขสฺส ภิกฺขุสงฺฆสฺส ปตฺเต ปตีฏฺสาเปตฺ อวิสหนฺตี อฺภูจาลี.

ตํ สพฺพํ คเหตุวา อุตฺตรา สํวิทฺหิ. สิริมา ภตฺตทิกฺจาวสาเน สทฺธิ ปริวารเณ สตฺถุ ปาทฺมุเล นิปฺชฺชิตฺ.

อถ นํ สตฺธา ปุจฺฉิ “โก เต อปฺจาโรติ. “ภนฺเต มยา หีโย อิทฺนฺนาม กตฺตํ, อถ เม สหายิกา มํ วิหเสนมานา ทาสโย นินวาเรตฺวา มยฺหํ อูปการเมว อกาสิ,

อ.หม่อมฉัน นั้น รู้แล้ว ซึ่งคุณ (ของหญิงสหาย) นี้ (ยังหญิงสหาย) นี้ให้ถอดโทษแล้ว, (ครั้นเมื่อความเป็น) อย่างนั้น (มีอยู่) (อ.หญิงสหาย) นั้น กล่าวแล้ว กะหม่อมฉัน ว่า ครั้นเมื่อพระองค์ ท. ทรงถอดโทษอยู่ (อ.ฉัน) จักถอดโทษ ดังนี้ ดังนี้ ๕ (อ.พระศาสดา ตรัสถามแล้ว) ว่า คุณก่อนอุตตรา ได้ยินว่า อ.อย่างนั้น หรือ ดังนี้ ๕ (อ.นางอุตตรา กราบทูลแล้ว) ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พระเจ้าข้า (อ.อย่างนั้น), อ.เนยใสอันเด็ดพล่านแล้ว อันหญิงสหาย ของหม่อมฉัน รอดแล้ว บนศีรษะ ในวันวาน ดังนี้ ๕ (อ.พระศาสดา ตรัสถามแล้ว) ว่า (ครั้นเมื่อความเป็น) อย่างนั้น (มีอยู่) อ.อะไร อันเธอ คิดแล้ว ดังนี้ ๕ (อ.นางอุตตรา กราบทูลแล้ว) ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ อ.หม่อมฉัน คิดแล้ว อย่างนี้ ว่า อ.จักรวาล เป็นจักรวาลแคบยิ่ง (ย่อมนั้น), อ.พรหมโลก เป็นโลกต่ำยิ่ง (ย่อมนั้น), อ.คุณ ของหญิงสหายของเรา เทียบ เป็นคุณใหญ่ (ย่อมนั้น), เพราะว่า อ.เรา อาศัยแล้ว (ซึ่งหญิงสหาย) นั้น ได้ได้แล้ว เพื่ออันถวายเป็นที่พึ่ง ด้วย เพื่ออันพึ่งซึ่งธรรม ด้วย, ถ้าว่า อ.ความโกรธ แห่งเรา มีอยู่ ในเบื้องบน (แห่งหญิงสหาย) นี้ ไซ้, (อ.เนยใส นี้) จงลวก ซึ่งเรา, หากว่า (อ.ความโกรธ แห่งเรา มีอยู่ ในเบื้องบน แห่งหญิงสหาย นี้) หามิได้ ไซ้, (อ.เนยใส นี้) จงอย่าลวก ดังนี้ แผ่ไปแล้ว (สุนางสิริมา) นั้น ด้วยเมตตา ดังนี้ ๕

อ.พระศาสดา ตรัสแล้ว ว่า คุณก่อนอุตตรา อ.ดีละ อ.ดีละ, อ.อัน (อันเธอ) ชนะ ซึ่งความโกรธ อย่างนี้ ย่อมควร, ก็ ชื่อ (อ.บุคคล) ผู้มีอันโกรธเป็นปกติ (อันบุคคล พึงชนะ) ด้วยการไม่โกรธ, (อ.บุคคล) ผู้ทั้งดำทั้งบริภาษ (อันบุคคล พึงชนะ) ด้วยการไม่ดำ ด้วยการไม่บริภาษ, (อ.บุคคล) ผู้มีความตระหนี่กระด้าง (อันบุคคล) พึงชนะ ด้วยการให้ (ซึ่งวัตถุ) อันเป็นของมีอยู่ แห่งตน, (อ.บุคคล) ผู้กล่าวเท็จโดยปกติ (อันบุคคล) พึงชนะ ด้วยคำอันจริง ดังนี้ ตรัสแล้ว ซึ่งพระศาสดา นี้ ว่า

(อ.บุคคล) พึงชนะ (ซึ่งบุคคล) ผู้โกรธโดยปกติ ด้วยการไม่โกรธ, (อ.บุคคล) พึงชนะ (ซึ่งบุคคล) ผู้ไม่ตี ด้วยความดี, (อ.บุคคล) พึงชนะ (ซึ่งบุคคล) ผู้มีความตระหนี่ ด้วยการให้, (อ.บุคคล) พึงชนะ (ซึ่งบุคคล) ผู้กล่าวซึ่งคำอันเหลวไหลโดยปกติ ด้วยคำอันจริง ดังนี้ ๕

(อ.อรรถ ว่า) ก็ อ.บุคคล ผู้โกรธโดยปกติ (อันบุคคล) เป็นผู้ไม่โกรธ เป็น พึงชนะ ๕ (อ.บุคคล) ผู้ไม่ตี คือว่า ผู้ไม่เจริญ (อันบุคคล) เป็นผู้เจริญ เป็น (พึงชนะ), (อ.บุคคล) ผู้มีความตระหนี่ คือว่า ผู้มีความตระหนี่กระด้าง (อันบุคคล พึงชนะ) ด้วยจิตอันประกอบพร้อมแล้วด้วยการสละ (ซึ่งวัตถุ) อันเป็นของมีอยู่ แห่งตน, (อ.บุคคล) ผู้กล่าวซึ่งคำอันเหลวไหลโดยปกติ (อันบุคคล) พึงชนะ ด้วยคำอันจริง, เพราะเหตุนี้ (อ.พระผู้มีพระภาคเจ้า) ตรัสแล้ว อย่างนี้ ว่า **อกุโกธเน ชิเน โกรธ ๕เปฯ สจเจนาลิกวาทินิ** (ดังนี้) ดังนี้ (ในบท ท.) เหล่านี้หนนา (แห่งบท) ว่า **อกุโกธเน** ดังนี้เป็นต้น ๕

ในกาลเป็นที่สุดลงแห่งเทศนา อ.นางสิริมา กับ ด้วยหญิง ท. มีรอยทำเป็นประมาณ ตั้งอยู่เฉพาะแล้ว ในไสตปาตติผล ดังนี้แล ๕

สาหิ อิมิสฺสา คุณิ ชานิตฺวา อิมิ ขมาเปสฺสิ, อถ มํ เสาสา ๑ตุมฺเหสุ ขมนฺเตสุ ขมิสฺสามิตี อาหาตี. “เอวํ กิร อุตฺตเรตี. “อาม ภาเน, ทีโย สีสฺเส เม สหายิกาย ปกุกฺกุจฺจิตฺสปี อาสิตฺตุนตี. “อถ ตยา กิ จินฺติตฺตุนตี. “จกฺกวาฬิ อติสมฺพาฬิ, พุรฺหมโลโก อติเน็จ, มม สหายิกาย คุณฺว มหนฺโต; อหญฺพิ เอตี นิสฺสาย ทานญจ ทาตุ ฐมฺมญจ โสตุ อลตฺถิ; สจ เม อิมิสฺสา อฺบริ โกโร อตฺถิ, อิทิ มํ ทพฺตุ, โน เจ, มา ทพฺตุตี เอวํ จินฺเตตฺวา อิมิ เมตฺตาย ผริ ภาเนตี.

สตฺธา “สาธุ สาธุ อุตฺตเร, เอวํ โภถิ ชินฺตุ วฏฺฏตี; โภถิ ทิ นาม อุกฺโกธเน, อุกฺโกธกปริภาสโก อนุกฺโกสเนน อปริภาสเนน, ญทฺธมฺจฺฉริ อตฺตโน สนฺตกฺกุสฺส ทาเนน ชินฺตพฺโพ, มุสาวาที สจฺจวณฺเนน ชินฺตพฺโพตี วตฺวา อิมิ คาถมาห

“อกุโกธเน ชิเน โกรธ, อสาธุ สาธุนา ชิเน, ชิเน กทริยํ ทาเนน, สจเจนาลิกวาทินนฺตี.

ตตฺถ “**อกุโกธเนนาตี:** โภถโน ทิ ปุคฺคโล อุกฺโกธเน หุตฺวา ชินฺตพฺโพ. อสาธุ อภทฺทโก ภทฺทเกน หุตฺวา, กทริโย ญทฺธมฺจฺฉริ อตฺตโน สนฺตกฺกุสฺส จาคจิตฺเตน, อลิกวาที สจฺจวณฺเนน ชินฺตพฺโพ; ตสฺมา เอวมาห “**อกุโกธเน ชิเน โกรธ ๕เปฯ สจเจนาลิกวาทินนฺตี.**

เทศนาวสานเน สิริมา สทุธิ ปญฺจสตฺธาติ อิตฺถิทิ ไสตปาตติผล ปติฏฺฐตีตี.

๔. อ.เรื่องแห่งปัญหาของพระเถระชื่อว่าโมคคัลลานะ (อันข้าพเจ้า จะกล่าว) ๕

๔. โมคคัลลานตุเถรปญหวัตถุ.

อ.พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ในพระเชตวัน ทรงปรารภซึ่งปัญหา ของพระเถระชื่อว่ามหาโมคคัลลานะ ตรัสแล้วซึ่งพระธรรมเทศนา นี้ว่า **สัจจ ภาณ** ดังนี้ เป็นต้น ๕

“สัจจ ภาณติ อิมं ธมฺมเทศนํ สตุถา เขตวเน วิหฺรฺนฺโต มหาโมคคัลลานตุเถรสฺส ปญฺหํ อารพฺภ กเถสิ.

ดังจะกล่าวโดยพิสดาร ในสมัย หนึ่ง อ.พระเถระ ไปแล้วสู่ที่จาริกในเทวโลก ยืนแล้ว ณ ประตูแห่งวิมาน ของเทพธิดาผู้มีศักดิ์ใหญ่ กล่าวแล้ว อย่างนี้ ว่า ดูก่อนเทพธิดา อ.สมบัติ ของท่านใหญ่, (อ.สมบัติ อันท่าน) กระทำแล้ว ซึ่งกรรม อะไร ได้แล้ว ดังนี้ (กะเทพธิดา) นั้น ผู้ มาแล้ว สู่สำนัก ของตน ไหว้แล้ว ยืนแล้ว ๕ (อ.เทพธิดา กล่าวแล้ว) ว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ (อ.ท่าน ท.) ขอจงอย่าถาม ซึ่งดิฉัน ดังนี้ ๕

เอกสฺมี หิ สมเย เถโร เทวจาริกํ คนฺตุวามเสฏฺกขาเย เทวธิตาย วิมานทฺวาเร จตุวา ตํ อตฺตโนสนฺติกํ อากนฺตุวา วนฺทิตฺวา จิตฺตํ เอวมาห “เทวธิตมฺหตี เต สมฺปตฺติ, กิ กมฺมํ กตฺวา ลพฺธาติ. “มา มํ ภนฺเต ปุจฺจถาติ.

ได้ยินว่า อ.เทพธิดา ละอายอยู่ เพราะกรรมอันเล็กน้อยของตน ย่อมกล่าว อย่างนี้ ๕

เทวธิตา กิร อตฺตโน ปริตฺตกมฺเมน ลพฺชฺชมานา เอวํ วทตี.

ก็ (อ.เทพธิดา) นั้น อันพระเถระ เมื่อกล่าว ว่า (อ.ท่าน) จงบอกนั่นเทียว ดังนี้ กล่าวแล้ว ว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ อ.ทาน อันดิฉันถวายแล้วหามิได้นั้นเทียว, อ.การบูชา (อันดิฉัน) กระทำแล้วหามิได้, อ.ธรรม (อันดิฉัน) ฟังแล้ว หามิได้, (อ.เหตุ) สักว่าความสัจย์ (อันดิฉัน) รักษาแล้ว อย่างเดียว ดังนี้ ๕

สา ปน เถเรน “กเถหิเยวาทิ วุจฺจมานา อาม “ภนฺเต มยา เนว ทานํ ทินฺนํ, น ปุชฺชา กตา, น ธมฺโมสุโต; เกวลํ สจฺจมตฺตํ รกฺขิตฺวา.

อ.พระเถระ ไปแล้ว สู่ประตูแห่งวิมาน ท. แม่เหล่าอื่น ถวายแล้วซึ่งเทพธิดา ท. แม่เหล่าอื่นอีก ผู้ทั้งมาแล้ว ๕ ๕

เถโร อญฺญานิปิ วิมานทฺวารานิ คนฺตุวามาคตา อปฺราปี เทวธิตโร ปุจฺจติ.

ในเทพธิดา ท. แม่เหล่านั้น ผู้ไม่อาจอยู่ เพื่ออัน ปิดบังแล้วห้าม ซึ่งพระเถระ อย่างนั้นนั้นเทียว หนา อ.เทพธิดา นางหนึ่ง กล่าวแล้วก่อน ว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ (ในบุญกรรม ท.) มีทานเป็นต้นหนา (อ.บุญกรรม) ชื่อว่า อัน อันดิฉัน กระทำแล้ว ย่อมไม่มี, ก็ อ.ดิฉันเป็นทาสี (ของบุคคล) อื่น ได้เป็นแล้ว ในกาลแห่งพระพุทธรเจ้า-พระนามว่ากัสสปะ ๕

ตาสุปิ ตเถว นิคฺขิตฺวา เถโร ปฏฺิพาหิตุํ อสฺกโกนฺตีสฺส เอกา ตาว อาม “ภนฺเต มยา ทานาที่สุ กตํ นาม นตฺถิ, อหํ ปน กสฺสปพฺพุทฺธกาเล ปรสฺส ทาสี อโหสิ.

อ.นาย ของดิฉัน นั้น เป็นคนดูร้าย เป็นคนหยาบคาย เกินเปรียบ (เป็น) ย่อมต้อย ซึ่งศีรษะ ด้วยท่อนไม้ หรือ หรือว่า ด้วยท่อนฟืน อัน (อันตน) ทั้งถือเอาแล้ว ๕ นั้นเทียว, อ.ดิฉัน นั้น ครั้นเมื่อความโกรธ เกิดขึ้นแล้ว บริภาษแล้ว ซึ่งตนนั้นเทียว ว่า อ.นาย ของเจ้า นั้น เป็นใหญ่ เพื่ออันกระทำ ซึ่งเจ้า ให้เป็นผู้มีลักษณะอันขจัดแล้ว หรือ หรือว่า เพื่ออันตัด (ซึ่งอวัยวะ ท.) มีจมูกเป็นต้น ของเจ้า (ยอมเป็น), (อ.เจ้า) อย่าโกรธแล้ว ดังนี้ ไม่ได้กระทำแล้วชื่อ ซึ่งความโกรธ, เพราะเหตุนั้น อ.สมบัติ นี้ อันดิฉัน ได้แล้ว ดังนี้ ๕

ตสฺสา เม สามิโก อติวีย จณฺโท ผรุสฺสคหิตคฺคหิตเนว กฏฺเจเน วา กลิงฺคเณ วา สีสํ ภินฺทติ, สาหํ อูปฺปนฺเน โภเป `เอส ตว สามิโก ลกฺขณาทํ วา ตํ กาทุํ นาสาทินิ วา เต จินฺทิตุํ อิสฺสโร, มา กุชฺฌิติ อตฺตานเมว บริภาสิตฺวา โภปํ นาม นากาสี; เตเน เม อยํ สมฺปตฺติ ลพฺธาติ.

(อ.เทพธิดา ท.) บอกแล้ว ซึ่งทาน อันนิตหน้อย อัน อันตน อันตน กระทำแล้ว โดยนัย มีว่า (อ.เทพธิดา) อื่นอีก กล่าวแล้ว ว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ อ.ดิฉัน รักษาอยู่ ซึ่งไรแห่งอ้อย ได้ถวายแล้ว ซึ่งลำแห่งอ้อย ลำหนึ่ง แก่ภิกษุ รูปหนึ่ง (ดังนี้), (อ.เทพธิดา) อื่นอีก (กล่าวแล้ว) ว่า (อ.ดิฉัน) ได้ถวายแล้ว ซึ่งมะพลับ ผลหนึ่ง (แก่ภิกษุ รูปหนึ่ง ดังนี้), (อ.เทพธิดา) อื่นอีก (กล่าวแล้ว) ว่า (อ.ดิฉัน) ได้ถวายแล้ว ซึ่งผักเหลียง ผลหนึ่ง (แก่ภิกษุ รูปหนึ่ง ดังนี้), อ.เทพธิดา อื่นอีก (กล่าวแล้ว) ว่า (อ.ดิฉัน) ได้ถวายแล้ว ซึ่งลินจี ผลหนึ่ง (แก่ภิกษุ รูปหนึ่ง ดังนี้), (อ.เทพธิดา) อื่นอีก (กล่าวแล้ว) ว่า (อ.ดิฉัน) ได้ถวายแล้ว ซึ่งกำแห่งเหง้ามัน เหง้าหนึ่ง (แก่ภิกษุ รูปหนึ่ง ดังนี้), (อ.เทพธิดา) อื่นอีก กล่าวแล้ว ว่า (อ.ดิฉัน) ได้ถวายแล้ว ซึ่งกำแห่งสะเดากำหนึ่ง (แก่ภิกษุ รูปหนึ่ง ดังนี้) ดังนี้ เป็นต้น กล่าวแล้ว ว่า อ.สมบัตินี้ อันดิฉัน ท. ได้แล้ว เพราะเหตุ นี้ ดังนี้ ฯ

อ.พระเถระ ฟังแล้ว ซึ่งกรรม (อันเทพธิดา ท.) เหล่านั้น กระทำแล้ว ข้ามลงแล้ว จากสวรรค์ เข้าไปเฝ้าแล้ว ซึ่งพระศาสดา ทูลถามแล้ว ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ (อันบุคคล) อาจ หรือ หนอ แล เพื่ออันใด ซึ่งสมบัตินั้นเป็นทิพย์ (ด้วยเหตุ) สักว่าการกล่าว ซึ่งคำสัตย์ (ด้วยเหตุ) สักว่าการยังความโกรธให้ดับ (ด้วยเหตุ) สักว่าการถวายซึ่งผลไม้มีมะพลับเป็นต้น อันนิตหนอยยิ่ง ดังนี้ ฯ (อ.พระศาสดา ตรัสแล้ว) ว่า ดูกอนโมคคัลลานะ (อ.เธอ) ย่อมถาม ซึ่งเรา เพราะเหตุไร ? อ.เนื้อความนี้ อันเทพธิดา ท. บอกแล้ว แก่เธอ มิใช่หรือ ดังนี้ ฯ (อ.พระเถระ กราบทูลแล้ว) ว่า ข้าแต่พระองค์-ผู้เจริญ พระเจ้าข้า (อ.อย่างนั้น), อ.สมบัตินั้นเป็นทิพย์ (อันบุคคล) เห็นจะ ย่อมได้ (ด้วยเหตุ) มีประมาณเท่านี้ หรือ ดังนี้ ฯ

ครั้งนั้น อ.พระศาสดา ตรัสแล้ว (กะพระเถระ) นั้น ว่า ดูกอน-โมคคัลลานะ (อ.บุคคล) กล่าวแล้ว (ซึ่งเหตุ) สักว่าความสัตย์ ก็ดี ละแล้ว (ซึ่งเหตุ) สักว่าความโกรธ ก็ดี ให้แล้ว ซึ่งทาน อันนิตหนอย ก็ดี ย่อมไป สู่เทวโลก นั้นเทียว ตรัสแล้ว ซึ่งพระศาสดา นี้ ว่า

(อ.บุคคล) ฟังกล่าว ซึ่งคำสัตย์, (อ.บุคคล) ไม่ฟังโกรธ, (อ.บุคคล) ผู้ (อันบรรพชิต ท. ผู้มีศีล) ขอแล้ว ฟังให้ (ซึ่งไทยธรรม) แม้น้อย, (อ.บุคคล) ฟังไป ในสำนัก ของเทพ ท. ด้วยฐานะ ท. ๓ เหล่านั้น ดังนี้ ฯ

(อ.อรรถ ว่า) ฟังแสดง คือว่า ฟังกล่าว ซึ่งคำสัตย์ (ดังนี้ ในบท ท.) เหล่านั้นหนา (แห่งหมวดสองแห่งบท) ว่า **สจฺจํ ภณ** ดังนี้, อ.อธิบายว่า ฟังตั้งอยู่เฉพาะ ในคำสัตย์ ดังนี้ ฯ

(อ.อรรถ) ว่า ไม่ฟังโกรธ (ต่อบุคคล) อื่น ดังนี้ (แห่งบท) ว่า **น กุชฺฌเมย** ดังนี้ ฯ

(อ.อรรถ ว่า) อ.บรรพชิต ท. ผู้มีศีล ชื่อว่า ผู้ขอ ฯ จริงอยู่ (อ.บรรพชิต ท.) เหล่านั้น ไม่ขอแล้วเทียว ว่า (อ.ท่าน ท.) จงให้ ดังนี้ ย่อมยื่น ณ ประตู่แห่งเรือน แม้นโดยแท้, ถึงอย่างนั้น (อ.บรรพชิต ท. เหล่านั้น) ชื่อว่า ย่อมขอ นั้นเทียว โดยเนื้อความ, (อ.บุคคล) ผู้ (อันบรรพชิต ท.) ผู้มีศีล ขอแล้ว อย่างนี้ ครั้นเมื่อไทยธรรมแม้น้อย มีอยู่ ฟังให้ (ซึ่งไทยธรรม) แม้นมีประมาณน้อย (ดังนี้ แห่งบท) ว่า **ยาจิจโต** ดังนี้ เป็นต้น ฯ

อปฺรา อาห “อหิ ภาเนเต อจฺจุญฺเจเตตํ ฤทฺษมานา เอกสุส ภิกฺขุโน เอกํ อจฺจุญฺญจฺจึ อทาสึ; อปฺรา `เอกํ ทิมฺพฺรสุสํ อทาสึ; อปฺรา `เอกํ เอลาพุกํ อทาสึ; อปฺรา `เอกํ ฝารุสํ อทาสึ; อปฺรา `เอกํ มุลกมฺมุจฺจึ อทาสึ; อปฺรา `เอกํ นิมฺพมฺมุจฺจึ อทาสินฺนุติ อาทินา นเยน อตฺตนา อตฺตนา กตํ ปริตฺตกํ ทานํ อารโจะตฺวา “อิมินา การณเณน อมฺเหหิ อยํ สมฺปตฺติ ลทฺฐาติ อาหํสุ.

เถโร ตาหิ กตมมํ สุตฺวา สคฺคโต โอตฺริตฺวา สตุถารํ อฺปฺสงฺกมิตฺวา ปุจฺฉิ “สกุภา นุ โข ภาเนเต สจฺจกณฺมตฺเตน โกปนินฺพฺพาปนมตฺเตน อติปริตฺตเกณ ทิมฺพฺรสุสกาทิตานมตฺเตน ทิพฺพสมฺปตฺติ ลทฺฐนฺนุติ. “กสุมา มํ โมคฺคฺลฺลาน ปุจฺฉสิ? นนฺ เต เทวธิดาหิ อยมตฺโต กถิตฺติ. “อาม ภาเนเต, ลทฺฐาติ มญฺเฏ เอตฺตเกณ ทิพฺพสมฺปตฺติติ.

อถ นํ สตุถา “โมคฺคฺลฺลาน สจฺจมตฺตํ กเถตฺวาปิ โโกปมตฺตํ ชนิตฺวาปิ ปริตฺตกํ ทานํ ทตฺวาปิ เทวโลกํ คจฺจติเยวาทิ วตฺวา อิมํ คาถมาห

“สจฺจํ ภณ, น กุชฺฌเมย, ทชฺชา อปฺปปี ยาจิจโต, เอเตหิ ตีหิ จาเนหิ คจฺเช เทวาน สนฺนุติเกติ.

ตตฺถ “**สจฺจํ ภณ**ติ: สจฺจํ ที่เปยฺย โวหเรยฺย, สจฺเจ ปติฏฺฐเหยยยาติ อตฺโต.

น กุชฺฌเมยยาติ: ปรสฺส น กุชฺฌเมย.

ยาจิจโต: ยาจกา นาม สีลวฺนฺโต ปพฺพชิตา. เต หิ กิณฺจาปิ “เทธาติ อยาจิตฺวาเว ชฺรทฺวาเร ติฏฺฐนฺนุติ, อตฺโต ปน ยาจนฺนุติเยว นาม; เอวํ สีลวฺนฺเตหิ ยาจิจโต อปฺปสมฺมปี เทยฺยธมฺเม วิชฺชมาเน อปฺปมตฺตกมฺปิ ทเทยฺย.

อ.อรรถ ว่า (อ.บุคคล) ฟังไป สู่เทวโลก (ในเหตุ ท.) เหล่านั้นหา ด้วยเหตุ แม้อย่างหนึ่ง ดังนี้ (แห่งหมวดสองแห่งบท) ว่า **เอเตหิ ตีหิ** ดังนี้ เป็นต้น ฯ

ในกาลเป็นที่สุดลงแห่งเทศนา (อ.ชน ท.) มาก บรรลุแล้ว (ซึ่งอริยผล ท.) มีโสดาปัตติผลเป็นต้น ดังนี้แล้ว ฯ

เอเตหิ ตีหิ: เอเตสุ เอเกนาปี การณน เทวโลกิ คจฺเจยฺยาติ อตุโธ.

เทศนาวิธาน พหู โสตาปัตติผลาทีนิ ปาปุณฺณิสฺสุติ.

อ.เรื่องแห่งปัญหาของพระเถระชื่อว่ามหาโมคคัลลานะ (จบแล้ว) ฯ

โมคคัลลานตุเถรปญฺหวตฺตฺ.

๕. อ.เรื่องแห่งปัญหา อันภิกษุ ท. ทูลถามแล้ว (อันข้าพเจ้า จะกล่าว) ฯ

๕. ภิกฺขุหิ ปุฏฺจปญฺหวตฺตฺ.

อ.พระศาสดา เมื่อ ทรงอาศัย ซึ่งเมืองชื่อว่าสาเกต ประทับอยู่ในอัญชนวัน ทรงปรารภ ซึ่งปัญหา อันภิกษุ ท. ทูลถามแล้ว ตรัสแล้ว ซึ่งพระธรรมเทศนา นี้ ว่า **อหิสกา เย** ดังนี้ เป็นต้น ฯ

“**อหิสกา เยติ** อิมํ ธมฺมเทสนํ สตุถา สาเกตํ นิสฺสาย อญฺชนวเน วิหรนฺโต ภิกฺขุหิ ปุฏฺจปญฺหวตฺตฺ อารพฺภา กเถสิ.

ได้ยินว่า อ.พราหมณ์ผู้แก่ ผู้อยู่ในเมืองชื่อว่าสาเกตโดยปกติ คนหนึ่ง ออกไปอยู่ จากเมือง ในกาลเป็นที่เสด็จเข้าไป สู่เมืองชื่อว่าสาเกต เพื่อก่อนข้าว แห่งพระผู้มีพระภาคเจ้า ผู้อันหมู่แห่งภิกษุ- แวดล้อมแล้ว เห็นแล้ว ซึ่งพระทศพล ในระหว่างแห่งประตู หมอบลงแล้ว ไกล้พระบาท ท. จับแล้ว ที่ข้อพระบาท ท. มัน (ทูลแล้ว) ว่า แน่ะพ่อ อ.มารดาและบิดา ท. อันบุตร ท. ฟังปฏิบัติ ในกาล (แห่งมารดาและบิดา ท.) แก่แล้ว ชื่อ มีไข้หรือ, (อ.ท่าน) ไม่แสดงแล้ว ซึ่งตน แก่เรา ท. ตลอดกาล มีประมาณเท่านี้ เพราะเหตุไร ? อ.ท่าน เป็นผู้ อันเรา เห็นแล้ว ก่อน ย่อมเป็น, (อ.ท่าน) จงมา เพื่ออันเห็น แม้ซึ่งมารดา ดังนี้ พาเอา ซึ่งพระศาสดา ได้ไปแล้ว สู่เรือน ของตน ฯ

ภควโต กิร ภิกฺขุสงฺฆปริวตฺตสฺส สาเกตํ ปิณฺฑพาย ปวิสฺนกาเล เอโก สาเกตวาสิ มหุลฺลกพฺราหฺมณเณ นครโต นิภฺขมฺนฺโต อนฺตรทฺวาเร ทสฺพลํ ทิสฺวา ปาเทสุ นิปิตฺตฺวา โคปุณฺนเกสุ ทพฺพิทํ คเหตุวา “ตาด นนฺ นาม ปุตุเตหิ ชิณฺณกาเล มาตาปีตโร ปุฏฺจคฺคิตฺตพฺพา; กสฺมา เอตฺตํ กาลํ อมฺหากํ อตฺตานํ น ทสฺเสสิ? มยา ตาว ทิฏฺฐิสิ, มาตริปี ปสฺสสิตุ เอหิตฺติ สตุถาริ คเหตุวา อตฺตโน เคหิ อคฺมาสิ.

อ.พระศาสดา เสด็จไปแล้ว (ในที่) นั้น ประทับนั่งแล้ว บนอาสนะ อัน (อันบุคคล) ปลาดแล้ว กับ ด้วยหมู่แห่งภิกษุ ฯ

สตุถา ตตฺถ คนฺตฺวา ปญฺหวตฺเต อาสเน นิสฺสิทิสฺสทฺธิ ภิกฺขุสงฺฆเณ.

แม้ อ.นางพราหมณี มาแล้ว หมอบลงแล้ว ไกล้พระบาท ท. ของพระศาสดา กล่าวแล้ว ว่า แน่ะพ่อ (อ.ท่าน) เป็นผู้ไปแล้ว (ในที่) ไหน ตลอดกาล มีประมาณเท่านี้ ย่อมเป็น ? อ.มารดาและบิดา ท. (อันบุตร ท.) ฟังบำรุง ในกาล (แห่งมารดาและบิดา ท.) เป็นคนแก่ ชื่อ มีไข้หรือ ดังนี้ ยังบุตรและธิดา ท. ให้ถวายบังคมแล้ว (ด้วยคำ) ว่า (อ.เจ้า ท.) จงมา, จงไหว้ ซึ่งพี่ชาย เกิด ดังนี้ ฯ

พฺราหฺมณิปี อาคฺนฺตฺวา สตุถฺ ปาเทสุ นิปิตฺตฺวา “ตาด เอตฺตํ กาลํ กหิ คโตสิ? นนฺ นาม มาตาปีตโร มหุลฺลกกาเล อฺปุฏฺจาทพฺพาติ วตฺวา ปุตุตฺตฺติโร “เอถ, ภาตริ วนฺทฺธาตี วนฺทฺทาเปสิ.

(อ.ชน ท.) เหล่านั้น แม่ทั้งสอง มีใจอันยินดีแล้ว อังคาสแล้ว ซึ่งหมู่แห่งภิกษุ มีพระพุทธเจ้าเป็นประมุข ทูลแล้ว ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ (อ.พระองค์ ท.) ขอจงทรงรับ ซึ่งภิกษา (ในที่) นี้ นันทิเยว เนื่องนิตยฺ ดั่งนี้, (ครั้นเมื่อพระดำรัส) ว่า ชื่อ อ.พระพุทธเจ้า ท. ย่อมไม่รับ ซึ่งภิกษา ในที่แห่งเดียวนั้นเทียว เนื่องนิตยฺ ดั่งนี้ (อันพระศาสดา) ตรัสแล้ว, กราบทูลแล้ว ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ถ้าอย่างนั้น (อ.ชน ท.) เหล่าใด ย่อมมา เพื่ออันนิมนต์ ซึ่งพระองค์ ท., (อ.พระองค์ ท.) ฟังทรงส่งไป (ซึ่งชน ท.) เหล่านั้น ในสำนักของข้าพระองค์ ท. ดั่งนี้ ฯ

อ.พระศาสดา ทรงส่งไปแล้ว (ซึ่งชน ท.) ผู้มาแล้ว เพื่ออันนิมนต์ จำเดิม (แต่กาล) นั้น (ด้วยพระดำรัส) ว่า (อ.ท่าน ท.) ไปแล้ว จงบอกแก่พราหมณ์ ดั่งนี้ ฯ

(อ.ชน ท.) เหล่านั้น ไปแล้ว ย่อมกล่าว กะพราหมณ์ว่า อ.ข้าพเจ้า ท. ย่อมนิมนต์ ซึ่งพระศาสดา เพื่อภิกษาอันจะมีในวันพรุ่ง ดั่งนี้ ฯ ในวันรุ่งขึ้น อ.พราหมณ์ ถือเอา ซึ่งภิกษณะแห่งภัตตและภิกษณะแห่งวัตถุอันเกือกุลแก่แกง ท. จากเรือน ของตน ย่อมไป สู่ที่เป็นที่ประทับนั่ง ของพระศาสดา ฯ

ก็ ครั้นเมื่ออันนิมนต์ (ในที่) ปอื่น ไม่มีอยู่ อ.พระศาสดา ย่อมทรงกระทำ ซึ่งกิจด้วยภัตต ในเรือน ของพราหมณ์นั้นเทียว ฯ (อ.ชน ท.) เหล่านั้น แม่ทั้ง ๒ ถวายอยู่ ซึ่งไทยธรรม ของตน แก่พระตถาคตเจ้า ตลอดกาลเนื่องนิตยฺ ฟังอยู่ ซึ่งธรรมกถา (ของพระตถาคตเจ้า ตลอดกาลเนื่องนิตยฺ) บรรลุแล้ว ซึ่งอนาคามีผล ฯ

อ.ภิกษุ ท. ยังว่าจาเป็นเครื่องกล่าว ว่า ดูก่อนท่านผู้มีอายุ ท. อ.พราหมณ์ ชื่อ ไนน์ ย่อมรู้ ว่า อ.พระราชาพระนามว่าสุทโธทนะ เป็นพระบิดา ของพระตถาคตเจ้า (ย่อมเป็น), อ.พระนางมหายา เป็นพระมารดา (ของพระตถาคตเจ้า ย่อมเป็น) ดั่งนี้, ฐอยู่ เทียว กับ ด้วยพราหมณ์ ย่อมเรียก ซึ่งพระตถาคตเจ้า ว่า อ.บุตร ของเรา ท. ดั่งนี้, แม่ อ.พระศาสดา (ทรงยังค่านัน) ให้อยู่ที่บแล้ว อย่างนั้น นั้นเทียว, อ.อะไร หนอ แล เป็นเหตุ (ย่อมเป็น) ดั่งนี้ ให้ตั้งขึ้นพร้อมแล้ว ในโรงเป็นที่กล่าวกับด้วยการแสดงซึ่งธรรม ฯ

อ.พระศาสดา ทรงสดับแล้ว ซึ่งว่าจาเป็นเครื่องกล่าว (ของภิกษุ ท.) เหล่านั้น ตรัสแล้ว ว่า ดูก่อนภิกษุ ท. (อ.ชน ท.) เหล่านั้น แม่ทั้ง ๒ ย่อมเรียก ซึ่งบุตร ของตน นั้นเทียว ว่า อ.บุตร ดั่งนี้ ดั่งนี้ ทรงนำมาแล้ว ซึ่งเรื่องอันล่วงไปแล้ว ทรงแสดงแล้ว ซึ่งความที่ (แห่งพระองค์) เป็นบุตร (ของชน ท.) เหล่านั้น ตลอดพันแห่งชาติ ท. ๓ (ด้วยพระดำรัส) ว่า ดูก่อนภิกษุ ท. อ.พราหมณ์ นี้ เป็นบิดา ของเรา ได้เป็นแล้ว ตลอดร้อยแห่งชาติ ท. ๕ มีระหว่างออกแล้ว ในกาลอันไปแล้ว, เป็นอา (ของเรา) ได้เป็นแล้ว) ตลอดร้อยแห่งชาติ ท. ๕, เป็นลุง (ของเรา) ได้เป็นแล้ว) ตลอดร้อยแห่งชาติ ท. ๕, อ.พราหมณ์ แม้นั้น เป็นมารดา ของเรา ได้เป็นแล้ว) ตลอดร้อยแห่งชาติ ท. ๕ มีระหว่างออกแล้วนั้นเทียว,

เต อุโกปิ ตมฺภุสฺมาสนา พุทฺธปฺมุขํ ภิกฺขุสงฺฆํ ปรีวีสิตฺวา “ภนฺเต อีธเว นิพฺพุตฺติ ภิกฺขุ คณฺหธาติ วตฺวา, “พุทฺธา นาม เอกภฺจาเนยเว นิพฺพุตฺติ ภิกฺขุ น คณฺหตฺติ วตฺเต, “เตนหิ ภนฺเต เย โว นิมนฺเตตฺตุ อากฺขณฺติ, เต อมฺหากํ สนฺติเก ปหิณฺเอยฺยาถาติ อาหฺสุ.

สตฺถา ตโต ปฏฺจาย นิมนฺเตตฺตุ อากเต “คนฺตุวา พฺราหฺมณฺสฺส อาโรเจถาติ เปเสสิ.

เต คนฺตุวา “มยํ สุวาทนาย สตฺถารํ นิมนฺเตมาติ พฺราหฺมณฺ วทฺนฺติ. พฺราหฺมโณ ปฺนทิวเส อตฺตโน เคหโต ภตฺตภาชนฺสุเปยฺยภาชนานิ อาทาย สตฺตุนิสฺสทฺนฺจฺจํ คจฺจติ.

อณฺตุตฺต ปน นิมนฺตเน อสฺติ สตฺถา พฺราหฺมณฺสฺสเว เคเห ภตฺตกิจฺจํ กโรติ. เต อุโกปิ อตฺตโน เทยฺยธมฺมํ นิจฺจกัลลํ ตถาคตฺสฺส เทนฺตา ธมฺมกถํ สุณฺนฺตา อนาคามีผลํ ปาปฺณิสฺสุ.

ภิกฺขุ ธมฺมสภายํ กถํ สมฺภุจฺจาเปสฺสุ “อาวฺโส อสุโก นาม พฺราหฺมโณ `ตถาคตฺสฺส สุทฺโธทโน ปิตา, มหายา มาตาติ ชานาติ, ชานนฺโต ว สทฺธิ พฺราหฺมณฺยา ตถาคตํ `อมฺหากํ ปุตฺโตติ วทฺติ, สตฺถาปิ ตเถว อธิวาเสสิ; กิณฺนุไซ การณฺนฺติ.

สตฺถา เตสํ กถํ สุตฺวา “ภิกฺขเว อุโกปิ เต อตฺตโน ปุตฺตเมว `ปุตฺโตติ วทฺนฺติ วตฺวา อตฺตํ อาหริ “ภิกฺขเว อยํ พฺราหฺมโณ อตีเต นิรฺนฺตรํ ปญฺจชาติสฺตานิ มยฺหํ ปิตา อโหสิ, ปญฺจ ชาติสฺตานิ จุลฺลปิตา, ปญฺจ ชาติสฺตานิ มหาปิตา; สปิ พฺราหฺมณฺี นิรฺนฺตรเมว ปญฺจ ชาติสฺตานิ มยฺหํ มาตา อโหสิ,

เป็นน้ำ (ของเรา ได้เป็นแล้ว) ตลอดร้อยแห่งชาติ ท. ๕, เป็นป่า (ของเรา ได้เป็นแล้ว) ตลอดร้อยแห่งชาติ ท. ๕, อ.เรา เป็นผู้เติบโต ด้วยดีแล้ว ในมือ ของพราหมณ์ ตลอดพันแห่งชาติ๒ ด้วยทั้งกึ่ง อย่างนี้ (ยอมเป็น), อ.เรา เป็นผู้เติบโตด้วยดีแล้ว ในมือ ของพราหมณ์ ตลอดพันแห่งชาติที่ ๒ ด้วยทั้งกึ่ง (ยอมเป็น), ได้ตรัสแล้ว ซึ่งพระคาถา ท. เหล่านี้ว่า

อ.ใจ ย่อมตั้งลง (ในบุรุษ) ไต ด้วย, แม้ อ.จิต ย่อมเลื่อมใส (ในบุรุษ) ไต ด้วย, (อ.บุคคล) พึ่งคั่นเคย (ในบุรุษ) แม้นั้น ผู้อันตนไม่เคยเห็นแล้ว แท้ ๆ อ.ดอกอุบล หรือ (หรือว่า อ.ดอกไม้อันเกิดในน้ำ อันเหลือ อาศัยแล้ว ซึ่งเหตุ ท. ๒ คือซึ่งน้ำ ด้วยนั้นเทียว คือซึ่งเปือกตม ด้วย ย่อมเกิด) ในน้ำ ฉนั้นใด อ.ความรัก นั้น ย่อมเกิด (ด้วยเหตุ ท. ๒) คือด้วยการอยู่ร่วมกันในกาลก่อน หรือ หรือว่า คือด้วยความเกื้อกูลอันเกิดขึ้นเฉพาะแล้ว ฉนั้นนั่น ดังนี้ ๆ

อ.พระศาสดา ทรงอาศัยแล้ว ซึ่งตระกูล นั้น ประทับอยู่แล้ว ตลอดประชุมแห่งเดือน ๓ นั้นเทียว ๆ

(อ.ชน ท.) เหล่านั้น แม้ทั้ง ๒ กระทำให้แจ้งแล้ว ซึ่งความเป็น แห่งพระอรหันต์ บริณิพพานแล้ว

ครั้งนั้น (อ.ชน ท.) กระทำแล้ว ซึ่งสักการะใหญ่ (แก่ชน ท.) ๒ เหล่านั้น ยกขึ้นแล้ว (ซึ่งชน ท.) แม้ทั้ง ๒ สูเรื่อนอันประกอบแล้ว ด้วยยอดหลังเดียวกันนั้นเทียว นำออกแล้ว ๆ

แม้ อ.พระศาสดา มีภิกษุมิรุยห้าเป็นประมาณเป็นบริวาร ได้เสด็จไปแล้ว สูปาช้า กับ (ด้วยชน ท.) เหล่านั้น นั้นเทียว ๆ

อ.มหาชน ออกไปแล้ว (ด้วยความคิด) ว่า ได้ยินว่า อ.พระมารดาและพระบิดา ท. ของพระพุทธเจ้า ท. เป็นผู้มีการ ละอันทรงกระทำแล้ว (ยอมเป็น) ดังนี้ ๆ

อ.พระศาสดา เสด็จเข้าไปแล้ว สูศาลา หลังหนึ่ง ในที่ใกล้แห่ง- ปาช้า ได้ประทับยืนแล้ว

อ.มนุษย์ ท. ถวายบังคมแล้ว ซึ่งพระศาสดา ยืนแล้ว ณ ส่วนข้างหนึ่ง ย่อมกระทำ ซึ่งการปฏิสังการ กับด้วยพระศาสดา (ด้วยคำ) ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ (อ.พระองค์ ท.) ออย่าทรงดำริ แล้วว่า อ.พระมารดาและพระบิดา ท. ของพระองค์ ท. เป็นผู้มีการ ละอันทรงกระทำแล้ว (ยอมเป็น) ดังนี้ ดังนี้ ๆ

อ.พระศาสดา ไม่ทรงห้ามแล้วเทียว ซึ่งชนท. เหล่านั้นว่า อ.ท่านท. อย่าได้กล่าวแล้ว อย่างนี้ ดังนี้ ทรงตรวจดูแล้ว ซึ่งอธยาศัย ของบริษัท เมื่อทรงแสดง ซึ่งธรรม อันสมควรแก่ขณะนั้น ตรัสแล้ว ซึ่งขราสูตร นี้ว่า

อ.ชีวิต นี้ น้อย หนอ, (อ.สัตว์) ย่อมตาย ภายใ น แม้แต่ร้อยแห่งปี, แม้หากว่า (อ.บุคคล) ไต ย่อมเป็นอยู่ เกินไป ไชรั, (อ.บุคคล) นั้น ย่อมตาย แม้เพราะขรา โดยแท้แล ดังนี้เป็นต้น ๆ

ปญจ ชาติสตานิ จุลลมาตา, ปญจ ชาติสตานิ มหามาตา; เวอาหิ ทิยพุมชาติสหัสส์ พุราหุมนสุส หตุเถ สัมพุโธ, ทิยพุมชาติสหัสส์ พุราหุมนิยา หตุเถ สัมพุโธติ ตีณิ ชาติสหัสสานิ เตสั ปุตตภาวั ทสุเสตฺวา อิมา คาถา อภาสิ

“ยสุมี มโน นิวิสติ, จิตตญฺจาปี ปสัทธิ, อทิฏฺฐปุพฺพเก ไปเส, กามั ตสุมีปี วิสุสเส. ปุพฺพเว สนฺนิวาเสน, ปจฺจุปปนฺนหิตฺเตน วา, เวนฺนุตฺ ขายเต เปมึ อฺปปลวํ ยโถทเกติ.

สตฺถา เตมาสมฺเว ตํ กุลํ นิสฺสาย วิหาสิ.

เต อฺโฆปี อรหตฺตํ สจฺจิกตฺวา ปรินิพฺพายีสฺสุ.

อถ เนสั มหาสฺกการั กตฺวา อฺโฆปี เอกญฺญาคารมฺเว อโรเปตฺวา นี้หริสฺสุ.

สตฺถาปี ปญฺจสตฺกิกฺขุบริวารโ เตหิ สทฺธิเยว อพาหนํ อคมาสิ.

“พฺพุธานํ กิร มาตาปีตโร กาลกตาติ มหาชน นิฏฺขมิ.

สตฺถา อพาหนสมิเป เอกํ สาลํ ปวิสิตฺวา อญฺจาสิ.

มนุสฺสา สตฺถารั วฺนุทิตฺวา เอกมฺนฺเต จตฺวา “ภนฺเต `มาตาปีตโร โว กาลกตาติ มา จินฺตยิตฺถาติ สตฺถารา สทฺธิ ปฏิสนฺนการั กโรนฺตุติ.

สตฺถา เต “มา เหว อวฺจตฺถาติ อปฺปฏิทฺธิปิตฺวา ว ปริสาย อชฺฐมาสยํ โอลิเกตฺวา ตํชณฺนาญฺรูปํ ฆมฺมํ เทเสณฺโต

“อปปิ วต ชีวิตํ อิทํ, โอรํ วสุสสตฺวาปี มียติ, โย เจปิ อติจฺจ ชีวิติ, อถโข โส ขรสาปี มียติติ

อิทํ ขราสุตฺตํ กเถสิ.

ในกาลเป็นที่สุดลงแห่งเทศนา อ.อันรู้ตลอดเฉพาะซึ่งธรรม ได้มีแล้ว แก่พันแห่งสัตว์มีป्राณ ท. ๘๔ ๕

อ.ภิกษุ ท. ไม่รู้ที่อยู่ ซึ่งความที่แห่ง พรหมมณด้วย แห่งพรหมมณี ด้วย เป็นผู้ปรินิพพานแล้ว ทูลถามแล้ว ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ อ.ภพเป็นที่ไปในเบื้องหน้าพร้อม ของชน ท. ๒ เหล่า นั้น เป็นอย่างไร (ย่อมนั้น) ดังนี้ ๕

อ.พระศาสดา ตรัสแล้ว ว่า ดูก่อนภิกษุ ท. ชื่อ อ.ภพเป็นที่ไปในเบื้องหน้าพร้อม ของพระอเสขมุนี ท. ผู้มีอย่างนี้เป็นรูป ย่อมไม่มี, เพราะว่า (อ.ชน ท.) ผู้มีอย่างนี้เป็นรูป ย่อมถึง ซึ่งมหาานิพพาน อันไม่เคลื่อนแล้ว อันไม่ตายแล้ว นั้นเทียว ดังนี้ ตรัสแล้ว ซึ่งพระศาสดา นี้ ว่า

อ.มุนี ท. เหล่าใด ผู้ไม่เปียดเบียน สรรวมแล้ว โดยกาย เนื่องนิตย, (อ.ชน ท.) ไปแล้ว (ในฐานะ) ไต ย่อมไม่เศร้าโศก, (อ.มุนี ท.) เหล่า นั้น ย่อมไป สู่ฐานะ (นั้น) อันไม่เคลื่อนแล้ว ดังนี้ ๕

อ.พระอเสขมุนี ท. ผู้บรรลุแล้วซึ่งมรรคและผล ด้วยปฏิบัติทานอัน เกื้อกูลแก่ความเป็นแห่งบุคคลผู้รู้ ชื่อว่า มุนโย (ในพระคาถา) นั้น ๕ (อ.บพ) นั้น ว่า กาเยน ดังนี้ เป็นบทสักว่าเทศนานั้นเทียว (ย่อมนั้น) ๕

อ.อธิบาย ว่า สรรวมแล้ว โดยทวาร ท. แม่ ๓ ดังนี้ ๕

(อ.อรรถ ว่า) อันเทียงแล้ว (ดังนี้ แห่งบพ) ว่า อจจุตฺตํ ดังนี้ ๕

(อ.อรรถ ว่า) สู่ฐานะอันไม่กำเริบ คือว่า สู่ฐานะอันยังยืน (ดังนี้ แห่งบพ) ว่า จานํ ดังนี้ ๕

(อ.อรรถ ว่า) (อ.ชน ท.) ไปแล้ว (ในฐานะคือพระนิพพาน) ไต ย่อมไม่เศร้าโศก คือว่า ย่อมไม่เดือดร้อน, (อ.มุนี ท. เหล่า นั้น) ย่อมไป สู่ฐานะคือพระนิพพาน นั้น ดังนี้ (แห่งบพ) ว่า ยตฺตถ ดังนี้ เป็นต้น ๕

ในกาลเป็นที่สุดลงแห่งเทศนา (อ.ชน ท.) มาก บรรลุแล้ว (ซึ่งอริยมผล ท.) มีโสดาปัตติผลเป็นต้น ดังนี้แล ๕

อ.เรื่องแห่งปัญหา อันภิกษุ ท. ทูลถามแล้ว (จบแล้ว) ๕

เทศนาวสาเน จตุราสีติยา ปาณสหัสสานํ อมฺมาภิสมโย อโหสิ.

ภิกขุ พุราหฺมณสฺส ๑ พุราหฺมณินยา ๑ ปรินิพฺพุตภาวํ อชานนฺตา “ภนฺเต เตสํ โโก อภิสมฺปรายติ ปุจฺฉิสฺส.

สตฺธา “ภิกฺขเว เอวฺวปानํ อเสขมฺนีนํ อภิสมฺปรายเณ นาม นตฺถิ, เอวฺวปา หิ อจฺจุตฺตํ อมตํ มหานิพฺพานเมว ปาปฺปนฺตีสฺสิตฺติ วตฺวา อิมํ คาถมาห

“อหีสกา เย มุนโย นิจํ กาเยน สํวตฺตา, เต ยนฺติ อจฺจุตฺตํ จานํ, ยตฺถ คนฺตฺวา น โสจเรติ.

ตตฺถ “มุนโยติ: โมนฺยยุปฺปฏิปทา ย มคฺคผลปฺปตฺตา อเสขมฺนโย.

กาเยนาติ: เทสนามตฺตเมเวตํ.

ตีหิปี ทฺวาเรหิ สํวตฺตาติ อตฺถโ.

อจฺจุตฺตนาติ: สสฺสตํ.

จานนฺติ: อกุปฺปจฺจานํ อจฺจุจฺจานํ.

ยตฺถาติ: ยสฺมี คนฺตฺวา น โสจฺนฺติ น วิหฺญณฺนฺติ, ตํ นิพฺพานจฺจานํ คจฺจนฺตีสฺสิตฺติ อตฺถโ.

เทศนาวสาเน พฺหุ โสตาปตฺติผลาทีนํ ปาปฺปนฺตีสฺสิตฺติ.

ภิกขุหิ ปุฏฺฐปญฺหวตฺถ.

๖. อ.เรื่องแห่งทาสีชื่อว่าปณณา (อันข้าพเจ้า จะกล่าว) ๕

อ.พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ บนภูเขา ชื่อว่าคิชฌกุฎ ทรงปรารภ ซึ่งทาสี ของเศรษฐีผู้อยู่ในเมืองชื่อว่าราชคฤห์ ชื่อว่า ปณณา ตรัสแล้ว ซึ่งพระธรรมเทศนา นี้ ว่า **สทา ชาครมานานัน** ดังนี้ เป็นต้น ๕

ได้ยินว่า ในวันหนึ่ง (อ.เศรษฐีผู้อยู่ในเมืองชื่อว่าราชคฤห์) ได้ให้แล้ว ซึ่งข้าวเปลือก ท. มาก (แก่นางปณณา) นั้น เพื่อประโยชน์ แก่อันซ้อม ๕

(อ.นางปณณา) นั้น ยังประทับ ให้โพลงแล้ว ในเวลากลางคืน ซ้อมอยู่ ซึ่งข้าวเปลือก ท. มีตัว อันซ้อมแล้วด้วยเหื่อ ได้ยินแล้ว เหนือลม ในภายนอก เพื่อต้องการแก่อันพักผ่อน ๕

ในสมัย นั้น (อ.ภิกษุ) ผู้เป็นโอรสแห่งเจ้ามัลละ ชื่อว่าทัฬพะ เป็นผู้แต่งตั้งซึ่งเสนาสนะ เพื่อภิกษุ ท. ย่อมเป็น ๕

(อ.พระเถระ) นั้น ยังนิวมือ ให้โพลงแล้ว เพื่อภิกษุ ท. ผู้ ฟังแล้ว ซึ่งธรรม ไปอยู่ สูเสนาสนะ ของตน ๕ เนมิตแล้ว ซึ่งภิกษุ ท. ผู้ไปอยู่ เพื่อต้องการแก่อันแสดงซึ่งหนทาง ข้างหน้า ๕ ๕

อ.นางปณณา เห็นแล้ว ซึ่ง ภิกษุ ท. ผู้เที่ยวไปอยู่ บนภูเขา ด้วยแสงสว่าง นั้น คิดแล้ว ว่า อ.เรา ผู้อันทุกข์ ของตน เข้าไป ประทุษร้ายแล้ว ไม่เข้าถึงอยู่ ซึ่งความหลับ ในเวลานี้ แม้นี้ ก่อน, อ.ท่านผู้เจริญ ท. ย่อมไม่หลับ เพราะเหตุไร ดังนี้ กระทำแล้ว ซึ่งความสำคัญ ว่า อ.ความไม่ผาสุก จักมี แก่ภิกษุ บางรูป หรือ หรือ ว่า อ.อุปัชฌายะ (เพราะสัตว์) ตัวมีชาติแห่งสัตว์ยาว จักมี (ในที่) นั้น แน่แท้ ดังนี้ ถือเอาแล้ว ซึ่งรำ ในเวลาเช้าเที่ยว (ยังรำ) ให้เปียกแล้ว ด้วยน้ำ กระทำแล้ว ซึ่งขนม บนพื้นแห่งฝ่ามือ ปึงแล้ว บนถ่านเพลิง ท. กระทำแล้ว ในชายพก (คิดแล้ว) ว่า (อ.เรา) จักเคียวกิน ในหนทาง เป็นที่ไปสู่ท่า ดังนี้ ถือเอาแล้ว ซึ่งหม้อ มีหน้าเฉพาะต่อท่า ได้ออก ไปแล้ว ๕

แม้ อ.พระศาสดา ทรงดำเนินไปแล้ว สูหนทาง นั้นนั้นเที่ยว เพื่ออันเสด็จเข้าไป สูบ้าน ๕

(อ.นางปณณา) นั้น เห็นแล้ว ซึ่งพระศาสดา คิดแล้ว ว่า ในวัน ท. เหล่าอื่น ครั้นเมื่อพระศาสดา (อันเรา) แม้เห็นแล้ว อ.ไทยธรรม ของเรา ย่อมไม่มี, ครั้นเมื่อไทยธรรม มีอยู่ (อ.เรา) ย่อมไม่เห็น ซึ่งพระศาสดา, แต่ ว่า ในกาลนี้ อ.ไทยธรรม ของเรา มีอยู่ ด้วย, อ.พระศาสดา เป็นผู้มิต่อหน้าพร้อมเป็นแล้ว (ย่อมเป็น) ด้วย, ถ้าว่า อ.พระศาสดา ไม่ทรงดำริแล้ว ว่า (อ.ท่านนี้) เป็นทานเศร้าหมอง หรือ หรือว่า เป็นทานประณีต (ย่อมเป็น) ดังนี้ ฟังรับ ไช้รั, อ.เรา ฟังถวายเป็นขนม นี้ ดังนี้ วางลงแล้ว ซึ่งหม้อ ณ ส่วนข้างหนึ่ง ถวายบังคมแล้ว ซึ่งพระศาสดา กราบพูลแล้ว ว่า ข้าแต่พระองค์-ผู้เจริญ (อ.พระองค์ ท.) ทรงรับเฉพาะอยู่ ซึ่งทาน อันเศร้าหมอง นี้ ขอจงทรงกระทำ ซึ่งการสงเคราะห์ แก่หม้อมฉัน เกิด ดังนี้ ๕

๖. ปณณทาสีวตถุ.

“**สทา ชาครมานานัน** อิมั ฐมมเทสนัน สตุถา คิชฌกุฎ ปพพเต วิหรนุโต ปณณัน นาม ราชคหเสฏฐิจิโน ทาสี อารพุก กเถสิ.

ตสุสา กิร เอกทิวสั โกฎฺฆนตฺถาย พหุ วีหี อทาสี.

สา รตฺตี ปทีป ชาเลตฺวา วีหี โกฎฺฆนตฺตี วิสุสมนตฺถาย เสทติญฺเตน คตฺเตน พหิ วาเต อฏฺฐาสี.

ตสุมี สมเย ทพฺโพ มลฺลปฺตฺโต ภิภฺขุนัน เสนาสนปฺปณฺณาปโก โหติ.

โส ฐมฺมํ สุตฺวา อตฺตโน อตฺตโน เสนาสนัน คจฺจนฺตานัน ภิภฺขุนัน อญฺคฺลึ ชาเลตฺวา ปฺรโต ปฺรโต มคฺคเทสนตฺถาย คจฺจนฺเต ภิภฺขุ นิम्मินิ.

ปณณณา เตนาโลเกน ปพพเต วิจรรนฺเต ภิภฺขุ ทิสฺวา “อหิ ตาว อตฺตโน ทุกฺเคน อฺปทฺทฺตา อิมายปิ เวลาย นินฺทฺเท น อฺเปมิ, ภาทฺนฺตา กิการณาน นินฺทฺทายนฺตฺติ จินฺเตตฺวา “อทฺธา เอตฺถ กสฺสจฺจ ภิภฺขุนโน อผาสฺกั วา ภาวีสฺสตี, ทีฆชาติเกณ วา อฺปทฺทฺโว ภาวีสฺสตี สฺถณฺถ กตฺวา ปาโตว กุณฺทกั อาทาย อฺทเกณ เตเมตฺวา หตฺถตฺเล ปฺวึ กตฺวา อญฺคาเรสุ ปจฺจิตฺวา อฺจฺจญฺเค กตฺวา “ติตฺถมคฺเค ขาทิสฺสามิตี ฆฺมฺ อาทาย ติตฺถาภิภฺขี ปายาสี.

สตุถาปิ คามํ ปวิสิตฺถุ ตเมว มคฺคํ ปฏฺิปฺชฺชฺชฺ.

สา สตุถาริ ทิสฺวา [จินฺเตสิ] “อญฺเณสุ ทิวเสสุ สตุถริ ภิภฺเจปิ มม เทยฺยธมฺโม น โหติ, เทยฺยธมฺเม สตี สตุถาริ น ปสฺสามิ; อิทานิ ปน เม เทยฺยธมฺโม จ อตฺถิ, สตุถา จ สมฺมุขีฏฺโต; สเจ `ลูขิ วา ปถิตี วาติ อจินฺเตตฺวา คณฺเหยฺย, ทเทยฺยาหิ อิมิ ปฺนฺนตฺติ จินฺเตตฺวา ฆฺมฺ เอกมฺนฺเต นิกฺขิปีตฺวา สตุถาริ วนฺทิตฺวา “ภนฺเต อิมิ ลูขิ ทานํ ปฏฺิคฺคณฺหนฺตา มม สจฺจกั กโรธาติ อาห.

อ.พระศาสดา ทรงแลดูแล้ว ซึ่งพระเถระที่ชื่อว่าอานนท์ ทรงน้อมเข้าไปแล้ว ซึ่งบาตร อันอันทำมหาธาตุนวายนแล้ว อัน (อันพระเถระ) นั้น นำออก ถวายแล้ว ทรงรับแล้ว ซึ่งขนม ฯ

แม้ อ.นางปุลณณา ตั้งไว้เฉพาะแล้ว (ซึ่งขนม) นั้น ในบาตร ของพระศาสดา ถวายบังคมแล้ว ด้วยการตั้งไว้เฉพาะแห่งองค์ & กราบพูลแล้ว ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ อ.ธรรม อันพระองค์ ท. ทรงเห็นแล้ว นั้นเที่ยว ขอบใจสำเร็จ แก่หม่อมฉัน เกิด ดังนี้ ฯ

อ.พระศาสดา (ตรัสแล้ว) ว่า (อ.ความปรารถนา อันเธอ ปรารถนาแล้ว) อย่างนี้ จึงมีเกิด ดังนี้ ผู้ยืนแล้วเที่ยว ได้กระทำแล้ว ซึ่งการอนุโมทนา ฯ

แม้ อ.นางปุลณณา คิดแล้ว ว่า อ.พระศาสดา ทรงกระทำอยู่ ซึ่งการสงเคราะห์ แก่เรา ทรงรับแล้ว ซึ่งขนม แม้โดยแท้, ถึงอย่างนั้น (อ.พระศาสดา) จักไม่เสวย (ซึ่งขนม) นั้น, (อ.พระศาสดา) ประทานแล้ว แก่กา หรือ หรือว่า แก่สุนัข ช้างหน้า เสด็จไปแล้ว (ผู้วัง) ของพระราชา หรือ หรือว่า ผู้เรื้อน ของมหาอำมาตย์ จักเสวย ซึ่งโภชนะ-อันประณีต แน่แท้ ดังนี้ ฯ

แม้ อ.พระศาสดา (ทรงดำริแล้ว) ว่า (อ.นางปุลณณา) นั้น คิดแล้ว ซึ่งอะไร หนอ แล ดังนี้ ทรงทราบแล้ว ซึ่งวาระแห่งจิต (ของนางปุลณณา) นั้น ทรงแลดูแล้ว ซึ่งพระเถระที่ชื่อว่าอานนท์ ทรงแสดงแล้ว ซึ่งอาการคืออันประทับนั่ง ฯ

อ.พระเถระ ได้ ปูลาด ซึ่งจีวร ถวายแล้ว ฯ อ.พระศาสดา ประทับนั่งแล้ว ในภายนอกแห่งเมืองนั้นเที่ยว ได้ทรงกระทำแล้ว ซึ่งกิจด้วยภัตร ฯ

อ.เทวดา ท. ในห้องแห่งจักรวาลทั้งสิ้น บิบบแล้ว ซึ่งโอชะ อันเป็นเหตุเข้าไปสำเร็จ แก่เทพและมนุษย์ ท. รววกะ (อ.บุคคล ผู้บิบบอยู่) ซึ่งรวงแห่งฝั่ง ใส้เข้าแล้ว (ในขนม) นั้น ฯ ส่วนว่า อ.นางปุลณณา ได้ยืนแลดูอยู่แล้ว ฯ

อ.พระเถระ ได้ถวายแล้ว ซึ่งน้ำ ในกาลเป็นที่สุดลงแห่งกิจ ด้วยภัตร ฯ

อ.พระศาสดา มีกิจด้วยภัตรอันทรงกระทำแล้ว ตรัสเรียกมาแล้ว ซึ่งนางปุลณณา ตรัสแล้ว ว่า ดูก่อนปุลณณา อ.เธอ ดูหมิ่นแล้ว ซึ่งสาวก ท. ของเรา เพราะเหตุไร ดังนี้ ฯ (อ.นางปุลณณา กราบพูลแล้ว) ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ (อ.หม่อมฉัน) ย่อมไม่ดูหมิ่น ดังนี้ ฯ (อ.พระศาสดา ตรัสถามแล้ว) ว่า (ครั้นเมื่อความเป็น) อย่างนั้น (มีอยู่) (อ.คำ) อะไร อันเธอ แลดูแล้ว ซึ่งสาวก ท. ของเรา กล่าวแล้ว ดังนี้ ฯ (อ.นางปุลณณา กราบพูลแล้ว) ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ (อ.เหตุ) มีประมาณเท่าไรว่า อ.เรา ย่อมไม่เข้าถึง ซึ่งความหลับ เพราะอุปัทวะ คือทุกขนี้ ก่อน, อ.ท่านผู้เจริญ ท. ย่อมไม่เข้าถึง ซึ่งความหลับ เพื่อประโยชน์ อะไร, อ.ความไม่ผาสุก จักมี แก่ภิกษุ บางรูป หรือ, หรือว่า อ.อุปัทวะ (เพราะสัตว์) ตัวมีชาติแห่งสัตว์ยาว จักมี แน่แท้ ดังนี้ อันหม่อมฉัน คิดแล้ว ดังนี้ ฯ

สตถา อานนุตตเถรี โอลิเกตตวา เตน นีหริตวา ทินนุ มหาราชทตติย ปตต อุนาเมตวา ปูริ คณฺหิ.

ปุลณณาปี ตํ สตถุ ปตเต ปติฏฺฐเปตวา ปญฺจปฺปติฏฺฐิติน วนฺทิตฺวา “ภนฺเต ตุมฺहेหิ ฏิกฺขณฺโมเยว เม สมฺมิชฺฌตฺติ อาท.

สตถา “เอวํ โหตฺติ จิตฺทิว อญฺโหมทํ อกาลิ.

ปุลณณาปี จินฺตลลิตี “กิตฺตยาปี เม สตถา สงฺคหํ กโรนฺโต ปูริ คณฺหิ, น ปน ตํ ขาทิสฺสตี; อทฺธา ปุริโต กากสฺส วา สุนฺขสฺส วา ทตฺวา รมฺโถ วา มหามตฺตสฺส วา เคน คณฺตฺวา ปณฺตีโกชนํ ภูตฺติสฺสตีตี.

สตถาปี “กิณฺนุ โข เอสา จินฺตลลิตี ตสฺสา จิตฺตวารี ฏตฺวา อานนุตตเถรี โอลิเกตตวา นิสฺสีทนาการํ ทสฺเสลลิตี.

เถโร จีวรํ ปญฺญาเปตฺวา อทาลิ. สตถา พหิณฺคเรเยว นิสฺสีทิตฺวา ภาตฺตกิจฺจมากาลิ.

เทวดา สกลจกฺกวาพคฺคฺคา เทวมนุสฺसानํ อุกปฺปนํ โอิชํ มจฺจุภฺนฺนํ วิย ปิเพตฺวา ตตฺถ ปกฺขิปิสุ. ปุลณฺณา จ โอลิเกนฺตี อฏฺฐาลิ.

ภตฺตกิจฺจาวสานเณ เถโร อุกทํ อทาลิ.

สตถา กตภตฺตกิจฺจ ปุลณฺณํ อามนฺเตตฺวา “กสฺมา ตฺวํ ปุลณฺณ มม สาวเก ปริภวตี อาท. “น ปริภวามิ ภนฺเตตี. “อถ ตยา มม สาวเก โอลิเกตตฺวา ก็ กถิตนฺตี. “อหํ ตาว อิมินา ทุกฺขุพฺทเวณ นินฺทํ น อฺเปมิ, ภาทฺตวา กิมตฺถํ นินฺทํ น อฺเปนฺตี, อทฺธา กสฺสจฺจ อฆาสุกํ วา ภวิสฺสตี, ทีฆชาติเกณ วา อฺพทฺทโว ภวิสฺสตีตี เอตฺตํ ภนฺเต มยา จินฺติตนฺตี.

อ.พระศาสดา ทรงสดับแล้ว ซึ่งคำ (ของนางปุลณนา) นั้น ตรัสแล้วว่า ดูก่อนปุลณนา อ.เธอ ย่อมไม่หลับ เพราะอุบาทว์หวั่น คือทุกข์ ของตน ก่อน, ส่วนว่า อ.สาวก ท. ของเรา ย่อมไม่หลับ เพราะความที่ (แห่งตน) เป็นผู้ตามประกอบแล้ว ซึ่งความเป็นแห่งบุคคลผู้ตื่น ในกาลทุกเมื่อ ดังนี้ ตรัสแล้ว ซึ่งพระศาสดา นี้ว่า

อ.อาสาหะ ท. (ของบุคคล ท.) ผู้ตื่นอยู่ ในกาลทุกเมื่อ ผู้มีอันตามศึกษาในกลางวันและกลางคืนเป็นปกติ ผู้ไม่ยอมไปแล้ว สู่พระนิพพาน ย่อมถึง ซึ่งอันไม่ตั้งอยู่ ดังนี้ ฯ

(อ.อรรถ ว่า) ผู้ศึกษาอยู่ ซึ่งศึกษา ท. ๓ ในกลางวัน ด้วย ในกลางคืน ด้วย (ดังนี้ ในบท ท.) เหล่านี้หนา (แห่งบาท แห่งพระศาสดา) ว่า **อโหโรตตานุสิกขินิ** ดังนี้ ฯ (อ.อรรถ ว่า) ผู้มีอัธยาศัยในพระนิพพาน (ดังนี้ แห่งบาทแห่งพระศาสดา) ว่า **นิพพานํ อธิมุตตานํ** ดังนี้ ฯ

อ.อรรถ ว่า อ.อาสาหะ ท. แม้ทั้งปวง (ของบุคคล ท.) ผู้มีอย่างนี้ เป็นรูป ย่อมถึง ซึ่งอันไม่ตั้งอยู่ คือว่า ซึ่งความเสื่อมสูญ คือว่า ซึ่งความที่ (แห่งอาสาหะ ท.) ไม่มีอยู่ ดังนี้ (แห่งหมวดสอง แห่งบท) ว่า **อภฺจํ คจฺจนฺตติ** ดังนี้ ฯ

ในกาลเป็นที่สุดลงแห่งเทศนา อ.นางปุลณนา ผู้ยืนแล้วอย่างไร เทียว ตั้งอยู่เฉพาะแล้ว ในโศดาปัตติผล ฯ

อ.พระเทศนา เป็นเทศนาเป็นไปกับด้วยวาจา มีประโยชน์ ได้มีแล้ว แม้แก่บริษัทผู้ถึงพร้อมแล้ว ฯ

อ.พระศาสดา ทรงกระทำแล้ว ซึ่งกิจด้วยภักตร ด้วยขนม อันบุคคลกระทำแล้วด้วยรำและอันบุคคลบิ๊งแล้วบนถ่านเพลิง ได้เสด็จไปแล้ว สู่วิหาร ฯ

อ.ภิกษุ ท. ยังวาจาเป็นเครื่องกล่าว ว่า ดูก่อนท่านผู้มีอายุ ท. (อ.กรรม) อันบุคคลกระทำได้โดยยาก อันพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ผู้เมื่อทรงกระทำ ซึ่งกิจด้วยภักตร ด้วยขนมอันบุคคลกระทำแล้ว ด้วยรำและอันบุคคลบิ๊งแล้วบนถ่านเพลิง อัน อันนางปุลณนา ถวายแล้ว ทรงกระทำแล้ว ดังนี้ ให้ตั้งขึ้นพร้อมแล้ว ในโรงเป็นที่ กล่าวกับการแสดงซึ่งธรรม ฯ

อ.พระศาสดา เสด็จมาแล้ว ตรัสถามแล้วว่า ดูก่อนภิกษุ ท. (อ.เธอ ท.) เป็นผู้หนึ่งพร้อมกันแล้ว ด้วยวาจาเป็นเครื่องกล่าว อะไร หนอ ย่อมมี ในกาลนี้ ดังนี้, (ครั้นเมื่อคำ) ว่า (อ.ข้าพระองค์ ท. เป็นผู้หนึ่งพร้อมกันแล้ว ด้วยวาจาเป็นเครื่องกล่าว) ชื่อ นี้ (ย่อมมี ในกาลนี้) ดังนี้ (อันภิกษุ ท. เหล่านี้) กราบทูลแล้ว, ตรัสแล้วว่า ดูก่อนภิกษุ ท. (อ.รำ อัน อันนางปุลณนา นี้ ถวายแล้ว อันเรา บริโภคแล้ว) ในกาลนี้ นั้นเทียว หามิได้, อ.รำ อัน (นางปุลณนา) นี้ ถวายแล้ว อันเรา บริโภคแล้ว นั้นเทียว แม้ในกาลก่อน ดังนี้ ทรงนำมาแล้ว ซึ่งเรื่องอันล่วงไปแล้ว

สตถา ตสุสา วจันํ สุตฺวา “ปุลฺณเณ ตฺวํ ตาว อตฺตโน ทุกฺขุพฺพทเวณ น นินฺทหายสิ, มม ปน สวกา สทา ชาครียํ อนฺนุตฺตตาย น นินฺทหายนฺตติ วตฺวา อิมํ คากมาห

“สทา ชาครมานานํ อโหโรตตานุสิกขินิ
นิพพานํ อธิมุตตานํ อภฺจํ คจฺจนฺตติ อาสวาติ.

ตตฺถ “อโหโรตตานุสิกขินนฺติ: ทิวา จ รัตติญฺจ ติสฺสเส สิกฺขา สิกฺขมานานํ. นิพพานํ อธิมุตตานนฺติ: นิพพานชฺฌาสยานิ.

อภฺจํ คจฺจนฺตติ: เอรูปรานํ สพฺเพปิ อาสวา อภฺจํ วินาสํ นตฺติภาวํ คจฺจนฺตติ อตฺถเ.

เทศนาวสานเน ยถาจิตาว ปุลณนา โสตาปัตติผล ปติฏฺฐหิ.

สมฺปตฺตปริสายปิ สาทฺถิกา เทศนา อโหสิ.

สตถา กุณฺทกของฺคารปฺเวณ ฆตฺตทิจฺจํ กตฺวา วิหารํ อคมาสิ.

ภิกฺขุ ธมฺมสภายํ กถํ สมฺภูจาเปสุํ “ทุกฺกริ อาวุโส สมฺมาสมฺพุทฺธเณ กตํ ปุลฺณณาย ทินฺนเนน กุณฺทกของฺคารปฺเวณ ฆตฺตทิจฺจํ กโรนฺเตนาติ.

สตถา อาคนฺตฺวา “กาย นฺตฺถ ภิกฺขเว เอตฺรหิ กถาย สนฺนินฺนนาติ ปุจฺฉิตฺวา, “อิมาย นามาติ วุตฺเต, “น ภิกฺขเว อิทาเนว, ปุพฺเพปิ มยา อิมาย ทินฺนํ กุณฺทกํ ปริภุตฺตเมวาติ วตฺวา อตีตํ อาหริตฺวา

ตรัสให้พิสดารแล้ว ซึ่งกฤษณกสิณธวโปตกชาตค นี้ ว่า
 (อ.พระโพธิสัตว์ กล่าวแล้ว ซึ่งคาถา ที่ ๑) ว่า (อ.เจ้า)
 กินแล้ว ซึ่งหญ้าอันเป็นเคน (เป็นผู้เติบโตแล้ว ย่อมเป็น),
 (อนึ่ง อ.เจ้า) กินแล้ว ซึ่งข้าวตังและรำ (เป็นผู้เติบโตแล้ว
 ย่อมเป็น), (อ.หญ้าอันเป็นเคนและข้าวตังและรำ) นั้น
 เป็นโภชนะ ของเจ้า เป็นแล้ว, (อ.เจ้า) ย่อมไม่กิน (ซึ่งโภชนะ นั้น)
 ในกาลนี้ เพราะเหตุไร (ดังนี้), (อ.ม้าสิณธพผู้ลู่กน้อย
 ได้กล่าวแล้ว ซึ่งคาถา ท. ๒ เหล่านอกนี้) ว่า (อ.ชน ท.)
 ย่อมไม่รู้ ซึ่งสัตว์อันบุคคลพึงเลี้ยง โดยชาติ หรือ หรือว่า
 โดยวินัย (ในที่) ไต, ข้าแต่ท่านมหาพรหม แม้อ.ข้าวตังและรำ
 (ในที่) นั้น เป็นของมาก (ย่อมเป็น), ก็แล อ.ท่าน ย่อมรู้ทั่ว
 ซึ่งข้าพเจ้า ว่า อ.ม้า ตัวเช่นใด นี้ (อ.ม้า ตัวเช่นนั้น)
 เป็นม้าสูงสุด (ย่อมเป็น) (ดังนี้) อ.ข้าพเจ้า รู้อยู่ อาศัยแล้ว
 (ซึ่งท่าน) ผู้รู้อยู่ ย่อมไม่กิน ซึ่งรำ (ในสำนัก) ของท่าน (ดังนี้)
 ดังนี้แล ฯ

“ภุตวา ตินปริมาส ภุตวา อจามกฤษณกสิ
 เอตนุเต โภชนํ อาสิ กสมุทาธา นิ ภุญชสิ?
 ยตุถ ไปสํ น ชานนุติ ชาติยา วินเยน วา,
 พหุ ตตุถ มหาพรหม อปี อจามกฤษณกสิ,
 ตวญจ โข มํ ปชานาสิ ‘ยทิสายํ หยตุตโม’
 ชานนุโต ชานมาคมุม น เต ภุกขามิ กฤษณกสิ

อิมํ กฤษณกสิณธวโปตกชาตคํ วิตุถาเรตุวา กเถสิติ.

**๑. เรื่องแห่งทาสีชื่อว่าปุลณา
 (จบแล้ว) ฯ**

ปุลณทาสีวตุถ.

**๗. อ.เรื่องแห่งอุบาสกชื่อว่าอตุละ
 (อันข้าพเจ้า จะกล่าว) ฯ**

๗. อตุลอุปาสกตตุถ.

อ.พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ในพระเชตวัน ทรงปรารภ ซึ่งอุบาสก
 ชื่อว่าอตุละ ตรัสแล้ว ซึ่งพระธรรมเทศนา นี้ ว่า **ไปราณเมต** ดังนี้
 เป็นต้น ฯ

“**ไปราณเมตนิติ** อิมํ ธมฺมเทศนํ สตุถา เขตวเน
 วิหรนุโต อตุลนฺนาม อุปาสกํ อารพฺภ กเถสิ.

ดังจะกล่าวโดยพิสดาร อ.อุบาสก ผู้อยู่ในเมืองชื่อว่าสาวัตถิ
 โดยปกติ คนหนึ่ง มีอุบาสกมีร้อยห้าเป็นประมาณเป็นบริวาร
 พาเอา ซึ่งอุบาสก ท. เหล่านั้น ไปแล้ว สิวินหาร เพื่อต้องการแก้อันฟัง
 ซึ่งธรรม ในวันหนึ่ง เป็นผู้ใคร่เพื่ออันฟัง ซึ่งธรรม ในสำนัก ของพระ
 เถระชื่อว่าเวตตะ เป็น ไหว้แล้ว ซึ่งพระเถระชื่อว่าเวตตะ นั้นแล้ว ฯ

โส นิ สาวตุถิวาสี อุปาสโก ปญฺจสตุอุปาสกปริวารโ
 เอกทิวสํ เต อุปาสเก อาทาย ธมฺมสุสฺวณตฺถาย
 วิหารํ คนฺตุวา เวตตฺเตรสฺส สฺนฺติเก ธมฺมํ โสตุกาโม
 หุตฺวา เวตตฺเตเร วฺนฺทิตฺวา นิสีทิ.

ก็ (อ.พระเถระชื่อว่าเวตตะ) ผู้มีอายุ นั้น เป็นผู้มีความหนักใจ
 เป็นที่มายินดี เป็นผู้เที่ยวไปผู้เดียว รวากะ อ.สีหะ (ย่อมเป็น),
 เพราะเหตุนั้น อ.พระเถระ ไม่กล่าวแล้ว (ซึ่งคำ) อะไร ๆ กับ
 (ด้วยอุบาสก) นั้น ฯ

โส ปนายสมฺมา ปฏิสลฺลนารามิ สีโห วิย เอกจโร;
 ตสมฺมา เตน สทฺธิ น กิญฺจิ กเถสิ.

(อ.อุบาสก) นั้น ผู้โกรธแล้ว ว่า อ.พระเถระ นี้ ไม่กล่าวแล้ว ซึ่งคำ
 อะไร ๆ ดังนี้ ลูกขึ้นแล้ว ไปแล้ว ผู้สำนัก ของพระเถระชื่อว่าสารีบุตร
 ผู้ยืนแล้ว ณ ส่วนข้างหนึ่ง, (ครั้นเมื่อคำ) ว่า (อ.ท่าน ท.) เป็นผู้มา
 แล้ว ด้วยความต้องการ อะไร ย่อมเป็น ดังนี้ อันพระเถระ กล่าวแล้ว,

โส “อโย เถโร น กิญฺจิ กเถสิติ กุทฺโธ อญฺญาชย
 สารีปฺตฺตฺเตรสฺส สฺนฺติกํ คนฺตุวา เอกมฺนฺตํ จิโต,
 เถเรณ “เกนตฺเถน อาคตฺตฺถาติ วุตฺเต,

กล่าวแล้ว ว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ อ.กระผม พาเอาแล้ว ซึ่งอุบาสก ท. เหล่านี้ เข้าไปหาแล้ว ซึ่งพระเถระชื่อว่าเรวตะ เพื่อต้องการแก้อันฟัง ซึ่งธรรม, อ.พระเถระ ไม่กล่าวแล้ว (ซึ่งคำ) อะไร ๆ แก่กระผม นั้น, อ.กระผม นั้น โกรธแล้ว (ต่อพระเถระ) นั้น เป็นผู้มาแล้ว (ในที่) นี้ (ย่อมเป็น), (อ.ท่าน ท.) ขอจงกล่าว ซึ่งธรรม แก่กระผม ดังนี้ ฯ

ครั้งนั้น อ.พระเถระ (กล่าวแล้ว) ว่า ดูก่อนอุบาสก ท. ถ้าอย่างนั้น (อ.ท่าน ท.) จงนั่งเถิด ดังนี้ กล่าวแล้ว ซึ่งอภิธรรมกถา กระทำให้เป็นถ้อยคำมาก ฯ

อ.อุบาสก โกรธแล้ว ว่า ชื่อ อ.อภิธรรมกถา เป็นถ้อยคำอ่อนโยน เป็นถ้อยคำละเอียดดียิ่ง (ย่อมเป็น), อ.พระเถระ กล่าวแล้ว ซึ่งอภิธรรม มาก นั้นเทียว, อ.ประโยชน์ อะไร (ด้วยอภิธรรม) นี้ มิ แก่เรา ท. ดังนี้ พาเอา ซึ่งบริษัท ได้ไปแล้ว ผู้สำนัก ของพระเถระ ชื่อว่าอานนท์, (ครั้นเมื่อคำ) ว่า ดูก่อนอุบาสก อ.อะไร ดังนี้ แม้อัน พระเถระ กล่าวแล้ว, (กล่าวแล้ว) ว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ อ.กระผม ท. เข้าไปหาแล้ว ซึ่งพระเถระชื่อว่าเรวตะ เพื่อต้องการแก้อันฟัง ซึ่งธรรม, ไม่ได้แล้ว (ซึ่งเหตุ) แม้สักว่าการเจรจาและการสนทนา ในสำนัก (ของพระเถระ) นั้น โกรธแล้ว มาแล้ว ผู้สำนัก ของพระเถระ ชื่อว่าสารีบุตร, (อ.พระเถระ) แม้นั้น กล่าวแล้ว ซึ่งอภิธรรม อันมาก อันอ่อนโยน นั้นเทียว แก่กระผม ท., (อ.กระผม ท.) โกรธแล้ว (ต่อพระเถระ) แม้นั้น ว่า อ.ประโยชน์ อะไร (ด้วยอภิธรรม) นี้ (ย่อมมี) แก่เรา ท.ดังนี้ เป็นผู้มาแล้ว (ในที่) นี้ ย่อมเป็น, ข้าแต่ท่านผู้เจริญ (อ.ท่าน)ขอจงกล่าว ซึ่งธรรมกถา แก่กระผม ท. ดังนี้ ฯ (อ.พระเถระ กล่าวแล้ว) ว่า ถ้าอย่างนั้น (อ.ท่าน ท.) นั่งแล้ว จงฟังเถิด ดังนี้ ฯ อ.พระเถระ กล่าวแล้ว ซึ่งธรรม อันน้อยนั้นเทียว กระทำให้เป็นคำ อันบุคคลพึงรู้แจ้งได้โดยง่าย (แก่อุบาสก ท.) เหล่านั้น ฯ

(อ.อุบาสก ท.) เหล่านั้น โกรธแล้ว แม้อันพระเถระ ไปแล้ว ผู้สำนัก ของพระศาสดา ถวายบังคมแล้ว นั่งแล้ว ณ ส่วนข้าง หนึ่ง ฯ ครั้งนั้น อ.พระศาสดา ตรัสแล้ว (แก่อุบาสก ท.) เหล่านั้น ว่า ดูก่อนอุบาสก ท. (อ.ท่าน ท.) เป็นผู้มาแล้ว ย่อมเป็น เพราะเหตุไร ดังนี้ ฯ (อ.อุบาสก ท. กราบทูลแล้ว) ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ (อ.ข้าพระองค์ ท. เป็นผู้มาแล้ว) เพื่อต้องการแก้อันฟังซึ่งธรรม (ย่อมเป็น) ดังนี้ ฯ (อ.พระศาสดา ตรัสถามแล้ว) ว่า ก็ อ.ธรรม อันท่าน ท. ฟังแล้ว หรือ ดังนี้ ฯ (อ.อุบาสก ท. กราบทูลแล้ว) ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ อ.ข้าพระองค์ ท. เข้าไปหาแล้ว ซึ่งพระเถระ ชื่อว่าเรวตะ แต่ต้น, (อ.พระเถระชื่อว่าเรวตะ) นั้น ไม่กล่าวแล้ว (ซึ่งคำ) อะไร ๆ กับด้วยข้าพระองค์ ท., (อ.ข้าพระองค์ ท.) โกรธแล้ว (ต่อพระเถระชื่อว่าเรวตะ) นั้น เข้าไปหาแล้ว ซึ่งพระเถระชื่อว่า สารีบุตร,

อ.อภิธรรม อันมาก (อันพระเถระชื่อว่าสารีบุตร) นั้น กล่าวแล้ว แก่ข้าพระองค์ ท., (อ.ข้าพระองค์ ท.) กำหนดไม่ได้แล้ว (ซึ่งอภิธรรม) นั้น โกรธแล้ว เข้าไปหาแล้ว ซึ่งพระเถระชื่อว่าอานนท์, อ.ธรรม มีประมาณน้อยเทียว (อันพระเถระชื่อว่าอานนท์) นั้น กล่าวแล้ว แก่ข้าพระองค์ ท., (อ.ข้าพระองค์ ท.) โกรธแล้ว (ต่อพระเถระชื่อว่าอานนท์) แม้นั้น เป็นผู้มาแล้ว (ในที่) นี้ ย่อมเป็น ดังนี้ ฯ

“ภานูเต อหิ อิเม อุปาสเก อาทาย ฌมฺมสุสฺวนตฺถาย เรวตตฺเถโร อุปสงฺกมึ, ตสฺส เม เถโร น กิณฺจิกิ กเถสิ, โสฬฺสํ ตสฺส กุชฺฌิตฺวา อิจาคโต; ฌมฺมํ เม กเถธาติ อาห.

อถ เถโร “เตนหิ อุปาสกา นิสีทเถติ พหุํ กตฺวา อภิธรรมกถํ กเถสิ.

อุบาสโก “อภิธรรมกถา นาม อติสฺสฺนฺหา อติสุชฺฐิมา, เถโร พหุํ อภิธรรมเมว กเถสิ, อมฺหากํ อิมินา โโก อตฺถเถติ กุชฺฌิตฺวา ปริสํ อาทาย อานนฺทตฺถเรสุสฺสนฺติกํ อคฺมาสิ; เถเรนาปิ “กึ อุปาสกาติ วุตฺเต, “ภานูเต มยํ ฌมฺมสุสฺวนตฺถาย เรวตตฺเถโร อุปสงฺกมิมฺหา, ตสฺส สฺนฺติเก อลฺลุปฺสฺลุปฺมตฺตํปี อลภิตฺวา กุทฺธา สารีปฺตตฺถเรสุสฺสนฺติกํ อาคมิมุหา, โสฬฺสํ โน อติสฺสฺนฺหํ พหุํ อภิธรรมเมว กเถสิ, ‘อิมินา อมฺหากํ โโก อตฺถเถติ เอตฺสฺสาปิ กุชฺฌิตฺวา อิจาคตฺมฺห; กเถหิ โน ภานูเต ฌมฺมกถนฺติ. “เตนหิ นิสีทิตฺวา สุณาเถติ. เถโร เตสํ สุวิญญฺเอยํ กตฺวา อปฺปกเมว ฌมฺมํ กเถสิ.

เต เถเรสุสาปิ กุชฺฌิตฺวา สฺตฺถุ สฺนฺติกํ คนฺตฺวา วนฺทิตฺวา เอกมฺนฺตํ นิสีทิสฺสุ. อถ เน สฺตฺถา อาห “กสฺมา อุปาสกา อาคตฺถเถติ. “ฌมฺมสุสฺวนตฺถาย ภานูเตติ. “สุโต ปน โว ฌมฺโมติ. “ภานูเต มยํ อาทิตฺถ เรวตตฺเถโร อุปสงฺกมิมฺหา, โส อมฺเหหิ สฺทฺธิ น กิณฺจิกิ กเถสิ, ตสฺส กุชฺฌิตฺวา สารีปฺตตฺถเรโร อุปสงฺกมิมฺหา,

เตน โน พหุ อภิธรรมโม กถิตฺถ, ตํ อสฺสฺลฺกฺเขตฺวา กุชฺฌิตฺวา อานนฺทตฺถเรโร อุปสงฺกมิมฺหา, เตน โน อปฺปมตฺตโกว ฌมฺโม กถิตฺถ, ตสฺสาปิ กุชฺฌิตฺวา อิจาคตฺมฺหาติ.

อ.พระศาสดา ทรงสดับแล้ว ซึ่งวาจาเป็นเครื่องกล่าว (ของอุบาสก) นั้น ตรัสแล้วว่า ดูก่อนอดุละ (อ.อันนินทา หรือ หรือว่า อ.อันสรรเสริญ) นั้น (อันชน ท.) ประพฤติแล้วนั้นเที่ยว จำเดิมแต่กาลมีในก่อน, (อ.ชน ท.) ย่อมตำหนินั้นเที่ยว แม่ (ซึ่งบุคคล) ผู้เป็นผู้หนึ่งเป็นแล้ว แม่ (ซึ่งบุคคล) ผู้มีวาจาเป็นเครื่องกล่าวมาก แม่ (ซึ่งบุคคล) ผู้มีวาจาเป็นเครื่องกล่าวน้อย, ด้วยว่า (อ.บุคคล) ผู้อันบุคคลพึงตำหนิ โดยส่วนเดียว นั้นเที่ยว หรือ หรือว่า (อ.บุคคล) ผู้อันบุคคลพึงสรรเสริญ โดยส่วนเดียว นั้นเที่ยว ย่อมไม่มี, (อ.ชน ท.) บางพวก ย่อมนินทา แม่ซึ่งพระราชา ท., (อ.ชน ท.) บางพวก ย่อมสรรเสริญ แม่ (ซึ่งพระราชา ท.), (อ.ชน ท.) บางพวก ย่อมนินทา แม่ซึ่งแผ่นดินใหญ่, อ.ชน ท. บางพวก ย่อมสรรเสริญ แม่ซึ่งแผ่นดินใหญ่, (อ.ชน ท. บางพวก ย่อมนินทา) แม่ซึ่งพระจันทร์และพระอาทิตย์ ท., (อ.ชน ท. บางพวก ย่อมสรรเสริญ แม่ซึ่งพระจันทร์และพระอาทิตย์ ท.), (อ.ชน ท. บางพวก ย่อมนินทา แม่ซึ่งธาตุ ท.) มีอากาศเป็นต้น, (อ.ชน ท. บางพวก ย่อมสรรเสริญ แม่ซึ่งธาตุ ท. มีอากาศ เป็นต้น), (อ.ชน ท.) บางพวก ย่อมนินทา แม่ซึ่งพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ผู้ประทับนั่ง ตรัสอยู่ ซึ่งธรรมในท่ามกลางแห่งบริษัท๔, (อ.ชน ท. บางพวก ย่อมสรรเสริญ แม่ซึ่งพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ผู้ประทับนั่ง ตรัสอยู่ ซึ่งธรรมในท่ามกลางแห่งบริษัท๔) จริจอยู่ อ.การนินทา หรือ หรือว่า อ.การสรรเสริญ แห่งบุคคลผู้ทั้งบอดทั้งเขลา ท. เป็นประมาณหาไม่ได้ ย่อมเป็น, ส่วนว่า (อ.บุคคล) ผู้ (อันบุคคล) ผู้เป็นบัณฑิต ผู้มีปัญญา นินทาแล้ว ชื่อว่า เป็นผู้อันท่านนินทาแล้ว (ย่อมเป็น), (อ.บุคคล) ผู้ (อันบุคคล) ผู้เป็นบัณฑิต ผู้มีปัญญา สรรเสริญแล้ว ชื่อว่า เป็นผู้อันท่านสรรเสริญแล้ว ย่อมเป็น ดังนี้ ได้ตรัสแล้ว ซึ่งพระศาสดา ท. เหล่านี้ว่า

ดูก่อนอดุละ (อ.อันนินทา หรือ หรือว่า อ.อันสรรเสริญ) นั้น เป็นธรรมชาติเก่า (ย่อมเป็น), (อ.อันนินทา หรือ หรือว่า อ.อันสรรเสริญ) นั้น เป็นเพียงดังมีในวันนี้ (ย่อมเป็น) หาไม่ได้, (อ.ชน ท.) ย่อมนินทา (ซึ่งบุคคล) แม่ผู้หนึ่ง (อ.ชน ท.) ย่อมนินทา (แม่ซึ่งบุคคล) ผู้มีอันพูดมาก เป็นปกติ, (อ.ชน ท.) ย่อมนินทา(แม่ซึ่งบุคคล) ผู้มีอันพูดพอประมาณเป็นปกติ, (อ.บุคคล) ผู้อันบุคคลไม่นินทาแล้ว ย่อมไม่มี ในโลก, (อ.สัตว์) อันบุคคลพึงพอกเลี้ยง ผู้อันบุคคลนินทาแล้ว โดยส่วนเดียว หรือ หรือว่า ผู้อันบุคคลสรรเสริญแล้ว โดยส่วนเดียว ไม่ได้มีแล้ว ด้วย จักไม่มี ด้วย ย่อมไม่มี ในบัดนี้ ด้วย. หากว่า อ.บุคคลผู้รู้แจ้ง ท. พิจารณาแล้ว ในวัน ในวัน ย่อมสรรเสริญ (ซึ่งบุคคล)ใด ผู้มีความประพฤติไม่ขาดสาย ผู้มีปัญญา ผู้ตั้งมั่นแล้วในปัญญาและศีล ไชรั, อ.ใคร ย่อมควร เพื่อเพื่ออันนินทา (ซึ่งบุคคล) นั้น ผู้เพียงดังแห่งแห่งทองชมพูท, แม่ อ.เทวดาและมนุษย์ ท. ย่อมสรรเสริญ (ซึ่งภิกษุ) นั้น, (อ.ภิกษุ) นั้น แม่อันพรหมสรรเสริญแล้ว ดังนี้ ๑

สตถา ตสฺส กถํ สุตฺวา “อตุล โปราณโต ปฏฺจาย อาจิณฺณเมเวตฺ, ตฺถุหิฏฺฐมฺปิ พหุถํปี มนุทกถํปี ครหฺนติเยว, เอกนฺตํ ครหิตฺพุโพเยว หิ ปลฺลิตฺพุโพเยว วา นตฺถิ; ราชานปี เอกจฺเจ นินฺทนฺติ เอกจฺเจ ปลฺลสฺนฺติ, มหาปจฺวิมฺปิ, จนฺทิมสฺสุริเยปิ, อากาสาทโยปิ, จตฺตปฺริสมฺชฺเชเน นิสฺสิตฺตฺวา ฐมฺมํ กเถนฺตํ สมฺมาสมฺพุทฺธํปี เอกจฺเจ นินฺทนฺติ เอกจฺเจ ปลฺลสฺนฺติ; อนฺุพาลานํ หิ นินฺทนา วา ปลฺลสา วา อปฺปมาถํ; ปถนฺตฺเตน ปน เมธาจิณา นินฺทิตฺโต นินฺทิตฺโต นาม, ปลฺลสฺสิตฺโต ปลฺลสฺสิตฺโต นาม โหตีติ วตฺวา อิมา คาถา อภาสิ

“โบราณเมตํ อตุล, นินฺทนฺติ ตฺถุหิมาสีนํ, มิทภาณปี นินฺทนฺติ น จาหุ น จ ภวิสฺสติ เอกนฺตํ นินฺทิตฺโต โปโส ยญฺเจ วิญญู ปลฺลสฺนฺติ อจฺฉิทฺตฺตฺตฺตี เมธาวิ นิกฺขํ ชมฺโพนทสฺสฺเสว เทวาปี นํ ปลฺลสฺนฺติ,

เนตํ อชฺชตนามิว, นินฺทนฺติ พหฺภาณินํ, นตฺถิ โลก อนินฺทิตฺโต, น เจตฺรหิ วิชฺชติ เอกนฺตํ วา ปลฺลสฺสิตฺโต; อนฺุวิจฺจ สฺสฺเว สฺสฺเว ปญฺญาสิลลสมาหิตํ, โก ตํ นินฺทิตฺตฺมรหิตํ, พฺรหฺมฺนาปี ปลฺลสฺสิตฺโตติ.

(อ.ธรรมชาติ ว่า) (อ.อรรณพ หรือ หรือว่า อ.อรรณพเสริญ) นั้น เป็นของเก่า (ย่อมเป็น ดังนี้ ในบท ท.) เหล่านั้นหนา (แห่งหมวดสองแห่งบท ว่า **ไปราณเมตต์** ดังนี้ ฯ (อ.อรรณพ-ผู้มีพระภาคเจ้า) ย่อมตรัสเรียก (ซึ่งอุบาสก) นั้น ว่า **อุกก่อนอตุละ** ดังนี้ ฯ

(อ.อรรณพ ว่า) อ.อรรณพ หรือ หรือว่า อ.อรรณพเสริญ นี้ เป็นราวกะว่า มีในวินัย คือว่า เกิดขึ้นแล้ว ในกาลนี้ ย่อมเป็น หามิได้ (ดังนี้ แห่งบาทแห่งพระคาถา) ว่า **เนต อชชตนามิว** ดังนี้ เป็นต้น ฯ อ.อธิบาย ว่า จริงอยู่ (อ.ชน ท.) ย่อมนิทา (ซึ่งบุคคล) ผู้นั่งนิ่ง ว่า (อ.บุคคล) นั้น นั่งแล้ว เป็นผู้หนึ่ง เป็น ราวกะ (อ.บุคคล) ผู้ไป ราวกะ (อ.บุคคล) ผู้หนวก ราวกะ (อ.บุคคล) ผู้ไม่รู้ (ซึ่งเรื่อง) อะไร ๆ ทำไม ดังนี้ (อ.ชน ท.) ย่อมนิทา แม่ (ซึ่งบุคคล) แม่ผู้มีอันพูดมากเป็นปกติ ว่า (อ.บุคคล) นั้น ย่อมประพตติกฎะกฎะ ราวกะ อ.ไปแห่งตาล อันลมกระทบแล้ว ทำไม, อ.ที่สุครอบ แห่งวาจาเป็นเครื่องกล่าว (ของบุคคล) นี้ นั้นเที่ยว ย่อมไม่มี ดังนี้, (อ.ชน ท.) ย่อมนิทา (ซึ่งบุคคล) แม่ผู้มีอันพูดพอประมาณเป็นปกติ ว่า (อ.บุคคล) นั้น สำคัญอยู่ ซึ่งคำ ของตน อันราวกะว่า ทองและเงิน พุดแล้ว (ซึ่งคำ) หนึ่ง หรือ หรือว่า (ซึ่งคำ ท.) ๒ เป็นผู้หนึ่ง ย่อมเป็น ทำไม ดังนี้ (อ.บุคคล) ชื่อว่า ผู้ (อันบุคคล) ไม่นิทาแล้ว ย่อมไม่มี ในโลก นี้ แม้โดยประการทั้งปวง ด้วยประการฉะนี้ ดังนี้ ฯ

(อ.อรรณพ ว่า) ไม่ได้มีแล้ว แม้ในกาลอันล่วงไปแล้ว, จักไม่มี แม้ในกาลอันไม่มาแล้ว (ดังนี้ แห่งบท) ว่า **น จาหุ** ดังนี้ เป็นต้น ฯ

(อ.อรรณพ) ว่า อ.การนิทา หรือ หรือว่า อ.การสรรเสริญ แห่งคนพาล ท. เป็นประมาณหามิได้ (ย่อมเป็น), ส่วนว่า อ.บัณฑิต ท. ใคร่ครวญแล้ว ในวัน ในวัน คือว่า รู้แล้ว ซึ่งเหตุแห่งการนิทา หรือ หรือว่า ซึ่งเหตุแห่งการสรรเสริญ ย่อมสรรเสริญ (ซึ่งบุคคล) ไต่ ผู้ชื่อว่า มีความประพตติไม่ขาดสาย เพราะความที่ (แห่งตน) เป็นผู้มาตามพร้อมแล้ว ด้วยสิกขา อันไม่ขาดสาย หรือ หรือว่า ด้วยความเป็นไป แห่งชีวิต อันไม่ขาดสาย ผู้ชื่อว่า มีปัญญาเพราะความที่ (แห่งตน) เป็นผู้มาตามพร้อมแล้ว ด้วยปัญญาอันรุ่งเรืองในธรรม ผู้ชื่อว่า ผู้ตั้งมั่นแล้วในปัญญาและศีล เพราะความที่ (แห่งตน) เป็นผู้มาตามพร้อมแล้ว ด้วยปัญญาอันเป็นโลกียะและโลกุตระด้วยนั้นเที่ยว ด้วยปาริสุทธิศีล ๔ ด้วย, อ.ใคร ย่อมควร เพื่ออรรณพ (ซึ่งบุคคล) นั้น ผู้ราวกะว่า แห่งแห่งของชมพูฑู อั้นเว้นแล้วจากโทษแห่งทอง อั้นควรแก่อั้นบและอั้นขัด ดังนี้ (แห่งหมวดสองแห่งบท) ว่า **ยญเจ วิญญู** ดังนี้ เป็นต้น ฯ

ตตถ “**ไปราณเมตตติ**: ปุราณกั เอต. อตุลาติ ตั อุปาสกั อาลปติ.

เนต อชชตนามิว: อิทั นิททนั วา ปลัสสนั วา อชชตนั อถุนา อุปุปนุณั วิย น โหติ. ตถุหิมาสินมปิ หิ “กั เอส มุโค วิย พริโร วิย กิณจึ อชานนุโต วิย ตถุหิ หุตวา นิสินโนติ นิททนติ, พหุภาณินปิ “กั เอส วาตาหตตาลปถุณั วิย กกฎากายติ, อิมสสุ กถาย ปริยนุโตเยว นตถิติ นิททนติ, มิถภาณินปิ “กั เอส สวถุณณหิรถุณั วิย อตตโน วจัน มถุณมาโน เอกั วา เทว วา วตวา ตถุหิ โหติตี นิททนติ: เอวั สพุททาปิ อิมสมิ โลกเ อนินทิตโต นาม นตถิติ อตถเ.

น จาหุติ: อตีเตปิ นาโหสิ, อนาคเตปิ น ภวิสสตี.

ยญเจ วิญญู: พาลานั นิททา วา ปลัสสา วา อปุปมาณั, ยั ปน ปถุชิตา ทิวเส ทิวเส อนุวิจจ นิททาการณั วา ปลัสสาการณั วา ชานิตวา [ปลัสสนุตติ] อจจิททาย วา สิกขาย อจจิททาย วา ชีวิตวุตติยา สมนุนาคตตตวา อจจิททวุตติ ฐมโมชชุปถุณาย สมนุนาคตตตวา เมธาวิ โลกียโลกุตตรอุปถุณาย เจว จตูปปาริสุทธิศีลเณ จ สมนุนาคตตตวา ปถุณาสีลสมาหิตั ปลัสสนุตติ, ตั สวถุณณโทสวริหิตั ฆฎฎณมชชชนภขมัม ชมพูททนิภขัม วิย โก นิททิตุมรหิตติ อตถเ.

(อ.อรรถ) ว่า แม่ อ.เทพ ท. แม่ อ.มนุษย์ผู้เป็นบัณฑิต ท. ลูกขึ้นแล้ว ย่อมชมเชย คือว่า ย่อมสรรเสริญ ซึ่งภิกษุ นั้น (ดังนี้ แห่งบท) ว่า **เทวาปี** ดังนี้เป็นต้น ฯ

(อ.อรรถ) ว่า อ.เทพและมนุษย์ ท. (ย่อมสรรเสริญ) อย่างเดียว หามิได้, (อ.ภิกษุ) นั้น แม้อันทั่วมหาพรหม ท. ในจักรวาล همین หนึ่ง สรรเสริญแล้วนั้นเทียว ดังนี้ (แห่งบท) ว่า **พรมุณานปี** ดังนี้ ฯ

ในกาลเป็นที่สุดลงแห่งเทศนา อ.อุบาสก ท. เหล่านั้น แม้มี่ ร้อยห้าเป็นประมาณ ตั้งอยู่เฉพาะแล้ว ในโศดาปัตติผล ดังนี้แล ฯ

เทวาปีติ: เทวาปี ปณฺฑิตมนุสฺสาปี ตํ ภิกฺขุ อฏฺฐาย โถเมนุติ ปสฺสนฺติ.

พรมุณานปีติ: น เกวลํ เทวมนุสฺสา, ทสฺสทสฺส- จกฺกวาเพ มหาพฺรหฺเมหิปี เอส ปสฺสิโตเยวาติ อตุเถ.

เทศนาวิธาน ปญฺจสตปิ เต อฺปาสกํ โสตาปัตติผล ปติฏฺฐหีสฺสูติ.

๑. เรื่องแห่งอุบาสกชื่อว่าอตุละ (จบแล้ว) ฯ

อตุลอุปาสกวัตถุ.

๘. ๑. เรื่องแห่งภิกษุผู้มีในพวก ๖ (อันข้าพเจ้า จะกล่าว) ฯ

๘. ๑. จบพหุคคิยภิกษุวัตถุ.

๑. พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ ในพระเวฬุวัน ทรงปรารภ ซึ่งภิกษุ ท. ผู้มีในพวก ๖ ตรัสแล้ว ซึ่งพระธรรมเทศนา นี้ ว่า **กายปโปกปี** ดังนี้เป็นต้น ฯ

“**กายปโปกปฺนฺติ** อิมํ ญมฺมเทสนํ สตุถา เวฬุเวเน วิหรนฺโต **จพฺพคคิเย** ภิกฺขุ อารพฺภ กเถสิ.

ดังจะกล่าวโดยย่อ ในวันหนึ่ง อ.พระศาสดา ทรงสดับแล้ว ซึ่งเสียง ว่า ขวฺวะขวฺวะ ดังนี้ (ของภิกษุ ท. ผู้มีในพวก ๖) เหล่านั้น ผู้ถือเอาแล้ว ซึ่งไม้เท้า ท. ด้วยมือ ท. ทั้ง ๒ ขึ้นแล้ว สู่เสียง ทำอันเป็นวิการแห่งไม้ จกรมอยู่ บนแผ่นดินมีหลัง ตรัสถามแล้ว ว่า ดูก่อนอานนท (อ.เสียง) นั้น ชื่อว่า เป็นเสียงอะไร (ย่อมเป็น) ดังนี้ ทรงสดับแล้ว ว่า (อ.เสียง) นั้น เป็นเสียงขวฺวะขวฺวะ (ของภิกษุ ท.) ผู้มีในพวก ๖ ผู้ ขึ้นแล้ว สู่เสียงทำอันเป็นวิการแห่งไม้ จกรมอยู่ (ย่อมเป็น) ดังนี้ ทรงบัญญัติแล้ว ซึ่งสิกขาบท ตรัสแล้ว ว่า อ.อัน ชื่อ อันภิกษุ รักษา (ซึ่งทวาร ท.) มีกายเป็นต้น ย่อมควร ดังนี้ เมื่อทรงแสดง ซึ่งธรรม ได้ตรัสแล้ว ซึ่งพระคาถา ท. เหล่านี้ ว่า

เอกทิวสํ ทิ สตุถา เตสํ อุกฺโกหิ หตุเถหิ ยญฺจิชฺโช คเหตุวา กฏฺฐปาทกํ อารุญฺห ปิฏฺฐิปาสาเถ จกฺกมนฺตานํ “**ขวฺวะขวฺวาติ** สทฺทํ สุตฺวา “**อานนฺท** กิสฺสทฺโท นามะโสติ ปุจฺฉิตฺวา “**จพฺพคคิยานํ** กฏฺฐปาทกํ อารุญฺห จกฺกมนฺตานํ **ขวฺวะขวฺวะสทฺทโทติ** สุตฺวา สิกฺขาปทํ ปญฺญาเปตฺวา “**ภิกฺขุณา** นาม กายาทีนํ รกฺขิตฺตุํ วญฺญตีติ วตฺวา ญมฺมํ เทเสนฺโต อิมํ คาถา อภาสิ

(อ.บุคคล) พึ่งรักษา ซึ่งความกำเริบโดยกาย,
(อ.บุคคล) เป็นผู้สำรวจแล้ว โดยกาย พึ่งเป็น,
(อ.บุคคล) ละแล้ว ซึ่งกายทุจริต พึ่งประพฤติ
ซึ่งสุจริต โดยกาย, (อ.บุคคล) พึ่งรักษา ซึ่งความกำเริบ-
โดยวาจา, (อ.บุคคล) เป็นผู้สำรวจแล้ว โดยวาจา พึ่งเป็น,
(อ.บุคคล) ละแล้ว ซึ่งวจีทุจริต พึ่งประพฤติ ซึ่งสุจริต
โดยวาจา, (อ.บุคคล) พึ่งรักษา ซึ่งความกำเริบโดยใจ,
(อ.บุคคล) เป็นผู้สำรวจแล้ว โดยใจ พึ่งเป็น, (อ.บุคคล)
ละแล้ว ซึ่งมโนทุจริต พึ่งประพฤติ ซึ่งสุจริต โดยใจ,
(อ.นักปราชญ์ ท.) สำรวจแล้ว โดยกาย, อนึ่ง
(อ.นักปราชญ์ ท.) สำรวจแล้ว โดยวาจา, (อ.นักปราชญ์ ท.)
สำรวจแล้ว โดยใจ, (อ.นักปราชญ์ ท.) เหล่านี้ แล
เป็นผู้สำรวจด้วยดีแล้ว (ย่อมาเป็น) ดังนี้ ฯ

(อ.อรรถ ว่า) พึ่งรักษา ซึ่งกายทุจริต อันมีอย่าง ๓ (ดังนี้ ในบท ท.)
เหล่านี้นหนา (แห่งบท) ว่า **กายปุปโกป** ดังนี้ ฯ

(อ.อรรถ ว่า) (อ.บุคคล) ห้ามแล้ว ซึ่งการเข้าไปแห่งทุจริต
ในกายทวาร เป็นผู้สำรวจแล้ว คือว่า เป็นผู้มิทวารอันปิดแล้ว
พึ่งเป็น (ดังนี้ แห่งหมวดสองแห่งบท) ว่า **กาเยน สัฎโต** ดังนี้,
ก็ (อ.บุคคล) ละแล้ว ซึ่งกายทุจริต ประพฤติอยู่ ซึ่งกายสุจริต
ชื่อว่าย่อมกระทำ (ซึ่งกรรม) นั้น แม้ทั้ง ๒ เหตุใด, เพราะเหตุนี้
(อ.พระดำรัส) ว่า **กายสุจริต หิตวา กาเยน สุจริต จเร** ดังนี้
(อันพระผู้มีพระภาคเจ้า) ตรัสแล้ว ฯ

อ.นัย แม้ในพระคาถาอันเป็นลำดับ ท. นี้เน้นเพียง ฯ

(อ.อรรถ) ว่า อ.บัณฑิต ท. เหล่าใด ไม่กระทำอยู่ (ซึ่งกายทุจริต ท.)
มีปาณาติบาตเป็นต้น ชื่อว่า สำรวจแล้ว โดยกาย, ไม่กระทำอยู่
(ซึ่งวจีทุจริต ท.) มีมุสาวาทเป็นต้น ชื่อว่า สำรวจแล้ว โดยวาจา
ไม่ (ยังมโนทุจริต ท.) มีอภิชฌาเป็นต้น ให้ตั้งขึ้นพร้อมอยู่ ชื่อว่า
สำรวจแล้ว โดยใจ, (อ.บัณฑิต ท.) เหล่านี้ เป็นผู้สำรวจด้วยดีแล้ว
คือว่า เป็นผู้รักษาดีแล้ว คือว่า เป็นผู้คุ้มครองดีแล้ว คือว่า เป็น
ผู้มีทวารอันปิดแล้ว (ย่อมาเป็น) ในโลก นี้ ดังนี้ (แห่งบาท
แห่งพระคาถา) ว่า **กาเยน สัฎตา ธีรา** ดังนี้เป็นต้น ฯ

ในกาลเป็นที่สุดลงแห่งเทศนา (อ.ชน ท.) มาก บรรลุแล้ว
(ซึ่งอริยมผล ท.) มีเสตาทตติผลเป็นต้น ดังนี้แล ฯ

อ.เรื่องแห่งภิกษุผู้มีในพวก ๖
(จบแล้ว) ฯ

อ.กถาเป็นเครื่องพรรณนาซึ่งเนื้อความแห่งวรรค
อันบัณฑิตกำหนดแล้วด้วยความโกรธ
จบแล้ว ฯ

อ.วรรค ที่ ๑๗
(จบแล้ว) ฯ

“กายปุปโกป รุกเขย, กาเยน สัฎโต ลียา,
กายทุจริต หิตวา กาเยน สุจริต จเร;
วจีปโกป รุกเขย, วาจา สัฎโต ลียา,
วจีทุจริต หิตวา วาจา สุจริต จเร;
มโนปโกป รุกเขย, มนสา สัฎโต ลียา,
มโนทุจริต หิตวา มนสา สุจริต จเร;
กาเยน สัฎตา ธีรา, อโถ วาจา สัฎตา,
มนสา สัฎตา ธีรา, เต เว สุปริสัฎตาติ.

ตตต “**กายปุปโกปนติ:** ติวริ กายทุจริต รุกเขย.

กาเยน สัฎโตติ: กายทวาร ทุจริตปุปเวสน์
นิวาเรตวา สัฎโต ปิहितทวารอ ลียา; ยสุมา ปน
กายทุจริต หิตวา กายสุจริต จรณโต อุกยเปต กโรติ;
ตสุมา “**กายทุจริต หิตวา กาเยน สุจริต จเรติ**
วตุต.

อนนตรคาถาสูปี เอเสว นโย.

กาเยน สัฎตา ธีราติ: เย ปญฺฐิตา ปาณาติ-
ปาตาทีนิ อกรุณา กาเยน สัฎตา นาม,
มุสาวาทาทีนิ อกรุณา วาจา สัฎตา นาม,
อภิชฌาทีนิ อสมุฏฺฐาเปนฺตา มนสา สัฎตา นาม;
เต อธิ โลกสมิ สุปริสัฎตา สุรุกขิตา สุโคปีตา
สุปีहितทวาราทิ อตุโธ.

เทศนาวิธาน พหุ โสตาปตติผลาทีนิ ปาปญฺฐิสฺสูติ.

จพพคฺคิยภิกฺขวตฺถ.

โกธวคฺคณณนา นิฏฺฐิตา.

สตุตรสโม วคฺโค

บรรณานุกรม

พระพุทธโฆษาจารย์ **ธมฺมปทฺฐกถา ญฺุโธ ภาโค** . กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย .๒๕๒๘

พระอมรมณี **คัมภีร์พระธมฺมปทฺฐกถา ยกศัพท์แปล ภาค ๖** . กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย .๒๕๒๘.

คณะกรรมการแผนกตำรามหาจุฬาราชวิทยาลัย **พระธมฺมปทฺฐกถาแปล ภาค ๖** .

กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย ๒๕๒๘ .

คณาจารย์โรงเรียนพระปริยัติธรรม วัดพระธรรมกาย **สูตรสำเร็จ บาลีไวยาकरण์** .

กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์สุขุมวิทการพิมพ์ จำกัด . ๒๕๕๔ .

พระวิสุทฺธิสมโพธิ **ปทานุกรมกิริยาอาขยาต** . กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ธรรมบรรณาการ . ๒๕๒๐.

พระมหาสำลี วิสุทฺโธ **อักษรานุกรมกิริยาอาขยาต** . กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์เลียงเชียงจงเจริญ . ๒๕๒๘.

ป.หลงสมบุญ **พจนานุกรม มคธ -ไทย** . กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์บริษัทธรรมสาร จำกัด . ๒๕๔๖

สนามหลวงแผนกบาลี **ปัญหาและเฉลยประโยคบาลีสสนามหลวง** . กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา .

ดร.อุทิศ สิริวรรณ **ธรรมบท ภาคที่ ๖ แปลโดยพยัญชนะ** . กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์เลียงเชียง . ๒๕๕๐.

บุญสืบ อินสาร **ธรรมบท ภาคที่ ๖ แปลโดยพยัญชนะ** . กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์รุ่งนครการพิมพ์ . ๒๕๔๖.

กองพุทธศาสนศึกษา สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ **ธรรมปทฺฐกถา ภาค ๖ แปลโดยพยัญชนะ** .

กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา . ๒๕๕๖.

พระมหานิมิตร **ธมฺมสาโร และคณะ วิชาสัมพันธ์ไทย ธรรมบทภาคที่ ๖ ฉบับสมบูรณ์**

กรุงเทพฯ : ห้างหุ้นส่วนจำกัด ไทยรายวันการพิมพ์ . ๒๕๕๗

โรงเรียนพระปริยัติธรรม วัดพระธรรมกาย

ต.คลองสาม อ.คลองหลวง จ.ปทุมธานี

www.kalyanamitra.org